

Apariția volumului a fost finanțat de Consiliul Orășenesc Pecica.

© Drepturile de autor aparțin autorilor și Consiliului Orășenesc Pecica.

Volumul a apărut prin Asociația Culturală „Kálmány Lajos” - Pecica.

2007

Coperta, hărțile, planșele, tabelele, graficele au fost realizate de tehnoredactorul cărții, prof. Nagy István, precum și unele imagini ale unor capitole, după cum urmează: Argument - 2, Cadrul geografic - 18 din 46, Cadrul natural 0/9, Contextul istoric - 6/12, Din istoria Bisericii ortodoxe române din Pecica - 9/9, Începuturile muzicii corale bisericești în biserica ortodoxă română 0/1, Scurt istoric al comunității sârbe din Pecica - 2/4, Aspecte din viața romano-catolică pecicană - 14/17, Parohia greco-catolică Pecica - 1/1, Biserica Creștină Baptistă Pecica 0/1, Din istoria învățământului pecican - 29/38, Considerații etnografice, folclorice și culturale - 46/125, Nimeni și nimic nu e de neînlocuit - 8/9, Din viața culturală maghiară din Pecica - 22/30, Istoria sportului din localitatea Pecica - 5/14, Aspecte legate de societatea pecicană - 14/19, Economia locului - 13/26, Meșteșugari în Pecica - 3/3, În loc de încheiere - 2/3, Despre autori - 11/14.

Autorii Monografiei Pecica

Coordonator științific: **conf. univ. dr. Constantin Chevereșan**

Coordonator lucrare: **prof. Doina Adriana Nicolăiță**

I. Cadrul geografic

1. Geologie: geolog **Kurunczi István**
2. Geomorfologie: **prof. Tóth József**
3. Condiții fizico – naturale: **ing. Ovidiu Cardoso**
4. Clima: **prof. Szabó András**
5. Elemente hidrologice: **prof. Florin Rogojan**

II. Cadrul natural: **prof. Moldován János**

III. Contextul istoric: **prof. dr. Cosmin Lucian Seman**

IV. Culte

1. Din istoria Bisericii ortodoxe române din Pecica: **Preot Paroh Iconom Stavrofor Mihai Ineoan**
2. Începuturile muzicii corale bisericești în biserica ortodoxă română: **prof. Balázs Márta Mária**
3. Scurt istoric al comunității sârbe din Pecica: **preot paroh Milin Milovan**
4. Aspecte din viața romano-catolică pecicană: **prof. Nagy István**
5. Parohia greco-catolică Pecica: **preot paroh Miron Jarca**
6. Biserica Creștină Baptistă Pecica: **pastor Emeric Hubert**

V. Din istoria învățământului pecican: **prof. Nagy István**

VI. Considerații etnografice, folclorice și culturale: **prof. Doru Ioan Petescu**

Nimeni și nimic nu e de neînlocuit: **prof. Alin Sfăt**

Din viața culturală maghiară din Pecica: **prof. Nagy István**

VII. Istoria sportului din localitatea Pecica: **prof. Romul Popoțiu, prof. Didina Popoțiu**

VIII. Aspecte legate de societatea pecicană: **Andrei Ando**

IX. Economia locului: **ing. Francisc Cîmpan**

Meșteșugari în Pecica: **prof. Adalbert Ban**

X. Pecica în statistici: **Andrei Ando, prof. Nagy István**

XI. În loc de încheiere: Suntem orașul care a ales să crească! **jr. Iustin Cionca, primar**

Cules, procesare imagini, tehnoredactare:
prof. Nagy István

Argument

După a doua campanie arheologică de la Pecica - Șanțul Mare, efectuată de un colectiv româno-american, privind nivelurile antropice corespunzătoare culturii Periam-Pecica, epoca bronzului carpato-dunărean, prima jumătate a mileniului al II-lea î. Hr.:

„... importurile culturale scoase la lumină au evidențiat rolul deosebit de important pe care comunitatea de la Pecica l-a jucat în contextul general al societății epocii bronzului din această zonă. Datele de care dispunem în acest moment ne permit să precizăm cu claritate faptul că așezarea de la Pecica, prin poziția sa geografică deosebit de favorabilă, a controlat râul Mureș, cea mai importantă cale de acces spre bogățiile Transilvaniei - un adevărat *El Dorado* al epocii bronzului - reprezentate de aur, cupru și sare. Importanța așezării este subliniată și de sistemul complex de fortificații”¹, spune reputatul arheolog Florin Drașovan.

---

¹ Agenda - Timișoara, Săptămânal de informații și divertisment, nr. 28/14 iulie 2007, <http://www.agenda.ro/2007/28-07/index.html>

În loc de prefață

Orice comunitate există în măsura în care comunică. Etimologia însăși a termenului „comunicare”, venit din latină, sugerează caracterul ei fundamental, în existența umană. „Communis” înseamnă „a pune de acord”, „a fi în legătură cu”, „a fi în relație cu”, alături de sensul de „a transmite și celorlalți”, „a împărtăși ceva celorlalți”. A fost, în ambele sensuri, și ideea autorității care ne-a desemnat pentru această lucrare, și a noastră, cei ce ne-am asumat riscul inerent acestei întreprinderi monografice.

„Întruniți, numai, proza și pasiunea, și ambele vor fi glorificate, și iubirea umană se va vedea în toată înălțimea ei. Nu mai trăiți în fragmente. Întruniți, numai, și atunci fiara și călugărul, deposedați de izolarea pe care viața le-o dă fiecăruia, vor pieri”¹, spune marele romancier și critic britanic E. M. Forster. Era, pentru el, și – de ce nu? – este pentru noi, o urgență a salvării posibile, a salvării dinăuntru, din fiecare din noi.

De ce monografie? Pentru că, ne spune *Dicționarul de neologisme*, ea înseamnă un „studiu științific care tratează un subiect anumit din toate punctele de vedere”². Tematică? – ne-am întrebat. Ar fi fost și asta în imperiul uzanței și Pecica ar fi apărut multidimensională, impunătoare, monumentală. Noi ne-am dorit, însă, ceva în plus. Ceva care să-i dea pulsația vieții momentului. Ceva organic. Ceva care să-i dea și Celuilalt dreptul la judecată. Pentru că Pecica e un organism viu, etern, care trăiește prin ceea ce comunică și va continua, dăinuitor, să o facă și după noi. Și am dat libertate punctelor de vedere narative – autorii capitolelor - și coordonatorilor care, scriind și veghind la scriere, s-au înscris pe sine, definitiv deși mereu relativ, în scriitura produsă, cu simțirea lor, cu pasiunile lor, cu știința lor, cu stilul lor, cu limitele lor. Ne-am înscris organic, în virtutea dreptului existențial de a fi ceea ce suntem: oameni pe care locul, Pecica, prin voință și împuternicire divină, i-a proiectat în Univers, dându-le un nume și o viață.

Împlinind aici o lucrare impusă cu necesitate, rodire istorică a comunicării dintre autoritate și simțire, Te-am avut, în gând, de la început, pe Tine, Cîțitorule, și judecării Tale ne supunem, cu respectul pe care Ți-l datorăm, acum și mâine.

Constantin Chevereșan

---

¹ E. M. Forster, 1921, *Howards End*. New York: Vintage Books, p. 187 (traducerea noastră)

² Fl. Marcu, C. Maneca, 1978, *Dicționar de neologisme*, Ediția a III-a, București: Editura Academiei, p. 701.

By way of a preface

Any community exists to the extent it communicates. The very etymology of the term “communication”, coming from Latin, suggests its basic character in human existence. “Communis” means “to set in agreement”, “to be in connection with”, “to be in relation with”, alongside of “to convey to the others, too”, “to impart something to the others”. It was, in both meanings, the notion of the authority that assigned this task to us, and our notion as well, the notion of those who assumed the inherent risk of this monographic enterprise.

“Only connect the prose and the passion, and both will be exalted, and human love will be seen at its height. Live in fragments no longer. Only connect, and the beast and the monk, robbed of the isolation that is life to either, will die”¹, says the great British novelist and critic E.M. Forster. It was, for him, and - why not? - it is, for us, an urge to possible salvation, a salvation from within, from every one of us.

Why a monograph? Because, says the Dictionary of Neologisms, it means “a scientific study dealing with a topic from all points of view”.² Thematic ones? – we asked ourselves. This would have been within the province of common practice, and Pecica would have appeared multidimensional, impressive, monumental. But we wanted something more. Something to give it the pulsation of the living moment. Something organic. Something which should give the Other the right to judgment. Because Pecica is a vivid, eternal organism, living by what it communicates, and it will endure and prevail, beyond us. So we granted freedom to the narrative points of view – the authors of the various chapters - and to the co-ordinators that, by writing and watching upon the writing, have inscribed themselves, forever, though constantly relatively, into the writing produced, with their feelings, with their passions, their knowledge, their style, their own limits. We have inscribed ourselves organically, by virtue of our existential right to be what we actually are: people whom Pecica, by divine will and empowerment, has thrust into the Universe, giving us each a name and a life.

In completing this here work, imposed by necessity, a historical fruition of the communication and communion between authority and feeling, we have, from the start, had You in mind, dear Reader, and to Your judgment we will subject ourselves, with due respect, today and tomorrow.

Constantin Chevereșan

¹ E. M. Forster. 1921. *Howards End*. New York: Vintage Books. p. 187.

² Fl. Marcu, C. Maneca, 1978, *Dicționar de neologisme*, Ediția a III-a, București: Editura Academiei, p. 701.

Interioare tradiționale

Cuprins

Autorii Monografiei	2
Argument (Constantin Chevereșan)	3
Cuprins	I - II
I. Cadrul geografic	7
I. 1. Geologie (Kurunczi István)	8
I. 2. Geotectonica și geomorfologia (Tóth József)	13
I. 3. Condiții fizico – naturale (Ovidiu Cardoso)	52
I. 4. Clima (Szabó András)	58
I. 5. Elemente hidrologice (Florin Rogoian)	64
II. Cadrul natural (Moldován János)	65
II. 1. Flora	66
II. 2. Vegetația	74
II. 4. Fauna	86
III. Contextul istoric (Cosmin Lucian Seman)	99
III. 1. Ținutul Pecica în epoca străveche și veche	104
III. 2. Săpăturile de la Șanțul-Mare din anii 1960, 1961, 1962, 1964... ..	108
III. 3. Pecica în epoca modernă (Ioan Lazăr)	129
IV. Culte	137
IV. 1. Din istoria Bisericii ortodoxe române din Pecica (Mihai Ineoan)....	139
IV. 2. Începuturile muzicii corale bisericești în biserica ortodoxă română (Balázs Mária Márta)	151
IV. 3. Scurt istoric al comunității sârbe din Pecica (Milin Milovan) ...	159
IV. 4. Aspecte din viața romano-catolică pecicană (Nagy István)	169
IV. 5. Parohia greco-catolică Pecica (Miron Jarca)	205
IV. 6. Biserica Creștină Baptistă Pecica (Emeric Huber)	203
V. Din istoria învățământului pecican (Nagy István)	207
V. 1. Scaunul Școlar	212
V. 2. Clădirile școlilor	213
V. 3. Școli, dascăli și elevi	221
V. 4. Școli pentru sârbi și slovaci	255
V. 5. Învățământul profesional	255

VI. Considerații etnografice, folclorice și culturale (Doru Ioan Petescu)	.277
VI. 1. Considerații filologice privind etnografia, folclorul, activitatea cultural-artistică în localitatea Pecica (Peșca) – Bodrog.....	277
VI. 2. Activitatea cultural- artistică	315
Nimeni și nimic nu e de neînlocuit (Alin Sfăt).....	417
Din viața culturală maghiară din Pecica (Nagy István).....	421
VII. Istoria sportului din localitatea Pecica (Romul și Didina Popoțiu)	433
VIII. Aspecte legate de societatea pecicană (Andrei Ando)	455
IX. Economie	529
IX. 1. Economia locului (Francisc Cîmpan)	530
IX. 2. Meșteșugari în Pecica (Adalbert Ban)	560
X. Statistici (Andrei Ando, Nagy István)	563
În loc de încheiere: Suntem orașul care a ales să crească! (Iustin Cionca)	579
Despre autori	593

I. Cadrul geografic

Cuprins

I. 1. Geologie.....	8
I. 2. Geotectonica și geomorfologia.....	13
I. 2. 1. Lunca Mureșului.....	24
I. 2. 1. 1. Albia.....	24
I. 2. 1. 1. 1. Canalul de etiaj.....	25
I. 2. 1. 1. 2. Albia minoră.....	26
I. 2. 1. 1. 3. Malurile.....	30
I. 2. 1. 1. 4. Secțiunea transversală a albiei Mureșului.....	33
I. 2. 1. 1. 5. Albia majoră.....	39
I. 2. 2. Lunca externă.....	44
Bibliografie.....	50
I. 3. Condiții fizico – naturale.....	52
I. 3. 1. Relieful și depozitele de solificare.....	52
I. 3. 2. Solurile.....	53
I. 4. Clima.....	58
I. 4. 1. Regimul termic.....	58
I. 4. 2. Presiunea atmosferică.....	59
I. 4. 3. Vânturile.....	60
I. 4. 4. Nebulozitatea.....	61
I. 4. 5. Precipitațiile atmosferice.....	61
I. 4. 6. Umezeala aerului.....	62
I. 4. 7. Microclimatul.....	62
Bibliografie.....	63
I. 5. Elemente hidrologice.....	64

I. Cadrul geografic

I. 1. Geologie¹

La suprafață, teritoriul comunei Pecica se prezintă sub aspectul unei câmpii întinse. Ținând cont de acest lucru, foarte puțini își pot imagina structura complicată ce se ascunde în adâncuri.

Din punct de vedere geologic, localitatea Pecica se găsește la marginea estică a bazinului Panonic, în apropierea contactului cu zona montană. Datorită acestui fapt, structura adâncă este foarte complicată.

În ultimii douăzeci de ani, în urma progresului înregistrat atât în domeniul științific cât și economic, în mare parte, s-a descifrat această structură. În faza inițială a cercetărilor s-a lămurit alcătuirea geologică, apoi s-au tras numeroase concluzii asupra evoluției geologice a teritoriului.

Începuturile cercetărilor au fost cele de suprafață; cercetări geofizice, care au pus în evidență o anomalie gravitațională și magnetică. În urma acestor observații s-a ajuns la concluzia că în subasment se ascunde o ridicare de mase de roci care necesită o cercetare cu metode directe.

Cercetarea directă executată prin foraje a pus în evidență în zona de maxim a anomaliei reperate, o ridicare structurală cu acumulări industriale de țiței și gaze. Această descoperire a dus la intensificarea lucrărilor de foraj. În urma acestor lucrări s-au obținut numeroase date privind alcătuirea geologică complicată a subsolului localității.

Structura geologică a teritoriului este alcătuită din două formațiuni foarte diferite, atât prin compoziție, cât și prin evoluție; o formațiune bazală, compusă din fundamentul cristalin-magmatic și sedimente paleozoice, și o formațiune alcătuită din sedimente neogene. (fig. 3, 4)

În cuprinsul formațiunii bazale întâlnim roci epimetamorfe reprezentate prin șisturi cloritoase, șisturi sericitoase și șisturi cuarțitice. Aceste roci ocupă partea de nord-vest a teritoriului localității și se continuă spre vest de Pecica și la sud de Mureș, unde devin dominante în alcătuirea formațiunii bazale. Adâncimea la apariție a șisturilor, în apropiere de Turnu, este de aproximativ 1000 de metri și se scufundă spre vest, în zona Nădlac, atingând adâncimea de 3000 m.

---

¹ Autor: István Kurunczi, geolog

În partea de sud-est a teritoriului localității, și în continuare spre est, ca formațiune bazală apare un complex grezo-conglomeratic de culoare roșie cu aspect arcozian, afectat de un metamorfism incipient local cu trecere spre filite. Acestui complex, prin corelare cu alte formațiuni asemănătoare i s-a atribuit vârsta permiană, cu, eventual, treceri în triasul inferior. Acest complex apare în adâncimile cele mai mici din formațiunea bazală, între 900 și 1000 m, formând partea cea mai ridicată în sectorul Sederhat-Sântoma – Arad, Vest.

În partea de nord-est apare un corp granitic de dimensiuni mari, care formează subasamentul zonei Turnu-Iratoș și se continuă pe teritoriul Ungariei și apare la adâncimi cuprinse între 1000–1050 m.

Relațiile dintre complexul permian și celelalte formațiuni bazale nu se cunosc și din această cauză nici grosimea lui nu se cunoaște.

Corpul granitic și fundamentul șistuos nu se influențează reciproc. Astfel, se presupune că ele s-au format în același timp, înaintea permianului.

Peste formațiunea bazală se dispun transgresiv și discordant sedimentele neozoice reprezentate prin depozite de vârstă miocenă și pliocenă. Aceste sedimente mulează formațiunea bazală.

Baza sedimentației neogene este reprezentată de depozite miocene superioare formate din calcare organogene, calcare oolitice, calcare cretoase și gresii calcaroase. Depozitele miocene apar, în general, peste zonele actualmente ridicate ale fundamentului, mai cu seamă peste complexul permian, ceea ce presupune o altă dispunere a blocurilor bazale în timpul depunerii acestor sedimente. Depozitele miocene au grosimi reduse, până la 50-60 m, iar în unele locuri ele lipsesc.

Peste sedimentele miocene se dispune o stivă groasă de sedimente pliocene, care reprezintă umplutura finală a bazinului Panonic. Depozitele pliocene se împart în două pachete. Un pachet pliocen inferior reprezentat preponderent de marne, având în baza lor cu un complex gros, marno-calcaros. În cuprinsul marnelor mai apar numeroase intercalații grezoase. Grosimea pachetului variază între 300 – 400 m și este dispus în mare parte peste miocen, sau unde aceasta lipsește, direct pe formațiunea bazală. Odată cu adâncirea fundamentului și grosimea lui crește, și odată cu creșterea grosimii, mernele sunt înlocuite de bancuri groase de gresii. În zona Nădlac poate să atingă chiar și grosimea de 1500 m. Pachetul pliocen superior este o alternanță de nisipuri și argile slab consolidate, care în partea lor superioară trec în depozitele quaternare. Grosimea pachetului variază între 600 – 700 m în cuprinsul teritoriului localității Pecica, iar în zonele adânci ale fundamentului ajunge la grosimea de 1500 m. Adâncimea limitei între depozitele quaternare și levantiene este în jurul de 300 m. Quaternarul este reprezentat prin quaternarul inferior – pleistocen – format

din depozite lacustre, argile amestecate cu pietrișuri și nisipuri, apoi depozite eoliene formate din loess, depozite loessoide (3 – 15 m) nisipuri, și, prin quaternarul superior – holocen –, format din terasele inferioare din aluviuni și soluri. Holocenul are o grosime medie de 20 m.

Aceste formațiuni geologice, în marea lor majoritate au și o importanță economică. Astfel, au fost puse în evidență importante zăcăminte de hidrocarburi în perimetrele Turnu-Sederhat-Bodrog-Sântoma. Din acest punct de vedere prezintă importanță formațiunea bazală în zonele sale ridicate și apoi cele miocene în mai multe zone, cât și formațiunea bazală a sedimentelor pliocene.

Un fenomen caracteristic bazinului Panonic este gradientul geotermic ridicat, astfel, la adâncimi relativ mici, avem temperaturi mai mari ca în alte zone ale țării. Acest fenomen, în zonele cu stivă și sedimente groase peste 2000 m, poate fi folosit la obținerea apelor fierbinți. În zona Pecica, grosimea sedimentelor este mai redusă, deci această sursă de energie are perspective mai modeste. Din intercalațiile grezoase ale pliocenului inferior se pot obține ape mezotermale folosibile în scopuri terapeutice sau de agrement. Nisipurile pliocen superioare și cuaternare sunt o sursă importantă de apă potabilă.

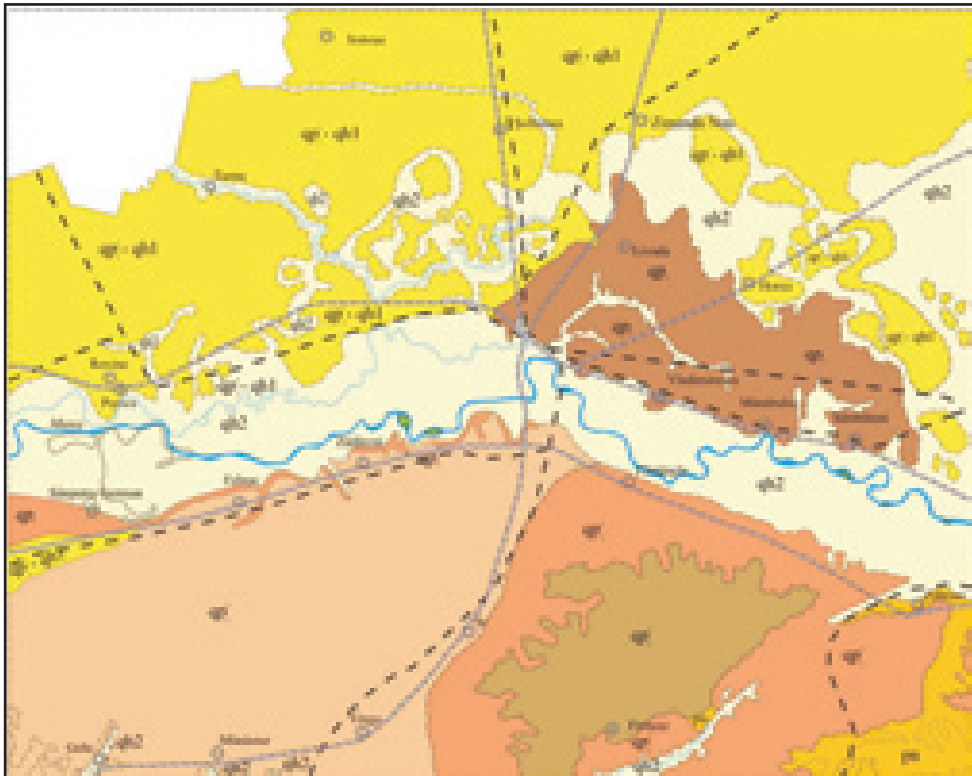

fig. 1a. - harta geologică

	SIECI			CONSTITUȚIE PETROGRAFICĂ	GROȘIME m	CARACTERE SITO-STRATIGRAFICE
	ERA	ETAPĂ	PERIODĂ			
CUATERNAR	HOLOCEN		4h2		5 - 15	Pietrișuri și nisipuri aparținând lanții și zonei de divagare
			4h1		5 - 15	Pietrișuri și nisipuri aparținând teraselor joase
	PLEISTOCEN	SUPERIOR	5		5 - 15 10-30	1. Argilă roșcată 2. Depozite loessoidale noi
			4		5 - 15	Pietrișuri și nisipuri aparținând teraselor superioare
			3		5 - 20	1. Depozite loessoidale vechi 2. Pietrișuri, nisipuri și argile aparținând comarilor de dejecție
	MEDIU	4		5 - 15	Pietrișuri și nisipuri aparținând teraselor vechi	
NEOGEN	MIOCEN - PLIOCEN	PANSONIEN	Pn		400 - 3000	Nisipuri cu intercalații subțiri de pietrișuri Argile Nisipuri cu intercalații de gresii și argile marmorose
						Argile marmorose și nisipoase cu intercalații subțiri de nisipuri
	PREMIER MILOCEN				10 - 600	1. Marna nisipoasă cu intercalații de nisipuri 2. Andezite cu amfiboli și piroxeni Piroclastite

fig. 1b – Legenda hărții geologice

SCARA TIMPULUI GEOLOGIC

EON	ERA	PERIOADA	EPOCA	Vârste radio-metrice (milioane ani)	Cicluri și faze orogenice		
FANEROZOIC	NEOZOIC (CENOZOIC)	Cuaternar	Holocen	0,01	<ul style="list-style-type: none"> — + valahă — + rhodania-nă — + stinca sarvică — + pirineană — + iaramică mezozotonică neokimmerică — + paleo-kimmerică — + pfălcică burgundă — + asturică sudică — + ardencă — + taconică — + salairă — + asynică — + belomertană 	CICLUL ALPIN	
			Pleistocen				
		Neogen	Pliocen	2			
			Miocen	5,3			
		Paleogen	Oligocen	24,5			
			Eocen	34			
			Paleocen	53			
			65				
		MEZOZOIC	Cretacic				135
			Jurasic				205
	Triasic		245				
	PALEOZOIC	Târziu	Permian	295			
			Carbonifer	360			
			Devonian	410			
		Timpuriu	Silurian	435			
			Ordovician	500			
			Cambrian	570			
	PRECAM-BRIAN	Proterozoic		2500			
		Arhaic		3500 4500			
						CICLUL HERCINIC	
					CICLUL CALEDONIAN		
					CICLURI TECTONICE PRECAM-BRIAN-BORNESE		

fig. 2. – Scara geocronologică

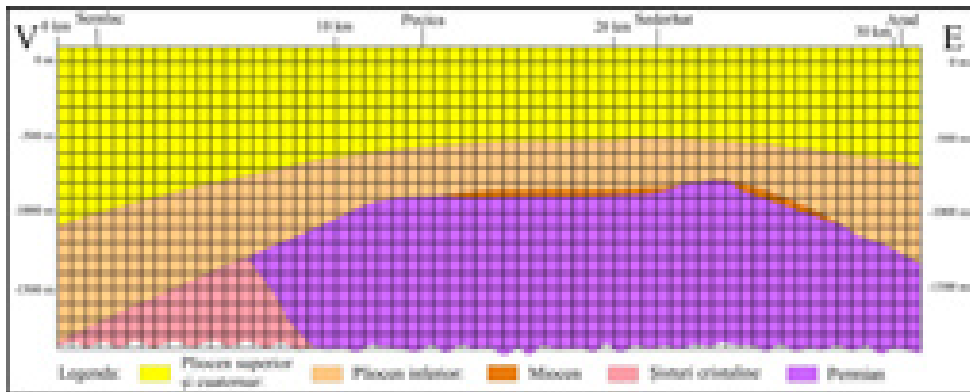

fig. 3. - profil geologic
Semlac – Pecica – Sederhat – Arad

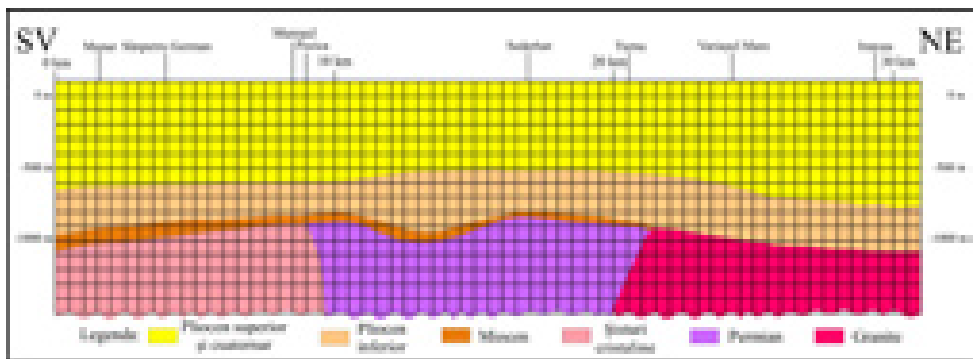

fig. 4². - profil geologic
Munar – Sânpetru German – Pecica – Sederhat – Turnu – Variașul Mare
– Iratoșu

I. 2. Geotectonica și geomorfologia^{3 - 4}

Geotectonic, regiunea noastră se încadrează în sud-estul Depresiunii Panonice. Fundamentul Depresiunii Panonice face parte din masivul hercinian Tisia, cu caracter de peneplenă, care a fost fracturată și scufundată în tortorian. Cuvertura molasică neogenă este așezată discordant peste formațiuni mai vechi. Depozitele cuaternare au caracter lacustru, în bază, și aluvio-proluvial, la partea superioară. La contactul tectonic dintre Depresiunea Panonică și

² Poziția fundamentului cristalin pe baza forajelor Comitetului de Stat al Geologiei

³ Autor prof. József Tóth

⁴ Prezenta caracterizare geomorfologică a Câmpiei și Luncii Mureșului este un rezumat al materialului bibliografic de specialitate, aplicat la condițiile morfo-hidrografice locale.

Carpații Occidentali în pleistocen, datorită climei apele curgătoare cu caracter torențial au depus aluviuni pe mari suprafețe sub formă de conuri de dejecție suprapuse pe generații diferite. Aceste conuri de dejecție pleistocene se găsesc la suprafață în câmpii piemontane și sunt acoperite de aluviuni holocene în câmpii de subsidență. Dintre aceste conuri de dejecție, cel mai mare este cel al Mureșului. Sedimentele conurilor de dejecție compuse din mai multe pânze de materiale grosiere și fine, uneori și loessoide, cu grosimi de 50 – 80 m, alcătuiesc depozitele aluvio-proluviale. Cuvertura aluvio-proluvială pleistocenă este acoperită de un complex de loess primar (Câmpia Vingăi, Câmpia Pecica-Semlac), cu o grosime de 5 – 15 m, format dintr-o alternanță de orizonturi de loess și de soluri fosile. Regiunile cu mișcări epirogenetice pozitive și de scufundare mai puțin lente și-au păstrat pătura de loess primar; cele cu subsidență mai intensă (regiuni mai joase) sunt acoperite de loess secundar (depozite loessoide) – rezultat din spălarea și acumularea loessului primar de către apele de șiroire și torențiale. În regiuni de maximă subsidență, loessul lipsește complet, din cauza spălării lui de către apele curgătoare. Fâșia luncii Mureșului, Arancăi și a Ierului (Szárázér), cu aluviunile fluviale, care sunt rezultatul eroziunii și depunerii holocene a râurilor, care au spălat atât loessul primar cât și loessoidele.

Fundamentul Depresiunii Panonice este intens fragmentat în blocuri tectonice situate la diferite adâncimi. Cea mai mică adâncime a cristalinului se află la sud de Mureș (la Zădăreni – 688 m), unde, în fundament, există un prag mai înalt (horst), mărginit, la sud, spre Timișoara, și la nord, spre Chișineu-Criș, de două depresiuni de tip graben.

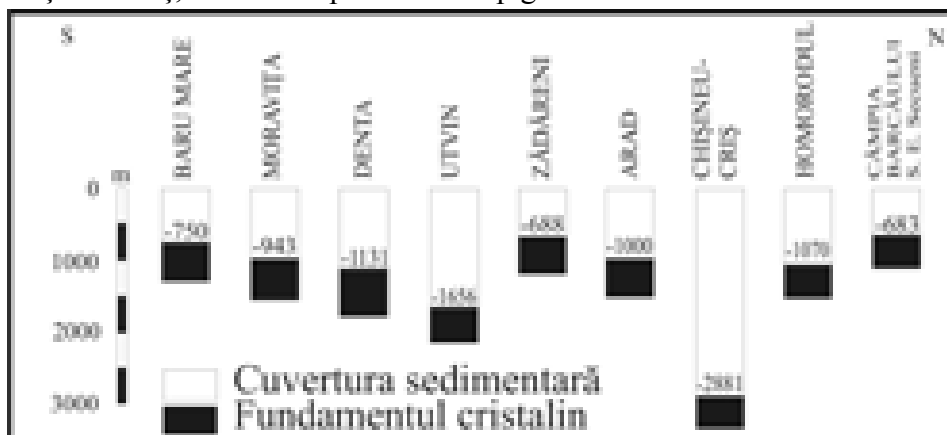

fig. 5. – poziția fundamentului

Munar – Sânpetru German – Pecica – Sederhat – Turnu – Variașul Mare – Iratoșu

Diferențele de adâncimi a fundamentului paleozoic arată că el este compartimentat de linii de falieri în blocuri. Direcția acestor linii tectonice este de la SV spre NE și de la NV spre SE – definitivată în faza saalică a orogenezei herciniene. Linii tectonice mai tinere de importanță mai mică sunt de N – S și E – V. Pe baza studiilor asupra faliilor din Câmpia Banatului și asupra datelor referitoare la mișcări seismice, au fost stabilite următoarele linii structurale tectonice (12): :

1. Lipova – Valea Begheinului Vechi – Otelec
2. Szeged – Periam – Pișchia – Lugoj
3. Pâncota – Lipova – Lucareț – Buziaș
4. Gyula – Nădlac – Pecica – Lipova
5. Arad – Vinga – Timișoara – Banloc
6. Valea Dvirinului

Aceste linii tectonice sunt importante în evoluția reliefului. Ele compartimentează formațiunile subsolului, constituind, astfel, și limite geomorfologice. Aceste compartimente au fost supuse unor mișcări oscilatorii. Mișcările pozitive au determinat ridicarea unor arii ale câmpiei. Aceste suprafețe înălțate au fost modelate de agenți externi, ca, de exemplu Câmpia Vingăi, cu o serie de văi tinere. Ariile cu mișcări negative sunt colmatate, de exemplu Câmpia Arancăi. În jurul Câmpiei Mureșului există, de la sfârșitul levantinului, trei arii de subsidență locală, inegală în privința vârstei și a intensității. Una, din regiunea de confluență a Crișurilor, a constituit până în holocenul superior baza de eroziune a Mureșului. A doua regiune de subsidență se află în sud-vestul Câmpiei Banatului (regiunea depresionară a Timișului). A treia arie de subsidență este valea Tisei între Csongrád și Szeged (groapa Tisei). Această arie de subsidență a determinat mutarea cursului Mureșului spre direcția actuală.

Față de mișcările oscilatorii pozitive și negative petrecute în pliocen, pleistocen și holocen, Mureșul și-a schimbat de mai multe ori cursul. Astfel, în pleistocenul superior, direcția cursului principal a fost la NV pe linia Lipova – Horia – Livada – Hajdúvölgy (Ungaria). La începutul glaciului Würm, s-a îndreptat spre Bega, în Würmul mediu s-a îndreptat spre partea estică a Ierului (Szárázér), iar de la sfârșitul glaciului Würm, până în holocenul inferior, a curs spre direcția Arancăi. În holocenul inferior, treptat, s-a îndreptat din direcția NV (Păuliș – Curtici – Orosháza) spre VNV (cursul Ierului de azi), după care s-a stabilit pe valea actuală (Lipova – Arad – Pecica – Szeged). În tot timpul holocenului, Mureșul a avut curgere și spre direcția Arancăi. (40, 4, 31), (fig. 6.)

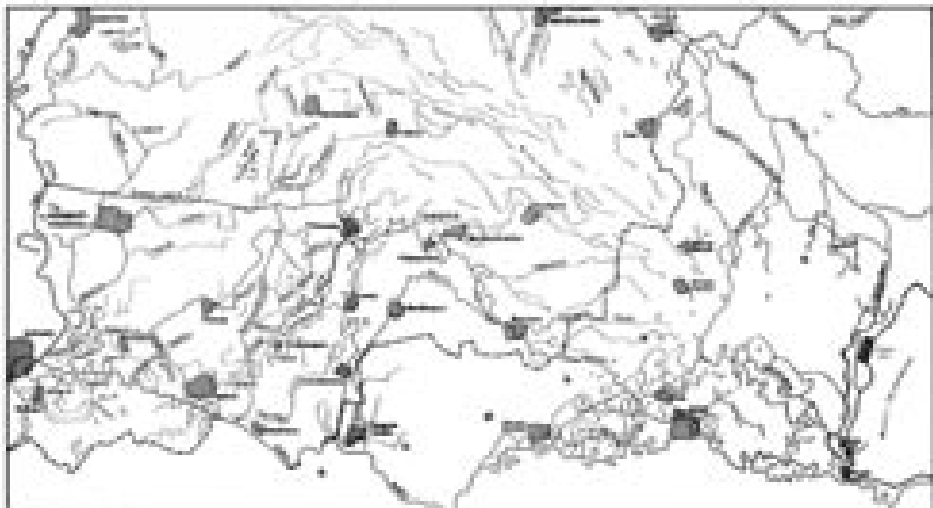
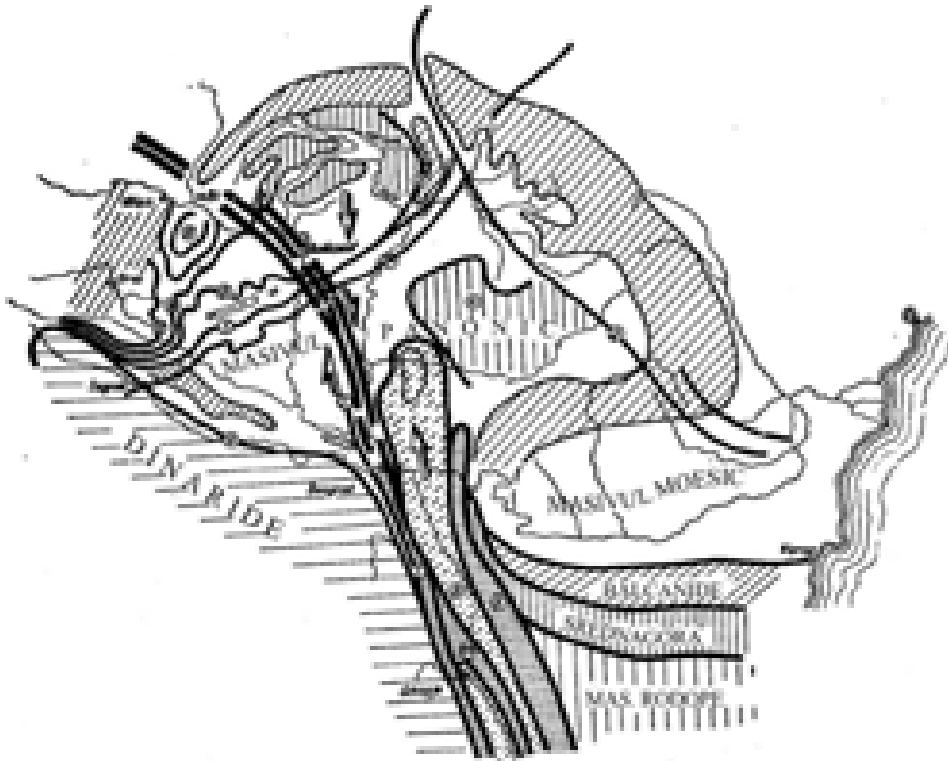

fig. 6. Sistemul hidrografic al Ierului (Szárázér) - cursuri părăsite ale Mureșului pe Câmpia Aradului și pe Lunca Mureșului

1. Legarea Mureșului cu Mureșul Mort (cu ecluză), 2. canalul de legătură între Mureșul Mort și Ier, 3. canalul principal Arad - Pecica (13)

Față de liniile tectonice, apele curgătoare ale câmpiei reacționează foarte sensibil. Se poate observa o legătură între valea Mureșului și sistemul de falii ale Câmpiei Mureșului. Astfel, direcția de curgere inițială a Mureșului Panonic a fost falia Neudorf – Fibiș, pe care Mureșul a părăsit-o trecând pe direcția faliei premontane a Munților Zarandului. Valea actuală a Mureșului, între Lipova și Pecica, trece tot pe o falie. Schimbarea bruscă de aproape 90° a direcției cursului între Semlac și Șeitin (la Periam-Port) se datorește intersecției a două falii (SV – NE și NV – SE). (12)

Cercetările geotectonice – pe lângă mișcările verticale – au descoperit și niște mișcări orizontale în structura adâncă a Masivului Panonian. Astfel, sub regiunea noastră, în Masivul Panonian, dinspre sud-est, înaintează cristalinelul Masivului Sârb-Macedonian, care, depășind linia Mureșului, a ajuns până la linia Ierului (Szárázér), pe teritoriul Ungariei. Zona marginală nordică a cristalinelului, lată de 30 – 50 km, este o groapă arcuită care se scufundă și în prezent, numită groapa Makó – Orosháza – Tótkomlós; în fond, ea este un avanfos de 3000 – 6000 m a Masivului Sârb-Macedonian. (3) (fig. 7)

Elementele principale a structurii interne ale Masivului Panonic:
 1. Linia tectonică Balaton, 2. Linia tectonică Zagreb - Kulcs,
 3. Linia tectonică Someș, 4. Pragul Alföld, 5. Masivul Sârb-Macedonian,
 6. Zona Karistid, 7. Zona Vardar, 8. Groapa Sava.
 Săgețile indică direcția mișcării orizontale a masivelor mari.

fig. 7. Structura internă a Masivului Panonic

Groapa este umplută de formațiunile de fliș și flișoide din cretacicul superior. Din datele geokinetice și de foraje reiese că cristalinul, acoperit de formațiunile panoniene, este în ascensiune. Astfel, câmpul de loess între Pecica și Semlac și Câmpia Vingăi se ridică cu 10 mm / 10 ani. Unde baza panonianului este formată din formațiunile mezozoice și zona groapei flișoide, regiunea este în subsidență, cum este de exemplu zona de subsidență pe linia Hódmezővásárhely – Orosháza – Macea. Probabil că scufundarea acestei mari gropi este o reînnoire a mișcărilor structurale mai vechi. Presiunea masivului Sârb-Macedonian dinspre sud, la periferia nordică a masivului, formează o cută arcuită în formațiuni sedimentare neogene. În axa arcuită a cutoi s-au format falii cu direcția NV – SE și SV – NE. Albia Ierului urmărește aceste falii pe linia Battonya (Bătania) – Kétegyháza – Tótkomlós – Királyhegyes.

(2)

Relieful oraşului Pecica, în ansamblu, este situat în Câmpia Mureşului, care este cea mai întinsă dintre subdiviziunile Câmpiei de Vest sau Banato-Crişană. Se întinde între Crişul Alb (la nord) şi Câmpia Timişului (la sud). Începe de sub Munţii Zarandului şi din poala vestică a Dealurilor Lipovei. Spre vest se întinde în apropierea Tisei între Zrenianin şi Szarvas. (22)

Relieful Câmpiei Mureşului – pe fondul geologic şi geotectonic descris anterior – a fost compartimentat în subunităţi geomorfologice (districte geomorfologice), sub aspect morfogenetic şi de altitudine. Astfel, deosebim următoarele tipuri genetice de câmpii:

- I. Câmpie înaltă subcolinară – piemontană (Câmpia Vingăi)
- II. Câmpii piemontan⁵ – tabulare⁶
  - A. înaltă cu cuvertura de loess între 10 – 20 m (Câmpia Nădlacului sau Câmpia Pecicăi – Semlacului)
  - B. mai joase (medii) cu loessuri de 3 m şi loessoide de 3 – 5m. (Câmpia Aradului şi Câmpia Jimboliei)
- III. Câmpie joasă de divagare şi/sau subsidente (Câmpia Arancăi)
- IV. Luncile

Clasificarea, delimitarea şi denumirea subunităţilor de câmpii se deosebesc în lucrările de specialitate şi hărţile geomorfologice. Tabelul comparativ anexat redă aceste diferenţe de clasificare, delimitare şi denumire. În ceea ce urmează prezentăm caracterizarea subunităţilor (subtipurilor) de câmpii ale Câmpiei Mureşului după prof. univ. dr. doc. Grigore Posea. (29) (fig. 8)

Câmpia Vingăi este o câmpie subcolinară-piemontană, formată dintr-o succesiune de conuri de dejecţie ale Mureşului. În partea N, NE, în sectorul Lipova–Zăbrani, se desfăşoară o câmpie de terase. Influenţele tectonice (în cuaternar a fost ridicată şi boltită asimetric) au determinat forma piemontului şi dispunerea văilor. Văile sunt divergente în NE şi convergente în V, SV şi S, către zona de subsidenţă Timişoara – Beregsău.

---

⁵ după geneză

⁶ cu aspect şi funcţionalitate

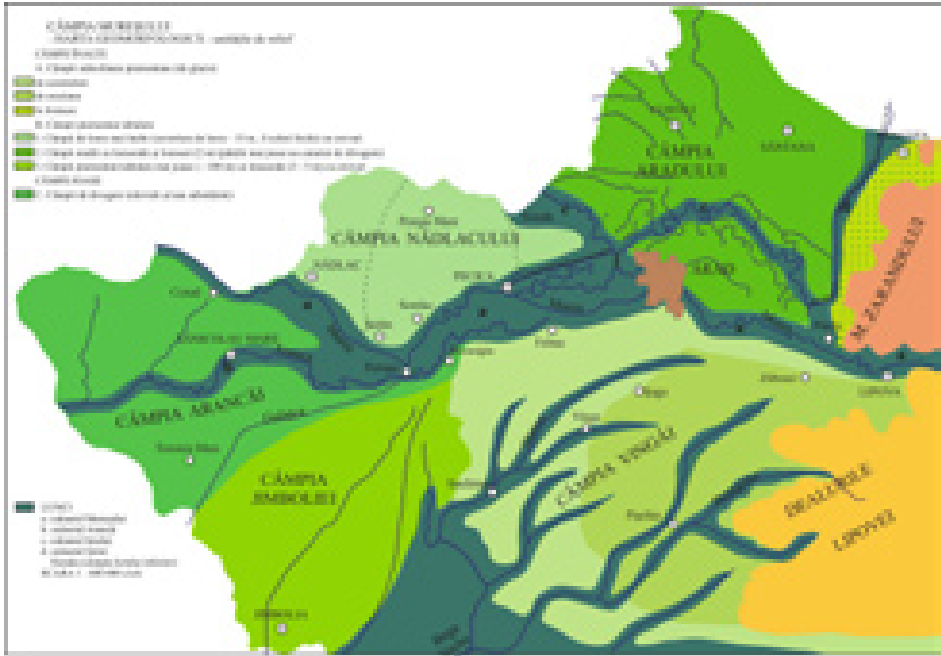

fig. 8. – Harta geomorfologică a Câmpiei Mureșului

fig. 9. a. – În spatele pădurii se vede Câmpia Vingăii
Câmpia Nădlacului (la alți autori Câmpia Pecica–Semplac) este de tip

piemontan-tabulară loessoidă, pe un areal de con de dejecție a Mureșului, al cărui subsol – între Pecica și Semlac – este mai ridicat. Este cu 5 – 10 m mai înaltă decât media Câmpiei Aradului, către lunca Mureșului. La Semlac ea se termină cu un abrupt de circa 15 m.

fig. 9. b. – Abruptul Câmpiei Nădlacului la Semlac cu straturi de loess și soluri fosile (mai roșcate)

fig. 9. c. – Desprinderea și defacerea verticală sub formă de felii și prăbușirea în trepte este caracteristică în depozite de loess și loessoide. Grosimea cuverturii de loess are o medie de 15 m, dar oscilează între 10 – 20 m. Conține 5 soluri fosile.

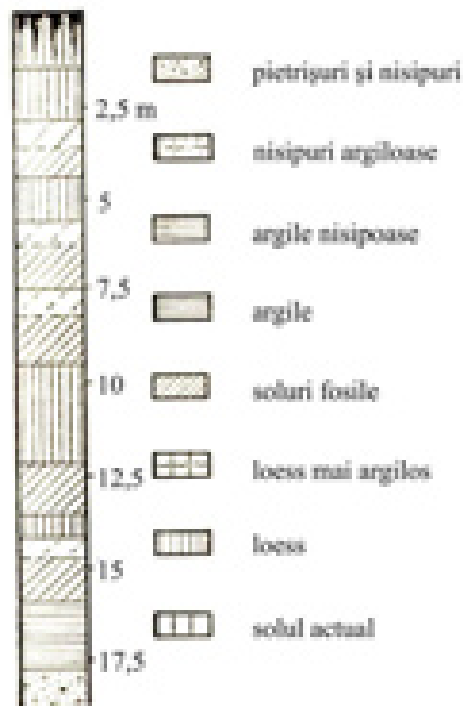

fig. 10. – Profilul în depozitele loessoide de la Semlac, după N. Floarea

Pe suprafața câmpiei de loess, situată la 96 – 117 m, cu înclinare spre V-NV, ca rezultat al sufoziunii, urmată de tasare, s-au format excavații închise cu contururi circulare sau ovale, denumite crovuri. Dimensiunile crovurilor variază de la câteva zeci și chiar sute de metri în diametru. Circulația apei în loess determină levigarea și deplasarea CaCO_3 către baza rocii, mai umedă și mai puțin permeabilă, favorizând apariția unor concrețiuni calcaroase, denumite păpuși de loess. Sub abruptul câmpiei de loess la Semlac, pe malul Mureșului, aceste concrețiuni sunt preparate-spălate din loess de către apa Mureșului. (fig. 11)

fig. 11.
„Păpușă”
de loess

Câmpia Aradului (cu altitudini între 100m – 105 m) se compune din două formațiuni de areale:

- a. aluviunile conului mai înalt sunt acoperite cu un strat subțire de loess (2 m) și loess nisipos sau lutonisipos;
- b. partea mai joasă a câmpiei are mai puțin caracter piemontan-tabular și mai mult de divagare subactuală, probabil de la începutul holocenului sau, cel mult, holocenul mediu⁷. Acest areal are multe cursuri părăsite.

Câmpia Jimboliei este o câmpie piemontan-tabulară joasă, loessoidă. Altitudinea sa este de 80 – 100 m, înclină spre SV și V. Pe suprafața sa se observă câteva urme de văi, foste brațe ale Mureșului, și crovuri. Loessoidele au grosimi de 3 – 5 m, crovurile sunt mai evidente pe fostele văi. În ordine cronologică, pare mai veche decât Câmpia Aradului cu posibilitatea de a o racorda cu terasa a II-a a Mureșului (circa 10 – 12 m la Lipova).

Câmpia Arancăi se găsește situată între 75 – 90 m până la 104 m, ea reprezintă o continuare a luncii Mureșului, păstrând încă urmele vechilor brațe ale Mureșului (Aranca și Galațca). Între cele două cursuri de apă apar grinduri mai înalte și nisipuri în dune – la Teremia Mare. Este o câmpie joasă de divagare, aluvională, recentă a Mureșului.

⁷ Pe harta geomorfologică a Ungariei întocmită de Pécsi Márton, se datează la sfârșitul Pleistocenului și holocenului inferior. (25)

Subunitățile Câmpiei Mureșului sub aspect genetic și de altitudine

Sursa bibliografică	Câmpie înaltă (120 - 180 m)		Câmpie intermediară (80 - 115 m)		Câmpie joasă
	Câmpie subcolinară - piemontană	Câmpia subcolinară piemontană a Vingaș	Câmpia piemontan-sublunărească (Pecica-Semlăuș)	Câmpia Aradului	
prof. dr. doc. Grigore Proca: Câmpiele din România, cu privire specială asupra Câmpiei Banato-Crișane	Câmpia Vingaș - câmpie piemontană - pleistocenă - cu formațiuni aluvio-proluviale acoperite cu depozite locale	Câmpia subcolinară piemontană a Vingaș - altitudini 96 - 117 m	Câmpia piemontan-sublunărească (Pecica-Semlăuș) - altitudini 80 - 100 m	Câmpia Aradului a, partea mai înaltă are caracter piemontan-sublunărească b, partea mai joasă are caracter de divagare - altitudini: 100 - 105 m	Câmpie aluvială (de divagare) actuală Câmpia aluvială a Aradului - altitudini: 75 - 90 m
Prof. dr. doc. Petre Căteș: Geomorfologia României	Câmpia Vingaș - câmpie piemontană - pleistocenă - cu formațiuni aluvio-proluviale acoperite cu depozite locale	Câmpia Pecica-Semlăuș - câmpie înaltă piemontană aluvio-proluvială cu depozite locale din pleistocen	Câmpia de Lovrin spre SV - câmpie locosită cu eroziuni	Câmpia Curtici - cu caracter de divagare	Câmpul de divagare Sălcioșii Mare - Lovrin
Ventă Mihailescu: Descrierea și câmpurile României	Câmpia Vingaș - câmpie subcolinară - piemontană estivernă	Câmpul Makó - Pecica (câmpie neizomorfă)	Câmpia joasă a Mureșului		Câmpia Mureș - Aradului a, Câmpul Sălcioșului (neizomorfă) b, câmpul Mureșului (10 km), (bancă) c, Câmpul Aradului (8 km), (bancă)

Sursă bibliografică	Clămpie intermediară (80 - 115 m)		Clămpie joasă
	Clămpie înaltă (120 - 180 m)	Clămpie abruptă (de divergență actuală)	
Harta geomorfologică a R. S. R. (harta preliminară)	Clămpia Vingați - clămpie de glacia A, de eroziune (136) partea E B, de acumulare (40) partea V C, terase în partea N (136)	Clămpii de divergență	
		Clămpia Mălăieșului (12) - clămpie tabulară înaltă nefragmentată	Clămpia Aradului (42) cu aspect de clămpie înaltă
Monografia geografică a R. S. R. I. - geografia fizică (anexa) - harta geomorfologică	Clămpia Vingați - tip Vingați (14) - clămpie pământoasă subcolinară cu vili divergente și terase	Clămpia abruptă de subsidență recentă, cu vili puțin adânci, albi pârâști și terase îngraptate, acoperite parțial cu depozite loessice profunde-debitabile - tip Tusa (38)	Clămpia două-lungă Aradului. Zone inundabile, curșuri și mureșuri pârâști
		Clămpia înaltă Mureș și Crișul-Alb - con de deșeu la Măreșului, zone inundabile, curșuri și mureșuri pârâști	
Atlasul S.R. Ed. Ibram / Aradului R. S. R. - harta geomorfologică	Clămpia Vingați A, clămpie pământoasă înaltă (130 - 200 m) albe fragmentată în interfluvii largi (41) B, clămpie pământoasă joasă nefragmentată, formată la traversa către ardele de subsidență C, terase (Lăpșoi/Novaciș)	Clămpia înaltă Mureș și Crișul-Alb - con de deșeu la Măreșului, zone inundabile, curșuri și mureșuri pârâști	Clămpia Aradului - con de deșeu la Măreșului
		Clămpia înaltă Mureș și Crișul-Alb - con de deșeu la Măreșului, zone inundabile, curșuri și mureșuri pârâști	Clămpia Aradului - con de deșeu la Măreșului

I. 2. 1. Lunca Mureșului

Apele curgătoare sunt agenți externi care formează văi fluviatile prin acțiunea lor de adâncire în scoarța Pământului. Această activitate a râurilor determină eroziunea fluviatilă. Elementele componente ale unei văi fluviatile sunt: albia minoră, albia majoră, terasele și versanții. Eroziunea fluviatilă se desfășoară în lungul albiei minore (patul unui râu) pe trei direcții: vertical, lateral și regresiv (eroziunea remontantă). În albia minoră se petrece întreaga hidrodinamică a râului, sub acțiunea forței vii a acestuia. Forța vie a râului este raportul dintre aluviunile intrate în albia minoră și capacitatea de transport a râului, exprimată cu noțiunea de sarcină relativă a curentului de apă (S. R. C.). Atunci când cantitatea aluviunilor este mai mică decât puterea de transport a râului, râul este capabil să erodeze (S. R. C. < 1). Când cantitatea aluviunilor ce trebuie transportată este egală cu puterea de transport a râului (S. R. C. = 1) se produce numai transportul. Atunci când cantitatea aluviunilor este mai mare decât puterea de transport a râului (S. R. C. > 1) are loc acumularea. (9)

Prin activitatea apelor curgătoare rezultă diferite forme de relief: forme de eroziune, forme de acumulare și de echilibru. Principalele forme de eroziune în vale sunt: talvegul și albia. Formele de acumulare sunt: **formele mici** în cadrul albiei (bancuri, ostroave etc.) **pânzele aluviale de echilibru** (în cadrul luncilor, teraselor și glacisurilor) și **forme mari**- piemonturile, câmpiile de nivel de bază și deltele. (27)

I. 2. 1. 1. Albia

Albia este patul de scurgere al unui râu la debite medii, cu malurile care îl delimitează. La un râu deosebim următoarele debite și nivele (tip de albie):

- de etiaj (media nivelelor minime) – **canal de etiaj**;
- medii – **albia minoră** (albia propriu zisă);
- maxime (de viitură) – **albia majoră** (albia de inundație).

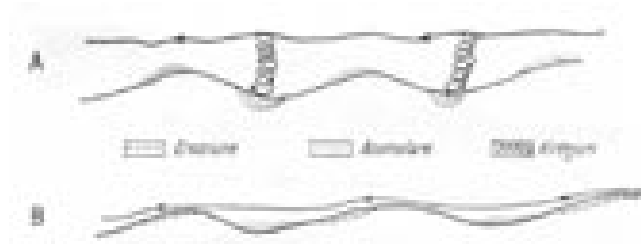
Tipuri de albie mici sunt cuprinse în cele mai mari.

fig. 12.

I. 2. 1. 1. 1. Canalul de etiaj

ocupă o lățime redusă (o fâșie îngustă) în cadrul albiei propriu zise (albia minoră). Nu este delimitat lateral prin maluri. Oscilează în cadrul albiei minore de la un mal la altul, uneori se desface în brațe care, mai jos, se reunesc. Mersul canalului de etiaj coincide cu firul apei. Profilul longitudinal al unui râu (panta talvegului) prezintă o succesiune de adâncuri (adâncituri) și vaduri (praguri). Adânciturile se formează în curburile canalului, au formă alungită și asimetrică, adâncimea lor maximă se află în apropierea malului concav. În patul adâncului există material fin, iar vadul are depozite mai grosiere. Adâncurile se asociază cu reniile, astfel, profilul transversal este asimetric. Vadurile au un profil aproape simetric. Adâncurile și vadurile sunt formate de vârtejuri cu axă de rotație orizontală, care se formează în apele de fund. Eficacitatea geomorfologică a curgerii, deci modelarea canalului este diferită, la ape mari, față de apele mici. Adâncurile sunt curățate, la ape mari, și colmatate, la ape mici; în vaduri, procesele au loc în ordine inversă:

colmatări, la ape mari, și „curățiri”, la ape mici.

fig. 13. Evoluția

talvegului la ape mari (A) și la ape mici (B). (27)

Profilul asimetric la adânc și renie este asociat cu curgere convergentă, iar profilul aproape simetric al vadurilor este asociat cu curgere divergentă.

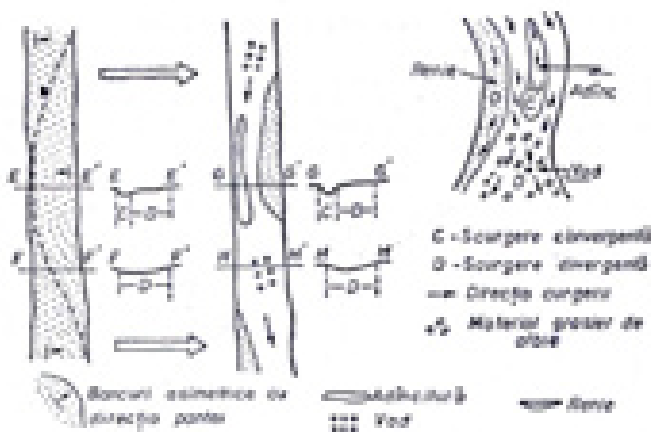

fig. 14. Schemă generalizată a transformării concavităților asimetrice la adâncuri, vaduri și renii (Keller și Melhorn, 1973).

Adâncul și vadul apar nu numai în patul albiilor meandrate, ele sunt prezente și în albiile rectilinii și împletite. Adâncurile și vadurile, în sistematica formațiunilor geomorfologice ale patului albiilor, în privința timpului de formare și de persistență (conservarea) a lor, sunt forme perene (de bază), iar în privința dimensiunii, se încadrează în macro și megaforme. (18)

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, datorită lucrărilor hidrotehnice, în primul rând datorită regularizării albiei prin tăierea meandrelor, albia Mureșului – în sectorul orașului Pecica – a fost îndreptată, așa că și canalul de etiaj cu formațiunile sale geomorfologice perene (vaduri și adâncituri) a suferit schimbări drastice. În albia nouă, îndreptată, s-a instalat un nou canal de etiaj (cu adâncuri și vaduri) în timp relativ scurt. Situația actuală a canalului de etiaj (a firului apei) este prezentată în harta geomorfologică a ținutului orașului Pecica.

Fig. 15 – Harta cu albia minoră a Mureșului cu firul apei, meandre, insule

și renii

I. 2. 1. 1. 2. Albia minoră

sau albia propriu zisă

Albia minoră este delimitată prin malurile râului. Lățimea sa este în funcție de debit, de natura rocilor, de pantă și de materialele cărate de apă. Lățimea albiei minore a Mureșului în regiunea noastră variază între 150 – 200 m. Albiile de râu se pot clasifica după alcătuirea geologică a regiunii pe care o străbat. Astfel, deosebit:

- albiile în rocă în loc;
- albiile aluviale.

Cele mai frecvente sunt albiile aluviale, care au patul și malurile alcătuite din materiale transportate de râu și depuse sub formă de aluviuni pe fundul văilor și în câmpii.

Cele mai active procese geomorfologice pot fi întâlnite în albia minoră a Mureșului, dinamizate de forța râului, viteza de scurgere, scurgerea turbulentă, transportul de fund și în suspensie, eroziune lineară și laterală. Sub impulsul acestor fenomene formele de microrelief create, care sunt într-o mișcare

periodică, mai ales la viituri, suferă modificări continue de formă, limită și mărime. Formațiunile geomorfologice ale patului albiei se sistematizează din două puncte de vedere:

a) geomorfologic, care are în vedere timpul de formare și conservare a morfologiei patului și

b) hidraulic, care are în vedere regimul curgerii.

Potrivit acestui considerent, deosebim următoarele formațiuni și tipuri geomorfologice:

- **forme și tipuri geomorfologice efemere** (de scurtă durată) care se formează și persistă în timpul necesar ca o undă de viitură să treacă printr-un sector de albie dat. În terminologia de specialitate pentru acest tip geomorfologic este folosită și denumirea: „formațiuni aluvionare”. Cele mai simple forme sunt depunerile aluviale cu profil vălurat (de tip ondulatoriu), cu formă triunghiulară, asimetrică sau simetrică, ca niște mici dune subacvatice rezultate de pe urma târârii materialelor fine (nisipuri și mături) pe fund. Compoziția granulometrică a formațiunilor aluvionare este complexă, în general mai grosieră la bază și mai fină la creasta formațiunilor. Aceste forme aluviale efemere sunt următoarele:

A, microforme: microripluri; (fig. 16.)

B, mezoforme: dune subacvatice (megaripluri); (fig. 17.)

C, macroforme: bare aluvionare (ripluri gigant), bancuri sau grinduri submerse.

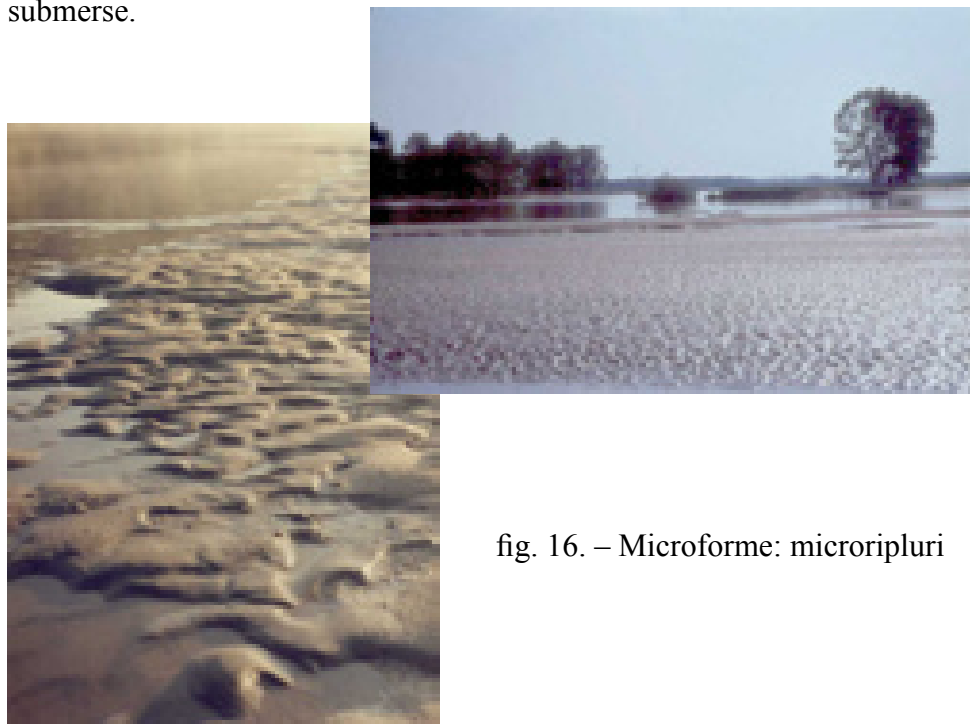

fig. 16. – Microforme: microripluri

fig. 17. – Mezoforme: dune subacvatice (megaripluri)

Dunele subacvatice și barele aluvionare (grinduri submerse) au dimensiuni mai mari, de formă alungită și se dezvoltă în sensul curgerii, la locurile cu obstacole sau a unei încetiniri locale a cursului apei prin desfacerea curentului principal. Sunt acumulări temporare care se distrug la ape mari sau își modifică forma, dar pot să se stabilizeze. Devin uscate numai în perioada apelor mici. În general, se grupează în partea din aval a insulelor, unde se înalță și se extind orizontal, evoluând spre bare aluvionare (bancuri) emerse, denumite ostroave și insule. În sectorul de albie minoră a Mureșului de la Pecica, sunt cazuri când aceste bancuri s-au format în amonte de insule (ex. insula XVI), care încă în deceniile 50-60 ale secolului al XX-lea a fost un ostrov neacoperit de vegetație. În sistematica formațiunilor geomorfologice ele se încadrează în forme perene (de bază) împreună cu vaduri (repezișuri) și adâncuri (adâncituri) de talia macroformelor.

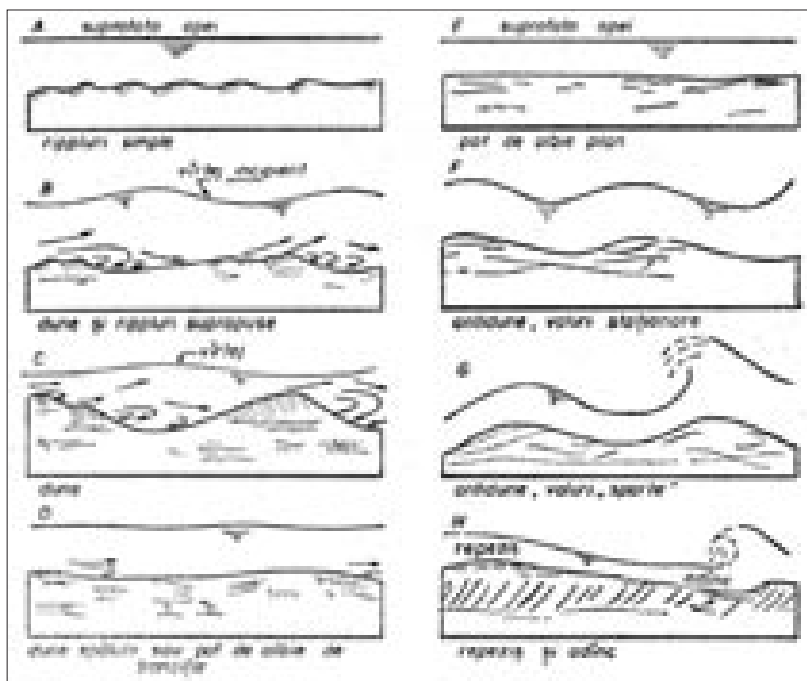

fig. 18. – Tipuri de formațiuni aluvionare ale patului albiei (Simon set al., 1961, 1963.)

În terminologia geomorfologică, noțiunile de ostrov și de insulă sunt interpretate în mod diferit. Astfel, după părerea lui Victor Tufescu, termenul „ostrov” se referă la o formațiune aluvionară, pe când „insula” se referă la o formațiune preexistentă, deci o formă de eroziune. După I. C. Brice, ostroavele nu au covor vegetal și, la albiile pline, de regulă, rămân neinundate. În general au o formă migdalită, mai ascuțită spre aval (frunte) și mai rotunjită spre amonte (vârf), unde au altitudine maximă. Ostroavele sunt mai rezistente, mai durabile decât barele (bancuri) submerse (subacvatic), dar când se fixează prin vegetație, transformându-se în insule, primesc o formă mai stabilă. (18) Noțiunea de ostrov în graiul ținutului nostru – ca formă aluvională perenă în albia Mureșului – este mai puțin folosită (sau deloc).

În prezent, în albia minoră a Mureșului, în sectorul Bodrogul Vechi – Pecica – districtul Pădurea Gheduș, sunt 27 insule care s-au format și sunt în formare după regularizarea albiei efectuată la mijlocul secolului al XIX-lea. Sedimentele în aceste forme aluvionale se acumulează (se depun) în diferite tipuri de imbricațiuni⁸ ale straturilor. La aflorimentele acestor forme aluviale sunt mai frecvente stratificația orizontală, înclinată (oblică) încrucișată. (fig. 19)

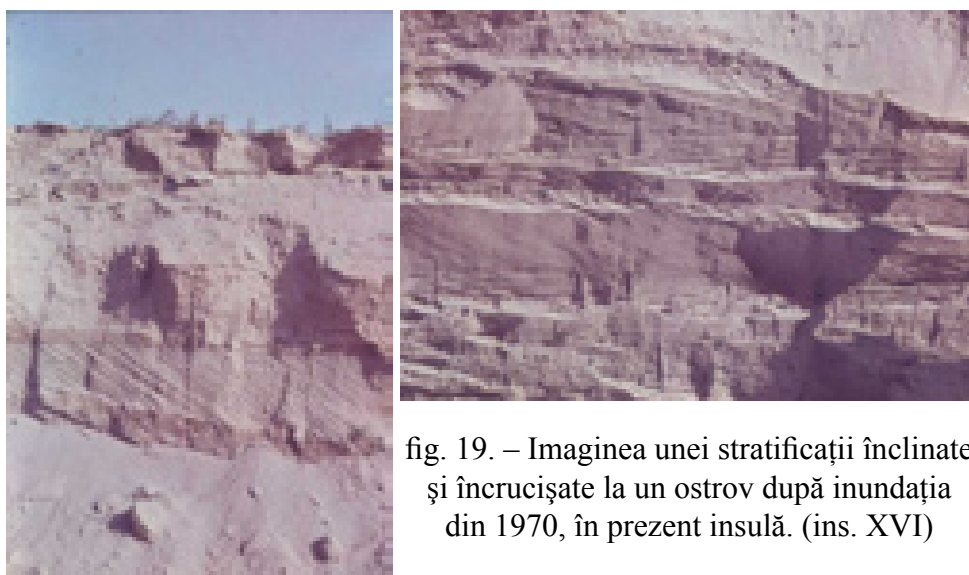

fig. 19. – Imaginea unei stratificații înclinate și încrucișate la un ostrov după inundația din 1970, în prezent insulă. (ins. XVI)

Ostroavele cât și insulele reprezintă macroforme caracteristice patului albiilor împletite; rar apar și în albiile meandrate (de exemplu în meandrul mare al Semlacului cu două insule). Sunt definite ca forme de pat de albie ce au lungime de același ordin de mărime cu lățimea albiei (și mai mare) și înălțimi de același ordin cu adâncimea medie a râului. După forma lor sunt de mai multe feluri:

⁸ suprapuneri parțiale

1. ostroave simetrice:
  - a) ostroave longitudinale
  - b) ostroave mediale
2. ostroave asimetrice (diagonale)
3. ostroave laterale („ostrov de mal”),

dar în sectorul nostru formele cele mai tipice sunt cele mediale și laterale.

fig. 20
Imagini ale
insulelor din
sectorul nostru
(insulele IX, X)

Insulele cele mai mari sunt denumite, ca de exemplu insula Felnac (V), insula Pecica (VII), insula Țernovar (XVIII) etc., celelalte nu au nume proprii. Pe Insula Mare (VII) de la Pecica sunt clădiri (căsuțe) destinate pentru cazarea proprietarilor la sfârșit de săptămână. Insula XVI este locuită permanent de o familie pecicană. Formarea insulelor este legată de oscilațiile canalului de etiaj și aluvionările abundente din timpul revărsărilor. Insulele, ostroavele evoluează în sensul direcției de scurgere a râului. Unele dintre ele, mai ales cele laterale, datorită deplasării canalului de etiaj, într-unul din brațele de difluență (divergență) care o cuprind, se alipesc de mal (fiind despărțite numai la ape mari). În urma colmatării se integrează în cadrul reniilor (plajelor de mal) și luncilor (albia majoră). Acest proces se poate observa în partea dreaptă a albiei Mureșului, în aval de Pecica.

I. 2. 1. 1. 3. Malurile

Mureșului în sectorul nostru sunt bine conturate, dar, în general, prezintă denivelări mici față de fundul albiei minore (de la 1 – 2 m, în cazul malurilor convexe, și de 3 – 4 m, la cele concave). Aceste forme de mal apar în cadrul albiilor cu sinuoșități, care în terminologia geomorfologică și hidrologică

sunt cunoscute sub numele de **meandre** (numele provine de la râul Meandres din Asia Mică). În cuprinsul meandrelor, firul apei se abate din concavitatea unei meandre în concavitatea meandreii următoare, până sub malul acestora. Firul apei prezintă o sinuozitate mai accentuată decât cea a cursului apei. Astfel, curentul apei sapă lateral în mal concav și se retrage treptat de pe malul convex ce se înclină ușor sub nivelul apei. Partea aceasta cu depuneri de nisip și pietriș se numește renie. Se creează, astfel, o asimetrie între malul concav înalt și abrupt, unde este dominantă eroziunea, și cel convex jos, unde se depune materialul erodat la malul concav. (fig. 21)

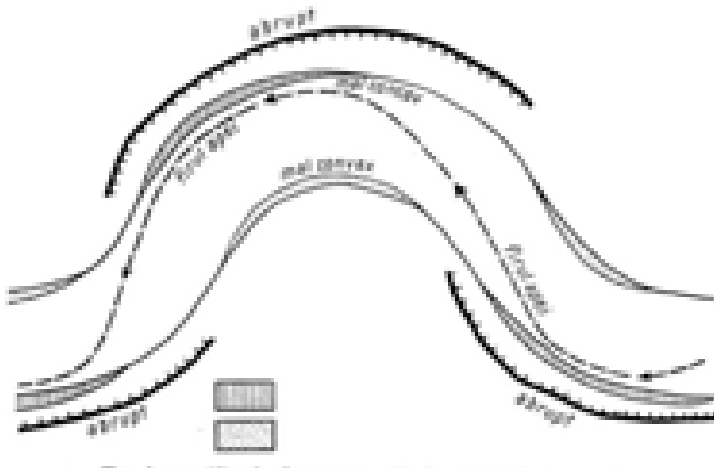

fig. 21
Eroziune (1) și
depunere (2)
în meandrele
apelor
curgătoare
(după M.
Derruau).

Malurile concave sunt atacate, în timpul apelor mari, de vârtejuri care se deplasează pe firul apei, unde formează o nișă de meandru. Din cauza nișei de meandru, malul subsăpat rămas fără suport ajunge într-o stare de dezechilibru. În timpul viiturilor, acest dezechilibru este compensat de presiunea hidrostatică. După retragerea apei, dislocarea malurilor (alunecări, surpări, prăbușiri de maluri) devine foarte activă. Procesele erozionale diferă în funcție de gradul de coezivitate a depozitelor de mal.

I. 2. 1. 1. 3. Reniile

sunt forme de acumulări aluviale (pietriș, nisip, mъл) atașate la malurile convexe. Deosebim trei tipuri de renii:

- a) renii marginale
- b) renii simple
- c) renii în volute.

Reniile marginale (sau dune marginale) sunt forme de tranziție de la microrelieful patului albiei minore la cel tipic malurilor convexe (renii de tranziție). Se găsesc și în albiile rectilinare, dar sunt caracteristice pentru albiile

meandrate. Acestea au un profil asimetric.

fig. 22. – Secțiunea transversală a unei renii marginale

(Hickin, 1972)

Creasta (coama) este puternic înclinată spre aval și spre patul albiei. Spre malul convex este limitată de un braț de apă stagnantă (după ape mari și viituri). Nu este pe deplin atașată malului convex. Lungimea este aproape de trei ori cât lățimea albiei. Reniile marginale se formează în timpul inundațiilor.

Reniiile simple aparțin de domeniul malurilor convexe. În plan au o formă semilunară. Secțiunea transversală are înclinare spre talveg și ușoară contrapantă sau o mică depresiune la contactul cu malul convex. În lung au un profil asimetric, spre amonte puternic înclinat și spre aval ușor înclinat. Nu sunt acoperite cu vegetație și sunt inundate frecvent.

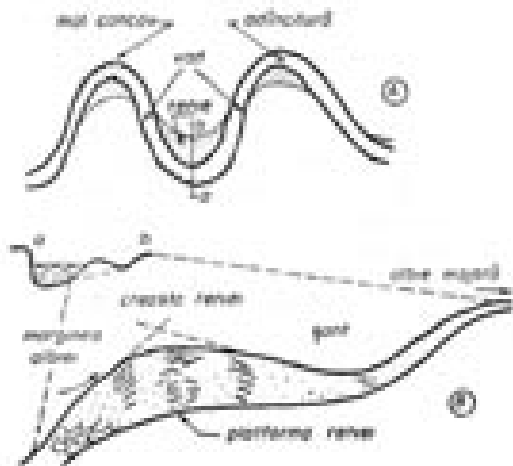

fig. 23. – Planul (A) și secțiunea transversală a structurilor sedimentare ale unei renii (B)

(Nanson, 1980)

Reniiile în volute⁹ constituie o fază finală în evoluția reniilor și sunt dezvoltate în malurile convexe ale râurilor. Fac trecerea de la micromorfologia albiei minore la morfologia albiei majore. Dispunerea alternanței de „creste” (coame) și depresiuni, în succesiune, pe măsura deplasării albiei, este caracteristică reniilor în volute. Văzute în plan, ele au aspect de o „spirală” de șanțuri și coame, din ce în ce mai redusă ca amplitudine spre albie. Sedimentele coamei sunt mai grosiere în jumătatea amonte; spre aval sunt mai fine. În părțile lor mai înalte se fixează renișuri de salcie (în special de răchită), care favorizează evoluția lor spre forme stabile. (18)

În prezent, Mureșul are două meandre (N, O) bine dezvoltate cu renii simple (14, 15) și renii în volute în partea vestică a teritoriului orașului Pecica

⁹ volută - ornament în formă de spirală

(districul pădurea Gheduș), un meandru bine dezvoltat (I), cu mal concav deosebit de puternic erodat, la mal convex cu renie simplă (6) și în volută la Bodrogul vechi, un alt meandru mai puțin dezvoltat (K) cu renie simplă (8) la Felnac și unul (M) în amonte de Pecica (Pădurea Hada). În vecinătatea teritoriului pecican spre Semlac meandrele P, R, S sunt cu renii simple și renii în volute, cele mai dezvoltate (18, 20) fiind în regiunea noastră (vezi imaginea luncii și a albiei Mureșului transmisă de satelit).

I. 2. 1. 1. 4. Secțiunea transversală a albiei Mureșului

O trăsătură generală a albiilor naturale este tendința de a se forma o secțiune transversală cu grade diferite de asimetrie. Între asimetria secțiunii transversale și configurația în plan a albiilor de râu există o relație evidentă. Din cele 5 stadii în evoluția gradului de asimetrie a albiei minore (Knighton) în albia Mureșului, pe sectorul Bodrogul Vechi – Pecica – marginea vestică a Pădurii Gheduș, am putut deosebi stadiile 3, 4 și 5¹⁰.

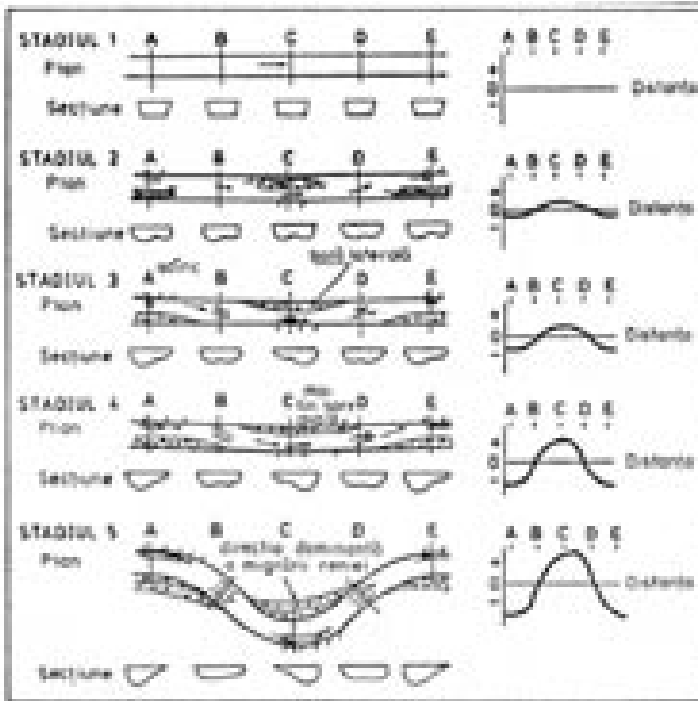

fig. 24. – Stadii în evoluția de asimetrie a albiei minore (Knighton, 1982)

¹⁰ **Stadiul 3.** Creșterea înălțimii și lungimii barelor, migrarea lor spre aval, înclinarea mai mare către interiorul albiei determină o creștere a asimetriei secțiunii transversale. Albia încă este dreaptă, talvegul începe să meandreză.

Stadiul 4. Dezvoltarea barelor are loc odată cu lărgirea adâncurilor și eroziunea malurilor. Se formează vaduri în secțiunile B și D. Secțiunile transversale sunt alternativ și periodic asimetrice; albia menține stabilitatea fără să se producă o schimbare spre meandrare.

Stadiul 5. (final) Albiile meandrate cu o depunere continuă pe un mal, unde se formează renii și eroziunea la malul opus, care determină migrarea albiei și a buclelor de meandru. Asimetria secțiunii transversale este maximă. (18)

La începutul secolului al XIX-lea a fost dominant stadiul 5, care este un stadiu final și caracteristic pentru albiile meandrate. În prezent, în acest stadiu se află albia Mureșului la meandru de la Bodrogul Vechi, Felnac, cele două meandre în sectorul pădurii Gheduș și în aval de aceste două meandre, bine dezvoltate, în teritoriul comunei Semlac. Datorită regularizării albiei Mureșului, prin tăierea artificială a buclelor de meandru în 1856, albia minoră a fost transformată într-o albie artificială, aproape rectilinie, cu o secțiune transversală a stadiului 2, cu bare mediale, cu tendința de a se deplasa alternativ către un mal al albiei. Aceste lucrări hidrotehnice au fost efectuate în scopul practicării transporturilor fluviale (cu șalupă –trenă, trasă de cai). Până când albia artificială a fost dragată sistematic, secțiunea transversală a albiei a rămas în stadiul 2. De la începutul secolului al XX-lea dragarea albiei a fost neglijată și mai târziu întreruptă (oprită). Astfel, secțiunea transversală a Mureșului s-a dezvoltat spre stadiile 3, 4 și 5.

Vegetația din maluri influențează stabilitatea malului și forma secțiunii transversale. La albiile minore cu maluri protejate de rădăcini, în baza malurilor se formează nișe, care sunt în legătură cu nivelul minim al Mureșului. Rădăcinile arborilor nu se extind mai jos de nivelul apei, unde depozitele din albia majoră sunt mai ușor erodabile decât cele aflate mai sus, sub protecția vegetației. (fig. 25) Acest fenomen se poate observa la malul concav al primului meandru (N) din zona Pădurea Gheduș (Mertfa).

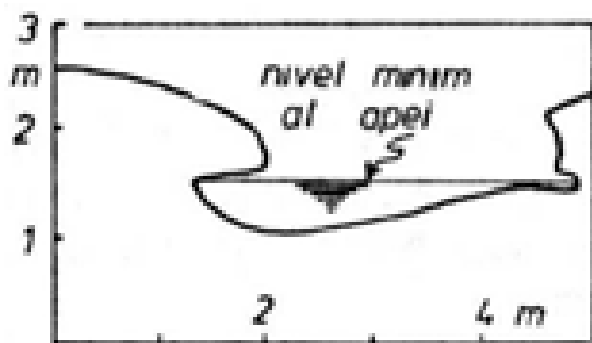

fig. 25. – Forma secțiunii transversale cu malurile protejate de „o perdea” de rădăcini

(Keller și Swanson, 1979)

O altă formă a influenței vegetației asupra formei albiei și proceselor de transport este în legătură cu „debrisul organic”, adică resturi de trunchiuri și crengi transportate în timpul viiturilor și depuse în albia minoră și lângă maluri. Debrisul organic poate afecta forma și procesele de albie, prin creșterea sau descreșterea stabilității malurilor, contribuind la formarea barelor mediale. Debrisul organic a contribuit la formarea insulelor nr. X, XI, XIV, XXIX.

Albia Mureșului este o albie aluvială. După configurația în plan, se disting trei tipuri mari de albiile de râuri: rectilinie, meandrate și împletite. Diversitatea tipurilor de albiile este rezultatul condițiilor hidrologice, al depozitelor de

albie, al tipului de debit solid transportat și al trecutului geologic al râului. S.A.Schumm deosebește 5 tipuri de alpii, bazate pe configurația în plan, precum și tipul debitului solid, aflat în relație cu stabilitatea relativă. (18)

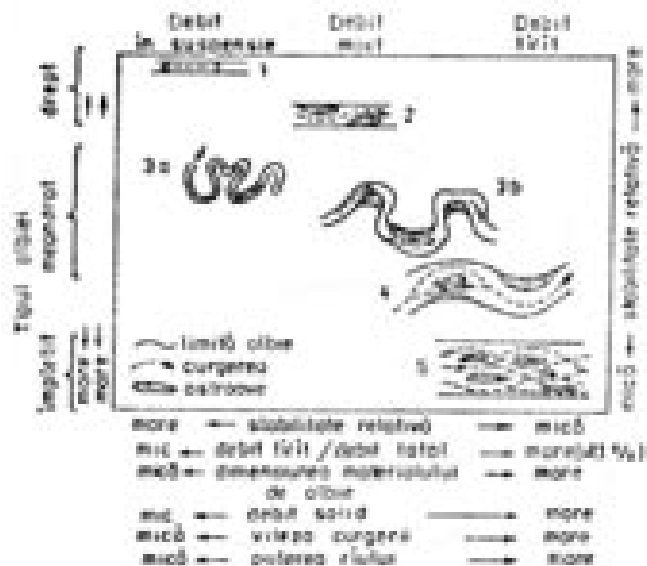

fig. 26. – Clasificarea albiilor bazată pe configurația în planul și tipul debitului solid, în relație cu stabilitatea relativă (Schumm, 1985)

În perioada premergătoare efectuării lucrărilor hidrotehnice de regularizare (între anii 1846 – 1867 și în 1935, la Zădăreni) albia Mureșului s-a încadrat în tipul 3b. Deci a fost o albie meandrată, cu debit solid mixt. Lățimea albiei a fost mai mare în dreptul buclelor cu renii bine dezvoltate. Migrarea meandrelor și autocaptările au fost relativ frecvente. Acest fapt se poate urmări comparând hărțile din diferite perioade ale secolelor XVI – XVII – XVIII – XIX – XX.

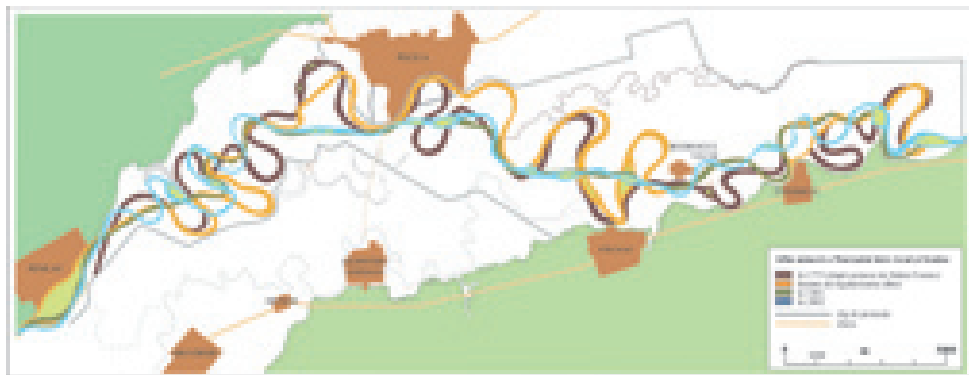

fig. 27. – Traseele suprapuse ale albiei Mureșului, conform hărților din sec. XVIII – XIX – XX.

Totodată, Mureșul Mort (în evul mediu, Mureșul Mic) și Aranca, precum și numeroase brațe secundare au dat și un caracter de anastomozat¹¹ albiei

¹¹ Când lățimea insulelor este de 3 ori mai mare decât lățimea albiei ocupată de apă, tipul de albie se numește **anastomozat**.

Mureșului. Aceste brațe au transportat debite de aluviuni în suspensie. În prezent meandrele Mureșului la Bodrogul Vechi, la pădurea Hada (Popin), și în părțile Gheduș – Semlac, se încadrează în tipul 3b. După efectuarea secționării buclelor de meandru, albia nouă artificială a Mureșului în aceste sectoare a devenit dreaptă, dar a fost repede supusă degradării, eroziunii malurilor și a avut tendința spre sinuozitate. Treptat s-a transformat într-o albie cu ostroave mediale și cu vaduri diagonale. În prezent, în sectorul Pecicăi, de la gura (vărsarea) canalului Criș până la primul meandru în aval de Pecica, albia minoră a Mureșului se încadrează în tipul 2. Prin urmare este o albie aproape dreaptă ce transportă debit solid mixt și are un talveg sinuos. Este relativ stabilă, transportă debit solid, târât în cantități mici, sub formă de ostroave alternative (laterale). Ostroavele sunt repede invadate de vegetație, transformându-se în insule. Tendința dezvoltării albiei este spre tipul 3b, deci meandre, renii și vaduri diagonale. Între Bodrogul Vechi și gura canalului Criș, albia Mureșului are aspectul tipului 4, adică o tranziție între meandrare și împletire. În albie se dezvoltă bancuri de aluviuni și ostroave, care au un rol important în modificarea traseului curgerii și localizării eroziunii de mal.

Meandrele

Mai devreme s-a amintit că sinuozitățile apelor curgătoare, adică deplasările albiei minore sub formă de bucle, se numesc **meandre**. Pentru formarea meandrelor este necesară o stare de echilibru între viteza de scurgere (pantă), debit, proporția de materiale transportate și rezistența malurilor. În depunerile aluviale din albie cu rezistență mică a malurilor, formarea și dezvoltarea meandrelor se produce foarte ușor. Echilibrul de meandrare se formează atunci când râul atinge profilul de echilibru longitudinal. Meandrele reprezintă forme de eroziune (mai mult laterală) și de transport, nu de acumulare (depunere). Erodare maximă se produce în a doua jumătate a malului concav, unde inerția și forța centrifugă împing firul apei spre acest mal. Când panta este mai mare, deplasarea meandrelor spre aval este mai accentuată, iar la pante mici, deplasarea laterală este mai puternică. Această deplasare, combinată cu lărgirea buclelor, determină îngustarea treptată a spațiului dintre două

meandre și duce la crearea unui șanț de scurgere, prin care la un moment dat – în majoritatea cazurilor la viituri – apa râului se varsă direct în meandrul vecin. (fig. 28)

fig. 28. – Șanț de scurgere între meandrele P și S

Acest fenomen este numit gâtuirea meandrului sau autocaptare prin ștrangulare (autoștrăpungere) și rezultatul este îndreptarea cursului. În timpul viiturilor direcția curentului de apă în albia majoră nu coincide cu cea din albia minoră. Astfel, malul convex cu renie exagerat dezvoltată este atacat de curenți foarte puternici și râul își dezvoltă un „repeziș” pentru a traversa interiorul reniei. Se produce o autocaptare prin „repeziș” la malul convex și depuneri de aluviuni la malul concav. Astfel de captare s-a petrecut la începutul deceniului opt, din secolul al XX-lea, în bucla meandrului de sub complexul de porci Semlac (S). În prezent, în malul concav se erodează renia anterioară captării și la malul convex se dezvoltă renia nouă. (fig. 29a, 29b și 29c)

fig. 29. a – Fotografie din 1977

fig. 29. b

Fotografie
din 1982

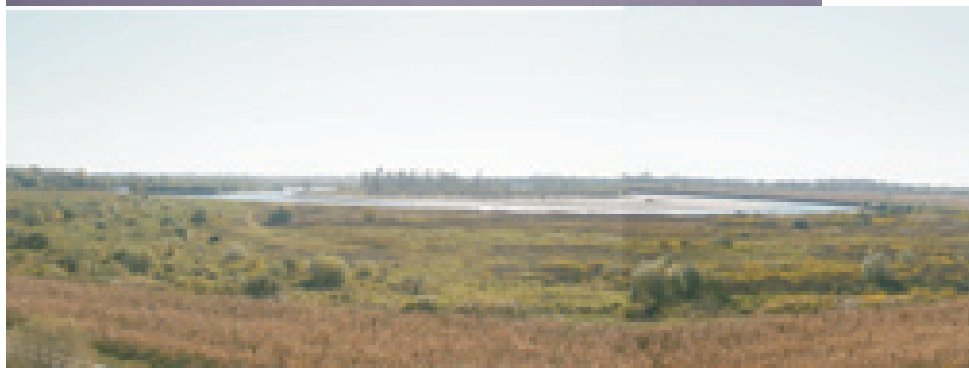

fig. 29. c – Fotografie din 2005

O formă avansată a echilibrului este când meandrele se desprind total de malurile vechi, devin „**libere – divagante**” și își dezvoltă noi maluri și bucle, deci deplasarea laterală a meandrelor nu este împiedicată.

Un alt mod de evoluție este **meandrarea limitată**, când lățimea văii pe care se poate dezvolta procesul de meandrare a albiei minore este limitată. Limitarea meandrării poate fi cauzată de lărgimea văii între versanți din roci mai dure sau mai compacte decât depozitele aluviale (de luncă). O astfel de limitare a meandrării Mureșului o reprezintă câmpia tabulară înaltă de loess Pecica-Semlac sau Câmpia Vingăi. Altă formă de limitare este lucrarea de amenajare hidrotehnică prin îndiguirea albiei majore, regularizarea albiei minore, prin urmare, cauze antropice. Cu astfel de diguri este limitată meandrarea Mureșului în ținuturile noastre, de la Arad până în partea vestică a orașului Pecica, de asemenea, în Banat, digul Felnac – Bezdin – Periam, până la Szeged. (fig. 30)

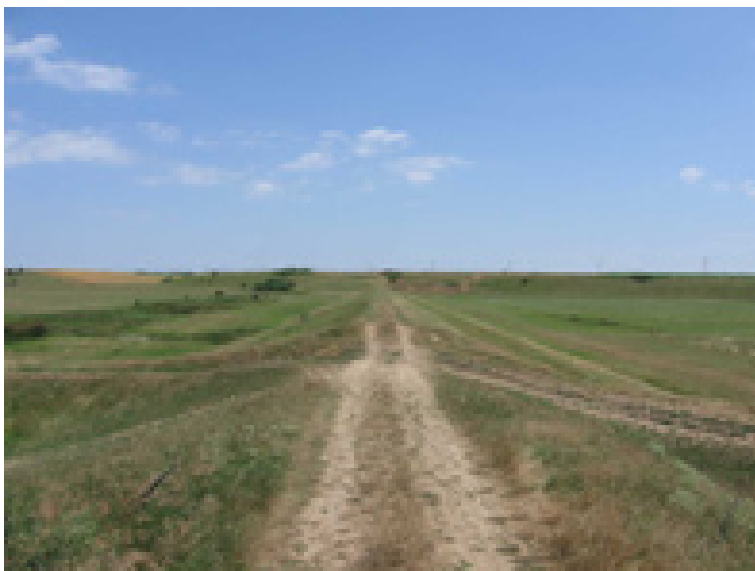

fig. 30.
digul Felnac
– Bezdin
– Periam, până
la Szeged

În sectorul dintre Pecica și Semlac sunt meandre bine dezvoltate. În aval de Pecica, primele două (N, O) și a 6-a buclă de meandru (T) sunt simple și simetrice după formă, iar buclele (P), (R) și (S) sunt compuse și asimetrice. În definirea geometriei unui meandru, două elemente trebuie stabilite: lungimea de undă¹² și amplitudinea¹³ meandrului.

¹² Lungimea de undă a unui meandru este distanța măsurată în linie dreaptă între capetele extreme ale celor două bucle.

¹³ Amplitudinea este distanța măsurată perpendicular pe lungimea meandrului.

Datele meandrelor anterior amintite:

Nr. crt.	Amplitudinea	Lungimea de undă
1. (N)	1 125 m	1 500 m
2. (O)	1 375 m	1 625 m
3. (P)	1 875 m	1 125 m
4. (R)	2 250 m	1 750 m
5. (S)	1 500 m	2 000 m
6. (T)	1 125 m	1 375 m.

Dimensiunile acestor meandre nu ating dimensiunile meandrelor care au existat înainte de efectuarea secționărilor artificiale în sectorul Pecica și Felnac. De exemplu, dimensiunea buclei (în prezent belciug) Felnac – Popin (Valea Sălcarilor) care a avut:

- amplitudinea de 3 625 m;
- lungimea de undă de 1875 m.

Suprapunerea hărților albiilor minore din diferite perioade dau posibilitatea aprecierii migrării meandrelor. De exemplu, la meandrele în aval de Pecica N, O și T, se poate observa extensiune, iar la P, R și S rotație, extensiune și translație. Meandre există și în amonte de Pecica, în districtul Pădurii Popin – Hada, Felnac și Bodroglul Vechi, însă buclele meandrelor sunt mult mai largi.

În concluzie, și din cele descrise anterior, se poate constata că „albia minoră este fâșia văii unde râul își exercită și își consumă întreaga lui forță în cea mai mare parte a anului.” (Petre Coteț).

I. 2. 1. 1. 5. Albia majoră

„Albia majoră constituie partea ce se află imediat deasupra patului râului și care se acoperă cu apă în timpul viiturilor, în urma ploilor puternice sau a topirii zăpezilor.” (Petre Coteț: *Geomorfologie cu elemente de geologie*, 1971).

Principala caracteristică a albiei majore este inundabilitatea, din acest motiv se mai numește și „câmpie de inundație”. G. Vâlsan în lucrarea *Câmpia României* (1915) arată că pentru acest tip de câmpie în limba română este folosit cuvântul de luncă, o noțiune mai complexă decât câmpia de inundație, fiindcă lunca include zone neinundabile. Lunca reprezintă o zonă unde acțiunea de acumulare a râurilor este predominantă față de acțiunea erozivă, prin urmare depozitele și formele de relief ce alcătuiesc lunca sunt rezultatul predominant al proceselor de acumulare. Gr. Posea (*Geomorfologie generală*, 1970) arată că albia majoră este o noțiune hidrologică, iar lunca, cuprinzând și porțiuni neinundabile, se dezvoltă cu profilul de echilibru al râului. C. Martiniuc (1962) arată că albia majoră este limitată de abruptul teraselor de 1 – 2 m, iar lunca

cuprinde și terasele mai înalte de 3 – 5 m. Această delimitare este valabilă pentru văile în care sunt prezente terase de luncă sau terase holocene, care s-au format în zona climei temperate (Froelich 1977).

În lucrarea *Morfologia și dinamica albiilor de râuri*, din 1989, autorii definesc albia majoră ca o zonă relativ netedă, adiacentă albiei minore, formată în ultima perioadă a timpului geologic (ultimul Glaciar – Holocen) prin dominarea proceselor de acreție verticală și acreție laterală¹⁴, delimitată de abrupturi marginale (versanții, frunții de terasă) ce se dezvoltă de o parte și de alta a văii.

În definirea geometriei albiei majore se deosebesc următoarele elemente:

- lățimea albiei majore, măsurată între abrupturile marginale. (În regiunea noastră albia majoră a Mureșului este delimitată de Câmpia Vingăi, spre sud, Câmpia de loess Pecica – Semlac (a Nădlacului) spre nord, iar între Arad și Pecica, de Câmpia Aradului.)
- lățimea fâșiei active a albiei sau „albia majoră joasă”, în care râul migrează fără piedici (liber).

În sectorul albiei minore a Mureșului cu meandre (Gheduș – Bezdin – Semlac), fâșia activă este aproximativ egală cu amplitudinea maximă a meandrelor, inclusiv meandrele abandonate. În prezent, limita fâșiei active este linia digurilor de protecție contra inundațiilor, iar de la Pecica în aval, marginea sudică a Câmpiei Pecica – Semlac (C. Nădlacului). În sectoarele cu împletirea albiei Mureșului, fâșia activă a albiei este limita nivelului de albie plină. Albia majoră – în aria fâșiei active – este supraînălțată datorită agradării (colmatării) relativ mai rapide între diguri. De exemplu, cartierul KERTEK și terenul grădinilor numit NAGYKERT sau LAPOSI KERTEK, în partea de sud-vest a orașului, de la începutul secolului al XIX-lea a fost izolat (separat) de aria fâșiei active a Mureșului printr-un dig de protecție contra inundațiilor. Prin urmare, acest teritoriu al orașului, după construirea digului, nu mai este colmatat de aluviuni ale viiturilor periodice. Astfel, izlazul Hăilașu Mic a devenit supraînălțat față de NAGYKERT (prunduri).

Da la partea de est, nord-est a orașului, spre Sederhat, Hanul de la Răscruce, Sântoma, se poate urmări **fâșia albiei abandonate** a Mureșului, cu albia părăsită, cu belciugele meandrelor vechiului Mureș.

În funcție de caracterele morfometrice ale reliefului profilului transversal al luncii, se pot observa trei fâșii, dispuse paralel cu albia minoră:

---

¹⁴ Termenul de „acreție” propus de Miller (1883) se referă la procesul de dezvoltare a malului convex al meandrelor prin retragerea malului concav. Ulterior, termenul a fost generalizat ca proces de supraînălțare a albiilor majore, folosit cu înțeles de agradare (colmatare) a acestora.

Colmatarea este un fenomen de depunere a materialului transportat de apele curgătoare, având ca rezultat ridicarea treptată a fundului unui bazin, a unei porțiuni dintr-o albie.

- lunca internă;
- lunca mediană (centrală);
- lunca externă.

Ele rezultă din diferențierea proceselor morfohidrografice din luncă, ce conduc la micromorfologii diferite.

Lunca internă este zona de lângă albia minoră a Mureșului, numită și fâșia grindurilor longitudinale (grindul de mal sau grinduri prealbiale). Acestea sunt alcătuite din materiale fine dezvoltate din suspensiile apelor de viitură (mâl și nisip fin) peste maluri (mai ales peste maluri concave), fixate de vegetație.

Grindurile de mal se prezintă sub forma unor bombări ușoare, puțin evidente sau greu observabile în relief. Se pun însă clar în evidență în timpul revărsărilor, când apa invadează terenurile mai joase ale luncii mediane. După inundația din 1970, în aval de Pecica, pe partea dreaptă a albiei, înălțimea grindului de mal a atins aproape un metru, ulterior estompată (teșită) de ploi, de circulația cu căruțe etc. Grindurile au un rol important în direcționarea apelor de inundație, contribuind la localizarea unor șanțuri de scurgere.

Lunca mediană (albia majoră joasă) este o fâșie lată și joasă a luncii, cu vechi brațe colmatate, cu meandre părăsite (belciugi), șanțuri de scurgere la ape mari, albia Mureșului Mort și popine (grădiște). Lunca mediană este inundată de 2 – 3 ori pe an. Aspectul general și evoluția naturală a acestei părți a luncii au fost influențate de construcția digului de apărare împotriva inundațiilor și de tăierea artificială a buclelor de meandre. Față de dig, se pot identifica două categorii de terenuri: teren situat în **zona din afara digului**, scos de sub influența inundațiilor și teren din **zona dig – mal**, frecvent inundat.

Terenurile situate în zona din afara digului nu mai sunt afectate de acțiunea morfogenetică a Mureșului. Aceste zone prezintă clar urme ale eroziunii și acumulării fluviale, dar evoluția naturală a formelor a fost afectată de întreruperea legăturilor lor cu Mureșul. Se pot urmări albiei și meandre părăsite, dar din cauza intensei folosiri agricole a lucrărilor hidrotehnice ameliorative de drenaj, microformele de relief sunt mult estompate, abia schițate. În multe locuri relieful inițial este fosilizat de depozite subțiri de loess remaniat.

Zona Pecica – Sederhat – Sântoma – Hanul de la Răscruce este fâșia albiei abandonate a Mureșului, cu numeroase bucle părăsite, cu autocaptări și volute de depuneri pe renii, deci este o **albie majoră cu microrelief de „volute de meandrare”**. Pe teren, coamele și șanțurile reniilor în volute sunt estompate, greu observabile, dar pe imagini transmise de satelit, culorile mai verzi-închise a șanțurilor și verzi deschise a coamelor – care sunt reflectarea vegetației – apar clar.

Formele antropogene, cum sunt canalele de irigație (Forgacea, Crișul) și digul contra inundațiilor, reprezintă forme care se evidențiază mai pregnant.

Terenurile din zona dig – mal a luncii mediane, cum s-a mai amintit, reprezintă o ușoară tendință de supraînălțare și un microrelief caracterizat prin prezența albiilor vechi, părăsite, a brațelor secundare de difluență, a belciugilor în diferite stadii de colmatare, a suprafețelor depresionate, a șanțurilor de scurgere care păstrează mult timp apă stagnantă.

Între Arad și Pecica șerpuiește Mureșul Mort (pe hărțile din secolul al XVIII-lea apare cu denumirea Mureșul Mic) cu meandre compuse, care este un braț secundar, de difluență a Mureșului. Înainte de secționarea artificială a meandrei mari în amonte de Pecica, el s-a vărsat într-un belciug al unui meandru vechi (din evul mediu) al Mureșului din Pădurea Popin (Hada). În urma secționării artificiale a meandrului mare în amonte de Pecica, el și-a continuat cursul în belciugul artificial format, paralel cu digul de protecție a cartierului Cocota, și s-a vărsat în Mureș, în apropierea terenului de sport. Ulterior, pe teritoriul Pădurii Popin, cursul Mureșului Mort a fost dirijat în Mureș printr-un canal. În prezent Mureșul Mort se află într-o fază înaintată de colmatare, are un curs foarte încet, dar în timpul revărsărilor preia o parte din debitul Mureșului. Din cauza faptului că servește mai mult la evacuarea apelor de dejecție ale orașului Arad, apa lui prezintă un avansat grad de poluare.

Meandrele părăsite sau belciugii, în diferite stadii de colmatare, sunt microforme caracteristice ale luncii mediane. Dintre cele mai reprezentative amintim Valea Sălcarilor (din Pădurea Popin). Din ținuturile apropiate amintim meandrele părăsite cu lacuri din Pădurea Bezdin, Mortărețul din Pădurea Ceala.

fig. 31.

Lacul cu
nuferi din
Bezdin

Multe meandre părăsire apar ca rezultat al lucrărilor hidrotehnice, cum sunt belciugul de la Zădăreni, belciugul colmatat cu albia veche a Mureșului Mort, de la Pecica etc.

Dintre microformele pozitive neinundabile ale luncii mediane sunt tipice popinele, situate în interiorul buclilor de meandre părăsire, de exemplu în apropierea Sântomei – între calea ferată și șoseaua națională – popina în cadrul meandrului părăsit, popina Văii Sălcarilor, unde în evul mediu a existat o așezare importantă numită Papi (Poppin). Tot în lunca mediană apar fragmente din terasa a II-a, ca martor de eroziune, având la bază pietrișuri grosiere.

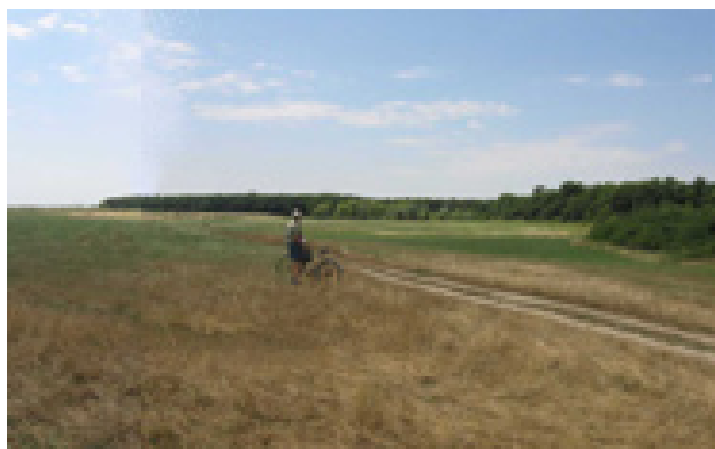

fig. 32.

Marginea nordică
a terasei a II-
a (martor de
eroziune) de la
Sânpetru-German

fig. 33.

Pietriș din zona
terasa a II-a –
Sânpetru-German

I. 2. 2. Lunca externă

(lunca înaltă – albia majoră înaltă) face trecerea spre câmpiile învecinate: Câmpia tabulară de loess Pecica – Semlac (a Nădlacului) și Câmpia Vingăi, și este reprezentată prin terasa de luncă (terasa holocenă), cu înălțimea de 1 – 2 – 3 m. Terasa de luncă, ce rămâne în afara inundațiilor, reprezintă părțile unei vechi lunci mult mai extinse decât cea actuală.

Lunca Mureșului văzută de pe “Șanțul Mare” în timpul unei inundații.

După periglaciuar, încălzirea generală a climei a generat modificarea structurii învelișului vegetal și a dinamicii modelării reliefului. Oscilările climei în cursul holocenului au fost studiate prin analizele de polen care au permis stabilirea unor faze în evoluția postglaciuară a pădurilor. (20, 28, 10, 35)

Oscilările climei în periglaciuar și holocen au nuanțat procesele morfohidrogenetice; astfel, repetarea algoritmului de acumulare, eroziunea laterală (meandrare) și eroziunea verticală au contribuit la formarea terasei a II-a, în periglaciuarul – holocen inferior, și terasei I b, în a doua jumătate a holocenului inferior, în holocenul mediu și holocenul superior.

Principalele caractere fizico-geografice ale tardiglaciuarului și holocenului, în Câmpia de Vest (Alföld), sunt reprezentate în tabelul anexat, în care se pot urmări și implicațiile geomorfologice ale oscilării climei în această perioadă, aplicată pe lunca Mureșului (în sectorul Pecica – Sânpetru-German). (32)

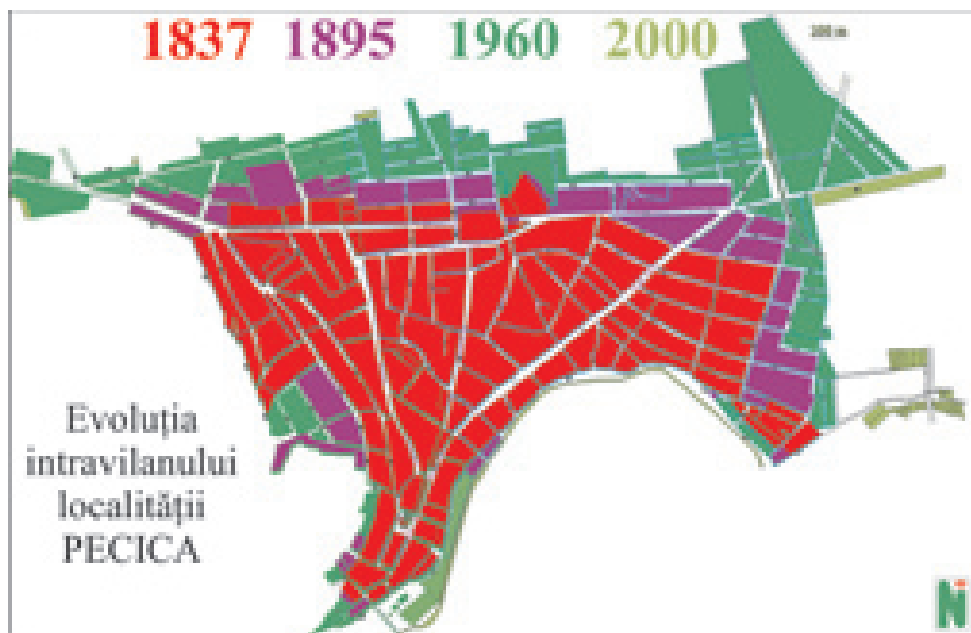
Podul terasei a II-a - insula de terasă (martor de eroziune) de la Sânpetru-German este construit din nisipuri – pietrișuri grosiere și chiar bolovănișuri, care indică intensitatea proceselor de sedimentare în timpul periglaciuarului.

Podul terasei I b este acoperit de depozite de loess remaniat (depozite loessoide) cu microconcrețiuni calcaroase. Aceste depozite fine ale luncii din holocenul inferior (boreal – faza alunului) provin din eroziunea areală (ablație) a păturii de loess pleistocene, în vecinătatea luncii (acumulări proluvio-colviale). În mare

parte intravilanul din Pecica este așezat pe această terasă de luncă (I b), în afară de cartierele Alvég și Kertek, care sunt așezate pe lunca joasă, ferite de viituri de un dig construit la sfârșitul secolului al XVIII-lea (începutul sec. al XIX-lea?).

fig. 34. – Schița de hartă geomorfologică a intravilanului

Mai multe generații de meandre ale Mureșului au sculptat în formă de triunghi terasa pe care este așezat orașul. Această varietate locală a mezoreliefului luncii a fost un element compozițional important în configurația planului orașului, care a impus dezvoltarea într-o formă triunghiulară cu vârful spre Mureș (spre sud), cu străzile principale (2, 3, 113 și 401) care se întâlnesc sub un unghi ascuțit (spre sud), cu piețe tot cu forme de triunghi (de exemplu parcul din centrul orașului etc.). Pe suprafața terasei de luncă (I b) – în incinta intravilanului – se pot identifica două paleoalbiile din boreal – faza alunului – colmatate cu argile gri mlăștinoase. De la paleoalbia din partea nordică a intravilanului spre sud se pot identifica două fâșii ale deflațiunii sub formă de dune eoliene (acoperite de sol), din boreal – faza alunului (vezi schița de hartă geomorfologică a intravilanului).

Nisipul acestei dune provine din grindul de mal al paleoalbiei, pus în mișcare de vânturile nordice, nord-vestice din boreal – faza alunului cu o climă caldă și uscată. Între aceste două fâșii de dune (fixate), în piața fântâniei arteziene din Pecica Maghiară (Rovine – Pecica II) se află un teren de tip microdepresiune, cu subsol de argilă gri de origine mlăștinoasă. Probabil în atlantic – faza stejarului - în acest loc a existat o baltă cu vegetație hidrofilă, care a cauzat formarea subsolului argilos gri.

În aval de Pecica, unde lunca joasă are contact cu Câmpia Pecica – Semiclac, terasa de luncă (lunca înaltă), datorită eroziunii laterale, a dispărut, acum se întinde o fâșie joasă, mlăștinoasă, în care, în timpul inundațiilor, se adună și se păstrează apa timp îndelungat, dar în perioadele secetoase ea seacă (ex. Dónáth laposa etc.). Surplusul de apă al acestei zone este colectat și evacuat în Mureș de Canalul de Sub Vi.

În privința formării albiilor majore, Wolman și Leopold arată că albiile majore sunt în principal efectul debitelor lichide cu repetabilitate de 1,58 ani. Din neolitic, s-a resimțit influența antropică asupra mecanismului râurilor, prin faptul că o mare parte din depuneri în luncă au ieșit de sub controlul climatic și hidrologic caracteristic unui regim.

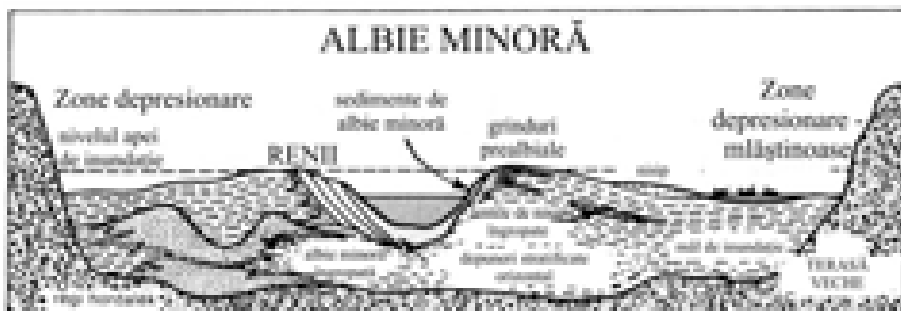

fig. 35. – Profil transversal al luncii – bombată la mijloc

În formarea albiilor majore se remarcă următoarele procese:

acreția laterală;

acreția verticală;

formarea de ostroave și albiile abandonate.

În alcătuirea albiilor majore sunt două tipuri principale de depozite:
de renie;
de inundație.

Depozitele de renie sunt depozite de acreție laterală, acumulate în procesul de migrare laterală a meandrelor. Cea mai mare proporție a depozitelor de albie majoră provine din acreție laterală, 80 – 90%.

Depozitele de inundație sunt depozite de acreție verticală, acumulate din apele de viitură ce inundă suprafața albiei majore. Acreția verticală a fost definită ca procesul de supraînălțare a albiei majore cu depozite provenite din sedimentarea verticală a aluviunilor în suspensie, transportate de apele de inundație. Aceste depozite, în general, sunt argiloase. Proporția depozitelor de acreție verticală în depozitele de albie majoră este redusă; ele dețin doar 10 – 20%. (18)

În structura verticală a luncii deosebit:

a) fundamentul luncii (roca în loc), în sectorul Pecica – Sânpetru-German depozite de loess pleistocene;

b) un strat de aluviuni cu două nivele:

- unul din bază grosier, heterogen din punct de vedere petrografic și granulometric (bolovănișuri, pietrișuri, nisipuri), rezultat din transportul în albia minoră (facies de albie), dispus în lentile, indică poziția vechilor albiilor minore;

fig. 36 - În zona versantului nordic a Câmpiei Vingăi – cu văi de deraziune (v. d.) și, la poalele versantului, conuri de dejecții depozitate pe lunca Arancăi, între Sânpetru-German și Felnac.

- altul superior, mai fin, argilo-nisipos, depozite lacustro-mlăștinoase, rezultat din depunerea apelor de inundație, din suspensii (facies de luncă);

c) la marginea luncii, materialele coluviale venite de pe versanții Câmpiilor înalte Pecica, Vinga, conuri de dejecție aplatizate, formate de afluenții laterali.

În contactul Câmpiei de loess Pecica cu terasa de luncă, din cauza arăturilor greșit executate în decursul celor 40 de ani (în urma desființării plantației de viță de vie) s-a desfășurat eroziunea areală (ablațiune) a versantului sudic al câmpiei înalte. Pe imaginile transmise de satelit se vede clar fâșia deluvială (galbenă) a versantului Câmpiei de loess, lată de aproximativ 100 metri și lungă de 6000 m, cu o pantă de 15 – 25°. După metoda de calcul folosită de Gh. Mihai și V. Ionescu pentru pierderile de sol (tone / hectar), în funcție de pantă și lungimea versantului (28), reiese că, datorită arăturilor incorecte, pierderile de sol au atins aproximativ 8440 tone. În interesul evitării arăturilor pe direcția pantei, ar fi recomandabilă cultivarea, de exemplu, a lucernei în loc de păioase și porumb pe versantul supus ablațiunii.

Deși procesele morfogenetice acționează continuu asupra reliefului luncii, schimbări mai profunde sunt semnalate în special în timpul viiturilor. Aceste inundații catastrofale (de exemplu din 1932, 1970 și 1975) au ridicat mult fundul albiei Mureșului, au provocat modificări în conformația malurilor, erodând puternic anumite sectoare și depunând intens în altele. Cu toate că denivelările microreliefului luncii nu trec de câțiva metri, ele prezintă o importanță decisivă pentru formarea variatelor biocenoze de luncă, deoarece de ele depinde durata inundării terenului și modul de aprovizionare cu apă de substrat, factori decisivi în selectarea speciilor alcătuitoare ale biocenozelor.

Ocolul Silvic al Erarului / Pecica

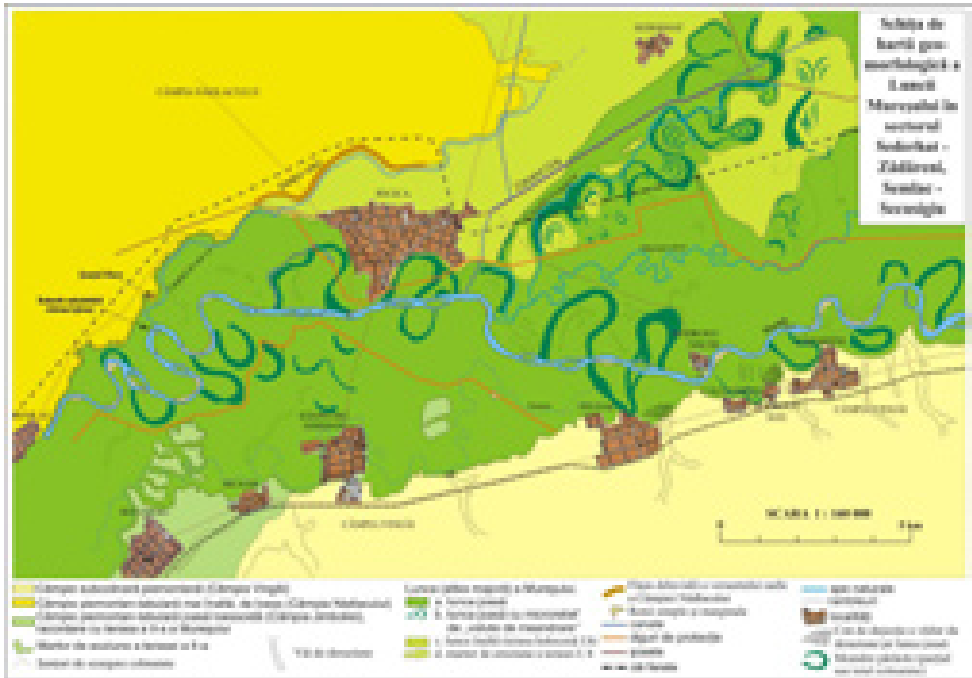
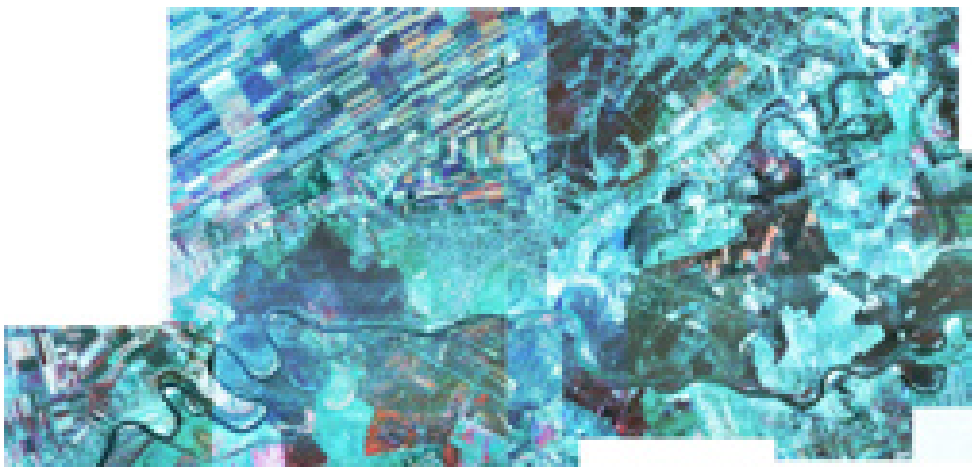

fig. 037 – harta geomorfologică și împrejurimile Pecicai

... din satelit.

Bibliografie

1. Atlas R. S. R. - Eitura Academiei Republicii Socialiste Române, Institutul de Geografie.
2. Dr. Bendefy László: A Magyar-medence mélyszerkezetének balkáni, dinári és kelet-alpi vonatkozásai, Földrajzi Értesítő, 1965. XIV. évf. 4. füzet.
3. Dr. Bendefy László: Adatok a pannóniai masszívum belső szerkezetének ismeretéhez, Földrajzi Közlemények, 1968. 4. sz.
4. Dr. Borsy Zoltán, Dr. Molnár Béla, Dr. Somogyi Sándor: Az alluviális medencesíkságok morfológiai fejlődéstörténete Magyarországon, Földrajzi Közlemények, 1969. 3. sz.
5. Dr. Bulla Béla: Magyarország természeti földrajza, Tankönyvkiadó, Budapest, 1962.
6. Karl W. Butzner: A földfelszín formakincse, Gondolat, Budapest, 1986.
7. Dr. Cholnoky Jenő: Az Alföld felszíne, Földrajzi Közlemények, XXXVIII. kötet, 1980. december, 10. füzet.
8. Petre Coteș și Cornelia Stănescu-Grumăzescu: Harta geomorfologică a Câmpiei Tisei. Studii și cercetări de geologie-geografie. Seria geografie 2, Volum XIV 1967.
9. Petre Coteș: Geomorfologie cu elemente de geologie, Editura Științifică, București, 1966.
10. Petre Coteș: Geomorfologia României, Editura Tehnică, București, 1973.
11. Elena Cudlabn, Felicia Balasan: Geologie și geomorfologie, Manual pentru licee industriale cu profil de mine-petrol-geologie, cl. a X-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981.
12. E. M. Feichter: Contribuții la studiul structurii și a mișcărilor oscilatorii cuaternare în Câmpia Banatului, Lucrări științifice ale cadrelor didactice, 1965, Institutul Pedagogic Timișoara.
13. Dr. Gaál Jenő: Aradvármegye és Arad szabad királyi város monográfiája III. (első rész), Aradvármegye és Arad szabad királyi város közigazgatási, közgazdasági és közművelődési állapotának a leírása, Arad, 1898, p. 420 - 449.
14. Dr. Gazda László: A Száraz.ér vízrendszere, Földrajzi Értesítő, 1964., XIII. évf. 3. f.
15. Harta geologică a R. S. România Scara 1:200000, L-34-XVI (16 Arad).
16. Harta geologică a R. S. R. (harta școlară) Scara 1:400000.
17. Harta cuaternarului R. S. R. Scara 1:1000000, Atlas geologic, foaia nr. 2.
18. Harta neotectonică a R. S. R. Scara 1:1000000, Atlas geologic, foaia nr. 7.
19. Ioniță Ichim, Dan Bătucă, Maria Rădoane, Didi Duma; Morfologia și dinamica albiilor de râuri, Editura Tehnică, București, 1989.
20. Juhász Árpád: Hazák földtörténeti fejlődése lemeztektonikai alapon, Természet Világa, 1975. 7.

21. Prof. Dr. doc. N. Macarovici: Geologia cuaternarului, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1968.
22. Marosi Sándor: Löszgenetikai kérdések Magyarországon, Földrajzi Értesítő, 1965. XIV. évf. 2. füzet.
23. Mike Károly: Magyarország ösvízrajza és felszíni vizeinek története, A Maros kialakulása és változása, AQVA, Budapest, 1991.
24. Vintilă Mihăilescu: Dealurile și Câmpiile României, Editura Științifică, București, 1966.
25. Monografia geografică a R. S. R., I. Geografia fizică (anexe) - harta geomorfologică.
26. Dr. Pécsi Márton: A löszfeltárások üledékeinek genetikai osztályozása a Kárpát-medencében, Földrajzi Értesítő, 1967. XVI. évf. 1. f.
27. Dr. Pécsi Márton, Dr. Somogyi Sándor: Magyarország természeti-földrajzi tájai és geomorfológiai körzetei, Földrajzi Közlemények, 1967. 4. sz.
28. Gh. Pop: Noi contribuțiuni geomorfologice, privitoare la cursul inferior al Mureșului, Lucr. Institut. Geogr. vol. VIII, Cluj, 1948.
29. Gr. Posea, M. Grigore, I. Ilie, N. Popescu: Geomorfologie generală, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970.
30. Gr. Posea, N. Popescu, M. Ielenicz: Relieful României, Editura Științifică, București, 1974.
31. Gr. Posea: Câmpiile din România, cu privire specială asupra Câmpiei-Banato-Crișene, Terra, anul XX (XI) nr. 3-4, 1988.
32. Dr. Rónai András: A negyekori kéregmozgások jellege és méretei a Magyar-medencében, Földrajzi Közlemények, 1973. 2. sz.
33. Dr. Somogyi Sándor: Hazánk folyóvízhálózatának fejlődéstörténeti vázlata, Földrajzi Közlemények, 1961. 1. sz.
34. Dr. Somogyi Sándor: A holocén időszakra vonatkozó kutatások földrajzi (hidromorfológiai) értékelése, Különnyomat a Földrajzi Értesítő, 1962. XI. évf. 2. füzetéből.
35. Dr. Somogyi Sándor: Ösföldrajzi és morfológiai kérdések az Alföldről, Földrajzi Értesítő, 1967. XVI. évf. 3. f.
36. Dr. Somogyi Sándor: Az ármentesítések és folyószabályozások földrajzi hatásai hazánkban, Földrajzi Közlemények Új folyam XV. (XCI.) kötet, 1962. 2. sz.
37. V. Tufescu: Modelarea naturală a reliefului și eroziunea accelerată, Editura Academiei R. S. R. București, 1966.
38. V. Tufescu: România, Editura Științifică, București, 1974.
39. Dr. Vitalis György: Magyarország földrajzi tömbszelvénye, Földrajzi Közlemények 1972. 1. sz.
40. Dr. Zólyom Bálint: Tízezer év története virágporszemekben, Természettudományi közlöny, 68. kötet, 19 - 20. szám, 1936. okt. 1 - 15.

I. 3. Condiții fizico – naturale¹⁵

I. 3. 1. Relieful și depozitele de solificare.

Situat în vestul câmpiei Aradului, teritoriul Pecica prezintă, din punct de vedere al reliefului, caracteristicile specifice câmpiilor de loess și câmpiilor de divagare recente, cu mare complexitate litologică și geomorfologică.

Alături de suprafețele plane, drenate, acoperite cu depozite loessoide, se conturează suprafețe de depresionare de divagare, acoperite cu depozite aluviale loessificate și suprafețe care în trecut au avut un regim de mlaștini și bălți.

Depozitele loessoide au o textură lutoasă, luto-argiloasă și prezintă numeroase soluri îngropate, de culoare roșie, observate în deschiderea din versantul situat la nord-vest de Pecica.

Diversitatea relativ mare a formelor de mezo și microrelief, dată de crovuri, depresiuni, foste meandre și vechi grinduri aplatizate, au determinat condiții hidrogeologice variate și, ca atare, influențe deosebite în geneza solurilor.

Hărțile topografice indică o înclinare generală de la vest spre est, de la cca 110 m la cca 105 m (Sederhat) și, de asemenea, o înclinare de la sud spre nord, de la cca 110 – 115 m, la nord de Pecica, până la cca 100 m, la nord de Turnu.

Partea de est și de nord a teritoriului reprezintă de fapt o zonă depresionară, caracterizată prin foste privaluri și mlaștini, astăzi colmatate, probabil o zonă de intensă divagare a apelor în trecut. Acesta este și motivul pentru care trecerile de la o formă de relief la alta sunt foarte greu de observat în această parte. În schimb, ele sunt destul de bine marcate în jumătatea de vest a teritoriului.

Astfel, în jumătatea de vest a teritoriului, trecerea de la câmp la luncă se face printr-un versant scurt, cu înclinări diferite, local peste 50%.

La circa 1 km vest de Pecica, de unde șoseaua urcă pe câmp, se delimitează spre est o treaptă mai ridicată a luncii (terasă joasă), evident delimitată de luncă.

Diferența de nivel dintre câmpie și terasă, de circa 10 m, până aproximativ la nord de Pecica, scade treptat spre est până la confundarea lor, în câmpia de divagare din est.

Același lucru se petrece și cu trecerea de la terasa joasă la luncă, la vest

---

¹⁵ Autor: ing. Ovidiu Cardoso

de Pecica, având o altitudine relativă de 1 – 3 m, după care, la est de Pecica, terasa se confundă cu lunca, valea Parcași (un braț colmatat al Mureșului), fiind o delimitare ceva mai sigură.

Lunca Mureșului, cu o dezvoltare de circa 1 km, în extrema vestică a teritoriului, până la peste 5 km, în partea de est, la Bodrogul Vechi, se caracterizează printr-o variație relativ mare a teritoriului și a texturii aluviunilor.

Suprafețele pozitive ale luncii plane sau cu aspect de grinduri, aplatizate, sunt întretăiate de arii depresionare, baleaje colmatate și fire de vale.

I. 3. 2. Solurile

Considerații asupra proceselor pedogenetice și solurile identificate

În condițiile naturale descrise (climat moderat continental pe depozite loessoide și în regim hidric automorf), în partea sud-vestică a teritoriului, pe câmpul înalt, se separă ca tip de sol zonal cernoziomul. Justificarea climatică este clară, elementele înregistrate încadrându-se în domeniile de variație admise pentru acest sol (temperatura medie anuală 8,3 – 11, 5 °C, precipitațiile medii anuale 378 – 560 mm). Ca urmare a tasării materialului parental (depozite loessoide), rezultând un relief ondulat (crovuri frecvente mai largi sau mai accentuate), se crează, pe formele pozitive de relief, condiții diferite de regim hidric față de zonele depresionare. Astfel, s-au separat cernoziomuri carbonatice diferite de cernoziomurile din crovuri, cu carbonații levigați pe profil (decarbonatate sau diferit levigate), interdependența microrelief-levigare a carbonaților fiind evidentă.

Corelat cu scăderea altitudinală de la sud și de la vest spre est, și cu apropierea nivelului freatic de suprafață, s-a identificat o largă gamă de soluri: cernoziomuri și faeoziomuri diferit levigate, freatic umede și gleizate (apa freatică la 3 – 5 m, respectiv 2 – 3 m).

Corelația dintre relief (microrelief) și levigarea carbonaților este de data aceasta mai puțin strictă; frecvent, ca urmare a ridicării sărurilor cu franja capilară, solurile din zona depresionară sunt carbonatice sau slab decarbonatate.

Textura solurilor de tip cernoziom și faeoziom este destul de uniformă: lutoargiloasă – lutoasă.

Limitele de levigare luate în considerare la separarea subtipurilor sunt cele cunoscute până la 20 cm, sol proxicalcaric, 21 – 50 cm, soluri epicalcarice, 51 – 100 cm, soluri slab levigate (decarbonatate) sau mezocalcarice, 101 – 150 cm,

soluri moderat levigate (decarbonatate) sau baticalcarice, 151 – 200 cm, soluri puternic levigate (decarbonatate), mai jos de 200cm, soluri necalcarice.

Deși pe profil, ca umiditate, se simte influența franjei capilare, morfologic nu se poate spune că se evidențiază clar fenomenul de gleizare. Procesul este mai evident (gleizare slabă) la cernoziomurile moderat levigate, situate pe crovuri mai accentuate, ca și la cernoziomurile gleizate.

Acest fapt s-ar putea explica admițând că ridicarea freatică este de dată recentă, legată de influența sistemului de irigație din teritoriile învecinate, corelată cu existența unor proprietăți hidrofizice bune.

Soluri asemănătoare au fost separate și pe lunca înaltă (terasă aluvială) de la nord și est de Pecica.

În general, cernoziomurile și faeoziomurile sunt solurile cele mai fertile din teritoriu, asigurând producții constant ridicate cu minim de consum energetic.

Pe versantul scurt de trecere de la câmp la luncă s-au separat cernoziomuri diferit erodate (slab până la puternic) și local erodosoluri.

Un facies pedologic cu totul deosebit se remarcă în jumătatea estică a teritoriului, pe câmpia joasă ce se întinde în jurul satelor Turnu și Sederhat.

Trecerea se face treptat prin pătrunderea de materiale loessoide ale câmpiei înalte peste materialele fine aluviale alcalizate și slab salinizate ale câmpiei. Textura fină se asociază aici cu nivelul freatic, în trecut foarte aproape de suprafață (gleisoluri, vertisoluri, mlaștini), actualmente drenate la 1 – 3 m, prin canalele sistemului Jer – Frontieră. Existența interdependentă a materialului parental textural fin alcalizat și salinizat și a apei freatice mineralizate, a determinat formarea hidrosolurilor, pelisolurilor și salsodisolurilor.

În cadrul clasei pelisolurilor s-au putut distinge vertosolurile și pelosolurile drenate (apa freatică 2 – 3 m), gleisoluri (pe lunca înaltă de la sud de șoseaua Arad – Pecica, cu apa freatică la 1 – 2 m).

Faeoziomurile, în general, se învecinează cu cernoziomurile câmpiei înalte. Ca urmare, în unele cazuri, orizontul prezintă caractere cernoziomice. Pe măsură ce înaintăm spre est (Sederhat) și nord (Turnu) se trece la pelisoluri și salsodisoluri.

Ele au aceeași natură cu solurile menționate, prezentând și o alcalizare și salinizare, în general moderată în profunzime (sub 50 cm). În clasa hidrisolurilor în zonele cele mai depresionare au mai fost separate gleisoluri drenate (cu apa freatică la 1 – 2 m), asociate cu vertosoluri, alcalizate și salinizate, gleisoluri (cu apa freatică la 0,8 – 1 m), alcalizate și salinizate.

Ca termen extrem de alcalizare la sud – est de Turnu și mai puțin în nordul

acestui sat, s-au delimitat solonețuri cu calcare la adâncime mică – medie, slab – moderat salinizate, local slab solodizate.

Sunt solurile cele mai puțin prielnice agriculturii din teritoriu și sunt folosite ca pajiști de calitate foarte slabă. Se pare că în trecut, pe acest teren au existat orezării, degradarea actuală putând reprezenta un fenomen secundar.

În jurul trupurilor de soloneț s-a separat un complex de vertosoluri drenate alcalizate și salinizate (80%) și solonețuri (20%).

În lunca propriu – zisă s-au format aluviosoluri stratificate carbonatate sau levigate, cu un grad diferit de humifiere, de la slab gleizate până la gleice (în S – V Pecica), în general de textură medie și grosieră.

În cadrul acestor grupe, succesiunea unităților de sol este dată de intensitatea levigării, drenaj, nivelul și intensitatea alcalizării și salinizării, caracterul materialului parental, intensitatea eroziunii.

Învelișul de sol reflectă în mod fidel interferența factorilor pedogenetici, care sunt destul de variați.

Omul, prin activitățile economice necesare existenței sale, a modificat în sens pozitiv sau negativ învelișul de sol.

În decursul istoriei, o primă și importantă modificare a fost adusă concomitent cu luarea în cultură a acestor terenuri.

Prin aceasta s-a modificat procesul de acumulare a materiei organice, din punct de vedere cantitativ, dar mai ales calitativ.

Astfel, resturile organice ale vechilor păduri și/sau pajiști au fost înlocuite cu resturile vegetale ale culturilor agricole.

Dacă în regim de pădure predomină acumularea resturilor organice la suprafața solului, în pajiștile din zonă resturile organice sunt de 2- 3 ori mai mari, iar în solurile cultivate cantitățile de resturi organice ce se acumulează în sol depind de cultură.

Transformările materiei organice în sol : mineralizarea, humificarea diferă în mod esențial de la un mod de folosință la altul, ca urmare a naturii diferite a resturilor organice a condițiilor de mediu și, legat de acestea, și de intensitatea activității mezofaunei și microorganismelor.

Astfel, în noile condiții se modifică în mod esențial raportul dintre acizii fulvici și cei huminici.

Prin deșteleniri și cultivarea solurilor, au avut loc scăderi permanente, dar nedirijate, a conținutului de humus.

Prin lucrări agrotehnice neadecvate executate când solurile sunt uscate sau umede au loc procese de distrugere a structurii. Acest proces a fost accentuat o dată cu utilizarea pe scară largă a îngrășămintelor chimice și, cu deosebire,

a celor acidifiante.

Introducerea irigațiilor a accentuat procesele de sărăcire în humus a solurilor și de distrugere a structurii solurilor.

Dar cel mai intens proces care a apărut este tasarea solurilor. Aceasta s-a datorat în primul rând sistemului de lucru și mai puțin mașinilor.

Prin lucrări agrotehnice executate pe soluri umede, mai ales pe cele din incintele desecate, solurile au fost tasate. Prin tasare s-a înrăutățit regimul aerohidric din sol și s-a distrus parțial textura solurilor.

Suprafața administrată a orașului Pecica este de 23717 ha. Structura acestei suprafețe este următoarea:

1. Teren agricol -	19.471	ha
din care: teren arabil	17.590	ha
pășuni	1.706	ha
fânețe	173	ha
livezi	2	ha
2. Teren neagricol -	4.246	ha
din care: păduri	2.532	ha
ape	452	ha
drumuri, căi ferate	509	ha
curți și construcții	623	ha
terenuri neproductive	130	ha

Pe teritoriul administrativ al orașului Pecica, respectiv terenurile agricole, s-au identificat 7 tipuri de sol cu diferite subtipuri, acestea sunt:

1. Aluvisoluri : entice (en), gleice (gc), pelice (pe),
coluvice – gleice (co–gc), 1217 ha, 6,25 %
  2. Faeoziomuri : cambice (cb), argice (ar), argice – vertice (ar–vs),
gleice – stagnice (gc–st) vertice – stagnice (vs-st),
cambice – stagnice (cb-st), argice – stagnice (ar-st) 5831 ha, 29,95%
  3. Cernozimuri : cambice (cb), argice (ar),
argice – vertice (ar-vs), gleice – stagnice (gc-st)
vertice – stagnice (vs-st), cambice – stagnice (cb-st),
argice – stagnice (ar-st) 9147 ha, 46,98%,
  4. Vertisoluri și Pelosoluri : tipice (ti), molice (mo),
vertice (vs), stagnice (st), molice – vertice (mo-vs)
molice – stagnice (mo-st), vertice – stagnice (vs-st) 1967 ha, 10,10%
  5. Gleiosoluri : cernice (ce), pelice (pe) 875 ha, 4,49%
  6. Erodosoluri : cambice (cb), coluvice (co),
pelice (pe), vertice (vs) 138 ha, 0,71%
  7. Solonețuri : vertice (vs), vertice – gleice (vs-gs) 296 ha, 1,52%
- Total agricol 19.471 ha, 100,00%

Tabel privind tipurile de sol

Total	din care agricol	din care pe tipuri de sol						
Ha	Ha	AS	FZ	CZ	VS și PE	GS	ER	SN
23.717	19.471	1.217	5.831	9.147	1.967	875	138	296
	100	6,25	29,95	46,98	10,1	4,5	0,7	1,5

După cum se observă ponderea cea mai mare o au cernoziomurile 9.147 ha, 46,98% și faeoziomurile 5.831 ha, 29,95%, totalizând 14.978 ha din cele 17.590 ha arabil.

Existența unor terenuri de foarte bună calitate, practic fără restricții (în condiții actuale neirigate), cernoziomuri și faeoziomuri, situate pe câmpia înaltă, pe depozite loessoide și, în mai mică măsură, pe zonele mai ridicate din zona de trecere la câmpia joasă și nordul câmpiei joase (N Turnu), ca și pe lunca înaltă.

Faptul că aceste terenuri ocupă cca 17.590 ha (76,93 %) din suprafața agricolă și că împreună cu terenurile cu restricții mici, explică deosebita importanță agricolă a teritoriului.

Spre deosebire de faciesul cernoziomic, dominant în jumătatea vestică și centrală a teritoriului, în jumătatea estică, în jurul satelor Turnu și Sederhat, se separă soluri textural fine (AL, LA – AL), pelosolurile și vertosolurile, cuprinse într-un sistem de desecare.

I. 4. Clima¹⁶

Pentru localnicii orașului Pecica derularea condițiilor meteorologice este importantă datorită faptului că activitatea productivă predominantă a fost, și este și în prezent, în mare parte, agricultura, care, la rândul ei, este mult influențată de factorul climatic.

Climatul unei regiuni depinde de anumiți factori genetici ai climei: așezarea (în spațiul geografic), radiația solară, relieful (altitudinea, orientarea culmilor), apropierea oceanelor, direcția de mișcare a maselor de aer, vegetația etc.

Orașul este situat pe continent, în Europa Centrală, în partea de vest a României, în cadrul Câmpiei Tisei (câmpia joasă Makó - Pecica) și se încadrează în regiunea climatică temperat continental - moderată. În acest sector geografic, clima este influențată din sector oceanic (datorită dezvoltării activităților ciclonare și anticiclonare din Oceanul Atlantic, aducătoare de precipitații) și mediteranean, din sector sud-vestic. Înălțimile lanțului Carpat și orientarea acestuia opresc în bună parte pătrunderile de aer rece, continental, din sector nordic și nord-estic. Radiația totală (solară și difuză) în această regiune este favorabilă, având o cantitate anuală, aproximativă, măsurată pe o suprafață orizontală, de 1 cm² de 110 - 120 mii cal/cm²/an. Din punct de vedere fitoclimatic, orașul este situat în arealul de silvostepă, având un climat temperat continental - moderat.

Pentru a putea descrie acest tip de climă vom specifica fiecare element climatic (regimul termic, umezeala relativă, nebulozitatea, precipitațiile atmosferice, vântul etc.) cu valorile caracteristice, înregistrate în această regiune geografică.

I. 4. 1. Regimul termic

Temperatura medie multianuală în orașul Pecica este de 10,8 °C. Luna

	LUNILE											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Temp. medie	-1,5	0,5	5,5	11	16,5	19,5	21,4	20,5	18	11,5	5	1,5
Temp. max. abs.	18,2	18	25,8	32,6	34,2	37,7	39,1	40,4	39,6	32,5	27,7	16
Anul	1978	1982	1973	1962	1958	1960	1962	1952	1979	1965	1958	1956
Temp. min. abs.	-27	-31	-25	-7,5	-1,7	2,2	7,3	5,1	-1,6	-7,7	-15	-24
Anul	1963	1954	1957	1969	1972	1968	1952	1979	1981	1971	1969	1951

¹⁶ Autorul: prof. Szabó András

cea mai caldă este iulie, cu o temperatură medie de 21,4 °C. Maxima este de 40,4 °C, măsurată în 16 august 1952. Luna cea mai rece este ianuarie, cu o temperatură medie de - 1,1 °C. Minima absolută este de - 30,1 °C, măsurată în 6 februarie 1954. Temperaturile medii lunare, precum și maximele și minimele lunare apar în tabelul de mai sus.

Amplitudinea (diferența) medie este de 22,5 °C, această temperatură favorizând cultura cerealelor. Diferența dintre temperatură maximă și minimă este de 67,4 °C, ea arătând caracterul continental al climei. Pe o perioadă de 300 - 320 de zile ale anului, temperatura medie este de peste 0 °C. Numărul zilelor cu peste 10 °C temperatura medie este de 195 - 200 zile, iar al celor cu peste 25 °C se cifrează anual între 95 - 100 zile.

Aceste valori de temperatură arată condițiile optime pentru cultivarea plantelor cu o necesitate mare de căldură, bineînțeles dacă perioada de vegetație a lor este corespunzătoare.

Din aceleași valori termice putem trage concluzia că iernile sunt blânde, iar verile nu sunt extrem de calde. Când predomină influența centrului azoric, iernile sunt mai blânde, iar când predomină influența centrului siberian, iernile sunt mai geroase, cum au fost, de exemplu, iernile anilor 1947, 1954, 1962 și 2003.

În zilele călduroase, când luăm în considerație necesitatea de căldură a plantelor în perioada de vegetație, temperaturile acumulate de peste 0 °C sunt 3802 °C și peste 5 °C sunt 2627 °C. Durata medie a intervalului, în care temperatura este mai mare sau egală cu 5 °C, este de 250 - 259 zile. Prin urmare, pe teritoriul localității Pecica se pot cultiva cu succes toate plantele agricole, cu excepția acelor care au nevoie de peste 3000 °C.

Media zilelor de îngheț variază între 60 - 115 zile anual. În ceea ce privește frecvența brumelor și a fenomenelor de îngheț, pot apărea îndeosebi primăvara, în luna martie, în perioada 10 - 15 aprilie și, rar, în perioada 10 - 20 mai. Toamna, din înregistrările făcute, s-a constatat că data medie a primelor înghețuri este pe la sfârșitul lunii octombrie. Cel mai timpuriu îngheț a fost înregistrat la 29 septembrie 1939, iar ultimul îngheț s-a înregistrat la 20 mai 1952.

Din toate aceste date se poate observa că, și în anii cu cele mai multe zile de îngheț, numărul zilelor călduroase este suficient de mare pentru satisfacerea celor mai pretențioase culturi sub raportul longevității perioadei de vegetație.

I. 4. 2. Presiunea atmosferică

Valoarea presiunii atmosferice și variațiile sale periodice și neperiodice au o însemnătate climatologică foarte mare. În unele cazuri rolul lor devine

chiar determinant. De exemplu, legat de viteza și direcția vântului, media anuală a presiunii atmosferice, în regiunea studiată, este de 762,4 mm Hg. Se distribuie destul de uniform, diferențele nu sunt mai mari de 1-2 mbar. Amplitudinea anuală a oscilațiilor nu depășește 4-6 mb. Cele mai mari creșteri ale presiunii atmosferice se produc în lunile august și septembrie, iar cele mai mari scăderi se produc în lunile ianuarie - februarie.

I. 4. 3. Vânturile

Regimul vântului este determinat de caracterul, succesiunea și frecvența sistemelor barice și a proceselor circulației atmosferice. Relieful modifică esențial direcția și viteza vântului. În tabelul de mai jos am inclus

Direcția vântului	N	N-E	E	S-E	S	S-V	V	N-V
Viteza (m/sec)	4,7	4,2	2	3,3	3,7	3,9	4	4,7
% anual	14	9,7	1	15	16	18	9	15,1

viteza medie anuală (m/s) și frecvența medie anuală a vântului (%).

În tabelul alăturat sunt înregistrate valori legate de frecvența medie

a vântului din opt direcții principale, cât și tăria medie în grade Beaufort (valori anuale). Vânturile care acționează asupra teritoriului localității sunt vânturile de nord, aducătoare de friguri, iar vânturile de sud sunt cele calde de vară, care au o importanță mare în evaporarea apelor subterane. Într-o mică măsură acționează vânturile din partea vestică, aducătoare de precipitații în cantități mai mari.

Teritoriul localității Pecica se află la influența vânturilor de vest (Austrul), vântului de nord și vântului de nord-vest. Austrul se formează datorită existenței centrului de maximă presiune din regiunea Azorelor, bate mai mult la sfârșitul primăverii și începutul verii. E un vânt relativ uscat, cald și prezența lui în anotimpurile amintite explică tendința de creștere a temperaturii în lunile de vară.

Vânturile de nord și nord-vest au o intensitate slabă, dar sunt foarte frecvente în timpul iernii, când au intensitate mai mare, accentuând caracterul frigos al ținutului nostru. Vânturile puternice sunt rare. Din acest punct de vedere ne situăm într-o regiune cu vânturi ușoare.

Pădurea de foioase cu o întindere de 32 ha, cu numele de Pădurea Mare, Hada și Gheduș, care înconjoară Pecica, în partea de sud și de sud-est, de o parte și de alta a Mureșului, favorizează menținerea climatului moderat, încetinește viteza vânturilor, atrage masele de nori încărcăți cu precipitații și menține zăpada pe o perioadă mai lungă de timp.

I. 4. 4. Nebulozitatea

Nebulozitatea reprezintă gradul de acoperire a cerului cu nori. Norii sunt nu numai surse de precipitații, ci și cei care ecranează soarele în perioada zilei, iar noaptea rețin căldura emisă de Pământ. Nebulozitatea (notare de la 0 la 10) medie anuală în regiunea Pecica este de 5,3 zecimi, în luna ianuarie nebulozitatea maximă fiind de 7,0 zecimi.

Gradul de acoperire a cerului în distribuția lunară a anotimpurilor și în distribuția anuală se prezintă astfel:

Zile	Lunile												Anual
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Senine	3	7	9	7	12	10	16	13	16	12	7	3	121
Noroase	19	12	11	9	7	4	3	3	3	9	15	21	116

Zile	Anotimpurile				Anual
	Iarna	Primăvar	Vara	Toamna	
Senine	17	28	41	35	121
Noroase	52	27	10	27	116

I. 4. 5. Precipitațiile atmosferice

Cantitatea medie anuală a precipitațiilor pe teritoriul orașului este de 584 mm/ m². Regimul pluviometric are un caracter continental. Cantitățile cele mai mari de apă cad la sfârșitul primăverii și la sfârșitul verii, în lunile mai, iunie, iar cele mai mici- în lunile de iarnă, ianuarie, februarie.

Cantități medii lunare de precipitații (mm/m²)

Cercetându-se media precipitațiilor anuale, s-a constatat că cei mai ploioși ani au fost anul 1941, care a avut 794,1 mm/ m², și, mai recent, anul 1999, cu o cantitate de 843,1 mm/ m². Ani secetoși s-au înregistrat în 1928 sau, mai recent, în anul 2000.

În preajma începutului mileniului trei s-au produs o serie de recorduri seculare în ceea ce privește cantitățile atât pozitive cât și negative de precipitații. Astfel, în anul 1999 s-au înregistrat precipitații de 843,1 mm/ m², depășindu-se recordul secolului al XX-lea, din anul 1915, cu 840,3 mm/ m².

De asemenea, tot în anul 1999, în luna iulie, s-a înregistrat un alt record secular prin faptul că, într-o singură lună, a căzut o cantitate de 208,8 mm/ m². În același an, aceeași lună, pe data de 9, într-un interval de 24 de ore au căzut 54,2 mm/ m² de precipitații ce constituie un alt record pozitiv al secolului al XX-lea.

În ceea ce privește cantitățile scăzute de precipitații, anul 2000, ultimul an

de secol și mileniu, a fost un an foarte secetos. În tot cursul anului, cantitatea totală de precipitații a fost doar de 242,7 mm/m², valoare ce constituie recordul negativ din secolul al XX-lea, sub cantitatea de 275 mm/m² înregistrată în anul 1928.

Precipitațiile anuale (mm/m²)

În analiza regimului de precipitații pe durata unui an s-a constatat că, pe teritoriul Pecicai, repartiția precipitațiilor nu este uniformă. De exemplu, în lunile de vară, iulie și august, când temperaturile sunt mai ridicate, precipitațiile care cad sunt mai mici.

Cantitățile de zăpadă ce se înregistrează în perioada de iarnă, în această regiune, este relativ scăzută. Anual sunt aproximativ 15-20 de zile cu ninsoare, formându-se un strat de zăpadă care se menține aproximativ 30 de zile din an.

I. 4. 6. Umezeala aerului

Se știe că aerul atmosferic conține în permanență o cantitate mai mare sau mai mică de vapori de apă, în funcție de temperatură, presiune, dinamică, natura și forma suprafeței subiacente etc. Vaporii de apă dau umezeala aerului - un element meteorologic principal. Ei formează hidrometeori, care participă la stabilirea caracteristicilor stărilor de vreme și la caracterizarea climatelor. De umezeala aerului depinde cantitatea precipitațiilor atmosferice, opacitatea aerului și, legat de aceasta, vizibilitatea; ea reține radiația solară și terestră etc. Tot umezeala aerului influențează dezvoltarea vegetației, organismul animalelor și al oamenilor.

Umezeala relativă este raportul procentual dintre tensiunea actuală e și tensiunea maximă E a vaporilor de apă existenți în atmosferă la o temperatură dată. Ea se exprimă prin relația:

$$r = e / E \times 100$$

Valoarea umezelii relative ne dă indicații precise despre starea de umiditate a aerului, deoarece ne arată procentual cât de departe este aerul de saturație în vapori de apă la un moment dat sau într-o perioadă de timp.

Valoarea medie anuală în apropierea Pecicai este cuprinsă între 70-75 %, fiind mai scăzută în lunile de vară (iulie 60 %) și mai ridicată în cele de iarnă (ianuarie 88 %).

I. 4. 7. Microclimatul

Anumite spații mai mici din cadrul geografic al localității Pecica au o climă aparte față de cea generală descrisă în paginile anterioare.

De exemplu, pădurea din apropierea localității are un rol ameliorativ în comparație cu valorile elementelor climatice din ansamblul regiunii. Din punct

de vedere termic, în pădure valorile (medii anuale și extreme) sunt atenuate. Acest fapt se evidențiază mai ales în zilele calde de vară, perioadă în care pădurea are coroana arboricolă bine dezvoltată.

În perioada de iarnă, acest fenomen se va observa prin faptul că stratul de zăpadă mediu se va păstra mai mult timp decât pe terenurile agricole. Tot pădurea are un rol atenuant în ceea ce privește viteza vântului. Umezeala relativă a aerului prezintă și ea valori mai mari, atât ca medie anuală, cât și lunară, datorită evapotranspirației mai puternice.

Mureșul are și el un rol ameliorator, legat de temperatura aerului în tot cursul anului.

De asemenea, umezeala relativă a aerului în apropierea Mureșului are valori mult mai ridicate (în special în perioada caldă a anului) datorită evaporației. În sezonul rece, tot aici, sunt mult mai frecvente posibilitățile de producere a fenomenelor precum ceața, bruma sau chiciura. Acest spațiu se limitează îndeosebi în cadrul albiei majore sau în sectorul dintre cele două diguri (dolme) de apărare împotriva inundațiilor.

Actualmente, orașul cu toate edificiile construite are un efect de încălzire a temperaturii aerului, față de spațiile naturale din împrejurimi, atât în perioada de vară, cât și în cea de iarnă.

Un alt teritoriu cu un microclimat specific se află pe micul versant din partea de nord și nord-vest a orașului, ce constituie, de fapt, limita câmpiei cu depozite loessoide și de loess. În prezent, acest teritoriu este puternic degradat datorită lucrărilor agricole necorespunzătoare (arături de-a lungul pantei).

Acest versant orientat spre sud are o pantă pe care razele solare cad cu un unghi mai mare, motiv pentru care această suprafață beneficiază de mai multă căldură. Acest surplus de căldură a fost suficient pentru plantațiile viticole ce au existat pe acest versant (până prin anii 1960), de unde proprietarii împreună cu culegătorii, ba câteodată chiar și cu lăutari ieșiți la cules, puteau gusta în fiecare toamnă mustul produs, chiar în marginea localității.

Bibliografie

- *** *Atlas climatologic al R.S.R.*, Institutul meteorologic, București, 1966.
 Kovách Géza, *Fejleszték Pécska nagyközség történetéből*.
 Vintilă Mihăilescu, *Dealurile și câmpiile din România*, Editura Științifică, București, 1966.
 Pécskai Újság, 1995.
 Gh. Pleșca, *Lucrări practice de meteorologie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1968.
 Al. Roșu, *Geografia fizică a României*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1973.
 I. Sîrcu, *Geografia fizică a R.S.R.*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971.
 Victor Tufescu, *România*, Editura Științifică, București, 1974.

I. 5. Elemente hidrologice¹⁷

Câmpia Aradului și, în consecință, și localitatea Pecica sunt străbătute de la est la vest de cursul inferior al Mureșului, acesta având o lungime de 18,7 km.

Datorită energiei reduse a pantei sale de numai 0,1 m/km, albia Mureșului este bine dezvoltată și neandrată, cu numeroase brațe secundare. În zona Bezdin, Mureșul nu are nici un afluent, dar debitul său variabil, scăzut vara, în medie, la aproximativ 120 m³/s, provoacă în celelalte anotimpuri 2-3 inundații, cu viituri de regim hidric ridicat, cu peste 2000 m³/s. Asemenea inundații au fost semnalate, îndeosebi, în anii 1927, 1857, 1877, 1932, 1970 și 1975.

În zona rezervației, viitura record cu un nivel de 490 cm (debit maxim de 2080 m³/s) a fost înregistrată în luna iulie 1975.

Frecvența creșterea a nivelului apei, peste cota de inundație (410 cm), a provocat dese schimbări ale configurației malurilor și chiar a albiei puternic neandrate, cu numeroase brațe secundare. Mureșul a părăsit de multe ori albia veche și a schimbat direcția cursului.

Din acest motiv, lunca situată la o altitudine de 98-102 m, cu o ușoară cădere de la est la vest, e străbătută de o rețea de canale, albiile vechi colmatate și zone depresionare, unde se acumulează apa provenită din inundații sau precipitații, apă menținută sub formă de ochiuri mai mult timp. Ele sunt alimentate și din stratul acvifer freatic ridicat, aflat la numai 1,50 – 2,50 m adâncime, baza fiind alcătuită din argilă vânată ce coboară între 6,50 – 14 m.

Acest strat compact cantonează apă cu nivel liber, formând „*japse*” și „*belciugi*” sau suprafețe înmlăștinite, unde nivelul apei variază în funcție de cel al Mureșului. Ele alternează cu terenuri adânci și noroioase, cu umiditate ridicată, alături de porțiuni aride, însorite (diguri, poieni, margini de drumuri). Întregul sistem deține o suprafață de 78 ha, adică 8% din suprafața unității Bezdin.

În perimetrul administrativ al orașului Pecica s-au construit canale de desecare cu o lungime totală de 268,08 km, care s-au împărțit pe teritoriile unităților agricole de dinainte de 1989, astfel: Sistemul de Îmbunătățiri Funciare Pecica, în zona Sionda, 120,78 km; CAP “Steagul Roșu”, 0,30 km; CAP “Ogorul”, 7,92 km; CAP “Timpuri Noi”, 22,31 km; CAP Turnu, 92,68 km; IAS Pecica, în zona Sionda, 81,65 km. De asemenea, canale de desecare s-au construit și de către Consiliul Popular Pecica, de 2,4 km.

---

¹⁷ Autor: prof. Florin Rogoian

II. Cadrul natural

Cuprins

II. 1. Flora.....	66
II. 1. 1. Caracterizarea generală a florei	66
II. 1. 2. Prezentare fitotaxonomică	68
II. 1. 3. Prezentarea elementelor floristice (geoelemente).....	69
II. 1. 4. Prezentarea bioformelor	71
II. 1. 5. Caracterizarea ecologică.....	72
II. 2. Vegetația	74
II. 2. 1. Caracterizarea generală a vegetației	74
II. 2. 2. Sindinamica vegetației.....	74
II. 3. 1. Dicționar de plante.....	78
II. 3. 2. Növényyszótár	81
II. 4. Fauna	85
II. 4. 1. Caracterizarea generală a faunei locale	85
II. 4. 2. Prezentarea biotopurilor din zonă.....	86
II. 4. 2. 1. Repartizarea speciilor din faună după biotop	89
II. 4. 2. 2. Repartizarea speciilor din faună după frecvență.....	89
II. 4. 3. Originea geografică (element faunistic), stabilitatea și înmulțirea speciilor.....	90
II. 4. 3. 1. Originea geografică (element faunistic) a speciilor din zonă.....	90
II. 4. 3. 2. Stabilitatea speciilor.....	92
II. 4. 3. 3. Cuibărit și înmulțire	93
II. 5. 1. Dicționar de animale.....	95
II. 5. 2. Állatszótár	97

II. Cadrul natural¹

Covorul vegetal, relativ bogat în specii și asociații vegetale, din împrejurimile localității Pecica, a evoluat în strânsă concordanță cu factorii pedoclimatici și sub acțiunea factorilor naturali și antropozoogeni existenți în această zonă.

Flora (totalitatea speciilor vegetale) și vegetația (raportul cantitativ dintre speciile vegetale prezente într-un areal) sunt elemente caracteristice ale covorului vegetal dintr-o regiune geografică.

În împrejurimile localității Pecica, atât flora cât și vegetația prezintă o serie de caracteristici speciale, determinate de condițiile de viață (sol, umiditate, temperatură etc.) existente în microreliefulurile prezente și în lunca Mureșului, și în Câmpia înaltă, spre nord-vest și nord de Pecica.

II. 1. Flora

II. 1. 1. Caracterizarea generală a florei

Cercetările palinologice (analiza de polen) efectuate pe Câmpia Tisei, cu care se asociază în mod organic Câmpia Mureșului, au dovedit că ultimul peisaj natural, pe aceste meleaguri, a fost silvo-stepa de luncă.

Apariția omului în această regiune a însemnat o adevărată piatră unghiulară în evoluția profilului peisagistic al zonei.

Treptat, datorită activității omului (pășunat, defrișări, deșteleniri etc.), s-au schimbat mult biotopurile naturale existente, ceea ce a atras după sine și schimbarea biocenozelor.

Prin defrișări și deșteleniri suprafețe întinse au fost cuprinse în circuitul agricol. Astfel, pe teritoriul administrativ al localității, în mod treptat, o suprafață de 17 590 ha din silvo-stepă a devenit teren agricol cultivat cu plante cerealiere, respectiv tehnice, iar suprafața de 1706 ha a fost păstrată pentru pășunatul animalelor domestice.

Din acest motiv, o serie de elemente ale florei primitive, tipice silvo-stepei de luncă, au fost nevoite să găsească refugiu de supraviețuire și de perpetuare în suprafețe relativ reduse, neglijate, fără importanță economică, cum sunt:

a) depresiuni, locuri joase, albi și canale vechi, colmatate și depresionate

---

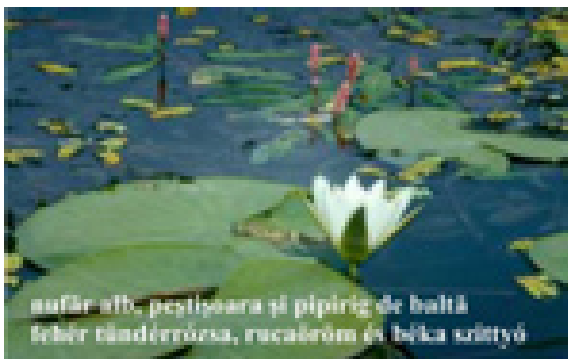
¹ Autor: prof. János Moldován

adânc, în care apa provenită din precipitații, din inundații și din stratul acvifer freatic este cantonată sub formă de ochiuri în tot timpul anului, formând bălți (japsee, belciuguri) și mlaștini;

b) terenuri adânci și noroioase cu umiditate ridicată (periodic cu apă stagnantă);

c) terenuri însorite, aride (poieni, margini de drumuri, locuri ruderales etc.).

S-au petrecut transformări esențiale și în ce privește asociațiile vegetale

ale pădurilor. Azi, cu excepția pădurii naturale, luxuriante de galerie din Prundu-Mare, restul formează deja păduri derivate (artificiale).

În secolele al XIX-lea și al XX-lea apar noi forme distrugătoare ale activității omului, după cum sunt: desecările, regularizarea albiei Mureșului, chimizarea etc.

Toate acestea constituiau un pericol ireparabil pentru o serie de specii vegetale, în special din asociațiile acvatice. Unele, ca de exemplu cornacii, au și dispărut, altele sunt amenințate și în prezent cu dispariția, ca de exemplu: nufărul alb, plutica, otrățelul de baltă, peștișoara.

Totuși, în prezent, flora bălților și a mlaștinilor este destul de bogată. Flora, în zonele centrale ale bălților (belciugi, japsee), este reprezentată prin plante hidrofile. Unele specii sunt plutitoare, nefixate ca: peștișoara, otrățelul de baltă, iarba broaștelor, lintița. Altele sunt emerse, fixate prin rizomi ca: nufărul alb, nufărul galben sau fixate prin rădăcini precum broscărița. Nu lipsesc nici speciile submerse fixate precum: foarfeca bălții, cosorul etc.

Spre marginea bălților se întâlnesc specii amfibii emerse reprezentate de buzduganul de apă, roșățea, numită și crinul de baltă, săgeata apei, limbarița, cucuta de apă, răchitanul.

În centura bălții și în mlaștini se dezvoltă stuful, papura, rogozul, stânjeneii galbeni, salcia fragedă, răchita albă.

Flora terenurilor adânci, noroioase este reprezentată prin specii mezofile ca: gălbejoara, dentița, troscotul de baltă, urzica mare, isma broaștei, arbuștii de zălog și altele.

Pe locuri aride și însorite, pe diguri, speciile cele mai răspândite sunt: păiușul mare, obsiga, ruscuța de primăvară, șovarul, rogozul.

Flora pădurii cuprinde specii lemnoase de arbori și arbuști, specii de plante cățărătoare și specii ierboase.

Specii de arbori mai de seamă sunt: plopul alb și negru, ulmul, frasinul, stejarul etc. Subarboretul este format din specii de arbuști precum: cornul, sângerul, păducelul, lemnul câinesc, alunul, salba moale, crușinul, călinul, socul, răchita roșie, zălogul. De asemenea, se întâlnesc specii de plante cățărătoare ca: vița sălbatică, curpenul de pădure, iedera, hameiul, dovleacul de arici.

Stratul ierbos este alcătuit din următoarele specii ierboase mai importante: golomățul, rodul pământului, gălbejoara, floarea paștilor, brebenelul, sugelul alb, pecetea lui Solomon sau coada cocoșului, lăcrimioara.

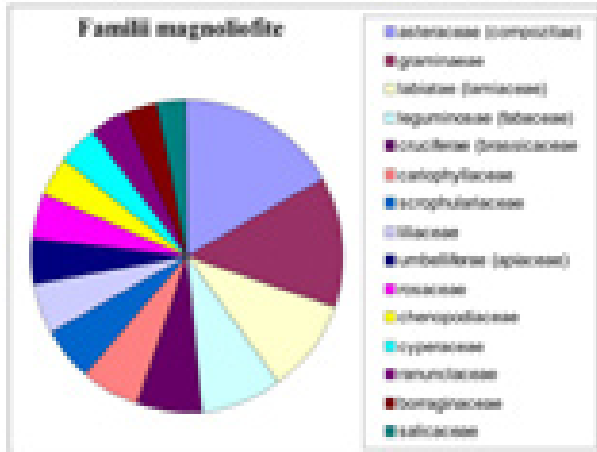
Hăilaș - Hajlás
Foto - Libus

II. 1. 2. Prezentare fitotaxonomică

În zonele limitrofe cu localitatea Pecica au fost identificate 827 specii de plante, magnoliofitele constituind majoritatea, adică 785 specii (din care 618 specii în flora spontană și 167 specii cultivate) grupate în 100 familii. Cele mai reprezentative familii de magnoliofite sunt:

- asteraceae (compozitae)	86 specii	=	11,0%
- gramineae	68	“	= 8,7%
- labiatae (lamiaceae)	49	“	= 6,3%
- leguminosae (fabaceae)	43	“	= 5,5%
- cruciferae (brassicaceae)	34	“	= 4,4%
- cariophyllaceae	30	“	= 3,9%
- scrophulariaceae	28	“	= 3,6%

- liliaceae	27	“	=	3,4%
- umbelliferae (apiaceae)	25	“	=	3,2%
- rosaceae	24	“	=	3,0%
- chenopodiaceae	21	“	=	2,7%
- cyperaceae	21	“	=	2,7%
- ranunculaceae	19	“	=	2,4%
- borraginaceae	17	“	=	2,1%
- salicaceae	16	“	=	2,0%

Aceste 15 familii totalizează 508 specii, ceea ce constituie 67% din totalul speciilor identificate în flora spontană și în cele cultivate.

II. 1. 3. Prezentarea elementelor floristice (geoelemente)

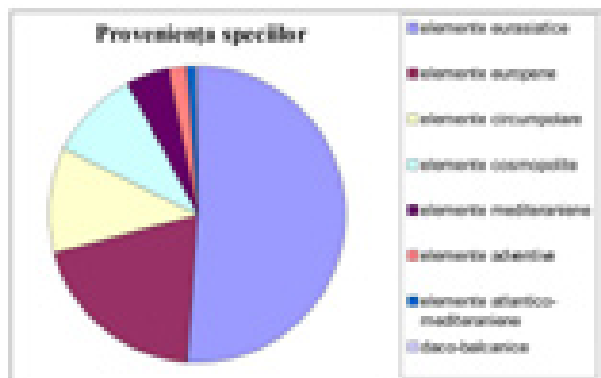
Speciile vegetale care au același areal de răspândire formează elemente floristice sau geoelemente. Ele pot fi endemisme, adică sunt băștinașe în zona descrisă. Asemenea elemente endemice sunt foarte puține în această zonă.

Au fost identificate următoarele endemisme transilvano-vestice: pătlagina și boghița sau hreanul sălbatic.

Majoritatea speciilor însă sunt venetice. După regiunea de unde provin, speciile prezente în flora localității Pecica pot fi grupate astfel:

1. elemente eurasiatice = 51,1%
2. elemente europene = 19,7%
3. elemente circumpolare = 11,4%
4. elemente cosmopolite = 10,1%
5. elemente mediteraneene = 4,6%
6. elemente adventive = 2,0%
7. elemente atlantico-mediteraneene = 0,9%
8. daco-balcanice = 0,2%

Spectrul elementelor floristice grafic se prezintă astfel:

Pe baza celor de mai sus, zona descrisă din punctul de vedere a geoelementelor se încadrează în regiunea holarctică, subregiunea central-europeană, est-carpatică, circumscripția “Câmpia de Vest”.

P r e d o m i n a n ța elementelor eurasiatice (Eua = 51,1%) atestă apartenența zonei la subregiunea euro-siberiană. Elementele europene, în sens larg, sunt bine reprezentate (Eu=19,7%), în schimb, numărul elementelor atlantico-mediteraneene este mic (Atl-Md=0,9%), ceea ce denotă apartenența perimetrului din cursul inferior al Mureșului la domeniul floristic central-european, în cadrul provinciei central-europene, est-carpatică, circumscripția “Câmpia de Vest”.

Prezența elementelor circumpolare (Cp=11,4%) atestă apartenența la regiunea floristică holarctică.

Prezența relativ considerabilă a speciilor de origine sudică (elemente mediteraneene) semnaleză climatul călduros, favorabil creșterii și dezvoltării speciilor termofile.

Regiunea este relativ bogată și în elemente cosmopolite (Cosm=10,1%) și adventive (Adv=2,0%), ceea ce se datorează influențelor antropogene confirmând vechea culturalizare, precum și ruderalizarea vegetației din zonă.

Numărul elementelor daco-balcanice este foarte redus (D-B=0,2%).

Dintre elementele eurasiatice ce intră în proporții remarcabile în multe asociații vegetale semnalăm: plopul alb, plopul de munte, golomățul, crușinul, păiușul, pochîvnicul, toporașii, peștișoara.

Speciile europene sunt prezente, în special, în păduri și în zonele mezofile. În acest sens amintim următoarele specii: cuscrișorul, păștița, brebenelul, coada cocoșului, porumbarul, sângerul, lemnul câinesc, alunele.

Specii circumpolare mai de seamă sunt: floarea paștilor, lăcrimioarele, măcrișul iepuresc, firuța.

Elementele cosmopolite ca: feriga, troscotul, neghina, răcuina, traista ciobanului, volbura sau rochița rândunicii, ciumăfaia, holera s-au răspândit paralel cu extinderea pădurilor, iar altele ca: trestia, papura, lintița, prin acomodare la mediul acvatic.

Elementele mediteraneene și submediteraneene imprimă o notă

caracteristică florei din zona prezentată prin următoarele specii: stejarul, cerul, crinul, toporașul etc.

Speciile adventive ca: salcâmul, amorfa, luminița sunt elemente endemice în alte continente și s-au răspândit în zona localității datorită activităților voluntare sau involuntare ale omului.

Elementele atlantico-mediteraneene sunt reprezentate de lemnul câinesc, ciuboșica cucului, iar cel daco-balcanic - prin menta de baltă.

II. 1. 4. Prezentarea bioformelor

Acomodarea este cerința fundamentală a supraviețuirii. Condițiile de viață din mediul în care trăiesc plantele sunt în permanentă schimbare. Din acest motiv, anual, în anumite perioade, în special iarna, datorită zilelor geroase, plantele sunt nevoite să ducă o viață latentă pentru a supraviețui.

Adaptându-se, plantele și-au format niște organe specifice, denumite și organe de iernare (muguri, bulbi, tuberculi, rizomi, semințe) care, fiind foarte rezistente, asigură perpetuarea speciei.

După tipul și locul unde sunt plasate aceste organe, plantele pot fi grupate în niște categorii, denumite de botanistul danez Raukiaer: bioforme. Principalele tipuri de bioforme sunt:

1. Mega și mezofanerofite - din această bioformă fac parte arborii stejar, frasin, plop, etc. Organele lor de iernare sunt mugurii plasați pe lăstari.

2. Nanofanerofite- și la această bioformă mugurii constituie organele de iernare, care, de asemenea, sunt plasați pe lăstari. Fac parte din această bioformă elementele subarboretului precum alunul, sângerul, lemnul câinesc etc.

3. Chamefite - mugurii sunt plasați direct deasupra solului acoperit de frunze și astfel se ierneză (de exemplu, toporașul).

4. Hemicriptofite - mugurii sunt plasați pe diferite organe vegetative deasupra solului sau chiar în sol. Sub ocrotirea frunzelor ierneză mugurii la pădăie, la pătlagină, iar la zaleș și cerențel, mugurii sunt plasați pe rizomi.

5. Geofite - ghiocelul, care ierneză prin bulb, brebenelul, la care organul de iernare este tuberculul, lăcrimoioara și pecetea lui Solomon, care ierneză prin rizomi, fac parte din această bioformă.

6. Hidato și halofite - organele de iernare la aceste plante se află în apă sau în nămol, cum este cazul nufărului alb și galben, pluticăi, etc.

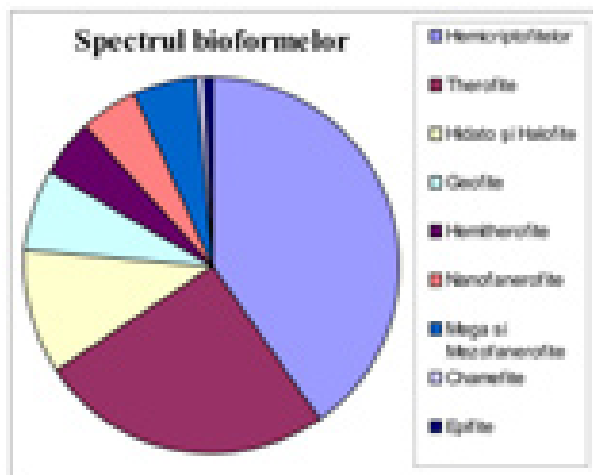
7. Hemitherofite - plante bienale. În primul an se formează organul de iernare, iar în al doilea an apare fructul și sămânța. Din această grupă fac parte ridichea, varza, morcovul etc.

8. Therofite - organele lor de iernare sunt fructele și semințele. Fac parte

din această bioformă plantele silvo-stepice și stepice.

9. Epifite - plante care trăiesc pe alte plante, dar nu sunt parazite, ca de exemplu algele, lichenii, mușchii etc.

În funcție de participarea procentuală a bioformelor, în flora zonei prezentate se constată predominarea Hemicriptofitelor (40%), urmată de Therofite (25%), Hidato și Halofite (10,5%), Geofite (7%), Hemitherofite (5%), Nanofanerofite (5%), Mega și Mezofanerofite (5%), Chamefite (1%), Epifite (0,5%), fapt care atestă fizionomia ierboasă a covorului vegetal din regiune. Spectrul bioformelor se prezintă astfel:

Procentul ridicat al Hemicriptofitelor indică existența pajiștelor și a speciilor ruderales. Existența în procent mare a Therofitelor se datorează influențelor antropogene, afirmate într-un climat arid de silvostepă, apropiat de climatul secetos de stepă. Prezența Therofitelor anuale confirmă vechea culturalizare a zonei, precum și ruderalizarea

vegetației cu predominanța agrofitecenozelor.

II. 1. 5. Caracterizarea ecologică

În vederea caracterizării ecologice a florei s-au luat în considerare cei trei factori de importanță majoră: umiditatea aerului, temperatura și reacția solului. Pentru acești factori au fost folosite scările elaborate de H. Ellenberg, adaptate la condițiile țării noastre de Șt. Csuros și colaboratorii săi, exprimând cantitativ atât exigența speciilor față de un anumit factor, cât și prezența factorului respectiv în stațiunea dată. Analizând flora zonei Pecica se constată următoarele:

a. Factorul de umiditate

Cel mai mare procentaj de participare îl au speciile mezofile cu 23,8%, ceea ce indică existența condițiilor de umiditate favorabile pe tot timpul anului.

Procentajul considerabil al mezohigrofitelor și higrofitelor confirmă prezența bălților și a climatului de luncă, ce favorizează dezvoltarea acestor plante.

Participarea xerofitelor și a xeromezofitelor este realizată de speciile

xeroterme sudice și pontice, reflectând clima călduroasă și, uneori, chiar secetoasă, din lunile de vară(de exemplu în anul 2002, respectiv 2003).

b. Factorul de temperatură

Se constată că mai mult de jumătate - 61,5% - din specii sunt mezoterme, oglindind condiții de temperatură favorabile.

Speciile moderat - termofile cu 21,5% indică participarea în număr apreciabil a speciilor termofile sudice, submediteraneene și mediteraneene la flora perimetrului prezentat.

c. Factorul reacția solului

Existența speciilor slab - acide neutrofile într-un procent de 36,8% atestă adaptarea florei cercetate la solurile slab - acide până la alcaline, formate de aluviuni și roci sedimentare.

În concluzie, putem sublinia că toți indicii ecologici din această zonă atestă existența unor condiții de viață foarte bune pentru lumea vegetală (flora spontană și cea cultivată).

Flora spontană, la rândul ei, oferă diverse posibilități de valorificare ca resurse materiale în diferite categorii economice:

1. Plante cu valoare alimentară: alunul, cornul, păducelul, mărul, părul, murele, aflate mai ales în pădurea de pe malul Mureșului.

Prin pădurea de luncă și pășuni, localnicii adună pentru consum ciuperci comestibile: ciuperca de câmp, zbârciogul etc.

2. Plante furajere din familia poaceae și fabaceae: pirul, păiușul, coada vulpii, golomățul, păiușii de livezi, zizania.

3. Plante melifere, căutate de albine și bondari pentru polen și nectar, reprezentate de: plopul alb, plopul negru, speciile de salcie, babușoara, fragii de câmp, mărul, părul, măceșii, salcâmul, tătăneasa.

4. Plante medicinale ce conțin alcaloizi, glicozizi, uleiuri eterice, tananți și alte substanțe cu rol în fitoterapie. Regiunea prezentată este relativ bogată în plante medicinale (au fost identificate 74 specii) dintre care amintim: salcia albă, urzica mare, troscotul, coada racului, nalba mare, sunătoarea, odoleanul, talpa găștii, coada calului.

5. Plante toxice (în zona studiată sunt destul de răspândite) au fost identificate 84 specii. Aceste plante conțin substanțe toxice de origine vegetală (fitotoxine), provocând îmbolnăviri trecătoare sau mortale atât la om cât și la animale.

Astfel de plante sunt: măcrișul, odogaciul, cocoșeii de câmp, zârna, cucuta de baltă, mărărașul, iarba fiarelor, ciuperca albă.

6. Plante industriale cu întrebuințări locale : speciile de salcie, plopul, arțarul, ulmul, stejarul, frasinul etc. De la acestea sunt utilizate nuielele, aracii, fasciul, iar altele sunt folosite în tâmplărie, construcție, pentru foc.

7. Plante decorative apreciate pentru aspectul frunzelor, coloritul și

parfumul florilor. Din acesată categorie amintim: toporașul, bănuții, iedera, luminița etc.

II. 2. Vegetația

II. 2. 1. Caracterizarea generală a vegetației

În ansamblu, vegetația regiunii are caracter mozaicat, determinat de microrelieful văii Mureșului, fără denivelări mari, străbătută însă haotic de albiile secundare, cu locuri joase, cu bălți și mlaștini. Acest microrelief a favorizat formarea unor variate biotopuri de luncă, de biocenoze specifice: acvatică, de mlaștini, de pajiști (poieni și diguri), de pădure.

II. 2. 2. Sindinamica vegetației

Evoluția și succesiunea asociațiilor vegetale s-a desfășurat în strânsă legătură cu factorii pedoclimatici și cu acțiunea factorilor naturali și antropogeni conjugate cu varietatea microreliefurilor. Toate acestea justifică prezența în această zonă a 20 de asociații vegetale.

Asociațiile vegetale sunt denumite după speciile dominante numeric într-o biocenoză dintr-un biotop.

Asociațiile vegetale din zona localității Pecica pot fi clasificate după cum urmează:

a. Vegetația ierboasă:

- a. 1. Vegetația ierboasă a bălților:
  - a. Vegetația plutitoare a bălților formată din:
    - asociația de lintiță - otrățel de baltă;
    - asociația de iarba broaștelor - foarfeca bălții.
  - b. Vegetația fixată, submersă a bălților formată din:
    - asociația de peniță – broscăriță.
  - c. Vegetația fixată, emersă a bălților:
    - asociația de nufăr alb - nufăr galben.
  - d. Vegetația de stuf - păpurișuri:
    - asociația de stuf - pipirig de baltă.
- a. 2. Vegetația ierboasă a mlaștinilor:
  - a. Mlaștini cu rogozuri:
    - asociația de rogozuri.
- a. 3. Vegetația ierboasă a pajiștilor de luncă:
  - a. Pajiști umede:
    - asociația de șovar;
    - asociația de păiuș.
  - b. Pajiști mezofile:

- asociația de ovăscior;
- asociația de păiuș de câmp.

c. Pajiști xerofile:

- asociația păiușul mare – obsiga;
- asociația de coada șoricelului - păiușul de câmp.

b. Vegetația lemnoasă

b. 1. Vegetația lemnoasă a pădurii:

a. Vegetația pădurii de luncă:

- asociația de arbuști de zălog;
- asociația de răchită roșie;
- asociația de salcie;
- asociația de răchită albă - salcie fragedă;
- asociația de plop alb - plop negru - răchită albă - salcie fragedă;
- asociația de stejar - frasin – ulm;
- asociația de salcâm;
- asociația de porumbar – păducel.

Din aceste asociații prezentate merită să fie scoasă în evidență **asociația de nufăr alb – nufăr galben din Balta-Bezdin**. În acest biotop se află o vegetație acvatică și palustră aparte, cu specii rare în județul Arad. Merită de asemenea evidențiată **asociația de plop alb – plop negru – răchită albă – salcie fragedă** prezentă în zona Prundu-Mare, **formând păduri naturale de galerie cu o vegetație luxuriantă**. Aceste biotopuri constituie un ultim refugiu pentru plantele tipice silvostepii de luncă din Câmpia Mureșului.

Accelerarea colmatării apelor, prin acumularea continuă a substanțelor organice rezultate din descompunerea hidrofitelor depozitate pe fundul apelor (anual 4-5 mm depuneri de nămol organic), ca și procesele de descompunere aerobă și anaerobă modifică chimismul apei și asigură condiții favorabile evoluției vegetației acvatice.

În cazul stufărișurilor are loc o intensificare a procesului de transpirație și a fotosintezei, care va duce, de asemenea, la creșterea depozitului de substanțe

nufăr alb și peștișoara
fehér tündérróza és rucacserém

organice depuse în apă și la scăderea stratului de apă. Acest fenomen a primit un caracter accentuat în ultimul deceniu și, din acest motiv, există pericolul de eutrofizare, în unele locuri chiar de hipertrofizare a apei, ceea ce periclitează echilibrul biologic al apelor stagnante. Aceste fenomene, conjugate cu altele precum: deficitul de apă din cauza lipsei inundațiilor și a

precipitațiilor, poluarea apei, desecări, defrișări etc., pun în pericol perpetuarea anumitor specii rare, vulnerabile. Pentru aceste specii zona noastră constituie unicul teritoriu din această parte a țării, zonă unde se mai păstrează aceste elemente primitive ale florei tipice silvostepii de luncă.

Asemenea specii cu biotopul prin bălți, canale, mlaștini și locuri umede din luncă, periclitare de colmatare, eutrofizare, desecări, defrișări sunt: broscărița plutitoare, crinul de baltă, jaleșul de mlaștină, laptele câinelui, mlaștinița, nufărul alb, nufărul galben, otrățelul de baltă, peștișoara, plutica, răchitanul, săgeata apei, spălăcioasa și stupinița.

Studiind flora și vegetația regiunii am constatat și un fenomen foarte îmbucurător, și anume, faptul că au apărut o serie de specii, care sunt elemente montane sau submontane. Acestea au ajuns în zonă prin diferite moduri și căi (prin apa Mureșului, prin intermediul vântului, prin intermediul animalelor, prin activitatea omului în mod voluntar sau involuntar), s-au acomodat condițiilor de viață existente în aceste biotopuri, îmbogățind flora. Asemenea specii identificate în zonă sunt:

a. brândușa de toamnă - element submontan;

b. bălbisa, brebenelul, ciuboțica cucului, coada cocoșului, colțunii popii, cucuta de baltă, feriga comună, floarea paștilor, grăușorul, ghiocelul, gricioarei, iarba moale, măcrișul iepuresc, mama pădurii, năpraznicul, plăștița, plumănărica comună, plumănărica pufoasă, pochâvnicul, pufulița de munte, splina, stupinița, șopârlița, urzica, moartea galbenă și viorelele - elemente montane;

c. amorfa, dovleacul de arici, bătrânișul, luminița, plopul canadian, salcâmul și holera - elemente americane.

Prin această succintă prezentare a florei și vegetației din împrejurimile localității sperăm că am reușit să trezim interesul cititorilor pentru bogățiile naturale existente în zonă, care, din punct de vedere botanic, au fost puțin cunoscute până acum.

Studiile botanice din 1828 ale lui A. Rochel și cele din 1858 efectuate de J. Heufel, în estul Banatului, nu fac referiri la acest teritoriu.

Mai târziu, L. Simonka, în sinteza fitotaxonomică realizată în perioada 1880-1890 asupra florei și vegetației din împrejurimile Aradului I, enumeră și plante din regiunea Pecica-Semlac.

Cercetările botanice au fost ulterior dezvoltate și complectate de Al. Borza (1942-1947), A. Bujoreanu (1942), I. V. Oprea (1972) și colectivul condus de I. Modován (1972-1982).

Cauza neglijării cercetării botanice a zonei trebuie căutată, probabil, în faptul că această regiune are caracter de câmpie, fără formațiuni geografice atrăgătoare și uimitoare, din care motiv privirea observatorului se pierde în infinitul monotoniei, cu limita doar în orizont.

Monotonia, însă, este doar aparentă și foarte înșelătoare. În fond, această

monotonie ascunde o floră și o vegetație bogată, interesantă și variată, ceea ce poate fi observată doar atunci când omul pătrunde cu ochii deschiși în adâncurile biotopurilor felurite și atrăgătoare. Acestea ascund o serie de bogății ale naturii primitive, drept dovezi ale trecutului florei și profilului peisagistic milenar al zonei.

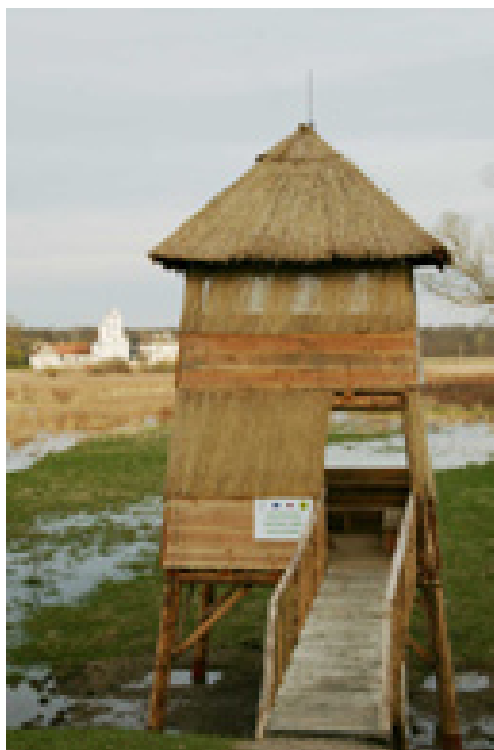
Putem afirma cu mândrie că ecologiștii pecicani au fost primii care au recunoscut și au sesizat aceste bogății naturale din zonă și au făcut demersuri pentru ocrotirea și conservarea lor. În acest sens, merită evidențiat faptul că, datorită insistențelor acestui colectiv și cu sprijinul organelor abilitate din județul Arad, **Balta Bezdin și pădurea Prundu Mare au fost declarate, în anul 1982, rezervație științifică mixtă (botanică și zoologică).**

Cu administrarea rezervației a fost însărcinat Consiliul Popular al comunei Pecica și Ocolul Silvic Ceala, cu sediul în Pecica, iar rolul de custode și de pază a rezervației aparținea colectivului nostru condus de Ioan Moldovan.

Ocrotirea, conservarea și cercetarea zonei, în prezent, cade în competența conducerii administrative a **Parcului Natural Lunca Mureșului**, care colaborează în mod eficient cu ecologii pecicani- cu statut de colaboratori voluntari externi.

Datorită acestei colaborări, administrația Parcului Natural Lunca Mureșului, a primit sprijin substanțial din partea ecologiștilor pecicani în special sub formă de fotografii, diapozitive, grafice, profiluri de vegetație etc, care au fost valorificate în primul rând la Punctul de Informare și de Documentare din Pecica.

Este îmbucurător, faptul că administrația Parcului Natural este recunoscătoare pentru sprijinul acordat de ecologiștii pecicani. Din acest motiv observatorul ornitologic din zona Prundu-Mare, cu consimțământul conducerii Parcului, a fost denumit „**Observatorul Ornitologic Libus András**”, în amintirea regretatului nostru coleg și colaborator, cercetător neobosit în domeniul ornitologic.

II. 3. 1. Dicționar de plante

alun	<i>corylus avellana</i>	közönséges mogyoró
amorfa	<i>amorpha fruticosa</i>	kinincs
amorfa	<i>amorpha fruticosa</i>	gyalogakác
arțar	<i>acer campestre</i>	mezei juhar
băbușoara	<i>physalis alkekengi</i>	zsidócsereznye
bălbisă	<i>stachys annua</i>	tarlóvirág
bălbisă	<i>stachys annua</i>	tisztes fű
bătrâniș	<i>erigeron canadensis</i>	betyárkóró
boghiță	<i>rorippa silvestris</i>	erdei kányafű
boghiță	<i>rorippa silvestris</i>	vadtorma
brândușa de toamnă	<i>colchicum autumnale</i>	őszi kikerics
brebenei	<i>corydalis cava</i>	odvas keltike
broscăriță	<i>potamogeton natans</i>	úszó békaszőlő
buzduganul de apă	<i>sparganium erectum</i>	békabuzogány
călin	<i>viburnum opulus</i>	kánya-bangita
cer	<i>quercus cerris</i>	csertölg
cernețel	<i>geum urbanum</i>	gyömbérgyökér
ciuboțica cucului	<i>primula officinalis</i>	tavaszi kankalin
ciumăfaia	<i>datura stramonium</i>	csattanó maszlag
ciuperca albă	<i>amanita phalloides</i>	gyilkosgalóca
ciupercă de câmp	<i>psalliota campestris</i>	mezei csiperke
coada calului	<i>equisetum arvense</i>	mezei zsurló
coada cocoșului	<i>polygonatum officinale</i>	salamonpecsét
coada racului	<i>potentilla anserina</i>	libapimpó
coada șoricelului	<i>achillea millefolium</i>	cickafark
coada vulpii	<i>adonis pratensis</i>	réti ecsetpázsit
cocoșei de câmp	<i>adonis aestivalis</i>	nyári hérics
colțunii popii	<i>viola silvestris</i>	erdei ibolya
corn	<i>cornus mas</i>	som
cornaci	<i>trapa natans</i>	sulyom
crin de baltă	<i>butomus umbellatus</i>	virágkáká
crusin	<i>rhamnus frangula</i>	kutyabenge
cucută de baltă	<i>cicuta virosa</i>	gyilkos csomorika
curpenul de pădure	<i>clematis vitalba</i>	iszalag
curpenul de pădure	<i>clematis vitalba</i>	bércse
cuscrișor	<i>pulmonaria officinalis</i>	orvosi tüdőfű
dentiță	<i>bidens tripartitus</i>	farkasfog
dovleac de arici	<i>echynocistis lobata</i>	süntök
ferigă comună	<i>dryopteris filix-mas</i>	erdei pajzsika
firuță	<i>poa pratensis</i>	réti perje
floarea paștilor	<i>anemone nemorosa</i>	berki szellőrózsa
foarfeca bălții (cosor)	<i>stratiotes alloides</i>	kolokán
fragi de câmp	<i>fragaria vesca</i>	szamáoca
frasin	<i>fraxinus excelsior</i>	magas kőris
gălbejoara	<i>lysimachia vulgaris</i>	lizinka

ghiocel	galanthus nivalis	hóvirág
golomăț	dactylis glomerata	csomós ebir
grăușor	ficaria verna	salátaboglárka
gricioarei	primula vulgaris	közönséges kankalin
hamei	humulus lupulus	komló
holera	xanthium spinosum	szertbővis
iarba broaștelor	hydrocharis morsus-rane	békatutaj
iarba fiarelor	cynanchum vincetoxicum	méreggyilok
iarba fiarelor	cynanchum vincetoxicum	vadpaprika
iedera	hedera helix	borostyán
iedera	hedera helix	repkény
isma broaștei	mentha aquatica	vizi menta
jales de mlaștină	stachys palustris	mocsári tisztesfű
lăcrimioara	convallaria majalis	gyöngyvirág
laptele câinelui	euphorbia cyparissias	farkas kutyatej
lemn câinesc	ligustrum vulgare	fagyal
licheni	xanthoria parietina	fali zuzmó
limbarița	alisma plantago	vízi hídör
lintița	lemna minor	apró békalencse
luminița	oenothera biennis	ligetszépe
măceși	rosa canina	vadrózsa
măcrișul iepuresc	oxalis acetosella	madársóska
mama pădurii	lathrea squmaria	kónya vicsorgó
măr	malus silvestris	vadalma
mărăraș	oenanthe aquatica	vízi mételykóró
mlăstrinița	epipactis palustris	mocsári nőszőfű
morcov	daucus carota	sárgarépa
morcov	daucus carota	murok
mure	rubus caesius	hamvas szeder
mușchi	polytrichum commune	moha
nalba mare	althea officinalis	orvosi ziliz
năpraznic	clematis recta	felálló iszalag
neghină	agrostema githango	konkoly
nufăr alb	nymphaea alba	fehér tündérrózsa
nufăr galben	nuphar luteum	sárga tündérrózsa
nufăr galben	nuphar luteum	tavitök
obsiga	bromus arvensis	mezei rozsnok
odolean	valeriana officinalis	macskagyökér
otrățel de baltă	utricularia vulgaris	rence
ovăscior	arrhenatherum elatius	francia perje
ovăscior	arrhenatherum elatius	cigányzab
păducel	crataegus monogyna	galagonya
păiuși	deschampsia flexuosa	sédbúza
păiuși de livezi	agrostis stolonifera	fehér tippan
păiușul mare	festuca gigantea	csenkesz
păpădie	taraxacum officinale	gyermekláncfű
papură	typha angustifolia	gyékény
păr	pirus piraster	vadkörte
păștița	anemone ranunculoides	bogláros szellőrózsa

patlagină	plantago maior	nagy útifű
pecetea lui Solomon	polygonatum officinale	salamonpecsét
peniță	myriophyllum spicatum	süllőhínár
peștișoara	salvinia natans	rucaöröm
pipirig de baltă	juncus effusus	béka szittyó
pir	agropyron repens	tarackbúza
plop alb	populus alba	fehér nyár
plop de munte	populus tremula	rezgőnyár
plop negru	populus nigra	fekete nyár
pluminărică comună	pulmonaria mollissima	bársonyos tüdőfű
plutică	lymnanthemum nymphoides	tündérfátyol
pochâvnic	asarum europaeum	kapotnyak
porumbar	prunus spinosa	kökény
pufuliță de munte	epilobium hirsutum	fűzike
răchită albă	salix alba	fehér fűz
răchită roșie	salix purpurea	csigolya fűz
răchițan	lythrum salicaria	fűzény
răcuină	anagallis arvensis	mezei tikszem
ridichea	raphanus sativus	reték
rochița rândunelei	convolvulus arvensis	szulák
rodul pământului	arum maculatum	kontyvirág
rogoz	carex riparia	sás
ruscuță de primăvară	adonis vernalis	tavaszi hérics
săgeata apei	sagittaria sagittifolia	nyílű
salbă moale	euonymus europaeus	kecskerágó
salcâm	robinia pseudacacia	fehér akác
salcâm pitic	amorpha fruticosa	kinincs
salcâm pitic	amorpha fruticosa	gyalogakác
salcia fragedă	salix fragilis	törékeny fűz
sânger	cornus sanguinea	veresgyűrű som
soc	sambucus nigra	bodza
șopârlița	veronica chamaedris	veronika
șovarul	carex pilosa	sás
spălăcioasa	senecio vernalis	aggófű
splina	chrysosplenium alternifolium	aranyveselke
stânjenei galbeni	iris pseudacorus	sárga nőszirm
stejar	quercus robur	tölgy
stuf	phragmites communis	nád
stupinița	platanthera bifolia	sarkvirág
sugel alb	lamium album	fehér árvacsalán
sunătoare	hypericum perforatum	orbáncfű
sunătoare	hypericum perforatum	csengőfű
talpa găștii	leonurus cardiaca	gyöngyajak
tătăneasă	symphytum officinale	nadálytó
toporaș	viola odorata	illatos ibolya
traista ciobanului	capsella bursa pastoris	pásztortáska
trestia	phragmites communis	nád
troskot de baltă	polygonum amphibium	vidra-keserűfű
ulm	ulmus levis	szil

urzică mare	urtica dioica	nagy csalán
urzică moartă galbenă	lamium galeobdolon	sárga árvacsalán
varză	brassica oleracea	káposzta
vița sălbatică	parthenocissus quinquefolia	ötlevelű vadszőlő
vița sălbatică	vitis silvestris	erdei szőlő
volbura	convolvulus arvensis	szulák
zălog	salix cinerea	rekettye fűz
zârnă	solanum nigrum	fekete csucsor
zbârcioc	morchella esculenta	kucsomagomba
zbârciog	morchella esculenta	Szent György gomba

II. 3. 2. Növényesztár

aggófű	senecio vernalis	spălăcioasa
apró békalencse	lemna minor	lintița
aranyveselke	chrysosplenium alternifolium	splina
bársonyos tüdőfű	pulmonaria mollissima	pluminărică comună
béka szittyó	juncus effusus	pipirig de baltă
békabuzogány	sparganium erectum	buzduganul de apă
békatutaj	hydrocharis morsus-rane	iarba broștelor
bércse	clematis vitalba	curpenul de pădure
berki szellőrózsa	anemone nemorosa	floarea paștilor
betyárkóró	erigeron canadensis	bătrâniș
bodza	sambucus nigra	soc
bogláros szellőrózsa	anemone ranunculoides	păștiță
borostyán	hedera helix	iedera
cickafark	achilea millefolium	coada șoricelului
cigányzab	arrhenatherum elatius	ovăscior
csattanó maszlag	datura stramonium	ciumăfaia
csengőfű	hypericum perforatum	sunătoare
csenkesz	festuca gigantea	păiușul mare
csertőlgy	quercus cerris	cer
csigolya fűz	salix purpurea	răchită roșie
csomós ebir	dactylis glomerata	golomăț
erdei ibolya	viola silvestris	colțunii popii
erdei kányafű	rorippa silvestris	boghița
erdei pajzsika	dryopteris filix-mas	ferigă comună
erdei szőlő	vitis silvestris	vița sălbatică
fágyal	ligustrum vulgare	lemn căinesc
fáli zuzmó	xanthoria parietina	licheni
farkas kutyatej	euphorbia cyparissias	laptele căinelui
farkasfog	bidens tripartitus	dentița
fehér akác	robinia pseudacacia	salcâm
fehér árvacsalán	lamium album	sugel alb
fehér fűz	salix alba	răchită albă
fehér nyár	populus alba	plop alb
fehér tippan	agrostis stolonifera	păiuși de livezi
fehér tündérrózsa	nymphaea alba	nufăr alb
fekete csucsor	solanum nigrum	zârnă

fekete nyár	populus nigra	plop negru
felálló iszalag	clematis recta	năpraznic
francia perje	arrhenatherum elatius	ovâscior
füzény	lythrum salicaria	răchișan
füzike	epilobium hirsutum	pufuliță de munte
galagonya	crataegus monogyna	păducel
gyalogakác	amorpha fruticosa	amorfa
gyalogakác	amorpha fruticosa	salcâm pitic
gyékény	typha angustifolia	papură
gyermekláncfű	taraxacum officinale	păpădie
gyilkos csomorika	cicuta virosa	cucută de baltă
gyilkosgalóca	amanita phalloides	ciuperca albă
gyömbérgyökér	geum urbanum	cernetețel
gyöngyajak	leonurus cardiaca	talpa găștii
gyöngyvirág	convallaria majalis	lăcrimioara
hamvas szeder	rubus caesius	mure
hóvirág	galanthus nivalis	ghiocel
illatos ibolya	viola odorata	toporaș
iszalag	clematis vitalba	curpenul de pădure
kánya-bangita	viburnum opulus	călin
káposzta	brassica oleracea	varză
kapotnyak	asarum europaeum	pochâvnic
kecskerágó	euonymus europaeus	salbă moale
kinincs	amorpha fruticosa	amorfa
kinincs	amorpha fruticosa	salcâm pitic
kolokán	stratiotes alloides	foarfeca bălții (cosor)
komló	humulus lupulus	hamei
konkoly	agrostema githango	neghină
kontyvirág	arum maculatum	rodul pământului
kónya vicsorgó	lathrea squmaria	mama pădurii
kökény	prunus spinosa	porumbar
közönséges kankalin	primula vulgaris	gricioarei
közönséges mogyoró	corylus avellana	alun
kucsmagomba	morchella esculenta	zbârcioc
kutyabenge	rhamnus frangula	crusin
libapimpó	potentilla anserina	coada racului
ligetszépe	oenothera biennis	luminița
lizinka	lysimachia vulgaris	gălbejoara
macskagyökér	valeriana officinalis	odolean
madársóska	oxalis acetosella	măcrișul iepuresc
magas kőris	fraxinus excelsior	frasin
méreggyilok	cynanchum vincetoxicum	iarba fiarelor
mezei csiperke	psalliotia campestris	ciupercă de câmp
mezei juhar	acer campestre	arțar
mezei rozsnok	bromus arvensis	obsiga
mezei tikszem	anagallis arvensis	răcuină
mezei zsurló	equisetum arvense	coada calului
mocsári nőszőfű	epipactis palustris	mlăstrinița
mocsári tisztesfű	stachys palustris	jales de mlaștină

moha	polytrichum commune	mușchi
murok	daucus carota	morcov
nád	phragmites communis	stuf
nád	phragmites communis	trestia
nadálytő	symphytum officinale	tătăneasă
nagy csalán	urtica dioica	urzică mare
nagy útifű	plantago maior	patlagină
nyári hérics	adonis aestivalis	cocoșei de câmp
nyílű	sagittaria sagittifolia	săgeata apei
odvas keltike	corydalis cava	brebenei
orbáncfű	hypericum perforatum	sunătoare
orvosi tüdőfű	pulmonaria officinalis	cuscrișor
orvosi ziliz	althea officinalis	nalba mare
őszi kikerics	colchycum autumnale	brândușe de toamnă
ötlevelű vadszőlő	parthenocissus quinquefolia	vița sălbatică
pásztortáska	capsella bursa pastoris	traista ciobanului
rekettye fűz	salix cinerea	zalog
rence	utricularia vulgaris	otrățel de baltă
repkény	hedera helix	iedera
reték	raphanus sativus	ridichea
réti ecsetpázsit	alopecurus pratensis	coada vulpii
réti perje	poa pratensis	firuță
rezgőnyár	populus tremula	plop de munte
rucaöröm	salvinia natans	peștișoara
salamonpecsét	polygonatum officinale	coada cocoșului
salamonpecsét	polygonatum officinale	pecetea lui Solomon
salátaboglárika	ficaria verna	grâușor
sárga árvacsalán	lamium galeobdolon	urzică moartă galbenă
sárga nőszirm	iris pseudacorus	stânjenei galbeni
sárga tüdőerrózsa	nuphar luteum	nufăr galben
sárgarépa	daucus carota	morcov
sarkvirág	platanthera bifolia	stupinița
sás	carex riparia	rogoz
sás	carex pilosa	șovarul
sédbúza	deschampsia flexuosa	păiuși
som	cornus mas	corn
sulyom	trapa natans	cornaci
süllőhínár	myriophyllum spicatum	peniță
süntök	echynocistis lobata	dovleac de arici
szamóca	fragaria vesca	fragi de câmp
Szent György gomba	morchella esculenta	zbârciog
szerbtövis	xanthium spinosum	holera
szil	ulmus levis	ulm
szulák	convolvulus arvensis	rochița rândunelului
szulák	convolvulus arvensis	volbura
tarackbúza	agropyron repens	pir
tarlóvirág	stachys annua	bălbisă
tavaszi hérics	adonis vernalis	ruscuță de primăvară
tavaszi kankalin	primula officinalis	ciuboțița cucului

---

tavitök	nuphar luteum	nufăr galben
tisztes fű	stachys annua	bălbisă
tölgy	quercus robur	stejar
törékeny fűz	salix fragilis	salcia fragedă
tündérfátyol	lymnanthemum nymphoides	plutică
úszó békaszőlő	potamogeton natans	broscăriță
vadalma	malus silvestris	măr
vadkörte	pirus piraster	păr
vadóc	lolium perenne	zizanie
vadpaprika	cynanchum vincetoxicum	iarba fiarelor
vadrózsa	rosa canina	măceși
vadtorma	rorippa silvestris	boghiță
veresgyűrű som	cornus sanguinea	sânger
veronika	veronica chamaedris	șopârlita
vidra-keserűfű	polygonum amphibium	troscot de baltă
virágkáká	butomus umbellatus	crin de baltă
vízi hídör	alisma plantago	limbarița
vizi menta	mentha aquatica	isma broaștei

vízi mételykóró
zsidócserezsnye

oenanthe aquatica
physalis alkekengi

mărăraș
băbușoara

II. 4. Fauna

Totalitatea speciilor de animale, fie că sunt nevertebrate (scoici, melci, raci, păianjeni sau insecte), fie vertebrate (pești, amfibii, reptile, păsări, mamifere), care trăiesc într-o zonă geografică, formează fauna zonei respective.

Fauna constituie o bogăție importantă atât din punct de vedere științific, cât și economic (pescuit, vânat etc.).

II. 4. 1. Caracterizarea generală a faunei locale

Supraviețuirea și perpetuarea speciilor animale într-o zonă depinde și de capacitatea de acomodare a indivizilor la condițiile de viață existente în biotopurile zonei.

Biotopurile – indiferent că sunt acvatice sau terestre – sunt populate de plante și animale, formând împreună biocenoza biotopului respectiv.

Diversitatea biotopurilor din zona localității Pecica, bogăția florei și vegetației, condițiile de viață prielnice pentru plante și animale, au favorizat formarea unui număr însemnat de biocenoze cu o faună bogată și variată.

Viața animalelor este indisolubil legată de existența plantelor, deoarece plantele au capacitatea de valorificare a energiei solare în procesul de fotosinteză, producând materii organice și oxigen din materii anorganice (apă, bioxid de carbon, săruri minerale) existente în mediul lor.

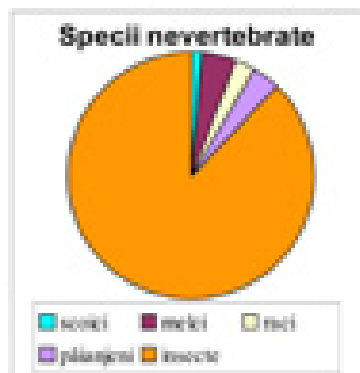
Materiile organice sintetizate de plante sunt consumate și valorificate în procesul de hrănire – în mod direct – de animalele ierbivore, rozătoare (iepure, hârciog), rumegătoare (căprioară) sau – indirect – de animalele omnivore (mistreț) sau carnivore (pisica sălbatică, vulpe, dihor etc.).

Plantele însă au și alte funcții în viața animalelor. Vegetația biotopurilor pădurii (arboret, subarboret, strat ierbos, mușchi) asigură loc de refugiu pentru melci, gândaci, fluturi, amfibii, reptile, păsări, mamifere, iar pentru altele - loc de cuibărit, clocit și creșterea puilor (păsări), loc de fătare (mistreț, căprioară, cerb).

Bogăția și varietatea faunei este justificată de faptul că în zonă au fost identificate 386 de specii din care:

a. nevertebrate – 138 specii, după cum urmează:

- scoici   2 specii   1,5%,

- melci	6 specii	4,5%,
- raci	4 specii	3,0%,
- păianjeni	5 specii	3,7%,
- insecte	121 specii	87,3%.

Din această enumerare rezultă că, dintre nevertebrate, familia insectelor este cea mai bogată în specii, dominând peste celelalte clase de nevertebrate. Merită subliniat și faptul că majoritatea speciilor din familia insectelor sunt bogate sau chiar foarte bogate în indivizi. Și datorită capacității lor de acomodare sunt prezente și chiar foarte răspândite în toate biotopurile principale.

b. Vertebrate – 248 specii, după cum urmează:

- pești	32 specii	12,9%,
- amfibii	9 specii	3,6%,
- reptile	6 specii	2,4%,
- păsări	172 specii	69,4%,
- mamifere	29 specii	11,7%.

La vertebrate clasa păsărilor este dominantă, fiind reprezentată de 172 specii, urmată de clasa peștilor cu 32 specii și de clasa mamiferelor cu 29 specii. Cauza acestei situații trebuie căutată în trecutul peisagistic al zonei. Așa cum am arătat în capitolul precedent, ultimul peisaj natural în această zonă – înainte de regularizarea albiei Mureșului, de desecări și de construirea digurilor protectoare – a fost silvo-stepa de luncă, cu suprafețe întinse acoperite de ape stagnante și curgătoare (râul Mureș), de păduri și de pajiști de luncă intercalate cu suprafețe însoțite, nisipoase și loessoide.

Toate acestea au creat condiții favorabile pentru formarea unui paradis, în special pentru păsări și pești, dar și pentru mamifere.

II. 4. 2. Prezentarea biotopurilor din zonă

Biotopurile existente în zona noastră pot fi grupate în două tipuri principale:

1. biotopuri terestre – păduri, pajiști de luncă, câmpii cultivate, cotlonuri, galerii și vizuine subterane ;
2. biotopuri acvatice – râul Mureș, ape stagnante, canale, mlaștini.

De menționat este faptul că toate biotopurile sunt în contact direct cu atmosfera care asigură necesarul de oxigen pentru organismele vii, fără de care ar fi imposibilă viața animalelor.

Biotopurile având caracteristicile lor, condițiile de viață diferă de la un

biotop la altul. Din acest motiv, la o serie de animale putem observa prezența anumitor organe speciale, ca o manifestare a acomodării la condițiile de viață specifice ale biotopului respectiv.

Astfel, la animalele care trăiesc în cotloanele subterane (galerii și vizuine) precum cârțița, membrele anterioare s-au transformat în organe (picioare) săpătoare. Organul olfactiv și cel auditiv sunt bine dezvoltate, dar cel ocular este degenerat.

La animalele care trăiesc în biotopuri terestre putem observa un fenomen interesant – și anume – acomodare prin colorit la culorile mediului (homocromie), cum întâlnim la: broască, șopârlă, prepeliță, iepure, căprioară. Avem și acomodare prin forma corpului la obiectele din mediu (mimetism), de exemplu călugărița.

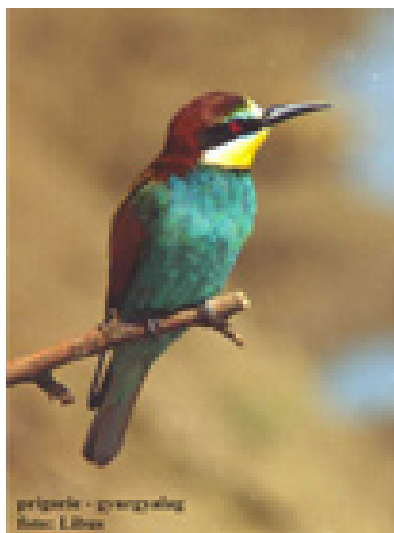
O categorie aparte, dar totodată foarte interesantă, formează speciile de animale – atât nevertebrate, cât și vertebrate – care trăiesc în biotopuri terestre, acestea prin acomodare au reușit să obțină o anumită capacitate senzațională, capacitatea de locomoție aeriană, adică capacitatea de zbor.

Fac parte din această categorie o serie de insecte (libelula, albina, fluturele alb, coșăș, rădașcă), păsări (egretă mică, stârc cenușiu, barză albă, rață sălbatică, uliul porumbar, nagâț, pițigoii, pupăză, dumbrăveancă, prigorie, pescăruș albastru) și o specie de la mamifere (liliacul).

Locomoția aeriană (zborul) însă presupune existența organelor corespunzătoare zborului, adică existența aripilor.

Aripile insectelor sunt foarte variate, atât ca structură, cât și ca număr, dar nu sunt analoage cu aripile păsărilor. Rolul lor este

același, dar originea nu, fiindcă aripile păsărilor au evoluat prin transformarea funcțională a membrilor anteriori.

La insecte întâlnim următoarele tipuri de aripi:

a. 4 aripi (2 perechi) membranoase cu nervuri dese, cum este la libelula, coșășul verde, greierul de câmp;

b. 4 aripi (2 perechi) membranoase, transparente cu nervuri rare, de exemplu la albină, bondar, viespe;

c. 4 aripi (2 perechi) membranoase acoperite cu solzișori mărunți. Asemenea aripi întâlnim la fluturi: albiniță, nălbarul, fluture de zi cu ochi de păun, fluture de noapte cu ochi de păun;

d. 4 aripi (2 perechi), din care 2 aripi sunt membranoase și 2 chitinoase, de exemplu: cărăbușul, rădașca, buburuzul, gândacul cartofului (gândacul de Colorado);

e. 4 aripi (2 perechi) pergamentoase, de exemplu păduchele de trandafir;

f. 2 aripi (1 pereche) membranoase, cum este la musca de casă, țânțarul obișnuit.

Aripa liliecilor este doar o membrană pergamentoasă lipită de părțile laterale ale corpului.

Aripa păsărilor este considerată ca aripă adevărată, ce s-a dezvoltat din membrele anteriori prin transformarea lor. Modul de viață aeriană a atras după sine și alte modificări structurale ale organismului lor cum sunt:

- oase subțiri, dar rezistente,
- schelet ușor,
- mușchi pectorali foarte dezvoltati,
- corp aerodinamic acoperit cu pene etc.

Coloritul penajului este foarte variat. La unele specii există un colorit modest, asemănător cu coloritul mediului (vrabia, ciocârlia, prepelița, uliul porumbar), iar la altele coloritul este vioi și atrăgător, în unele cazuri chiar uimitor. Datorită coloritului unele specii fac impresia că sunt păsări exotice. Asemenea specii din avifauna noastră sunt: dumbrăveanca, prigoria, pescărușul albastru, grangurul.

În multe cazuri se poate observa o diferență vizibilă și în coloritul penajului masculilor și a femelelor, chiar din aceeași specie, ca de exemplu la mierla neagră, unde masculul este negru, iar femela cafeniu-închis sau la fazan, rața sălbatică.

Penajul corpului poate să aibe și unele formațiuni caracteristice speciei respective. Astfel, pupăza pe cap are o creastă de pene, egreta mică și stârcul cenușiu au pene ornamentale pe cap și în regiunea spatelui, iar nagățul poartă

un moț arcuit de pene pe cap.

Biotopurile acvatice au o serie de caracteristici speciale.

Apa are densitatea mai mare decât aerul, ceea ce îngreunează locomoția speciilor din aceste biotopuri. Oxigenul se află în stare dizolvată în apă și nu poate fi valorificat decât cu organe specializate pentru acest mod de respirație. Astfel de organe sunt branchiile.

Dintre speciile de animale, din fauna noastră, care trăiesc exclusiv în biotopuri acvatice, amintim:

- scoica: organul locomotor este piciorul cărnos din partea ventrală a corpului, iar pe cel respirator îl reprezintă branchiile.
- raci: au două tipuri de organe locomotoare. Picioarele servesc pentru locomoție pe fundul apei, iar cu lopețile înotătoare de pe coadă înotă. Organul respirator îl reprezintă branchiile.
- peștii: sunt organisme tipice biotopurilor acvatice. Au corp fusiform (hidrodinamic) acoperit cu solzi, organele de locomoție sunt înotătoarele, iar organul respirator este format din branchii, plasate sub o placă pe părțile laterale ale capului.

În zonă avem și specii de animale care s-au acomodat secundar condițiilor de viață din biotopurile acvatice. Asemenea specii sunt: broasca, rața, gâsca, vidra etc. Fiecare din cele de mai sus trăiește în biotopuri terestre și respiră prin plămâni, dar au organe de locomoție (picioare) specializate pentru înot, având o piele înotătoare între degetele labei.

II. 4. 2. 1. Repartizarea speciilor din faună după biotop

Din totalul de 386 specii (nevertebrate și vertebrate), 248 trăiesc în biotopuri terestre, 70 în biotopuri acvatice, iar 68 sunt amfibii, adică viața lor este legată atât de biotopurile terestre cât și de biotopul acvatic, de exemplu, broasca, care în forma de adult este terestră, iar în formă de mormoloc (larvă) trăiește în apă.

Grafic și cifric situația se prezintă astfel:

- terestru 248 specii 64,2%,
- acvatic 70 specii 18,1%,
- amfibiu 68 specii 17,7%.

II. 4. 2. 2. Repartizarea speciilor din faună după frecvență

Indivizii unei specii nu sunt uniform răspândiți în toate regiunile geografice, chiar dacă biotopurile au aceleași caracteristici, sau cel puțin caracteristici asemănătoare. De exemplu, în pădurile de galerie din lunca Mureșului, numărul indivizilor de mistreț – adică frecvența lor – nu este același cu numărul indivizilor din pădurile Munții Zărandului.

După numărul indivizilor prezenți în biotop, adică după frecvența lor, putem delimita 4 categorii principale:

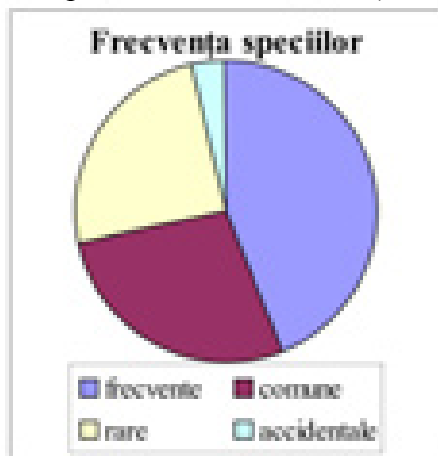
1. frecvent, specii bogate în indivizi;
2. comun, specii relativ bogate în indivizi;
3. rar, specii sărace în indivizi;
4. accidental, specii a căror indivizi apar doar întâmplător în biotop.

De menționat este faptul că speciile din categoria a 3-a (rare) și a 4-a (accidentale), nu numai că sunt reprezentate de indivizi puțini, dar sunt și sensibile la schimbarea mediului (poluare, chimizare, defrișări), motiv pentru care sunt amenințate cu dispariția. Asemenea specii sunt: scoica de râu (dintre scoici), rusalia de la insecte, caracuda, linul, sabița, zvârluga, fusarul, din clasa peștilor care trăiesc în apele Mureșului și sunt foarte sensibili la poluarea apei cu poluanți anorganici (fosfați, nitrați, nitriți, cianură, săruri de metale grele). Țiparul trăiește în ape stagnante și este periclitat din cauza desecărilor.

Din clasa păsărilor: acvila mică, șoimul dunărean, cioc-întors sunt periclitate din pricina restrângerii ariei de înmulțire și de vânat, precum și din cauza defrișărilor și chimizării. De la mamifere: vidra și bizamul, care sunt specii amfibii (terestru și apă), sunt periclitate, fiind deranjate în modul lor de viață (hrană, înmulțire) și vâdate pentru blană.

În zona noastră, din totalul de 386 specii (nevertebrate și vertebrate) sunt:

- frecvente	169 specii	43,8%,
- comune	107 specii	27,7%,
- rare	96 specii	24,9%,
- accidentale	14 specii	3,6%.

II. 4. 3. Originea geografică (element faunistic), stabilitatea și înmulțirea speciilor

II. 4. 3. 1. Originea geografică (element faunistic) a speciilor din zonă

Animalele sunt organisme heterotrofe, adică se hrănesc cu materii organice sintetizate de plante. Aceste materii organice sunt consumate în mod direct de ierbivore și omnivore și indirect – prin intermediul ierbivorelor – de carnivore și omnivore.

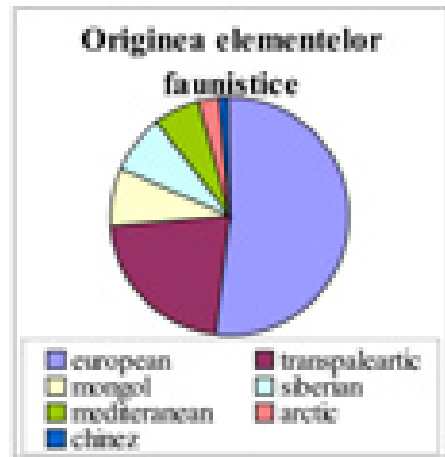
Procurarea hranei este o necesitate absolută pentru supraviețuire. Ea presupune o dibăcie și o mare mobilitate din partea animalelor, fiindcă pentru găsirea hranei animalele – de multe ori – trebuie să parcurgă distanțe mari.

Mobilitatea (terestră, acvatică sau aeriană) presupune existența organelor de locomoție corespunzătoare mediului (înotătoare, picioare, aripi). Capacitatea de locomoție a fost și este avantajoasă pentru animale, deoarece o serie de specii au reușit să ajungă dintr-o zonă geografică în alta, devenind elemente faunistice în zona respectivă.

Asemenea specie este gândacul de Colorado (gândacul cartofului), originar din America. El ajunge în Europa datorită activității involuntare a omului (probabil, prin produsele infestate de acest gândac). În anii 1950 a apărut și la noi în țară, iar de atunci s-a răspândit în toate regiunile agricole, devenind comun și foarte nedorit de cultivatorii cartofului.

Cele mai multe elemente faunistice, originare din alte zone geografice, chiar din alte continente, sunt la păsări. Ele pot fi grupate astfel:

1. european	89 specii	51,7%	– barză albă, prepelița, acvilă pitică;
2. transpaleartic	37 specii	21,5%	– stârc cenușiu, rață sălbatică, uliul porumbar;
3. mongol	14 specii	8,1%	– nagâț, vânturel de seară, cucuvea;
4. siberian	14 specii	8,1%	– șoim de iarnă, rață fluierătoare;
5. mediteranean	11 specii	6,4%	– stârc roșu, egretă mică;
6. arctic	5 specii	3,0%	– gâscă de semănătoare, șorecar încălțat;
7. chinez	2 specii	1,2%	– fazan.

Elemente faunistice provenite din alte zone sau din alte continente găsim însă și la pești, dar și la mamifere.

Unele au ajuns în zona noastră pe cale naturală, cum este fusarul mare. Această specie este băștinașă din apele râului Tisa, dar prin apa Mureșului a ajuns în zona noastră. Altele au apărut în ichtiofauna (fauna peștilor) noastră datorită activității voluntare a omului. Asemenea specie este crapul chinezesc, care, având o mare valoare economică, a fost introdus în mod artificial.

În mod asemănător a apărut în fauna mamiferelor bizamul. Această specie – originară din America – a fost introdusă în Europa, lângă Praga, în 1905, de unde s-a extins rapid ajungând și la noi. Azi este prezent în toată lungimea Mureșului.

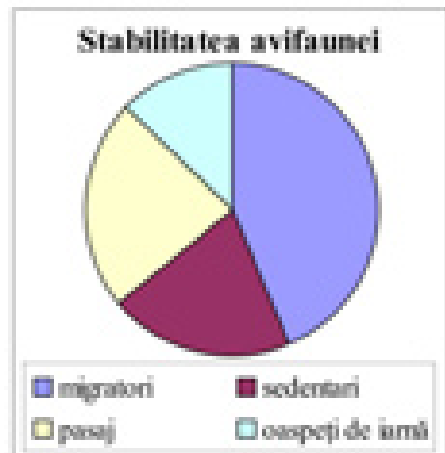
II. 4. 3. 2. Stabilitatea speciilor

Speciile avifaunei formează o populație de păsări la un anumit biotop. Strămoșii lor au trăit în zone geografice diferite, au ajuns în zona noastră, s-au acomodat total sau parțial condițiilor de viață existente, condițiilor de climă. Unii dintre ei găsesc în această regiune condiții optime de viață – de climă, de hrană etc. – în tot cursul anului, din care motiv pițigoii mare, turturica, pițigoii albastru, fazanul, vrabia, uliul porumbar, cucuveaua, coțofana sunt prezenți la noi în permanență, adică sunt stabili aici, și se numesc sedentari.

Alții ca: barza albă, pupăza, rândunica, prigoria, stârcul cenușiu, graurul, nagățul sunt nevoiți să plece (să migreze) în alte regiuni climatice, unde clima este caldă în perioada lunilor septembrie – aprilie, și unde își pot procura hrana, dar cuibăresc și se înmulțesc numai la noi.

Speciile care doar trec pe la noi fac parte din categoria pasaj: barză neagră, lebădă, cocor. Sunt însă și specii care ne vizitează doar în perioada iernii – oaspeți

de iarnă –, fiindcă la locul lor de baștină – în zonele submontane și montane – iernile sunt foarte geroase și din această cauză nu-și pot procura hrana necesară. Aceste specii sunt: șoim călător, sturz de vâsc, aușel, mugurel, ele ne vizitează pentru o perioadă mai scurtă sau mai lungă, dar nu cuibăresc la noi.

Ținând cont de cele de mai sus, din punctul de vedere al stabilității speciilor, situația se prezintă astfel:

- migratori   75 specii, 43,6%,
- sedentari   35 specii, 20,3%,
- pasaj   40 specii, 23,3%,
- oaspeți de iarnă 22 specii 12,8%.

Grafic, situația se prezintă astfel:

II. 4. 3. 3. Cuibărit și înmulțire

Indiferent de originea geografică, majoritatea speciilor de migratori și sedentari sunt acomodați biotopurilor zonei noastre, în așa măsură, încât, numai aici cuibăresc și se înmulțesc. Dintre cele 110 specii de migratori și sedentari, din ornitofauna sau avifauna noastră, au fost identificate peste 100 specii cuibăritoare, ceea ce dovedește faptul că în această regiune sunt condiții foarte bune pentru cuibărit și înmulțire.

Ornitofauna din Prundu-Mare este deosebit de bogată în specii cuibăritoare (dintre cele peste 100 specii cuibăritoare din zonă, 50 cuibăresc acolo).

Motivul acestei situații trebuie căutat în faptul că în Prundu-Mare există păduri de luncă unde vegetația are caracter luxuriant. Printre structurile arborilor bătrâni și scorburoși, înalți și rămuroși, a arbuștilor cu caracter de zăvoi sunt asigurate excelente condiții de cuibărit.

La păsările cuibăritoare, locul și modul de construire a cuiburilor sunt foarte variate. Putem spune că toate locurile optime pentru cuibărit sunt folosite la maximum.

Sunt specii care își construiesc cuibul în subteran, în galerii săpate de ele. Astfel, prigoriile cuibăresc în galeriile săpate în peretele loessoid, de pe malul Mureșului, iar în malul lutos al râului sapă galeriile pentru cuib pescărușul albastru. Alte specii își construiesc cuibul pe sol, de exemplu: fazan, prepeliță, potârniche, ciocârlan, ciocârlia.

Privighetoarea și mierla neagră cuibăresc în zăvoaie, iar pe ramurile copacilor înalți își construiesc cuibul: stârcul cenușiu, egreta mică, gaia neagră, cioara, coțofana, grangurele. Scorburile copacilor bătrâni sunt valorificate pentru cuibărit de: pupăză, dumbrăveancă, ciocănitore.

La stufărișul malului sau pe insulele vegetale ale apelor stagnante își construiesc cuibul: rața sălbatică, rața pitică etc. Pe fire de stuf leagă cuibul lăcarul, iar în nisip formează cuibul prundărașul mare.

Stâlpurile electrice și coșurile de evacuare a fumului sunt folosite des ca loc de cuibărit, de barza albă. Sub streășina caselor cuibărește vrabia, în streășini și balcoanele caselor își face cuibul turturica.

Dibăcia construirii cuiburilor diferă foarte mult. Cu excepția cucului – care nu construiește cuib, ci parazitează cuibul păsărilor cântătoare, cum este lăcarul –, celelalte specii construiesc cuib.

Turturica, și în general porumbeii, construiesc niște cuiburi foarte primitive din crengi, sârmă, paie, pe când coțofana, grangurul, lăcarul, auselul, pitulicea sunt meșteri adevărați în construcție de cuib, folosind ca materie de construcție crengi, mușchi, licheni, puf de salcie, puf de plop. De obicei, cuiburile lor sunt căptușite asigurând mediu prielnic și cald pentru oul depus.

Din toate acestea rezultă că, în afara mamiferelor care fată puiul viu, familia păsărilor este perfectă și în procesul de înmulțire.

În concluzie, putem sublinia că localitatea noastră are o faună bogată, interesantă și variată. Natura este un arbitru foarte sever, dar obiectiv, unde acționează legea selecției naturale, adică acele specii, respectiv indivizi, care au capacitatea de acomodare la schimbările mediului supraviețuiesc, rămân în viață și perpetuează, pe când ceilalți sunt condamnați la dispariție.

Omul, ținând cont de interesele lui, în primul rând interese economice, aplică o măsură artificială privind gruparea animalelor din faună. Astfel, unele sunt etichetate folositoare – adică servesc interesele omului, din care motiv sunt ocrotite, de exemplu pițigoii mare; altele sunt considerate neutrale, nu servesc interesele omului, dar nu fac nici pagubă, de aceea omul acceptă existența și prezența lor în mediul lui, de exemplu: broasca de lac, ochiul de păun de noapte. În categoria dăunătorilor sunt grupate speciile care, prin modul lor de viață, de hrănire, fac pagube omului, din care motiv sunt urmărite și combătute prin căi și modalități diferite – mecanic, chimic etc. Asemenea specii sunt: coropișnița, gândacul de Colorado și altele.

Trebuie să subliniem faptul că în fauna noastră nu avem specii de animale veninoase: șerpi veninoși, scorpioni, care ar putea prezenta un pericol direct pentru om. Unele specii însă pot crea neplăceri omului, de aceea trebuie să fim precauți și să ne ferim de ele. Asemenea specii sunt: albinele, viespile, bondarii, de la insecte, iar de la mamifere, mistrețul, care poate să devină periculos dacă este deranjat în perioada fătării și în caz că a fost rănit, împușcat, dar nu mortal.

Prin urmare, fauna constituie o bogăție naturală, ce trebuie cunoscută, ocrotită și valorificată în mod precaut și logic.

II. 5. 1. Dicționar de animale

acvilă pitică	aquila pomarina	törpe sas
acvilă pitică	aquila pomarina	kis békászó sas
albilița	pieris brassica	káposztalepke
albina	apis mellifera	méh
albinar	merops apiaster	méhész madár
așel	regulus regulus	királyka
barza albă	ciconia ciconia	fehér gólya
bizam	ondata zibethica	pézsmapocok
bondar	bombus hortorum	dongó
bondar	bombus hortorum	poszméh
boul lui Dumnezeu	lucanus cervus	szarvasbogár
broasca	rana ridibunda	kecskebéka
buburuza	coccinella septempunctata	katicabogár
călugăriță	mantis religiosa	imátkozó sáska
călugăriță	mantis religiosa	ájtatos manó
calul dracului	libelula depressa	szitakötő
căluț de apă	libelula depressa	szitakötő
căprioara	capreolus capreolus	őz
cărăbuș de mai	melolonta malolonta	májusi cserebogár
caracudă	carassius carassius	kárász
cârțiță	talpa europea	vakondok
cerb	cervus elaphus	szarvas
cioc întors	recurvirostra avocetta	gulipán
ciocârlan	galerida cristata	búbos pacsirta
ciocârlan	galerida cristata	pipiske
ciocârlia	alauda arvensis	mezei pacsirta
cosaș	tettigonia viridissima	sáska
coțofană	pica pica	szarka
crap chinezesc	ctenopharyngodon idella	kínai ponty
cucuveaua	athene noctua	kuvik
cuc	cuculus canorus	kakuk
dihor	mustela putorius	görény
dumbrăveanca	coracias garrulus	szalakóka
dumbrăveanca	coracias garrulus	kék csóka
egretă mică	egreta garzetta	kiskócsag
fazan	phasianus colchicus	fácán
fluture de noapte ochi de păun	saturnia pyri	éjjeli pávaszem
fluture de zi ochi de păun	inachis io	nappali pávaszem
fusar	zingel zingel	magyar bucó
gândac de Colorado	leptinotarsa decemliniat	Colorado bogár
gândacul cartofului	leptinotarsa decemliniat	krumplibogár
gâscă de semănătoare	anser fabalis	vetési lúd
gâscă	anser anser	liba
gâscă	anser anser	nyári lúd
grangur	oriolus oriolus	sárga rigó

graur	<i>sturnus vulgaris</i>	seregély
greierul de câmp	<i>gryllus campestris</i>	mezei tücsök
hârciog	<i>cricetus capreolus</i>	hőrcsög
iepure	<i>lepus europeus</i>	mezei nyúl
libelula	<i>libelula depressa</i>	szitakötő
liliac	<i>pleotus auritus</i>	denevér
lin	<i>tinca tinca</i>	nyálkás campó
mierla neagră	<i>turdus merula</i>	fekete rigó
mistreț	<i>sus scrofa</i>	vaddisznó
mugurel	<i>pyrhulla pyrhulla</i>	süvöltő
muscă de casă	<i>musca domestica</i>	házi légy
nagâț	<i>vanellus vanellus</i>	bíbic
nâlbar	<i>aporia crateagi</i>	galagonyalepke
păduche de trandafir	<i>macrosiphum rosae</i>	rózsatetű
pescăruș albastru	<i>alcedo atthis</i>	jégmadár
pisica sălbatică	<i>felis silvestris</i>	vadmacska
pițigoii albastru	<i>parus caeruleus</i>	kék cinke
pițigoii mare	<i>parus maior</i>	széncinke
prepeliță	<i>coturnix coturnix</i>	fűrj
prigorie	<i>merops apiaster</i>	gyúrgyalag
pupăză	<i>upupa epops</i>	búbos banka
rac de fluviu	<i>astacus astacus</i>	folyami rák
rădașcă	<i>lucanus cervus</i>	szarvasbogár
rândunica	<i>hirundo rustica</i>	fűsti fecske
rață fluierătoare	<i>anas penelope</i>	fűtyülő réce
rață sălbatică	<i>anas platyrhica</i>	vadkacsa
rață slbatică	<i>anas platyrhica</i>	tőkés réce
rusalia	<i>palingenia longicauda</i>	tiszavirág
rusalia	<i>palingenia longicauda</i>	kérész
sabiță	<i>pelecus cultratus</i>	garda
scoică de râu	<i>unio pictorum</i>	tavi kagyló
șoim călător	<i>falco peregrinus</i>	vándor sólyom
șoim dunărean	<i>falco cherrug</i>	kerecsen sólyom
șoimuleț de iarnă	<i>falco columbarius</i>	téli sólyom
șopârlă	<i>lacerta agilis</i>	fürge gyík
șorecar încălțat	<i>buteo lagopus</i>	gatyás ölyv
stârc cenușiu	<i>ardea cinerea</i>	szürke gém
stârc roșu	<i>ardea purpurea</i>	vörös gém
sturz de vâsc	<i>turdus viscivorus</i>	léprigó
țânțar	<i>culex pipiens</i>	szúnyog
țipar	<i>missgurnus fossilis</i>	réti csík
uliul porumbar	<i>accipiter gentilis</i>	galambász héja
vânturel de seară	<i>falco tinnunculus</i>	vörös vércse
vidră	<i>lutra lutra</i>	vidra
vieaspe	<i>vespa crabro</i>	darázs
vrabia de casă	<i>passer domestica</i>	házi veréb
vulpe	<i>vulpes crucigera</i>	róka
zvârluga	<i>cobitis taenius</i>	fejés domolykó

II. 5. 2. Állatszótár

ájtatos manó	mantis religiosa	clugăriță
bíbic	vanellus vanellus	nagâț
búbos banka	upupa epops	pupăză
búbos pacsirta	galerida cristata	ciocârlan
Colorado bogár	leptinotarsa decemlineata	gândac de Colorado
darázs	vespa crabro	viespe
denevér	pleotus auritus	liliac
dongó	bombus hortorum	bondar
éjjeli pávaszem	saturnia pyri	fluture de noapte ochi de păun
fácán	phasianus colchicus	fazan
fehér gólya	ciconia ciconia	barză albă
fejes domolykó	cobitis taenius	zvârluga
fekete rigó	turdus merula	mierla neagră
folyami rák	astacus astacus	rac de fluviu
fürge gyík	lacerta agilis	șopârlă
fűrj	coturnix coturnix	prepeliță
füsti fecske	hirundo rustica	rândunica
fütyülő réce	anas penelope	rață fluierătoare
galagonyalepke	aporia crategi	nálbar
galambász héja	accipiter gentilis	uliul porumbar
garda	pelecus cultratus	sabiță
gatyás ölyv	buteo lagopus	șorecar încălțat
görény	mustela putorius	dihor
gulipán	recurvirostra avocetta	cioc întors
gyúrgyalag	merops apiaster	prigorie
házi légy	musca domestica	muscă de casă
házi veréb	passer domestica	vrabia de casă
hörcsög	cricetus capreolus	hârciog
imátkozó sáska	mantis religiosa	clugriță
jégmadár	alcedo atthis	pscăruș albastru
kakuk	cuculus canorus	cuc
káposztalepke	pieris brassica	albilița
kárász	carassius carassius	caracudă
katicabogár	coccinella septempunctata	buburuza
kecskebéka	rana ridibunda	broască
kék cinke	parus caeruleus	pițigoii albastru
kék csóka	coracias garrulus	dumbrăveanca
kerecsen sólyom	falco cherrug	șoim dunărean
kérész	palingenia longicauda	rusalia
kínai ponty	ctenopharyngodon idella	crap chinezesc
királyka	regulus regulus	auşel
kis békászó sas	aquila pomarina	acvilă pitică
kiskócsag	egreta garzetta	egretă mică
krumplibogár	leptinotarsa decemlineata	gândacul cartofului
kuvik	athene noctua	cucuveaua
léprigó	turdus viscivorus	sturz de vâsc

liba	anser anser	gâscă
magyar bucó	zingel zingel	fusar
májusi cserebogár	melolonta malolonta	cărăbuș de mai
méh	apis mellifera	albina
méhész madár	merops apiaster	albinar
mezei nyúl	lepus europeus	iepure
mezei pacsirta	alauda arvensis	ciocârlia
mezei tücsök	gryllus campestris	greierul de câmp
nappali pávaszem	inachis io	fluture de zi ochi de păun
nyálkás campó	tinca tinca	lin
nyári lúd	anser anser	gâscă
őz	capreolus capreolus	căprioara
pézsmapocok	ondatra zibethica	bizam
pipiske	galerida cristata	ciocârlan
poszméh	bombus hortorum	bondar
réti csík	missgurnus fossilis	țipar
róka	vulpes crucigera	vulpe
rózsatetű	macrosiphum rosae	păduche de trandafir
sárga rigó	oriolus oriolus	grangur
sáska	tettigonia viridissima	cosaș
seregély	sturnus vulgaris	graur
süvöltő	pyrhulla pyrhulla	mugurel
szalakóka	coracias garrulus	dumbrăveanca
szarka	pica pica	coțofană
szarvas	cervus elaphus	cerb
szarvasbogár	lucanus cervus	boul lui Dumnezeu
szarvasbogár	lucanus cervus	rădașcă
széncinke	parus maior	pițigoiiul mare
szitakötő	libelula depressa	calul dracului
szitakötő	libelula depressa	căluț de apă
szitakötő	libelula depressa	libelula
szúnyog	culex pipiens	țânțar
szürke gém	ardea cinerea	stârc cenușiu
tavi kagyló	unio pictorum	scoică de râu
téli sólyom	falco columbarius	șoimuleț de iarnă
tiszavirág	palingenia longicauda	rusalia
tökés réce	anas platyrhica	rață sălbatică
törpe sas	aquila pomarina	acvilă pitică
vaddisznó	sus scrofa	mistreț
vadkacsa	anas platyrhica	rață sălbatică
vadmacska	felis silvestris	pisica sălbatică
vakondok	talpa europea	cârtiță
vándor sólyom	falco peregrinus	șoim călător
vetési lúd	anser fabalis	gâscă de semănătoare
vidra	lutra lutra	vidră
vörös gém	ardea purpurea	stârc roșu
vörös vércse	falco tinnunculus	vânturel de seară

III. Contextul istoric

Cuprins

III. 1. Ținutul Pecica în epoca străveche și veche.....	100
III. 2. Săpăturile de la Șanțul-Mare din anii 1960, 1961, 1962, 1964...	104
III. 2. 1. Situația geografică.....	104
III. 2. 2. Descrierea straturilor din anii 1960-1961, 1962, 1964.....	108
III. 2. 2. 1. Săpăturile din anul 1960.....	108
III. 2. 2. 2. Săpăturile din anul 1961.....	110
III. 2. 2. 3. Săpăturile din anul 1962.....	111
III. 2. 3. Așezarea dacică.....	113
III. 2. 4. Perioada stăpânirii romane în Dacia.....	117
III. 2. 5. Perioada evului mediu.....	117
III. 3. Pecica în epoca modernă.....	125
III. 3. 1. Situația economică.....	125
III. 3. 2. Biserica și școala.....	128
III. 3. 3. Învățământul.....	129
III. 3. 4. Viața socială și politică.....	132
Bibliografie.....	135

III. Contextul istoric¹

III. 1. Ținutul Pecica în epoca străveche și veche

O monografie a localității Pecica, care își propune să integreze într-un tot unitar aspectele vieții pe aceste meleaguri, era necesară. Ea trebuie să fie considerată un eveniment marcant al istoriei locale, o modalitate de valorificare a surselor descoperite și publicate în ultimele decenii, o aducere la zi a interpretărilor privitoare la trecutul pecicanilor.

În acest sens, materialul va face referire la momentele istorice semnificative pentru locuitorii regiunii și va încerca să releve în ce măsură acestea au modificat viața de zi cu zi.

Primul care s-a încumetat la un asemenea efort intelectual a fost Petre Ugliș Dela Pecica, lucrarea acestuia constituindu-se într-un reper pozitiv și benefic pentru cercetarea istorică ulterioară.

În perspectiva ultimelor cercetări istorice, localitatea Pecica face parte din regiunea geografico-istorică a Banatului, care la rândul ei a fost inclusă într-o accepțiune geografico-istorică mai largă – PARTIUM (Părțile Vestice).

După căderea Ungariei sub stăpânirea habsburgică și otomană (1541) și odată cu apariția Principatului Transilvania sub suzeranitate otomană, această regiune va fi înglobată în Transilvania (1552).

Situată în spațiul de câmpie cunoscută sub numele de Câmpia de Vest, așezarea a prins viață în lunca Mureșului, primele dovezi ale existenței umane pe aceste meleaguri datând din epoca neolitică (cca. 6600-2000 î.d.Hr).

În neoliticul timpuriu (cca. 6600-4000 î.d.Hr), zona noastră a făcut parte din cultura Tisa I, în neoliticul mijlociu, din cultura Tisa II, iar în neoliticul târziu din cultura BODROGKERESZTUR-GORNEȘTI.

Descoperirile făcute în arealul cetății dacice ZIRIDAVA au demonstrat o veche locuire a acestor ținuturi, însă din neoliticul dezvoltat (cca. 5500-4000 î.d.Hr) grupuri de populații venite la sudul Peninsulei Balcanice au ocupat Banatul și o mare parte a Transilvaniei și au creat cultura VINCA, cu fazele sale principale: A, B, C și D.

Pe teritoriul Transilvaniei specialiștii nu vorbesc de o cultură VINCA

---

¹ Autor: prof. dr. Seman Cosmin Lucian

propriu-zisă, ci de aspecte regionale înrudite ce au dat naștere unor aspecte regionale înrudite: cultura BANATULUI, grupul BUCUVAT, cultura TURDAȘ, grupul ICLOD etc. Descoperirile din zona Pecica (un ciocan neolitic extrem de bine prelucrat, unicat în arealul neolitic al Europei Centrale) fac parte din cultura Banatului, o cultură ce a atins un înalt nivel de dezvoltare, specifică fiind ceramica neagră lustruită, sanctuare de mari dimensiuni ce demonstrează o viață spirituală complexă și construcții cu etaj.

Primele piese de bronz descoperite în zona noastră aparțin perioadelor mijlocie și târzie ale epocii bronzului și se încadrează în cultura Periam –Pecica.

Economia animalieră a epocii bronzului cu variațiile sale locale este caracterizată prin creșterea porcilor, caprinelor și prin declinul cornutelor mari. Astfel, locuitorii așezărilor aparținând culturilor Vatina și Otomani par a fi fost axați pe creșterea suinelor și ovicaprinelor, ei practicând, de asemenea, o vânătoare intensă. În schimb, în cadrul comunităților Wietenberg și Nouă, frecvența cea mai mare pare să o aibă vitele mari, utilizate atât pentru hrană, cât și pentru tracțiune, urmate de ovicaprine, suine și cabaline. În domeniul creșterii animalelor trebuie accentuată prezența constantă a cailor și folosirea lor la transport, cu consecințe asupra revoluționării mijloacelor de transport și comunicație. Demne de semnalat sunt apariția și răspândirea carului cu roți masive, apoi cu spițe, utilizat ca mijloc de transport al poverilor, ca vehicul de luptă și vânătoare, ca semn al distincției sociale în cadrul unor procesiuni festive ori cultice.

Hrana asigurată prin practicarea agriculturii și prin creșterea animalelor a fost completată prin vânătoare și pescuit. Ponderea acestor activități în ansamblul economiei este, și ea, diferită în cadrul epocii bronzului, spre exemplu la Sărata-Monteoru (cultura Monteoru) este de 8,11%, iar la Pecica, în cadrul culturii Mureș, de 17,95%, în opoziție cu cultura Nouă, unde procentul vânătoriei este, de regulă, mult mai mic de 1-3%. Cerbul continuă să dețină și în epoca bronzului primul loc în cadrul speciilor vâdate, fiind urmat de mistreț și căprioare. Un debit mai mare și mai constant al râurilor, determinat de climatul mai umed, este dovedit și de oasele mari de pește descoperite în numeroase așezări ale epocii bronzului.

Nu există surse ce ne-ar putea indica cu certitudine care dintre cele două ocupații (agricultură sau creșterea animalelor) era dominantă în cadrul comunităților epocii bronzului. Cercetările ne arată că ambele se practicau în același timp și în același spațiu. Pe fondul stabilității accentuate a populației, se remarcă totuși o pendulare între Estul predominant pastoral și Vestul dominat de ferme. Pe baza dezvoltării păstoritului, a agriculturii cu ajutorul forței de

tracțiune a animalelor, precum și a metalurgiei a crescut rolul economic al bărbatului, acesta ocupând o poziție dominantă în familie și în societate.

Ocupațiile specifice acestor perioade în zona Pecica sunt cultivarea păioaselor: grâul, meiul, orzul, dar și brișca, năutul și susanul.

În pofida cantităților mari de fier existente în lupe (99%), ele aveau zguri și nu erau omogene din pricina bulelor de aer, care trebuiau înlăturate înainte de prelucrarea lor în felurite produse. Această operațiune din care rezultau lingourile de diferite forme, ca și produse finite, se făcea în atelierele de făurărie. Atelierele erau construcții simple, rar adâncite în pământ, cu pereții integral din lemn. În ele, pe lângă fier, se prelucrau și alte metale. La rândul lor atelierele erau de două feluri, cele care confecționau produse și altele, cele mai multe descoperite până acum, unde se reparau produse. Ateliere se cunosc la Bănița, Căpâlna, Costești, Craiva, Grădiștea de Munte, Sarmisegetusa Regia (cinci în orașul antic, patru în zonă), Moigrad, Pecica, Tilișca, Săvârșin, Șimleul Silvaniei.

Metalurgia bronzului continuă să fie practică, dar sfera de utilizare a metalului a rămas restrânsă, circumscrisă doar la anumite categorii de piese. Cuptoarele de redus mânerul de cupru sunt cunoscute întâmplător doar la Sarmisegetusa. În schimb, extrema răspândire a acestui meșteșug este dovedită de creuzatele de lut ars găsite pretutindeni în ținuturile daco-gete, de câteva ateliere, și mai ales de prezența pieselor confecționate din bronz. Funcționarea atelierelor de bronzieri este atestată de descoperirea construcțiilor destinate lor, de uneltele specifice (ciocane-baros, dălți pentru ornamente, filiere, chiar o menghină) și de tiparele de lut și piatră. Binecunoscute sunt cele de la Bănița, Grădiștea de Munte, Pecica.

Oricum ponderea meșterilor ambulanți era considerabilă. Din acest metal se produceau mai ales accesorii vestimentare (cataramă, verigi simple și cu nodule, paftale de centură), piese de podoabă (mai ales fibule și brățări), piese de harnașament (verigi, zăbale, pinteni) și de care (bucșe de roți, ornamente), obiecte de întrebuințare curentă și mai rar vase.

O situație particulară se constată în privința atelierelor de tot felul, construcții simple din lemn asemănătoare unor barăci ceva mai pretențioase. Unele dintre ele –cum sunt cele de olărie- erau inevitabil dependente de sursa de apă permanentă. Pentru un astfel de atelier de la Fețele Albe a fost captat un pârâiaș ale cărui ape erau dirijate spre atelier prin conducte de lut ars. În schimb, amplasarea altora, nedependente de factori naturali, indică statutul privilegiat atât al meșteșugului cât și al celor care-l practicau. Ele sunt situate de cele mai multe ori în/ sau în apropierea „centrului” așezării, cum este cazul celor de făurărie, pentru prelucrarea bronzului și pentru baterea monedelor.

În această privință, edificatoare sunt așezările de la Pecica și Sarmisegetusa. Locuințele se înșiruiău pe malul sau pe malurile cursului de apă și au spre „centru” un spațiu liber de construcții, un fel de piață, posibil loc de adunare. Oricum curți și grădini nu erau lângă locuință, terenurile cultivabile, indiferent de extinderea lor, erau în afara așezării.

Fortificațiile dacice, în funcție de caracterul lor, pot fi clasificate în trei categorii: așezări fortificate, cetăți și fortificații liniare sau de baraj.

Așezările fortificate erau acele aglomerări umane cu construcții civile și religioase apărute integral sau doar parțial (în cazul celor extinse ulterior) de elementele de fortificare. Dintre ele menționăm așezările de la Ardeu, Arpașu de Sus, Berindia, Brnadea, Liubcova, Pecica, Pescari, Râșnov și Tășad.

Pe teritoriul Daciei se cunosc două categorii de sanctuare: patrulater și circulare, ca plan general, și aproape totdeauna cu detalii particulare, încât nu intră în discuția construcția lor după canoane bine stabilite.

Sanctuarele circulare sunt mai puțin numeroase, dar, la fel ca precedentele, adică cele patrulater, au fost construite numai din lemn. Din punct de vedere al planului, ele constau dintr-o singură piesă (Pecica și Fețele Albe), din două piese dispuse concentric (doar sanctuarul mic de la Sarmisegetusa) sau cu trei piese dispuse concentric, dar cu încăperea centrală amplasată descentrat (cele de la Fețele Albe, Sarmisegetusa, Racoș), iar cea din urmă are plan absidal.

Ritul de înmormântare al daco-geților, întocmai ca la toate popoarele, reflectă credințele religioase și concepția despre lumea de dincolo. Și în secolele al II-lea a. Chr. și I p. Chr. se perpetuează incinerarea, dar tot în această perioadă apare un fenomen particular. Dacă în veacurile anterioare mormintele de incinerare erau în majoritatea lor plane, lor li se adaugă altele, mai puțin numeroase, tumulare, rezervate elitei societății, mai ales războinice. Începând cu prima jumătate a secolului al II-lea a. Chr. se constată scăderea vertiginoasă a numărului de morminte, până aproape de dispariție.

Conchizând, se poate afirma că, structura, religia daco-geților era identică cu a celorlalte popoare indo-europene și totodată avea particularități capabile să o individualizeze, inclusiv față de cea a tracilor de la sud de Haemus. De altminteri, acesta este detaliul remarcat de Herodot în pofida informațiilor insuficiente de care a dispus. Particularitatea esențială constă în cunoașterea și practicarea ritualurilor menite să asigure o altă viață, „cu toate bunătățile”, în „lumea de dincolo”. Cu alte cuvinte, practicarea acelor ritualuri învățate, deprinse, prin care dacul începea prin a muri încă în viață fiind, ca să nu moară și să își asigure epifania și viața veșnică în „lumea de dincolo”, alături de Zamolxis.

III. 2. Săpăturile de la Șanțul-Mare din anii 1960, 1961, 1962, 1964

III. 2. 1. Situația geografică

Denumirea de „Șanțul – Mare”, pe care au dat-o localnicii, este cu totul ciudată pentru o formă de relief diametral opusă toponimicului. Ne găsim în fața unui promontoriu, o colină înconjurată doar de trei laturi și de un șanț adânc, ce nu justifică denumirea.

Promontoriul intrat în atenția arheologilor este situat în hotarul orașului PECICA, județul ARAD, la extremitatea de sud-vest, în vecinătatea imediată cu hotarul comunei SEMLAC 6 din același județ.

Ne situăm pe latura de est a Câmpiei Panonice, și anume, pe câmpia situată de-a lungul Mureșului formată prin acumularea de subsidență fluvio-lacustră, ce a luat naștere prin acumularea treptată a lacului pliocen-cuaternar. Principala caracteristică o constituie relieful de acumulare format dintr-o succesiune de terase îmucate cu înălțimi ce variază între 5 și 50 de metri înălțime și numărul mare de albie uscate ce brăzdează această câmpie.

„ȘANȚUL- MARE” se află pe malul drept al Mureșului, pe cea de-a doua terasă a fluviului. Alitudinea absolută a platoului este de 113m, iar cea mai înaltă fiind cu 15-16m mai sus decât relieful înconjurător. Se lasă astfel

impresia unei coline ce contrastează cu câmpia netedă din jur.

Platoul superior al promontoriului este de formă aproximativ ovală, măsurând 120m lungime și 60-70m înălțime. Orientarea axului lung este în direcția NE-SV, paralel cu cursul Mureșului. Platoul a fost separat de un braț al râului ce se prezintă sub forma unui enorm șanț. Brațul de odinioară al Mureșului înconjura numai pe trei laturi promontoriul, iar latura dinspre actuala albie a Mureșului apare sub forma unei râpi cu pantă abruptă. Așadar, avem o foarte bună fortificație naturală, nu se știe când anume a secat brațul. Cert este că această fortificație naturală a determinat locuirea îndelungată și în perioade diferite a promontoriului. Șanțul are o deschidere, probabil fusese amenajat, poate adâncit, și cu taluzurile regularizate în decursul folosirii lui ca fortificație.

Despre numeroasele cercetări făcute la suprafața movilei, pentru prima dată se consemnează în 1871, într-un volum tipărit la Arad: ”Nu departe de Pecica, înspre Semlac, e o ridicătură mare în formă de movilă”; „movila înspre Semlac și Pecica se pare că a servit pentru scopuri militare, a fost înconjurată de șanturi foarte înalte.”

Primii care au făcut cercetări la fața locului au fost Hampel și Florin Romer de la Muzeul Național de Antichități din Hampel, cercetări adresate învățătorului Emeric Haller din Pecica, în 1904.

Cercetătorul Hampel, după aproximativ trei decenii, împreună cu un amator de antichități, Ladislau Dömötör, au început săpăturile în anul 1898. În colecția de manuscrise, păstrate la secția de istorie veche a muzeului din

Arad, se află doar un scurt raport întocmit de L. Dömötör pentru societatea Kölchey. Rezultă că s-au găsit câteva schelete umane în stratul superior al șanțului lung de 50m și lat de 5,70 m, în direcția sud-vest, la 6m depărtare de capătul movilei.

La adâncime de 60 m a dat de vase de diferite forme și mărimi, capace, numeroase unelte de piatră și os, câteva obiecte de bronz și fier, de asemenea a găsit foarte multe resturi ceramice. La adâncime de 4 m a scos la iveală greutatea de plasă, oase de diferite animale, pietre și o râșniță primitivă, în total 170 de piese.

Materialul ceramic, din care multe vase mici întregi, împreună cu unelte din piatră, corn și os au aparținut epocii bronzului.

Oalele cu butoni sau ornamentații alveolare și ceștile –opaiț, toate lucrate cu mâna, precum și picioarele de fructiere, o nicovală din fier și râșnițele din piatră aparțin culturii dacilor. În urma unui inventar cu piese, ce aparțin cercetătorilor din 1898, de la Pecica, sunt atribuite mormintelor celtice, trei vârfuri de lance, două săbii, două cuțite și un celt (topor celtic). Alte astfel de morminte nu s-au mai găsit pe suprafața promontoriului, ceea ce explică numărul mic de înmormântări celtice la „ȘANȚUL-MARE”.

Fructieră dacică din perioada statului dac condus de Burebista-Decebal, descoperită în cetatea „ZIRIDAVA”, (sec. I î.e.n. – sec. I e.n.).

Săpăturile din anul 1900 făcute de L.Dömötör au scos la iveală ulcele cu două torți în formă de pană, capace, cești, prâsnele de fus, apoi dălți de piatră șlefuită, precutoare, râșnițe plate, unelte din os și corn de cerb, toate aparținând epocii bronzului. Într-un alt strat s-au descoperit multe fragmente de ceramică fină din pastă cenușie, lucrate cu roata, fructiere negre sau roșii cu picior, lustruite, lucrate cu mâna și vase bitroconice cu două torți lucrate din piatră fină, la roată.

Aceste materiale aparțin stratului de cultură dacică și nu pot fi atribuite romanilor.

Cercetând latura nord-estică a movilei, la o adâncime de 0,5m, se descoperă aproape 100 de schelete umane, în mare parte deranjate de către căutătorii de comori, mormintele fiind lipsite de inventar. S-au găsit doar doi cercei, de fapt inele de tâmplă cu capătul în formă de S, din argint, altul din două

sârme împletite, apoi arcul unei fibule și o placă rotundă a unei alte fibule, ornamentată cu o mărgie albastră. Trei monede: prima determinată de Gdön Gohl, era un dinar republican roman din sec I î.e.n., consul fiind L.Lentulus, a doua o monedă schifată de aramă a împăratului bizantin Ioan al II-lea Comnenul (1118-1143), iar a treia, determinată de Ladislau Rhely, era o monedă maghiară din secolul al XII-lea sau al XIII-lea.

În articolul despre tiparele de turnat, din așezarea preistorică de la Pecica, sunt publicate de către L. Dömötör doar tiparele din piatră pentru turnatul unor arme de bronz.

Caracteristic pentru cultura din epoca bronzului, în urma săpăturilor făcute de Martin Roska, în anul 1909, la PERIAM, săpături situate la 25 km de Pecica, pe stânga Mureșului, în Banat, este ceramica. Aceasta este reprezentată prin vâscioare cu gât îngust, cu corpul bombat spre fund și cu două torți simetrice, ce nu se înalță peste nivelul buzei. Tot atunci s-au descoperit și capacele în formă de străchini inversate, mici căușe cu coadă, străchini ovale cu fundul plat, vâscioare simple conice. Specific fazei Pecica au apărut tot mai des torțele bifurcate în partea superioară (ansa lunată), vase de dimensiuni mici între 0,10-0,60m înălțime. Rareori ele sunt decorate, doar cu linii simple incise, vertical, orizontal, sau în zig-zag. Alte vestigii descoperite de Roska sunt: fusaiole, greutăți de război, obiecte de os, coarne de cerb prelucrate, pandantive din scoici, fragmente de topoare de piatră pentru topirea obiectelor de bronz, toate găsite în nivelele X-XIV. Trei vase dacice se află în muzeul județean Arad.

Podoabele găsite pot fi încadrate în perioada migrațiilor, astfel, o fibulă de bronz are capul în formă de placă semiovală terminată în cinci „degete”, lipsindu-i partea inferioară. Alte două fragmente de fibulă din bronz, capul dreptunghiular și piciorul semioval, sunt ornamente cu cerculețe pictate. Aceste piese par a fi provenite din morminte și datează din secolul al VI-lea î.e.n.; poate fi formulată ipoteza ca acestea să aparțină altui punct topografic, situat, poate, în apropierea Pecicăi.

Ca podoabe aflate în mormintele din cimitirele săpate de L. Dömötör pot fi amintite: inele cu capul în formă de rozetă sau doar pătrat, inele de tâmplă terminate într-un simplu S, pandantiv în forma unui ciorchine de strugure și coroană perlată, un colier torsionat cu capetele în formă de lanț, cinci pandantive duble (disc și inimă) pentru decorarea gâtului cămășii, ce pot fi încadrate între secolele X-XII.

În anul 1923, M. Roska, săpând în partea de sud-est a movilei (raportul detaliat nu a fost publicat), sub nivelurile făcute în 1910, găsește un strat steril de un metru, strat de cultură cu silexuri, lame de obsidiană, obiecte din os

și de cupru, fragmente de ceramică pictată și cu decor încrustat cu alb; strat care este datat de la sfârșitul neoliticului.

În anul 1943, săpăturile fiind conduse de Dorin Popescu din București, este menționat faptul că deasupra stratului de cultură care aparține epocii bronzului, de aproape trei metri grosime, s-a găsit un strat de 0,50-0,60 m grosime, strat care conține resturi ale culturii Latène, din a doua epocă a fierului și „barbare”, din perioada migrațiilor. Materialele găsite au fost: câni cu două torți, tipice pentru cultura PERIAM-PECICA, vase pentru pește, numeroase fragmente ceramice ornamentate, greutăți de plasă, obiecte de os și corn. Unele fragmente de bronz au fost duse la Muzeul Național de Antichități din București.

III. 2. 2. Descrierea straturilor din anii 1960-1961, 1962, 1964

III. 2. 2. 1. Săpăturile din anul 1960

Secțiunea I măsoară 39 m lungime și 2 m lățime, studiul făcându-se pe panta dinspre șoseaua platoului. Scopul extinderii secțiunii a fost acela de a depista un eventual element de fortificație. La adâncimea de 0,80-1m a fost descoperit nivelul de locuire dacic ce se prezenta sub forma unui strat de dărâmături. Stratul cu o grosime de 0,25-0,26 m era alcătuit din lipitură de lut ars, provenind de la pereții unor construcții, multe din fragmente purtau urmele nuielilor și a fețurii repetate. Pe lângă lipitura înroșită s-a găsit o mare cantitate de cenușă, cu foarte multe resturi de trestie, care i-au dat o culoare albicioasă. Cenușa provenea din acoperișul de păioase al clădirilor. Două gropi cu multe fragmente ceramice și oase de la animale constituie fără îndoială pardoseala unei construcții. S-a putut constitui, astfel, după o cercetare sistematică a mormintelor –nivelul de locuire la 0,70-1 m adâncime –așezarea luând sfârșit printr-un masiv și violent incendiu. S-a precizat pe baza observațiilor făcute că în această zonă a așezării au existat cinci clădiri.

Clădirea 1. Conturul edificiului are o pardoseală din lut galben bine bătut și măsoară 7m lungime și 6 m lățime. Existența unor obiecte dovedesc că ne găsim în prezența unui atelier.

Clădirea 2. Se constată arderea puternică a pardoselei, potina se prezenta sub forma unei cruste, de formă patrulateră. Aici s-a descoperit o vatră de tocmai ridicată cât pardoseala cu 10-20cm. Suprafața vetrei de 3-5 cm grosime prezintă o crustă puternic solidificată, ridicarea făcându-se treptat cu 1,5-2 m. Vatra mărginită de gardină, alcătuită din lut, bine fețuită pe ambele laturi, măsoară 0,32 m grosime.

Clădirea 3. Nu s-a putut determina conturul acestei clădiri, îi lipsește

pardoseala, fiind vorba de o clădire anexă. Vatra este de formă rotundă, de 1,20 m, cu o crustă foarte bine arsă. În jurul ei s-au descoperit pietre mari de râu, care este posibil să fi provenit din gardina vetrei. La o distanță de 1,50 m s-au descoperit opt vase din lut – fragmente de dimensiuni mari și mijlocii, lucrate cu mâna și la roată. Se pare că vasele găsite erau așezate pe o poliță de lemn. Zona, ulterior, a fost populată cu morminte feudale.

Profilul vetrei din clădirea 3: 1. Lipitura vetrei; 2. nivelul de călcare; 3 Pământul negru și lutul galben bine bătut.

Clădirea 4. Situată în colțul de sud –est al platoului este dezvelită doar parțial, cu multe resturi datorită incendiului (cenușă și cărbune). Ceramice găsite: o ceașcă - opaiț ornamentată prin incizii.

În perimetrul clădirii s-au găsit o râșniță de piatră în colțul de nord – vest al clădirii. Groapa mare în diametru de 2,50 m, din apropierea clădirii, avea o mare cantitate de maxilare ale unor mistreți și coarnele unui cervideu. Nu erau urme de pari care puteau susține acoperișul.

Clădirea 5. Situată la est de clădire, vatra de foc este deranjată de mormintele feudale. Postamentul s-a păstrat, crusta vetrei fiind distrusă. Aici sunt vase de lut bine păstrate. Are planul patrulater cu colțuri rotunjite care măsoară 6,7 m lungime și 6,20m lățime. În inventarul clădirii se pare că a fost și o monedă de bronz, probabil, din mormântul unui feudal.

În peretele de sud al secțiunii a II-a s-au descoperit 6 gropi, trei sunt înguste de 0,15-0,40m diametru, iar adâncimea lor ajunge până la 0,50-0,60m de la nivelul de călcare antic. Gropile conțin pari sau stâlpi de lemn ce alcătuiau scheletul unor construcții.

Stratul de pământ cenușiu-negru

Nivelul Bronz I, cel mai recent, are numeroase urme de locuire, însă grosimea stratului nu este uniformă. Nu s-a găsit nici o vatră de foc.

Nivelul Bronz II. Stratul are o culoare gălbuie cu multe fragmente ceramice, vase întregi, oase de animale și cenușă. Grosimea măsoară 0,40 m, pe alocuri dublându-se, are o dungă masivă de arsură, care măsoară 5-10 m. Se constată că această dungă de arsură este limita superioară a nivelului de locuire imediat următor.

Nivelul Bronz III este format dintr-un strat compact de dărâmături de culoare galben –roșiatică, aspect ce va continua până la pământul viu.

Nivelul Bronz IV, ce cuprinde 10 m lungime, cu aceleași caracteristici ca ale celui precedent, are doar o dungă de arsură mai îngustă de 1 m lungime,

ce reprezintă doar o vatră de foc și, nici într-un caz, nu poate reprezenta un nou nivel.

Nivelurile Bronz V, VI, VII, VIII sunt urmate pe o distanță de 6 m lungime. Săpătura este efectuată la 2 m lungime și 2m lățime, fără a se descoperi un alt nivel de locuire mai vechi decât epoca bronzului.

III. 2. 2. 2. Săpăturile din anul 1961

Săpăturile nu au afectat clădirea atelierului, fiind, astfel, dezvelită în întregime și au fost găsite încă două vase de lut bine păstrate. Spre nord de acestea s-a descoperit un edificiu absidat, din păcate, o bună parte a fost distrusă de un șanț anterior, dar, în ciuda acestui fapt, dimensiunile au putut fi stabilite la 8,60 m lungime și 4,50 m lățime. Pardoseala o constituie un strat de lut galben, bine bătut și pomestit. Pereții groși de 0,30 m sunt bine fețuiți și în interior și în exterior. La jumătatea laturii de sud a edificiului s-a descoperit vatra de foc, de formă rotundă, cu diametru de 1,50 m. În jurul vetrei s-a descoperit o râșniță de piatră pe jumătate. Între cele două clădiri – atelier și clădirea absidă- s-au condurat gropi ce se trădau prin culoarea mai albicioasă, ele aparținând unui alt nivel decât nivelului dacic II, care se află la 0,25-0,30 m sub primul nivel.

A III-a secțiune măsoară o lungime de 9 m și 2 m lățime. Sub humusul modern, grosimea lui este de 0,20-0,30 m, apoi urmează primul nivel de locuire dacică. Pereții unei gropi sunt puternic arși, arsură ce acoperă fundul. S-a scos la iveală o fructieră neagră bine lustruită, lucrată cu mâna, cu aspect metalic. Nivelului dacic II îi aparțin o vatră de foc, două vase de lut, din care unul conține boabe de grâu. Pe suprafața vetrei au fost găsite opt greutateți de lut în formă piramidală, prevăzute cu câte un orificiu.

A treia suprafață C aduce la suprafață dezvelirea integrală a clădirii numărul 5. La extremitatea dinspre Mureș a suprafeței C, fragmentele ceramice din primul nivel de locuire a epocii bronzului ajung până la aproape de suprafață. Suprafata D, spre vest a suprafeței A, a scos la iveală un mormânt feudal nederanjat și încă 40 de morminte cu inventar cu tot. Acestea fac posibilă încadrarea cronologică a necropolei. După ce scheletele au fost înlăturate s-a conturat o locuință ce aparține primului nivel de locuire dacic.

Clădirea 6, alcătuită pe baza pământului galben, este de formă pătrată cu laturi de 6 m, cu o vatră de foc rotundă, cu diametrul de 1,8 m, mai înaltă decât pardoseala cu 0,60 m. În jurul vetrei au fost descoperite două vase de lut întregibile.

III. 2. 2. 3. Săpăturile din anul 1962

Aceste săpături cuprind două etape cu două secțiuni. Suprafața situată la marginea platoului adânc de 0,5-0,10 m a scos la iveală două schelete umane, aparținând unui cimitir feudal. Scheletele au fost răvășite de lucrările agricole. În al doilea nivel dacic s-a păstrat un sanctuar rotund cu stâlpi de lemn. În interiorul și în afara edificiului s-au găsit fragmente de ceramică lucrate cu mâna sau cu roata, două greutateți de lut ars de formă piramidală, de mici dimensiuni, și un inel confecționat din sârmă de aur.

Mormintele descoperite conțin cărămizi și mortar, în profilul peretelui dinspre nord-est, (nivelul stratului dacic I este un strat compact de culoare cenușie neagră), acesta măsurând 0,50-0,60 m. Aproape pe toată suprafața se conturează o puternică dungă de arsură. Tot aici se află o groapă cilindrică, o vatră de foc fără a fi supraînălțată. Deosebit de important este faptul că s-a descoperit o a doua vatră de foc în aceeași modalitate tehnică sub vatra de mai sus. A doua vatră aparține nivelului dacic II.

De nivelul dacic II aparține și groapa unui stâlp cu diametrul de 0,25 m și adânc de 0,60m. La nivelul dacic I s-au găsit o seceră mare de fier și multe fragmente de ceramică.

Secțiunea a IV-a are spre nord-estul promontoriului 12 m, iar scopul ei este de a verifica stratificările și de a delimita obiectivele descoperite până atunci. Apare ipoteza succesului de locuire de pe suprafața movilei, locuire în afara movilei și a fortificației a șanțului care înconjoară promontoriul.

Secțiunea a V-a este situată la 250 m spre nord de „ȘANȚUL-MARE”, pe câmpia netedă din apropiere. Cercetările măsoară 10 m lungime și 2 m lățime, adâncimea fiind de 2,80 m. S-au descoperit două gropi de stâlpi, diametrul gropilor fiind de 0,60 m și adânci de 0,75m față de nivelul de umblare.

Primul nivel este numit nivelul feudal I. Al doilea nivel, nivel feudal II, urmat de un strat de lut galben, unde s-au descoperit două bordeie, având și ele aceeași soartă, fiind mistuite de un incendiu violent. Această cercetare a dovedit existența a două locuri: una feudală și una dacică.

III. 2. 2. 4. Săpăturile din anul 1964

Cea de-a patra campanie de săpături avea un dublu obiectiv: continuarea săpăturilor pe acropolă și cercetarea zonei deschise a așezării.

Suprafața cercetată la sud-est are o lungime de 15 m și o lățime de 10 m. În nord-est, la adâncimea de 0,80m, s-au găsit două schelete umane ce aparțin unui cimit feudal. Clădirea nr.4 descoperită în suprafața A, cu existența unei vetre de foc, cu gardina de piatră de dimensiuni mari, se presupune că ar fi avut

două încăperi. La clădirea nr.2, într-o groapă rotundă, s-a găsit o brățară de bronz cu nodozități și existența a încă două edificii spre sud-sud-vest. Clădirile nu au fost dezvelite integral, și nici dimensiunile nu au fost stabilite.

În suprafața E s-au găsit trei vetre de foc aparținând fie unui edificiu, fie sunt vetre în aer liber. Pornind de la primul nivel dacic spre nord se află cinci gropi, una din ele fiind mai îngustă cu diametru de 0,70 m, care, probabil, a susținut un stâlp masiv. Celelalte gropi sunt piriforme, mult mai înguste la gură și lărgindu-se treptat spre fund, altele sunt cilindrice. Cea mai adâncă groapă măsoară 1,80 m adâncime și 2,30 m lățime de la suprafața solului. În cel de-al doilea nivel dacic apar trei gropi înguste, care au susținut stâlpii și parii ce sprijineau acoperișul unui edificiu.

După stratul steril care separă locuirea din epoca bronzului de cea dacică, urmează succesiv opt nivele de locuire constante.

Nivelele din epoca bronzului sunt separate între ele de o puternică dungă de arsură, în care apar vase întregi ori fragmente. Vatra de foc a suferit o refacere sau o supraînălțare.

Suprafața F de cercetare se întinde pe o lungime de 20 m și o lățime de 2 m spre est și mai târziu spre vest. Adâncimea cercetărilor s-a făcut la 0,50-0,60m. S-a stabilit că necropola feudală a cuprins jumătatea nordică a promontoriului. La distanțe de 5 și 11 m s-a descoperit pardoseala unui edificiu din lut galben bine bătut. Edificiul avea un perete despărțitor și ipoteza a două încăperi cu vatră de foc și o groapă cu diametrul de 0,40m. În nord se află o altă vatră de foc rotundă, cu diametrul de 0,80m, ea fiind mai înaltă decât nivelul de călcare cu 0,30m. La o distanță de 16-17 m se găsește o a treia vatră de foc, care i-a determinat pe cercetători să creadă în existența a trei edificii.

A șasea etapă a săpăturilor făcute în afara aeropolei, mult mai aproape de movilă, se situează la 120 m de marginea acesteia și la 80 m de drumul de hotar spre Pecica. Cercetarea s-a efectuat pe o lungime de 20 m și o lățime de 1, 20 m, adâncimea fiind de 3m. La nivelul feudal descoperit aici s-au descoperit două găuri ce au susținut stâlpi de lemn. Între 3-7m s-a găsit groapa unui bordei la adâncimea de 1m. La distanța de 4m s-a găsit o groapă cilindrică cu diametrul de 1m și adâncă de 1,20m. Nivelului dacic II îi aparține o talpă a unui vas cu picior lucrat cu mâna, cu slip puternic lustruit, aparținând epocii dacice. O dovadă certă este faptul că în epoca bronzului și în afara promontoriului locuințele au fost de suprafață. Nu apar aici acele dungi puternice și continue de arsură. Apare doar o singură vatră de foc refăcută. Înseamnă că așezarea de pe platou s-a realizat restrâns în zona fortificată.

III. 2. 3. Așezarea dacică

Așezarea Pecica este situată pe un promontoriu, terasa a doua a Mureșului, aflată pe un braț mort al râului, beneficiind, astfel, de o bună apărare naturală. Era intens locuită, cu o parte întărită ce constituie acropola așezării, locuirea ei s-a extins și în afară. Deci, este un centru economic, politic și de cult, într-o zonă intens populată. Nu are un aspect edilitar, ci pe cel de oraș în lumea mediteraneană. Așezarea, sau centrul de acest fel, este numită de tip protourban, față de cele de tip „dava” –cum este și cea de la Pecica. Fosta așezare daco-getică s-a suprapus necropolei feudale ca fiind centru de producere și desfacere a mărfurilor. Locuirea dacică începe în secolul al II-lea î. e. n. și se încheie la începutul secolului al II-lea e. n. Descoperirile de la Sighișoara cu 100 de gropi găsesc perfecte analogii la Pecica.

O așezare dacică asemănătoare cu cea de la Pecica este situată pe malul Karaș, în estul Câmpiei Deliblanski Pesek, nu departe de Vrșac, în Banatul Sârbesc. După toate probabilitățile așezarea fortificată de la Zidovar este centrul dacilor de pe teritoriul sârbesc, iar cea de la Pecica, centrul dacilor din Câmpia Aradului.

Așezarea dăinue pe malul Dunării, pe teritoriul Budapestei de azi. Între așezarea de la Gellert-hegy-Taban- și cea de la Pecica există multe analogii privind forma locuințelor și a inventarului acestora.

Aceste tipuri de așezări, de proporții mai mari ori mai restrânse, se cunosc pe parcursul epocii Latène III, în întreaga Europă, în afara lumii greco-romane.

1. Edificii. Lutul constituie materialul de bază al așezării, pădurile abundente furnizau lemnul necesar, precum și vânatul, iar nuiielele și stuful folosit la acoperiș se luau din lunca Mureșului. Urmele lăuate de aceste materiale le găsim în cenușă, precum și în pleava frământată cu lut, chiar și în cazul în care edificiul a fost ars. În unele cazuri pereții erau îmbodobiți cu un fel de stucatură în relief, realizată din același material, posibil, deosebit de decorative. S-au găsit astfel de fragmente de stucaturi, fără a fi posibilă reconstituirea în întregime. Acestea au proeminențe conice, înconjurate de canaluri dispuse în ghirlande. Se pare că e posibilă existența în așezarea dacică de la Pecica a unor edificii pretențioase cu tentă de lux, chiar dacă materialul de lucru a fost lutul. Ca tehnică de lucru folosită la clădirea cu absidă s-a observat că pereții s-au turnat din lut într-un cofraj de scânduri. O altă caracteristică este aceea că acoperișul nu este realizat din paie, ci din lemn, atestat de existența cărbunilor de lemn; rezultă că acoperișul era din șindrilă.

Contururile clădirilor au putut fi urmărite tocmai datorită pardoselilor din lut galben bine bătut. Vetrele de foc rotund-ovale sau elipsoidale cu diametrul de 1m, mai înalte decât nivelul încăperilor, sunt construite pe un postament alcătuit din pietre de râu, pietriș sau chiar fragmente ceramice.

Vatra este marcată printr-o crustă foarte solidă, greu de spart chiar și cu târnăcopul, în jurul vetrei s-au găsit gardine din piatră, de lut, unite cu lut galben și fețuite.

Amplasarea clădirilor este diferențiată pe acropolă și pe cea situată în vecinătatea promontoriului. Pe acropolă spațiul dintre edificii este mic, aici apar doar construcții de suprafață, pe când în așezarea deschisă locuințele au fost adâncite în pământ.

2. Locuințe. Acestea sunt în număr de opt și nouă vetre de foc, care aparțin nivelului dacic I, cel mai nou. La nivelul dacic II nu s-a descoperit integral nici o locuință, ci doar o vatră de foc, construită în aceeași tehnică cu cele ale nivelului dacic I. Locuințele dacice de pe acropolă sunt alcătuite dintr-o singură încăpere patruleteră, cu dimensiuni destul de mari, chiar depășind 8,60m lungime. Locuințele cu două încăperi, despărțite printr-un perete, au câte o vatră de foc fiecare. Inventarul locuințelor este compus din fragmente ceramice, râșnițe de piatră, podoabe de metal sau unelte din fier

În așezările de la suprafață, locuințele adâncite în pământ sunt patru la număr. Bordeiele sunt de dimensiuni diferite, adâncimea lor ajungând până la 1m. Intrarea este de 1,5m lățime, iar adâncimea lor este de 2m. De o parte și de alta a intrării s-au descoperit urmele stâlpilor ce susțineau acoperișul. Pereții și fundul gropilor au fost lipiți cu lut, iar acoperișul cu stuf și paie, dovadă fiind cărbunele și cenușa descoperite. Inventarul acestor bordeie este foarte săracios, alcătuit din fragmente de ceramică și oase de animale. Locuințele de suprafață, din afara acropolei, nu s-au găsit, dar ele au existat alternând cu bordeiele.

Gropile de provizii, foarte mult controversate, (lucru ce va trebui elucidat) au fost găsite în număr de 16. Aceste gropi au forme și dimensiuni diferite: cilindrice, de pară sau de pâlnie. Diametrul lor măsoară 1m și sunt adânci de 1,2-1,5m. Gropile mari ajung până la 2,10-2,50 m. Fundul gropilor și al pereților este profund înroșit ca urmare a unor arderi intense și repetate, ele aflându-se în ambele nivele dacice de locuire.

Autorii antici, de exemplu însemnările lui Varro, confirmate de Plinius și de Tacitus, vorbesc despre aceste gropi pentru păstrarea grânelor la vechii germani. La Pecica, în descoperirile făcute, aceste gropi nu indică întrebuințarea lor ca morminte.

Profesorul R. Vulpe spune că aceste gropi serveau drept depozite de

grâne ca sirii atestate de autorii antici în Tracia balcanică. Gropile existente în perioada Latène au putut servi la arderea vaselor de lut. Cantitatea impresionantă de ceramică găsită la Pecica, lustruitoarele de lut, dovedesc existența uneltelor indispensabile și tipice meșteșugului olărit.

3. Ateliere (descoperire efectuată în anul 1960-1961). Sunt situate pe acropolă, în jumătatea de nord-vest a platoului, având o singură încăpere ce măsoară 7m lungime și 6m lățime. Construcția este din împletitură de nuiele bătută cu lut și acoperită cu trestie. Pardoseala atelierului s-a păstrat, chiar dacă a fost mistuită și aceasta în urma unui incendiu. În atelier se lucrau mai ales podoabe, dar lipsește vatra de foc. S-au scos la lumină tipare lucrate din lut ars, care la contactul cu metalul lichid s-au vitrificat. Sunt de culoare gălbuie cu pete cenușii, fiind lucrate dintr-o argilă foarte fină. S-au scos la iveală trei tipare de acest fel. Primul tipar este de dimensiuni mari, de formă paralelipipedică, cu lungimea de 35 cm, iar lățimea de 7,8 cm. Pe fiecare suprafață există unul sau mai multe lăcașe ce se umpleau cu metal.

Din același tipar se mai puteau scoate un obiect ce avea corpul patrulater, la extremități lățit și rotunjit, o placă de forma literei H, de 3,6 cm lungime, 2,7 cm lățime și 0,6 grosime, două valve pentru turnarea unor inele, la care partea superioară este ușor scobită. Alte obiecte indispensabile unui atelier sunt: creuzate, recipiente, în care se topea metalul pentru prelucrare. Cinci creuzete au fost găsite la Pecica de forma unui vârf de con, cercetarea lor făcându-se de către V.V. Morariu și fizicianul A. Șerbănescu de la Institutul de Izotopi stabili din Cluj-Napoca. Conținutul găsit era din cupru de culoare roșiatică. Prezența cuprului și staniului indică faptul că este vorba de un tipar pentru bronz.

Un alt instrument obligatoriu pentru prelucrarea metalelor este nicovala, două s-au descoperit la Pecica, bine păstrate, în formă de trunchiuri de piramidă, una având 6,85kg, iar cealaltă 7,65 kg. S-au mai găsit opt dălți de bronz cu cupru, mai mult sau mai puțin păstrate, având urme evidente de batere cu ciocanul. Trei dintre ele au extremitatea ascuțită, scopul fiind de a se tăia cu ele. Alte două s-au folosit pentru găurit ori pentru îndoitori rotunde. Altele au extremitatea relativ masivă și patrulateră, fiind folosite la îndoirea plăcilor de metal pentru obținerea de unghiuri drepte. Sârma de bronz lungă de 15 cm, cu diametrul de 0,4 cm, era folosită pentru modelare sau ca materie primă pentru obiecte cu secțiune rotundă.

Din inventarul atelierului mai fac parte: șase vase de bronz, un fragment ce a fost al unei căldărușe de tipul celor descoperite la Costești, un ataș din toartă din bronz, ornamentat cu frunze acad, ce aparținea unui castron cu picior.

Stanța cu ajutorul căreia erau bătute monedele este într-o stare rea de

conservare, discul fiind ușor bombat. Din efigia care a fost gravată pe suprafața discului nu se pot distinge decât câteva linii. Această stanță a fost examinată de profesorul Eugen Stoicovici de la catedra de minerologie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, constatându-se că stanța a fost lucrată din bronz de cea mai bună calitate și din aramă.

Obiectele de podoabă și monede care s-au găsit sunt: un mic vas de lut și un pahar de sticlă-fragment, pline cu fibule de bronz și fier, fibule cu cap în formă de lingură, brățări-fragment, destul de atipice, o placă subțire de bronz ornamentată cu mici cercuri adâncite în centru cu câte un punct, ce par să fi împodobit o centură, 30 de fragmente mici de lamă din argint, care aparțineau posibil unor bijuterii, două inele din bronz, unul format din trei spirale, iar la capete sunt modelate capete de șarpe, o oglindă mică din bronz, ce nu prezintă mâner, o simplă tortiță din fier, cu ajutorul căreia putea fi agățată, o verigă masivă, aplici și pandantive, o cataramă mică, nasturi lucrați din bronz, cei din fier sunt prevăzuți cu o tijă metalică menită să fixeze butonul pe un obiect de lemn, iar cei din bronz erau prevăzuți cu o mică urechiușă, putând fi prinși pe îmbrăcăminte, o rondelă de sticlă puternic irizată și o verigă (inel) din pastă sticloasă de culoare albă. Rondela are marginile perfect șlefuite.

Topirea minereului de fier sau de aramă se făcea în gropi simple, captușite cu un strat de argilă și piatră.

Așadar, instrumentele de lucru din atelierul de la Pecica își găsesc analogii, mai mult sau mai puțin exacte, în alte centre daco-getice, sau în instrumentele atelierelor celtice din Latèneul târziu.

Sanctuale. Pe acropola așezării de la Pecica s-au găsit două clădiri a căror utilizare a putut fi legată de cultul religios, un sanctuar rotund și o clădire cu absidă.

Sanctuarul rotund, descoperit în campania săpăturilor din 1962, este situat pe latura de nord-vest a platoului, în imediata apropiere a clădirii cu absidă. Are o platformă de lut galben bine bătut și fețuit, la 10-15 cm de nivelul de călcare antic, cu o vatră de foc de formă ovală și cu o crustă bine păstrată.

Marginea platformei a fost închisă cu stâlpi de lemn, urmele sunt ușor de observat, având diametrul de 25-30 de cm sau de formă patrulateră cu diametrul 30-35cm. Distanța dintre stâlpi nu este uniformă, variând între 10-40cm. Stâlpii au fost protejați cu pietre de râu și un gen de mortar alcătuit din piatră de calcar sfărâmată. Stâlpii sunt puțin adânciți în pământ la 40-50cm, astfel, putem susține că nu au fost prea înalți și, în consecință, nu au susținut un acoperiș. Arderea suprafeței clădirii duce la ipoteza unei construcții deschise în formă circulară.

Bine păstrate s-au găsit 19 gropi, două dintre ele în formă patrulateră, iar

șase sunt rotunde. Lângă vatra de foc s-a găsit un inel din aur cu diametrul de 2mm. Extremitățile sârmei se încălesc și apoi fiecare este înfășurată sub forma a două spirale cu diametrul de 23 mm, în greutate de 2gr. Rezultă că au existat obiecte de aur în lumea geto-dacilor, înainte de cucerirea romană.

Acest sanctuar poate fi legat într-un fel de fenomenele cerești. El aparține primului nivel de locuire a așezării dacice la Pecica.

Clădirea cu absidă a fost descoperită în campania din 1961 și distrusă, în bună parte, de un șanț făcut în campaniile de săpături anterioare. Clădirea are formă patrulateră, de 8,60 m lungime și 4,50m lățime. O extremitate a acesteia este curbată convex, în formă de absidă. Orientarea edificiului este spre N-NV - S-SE, cu partea absidată spre N-NV. Nu ne găsim în fața unei locuințe simple, pereții sunt din lut turnat într-un fel de cofraj, acoperișul este făcut din lemn și nu din stuf sau paie. Vatra de foc este la nivelul podelei.

Edificiul clădirii, ornamentarea pereților, împodobirea lor cu motive în relief, arată că avem de-a face cu un fel de sacaturi. Edificiul este asemănător cu cel găsit la Popești, având aceeași formă. Este vorba de un sanctuar patrulater prevăzut cu absidă, așadar, așezarea de la Pecica era și un centru religios.

III. 2. 4. Perioada stăpânirii romane în Dacia

Numeroase sunt mărturiile istorice referitoare la perioada stăpânirii romane în Dacia. Acest fapt este atestat de urmele arheologice identificate în multe localități precum: Aradul Nou, Bodrogul Nou, Călugăreni, Cicir, Felnac, Pecica. De asemenea, s-au găsit așezări dacice de dimensiuni destul de mari la: Arad-Ceala, Arad-Micălaca, Șanțu-Mare, Pecica.

Ptolemeu, în *Geografia* sa, indică „cele mai însemnate orașe din Dacia” (III, 84), menționând 44 de localități, dând și poziția lor geografică. Între aceste orașe, al 18 din cele 44, este Ziridava, situată în zona Aradului pe Mureșul inferior.²

Din perioada stăpânirii romane, din timpul împăratului Aurelian, s-au descoperit două monede de cupru.³

III. 2. 5. Perioada evului mediu

Răspândirea elementului slav a dus la presupunerea că la sfârșitul secolului al IX-lea, între Mureș și Someș, au trăit păstori slavi sub domnia lui Menumorut. În acest timp, avarii au săpat „Șanțul Dracului” sau Traian, care se întinde din județul Timiș și până la Tisa. Avarii au săpat șanțuri, folosindu-i pe supușii lor, slavii.

² Ptolemeu, *Geografie*, III, 84.

³ Márki Sándor, *Monografia comitatului și orașului liber regesc*, Arad, vol. I, pag. 27.

În vremea regelui Árpád existau aşezări cu denumire maghiară, dar şi multe altele cu denumire slavă, de exemplu Pecica.

În timpul împăratului Constantin, majoritatea maghiarilor trăiau între râurile Timiş-Thutez-Maros-Körös şi Tisa. Afirmățiile de mai sus contrazic ideea că urmaşii lui Glad ar fi domnit pe acel teritoriu, având supuşi bulgari, cumani şi slavi.⁴

Graniţa dintre Cenad şi Arad trecea pe lângă Pădurea Popin.

În apropiere de aşezarea de la Şanţu-Mare se presupune că s-ar fi găsit o cruce de aur împodobită cu pietre, dar crucea s-a pierdut, de aceea nu se poate confirma autenticitatea acestei informaţii. Aceste afirmaţii au fost luate de la un anume János Hegyes, un gospodar din Pecica.

În evoluţia aşezării noastre şi a societăţii se disting patru etape ce pot fi sesizate şi prin analiza toponimelor existente în zonă.

Prima etapă corespunde cronologic secolelor XI-XIII, când obştile săteşti, constituite anterior, încep să sufere fenomenul aservirii. Ca şi în alte zone ale României această etapă poate fi atestată documentar prin nume de locuri (toponime), acestea încep să fie oficializate mai târziu.

Localităţi din jurul Pecicai în evul mediu

A doua etapă se încadrează între secolele XIV-XV şi este caracterizată prin constituirea şi organizarea marilor domenii feudale. Acum apar în documente mult mai multe toponime, care devin „toponime oficiale”. Multe dintre ele reprezintă o creaţie a cancelariei regale ungare, acestea redactându-se prin legi, privilegii şi acte de danie făcute de regii Ungariei. Şi localitatea Pecica

⁴ Márki Sándor, *Monografia ...* vol.I, pag. 56, 73.

a suferit acest proces, numele localității evoluând de la varianta „Petc”, care apare în 1335 într-un document al Vaticanului, apoi „Pesc” - 1421, „Pecha” - 1517, „Pecyk” - 1558, la „Petska” - 1657.

A treia etapă se circumscrie secolelor XVI-XVIII, când, la denumirile medievale, se adaugă cele care apar în actele domeniilor feudale: inventare, urbarii, registre de dijmă, de robotă etc.

A patra etapă se suprapune peste perioada habsburgică (secolele XVIII – XIX), când apare un interes oficial pentru numirea românească a localităților. Materialul documentar este generat pe de o parte de reglementarea prin lege a raporturilor sociale, pe de altă parte de birocratizarea aparatului funcționăresc de stat. Acum apar conscripțiile oficiale de înregistrare a populației, conscripțiile clerului și ale credincioșilor, primele cadastre. În cazul localității noastre se fixează forma românească a numelui „Pecica”, ca toponim popular, alături de variantele în maghiară și sârbă.

Pe teritoriul actual al localității, în afară de Pecica propriu-zisă, au existat și alte localități: satul Ghedoș, menționat în 1206, și satul Popin, care în 1443 intră în proprietatea lui Iancu de Hunedoara. Ambele așezări sunt astăzi dispărute, despre ele amintim doar toponomia locală: Pădurea Gheduș și Pădurea Popin.

Invazia tătarilor din 1245 a lovit și aceste ținuturi. O mare bătălie cu tătarii s-a dat în zona localității Pereg, unde locuitorii din 70 de sate s-au refugiat din fața invadatorilor. Bătălia a durat o săptămână, fiind câștigată de tătari.

În evul mediu, de localitatea Pecica au aparținut pe rând: Episcopia romano-catolică de la Cenad (document din 1241), cetatea Gyula (document din 1559) și Episcopia de Seghedin (document 1654).

În prima jumătate a secolului al XV-lea, Pecica funcționa ca și localitate port la Mureș, acest statut fiind menționat și la 1514, când Pecica este amintită ca localitate de vamă. În tot acest răstimp denumirea localității cunoaște o evoluție de la varianta Pechk la Pécska și apoi Pécskát.

La 1549, Pecica și teritoriu din jur au fost anexate Aradului. Situație care nu a durat mult timp deoarece în 1552 turcii cuceresc Aradul și, în același an, este cucerită și Pecica.

Sintetizând evoluția denumirii localității cunoaștem următoarele variante: Pechk, Petk, Peczky, Petzka, Peczka, Pecskes, Pecske, Becskes, Pecska, Becica, Pécska, Magyarpécska și Ráczpécska, Ópécska, Román Pécska, Pecica, Rovine.

În timpul ocupației otomane, Pecica a făcut parte din Sandgeacul Gyula⁵. Conscripția otomană din 1558-1559 situează Pecica în Nahia Arad. Chiar și

⁵ Káldy-Nagy Gyula – *A gyulai szandzsák 1567. és 1579. évi összeírása*, 1982, Békéscsaba, p. 40

în timpul stăpânirii otomane, în zonă continuă să existe domenii ale nobilimii locale: familiile Bánrévy, Kasterlanffy, Pongrácz, Duboczy, Besenyey, Nagy etc.

În decursul perioadei stăpânirii otomane din hotarul comunei dispar așezările Abony, Basaraga, Csucs, Felgheduș, Hodos-Monostura, Ironda, Sântoma, Sionda.

De menționat faptul că, în timpul stăpânirii turcești, o mare parte a populației maghiare a părăsit localitatea.

Pecica a trăit și vremurile schimbării stăpânirii otomane cu cele ale stăpânirii austriece. În urma Păcii de la Karlovitz, din 1669, Transilvania intră sub stăpânirea imperiului habsburgic. Albia Mureșului devine granița între Austria și Turcia, iar Pecica se transformă în centru grăniceresc. Pentru apărarea și paza graniței militare autoritățile îi aduc pe grănicerii sârbi. Pecica devine sediul unui căpitanat, constituit din 15 localități. În 1726 zona va intra în stăpânirea ducelui de Modena, care va aduce în Pecica un regiment format din 100 de călăreți și 100 de infanteriști, conduși de 14 ofițeri și un căpitan.⁶

Relațiile între sârbi și autoritățile austriece la început au fost bune, dar odată cu intensificarea politicii de catolicizare făcută de austrieci (catolicizarea îi viza pe ortodocși și greco-catolici), la care se adaugă și creșterea abuzivă a unor taxe și impozite ce loveau în autonomia grănicerească, la 1735 izbucnește o puternică răscoală condusă de căpitanul sârb Pero Iovanovics, supranumit și Pero Seghedinaș.

Peter Iovanovics, zis Pero, a păstrat o legătură continuă cu maghiarii nemulțumiți din județ. El se gândea la o răscoală. Crezând că poate să atragă de partea sa pe toți ofițerii sârbi, Pero îi cheamă la Belgrad pentru o consfătuire pe toți ofițerii detașamentelor de grăniceri de pe Mureș și Tisa. Din Pecica a participat el, iar din Arad, numitul Tököli.

În 1735, regele a cerut să se facă un plebiscit prin care să se hotărască dacă greco-catolicii vor să rămână sub jurisdicția episcopului de Arad sau acceptă uniunea religioasă din 1731-1732.

Pero, întors la Pecica din Belgrad, a fost furios pe guvernul de la Viena, care acum vrea să jertfească și poporul sârb pentru politica proprie. El va asculta de acum încolo și plângerile țăranilor maghiari.

Locuitorii din Sânandrei, în toamna anului 1734, îi fac vizite lui Pero la Pecica, ei au afirmat că îl recunosc drept general, însărcinându-l cu organizarea și conducerea mulțimii. Plecând din Pecica, aceștia împărtășesc planul cu mulți locuitori, se duc și în localitățile învecinate ca să facă rost de aliați.

---

⁶ I. A. Pop, Th. Nöler, *Istoria Transilvaniei*, Vol. I, Ed. Institutul Cultural Român. Centru de studii transilvănene.

Pero avea un fiu pe nume Mihai. Venind de la o nuntă, Mihai găsește patru maghiari în vizită la tatăl său și îi întreabă de ce îl caută așa de des. Aceștia i-au răspuns că îl caută pentru că vor să participe la răscoală. Băiatul le-a făcut promisiunea că li se alătură și că mai aduce și el 100 de oameni.

De-o parte și de alta a Dunării, toată Ungaria, chiar și Aradul, se va răscula pentru că s-a scumpit sarea. Acest lucru ar fi fost suportabil, dar țăranii nu mai puteau răbda șantajul din partea moșierilor, de aceea voiau să se războiască cu toți cei care li s-ar fi împotrivit.

Pero îi sfătuiește pe maghiari să nu atace Oradea, în schimb, cucerirea Aradului i se pare o sarcină ușoară.

La 1 mai 1735, Pero vine acasă la Pecica din Arad, fiind așteptat cu vești bune. Békés - județ și localitatea Sarkad au fost cucerite și se pregătea să atace Gyula. Planurile lui au fost descoperite de către cei din Arad, iar Pero a făcut un denunț la comandamentul din Szeged, de unde a „solicitat trimiterea unui judecător militar care să-l interogheze”.

Pero a fost torturat în fața tribunalului militar, la 27 august 1735, dar mărturia smulsă în aceste condiții a fost retractată a treia zi. După aceea procurorul a propus din nou torturarea lui, dar judecătorul s-a opus pentru că dorea să-l interogheze pe Mihai - fiul lui Pero. La 14 septembrie 1735, la Buda a fost adus Mihai. La 21 septembrie 1735 s-a dispus, din nou, torturarea lui Pero, care până în acel moment a negat totul.

În comunicarea din 24 ianuarie, tribunalul afirmă că nu mai are motive să-l mai tortureze pe Pero pentru că din mărturiile de până atunci, cât și din declarațiile celor implicați reiese clar că această răscoală a fost începută de niște oameni cărora nu le plăcea munca și care aveau dorința de a jefui. Sârbii din Arad se împotriveau maghiarilor, o ultimă încercare de a-i înfrânge a fost la Erdehey.

Pero a fost condamnat la moarte, averea i-a fost confiscată, iar fiul său Mihai a fost condamnat la 9 luni închisoare în cetatea Arad. La 4 aprilie 1736, Pero a avut un atac cerebral și a paralizat. El și încă trei tovarăși Szilasy și Sebestyen au fost legați de vii pe o roată și au fost bătuți de la picioare spre cap, iar în final au fost omorâți cu o lovitură puternică în frunte. După aceea li s-au scos organele interne, iar trupurile tăiate în patru bucăți au fost puse în patru sicrie.

Organele interne, împreună cu cadavrele celor opt executați anterior, au fost îngropate sub eșafodul din Buda. Sicriile cu trupurile ciopârțite au fost trimise spre Szolnok, de unde au fost preluate de gemeni și husari și duse în locurile stabilite. Bucățile trupului lui Pero au fost agățate în jurul casei sale din Pecica.

În cântecele lor multă vreme sârbii l-au cântat ca pe un erou național.

După înfrângerea răscoalei o mare parte din grănicerii sârbi vor fi obligați să plece în Rusia.

În 1752, Pecica este demilitarizată ca o consecință a deplasării spre sud a graniței imperiului habsburgic. Țăranii români, ce fuseseră grăniceri, sunt transformați în iobagi. Pentru repopularea zonei, în 1753, sunt aduși coloniști maghiari din comitatul Heves, iar între anii 1753-1757 sunt colonizate și primele familii de slovaci.

Din punct de vedere administrativ- teritorial, în 1750, din porunca împărătesei Maria Tereza, zona Pecica a fost anexată orașului Arad, iar în 1752 întreaga regiune, inclusiv Pecica, va fi înglobată în teritoriul numit de austrieci- Noua Serbie⁷.

Războaiele austro-turce, din secolul al XVIII-lea, vor lăsa urme și asupra acestor locuri. În timpul războiului austro-turc, din 1769, la Pecica au existat un depozit militar de cereale și altul de nutreț, iar ședințele Consiliului de război austriac se țineau, din când în când, la Pecica, unde a staționat în permanență o companie de dragoni.⁸

Tot din această perioadă datează și împărțirea localității în două entități administrative: Pecica Maghiară și Pecica Sârbească, care la 1837 și la 1846 primesc peceti proprii.⁹

Pecica a funcționat ca și centru militar și în

Piatră de hotar
dintre Pecica
Română
și Pecica
Maghiară,
situată în grădina
casei cu nr. 17
din str. 119.

⁷ Márki - Vol. I, pag. 27.

⁸ infanterie

⁹ Fábíán Gábor, *Descrierea comitatului Arad din punct de vedere istoric, geografic și statistic*, Arad, 1835.

timpul răscoalei lui Horia, când au fost concentrate mai multe companii de dragoni trimise apoi spre a înăbuși răscoala din Munții Apuseni.

Revoluția de la 1848 aduce pe lângă idealurile democratice și liberale și eliberarea din iobăgie. Evenimentul determină mutații în structura societății pecicane, unul din efecte fiind emigrarea spre America a locuitorilor fără pământ sau cu pământ foarte puțin. De menționat participarea directă la revoluție a preotului Crăciun Maxim, care a și fost condamnat după revoluție. Chiar și după ce acesta a fost eliberat din închisoare, în anul 1850, activitatea lui revoluționară continuă sub acoperirea faptului că era stareț al mănăstirii Bezdin.

Evenimentele istorice ce aveau loc dincolo de munți: Unirea din 1859, aducerea principelui Carol I (1866), cucerirea independenței de stat (1877-1878), toate au avut un puternic ecou și în rândurile pecicanilor. În decembrie 1877, pecicanii adună 102 florini (o sumă considerabilă), pe care o trimit ca ajutor răniților de pe frontul de la Plevna.¹⁰

În timpul regimului dualist austro-ungar (1867-1918) și românii pecicani

Georgiu Ghica	în	Ardealul	1867	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1
Ștefan Ștefan	scriitor	Bezdin	1877	1

au fost angrenați în lupta pentru drepturi politice și naționale. Intelectualitatea locală a activat în rândurile Partidului Național Român, cât și în cadrul unor asociații culturale precum „ASTRA”.

O listă a părinților, ocupația, strada, numărul administrativ și numărul copiilor școlarizați din 1906.

¹⁰ Monografia Județele patriei – Arad, p. 40, Ed. Sport-turism, București 1979.

În 1907, ca urmare a intensificării propagandei socialiste, la Pecica apare un sindicat al muncitorilor agricoli condus de Gheorghe Dragoș, Iancu Tașcă, Dima Tașcă.

În anul 1908, românii din Pecica alături de sârbi au participat la acțiunile politice generate de încercarea autorităților maghiare de a introduce un sistem de vot și o lege electorală care defavorizau națiunile nemaghiare din Austro-Ungaria (proiectul de „vot plural” aparținea ministrului Adrassy). La 1 Noiembrie 1908, în Pecica are loc o adunare populară unde participanții cer introducerea votului universal și renunțarea la votul plural (dacă ar fi fost adoptat ar fi însemnat deposedarea milioanelor de români, slovaci și sârbi de cel mai elementar drept cetățenesc și desființarea lor ca naționalitate).

Această acțiune politică a fost direct organizată și condusă de Partidul Național Român. Asemenea adunări populare au avut loc în toate orașele și comunele comitatului Arad.

La Pecica adunarea a fost condusă de frunțașii politici locali: Dr. Aurel Novac — avocat, Dr. Dumitru Barbu — preot, Dr. Lazăr Ghebeleş — avocat, S. Novac — jude regesc, S. Tămășdan — preot, E. Hedeșan — învățător, Petru Russu — învățător, S. Roja — învățător, E. Moldovan — învățător, Gh. Dragoș — jude comunal.

La 8 noiembrie 1908, delegația pecicană condusă de Aurel Novac și Lazăr Ghebeleş a participat la marele miting de protest organizat de Partidul Național Român împotriva proiectului lui Adrassy, miting la care au participat delegații din toate localitățile arădene. Mitingul de protest a fost condus de Vasile Goldiș, Mihai Veliciu, Ștefan Cicio Pop, Ioan Russu Șirianu ș. a., participanții redactând o petiție către împărat, cerându-i lui Francisc Iosif să respingă proiectul propus de ministrul ungar și să oblige autoritățile maghiare să adopte o lege electorală bazată pe votul universal și secret. Petiția a fost semnată și de reprezentanții pecicanilor.

La sfârșitul primului război mondial evenimentele politice și sociale demonstau o deosebită creștere a democratismului. Vechile structuri politice și sociale austro-ungare vor fi distruse de avântul revoluționar al maselor populare. În noiembrie 1918, în Pecica izbucnește o revoltă populară la care participă 400-500 de țărani români, maghiari, slovaci, sârbi. Aceștia atacă primăria, notariatul, prăvăliile, depozitele de cereale. Cel mai mult a avut de suferit notarul Florian Momac, care a fost atacat, bătut, iar locuința distrusă. Izbucnirea violentă a fost determinată de felul în care acesta a distribuit ajutoarele de război. Revolta a fost înăbușită prin trimiterea de la Arad a unei companii a gărzii civile.

Ca și ceilalți ardeleni, pecicanii au participat la mișcarea de emancipare

și eliberare națională a românilor. La Marea Adunare de la Alba-Iulia, de la 1 Decembrie 1918, prin reprezentanții lor au votat ca Transilvania să se unească cu România.

III. 3. Pecica în epoca modernă¹¹

III. 3. 1. Situația economică

Așezarea geografică favorizantă a permis o dezvoltare economică puternică. Pecica este o localitate de câmpie, cu soluri foarte fertile, care au determinat existența unei puternice și prospere agriculturi, iar râul Mureș, pe care soseau plutele încărcate cu lemn și sare, a determinat totodată și dezvoltarea meșteșugurilor. Acești factori vor contribui foarte mult și la creșterea densității populației din Pecica.

Spre exemplificare, numărul de locuitori:¹²

	1800	1850	1900
Pecica Română	5 062	6 670	9 000
Pecica Maghiară	6 552	6 670	8 284

Dacă în marea lor majoritate locuitorii aveau ocupații în agricultură, nu putem omite și meșteșugurile.

În conscripțiile din 1752, la Pecica sunt menționați 5 meșteșugari: cojocari, cizmari, morari, croitori. În Pecica au existat și mori de apă.¹³

Dezvoltarea meșteșugurilor a luat o mare amploare în primii ani ai secolului al XIX-lea, în timpul războaielor napoleoniene, când aproape toți meșteșugarii, dar în special școlarii, cizmarii și morarii au lucrat exclusiv pentru armată.¹⁴

Dezvoltarea meșteșugurilor a dus la apariția breslelor. Cele mai bine organizate bresle se aflau la Sântana și Pecica¹⁵. Ca urmare a acestui fenomen, la Pecica au loc târguri, câte două tot la câte trei luni, iar de două ori pe an au loc și „târgurile slugilor”:

o dată la „Sângiorz” (duminică apropiată de 23 aprilie);

o dată la „Sâmedru” (duminică înainte de 26 octombrie).

La aceste târguri se făceau angajări și contracte de muncă, în special, verbale. Ele se desfășurau în Pecica Română.

¹¹ Autor: prof. Lazăr Ioan

¹² Arhivele Statului Arad – Fond Prefectura Județului Arad, Recensăminte, dos. 50, fila 3

¹³ G. Ciuhandu, *Românii din Câmpia Aradului ...* Diecezana Arad, 1940 p. 178

¹⁴ Kovách Géza, *Răspândirea meșteșugurilor în comunele comitatului Arad*, Arad, 1974, p. 23

¹⁵ *Ibidem* p. 23

Pentru aprovizionarea armatei austriece cu alimente, în comună se răspândește brutăritul, în parte ca anexă a gospodăriilor țărănești, în parte ca meșteșug independent¹⁶. Mărfurile meșteșugărești au tot mai mare căutare, în consecință, numărul meșteșugarilor din Pecica crește mereu. În anul 1816 sunt menționate cinci ramuri meșteșugărești principale: a fierarilor, rotarilor, ciubotarilor, croitorilor și țesătorilor. Aceștia din urmă formează o breaslă comună(români și maghiari). Tot la începutul secolului al XIX-lea se construiește un depozit de cereale.¹⁷ Fiind o frână în calea liberei concurențe, breslele au fost desființate în 1873.

După revoluția din 1848-1849, în zona Aradului, și implicit în Pecica, se constată un regres economic evident. Acest fenomen se datorează lipsei capitalului de investiții, scăderea foarte mare a numărului de bănci precum și măsurilor restrictive luate de autoritățile habsburgice după înfrângerea revoluției.

Agricultura din Pecica primește o puternică lovitură în anul 1863, fiind afectată de o secetă cumplită care a distrus culturile agricole, terenurile cu plante de nutreț și animalele.

Din anul 1867 începe o revigorare economică. Ea va cunoaște în anii următori o continuă dezvoltare. Cauzele care au permis această dezvoltare au fost: dezvoltarea puternică a băncilor de investiții, liberalizarea pieței imobiliare de pământ agricol, la Pecica se organizau chiar și licitații, deoarece cererea era mai mare decât oferta; creșterea producției agricole; apariția și introducerea noilor tehnologii; batozele și morile cu aburi. Dispar morile de apă.

În acest context, în anul 1886, se înființează „Asociația industrială” președinți fondatori fiind: János Garlati, Francisc Friezenhahn și Dumitru Cenădan.

În 1889 ia ființă casa de Economii Pecica (directori fondatori Adolf Reiner, József Zvér și Gheorghe Crucean), iar în 1894 apare la Pecica filiala băncii „Cenădana”.

Dezvoltarea economică a impus construirea unei mori, astfel că în 1901 se construiește moara mare Gizella.

În 1902 se pietruiește drumul principal: centru-gară.

În 1903 se construiește „Moara mică” (Kiss malom n.r., după numele proprietarului), care în 1912 este dotată și cu utilaje pentru obținerea uleiului din floarea soarelui.

În 1904 se introduce iluminatul electric pe strada principală, iar în 1911

---

¹⁶ Kovách Géza, *Răspândirea ...* p. 24

¹⁷ *Ibidem ...* p. 25

se forează cele două fântâni arteziene din Pecica maghiară.¹⁸

Tot în această perioadă (sec.al XIX-lea, început de sec. al XX-lea) are loc o creștere demografică semnificativă. Dacă facem o comparație între recensământul din 1857 și cel din 1910, acest lucru este evident.

Anul	Populația	
	Pecica Română	Pecica Maghiară
1857	6 009	7 154
1910	9 571	8 066
	> 59 %	> 12 %
Pe sexe (1910)		
bărbați	4 691	4 049
femei	4 880	4 017
Pe religii (1910)		
- ortodocși	6 655	416
- greco-catolici	54	29
- romano-catolici	2 037	7 502
- evrei	101	222
- evanghelici	40	23
- reformați	92	47
- altele	24	15

Situația locuințelor se prezintă în felul următor:

Case:	Pecica Română		Pecica Maghiară	
	1900	1910	1900	1910
- din cărămidă	66	84	83	107
- fundație de piatră și chirpici	24	227	60	183
- chirpici	1709	1803	1443	1471
- din lemn	4	2	10	5

Date economice:

	Pecica Română	Pecica Maghiară
1. Terenuri agricole exprimate în holde ¹⁹ cadastrale ²⁰	22 456	15 195

Prețul pământului pentru o holdă cadastrală era foarte mare, variind între 800 și 1200 forinți, aceasta pentru că se licitase pământul, fiindcă erau între 10 și 20 de cumpărători pentru o holdă cadastrală.

¹⁸ Nagyhalmaßy Sándor, *Magyarpécska múltjából* (Din trecutul Pecicai Maghiare)

¹⁹ jughăr

²⁰ O holdă cadastrală = 0,5755 hectar

2. Populația ocupată în economie:

	Pecica Română		Pecica Maghiară	
	1900	1910	1900	1910
a) agricultură și grădinărit	2546	2494	2137	1921
b) ramuri agricole conexe	16	17	3	15
c) ramuri cu caracter industrial și servicii	354	390	548	593
d) comerț	61	93	137	138
e) transporturi	35	35	25	26
f) liber profesioniști	49	72	101	104
g) ordine publică	3	3	6	8
h) zilieri	268	368	104	126
i) slugi casnice	115	115	188	128

3. Transporturile:

S-a pietruit drumul Arad – Nădlac, drum care străbătea Pecica.

În 1883 a fost inaugurată calea ferată Arad – Pecica cu continuare spre Bătania.

4. Comerțul

Acesta se axa în special pe produsele agricole, ca urmare a specificului zonei, dar și a practicării unei agriculturi intensive, grație introducerii utilajelor moderne. Lucrările agricole erau moderne, în pas cu epoca: arat, discuit (grăpat), semănat, folosirea îngrășămintelor naturale (gunoiul de grajd). Toate acestea au contribuit la obținerea unor recolte tot mai mari, iar produsele erau valorificate în târguri atât la Pecica, cât și la Arad.

Numărul animalelor comercializate era de asemenea foarte mare. Dr. Jenő Gaál arată că anual se vindeau în târguri 8 000 – 10 000 de cai; 1 200 – 1 500 cornute mari și 2 500 – 2 600 porci.

III. 3. 2. Biserica și școala

Ele reprezintă două componente esențiale în educație, în păstrarea limbii, obiceiurilor și culturii, în păstrarea identității naționale a unui popor.

Biserica și cele două religii principale: ortodoxă și romano-catolică au avut un rol primordial în Pecica.

În secolul al XI-lea ia ființă episcopatul Cenadului, care cuprindea ca arie, valea inferioară a râului Mureș, iar la începutul secolului al XIII-lea este atestată mănăstirea Hodoș-Bodrog de rit ortodox. Mănăstirile ortodoxe

au supraviețuit ocupației otomane, ba chiar a crescut numărul credincioșilor prin sporirea populației române și sârbe. În 1699, după înfrângerea otomanilor de către împărații habsburgi, s-a încheiat Pacea de la Karlovitz, prilej cu care biserica ortodoxă s-a întărit și mai mult, religia ortodoxă fiind sub conducerea mitropolitului sârb din Karlovitz. În acest context, în 1728, la Pecica ia ființă un episcopat ortodox²¹, numărul credincioșilor fiind de 227 la Pecica, 103 la Semlac, 46 la Șeitin și 88 la Cenad.

În anul 1758, la Pecica existau doi preoți ortodocși: Marcu Dalianovici Pop și Pavel Ioanovici Pop²².

În secolul al XIX-lea, întărirea conștiinței naționale a românilor a avut ca urmare mișcarea de independență a religiei ortodoxe de sub conducerea mitropoliei sârbești. În fruntea acestei mișcări s-a aflat Moise Nicoară (1784-1864). La Pecica, mișcarea a luat amploare în timpul preotului Maxim Caracioni, care cerea oficierea slujbelor în limba română.

După 1849, Viena recunoaște independența bisericii ortodoxe române.

III. 3. 3. Învățământul

Prefacerile economico-sociale care au avut loc în agricultură și în domeniul meșteșugurilor și-au lăsat amprenta și au influențat puternic viața spirituală a societății. Conștiința de neam și limbă a românilor din Câmpia de Vest s-a dezvoltat puternic. O contribuție majoră în această direcție au avut-o intelectualii ridicați din rândul românilor. O proeminentă figură de luptător pentru emanciparea românilor a fost Moise Nicoară, primul ortodox din imperiul habsburgic cu studii academice terminate la Pojon (Bratislava), în anul 1806. Lui i s-a alăturat și Dimitrie Țichindeal (1775 – 1818) și alți intelectuali din cadrul Preparandiei din Arad.

La început, activitatea școlară s-a desfășurat pe lângă biserică, cadrele didactice fiind în general preoții.

La Pecica se înființează în 1753 prima școală românească²³.

În 1791, în cele patru clase primare frecventau în mod regulat un număr de 30 elevi (28 băieți și 2 fete)²⁴. Cu toate acestea, numărul copiilor neșcolarizați era mare, de vârstă școlară fiind un număr de peste 400²⁵.

O perioadă îndelungată școala din Pecica funcționează cu un singur

²¹ I. D. Suci, R. Constantinescu, Documente privitoare la istoria mitropoliei Banatului, Timișoara, 1980, I. 170

²² II. D. Suci, R. Constantinescu, Documente ... I. 246

²³ V. Popeangă, Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului 1721 – 1821, Arad, 1974, pag. 159-160

²⁴ Ibidem p. 270

²⁵ R. Șiclov, I. Hedeșan, Drumul unei școli 1771 – 1971, Pecica, 1971, p 13

învățător. Privitor la clădirile în care s-a desfășurat învățământul românesc amintim următoarele:

- în anul 1775 s-a clădit un local de școală cu o singură clasă, pe locul unde se află astăzi casa cu nr. 1463;

- învățătorul I. Ardelean notează, pe coperta catalogului din anul școlar 1878 – 1879, că în anul 1834 s-a construit o nouă școală românească, cu două săli de clasă, numită „Școala cea din oraș”. Altă școală ia ființă într-o clădire aparținând parohiei ortodoxe, în cartierul numit „Muștra”, la numărul 1017 și se numește „Școala de afară”.

Pe baza arhivelor școlare aflăm că la începutul secolului al XIX-lea au funcționat: în 1810- George Caracioni; între 1815 – 1816 -Gabriel Filimon și Dimitrie Georgevici.

Din 1834 până în 1840 a fost învățător Gheorghe Bila, dar din cauza unor neînțelegeri cu preotul Gheorghe Caracioni, care îndeplinea și funcția de director al școlii, se retrage din învățământ în anul 1840.

După 1840 învățător este Vlad Ghedeșevici, sârb, care, după scurt timp pleacă la Turnu, fiind înlocuit cu Nicolae Prohab.

Și numărul elevilor este în creștere. În 1823 existau deja 70 de elevi înscriși la școală.

Din a doua jumătate al secolului al XIX-lea, școala românească din Pecica va cunoaște un puternic reviriment, astfel încât, la înlocuitorul lui Nicolae Prohab, energicul învățător I. Ardelean, erau înscriși în anul 1852 un număr de 200 elevi; înființându-se la „Școala din oraș” a doua clasă, învățător Gh. Ghebeleș.

În anul 1857 erau 300 de elevi și funcționau trei învățători: I. Ardelean, Gh. Ghebeleș și I. Efticiu.

În anul școlar 1904 – 1905, la școala centrală din Pecica situația școlară se prezintă în felul următor:

Clasa	I	II	III
înscriși	72	44	114
nu au frecventat	1	2	3
prezenți la examen	38	32	70

Între anii 1879 – 1901, la Pecica va funcționa prima învățătoare în persoana Emiliei Ciorogariu. Tot atunci, funcționa și prima grădiniță în limba română condusă de Constanța Popa.

Tot la Pecica a funcționat și învățătoarea Elena Luțai, viitoarea soție a lui Vasile Goldiș, luptătorul pentru realizarea Unirii din 1918.

Cu privire la învățătorii care au funcționat la Pecica, până la finele secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, merită subliniat faptul

că marea lor majoritate au fost pecicani, dar au fost bine primiți și respectați și învățătorii veniți din alte localități, cum a fost cazul învățătoarei Emilia Bugariu, venită la Pecica din Sânicolaul Mic și a cărei activitate în localitate a lăsat o neștersă amintire în memoria locuitorilor comunei.

Cei mai mulți din învățători au fost absolvenții Preparandiei arădene, iar alții posedau studii gimnaziale. Din prima categorie amintim pe P. Russu, E. Modovan, E. Hedeșan și Șt. Roja, iar din a doua categorie pe I. Ardelean, I. Efticiu și I. Josa; de numele acestuia din urmă se leagă existența primului cor din Pecica (1880), organizat pe bază de statut și a formațiunilor de dansuri populare românești și de teatru în limba română.

Preocupările învățătorilor pecicani depășesc sfera activităților strict școlare. De exemplu, învățătorul I. Ardelean colaborează în mai multe rânduri la ziarele românești ale vremii: „Tribuna poporului” și „Tribuna” din Arad, fiind în același timp și membru al societăților literare românești (ex. „Asociația pentru cultura și conservarea poporului român”). Ioan Efticiu era cunoscut ca popularizator al presei românești în Pecica. El citea oamenilor articole din ziare și îi îndemna să se aboneze la acestea pentru a sprijini presa românească a vremii.

Pentru culturalizarea adulților a fost format „Cercul cititorilor” și o bibliotecă, având în 1930 un număr de 6 000 de volume.

Viața culturală din Pecica a cunoscut, pe lângă școală, și alte forme. Astfel, în 1915 ia ființă primul cinematograf- proprietar fiind Dumitru Cenădan.

În 1896 se înființează asociația culturală „Cercul intelectualilor” având drept scop răspândirea culturii în rândul locuitorilor. A fost desființat în anul 1948 prin hotărâre judecătorească.

Aceeași soartă a avut-o și Cazinoul, loc de agrement și dezbateri intelectuale. Înființat în 1882, fondatori fiind József Kripp, Soma Povázsay, Marcel Issekutz și József Szomorú, a fost desființat judiciar în 1947.

Concluzionând, putem afirma că prin activitatea tuturor acestor oameni de excepție ai vremii, care au activat în cadrul bisericii, școlii și culturii, Pecica se situează printre cele mai importante localități ale județului Arad și din punct de vedere al învățământului și culturii românești.

Menținerea unității elementului românesc, ridicarea și emanciparea sa spirituală de către foștii oameni ai școlii și culturii din Pecica, au permis dezvoltarea unei puternice conștiințe naționale a românilor, conștiință care a stat la baza înfăptuirii Marii Uniri din anul 1918.

III. 3. 4. Viața socială și politică

Dacă la finele secolului al XIX-lea numărul celor ocupați în agricultură

Primăria
comunei Pecica
Română în anii
1920, pe o carte
poștală, azi
Poștă și sediu
Îmbunătățiri
Funciare

era covârșitor, după anul 1900 au loc importante mutații. Făcând o comparație între anii 1900 și 1910, situația se prezintă în felul următor²⁶:

	Pecica Română		Pecica Maghiară	
ocupați în	1900	1910	1900	1910
agricultură	86,6%	77,8%	79,8%	75,8%
industrie	9,0%	13,8%	11,8%	15,6%
administrație	4,4%	8,4%	8,4%	8,6%

Datorită situației sociale nou create, apare conștiința de clasă care va genera tensiuni sociale și politice. Cele politice se axează pe identitatea națională care a dus la separarea politică a românilor și maghiarilor din Pecica.

Partidele maghiare ale vremii aveau propriul lor scop fiecare. Ele reprezentau interesele de clasă: ale proprietarilor agricoli bogați, ale intelectualilor proveniți din rândul țăranilor săraci, dar intelectuali care, uitându-și originea, nu mai reprezentau clasa socială din care au provenit. Viața politică maghiară se axa la început pe două importante partide: Partidul Independenților și Partidul Muncii.

Din 1890 în rândul săracilor din Pecica Maghiară încep să pătrundă ideile social democrat, ceea ce va duce, în momentul creării Partidului Social Democrat din Ungaria, în 1891, la înființarea unei filiale a acestui partid și la Pecica. Și acest partid însă se va împărți în fracțiuni, fapt ce va determina o ineficiență în lupta politică a maghiarilor din Pecica.

În ceea ce privește viața politică a românilor din Pecica, aceasta este una unitară, având scopuri bine definite. Conducătorii politici pecicani au aderat la doctrina Partidului Național Român, fiind participanți activi la toate acțiunile

²⁶ Buletinul statistic maghiar, vol. 39, p. 18-19

organizate de acest partid.

În 1868, a luat ființă la Arad, „Clubul politic român” cu 3 400 de membrii, iar în 1872 la lucrările Clubului au luat parte și 300 de invitați din partea de vest a județului pentru a trasa liniile de acțiune politică a românilor.

La Congresul de la Sibiu din 1877, dr. George Popa – avocat, a primit o scrisoare de recomandare din partea românilor din Pecica să le reprezinte interesele²⁷.

În 1881 au primit scrisori de recomandare pentru congres: M. Stănescu și I. Popovici Desseanu²⁸.

La congresele din 1888 și 1892 au primit pentru Pecica scrisori de reprezentare dr. Nicolae Oncu și dr. George Popa²⁹.

Mișcarea memorandistă din 1892 a avut un puternic ecou și în Pecica Română. Printre memorandiștii participanți la Viena pentru a-și susține revendicările aflându-se și dr. George Popa, Nicolae Barbura, dr. Dimitrie Barbu și Romulus Ciorogariu.

La începutul sec. al XX-lea, când centrul principal al activismului politic românesc a devenit Aradul, a crescut efervescența luptei politice naționale și la Pecica.

În 1905, în Pecica ia ființă secțiunea partidului Social Democrat Român cu o puternică aderență la populație. Doctrina sa se baza în special pe revendicări sindicale. În 1907, în fruntea filialei din Pecica este ales președinte Gh. Dragoș (Chitu)³⁰.

Sediu de plasă, Pretura, Judecătoria Plasei Pecica, construit în 1888, azi Centru de Asistență

²⁷ E. Glück, N. Roșuț, *Aradul și mișcarea memorandistă*, Arad, 1976 p. 18 – 19

²⁸ Colectiv, *Aradul permanență în istoria românilor*, p. 311

²⁹ Ibidem p. 314

³⁰ E. Glück, Al. Roz, *Din istoria mișcării muncitorești. Documente arădene, 1821 – 1918*, Timișoara, 1981, p. 184.

În 1908, Gh. Dragoș, în urma alegerilor, este ales „birău” (primar) la Pecica Română.

Partidul Social Democrat Român s-a alăturat Partidului Național Român și în 1918 au participat împreună la realizarea Unirii Transilvaniei cu România.

Primul război mondial (1914 – 1918) și-a pus amprenta și asupra Pecicai. Mulți bărbați au fost înrolați în armata austro-ungară, benevol sau cu forța, aceasta ducând la scăderea numărului de locuitori și a forței de muncă. O mare parte din ei au căzut pe câmpurile de luptă, în special în Galiția și la Isonzo, alții au venit acasă invalizi de război, iar o mare parte au căzut prizonieri.

Lipsa forței de muncă, ororile războiului, creșterea prețurilor, au creat mari nemulțumiri în rândul locuitorilor. În 1918, moralul soldaților era „la pământ”. Au avut loc multe dezertări din armată. Venind acasă, cu arme, acești dezertori au atacat și jefuit la 1 noiembrie 1918 clădirea tezaurului, moara și depozitele de alimente ale armatei.

Pe acest fond, mișcarea de emancipare și eliberare națională a românilor din Pecica a cunoscut un mare avânt. La 3 noiembrie 1918 se înființează în localitate Consiliul Național Român – local, membri fiind Virgil Ciacła, Axente Novac, Gh. Dehelean, D. Emandi, Șt. Petrișor, Gh. Dragoș (Chitu), Arcadie Funar și Romulus Andea.

Foarte repede s-a format „Garda națională Română”, astfel că, practic, conducerea efectivă în Pecica Română se afla în mâinile Consiliului Național Român³¹.

La Marea Adunare de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918, românii din Pecica au fost reprezentați de Emanuil Puta junior și de către Ștefan Petrișor. Acolo s-a votat ca Transilvania să se unească cu România, lucru realizat de facto, dar mai târziu, și de iure prin Tratatul de pace de la Trianon.

³¹ Al. Roz – *Consiliul Național Român Central și gărzile naționale române din Arad*, 1918, Cluj Napoca 1993 (Acte și documente I)

Bibliografie

1. Fábrián Gábor, *Arad vármegye leírása történelmi, geographiai és statisztikai tekintetben*, Buda, 1835. (Descrierea comitatului Arad din punct de vedere istoric, geografic și statistic).
2. Glück Eugen, *Unele informații provenite din cronicile medievale referitoare la zona Aradului*, Arad, Ziridava, VI, 1976.
3. Kovách Géza, *Fejezetek Pécska Nagyközség történelméből*, Pécska, 1995 (Capitole din istoria mării comune Pecica).
4. Kovách Géza, *Răspândirea meșteșugurilor în comunele comitatului Arad în secolele XVII – XIX*, Arad, 1974.
5. Lazăr Ioan, *Monografia istorică a comunei Pecica de la începuturi până la 1849*, Arad, 1989.
6. Márki Sándor, *Arad vármegye és Arad szabad királyi város története*, I-II. Arad, 1892, 1895. (Monografia comitatului Arad).
7. Nagyhalmágyi Sándor, *Magyarpécska múltjából*, Pécska, 1999 (Din trecutul Pecicăi Maghiare).
8. V. Popeangă, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului 1721 – 1821*, Arad, 1974.
9. Somogyi Gyula, *Arad szabad királyi város és Arad vármegye községeinek leírása*, Arad, 1913. (Descrierea orașului regal liber Arad și al comunelor comitatului Arad).
10. Romulus Șiclovan și Ioan Hedeșan, *Drumul unei școli 1771 – 1971*, Pecica, 1971.

Magazinul Alimentar al lui Olár Péter

și pecicani în fața Casei Culturale

IV. Culte

Cuprins

IV. 1. Din istoria Bisericii ortodoxe române din Pecica.....	139
IV. 2. Începuturile muzicii corale bisericești în biserica ortodoxă română..	151
IV. 3. Scurt istoric al comunității sârbe din Pecica	159
IV. 4. Aspecte din viața romano-catolică pecicană	169
IV. 5. Parohia greco-catolică Pecica.....	201
IV. 6. Biserica Creștină Baptistă Pecica.....	203

Hartă din anii 1830

IV. 1. Din istoria Bisericii ortodoxe române din Pecica

Cuprins

Din istoria Bisericii ortodoxe române din Pecica	140
Anexă - lista preoților ortodocși între anii 1779 - 2007.	149

IV. 1. Din istoria Bisericii ortodoxe române din Pecica¹

Consemnările ce urmează se bazează pe materialul găsit în biblioteca bisericii: *Monografia comunei Pecica* scrisă de învățătorul Petre Ugliș

Delapecica, la care se adaugă redactarea preotului Nicolae Ardelean din începuturile celor patru parohii ortodoxe române până la anul 1968.

Viața bisericească creștină a acestei așezări începe, desigur, odată cu existența celor mai vechi locuitori, românii. Prin secolul al VII-lea și al VIII-lea întreaga regiune cuprinsă între Tisa și Carpați era locuită de creștini, vlahi, și de puțini slavi, cu preoțimea lor aparținând de Patriarhatul Constantinopolului, având în “Cetatea Mureșană” (Cenadul de azi) episcop ortodox până aproape de mijlocul secolului al XI-lea. Tradiția spune că în părțile noastre erau trimiși misionari, călugări de la Constantinopol și Vidin, care întemeiau biserici și

mănăstiri, între care și biserica din Pecica, printre cele dintâi, precum și două mănăstiri, una ținând de satul “Popin” (satul popilor), zidită la răsărit de sat. Biserica a fost construită din lemn, dincolo de digul Mureșului la circa 10

¹ Autor: Preot Paroh Iconom Stavrofor Mihai Ineoan

m, având un șanț larg de 2m de jur împrejur pentru a nu fi inundată. Locașul Sfânt a fost înjghebat pentru grănicerii sârbi care apărau granița împotriva turcilor.

Preotul Mihai Ineoan, pentru a se convinge de spusele credinciosului Gheorghe Țigu din Pecica nr. 38, în vârstă de 88 de ani, s-a deplasat împreună cu el la fața locului, în anul 2003. Credinciosul Gh. Țigu a mărturisit că în copilăria sa a văzut lăcașul dărăpănat. După tradiție, locul acela a fost numit "La Bisericuța". A doua mănăstire a fost zidită la apus de comună, în fostul sătuleț Gheduș, locul fiind numit "Biserica pustie". Ruinele au rămas până în zilele noastre în albia Mureșului, putându-se observa numai în vreme de secetă când scade râul. Biserica a fost ridicată de voievodul român Ohtum, în jurul anului 1 000, pe moșia sa.

Se crede că cele două mănăstiri din apusul și răsăritul comunei noastre erau ortodoxe, ca și cele din stânga Mureșului Hodoș-Bodrog și Bezdin, care aparțineau sârbilor.

În jurul anului 1 000, Pecica își avea biserica ortodoxă, fapt dovedit într-o diplomă a regelui Ștefan I al Ungariei, care a încreștinat pe unguri.

Din biserica ortodoxă au fost scoși românii în 1330, întâia oară, apoi, a doua oară, în anul 1753, de către catolici. În anul 1633, în această biserică a fost ales Episcopul Ineului: Longinus, provenit din neamul Brâncovenilor.

Toate cronicile străine amintesc despre colonizarea, părăsirea comunei și a doua colonizare a ungarilor în Pecica. Se spune că stabilitatea în această zonă mănoasă era a sârbilor, a slovacilor și a românilor înainte de venirea ungarilor.

O mărturie orală, culeasă din gura bătrânului Vichentie Ciorogariu, în vârstă de 93 de ani (rudă a Episcopului de Oradea, Roman Ciorogariu, originar din Pecica), spune că, pe lângă românii băștinași, au mai venit în decursul vremii alți români, parte din Banat, și s-au așezat în partea de sud-est a comunei Pecica, parte care și astăzi poartă denumirea de "Deheleni". Alții au venit din diferite părți ale Transilvaniei (Șicula, Hălmagiu - jud. Arad, Tămajda, Chevereș etc. - jud. Bihor), așezându-se în partea de sud-vest, care poartă denumirea de "Ardeleni". Câțiva au venit din părțile nord-estice, din apropierea rutenilor, și cartierul se numește "Ruși".

Datele istorice ne confirmă că localitatea Pecica este așezată pe fosta albăie a Mureșului, care sapă mereu spre Banat. Ea s-a format în decursul a câtorva sute de ani din șapte sătulețe sau cătune aflate în jurul localității.

Potrivit aceleiași surse, vatra comunei fiind în timpurile mai vechi la apus și în dealul viilor, precum și pe locurile ridicate din hotarul fostei Comune Rovine (Pecica maghiară), și Biserica veche a românilor ortodocși a existat în apropierea actualei Biserici Romano-Catolice, pe intravilanul fostei case

a familiei Bolyos, fiind locaș de închinare pentru românii și sârbii colonizați în Pecica, la finele secolului al XVII-lea, în 1695.

În curtea acestei Biserici, tot după o sursă orală, Pava Rustici, paraclisierul bisericii învăța pe copiii românilor și ai sârbilor, citirea și scrierea cirilică, socola și cântarea bisericească, strădanie pe care a continuat-o după plecarea acestuia în Rusia. Era atunci preot Ilie Popa.

După răscoala lui Pero Seghedinatz și mai ales după ce între anii 1753-1765 au fost colonizate în Pecica 420 de familii maghiare, așezate în locurile fertile ale fostei comune Rovine, românii și sârbii au fost siliți să se mute la răsăritul comunei, ca măsură de represiune. Vechea biserică a românilor și sârbilor a fost dărâmată pentru a face loc actualei biserici romano-catolice, ridicată în anul 1755.

Obștea românilor ortodocși și puținii sârbi care au rămas în comună după emigrarea numeroasă în Rusia și Banat a zidit, în anul 1774, o nouă biserică din cărămidă, pe locul unde se află și astăzi. În această biserică serveau la

Iconostasul Bisericii

Evangelierul Bisericii Ortodoxe Române din Pecica, din 1877.

început 3 preoți români și unul sârb, slujind dumnezeieștile slujbe în două duminici consecutive în limba română, iar în a treia în limba sârbă. Printre credincioșii parohiei se aflau și câțiva macedo-români, numiți “greci”, dintre care unii s-au distins a fi binefăcători ai sfintei biserici.

În timpul luptei de emancipare a românilor, de ieșire de sub tutela bisericii sârbești, având în frunte pe primarul Dimitrie Ciorogariu, tatăl viitorului Episcop Roman Ciorogariu de Oradea, românii ortodocși din localitate au dobândit dreptul de a sluji în această biserică de 9 ori în limba română și numai o dată în limba sârbă, după ponderea numerică a credincioșilor.

După despărțirea ierarhică din 1872, credincioșii sârbi, primind cota de 6000 florini precum și sume importante de la Curtea imperială din Viena, și-au zidit actuala lor biserică.

La 1 decembrie 1863, răsturnându-se turnul bisericii în urma unui uragan, la 27 decembrie în același an, arzând interiorul bisericii și rămânând doar zidurile, obștea credincioșilor români a refăcut biserica în anul 1865, cu o turlă scundă, care a fost înlocuită în 1882 cu alta mai înaltă. Tot atunci i s-a ridicat bisericii și bolta de cărămidă.

În decursul anilor 1876-1877, s-a sculpat actualul iconostas de către sculptorul Ianici din Arad, iar în anii 1881-1882, acesta a fost aurit și împodobit cu icoane în ulei de către pictorul Costin din Arad, sculptura costând 1500

florini și pictura, 500 florini. Biserica astfel refăcută și împodobită a fost sfințită la 1 august 1882 de către episcopul Ioan Mețianu al Aradului.

Hramul bisericii:

Sfinții Trei Ierarhi

În decursul primului război mondial, în 1917, au fost coborâte din turla bisericii toate clopotele și preluate de armata imperială austro-ungară. În anul 1925 s-au reșezat actualele 4 clopote. Unul dăruit de credinciosul Iuliu Luțai, altul, cel mai mic, dăruit de fondul “Casei Culturii”, cel de al treilea s-a confecționat din sumele disponibile ale parohiei, iar cel mare, în greutate de 1200 kg, împreună cu scaunul de fier, s-a turnat din donațiile credincioșilor. De precizat că în anul 1920 a luat ființă Casa Culturală, proprietate a bisericii, al cărei președinte a fost preotul paroh Nicolae Ardelean, desfășurându-se aici o bogată activitate culturală și religioasă. Există

dovezi în acest sens în registrul de protocol al Casei de Cultură. Activitatea s-a desfășurat până în preajma anului 1942, când România intrase în război, clădirea fiind utilă pentru cazarea detașamentului de grăniceri. Ulterior, regimul comunist, prin Ministerul de Interne, a naționalizat clădirea la 10 aprilie 1948.

Biserica mare de astăzi, din cauza crăpăturilor produse de-a lungul bolții de cărămidă, cu toate că aceasta a fost consolidată în 1906 cu legături de fier, și din cauza exteriorului deteriorat, a fost renovată în mod radical între anii 1926-1931, sub conducerea arhitectului Conrad Richter din Timișoara. Cu acest prilej i s-au înălțat zidurile, s-au construit cele trei turla, cafasul sau balconul pentru cor, o nouă boltă de scânduri, acoperișul, nișele pentru străini și altarul, dându-i-se actuala înfățișare arhitectonică. Tot atunci interiorul bisericii a fost împodobit cu icoane pictate în ulei de către pictorul Ioan Bălean din Caransebeș, iar iconostasul vechi a fost aurit din nou de către maestrul Mihail Haubenreich din Arad. Construcția Locașului Sfânt s-a efectuat în paralel cu ridicarea clădirii Protopopiatului. Conducător la aceste lucrări a fost protopopul Ioan Popescu.

Sfințirea Sf. Locaș în starea actuală s-a făcut la 14 noiembrie 1931 de către P.S. Dr. Grigore Comșa, episcopul Aradului.

În 1965, crucile de pe cele trei turla, fiind deteriorate, au fost înlocuite cu altele din alamă aurită. Tot atunci s-a refăcut acoperișul de tablă de pe cele

trei turlle și cafasul din cărămidă a trebuit să fie înlocuit cu șine susținute pe două coloane din beton armat.

În anii 1971-1972 se întreprind lucrări de asanare, electrodreanare a igrasiei de la biserică după metoda ing. Dinu Moraru de la București.

În anul 1974 se întreprind lucrări de consolidare a boltei, în vederea pictării Sf. biserici.

În anii 1975-1976-1977, în perioada verilor, s-a pictat biserica în tehnica fresco de către pictorul prof. Victor Jurcă din Lugoj cu un colectiv numeros de pictori autorizați și studenți, după devizul inițial al pictorului rector Ieremia Profeta. În 1978 se reface draperia în tehnica "tempera". Ea este înlocuită, în anul 1987, de pictorii Alexandrina și Radu Jitariu, prin executare de frize ornamentale și includere de medalioane de Sfinți. Totodată ei au pictat baptisteriul, folosit acum pentru aprinderea lumânărilor pentru vii și răposați.

În anul 1979 s-a curățat și recondiționat iconostasul, prin echipa aceluiași profesor Victor Jurcă. În anul 1980 s-a vopsit tot mobilierul din biserică și în anul 1981 s-au confecționat lambriuri din lemn de stejar pentru a evita stricăciunile igrasiei la pictura bisericii, întrucât electrodreanajul nu s-a ridicat la înălțimea așteptărilor.

Între anii 1983 și 1986 se execută lucrări de reparație exterioară la împrejmuirea bisericii, casa parohială nr. 1, împrejmuirea casei parohiale și anexe, la biserică lucrând meșterul Ștefan Ordodi, iar la casa parohială, meșterul Teodor Mânzat, la jghiaburi meșterul Gheorghe Cociubă, iar ultimele lucrări înaintea sfințirii bisericii au fost repararea și lăcuirea ușilor la biserică, prin bunăvoința meșterului tâmplar Ioan Bala.

Este de menționat faptul că, la 30 iulie 1989, P. S. Episcop dr. Timotei Sevicu al Aradului, Ienopolei și Halmagiului a sfințit biserica.

Între anii 1903-1950 localitatea Pecica a fost sediu de Protopopiat pentru 15 Parohii: Parohia I Pecica, Parohia II Pecica, Parohia III Pecica, Parohia IV Pecica / Rovine (conform listei de însemnări de la pagina 44, din *Evanghelia* tipărită sub Episcop Andrei Baron de Șaguna, scoasă de sub tipar la Sibiu, în anul 1859), Parohia Felnac, Parohia Secusigiu, Parohia Munar, Parohia Turnu, Parohia Pereg, Parohia Semlac I și II, Parohia Șeitin I și II, Parohia Nădlac I și II. Primul conducător al Protopopiatului a fost preot Ioan Popescu.

Alăturat, în Anexa I, sunt numele preoților care au slujit în Parohia Pecica, cunoscuți cu numele, începând cu anul 1779, și notați în *Evanghelia* specificată mai sus, în paginile 43-44.

În *Evangheliarul* Episcopului Andrei Baron de Șaguna, la însemnările de la pagina 38, se amintește existența, începând cu anul 1834, a șapte școli confesionale pe cuprinsul comunei. Desigur că însemnările vorbesc și despre

averea bisericii, donațiunile și fundațiunile relizate în timp.

În anul 1974 statul român a rânduit trasarea șoselei naționale, pentru a îndrepta drumul prin cimitirul ortodox român "Ardeleni". În acel an au fost deshumați răposații și îngropați în incinta de astăzi a cimitirului. Casa de serviciu a îngrijitorului a fost demolată și construită în interiorul cimitirului.

În anul 1974-1982 s-a construit gardul din fața șoselei și gardul din plasă de sârmă cu stâlp de beton în jurul cimitirului.

În anul 1988 a fost revizuită casa de serviciu a îngrijitorului din cimitirul "Deheleni" și s-a realizat gardul din plasă de sârmă cu stâlpi de beton, pe o lungime de 1000 metri liniari.

În același an a fost demolată casa parohială nr. 2 din Pecica, cu nr. 1017, din ordinul regimului comunist, pentru construirea centrului civic format din blocuri. Prin această acțiune neanunțată de primarul Doina Firca, preotul Mihai Ineoan, care locuia în această clădire, a fost prejudiciat.

În schimb, Consiliul Parohial și Adunarea Parohială au hotărât cumpărarea din fonduri proprii a unei alte case din Pecica, cu nr. 1472/a, vecină cu biserica. Costul a fost de 280000 lei.

După descătușarea de regimul comunist, cu sprijinul primului primar ales în mod democratic, inginer Viorel Iobb, s-a construit Biseriçuța (capelă) din cimitirul "Ardeleni", începând cu noiembrie 1993 (fundația, iar din august 1994 s-a efectuat lucrarea în sine, condusă de preotul paroh Ioan Roman. Continuarea lucrărilor a rămas pe seama noului paroh, Mihai Ineoan, care a contactat pe meșterul Emil Sass - întrucât frații Pop din zona Bistrița-Năsăud au

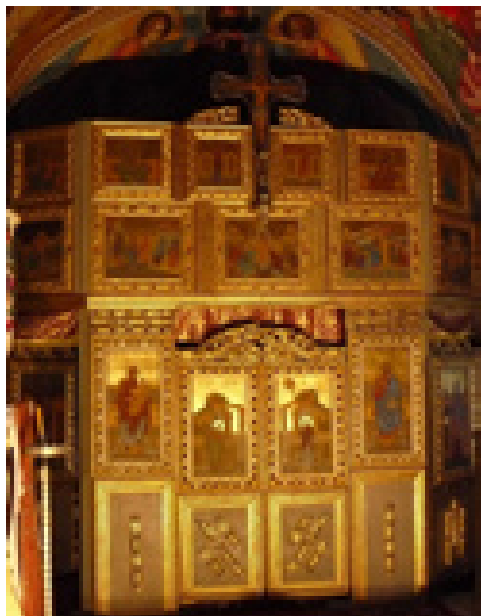
Capela, casa mortuară și crucea ridicate în 2007

părăsit lucrarea după decesul părintelui Ioan Roman.

În acel an 1994, Sfântul Locaș a fost executat în roșu după proiectul ingineriei Gina Ardelean, din Arad. Construcția are ca bază arhitectonică crucea dublă

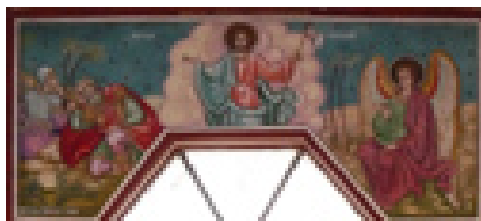
grecească, cu o cupolă centrală și o turlă pentru clopot. Inițial s-a dorit o capelă de înmormântări, ulterior parohul schimbându-i destinația, construind altar cu Sfântă Masă (Prestol), pentru a se oficia dumnezeiasca Liturghie. Menționăm că tencuielile interioare și exterioare s-au executat în anul 1995. Lucrarea în

sine a durat patru veri. În 1996, Nicolae Uivari, din Timișoara, a donat bani pentru confecționarea mobilierului, scaunelor și cafasului; obiecte executate de către meșterul Matei Colompar din Pecica. După ideile parohului s-a lucrat iconostasul, icoanele au fost lucrate de

pictorul Radu Jitaru din Arad, ramele fiind donate de Marcel Ciobănașu.

Pictura de pe pereți a fost săvârșită în frescă de către Gheorghe Popescu din Rădăuți, în noiembrie 1996. Materialul lemnos a fost donat de primarul Ioan Munăreanț împreună cu soția sa, Aurelia. Fiecare scenă picturală are scris la bază numele credinciosului donator. Acoperișul cu tablă de aluminiu a fost executat de meșterul Viorel Dumitrescu din Timișoara, jghiaburile și burlanele fiind lucrate de meșterul Petru Petcov, din Pecica.

Iconostasul capelei și pictura „Învierea Domnului”

Biseriцуța are o capacitate de 150 de persoane, înălțimea ei este de 13,50 metri. Edificiul a costat 58 de milioane lei. Biseriцуța poartă hramul „Învierea Domnului” și a fost târnosită (sfințită) de P. S. Episcop Dr. Timotei Seviciu, înconjurat de un însemnat sobor de preoți, în 5 octombrie 1997. În acea duminică preotului Mihai Ineoan i s-a acordat distincția de Iconom Stavrofor

(purător de cruce).

În urma trasării șoselei naționale prin cimitirul “Ardeleni” au rămas în exterior, pe o suprafață triunghiulară, 2000 metri pătrați, care până în 1996 nu au fost expropriați; terenul în cauză nefiind lucrat de nimeni.

Ca urmare a demersurilor făcute de episcopul I. Gheorghe Emandi și aprobate de Episcopia Aradului, terenul respectiv a fost dat la schimb pentru casa din Pecica, nr. 1461. Această casă a fost cumpărată în favoarea parohiei de familia Valter Killian și Livia, patronii benzinăriei Atol, cu 48 de milioane. Apoi a fost intabulată, adăugându-se o sultă de 35 de milioane.

După 1990 numeroși veterani de război s-au plâns parohilor că nu au un loc de închinare pentru camarazii lor căzuți pe câmpurile de luptă. De

abia în anul 1999, cu ajutorul donatorilor, s-a construit Monumentul Eroilor, încrustându-se pe plăcile de marmură numele eroilor căzuți în cele două războaie mondiale și chiar a donatorilor - constructor meșter Iosif Szekerczés. Monumentul a fost sfințit în 8 noiembrie 1999 de către Consilierii Sfintei Episcopii, Preot Vasile Pop și Preot Traian Micoroi și un mare sobor de preoți.

La sărbătoarea Floriilor din anul 2000 s-a sfințit toaca de lemn cu un etaj; donatori: primar Ioan Munăreanț și inginer Gheorghe Tomoioagă.

În curtea bisericii mari s-a zidit sculptura lui Mihai Păcurar, care reprezintă monumentul închinat Episcopului Roman Ciorogariu (Academician corespondent), născut în Pecica în 1852 și Episcop al Oradiei între anii 1917-1936, când a trecut la Domnul. A fost unul dintre promotorii Unirii din 1918, a scris cartea *Zile*

trăite - amintiri din acea perioadă grea.

Ponderea actuală a ortodocșilor în orașul de astăzi este de 58 la sută, adică peste 6400 suflete. Romano-catolicii sunt 36 la sută, circa 4000 suflete. Diferența de șase sutimi cuprinde pe ortodocșii sârbi, penticostalii, divizați în două clădiri, baptiștii, uniții și adventiștii.

După 1990 din parohiile noastre au absolvit Academia Teologică din Arad, 4 fete și un teolog seminarist. Edificiul școlar "Dragoș", fostă parohie naționalizată în anul 1971, a fost retrocedat în 27 august 2004. După Legea 274/2005 urmează a fi retrocedată Casa Culturală, naționalizată în anul 1948 - conform actelor de la Arhivele Naționale, cu sediul în Arad.

E necesar să amintim că Biserica Ortodoxă Română a avut în proprietate 4 sedii parohiale, cu 4 preoți parohi, cu un total de 186 ha terenuri arabile. După Legea funciară 18/1991 s-au retrocedat 10 ha, iar prin Legea Lupu 1/2000 s-a reușit câștigarea procesului privind un amplasament de pășune în Sionda, de 18 ha 40 arii.

După unirea Transilvaniei cu patria mamă, în localitatea Pecica funcționau patru coruri conduse de: învățătorii Gheorghe Laita, Nicolae Duma, Ilie Popian și cântărețul Dinu Barbu, din parohia Pecica-Rovine. Odată cu venirea regimului de tristă amintire, nu s-au mai realizat cântări religioase.

După o pauză de 10 ani, adică din anul 1958, diaconul Catedralei din

Arad, Nicolae Șerb, a instruit corul cu numele de “Sfântul Gheorghe”. Din anul 1960 corul, condus de profesorul de muzică din Arad, Ioan Lupșa, a obținut rezultate remarcabile.

Din anul 1990 funcționează corul de copii (Unison). Dirijori: Marta-Maria Balázs și Alexandru Martin (și cântăreț angajat).

Prin bunăvoința dirijorului Cristian Giurgiu s-a constituit un cor mixt, purtând numele Episcopului “Roman Ciorogariu”, care este format din 30 de persoane, majoritatea intelectuali. Execuțiile corale sunt după știmate sau note muzicale. După o muncă de 6 luni, cu repetiții de două, trei ori pe săptămână, au cântat prima Sfântă Liturghie în 17 august 2003. O contribuție la tenor a fost cea a preotului paroh Mihai Ineoan.

Educația religioasă a fost predată în școală după 1990 de preoții: Ioan Roman, Mihai Ineoan, Mircea Popa, precum și de titularii de drept: Marta-Maria Balázs, ulterior căsătorită Ungureanu, și Ioan Gavril Popa din Arad.

Între anii 1995 - 2005, preoții au inițiat excursii de cinci sau șase zile cu enoriașii pentru a cunoaște patrimoniul național tradițional, vizitând aproape fiecare colț de țară, îndeosebi Sfintele Mănăstiri.

Implicările noastre sunt sub semnul călătoriei, pentru a-l căuta pe Iisus Hristos, care veghează din ceruri pe cei ce-I sunt devotați în credință.

Fie ca Domnul să ne primească la intrare în patria cerească cu slovele “*Vino bună slugă și credincioasă că peste puțini ai fost pusă și peste multe te voi pune, întră întru bucuria Domnului și Dumnezeului tău*”. Amin.

Inițiatorii acestor pagini au fost: până la 1968 preot paroh Nicolae Ardelean, până în 1981 preot paroh Iconom Stavrofor Ioan Roman și până în 30 noiembrie 2005 preot paroh Iconom Stavrofor Mihai Ineoan.

Anexă - lista preoților ortodocși între anii 1779 - 2007.

Preot	a început a servi la
Gregoriu Popovicia	5 ianuarie 1779
Dimitrie Ioanoviciu	27 ianuarie 1779
Mihailu Prodanoviciu	8 martie 1779
Petru Trifonov (iciu)	17 martie 1779
Mihailu Maxiciu (Maximoviciu)	19 aprilie 1779
Dimitrie Crăciunu (Oviciu)	23 martie 1784
Gregoriu Crăciunu	12 aprilie 1784
Ioanu Petroviciu	13 aprilie 1784
Ioanu Todoraviciu	8 februarie 1786
Ioanu Popoviciu	1 martie 1786
Georgiu Crăciun	21 octombrie 1807
Vasile Crăciunu	20 ianuarie 1807

Preot	a început a servi la
Marcu Petroviciu	20 ianuarie 1807
Georgiu Prodanoviciu	11 septembrie 1810
Maxim Caracioni	25 septembrie 1820
Emanoilu Petroviciu	23. IX. 1827 – 27 septembrie 1820
Iosifu Petroviciu	25 iunie 1825
Arsenie Stoicoviciu	13 ianuarie 1829
Vasiliu de Boitoru	8 noiembrie 1836
Georgiu Bila	19 februarie 1850
Vasiliu Prodanoviciu	4 febr. 1851 - 1879
Simeonu Andronu	28 septembrie 1852
Leontie Gerga	25 ianuarie 1851
Mihailu Lelea	23 mai 1854 în Agrișu
Niceforu Atanatzkovic	30 oct. 1855 – 25 ian. 1881
Vasiliu Caracioni (Vaia)	12 nov. 1856 – 12 ian. 1868
Terentiu Dimitrescu	1 dec. 1869 – 3 iunie 1879
Ioanu Moldovanu	15 aprilie 1871 - 6 apr. 1873
Atanasiu Stanescu	4 nov. 1872 administrator interior
Ștefanu Tamașdanu	8 apr. 1879 – 10 aug. 1910
Demetriu Ganea	1 iulie 1879 de la Semlac
Demetriu Popa (Par. I)	10 febr. 1880 – 21 febr. 1889
Ioanu Evuțianu (Par. II)	1 mai 1888 – 22 apr. 1900
Dr. Demetriu Barbu (Par. III)	6 dec. 1889 în 15 nov. 1912 s-a promovat de protopop al Chișineului
Sava Tămășdan (Par.I)	18 martie 1901 – 10 oct. 1925
Ioan Popescu (Par. II - protopop Pecica)	20 mai (2 iunie) 1912 – 1 oct. 1949, răposat la 20 mai 1966
Dr. Ioan Felea (Par. III)	16/19 oct. 1913 – 1928 și 1944 în Buc.
Dimitrie Morariu (Par. I)	17 iulie 1927 – 1 oct. 1964
Nicolae Ardelean (Par. III)	30 sept. 1928 – 30 sept. 1968
Mircea Emandi (preot ajutor)	1 oct. 1947 – 1949
Teodor Șiclovan	1 sept. 1938 Rovine și Pecica 1 oct. 1949 – 31 martie 1973
Tudor Demian	1 oct. 1964 – 1 oct. 1974
Iuga Horațiu	1 nov. 1973 – 30 iunie 1978
Eugen Popovici	1 nov. 1974 – 28 febr. 1976
Ioan Roman	1 apr. 1976 – 10 sept. 1994
Vălean Andrișescu	1 iulie 1978 – 1 martie. 1981
Mihai Ineoan	8 martie 1981 până în prezent
Mircea Popa.	1 ianuarie 1995 până în prezent

IV. 2. Începuturile muzicii corale bisericești în biserica ortodoxă română

Cuprins

Începuturile muzicii corale bisericești în biserica ortodoxă română.....	152
Activitatea corală bisericească din Parohia Ortodoxă Română Pecica, la finele secolului al XIX-lea.....	153
Societatea tinerimii adulte “Sfântul Gheorghe” din Parohia Ortodoxă Pecica.....	154

IV. 2. Începuturile muzicii corale bisericești în biserica ortodoxă română¹

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, alături de cântarea monodică de strană, a început să pătrundă în bisericile românești și cântarea corală armonică. Dar introducerea acestei noi forme de cântare în Biserica noastră s-a făcut destul de greu, întâmpinând chiar și opoziția unor reprezentanți ai Bisericii. În orice caz, cultivarea cântării bisericești corale a dus la crearea unui stil autohton, propriu Bisericii noastre, bazat însă pe muzica psaltică, preluată și armonizată.

Primul cor, despre care avem știri în secolul al XIX-lea, a fost cel înființat de arhimandritul rus Visarion, pe lângă biserica Curtea Veche, din București. Acest cor folosea un repertoriu alcătuit din lucrările unor compozitori ruși, traduse în românește și adaptate. Alt cor era cel instruit de Anton Pann, la bisericuța Crețulescu din București.

În Moldova s-a înființat un cor la Seminarul din Socola, apoi la Catedrala Mitropolitană din Iași, ambele conduse de G.D.Burada. În Banat, primul cor bisericesc a luat ființă la Lugoj, în 1840 - 1841.

După Unirea Principatelor s-a introdus în mod oficial cântarea corală în cultul divin, printr-un decret semnat de Alexandru Ioan Cuza, la 18 ianuarie 1865. De acum înainte încep să se organizeze numeroase alte coruri în toată țara. Din păcate, în perioada de început, noua cântare corală n-a fost prelucrată și armonizată în spirit național, ci a suferit influențele curentului germano-italian și rusec. Astfel de influențe se resimt în lucrările lui Alexandru Flechten-Macher, Eduard Uachmann, Ioan Cart, Carol Fliculi, Isidor Vorobchievici, Eusebiu Mandicevschi, Ciprian Porumbescu.

Între cei care au prelucrat cântările bisericești în spirit național, bazate pe cântarea tradițională, se număra Alexandru Podoleanu (1846 - 1907), profesor de muzică vocală, din București, și dirijor al corului bisericii "Domnița Bălașa". Multe din melodiile sale au devenit tradiționale și oficiale în Biserica Ortodoxă Română.

Cei care au început o transcriere, prelucrare și armonizare a cântărilor psaltice de strană, în Biserica noastră, au fost Teodor Georgescu (1824 - 1880), George Ionescu (1842 - 1922) și mai ales Gavril Musicescu (1847 - 1903). Cu aprobarea specială a Sfântului Sinod, Gavriil Musicescu - ajutat de profesorii

---

¹ Autor: prof. Márta Mária Balázs

de muzică Gr.Gheorghiu și Gh. I. Dina, din Iași, -a început transcrierea pe note lineare a cântărilor bisericești. Apoi le-a tipărit în mai multe broșuri, între 1884 – 1898, majoritatea cu sprijinul episcopului Melchi-Sedec al Romanului. Musicescu a compus și un număr apreciabil de piese corale bisericești, tipărite în mai multe broșuri - influențate însă de cele rusești. Piute din compozițiile sale au rămas până azi în repertoriul corurilor noastre bisericești. G.Musicescu a dirijat corul peste un sfert de veac.

Corul Catedralei Mitropolitane din Iași era considerat pe atunci cel mai bun cor din țară. G. Flusicescu a introdus pentru prima dată la noi vocile feminine într-un cor bisericesc. El a rămas în istoria muzicii noastre bisericești ca un creator, artist, interpret și dirijor neîntrecut, cu o operă muzicală impresionantă.

În Transilvania, consemnăm pe preotul Dimitrie Cuntan (1837 - 1910), profesor la Institutul Teologic Pedagogic din Sibiu, care a notat pentru prima oară, în sistem linear, cântările practice în Transilvania (în broșura *Cântările bisericești după melodiile celor opt glasuri*, Sibiu 1890, și alte ediții). Are apoi o serie de alte compoziții (*Liturghia pe doua voci*, *Cântările funebre*), toate bazate pe vechi melodii bisericești locale.

George Dima (1847 - 1925), profesor la Sibiu și Brașov, apoi director al Conservatorului din Cluj, cel mai de seamă dirijor și compozitor român în perioada de afirmare a muzicii corale, a lăsat și o bogată creație corală bisericească (*Cântările Sfintei Liturghii*, *Prohodul*, *Irmoase*) bazată pe melodii tradiționale transilvane.

La Blaj a activat Iacob Mureșanu (1857 - 1917) cu *Liturghii pentru cor mixt* și bisericesc și multe alte piese bisericești.

În Banat menționăm pe Ion Vidu (1862 - 1931), profesor și conducătorul Reuniunii de muzică și cântări din Lugoj, cunoscut prin prelucrările și armonizările cântecelor populare din Banat, care a lăsat și o frumoasă creație bisericească, dar cu un stil neunitar.

Activitatea corală bisericească din Parohia Ortodoxă Română Pecica, la finele secolului al XIX-lea

Sfârșitul secolului al XIX-lea a adus modificări sensibile în configurația muzicală bisericească din parohia noastră. Se simțeau tot mai mult efectele pătrunderii muzicii armonizate în biserică.

În 1871 se înființează o nouă școală în Pecica, din inițiativa și cu concursul fostului notar comunal Nicolae Filimon. Primul învățător al acestei școli a fost Iosif Iosa, fiu al satului născut în 1840. Numele acestui învățător se leagă de înființarea primului cor vocal al plugarilor din Pecica, în anul 1880, cor

compus din 60 de bărbați și femei; aceștia cântau imnele Sfintei Liturghii, pe șase voci, imne de Vorobchievici. Corul a ființat 15 ani având o activitate intensă: alături de asimilarea cântărilor bisericești armonizate, cu ajutorul soției domnului învățător Iosif Iosa, coriștii au învățat cântări naționale, piese de teatru de Vasile Alecsandri, Iosif Vulcan etc.

La începutul secolului al XX-lea se va relua această frumoasă tradiție locală și, astfel, se va deschide o nouă perioadă în istoria muzicală bisericească a parohiei noastre, din “Pesca Română”.

Societatea tinerimii adulte “Sfântul Gheorghe” din Parohia Ortodoxă Pecica

În 1926 au văzut lumina tiparului *Statutele Cercului Tinerimii Adulte “Sfântul Gheorghe”* din eparhia ortodoxă arădeană. Această societate și-a propus “ a se îngriji de desvoltarea vieții religios-culturale, sociale și cetățenești a membrilor săi”.

Capitolele acestui statut reglementează mijloacele ce servesc îndeplinirii scopului propus de Societate, membrii societății, conducerea, funcționarea societății “Sfântul Gheorghe”, vizează și chestiuni disciplinare și două dispoziții transitorii.

O broșură din 1929, apărută tot sub tiparul Tipografiei Diecezane din Arad, cu titlul *Fericirea Tineretului și Societatea Sfântul Gheorghe* sub semnătura preotului Ștefan R. Lungu, misionarul Eparhiei Aradului, nu numai că întărește reglementările Statutelor Societății Sfântul Gheorghe, ci adaugă și o explicație a scopului ființării acestei Societăți. Pe prima pagina a acestei broșuri găsim o “povață” : “...Și noi vă iubim iubiți tineri. Tineretul este nădejdea neamului nostru, spre el se îndreaptă gândul nostru. De la felul cum va fi crescut tineretul și dela felul cum tineretul va înțelege să lupte în vâltoarea vieții, atârna viitorul neamului nostru. Iată dar, că silințele și nevoințele noastre pentru tinerime sunt îndreptățite.

Arad 15 Martie 1929.”²

Dar ne întrebăm, oare de ce s-a dat tocmai acest nume Societății Tinerimii? Preotul Ștefan R. Lungu spune că “viața și nevoințele Sfântului Gheorghe sunt o icoană de desăvârșire duhovnicească spre care ar trebui să râvnească tinerimea.” S-a ales un nume de sfânt apărător al tinerimii, Sfântul Gheorghe. El trebuie să fie o icoană și pilda vie în lupta contra păcatelor. Biruința lui umple și sufletul nostru de nădejdea izbândeii noastre.

Ținta acestei societăți era de a obișnui pe tineri cu viața creștinească, de a-i

² Fericirea Tineretului și Societatea Sfântul Gheorghe de preot Ștefan R. Lungu, tipografia Diecezana, Arad, 1929.

lumina prin binefacerile culturii și ale învățaturii. Membrii societății Sfântul Gheorghe aveau următoarele îndatoriri:

1. Cercetarea regulată a bisericii;
2. Mărturisirea și cuminecarea cel puțin o dată pe an;
3. Participarea la corurile bisericesti – culturale;
4. Cetirea Sfintei Scripturi și a altor cărți religioase;
5. Participarea la conferințele religioase – culturale;
6. Participarea la cursul de catehizare;
7. Prăznuirea sărbătorilor naționale culturale ;
8. Cinstirea memoriei eroilor naționali;
9. Păstrarea în bună regulă a cimitirului și a curții bisericesti;
10. Abonarea și cetirea de cărți și gazete bune;
11. Aranjarea de șezători culturale, teatru și joc;
12. Regularizarea jocului și a petrecerilor;
13. Combaterea luxului și a beției;
14. Dezvoltarea simțului de cruțare;
15. Sprijinirea lucrărilor de ajutoare creștine;
16. Ajutorarea celor săraci;
17. Formarea unei echipe de pompieri;
18. Călătoriile la locuri istorice;
19. Lucrul de mână;
20. Membrii societății sunt tinerii și fetele de la 15 —24 de ani.

Societatea Tinerimii era în legătură cu Casa Culturală, avea steagul său național și conducători aleși dintre membrii săi. Se bucura de mare cinste în fața celor mai bătrâni și celor mai mari.

Societatea Tinerimei Adulte “Sfântul Gheorghe” din comuna Pecica s-a înființat în 1930 și a jucat un rol extrem de important în stimularea tineretului în direcția activităților religioas-culturale (material documentar : invitațiile la evenimentele religioas - culturale de Crăciun și Paști, din anii 1931,1932 și 1933). În scurt timp s-a înființat și corul purtând numele “Sfântul Gheorghe”, iar scopul funcționării acestui cor era prevăzut în Statutul pentru funcționarea corului bisericesc ortodox, apărut în 1931, sub tiparul tipografiei Diecezana, din Arad. Acest statut prevedea :

a) cântările armonioase, să contribuie la ridicarea și întărirea religiozității și moralității credincioșilor,

b) membrii corului să se instruiască în cântările de strană, pe care le vor executa în singular și împreună,

c) prin concertele și festivalurile, ce le va aranja, să ofere credincioșilor distracție și mângâiere sufletească, revelând frumusețea cântărilor noastre și

literaturii românești.

În 1931 s-a efectuat un conspect al membrilor societății “Sfântul Gheorghe” din Pecica: Sopran:

1. Măria Belici	4. Veturia Apătean
2. Lucretia Juncan	5. Veturia Crucian
3. Livia Moldovan	6. Veturia Ponta

Statutul corului bisericesc ortodox, tiparul tipografiei Diecezane ortodoxe române din Arad, 1931, pagina 2.

62. Traian Chevereșan	73. Ioan Fantea
63. Ștefan Haier	74. Aron Șiclovan
64. Filip Belici	75. Ioan Teretean.
65. Octavian Teretean	76. Efrem Tămășdan
66. Cornel Tămășdan	77. Roman Morariu
67. Ioan Pușcaș	78. Ștefan Roman
68. Traian Bogdan	79. Traian Puta
69. Ioan Șiclovan	80. Maxim Roman
70. Gheorghe Crucian	81. Teodor Dragoș
71. Traian Teretean	82. Dimitrie Novac
72. Sabin Ardelean	

Corul mixt al intelectualilor „Frăția”

Corul din Parohia Ortodoxă Pecica, cu numele identic cu cel al Societății, funcționa sub dirijarea dascălului Ilie Popian. Acest cor era un cor mixt, care

interpreta atât imne religioase cât și cântări laice . Membrii acestui cor jucau și în diferite scenete, recitau poezii sau fragmente din scrierile marilor noștri scriitori.

Anul 1932 a însemnat înființarea corului “Frăția”, a cărui membri erau 85 % intelectuali, corul a fost mixt și era dirijat de dascălul Ioan Laita, director al școlii din Rovine. Acest cor va ființa până în 1945, când dese amenințări venite din partea secretarilor de partid vor tăia elanul intelectualității pecicane, iar în ultima instanță, coriștii vor renunța definitiv la activitățile corale. A mai funcționat și un cor al meseriașilor între anii 1935 - 1945, fiind dirijat de Stepici Dimitrie.

Din 1945 până în 1957 nu au existat coruri în cadrul Parohiei Ortodoxe Române din Pecica. Regimul comunist urmărea fiecă mișcare a parohienilor, astfel încât le-au trebuit 12 ani până au ajuns să înființeze un cor “Sfântul Gheorghe”.

Credinciosul Petru Moldovan, un activ corist de la începuturile ființării acestui cor, ne-a furnizat date importante despre geneza și evoluția acestui cor, într-o perioadă grea de cenzură comunistă. Petru Moldovan (născut în 7.05.1925) a fost unul dintre cei mai dornici credincioși în direcția înființării unui cor mixt bisericesc. Acesta a încercat să obțină aprobări în sensul înființării corului de la organele de conducere comuniste, alături de alți credincioși ai parohiei noastre. Chiar și azi, deși corul are acum peste 40 de ani, Petru Moldovan este activ și nelipsit corist de la repetiții și Sfintele Liturghii.

Corul “Sfântul Gheorghe” și-a început activitatea în toamna anului 1956, cântând prima oară în biserică, în ziua de Rusalii a anului 1957. Repetițiile s-au desfășurat de două ori pe săptămână, durând 2-3 ore. Dirijorul acestui cor a fost Șerb, din Arad, care cu mari eforturi și în timp relativ scurt a reușit să plămădească un cor mixt, de apreciat, având în vedere că membrii corului nu cunoșteau notele muzicale.

După doi ani de zile conducerea corului va fi preluată de Petru Lupșa, deoarece diaconul Șerb a fost chemat pentru a dirija corul catedralei din Arad. Domnul Lupșa, împreună cu soția, activau la Filarmonica din Arad. Aflându-se de activitatea sa corală bisericească, conducerea comunistă i-a interzis dirijarea corului “Sfântul Gheorghe”. Însă nu a plecat din parohia noastră fără să-și lase un urmaș la cârma corului. L-a recomandat pe profesorul de muzică, pensionar, din Timișoara, Eftimie Brănișteriu, care va conduce corul între anii 1963 – 1964. Membrii corului l-au descris ca fiind un om foarte evlavios, cu frică de Dumnezeu. Va renunța la această sarcină din pricina bătrânețelor sale.

Profesorul Petru Lupșa a încercat să revină la corul nostru, însă nu a îndrăznit, până nu s-a încredințat că secretarul de partid local va permite acest lucru. Petru Lupșa va dirija corul până când boala nu i-a mai permis acest lucru.

În anul 1980 va conduce corul Octavian Lipovan, care, și el, din cauza bătrâneții va renunța curând (a dirijat corul doar un an de zile).

Între anii 1986 – 1987, corul “Sfântul Gheorghe” l-a avut ca dirijor pe profesorul Dan Boariu, apoi, timp de doi ani de zile, pe profesoara Crina Brad, iar din anul 1956 până în prezent pe profesorul Adrian Diaconu.

Repertoriul corului din Pecica era foarte variat: întâlnim fragmente din Musicescu, Podoleanu, Pacinski, Cucu; colinde de Crăciun precum- “Bună dimineța la Moș Ajun”, “Florile Dalbe”, “O, ce veste”, „Din raiul cel luminos”, “Nouă azi ne-a răsărit”, “Trei crai”, ”Sus la poarta raiului”, “Cetiniță, cetioară”, “Florica”, “Din an în an”, “Praznic luminos”, “Doamne a tale cuvinte”, “Mărire întru cei de sus”, “Pe răzor de vie”, ”Azi e seara de ajun”, “Puica neagră”, ”Bolindița”, “Cerul și pământul”etc.

Corul “Sfântul Gheorghe” a participat la numeroase concursuri, festivități de praznice organizate la Episcopia Ortodoxă din Arad (însuși Î.P.S. Visarion l-a apreciat în mod deosebit, deoarece era singura formație corală din provincie, care concura cu cele din municipiu). Acest remarcabil cor, dirijat cu multă dăruire de Petru Lupșa, a efectuat numeroase ieșiri la Lipova, Mândruloc, Bârsa (satul natal al dirijorului), Bălcescu, Mănăstirea Bodrog, Bezdin, Catedrala din Arad.

IV. 3. Scurt istoric al comunității sârbe din Pecica

Cuprins

Scurt istoric al comunității sârbe din Pecica	160
IV. 3. 1. Biserica	162
IV. 3. 2. Învățământul	164
IV. 3. 3. Personalități ale comunității ortodoxe sârbe din Pecica	166
Bibliografie	168

IV. 3. Scurt istoric al comunității sârbe din Pecica¹

Prezența slavilor în zona Aradului este atestată de foarte timpuriu, ținându-se cont de faptul că o parte din slavi, în timpul migrației lor spre sudul Dunării sau spre centrul și apusul Europei, au rămas așezați în această parte a Câmpiei Panonice, încă din secolul al V-lea.

Consolidarea elementului slav, în întreg cuprinsul Panoniei, are loc în secolul al IX-lea datorită activității misionare a Sfinților frați Chiril și Metodie, ceea ce a avut ca rezultat întărirea acestora în credința creștină de rit răsăritean. Drept mărturie, în acest sens, sunt numeroasele mănăstiri de rit răsăritean din Câmpia Panonică, dintre care se poate aminti cea de la Morisena – Cenadul de astăzi.

Începând din secolul al XII-lea, după formarea primelor formațiuni statale sârbești în sudul Dunării, sârbii sunt prezenți și în viața politică a Ungariei prin alianțele militare încheiate împotriva imperiului bizantin, dar și prin căsătoria regelui Béla al II-lea (1131-1141) al Ungariei cu domnița Ielena, fiica marelui jupân al Rasciei (stat sârb din evul mediu timpuriu), Uroș I. Influența sârbilor a fost mare și în timpul domniei regelui Géza al II-lea (1141-1161) al Ungariei, fiul regelui Béla al II-lea, când Ungaria a fost guvernată de Beloș, fiul lui Uroș I al Rasciei, în calitate de regent al regelui minor Géza al II-lea.

La începutul secolului al XII-lea, sub conducerea domnitorului Ștefan Nemanja s-au pus bazele statului național sârb unificat; consolidarea lui având loc pe toată perioada stăpânirii domnitorilor din dinastia nemanidă. Sava. Fiul cel mai mic al domnitorului Ștefan Nemanja a devenit întâiul Arhiepiscop al Serbiei. Acesta întreprinde acțiuni de întărire a ortodoxiei în ținuturile panonice, în strădania de a uni poporul sârb. În acest sens trebuie amintite tratativele diplomatice dintre Arhiepiscopul Sava I al Serbiei și regele András al II-lea al Ungariei, în urma cărora Arhiepiscopul Sava își vizitează credincioșii de peste Dunăre. Angajarea diplomatică a arhiepiscopului a facilitat și citorirea în jurul anului 1125 a unor mănăstiri ortodoxe sârbe în sudul Ungariei, dintre care amintim mănăstirea Zlatița, pe râul Nera, și Baziaș, pe Dunăre.

Cucerirea de către turci a Serbiei, în urma bătăliei de la Câmpia Mierlei, la 15 iunie 1389, a declanșat mari migrații ale sârbilor spre Câmpia Panonică. Această exod a dus la întărirea elementului sârb și în părțile Aradului. Migrațiile

---

¹ Autor: preotul paroh ortodox sârb Milin Milovan

sârbilor în nord-vestul Dunării s-au desfășurat pe întreaga perioadă de la sfârșitul secolului al XIV-lea până la sfârșitul secolului al XVII-lea.

În ceea ce privește existența seculară a localității Pecica, putem spune, în conformitate cu datele istorice, că ea s-a aflat sub influența evenimentelor istorice care și-au pus amprenta și asupra neamurilor ce au populat acest ținut.

Prima atestare documentară a parohiei Pecica (Petk), în anul 1335, dovedește originea slavă a toponimului. De asemenea, și actuala denumire a localității are rădăcini fonetice slave, "Peci" însemnând în limba sârbă cuptor, chiar cuvântul "pecica" este folosit ca diminutiv regional în limba sârbă uzuală pentru denumirea cuptorului.

După căderea Serbiei precum și a celorlalte țări balcanice sub dominație otomană, mulți fruntași sârbi refugiați peste Dunăre au devenit nobili de vază datorită serviciilor făcute regilor unguri. Drept răsplată pentru aceste servicii ei beneficiau de diverse privilegii și erau împroprietăriți cu domenii și sate. Astfel, în anul 1555, Pecica devine proprietatea nobilului sârb Dimitrie Ovcearevici.

Elementul sârb din Pecica s-a întărit numeric după anul 1690, când a avut loc Marele exod al sârbilor din Vechea Serbie în imperiul austro-ungar, sub conducerea patriarhului Arsenie al III-lea Cearnoievici.

Între anii 1702-1703, prin formarea graniței militare de-a lungul râurilor Tisa și Mureș, marea parte a grănicerilor care asigurau paza acestor zone o reprezentau sârbii, ostași destoinici și experimentați în luptele cu turcii. Pecica devine un important centru grăniceresc pe Mureș. Cu ocazia recensământului din 1720 este menționată ca având statutul de "Șanț", cu 127 de familii plătitoare de impozite. Sub acest statut a rămas până în anul 1751, când această graniță militară s-a desființat, fapt ce a stârnit împotriviri în rândul grănicerilor. Datorită nemulțumirilor generate de situația nou creată o parte dintre grănicerii sârbi trec Mureșul, stabilindu-se în Banat, iar o altă parte se refugiază în Rusia, în sudul Ucrainei, într-un district numit "Noua Serbie"; aici oferindu-li-se numeroase privilegii de către împărăteasa Elisaveta Petrovna a Rusiei. Grănicerii sârbi, proveniți din Pecica, înființează în acel district o localitate cu același nume. Numărul celor stabiliți în noua Pecica a fost de 578 persoane, iar în străvechea Pecică au rămas numai 36 case sârbești.

Localitatea și-a continuat procesul firesc de dezvoltare, dobândind în anul 1757 statutul de târg-orășel. La începutul secolului al XIX-lea, Pecica apare împărțită după naționalitatea locuitorilor ei în: Pecica Maghiară, iar partea unde locuia populația de confesiune ortodoxă – românii și sârbii – apare sub denumirea de „Rátz Pétska”, la 1828, sau "RácZ Pécska", la 1851(denumire

dată, probabil, în amintirea faptului că majoritatea populației părții ortodoxe a Pecicai, până la 1750-1751, era formată din sârbi).

Un important episod de istorie locală este legat de personalitatea lui Pera Seghedinaț, în calitate de comandant al regimentului grăniceresc din Pecica. Și anume, răscoala iobagilor din ținuturile Aradului și Crișanei împotriva exploatării de către nobilimea maghiară, din anul 1735, a avut o dublă semnificație. Pe de o parte, fiind armată imperială, grănicerii au participat la înăbușirea răscoalei, iar pe de altă parte, un număr de ofițeri de grăniceri, avându-l în frunte pe Pera Iovanovici Seghedinaț, a condus iobagii împotriva feudalilor locali.

Conducătorul răscoalei, Pera Iovanovici Seghedinaț, născut în jurul anului 1655 la Pecica, era descendent al oștenilor sârbi care s-au acoperit de glorie în războaiele împotriva turcilor. Cu ocazia formării graniței militare mureșene, lui Pera i-a fost repartizată căpitănia din Pecica. Unitatea sa de grăniceri era formată din 14 ofițeri și subofițeri și câte 100 de pedestrași și călăreți. El s-a remarcat de-a lungul vieții sale prin vitejie și iscusință militară. La chemarea răsculaților din părțile Aradului și Crișanei, deși octogenar, a acceptat cu entuziasm să-i conducă pentru a demonstra încă o dată că e un militar capabil și, în același timp, pentru a se răzbuna pe comandanții săi care nu îl respectau (în ciuda marilor merite de război a rămas în gradul de căpitan).

Aflând despre organizarea răscoalei, autoritățile habsburgice trimit (în martie 1735) pe grănicerii de Mureș s-o înăbușe. Avându-l pe Pera Seghedinaț în frunte, răsculații s-au baricadat la Erdőhegy. După o bătălie crâncenă, pe câmpul de luptă și-au pierdut viața în jur de 400 de răsculați și doar câțiva grăniceri.

În timpul cercetărilor efectuate de autorități, căpitanul Pera a fost supus supliciului. În raportul Consiliului de Război al Curții e notat că “a suportat chinuri grele, cu o asemenea forță corporală și spirituală încât se părea că este mai degrabă pregătit să moară în chinuri decât să trădeze detalii despre răscoală și participanți”. Mai întâi a fost aruncat pe roată, ca pe urmă să fie spânzurat. Sentința a fost executată la Buda, la 23 martie 1736. După executarea sentinței, corpul lui Pera a fost expus câteva zile în fața casei sale din Pecica, pentru intimidarea răsculaților.

IV. 3. 1. Biserica

Rădăcinile ortodoxiei sârbe, pe teritoriul României de astăzi, datează din perioada obținerii autocefaliei Bisericii Ortodoxe Sârbe, adică de pe vremea misiunii Sf. Sava la Curtea regală a Ungariei, în anul 1220, când acesta a reușit să obțină drepturi religioase pentru populația sârbă aflată la nord de Dunăre.

Prima atestare documentară a existenței unei episcopii sârbe, în România, datează din anul 1479, când este pomenit mitropolitul Dionisie, cu sediul în vechea Ienopole, Ineu de astăzi. De această episcopie aparținea și Pecica; din 1706, mutându-se scaunul episcopal de la Ineu la Arad, parohia Pecica a aparținut din punct de vedere canonic de episcopia Aradului.

Într-o Conscripție eparhială, din anul 1760, la Pecica apare menționată Biserica închinată Sf. Nicolae, construită puțin după anul 1690 și sfințită de episcopul Aradului, Ioanichie Martinovici. Chiar dacă nu ni

s-au păstrat referiri scrise despre existența unei biserici ortodoxe la Pecica, anterioare acesteia, ea a existat cu siguranță. Biserica ortodoxă sârbă amintită se afla situată, conform unei însemnări de pe o veche Sf. Evanghelie din 1796, “acolo unde înainte era casa lui Simon Nani, pe colț, peste drum de cârciuma Veliko-comorska, mergând spre schelă...”. Sursa indicată arată că această biserică a dăinuit până la 1770, când a fost dărâmată datorită stării de degradare. Cauza o reprezintă exodul masiv al sârbilor în Rusia, precum și la sud de Mureș, în Banat, între 1750-1751. Aceeași însemnare amintește că în anul 1774 a fost construită o nouă biserică ortodoxă de către sârbi, români și greci, închinată Sf. Trei Ierarhi, pe locul actualii Biserici Ortodoxe Române.

Această biserică a fost vreme de 100 de ani biserică comună pentru ortodocșii sârbi și români, până în anul 1874, când a avut loc separarea ierarhică. Atunci s-a format comunitatea bisericească separată ortodoxă sârbă din Pecica, având în jur de 300 de suflete. Aceștia au primit ca despăgubire din fondurile bisericești comune suma de 6000 florini, o cotă parte din proprietățile funciare, precum și o parte din obiectele de cult comune.

În același an, cu acea sumă de bani, precum și cu alte ajutoare primite de la credincioși, comunitatea sârbă din Pecica și-a construit actuala biserică

închinată Sf. Mucenic Gheorghe. Conform unei însemnări din Registrul matricol al parohiei, în anul 1893, în Vinerea Mare, această biserică a ars împreună cu Școala sârbescă din apropiere, din cauza unui incendiu care a pornit din cartierul pecican numit “Ștraipiț”. Prin efortul enoriașilor biserica a fost reconstruită în anul 1894, iar școala în anul 1897. O nouă reparație capitală s-a efectuat în urma unei devastatoare furtuni din anul 1898.

Biserica actuală, de dimensiuni modeste, nu are o valoare arhitectonică deosebită, ea fiind construită pentru a servi micii comunități ortodoxe sârbe din Pecica. Iconostasul bisericii a fost sculptat în anul 1877 de către meșterul local Mita Belici. A fost renovat în anul 1948 de către meșterul Radivoi Matici din Timișoara, tot atunci fiind pictate și alte icoane pe iconostas de către protopopul Dragutin Ostoici al Aradului. Reparații exterioare s-au făcut între anii 2003-2004, iar reparația capitală a interiorului a început în anul 2006.

IV. 3. 2. Învățământul

Atunci când ne referim la primele forme de învățământ ale sârbilor din ținutul Aradului, trebuie amintit faptul că educația copiilor se făcea, în primul rând, în sânul familiei tradiționale, în duhul credinței creștin – ortodoxe.

În majoritatea localităților din această regiune, școlile au fost pe lângă biserici sau pe lângă mănăstirile Hodoș – Bodrog și Bezdin, având un rol deosebit de important în menținerea vitalității Bisericii Ortodoxe. Însemnările de pe cărțile de cult, aparținând acestor sfinte locașuri, demonstrează acest lucru.

Între anii 1660-1666, în “Catastiful de Ipek” sunt consemnați 14 preoți și călugări, din 10 localități din zona Aradului, lucru ce demonstrează că acești slujitori ai Sf. Biserici, pe lângă îndatoririle sacerdotale, aveau și rolul de învățători în tainele scrisului și cititului.

La Pecica, primele forme de învățământ consemnate apar în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Înainte de anul 1733 este pomenit preotul Isac, iar în anul 1748 este amintit pecicanul Nicola Popovici, care învăța carte la Pecica, la Iovan Mateievici. La 1749 sunt amintiți tinerii pecicani Marko Damianovici și Pavle Iovanovici, la 1752- Ilia Nikici, la 1754- Gavriilo Ilievici și Vasa Adamovici, la 1755- Nicola Vasilievici, care învățau carte la preotul și magistrul Sava Ratandurovici din Pecica. De asemenea, în anul 1741, Toma Stoianovici învăța carte în Arad, la magistrul Petru, rus de naționalitate.

Într-o consemnare din anul 1771, referitoare la învățătorii din regiunea Aradului, este amintit faptul că școala din Pecica a fost înființată cu 19 ani înainte, iar în 1779 se menționează că școala a fost construită cu 25 ani în urmă. În concluzie, conform acestor date școala s-a înființat între anii 1752-1754; la acea dată, școala ortodoxă sârbă din Pecica avea 30 de elevi.

Despre starea clădirii în care funcționa școala se arată că la 1773 era aproape în ruină, pe când în 1776 se prezintă ca fiind într-o stare bună de funcționare.

Ca urmare a reformei învățământului, la 6 decembrie 1774, apare legea Organizarea Școlară Generală, semnată de împărăteasa Maria Tereza și alcătuită de renumitul pedagog J. Felbiger (1724-1788). Cu câteva luni înainte de apariția acestei legi, Deputația ilirică de pe lângă curte a emis o Îndrumare pentru îmbunătățirea școlilor ortodoxe sârbești și românești.

În 1776 se elaborează Regulamentul școlar pentru Banatul Cameral, iar în anul 1777 apare o nouă lege școlară Ratio educationis, care impunea ca învățătorii să fie calificați în pregătirea lor profesională.

De menționat este faptul că toți ortodocșii din imperiu aveau o singură ierarhie ortodoxă și aparțineau din punct de vedere canonic de Mitropolia Ortodoxă Sârbă de Karloviț. La fel și școlile confesionale ortodoxe erau comune pentru toți ortodocșii din cuprinsul imperiului. Astfel, pentru pregătirea învățătorilor ortodocși români și sârbi, din regiunea Banatului românesc de astăzi, s-au înființat cursuri de pregătire de către Teodor Iancovici Mirievski, începând cu anul 1777, la “Școala normală sârbă” din Timișoara.

Din anul 1785 s-a cerut ca învățătorul să cunoască “toate limbile”, iar în anul 1792 se menționează că școala era neîncăpătoare pentru a primi pe toți elevii. Există date și despre plata învățătorului ortodox la Pecica, în anul 1774 aflăm că acesta primea suma de 2 florini și o măsură de grâu pentru un elev pe an.

În anul 1820 este numit inspector general al școlilor ortodoxe din imperiu, Uroș Nestorovici. Acesta consemna, la 17 iulie 1810, cu ocazia inspecției făcute la școala ortodoxă din Pecica, următoarele “... clădirea școlii se află într-o stare deplorabilă. Localitatea numără 652 de case, dar numai 29 de copii frecventează școala. Cursurile sunt ținute de către un diacon, care este plătit de către Primăria locală cu 328 florini anual plus adaosul de 28 florini de la Vistieria Imperială”.

În perioada anilor 1831-1832, în raportul inspectorului școlar general al școlilor ortodoxe din Imperiu, Luca Kenghelaț, apare menționat faptul că la Pecica funcționau trei clase, iar învățătorul ortodox era absolvent al Școlii Pedagogice din Sombor.

În anul 1834, la Pecica s-a construit o clădire nouă a școlii.

Separarea ierarhică din 1864 dintre ortodocșii români și sârbi din Imperiu a influențat și activitatea școlilor confesionale ortodoxe. În 1873, la Pecica s-a format o Parohie Ortodoxă Sârbă separată și o școală confesională ortodoxă sârbă separată, cu toate că numărul școlarilor nu depășea cifra de 20.

Este consemnat faptul că în anul 1886 școala nu avea învățător, iar o clădire destinată școlii a fost construită în anul 1888. În urma incendiului devastator din 1893, această clădire a școlii a fost distrusă, iar în anul 1897 a fost construită actuala clădire a fostei Școli confesionale ortodoxe sârbe din Pecica, situată pe str. 2, nr. 99.

Din acest moment grija pentru întreținerea școlii a revenit comunității bisericești ortodoxe sârbe. Bunul mers al activității școlii a suferit din cauza

Elevii Școlii Sârbești din Pecica în anul 1940 cu învățătorul Vladimir Șiliegovic

dificultății de a găsi un învățător pentru mica comunitate, cât și de a-l plăti. Școala dispunea de suprafața de 14,62 iugăre teren agricol destinat pentru întreținerea ei.

Cu toate aceste greutăți, prin efortul susținut al credincioșilor și al preoților parohi, care adeseori suplineau învățătorii, școala a continuat să funcționeze până în anul 1948. Prin Reforma învățământului impusă de comuniști, școala confesională ortodoxă sârbă din Pecica a fost desființată.

IV. 3. 3. Personalități ale comunității ortodoxe sârbe din Pecica

Pe teritoriul de astăzi al României s-au născut ori au viețuit multe personalități marcante ale culturii sârbe .

La Pecica, în sec. al XVIII-lea, sunt cunoscute numele unor preoți ortodocși, care au slujit în unele localități din Banat, și anume: Nichifor Novacovici, Vasile Adamovici, Gheorghe Miloșevici, Petar Gavrilovici, Pavle Popovici, Arsenie Tatovici, Petar Trifunovici, Marko Damianovici, Pavle Savici.

În sec. al XVIII-lea a viețuit la Pecica, venind din Dalmația, pictorul bisericesc Mihailo Bokorovici, ucenicul renumitului pictor arădean, Ștefan Tenečki. Lucrările sale sunt cunoscute până astăzi: Iconostasul Bisericii Ortodoxe Române din Comloș, pictura de pe cafasul bisericii mănăstirii Bezdin, precum și unele icoane prăznicare păstrate la Sămpetru Mare, Pecica,

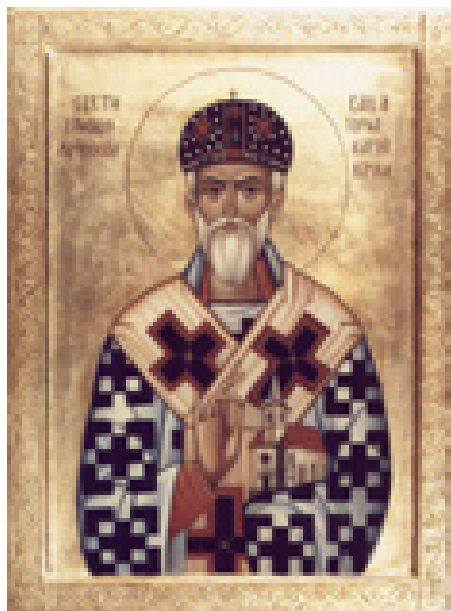
Comloș, Mодоș și în alte părți, de asemenea și unele portrete din colecția mănăstirii Bezdin. A murit la Pecica, la 16 noiembrie 1817.

O altă personalitate este Zora Preradovici, fiica lui Petru Preradovici, născută la Pecica, la 13 decembrie 1867. Aceasta a studiat pictura la Academia de Arte din Viena, unde s-a desăvârșit în arta picturii cu renumiți profesori vienezi. A expus lucrări de pictură la expoziții în Viena, Salzburg, Zagreb. A murit la Zagreb, în anul 1927.

În secolele XIX-XX, din rândul comunității sârbe pecicane provin învățătorii Grigorie Bocorovici, Mihailo Garvaș, Liubomir Rakici. Binecunoscuți sunt pecicanii sârbi care au studiat la Școala Pedagogică din Sombor: Petar Militarski, Teodor Militarski, Cristina Mișici, Veniamin Petrovici, Dușan Cirici (inspector școlar în anul 1938, în Senta, Iugoslavia). De asemenea s-au remarcat avocații: Gavriilo Constantinovici și Iovan Petrovici.

În zilele noastre s-a afirmat Zorina Petcov, profesor de matematică între anii 1953-1986 la secția sârbă a Liceului de Filologie-Istorie din Timișoara.

Dintre slujitorii Bisericii Ortodoxe Sârbe din Pecica îl menționăm pe Svetozar Trlaici, născut la 6 iulie 1884, în localitatea Mol, din regiunea Bacika-Serbia. Pentru viața pioasă și sfârșitul său martiric a fost trecut în rândul sfinților. A studiat la Gimnaziul clasic din Sremski Karlovți, iar pe urmă la Seminarul Teologic din același oraș. A absolvit Facultatea de Drept din Belgrad, licența susținând-o la Facultatea de Drept din Zagreb. A devenit

Sf. sfințit mucenic Sava cel Nou
– paroh la Pecica între 1909 – 1911

preot în anul 1909, fiind hirotonit de către Episcopul Gheorghe Letici al Timișoarei. Prima sa parohie a fost la Pecica, unde a slujit până în 1911. Este transferat ca preot slujitor în localitatea Bașaid, din Banatul sârbesc, unde rămâne până în anul 1927, când este numit secretar al Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe la Belgrad. Rămânând văduv în urma morții soției, se călugărește la mănăstirea Cruședol, în anul 1929. Primește numele de Sava și devine starețul acestui sfânt așezământ.

În anul 1934 este ales episcop vicar, ocupând până în anul 1938 mai multe funcții administrative importante în cadrul Bisericii ortodoxe Sârbe (numit episcop de Karlovațul de Sus). Cel de-

al doilea război mondial l-a surprins în reședința sa din orașul Plaški. La 21 mai 1941 a fost arestat de către armata croată de ocupație, impunându-i-se plecarea forțată spre Belgrad; a refuzat acest lucru, exprimându-și dorința de a rămâne și împărți soarta cu cea a credincioșilor săi. A stat în lagărul de la Gospici până în august 1941, când, în urma unor torturi groaznice la care a fost supus, a fost omorât și aruncat într-o groapă comună împreună cu alți 8000 de sârbi, pe muntele Velebit din Bosnia.

Datorită vieții sale mărturisitoare și morții sale martirice a fost canonizat de către Biserica Ortodoxă Sârbă, în anul 2000, ca sfânt nou mucenic, pomenirea lui săvârșindu-se în fiecare an, la 17 iulie. Canonizarea a avut loc la Pecica, pe 21 iulie 2002, slujba fiind oficiată de către Preasfințitul Episcop Luchian – administratorul Episcopiei Ortodoxe Sârbe a Timișoarei.

Bibliografie

Stevan Bugarski, Liubomir Stepanov: *Mureșul - izvor de inspirație*, București, 1991.

Prot. Slobodan Kostici: *Biserica și școala sârbescă din România în anul 1930*, Timișoara, 1931.

Prot. Slobodan Kostici: *Sârbii din Banatul Românesc*, Timișoara, 1940.

Liubivoie Țerovici: *Sârbii din România* (în lb. sârbă), Novi Sad, 1997.

Miodrag Iovanovici: *Pictura Eparhiei de Timișoara*, Novi Sad, 1997.

Liubivoie Țerovici: *Sârbii din România*, Timișoara, 2005.

IV. 4. Aspecte din viața romano-catolică pecicană

Cuprins

Aspecte din viața romano-catolică pecicană.....	170
Anexe.....	188
Preoții parohi comunității romano-catolice din Pecica din anul 1755.....	188
Capelanii bisericii din 1826:.....	189
Numărul căsătoriilor, botezurilor și înmormântărilor oficiate de biserica romano-catolică din Pecica.....	192
Numărul persoanelor miruite în Enoria romano-catolică din Pecica. 195	
Principalele date tehnice privind construcția bisericii romano-cato- lice (1886 – 7) din Pecica.....	195
Materiale utilizate pentru realizarea bisericii:.....	196
Cele mai frecvente prenume ale persoanelor botezate, căsătorite și în mormântate în Enoria romano-catolică din Pecica în anii 1796, 1896 și 1996.....	197
Cele mai frecvente nume ale persoanelor botezate, căsătorite și în mormântate în Enoria romano-catolică din Pecica în anii 1796, 1896 și 1996.....	198

IV. 4. Aspecte din viața romano-catolică pecicană¹

Prezentul capitol, din „Monografia orașului Pecica”, are la bază lucrarea din trecutul Pecicăi Maghiare a fostului preot romano-catolic pecican, Sándor Nagyalmágyi (1901 - 1969)², cartea *Capitole din istoria mării comune Pecica* a istoricului dr. Géza Kovách (1925 - 2004)³, precum și cercetările proprii făcute în arhiva parohiei.

Nagyalmágyi își începe lucrarea cu următoarele considerații: „Cea mai nobilă misiune în viața pământească este căutarea, găsirea și conducerea sufletelor la Dumnezeu. Unul dintre nenumăratele instrumente ale căutării sufletului este scoaterea la iveală a trecutului, a cărei bucurii oferă entuziasm, iar suferințele sunt învățăminte pentru sufletul nemuritor. Nașterea satului, venirea strămoșilor, evoluția lor spirituală, morală și materială, cunoașterea istoriei acestora sunt învățăminte necesare neamului, acestea oferind stimulare, încurajare și entuziasm pentru construirea viitorului personal, familial și de neam.”

După douăzeci și opt de ani de la încoronarea regelui maghiar Sfântul Ștefan, încă din 1028 se găsesc documente care atestă prezența bisericii creștine în împrejurimile Pecicăi.

Scopul principal al Sfântului

¹ Autor: prof. Nagy István

² Dr. Nagyalmágyi Sándor – *Magyarpécska múltjából*, Pecica, 1999

³ Dr. Kovách Géza – *Fejezetek Pécska nagyközség múltjából*, Pecica, 1995

Ștefan a fost înființarea statului creștin, centralizat, care să fie un partener demn și puternic al statelor europene. După învingerea lui Koppány și a transivăneanului Glad, doar un singur adversar important a mai stat în fața împlinirii operei sale Ahtum, stăpânul cursului inferior al Mureșului. Puterea acestuia s-a bazat pe veniturile importante provenite din vămuirea transporturilor de sare, de pe Mureș, care i-au permis pe de o parte ținerea armatei și a curții proprii, pe de altă parte, probabil, în speranța sprijinului armat. El s-a botezat la Vidin, plasându-se, astfel, sub influență bizantină.

La acea vreme încă nu se poate vorbi despre diferențierea religiei catolice și ortodoxe, marea schismă producându-se abia în 1054.

În 1028 Ștefan a considerat oportun să-l învingă pe Ahtum/Ajtony/Altyn, ocupând Civitas/Urbs Morisena, Moroswar, numit după aceea Cetatea Cenad.

Săpăturile arheologice recente, din 1997 – 1999, făcute pe baza datelor bibliografice, au scos la iveală rămășițele unei mănăstiri, despre care se poate presupune că a fost al lui Ahtum, precum și piese provenind de la începutul secolului al XI-lea până în a doua jumătate a sec. al XIII-lea⁴.

Prin victoria regelui Ștefan s-a deschis posibilitatea promovării creștinismului vestic, sarcină primită de Sfântul Gerard, pe care l-a numit primul episcop de Cenad (1030 – 1046), a noua episcopie organizată de rege, care cuprinde și cursul inferior al Mureșului. Gerard (~980 – 1046) s-a născut la Veneția și a fost primit de Ștefan cu ocazia unui pelerinaj, devenind învățătorul fiului regelui, al prințului Imre. Gerard, pe lângă promovarea creștinismului, a construit biserica episcopală, sfințită în cinstea lui Sf. Gheorghe. Conform legendei, la sugestia lui Gerard, Sfântul Ștefan și-a oferit țara în protecția Sfintei Fecioare. Gerard a fost sfințit la 26 iulie 1083.

Mănăstirile secolelor XI-XIII confirmă întărirea bisericii Romei. Abația benedictană din Byzere, la 2 – 3 km NE de Frumușeni, în locul numit Fântâna Turcului⁵, din 1183 primește o treime din vama sării transportate pe Mureș. Din 1214 este atestată documentar abația benedictană din Bulci, pe malul stâng al Mureșului, la est de Lipova și la 3 km vest de Vărădia de Mureș, în locul numit Cetate⁶. Tot din această perioadă există documente privind mănăstirea lui Ahtum (1204) și Hodoș (1213).

Parohia romano-catolică pecicană, condusă de preotul Péter, aparținea protopopiatului Orod și plătea șapte gologani impozit papal în 1335.⁷ Activitatea preotească a fost desfășurată de călugării benedictani, care s-au

⁴ *Bencés monostorok a középkori Magyarországon* – szerk. Takács Imre, Pannonhalma, 2001, p. 267.

⁵ Ibidem, p. 268

⁶ Ibidem, p. 269

⁷ Dr. Kovách, p. 16.

ocupat și de cultivarea pământului și de producerea fructelor, îndeletniciri transmise de ei și locuitorilor zonei.

În evul mediu, localitatea purta numele Pécsk⁸, primit, probabil, de la cel care l-a înființat. În 1564 este amintit ca Pechke, iar forma utilizată și azi

⁸ Szabó M. Attila – *Erdély, Bánság és partium történeti és közigazgatási helységnévtára* (= Nomenclatorul istoric și administrativ al localităților din Transilvania, Banat Crișana și Maramureș - tradus de N. Șt.), Ed. Pro-Print - Miercurea Ciuc, 2003, II., p. 748: „**Pecica** [Pecica Veche, Pecica Română] (jud. Arad); Ópécska, Oláhpécska, Románpécska, Rácpécska; Alt-Petschka (g); Печка-Пеcka (srp); 1335 Pet. [sac.] de Petk, 1421 Pechk cum vado seu portu (Györfly György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza* = Geografia istorică a Ungariei epocii Árpád), Bp. 1966, I. 866-867); 1421 Pechk (Csánki Dezső - *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában* = Istoria geografică a ungariei epocii Huniazilor - I. 777); 1555, 1558, 1560, 1561, 1564, 1597 Peczký, 1654 Petska, 1657 Peczka, 1665 Pecskes alias Pecske, 1700 Becskes alias Becske (Dicționarul Istoric, Județul Arad 1997, p. 188); 1701-1751 szerb határőrségi kapitányság székhelye = sediul căpitaniei de grăniceri sârbi - (Gyalay Mihály - *Magyar igazgatástörténeti helységnévtáron* = Dicționarul istoric al denumirii administrative ale localităților, Bp. 1989, p. 690); 1720 Pécska (Pragmatica Sanctio); 1722 Peczka, Becska, 1723 Petschka, 1746 Pécska (Dicț. ist. jud. Ar. 188-189); 1808 opp. Pécska (Racz-, Oláh-), Raczpécska, Oláhpécska (Lipszky); 1839 Rác- és Magyar-Pécska, két egymás mellett fekvő mv. (= două târgușoare situate una lângă alta), 1851 Rác-Pécska mv., jelenleg nem Rác hanem Oláh-Pécskának iratik inkább + Szent-Tamás, puszta, és dohány-kertész község Arad vmegyében, Pécska szomszédságában (= târgușorul Pecica-Sârbească momentan se scrie mai mult Pecica-Valahă + pusta și comuna producătoare de tutun Sân-Toma din comitatul Arad, în vecinătatea Pecicăi) (Fényes Elek - *Magyar országnak 's a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statistikai és geographiai tekintetben*, Pest, IV. = Starea actuală a Ungariei și a regiunilor alipite din punct de vedere statistic și geografic, IV - VI, 1839 - 1840, *Magyarország geographiai szótára*, I - IV Pest = Dicționarul geografic al Ungariei 1851); 1858 Pécska, 1863 Oláh-Pécska, 1873 Pécska (Román-), 1877 Pécska (Román-) + Basarága + Csála + Szent Tamás, 1882 Pécska (Ó-), Román Pécska + Szt. Tamás + Szederhát puszta, 1891 Ó-Pécska, 1893 Pécska (Ó-), 1900 Rác-Pecska (Hnt./Helységnévtárak - Denumiri de localități. 1858, 1863, 1873, 1877, 1882, 1893; Népszámlálás = Recensământ (1891, 1900); 1909 Pecica-română, Românpécska (Ópecska) (Dicționar 1909); 1913 Ópecska + Csálaerdő + Csálatelepe + Nyomás + Ópecskai tanyák (= sălașele Pecicăi vechi) + Pécskaszenttamás (= Sântoma de Pecica) (Hnt. 1913); 1921 Pecica română, Ópecska (Martinovici, C. - Istrati, N. - Dicționar 1921); 1925 Pecica (Leg. 95/1925); 1956 Pecica (Indicator alfabetic al localităților 1954, 1956). **Apartenență administrativă:** Arad vm. (vármegye = comitat); 1720 Marosi (Arad-Csanádi) határőrség [= grănicerii de pe Mureș (Arad-Cenad)]; 1785-1790 VII. Nagyváradi ker. Arad vm. (= Circumscripția VII. Oradea Mare, comitatul Arad); 1839 Arad vm.; 1849-1850 Nagyváradi főbiztossági kerület (= Comisariatul Principal Oradea Mare) (K. K. Ministerial-Commissariat Grosswardein); 1851-1853 Nagyváradi kormánykerület (= Circumscripția Guvernamentală Oradea Mare) (k. k. Districts-Regierung Grosswardein); 1854-1860 Nagyváradi helytartósági osztály (= Compartimentul de autoritate locală din Oradea Mare) (k. k. Statthalterei Abtheilung Grosswardein); 1849-1860 Arad m. (megye = județ), 1858 Aradi j. (járás = plasă); 1863 Arad vm. (vármegye = comitat), Aradi j.; 1873, 1877-1900 Avm., Pécskai j.; 1910-1919 Avm., Magyarpécskai j. 1913 nk. (nagyközség = comună); 1919-1925 Jud. Arad, plasa Pecica (reședința Rovine); 1925-1938 Jud. Arad, pl. Pecica; 1938-1940 Ținutul Timiș, Jud. Arad, pl. Pecica; 1941-1950 Jud. Arad, pl. Pecica; 1950-1956 Regiunea Arad, raionul Arad; 1956-1960 R. Timiș, r. Pecica; 1960-1968 R. Banat, r. Arad

apare în 1657, ca Pétska, în cuvântul pétskaiak (pecicani).⁹

Din evul mediu nu au rămas acte privind parohia. Arhivele locale au pierit. Au rămas doar acte păstrate în arhive îndepărtate. Despre majoritatea parohiilor se știe doar că, în perioada colectării noimii și zecimii papale, au ființat. Arhivele Romei au păstrat documente despre biserici mari, episcopi, mănăstiri, dar parohiile nu au avut probleme pentru care să intre în contact direct cu instituții îndepărtate.

În 1421, regele Sigismund a donat localitatea episcopului Cenadului, întărindu-i dreptul de posesie.¹⁰ Episcopul și-a păstrat proprietatea până în 1552¹¹, an în care marea parte a episcopiei a ajuns pe mâna turcească.

În evul mediu, Pecica a dat bisericii romano-catolice mai mulți preoți: János Pécski, în 1369 a fost canonic arădean, iar Máté Pécski a fost membru al capitlului arădean în 1516-17.

Stăpânirea turcească a desființat parohia pecicană, distrugând și biserici mai mari, dar și fiecare mănăstire în parte.

În 1557-1758, la Peczky mai sunt doar 10 case locuite, dintre care, probabil, doar familia Balázs mai era catolică. Ceilalți locuitori după nume par să fi fost sârbi și români: László Jován, Petár și Vuk, Joan Korocsár, Jován Kozma, Nikola Oláh, Nikola Pavel, Nikola Radocza, Raics Nikola Nikola.¹²

În 1560 localitatea a devenit proprietatea episcopului Paulinus Péter Kapronczai, în 1564 al episcopului György Bornemissza, în 1590 al lui Pál Szegedi, în 1597 domnitorul Zsigmond Báthori a donat localitatea Pécsk lui Segnyei Miklós¹³.

Colonizarea ungarilor în Pecica s-a efectuat în baza legilor 107, privind popularea țării, respectiv 117, privind colonizarea țăranilor și a diferiților meșteșugari, din anul 1723. Țăranii colonizați au beneficiat de scutirea plății impozitelor pe 6 ani, iar meșteșugarii pe 15 ani. Prin colonizarea coordonată de prefectul comitatului Arad, guvernatorul erariului¹⁴, Mihály Lovász, Pecica Maghiară s-a ridicat la rangul de târgușor / „mezőváros”.

Maria Tereza (1717 – 1780), împărăteasă din 1740, prin dispoziția din 20 ianuarie 1753, s-a străduit să separe etniile și confesiunile pentru a preveni diferendele dintre ele. În 1766 a hotărât separarea maghiarilor de sârbi și români, înființând comunele Pecica Maghiară și Pecica Sârbească

⁹ Dr. Nagyalmágyi, p. 14

¹⁰ Ibidem, p. 14

¹¹ Ibidem, p. 14 „Proprietatea episcopului se probează și prin actul din 4 februarie 1549 conform căreia văduva lui Jakcsics Márk a ordonat arestarea unui iobag al episcopului, Molnár Balázs, în satul Kerekegyház, și l-a întemnițat în cetatea Felnacului.”

¹² Káldy Nagy Gyula, *A gyulai szandzsákság 1567 és 1579 évi összeírása*, (Conscripția Sandjacului Jula din 1567 și 1579) Békéscaba. 1982., 130 - 131..

¹³ Dr. Nagyalmágyi, p. 18.

¹⁴ trezoreriei

(Ráczpécska) numită ulterior Pecica Română.^{15, 16}

Primii preoți romano-catolici, după 1753, au sosit din Ordinul Minorităților: Pál Pap, P. Raphael, P. Hadria¹⁷.

În această perioadă Pecica a fost proprietatea erariului. Aici s-a putut implementa cu ușurință urbaniul, emis în 1767, care reglementa unitar relațiile iobăgești, mărimea proprietăților acestora, precum și dările pe care aceștia trebuiau să se plătească. Până atunci acestea variau de la un loc la altul și se baza pe tradiția locului. Conform reglementării apărute în 1771, o sesie iobăgească întregă s-a compus din 30 de ari pentru casă, 8 hectare teren arabil și 3 hectare de fâneată. Pentru aceasta trebuia plătit erariului 1 forint de la fiecare casă, 52 de zile lucrate cu căruță, 104 zile lucrate de om, zecimea din producția fiecărei culturi pentru biserică, exceptând culturile din grădină și cultura a doua. Dijma s-a compus din: 1 stânjen cub de lemne, 0,8 litru unt, 2 pui, 2 claponi, 12 ouă, 1 transport și după 30 de proprietăți 1 vițel¹⁸.

Parohia romano catolică a fost înființată imediat după colonizarea din 1753¹⁹.

¹⁵ Dr. Nagyhalmágyi, p. 23.

¹⁶ Szabó M. Attila – Erdély, Bánság és partium történeti és közigazgatási helységnévtára, II., p. 837: **Rovine** [Pecica ungurească] (Arad); Magyar-pécska; Neupetschka (g); 1335 Pet. (sac.) de Petk, 1421 Pechk cum vado seu portu (Györffy I. 866-867); 1421 Pechk (Csánki I. 777); 1555, 1558, 1560, 1561, 1564 Peczk, 1587 Peczk, 1654 Petska, 1657 Péczka, 1665 Pecskes alias Pecske, 1700 Beckskes alias Beckske, 1722 Peczka, Beckska, 1723 Petschka, 1746 Pécska (IstArad 188-189); 1808 opp. Pécska (Magyar-), Magyarpécska (Lipszky); 1839 Magyar-Pécska mv. (mezőváros = târgușor), 1851 Magyar-Pécska mv. (Fényes 1839, ~ 1851); 1858 Pécska, 1863 Magyar-Pécska, 1873 Pécska (Magyar-), 1877 Pécska (Magyar-) mv., 1882 Pécska (Magyar-), 1891 Magyar-Pécska, 1893 Pécska (Magyar-), 1900 Magyar-Pécska (Helységnévtár 1858, 1863, 1873, 1877, 1882, 1893; Népszámlálás 1891, 1900); 1909 Pecica-ungurească, Magyarpécska (Moldovan, Silvestru - Nicolae Togan - Dicționar 1909); 1913 Magyarpécska + Magyarpécskai tanyák és szöllők (Hnt. 1913); 1921 Pecica ung., Magyarpécska (Dicționar 1921); 1925 Rovine (aplicarea Legii 95/1925); 1950 Rovine comună (Leg. 5/1950); 1968 Rovine parte a comunei Pecica. **Apartenență administrativă:** Arad vm. (= vármegye = județ); 1849-1850 Nagyváradı főbiztossági kerület (K.K. Ministerial-Commissariat Gross-wardein) (= Comisariatul Principal Oradea Mare); 1851-1853 Nagyváradı kormánykerület (K. K. Districts-Regierung Grosswardein) (= Circumscripția Gubernamentală Oradea Mare); 1854-1860 Nagyváradı helytartósági osztály (= Compartimentul de autoritatea locală din Oradea Mare) (K. K. Statthalterei Abtheilung Gross-wardein); 1849-1860 Arad vm. 1858 Aradi j. (= járás = plasă); 1863 Arad vm., Aradi j.; 1873, 1877-1900 Avm., Pécskai j.; 1910-1919 Avm, Magyarpécskai j.; 1919-1925 Jud. Arad, pls. Pecica; 1930-1950 Jud. Arad, pls. Pecica; 1950-1956 Regiunea Arad, raionul. Arad; 1956-1960 R Timiș r. Pecica; 1960-1968 R Banat r. Arad

¹⁷ În anexa 1 sunt cuprinși preoții și capelanii care au slujit biserica romano-catolică pecicană.

¹⁸ Dr. Kovách, p. 46.

¹⁹ În anexa 3 sunt cuprinse datele accesibile la parohie privind numărul căsătoriilor, botezurilor și înmormântărilor oficiate de biserica romano-catolică din Pecica.

Piatra de temelie a bisericii romano-catolice a fost așezată la 17 iunie 1757²⁰. La 24 septembrie 1757, cu ocazia vizitei episcopului Cenadului, Ferencz Antal Engel a miruit²¹ 93 de persoane²².

Biserica romano-catolică din Pecica a fost sfințită la 8 decembrie 1758 în, cinstea **Tuturor Sfinților**.

În 1765 erariul construiește prima parohie cu 4 camere și anexe, care a costat 1676 forint 2 creițari.²³

Cea mai veche statuie a Pecicai datează din 1773 și îl reprezintă pe Sfântul Ion de Nepomuk. Statuia a stat în piața din fața Casinoului până în 1949 și apoi a fost mutată, din inițiativa autorității locale, în actualul său loc.

Statuile și crucile aflate pe străzile și drumurile localității sunt mărturiile

²⁰ În piatra de temelie găsită cu ocazia demolării bisericii în 1886 s-a găsit următorul text redactat în limba latină: „Multis quae gemuit, saedis diruta ruinam: Aedes, ante Deo vero sacrata triuno Appulso Christi populo modo murgit in altum Opae Augustissimae MARIAE THERESIAE Regis Hungariae & c.: Dispositione comitis: Tit: Grassalkovics de Gyarak in Cameraticis Praesidentis. Consecratione Pontificis Csanádiensis Comitis ab Engel et succursu S.: d.: Michaelis Lovász officium Cameralis Praefecti agentis. Item D-norum Provisoris JO-nis Otth. Gabr. Abrahamfy fiscalis ac Parochiae administratoris R.P. Pauli Pap Min. Conv. pro illo tempore existentium honori O.O.S.S. Anno 1757. Dicata Die 17 Juny.”.

În românește: „Această biserică sfințită în cinstea Sfintei Treimi care a stat în ruini timp de secole prin întrunirea enoriașilor acum din nou se va construi cu sprijinul Mariei Tereza, regina Ungariei. La ordinul directorului erariului, nobilul gróf Grassalkovits de Gyorok, sfințit sub episcopul de Cenad Gróf Engel și cu acordul prefectului erariului, domnul Lovász Mihály, Otth János vechil (administrator) de moșie, avocatul Ábrahámfy Gábor, în timpul parohului pater minorit Pap Pál, sfințiți în cinstea tuturor dispăruților.”

²¹ Dea-lungul vieții creștinii romano-catolici pot beneficia de următoarele șapte sacramente cerștine:

- **Botezul** (bazat pe Marcu 1,9 și Matei 28,18-20), care reprezintă cooptarea noului născut în comunitatea creștină, eliberând pe copil de *păcatul originar*, moștenit de la Adam și Eva;
- **Confirmarea sau miruirea** (bazat pe *Faptelor Apostolilor*, 8,14-17) desăvârșește Botezul, conferind copiilor între 7-14 ani o mai mare responsabilitate religioasă, în timpul Confirmării ar avea loc pogorârea în corpul copilului a Sf. Spirit.
- **Euharistia** (bazat pe Matei 26,17-20, 26-30, Marcu 14,12-25, Ioan 22,7-20), act celebrat de preoți la altar, reamintind sacrificiul suprem a lui Isus spre mântuirea lumii;
- **Penitența** (bazat pe Ioan 20, 22-23) se compune din *spovedania* și *iertarea păcatelor* de către preotul care acordă absoluțiunea;
- **Hirotonirea** (bazat Ioan 20,21), înseamnă împuternicirea preotului de a intermedia unele sacramente;
- **Căsătoria** este considerată ca fiind sacrament (bazat pe Geneza 2, 24) și (Efeseni 5, 25-33);
- **Maslul** (Ultima Miruire) este sacramentul acordat de biserică catolică muribunzilor (bazat pe Iacob 5, 14-15) și prevede spovedania și iertarea tuturor păcatelor pe patul de moarte. Maslul este acordat la catolici o singură dată în viață.

²² În anexa 4 sunt cuprinse datele accesibile la parohie privind miruirile efectuate în decursul timpului.

²³ Dr. Nagyhalmányi, p. 24.

prezenței romano-catolicilor din localitate și servesc pentru preamărirea Domnului și pentru respectarea Sfintei Fecioare.

La 10 iunie 1790 s-a predat actualul cimitir, care a fost sfințit cu aprobarea episcopului Imre Christovich, de protopopul local, Antal Török.

Viața localității a fost puternic influențată de contractul urbarial din 1799, încheiat între curte și locuitorii pecicani, care a creat condiții prielnice pentru dezvoltarea economică.

La 30 mai 1803, localnicul Jakab Szeles a donat o statuie în cinstea Sfintei Fecioare, care a fost amplasată pe dreapta șoselei naționale, înainte de părăsirea Pecicai, înspre Nădlac.

La 15 septembrie 1805, preotul János Issekutz, născut în Pecica Maghiară, ține prima sa slujbă.

La 14 aprilie 1808 s-a montat primul orologiu în turnul bisericii, care a costat 1897 forinți, sumă colectată ca taxă specială.

În 1818, enoriașii Márton Harsányi és János Kőműves au construit statuia Sfânta Treime cu acoperiș, care și azi se află la capătul străzii cu aceeași denumire²⁴.

După reconstrucție, la 21 octombrie 1927 parohul István Lengyel, după un pelerinaj la fața locului, parcurs de enoriași pe jos, a sfințit crucea de pe drumul spre Csanádpalota²⁵ (ridicată în 1832 de György Szomorú).

În 1833, în vremea învățătorului-cantor Béla Vajda s-a construit casa cantorului.

După terminarea epidemiei de pestă, între februarie și octombrie a aceluiași an, cetățeanul Lőrincz Mezei a construit monumentul de lângă moara Gizella, având următoarea inscripție: „A világ Megváltójának dicsőítésére az epemirigy megszűntével 1833.” „În 1833, la încetarea pestei, pentru preamărirea Mântuitorului”²⁶. Actualul monument realizat în 2004 este donația soților Rozália și László Varga.

În 1834, Gábor Kun și György Laza ridică monumentul de lângă Școala din orașul de sus, cunoscut azi ca Școala Zágoni.

Cu ocazia vizitării enoriei de către episcop, Canonica Visitatio din 2 – 5 mai 1835, a fost reglementată relația parohiei cu autoritățile laice ale localității. Conform documentelor parohiale din acest an, numărul enoriașilor romano-catolici a fost de 5796.

Dispoziția din 1836 a dispus întocmirea matricolelor de către parohie în limba maghiară.

²⁴ Capătul dinspre str. nr. 1 a străzii nr. 409.

²⁵ Acest drum nu mai există, a fost arat în anii 1960, dar crucea dăinuie.

²⁶ După prăbușirea monumentului (2004) Varga László și familia a construit un nou monument sfințit de preotul paroh Czeglédi Ferenc la 15 august 2004.

În 1838 s-a construit primăria comunei Pecica Maghiară, azi, sediul cabinetelor medicilor de familie. În 1842 numărul locuitorilor romano-catolici era de 6920.

Dispozițiile episcopiei din anii revoluției 1848-49 atrag atenția enoriașilor ca să nu uite de obligațiile patriotice, să se bucure de libertățile cetățenești, dar să mențină liniștea și pacea publică, să fie cruțători față de evrei, manifestând înțelepciune și dragoste față de ei.

Deoarece o dispoziție episcopală ulterioară a impus distrugerea tuturor documentelor, care n-au fost adecvate concepțiilor politice ale momentului, datele referitoare la această perioadă sunt foarte rare. Nu au rămas date nici măcar despre numărul victimelor sau despre efectele culturale și economice postrevoluție.

Dispoziția din 20 mai 1848 reglementa ca ștampila parohiei să fie inscripționată în maghiară.

În 1866 s-a construit capela din cimitir, care a fost lărgită în 1968.

În 1870 s-a înființat comunitatea religioasă evreiască din aproape 50 de

Biserica izraeliților din Pecica, pe cartea poștală editată de tipografia lui Ruber István din Pecica Maghiară în ~ 1910, vândută, apoi demolată în 1970.

familiei, în fruntea căreia se aflau familiile Éliás, Kuliner și Schreier, primul rabin fiind Adolf Schreier.

La 8 noiembrie 1873 a decedat preotul abate János Winkler, care a servit enoriașii romano-catolici ai Pecicai timp de 30 de ani.

În 1880, Ignác Braun a înființat depozitul de lemne, Platz, adăugându-i atelierul de producție de cherestea în 1886, cumpărat ulterior de familia Kóos, de origine săsească; acesta construind și o moară țărănească.

În 1880, András Lelik și András Ördög ridică monumentul de la intersecția străzilor Árpád și Úri²⁷. Tot în acest an Mátyás Mester și István, respectiv Katalin Oroszlán ridică crucea din fața capelei din cimitir.

²⁷ Monumentul se află la intersecția străzilor 3 respectiv 124, și a fost renovat în 2004 de zidarul Márkos Dávid.

În 1882 s-a înființat Casinoul din Pecica. Membrii fondatori au fost: József Kripp, înaltul reprezentant al statului în administrarea plasei Pecica - József Schenk, secretarul comunal Soma Povázsai, Marczel Issekutz, directorul Școlii Elementare de Stat din Pecica Maghiară István Szomorú și alții. Acum s-a ridicat și crucea sfințită de preotul István Pécsy la Nagykaparás, la 1 km de la ieșirea din Pecica, înspre Nădlac.

Datorită creșterii numărului enoriașilor vechea biserică s-a dovedit a fi neîncăpătoare, astfel s-a impus construirea unei noi biserici.

La ședința consiliului comunal din 14 noiembrie 1886 au fost prezenți primarul István Kelemen, parohul Dr. József Szabados, secretarul Mihály Issekutz și membrii: András Bartók, János Dónáth sen., János Dónáth jun., István Harsányi, Mátyás Hajas, Mihály Jurik, József Katona, István Katona, János Kurunczi, András Kiss, Antal Katona, András Kelemen, János Molnár, István Molnár, Mátyás Polónyi, István Rohács, Mihály Sisa, János Sipos, Pál Hegyes, Soma Povázsai, Károly Pap. S-a hotărât demolarea vechii biserici și construirea unei noi, în cinstea Sfintei Treimi, și apoi s-a cerut aprobarea episcopiei și a papei Leon al XIII-lea.

În anexa nr. 3 sunt incluse date tehnice din jurnalul privind realizarea acestui edificiu.

Biserica a fost proiectată în stil neogotic de timișoreanul Ede Reiter și arădeanul Andor Halmay. Execuția construcției a fost contractată de întreprinzătorul József Kovács din Szeged și a fost urmărită de arhitectul proiectant Halmay. Comisia de supraveghere a construcției a fost formată din: Aurél Végh, șeful patrimoniului de stat din localitate, președinte, Andor Halmay proiectant, József Szabados paroh, Mihály Issekutz secretar comunal, Ferenc Zdrahál din partea administrației de stat și István Kelemen primar.

Demolarea vechii biserici a început la 16 iunie 1886, iar ridicarea noii biserici a început la 15 iulie. Așezarea oficială a pietrei de temelie s-a făcut la 1 august 1886.

Erariu a finanțat această zidire, comuna contribuind cu 1/3 din costuri. Contribuția episcopului de Cenad, Sándor Bonnáz a fost de 20 000 forinți, costul total fiind de 66 720 forinți și 81 creițari. Tavanul este din scândură tencuită. Înălțimea turnului de la nivelul solului este de 49,25 metri. Lungimea interiorului – 49,24 m, lățimea naosului – 13 m, înălțimea 10,80 m. Lungimea celor două naosuri laterale este de 6,10 m și lățimea de 3,15 m. În biserică sunt 40 de bănci. În naosul din dreapta este altarul Sfântului Mihai, în cel din dreapta altarul Sfântei Fecioare Ocrotitoare. Picturile reprezentând pe Sf. Arhanghel Mihai și Sfânta Fecioară Ocrotitoare datează din 1770. Acestea au fost realizate de un pictor italian, la comanda lui Mihály Lovász, reprezentând piese originale din biserică care a ființat între anii 1753 – 1886.

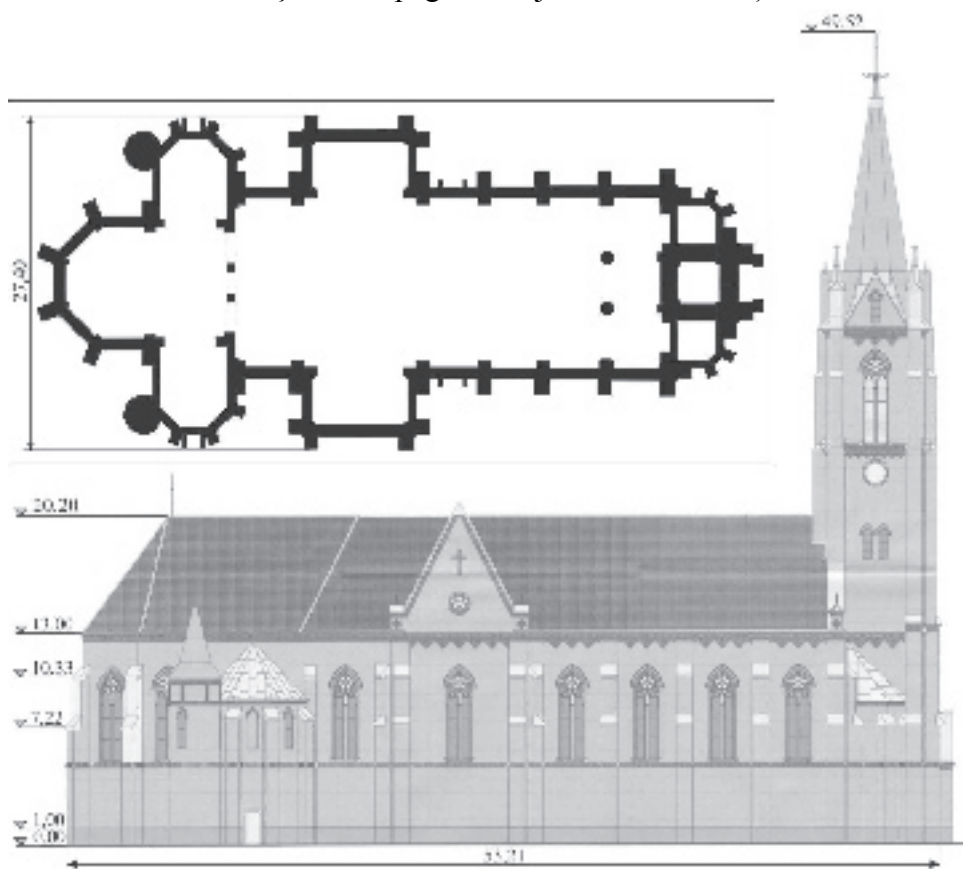
Construcția noii biserici a fost terminată la 15 septembrie 1887²⁸ și a fost sfințită la 13 noiembrie 1887 de către vicarul Németi József.

---

²⁸ În anexă sunt redate principalele date tehnice privind construcția bisericii.

Prima și ultima pagină din jurnalul construcției

Fațada laterală și releveul bisericii romano-catolice din Pecica

În 1886 s-a înființat Corporația Meseriașilor pecicani având ca președinți pe: János Garlati, Antal Fülöp, din nou János Garlati, de data aceasta timp de 26 ani, urmat de Ferenc Friezenhahn și Dumitru Cenădan.

În 1887 s-a înființat Corporația Pompierilor din Pecica Maghiară. Comandantul a fost Ábrahám Steiner, loctiitorul comandantului fiind József Prachthuzer.

În 1889, din banii gospodarilor înstăriți s-a înființat Casa de Economii din Pecica, directorul fondator fiind Adolf Reiner, cu funcționarii József Zvér și Gheorghe Crucean.

La 11 aprilie 1892 a murit parohul Dr. József Szabados, constructorul bisericii, în locul lui fiind numit în 1893 Géza Szathmáry, care a îndeplinit această funcție până în 1909.

În 1894 s-a înființat o filială locală a Casei de Economii Csanád²⁹, director fiind Gyula Borsos, iar funcționari: István Bolyos și Rudolf Réthy. În cadrul unei mari sărbători s-a sfințit drapelul Corporației pompierilor, în cinstea Sfântului Florian.

În 1896 s-a înființat cea mai mare instituție din Pecica Maghiară, Cercul Civic Independent din Pecica³⁰, cu 500 de membri, primii directori fiind: István Harsányi, Lajos Dónáth, József Miklász Nagy, Sándor Kurunczi, Sándor dr. Karácsonyi, István Sípos, András Kelemen, Sándor Dónáth. Această asociație a avut o vastă activitate cultural-sportivă, teren de popice, a organizat spectacole, expuneri profesionale privind gospodăria și culturile agricole, a

Sediul filialei locale a Casei de Economii Csanád și al Asociației de pompe Funebre fondat în 1869

²⁹ Arad-Csanádi Gazdasági Takarékpénztár fiókintézete

³⁰ Pécskai Függetlenségi Polgári Kör

procurat material săditor, a întreținut spiritul de colectivitate între agricultori, a avut ziare și reviste, bibliotecă. Asociația a funcționat până în 1947.

În 1898 s-a construit actuala casă parohială romano-catolică.

În 1902 s-a pietruit strada principală care lega gara de calea ferată, cu Mureșul.

În 1904 s-a introdus iluminatul stradal electric.

În 1906 s-a înființat în Pecica Maghiară Casa de Economii de Plasă, director fiind farmacistul Ioan Roxin, după moartea căruia banca a fost condusă de Géza Karácsonyi. Funcționarii băncii au fost: István Leitner și János Kovács, iar membrii consiliului director erau gospodari înstăriți: Pál Gaál (Úri), Sándor Kurunczi, István Harsányi, István Molnár (Tuzok), Nagy Pál (Miklác) și alții. Banca a lucrat într-un cadru modest, după puterea pe care a avut-o.

Începând din 1907, în partea din față a bisericii, la dreapta, se află statuia Sfântei Maria din Lourdes, iar pe stânga, altarul Sfintei Cruci, care au fost donate de Lacsány, născută Terézia Sipos, precum și de Mihály Katona împreună cu soția. În dreapta sanctuarului se află statuia Sfântului Ioan Botezătorul, iar în stânga lui, Sf. Anton din Padova. În sanctuar se află altarul principal, masa sfintei liturghii, statuia copilului Isus și cele trei scaune pentru preot și paracliseri.

În 1909, preotul paroh-protopop Géza Szathmáry, după terminarea lărgirii casei parohiale pe cheltuială proprie, adăugând aripa din dreapta parohiei, a renunțat la parohia din Pecica Maghiară. Localnicii au cerut proaspătului și tânărului episcop de Cenad, Dr. Gyula Glattfelder, de numai 36 de ani, să-l numească paroh pe capelanul foarte îndrăgit de enoriași, Ede Schneider. Episcopul a răspuns că nu-l poate numi, deoarece este mult prea tânăr pentru a fi parohul localității. Conducătorul delegației enoriașilor i-a replicat: „Dar și Dl. Episcop este tânăr și totuși a ajuns în această funcție.” Răspunsul episcopului a fost: „În această privință aveți dreptate”. Dar Ede Schneider n-a fost numit paroh în Pecica Maghiară. Timp de doi ani parohia a funcționat fără paroh.

Fântânile arteziene din Pecica Maghiară au fost forate în 1911. Apa sănătoasă a pus capăt pericolului epidemiilor.

La 13 decembrie 1911 s-a înființat Asociația de Ajutor Reciproc din Pecica Maghiară care a avut un rol social benefic prin împrumuturile mici acordate celor strâmtoriți. Aceasta a fost fondată de meseriașul local Ferencz Friezenhahn, el fiind oricând dispus să acorde un sprijin semenilor săi.

Din 1911 parohia romano-catolică din Pecica a fost condusă de József Olajos.

Între 1911 și 1913 au fost conflicte în sânul comunității romano-catolice izvorâte din cauza dărilor care trebuiau plătite bisericii. Conform prescripțiilor din Canonica Visitatio, care reglementa obligațiile enoriașilor privind asigurarea existenței preoților, fiecare pereche datora 50 de kg de grâu, și 60 fillér. Enoriașii n-au negat acest drept al preotului, dar au refuzat plata. Această intenție a luat și forma unei hotărâri a reprezentanților comunali. Autoritatea bisericească nu a avut instrumente de impunere a obligativității plății. Astfel s-a încetățenit în sufletul enoriașului romano-catolic pecican ideea nefericită că „preotul nu trebuie plătit, deoarece și așa va benefica din dările spirituale”. Efectele persistă și azi.

Între 1908 și 1913 foarte mulți pecicani au emigrat în America. Conform evidențelor din 1913 ale protopopului principal József Olajos, până în 1913, din Pecica maghiară au emigrat 1330 de persoane, în ultimul an 558. Au plecat 137 de familii, 283 de soți, flăcăi și fete câte 30-40. S-au întors 375. „Au plecat preponderent săraci, scrie preotul Olajos, deoarece acasă aveau venit doar din primăvară până în toamnă, timp în care n-au câștigat atât cât să le ajungă pentru întregul an. Majoritatea s-au întors săraci, dezamăgiți, frânți”.

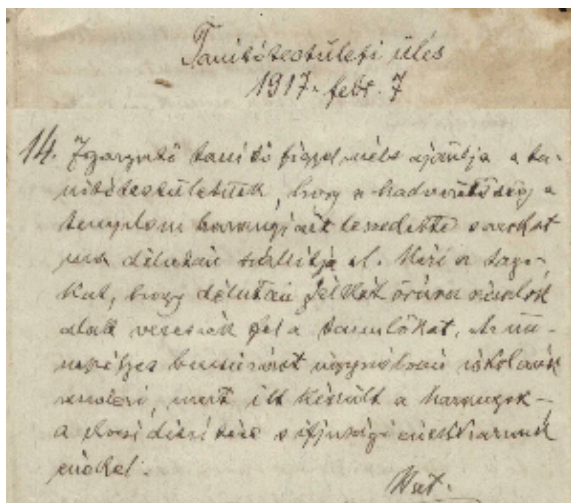
În 1913 s-a înființat filiala locală a Asociației Pensionarilor și Invalizilor, desființată în 1926.

În toamna anului 1914, enoriașii pecicani au ridicat una dintre stațiile drumului crucii de lângă biserica din Maria-Radna.

La îndemnul preotului, în anul 1914, pictorul Gida Walter din Budapesta a început realizarea actualelor geamuri vopsite ale bisericii, numele donatorilor fiind înscrise pe acestea. Lucrarea a fost terminată în iulie 1915.

În 1915, Cenădan Dumitru a înființat primul cinematograf pecican.

La 6 februarie 1917, ora 14, clopotele bisericii au fost duse pentru nevoile războiului.

Anunțul făcut în consiliul învățătorilor privind ridicarea clopotelor.

Cu șase luni înainte de sfârșitul războiului mondial, la 18 aprilie 1918, au fost duse tuburile orgăi bisericii. Orga a fost construită în 1887, în parte din bucăți luate din prima orgă a bisericii (1756), de Wegenstein Lipót și fiul, și tot el a reconstruit orga în 1925.

În timpul primului război mondial nu au fost lupte în Pecica. În război au pierit 87 de enoriași romano-catolici; în arhiva parohiei se află o descriere a familiei fiecărui dispărut.

În timpul parohului protopop Olajos József, în 1923, biserica a fost renovată, an în care soții Tóth József Hevesi și Rozália Kiss au donat altarul monumental al bisericii în memoria fiului lor, căzut în primul război mondial. La 14 octombrie, episcopul de Timișoara, Dr. Ágoston Pacha, a sfințit biserica proaspăt vopsită, clopotele noi, clopotul mare, noul altar, și noua orgă donate de gospodarul înstărit Mihály Katona.

În 1926, capelanul³¹ Sándor Stéger a reorganizat asociația Jézus Szentszíve (Sfânta inimă a lui Hristos), comandându-i un drapel frumos decorat.

La 15 august, la hramul capelei din cimitir, sfințită în cinstea Adormirii Maicii Domnului, s-a sfințit crucea din fața capelei, donată de István Berze și Rozália Magyar.

În 1927 au funcționat ca și capelani Sándor Stéger și Ferencz Oláh, paroh protopop fiind Lengyel István.

În primăvara anului 1927, Pecica Maghiară a primit numele Rovine.

Din 25 septembrie 1927 se țin slujbe în capela din cimitirul romano-catolic.

Pentru creșterea conștiinței catolice a enoriașilor, la 4 martie 1928 s-a înființat Comuniunea Populară Catholică, fiind ales președinte, gospodarul József Brezán, și director- capelanul Sándor Stéger.

În primăvara anului 1928, localitatea a fost împânzită de indivizi, care, spunând că vin de la preoți, au încercat să-i determine pe localnici să plece în America.

La 2 septembrie 1928, 80 de persoane, în frunte cu parohul protopop István Lengyel, au făcut un pelerinaj cu trenul la Radna³².

În toamna anului 1928 s-a pus piatră de codru pe străzile Árpád și Iskola³³.

În ultima duminică a lunii noiembrie, din 1928, se sărbătorește la Pecica, în cadru festiv ziua lui Cristos, Regele Universului.

La 22 iunie 1929 parohul protopop István Lengyel a sfințit crucea aflată pe drumul spre Peregul Mic, aflată la vreo 5 km de Pecica.

---

³¹ În anexă sunt cuprinși capelanii care au slujit biserica romano-catolică pecicană.

³² Azi str. nr. 3 respectiv nr. 401.

Biserica a fost electrificată în timpul parohului István Lengyel, în 1932.

La 29 decembrie 1929 se ține slujbă de pomenire în cinstea preotului Lajos Kurunczi, născut în localitate, decedat ca paroh în Medgyesbodzás.

În primăvara anului 1930, capelanul Sándor Stéger a organizat Congregația Maria a fetelor din Pecica Maghiară, în cadrul mării sărbători Jézus Szíve, care a fost condusă de parohul-protopop Lengyel István.

În vara anului 1930, capelanul Sándor Stéger, directorul Comuniunii Populare Catolice, a organizat o acțiune a cărui rezultat a fost înființarea unei biblioteci cu 600 de volume, deschisă la 12 octombrie, care a funcționat până în anul 1947.

În primăvara anului 1931, capelanul Sándor Stéger a organizat Congregația Maria a tinerilor din Pecica Maghiară, inaugurată de István Lengyel la 2 mai 1931.

La 14 iunie 1931, István Sándor, directorul Comuniunii Populare Catolice din Transilvania, a sfințit drapelul filialei locale a organizației.

În aprilie 1932 a fost un foarte mare pericol de inundație.

La 16 aprilie 1933, în biserica romano-catolică din localitate a fost hirotonisit ca preot, localnicul Lajos Borsos, salutat și de primarul localității, András Borsos.

În toamna anului 1933, parohul protopop István Lengyel a organizat Congregația Maria a femeilor din Pecica Maghiară, inaugurată în cadru festiv la 8 decembrie.

La 16 iunie 1934, capelanul Sándor Stéger este declarat doctor al științei dreptului bisericesc la Universitatea Ferencz József din Szeged.

La 14 septembrie 1934, episcopul Dr. Pacha Ágoston a sfințit crucea de marmură din fața bisericii. Inițial, aici a stat o cruce din lemn, înlocuită cu o cruce din piatră, sfințită în 1816, care a rezistat timpului până la începutul anului 1930.

La 12 septembrie 1937 s-a sfințit crucea aflată la intersecția străzilor Templom și Alvé³³, cruce construită de soțul lui Erzsébet Szarka, văduva eroului János Bedő, căzut în primul război mondial.

La 22 august 1948 s-a sfințit crucea aflată pe Kiskaparás, la 1 km de la ieșirea din Pecica, înspre Peregul Mic, donația lui Pál Móra și Mária Tóth.

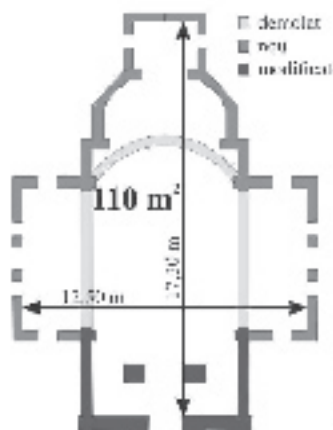
În perioada parohului protopop István Lengyel, viața spirituală a comunității romano-catolice pecicane a înflorit.

Parohul protopop Tibor Bedő a lărgit capela din cimitir în anul 1968.

În perioada parohului protopop Iosif Francisc Heinrich (1991 - 2001) s-a împlinit o foarte veche dorință a comunității romano-catolice pecicane,

---

³³ Azi străzile 401 și 425.

Capela din cimitirul romano-catolic

biserica a fost în sfârșit împrejmuită cu un gard, cu sprijinul consistent al conducerii localității, a primarului - inginer Viorel Iobb, și viceprimarului - profesor Nagy István.

Biserica romano-catolică din Pecica, sfințită la 13 noiembrie 1887, împrejmuită în 1995.

În 1994, Asociația Culturală Ormós Zsigmond din Timișoara a amplasat pe peretele bisericii placa comemorativă, în memoria omului de cultură, fostul prefect al comitatului Temes-Torontál, Ormós Zsigmond.

În 1996, în fața bisericii, parohia a amplasat două monumente în memoria eroilor romano-catolici pecicani, căzuți în războaiele mondiale.

Plăciile comemorative pe peretele bisericii romano-catolice

În 1996, Asociația Culturală Maghiară din Transilvania a amplasat pe peretele bisericii placa comemorativă în memoria lui Klebesberg Kuno.

În anul 1998, cu ocazia Hramului bisericii, în ziua Sfintei Treimi, în colaborare cu organizații civice din localitate pentru prima oară s-a organizat un amplu program cultural. În ultimii ani organizarea evenimentului a fost sprijinită și de Consiliul Orășenesc și Primărie.

Hramul bisericii - 22 mai 2005

În 1999, Asociația Culturală Kálmány Lajos din Pecica a amplasat pe peretele bisericii placa comemorativă, în memoria întemeietorului culegerii

folclorului literar maghiar, Kálmány Lajos (1852 – 1919), capelan pecican între 1875 - 1877.

În noiembrie 2000, Parohia romano-catolică, în colaborare cu organizația din Pecica a Uniunii Democrate Maghiare din România, a amplasat, în grădina bisericii, bustul lui Gróf Klebelsberg Kuno, opera lui Petre Jecza, donație a Școlii Tehnice de Telecomunicații Puskás Tivadar din Budapesta.

Gróf Klebelsberg Kunó s-a născut la 23 noiembrie 1875, în Pecica Maghiară, și a murit la Budapesta, în 11 octombrie 1932. La data nașterii sale, tatăl lui, ofițer al cavelariei maghiare, tocmai aici era dislocat. Familia a plecat din localitate, în ianuarie 1876. Gróf Klebelsberg Kunó a fost ministrul cultelor și învățământului public al Ungariei între 1902 – 1911. A fost de părere că dezvoltarea învățământului și culturii reprezenta unica șansă pentru ca Ungaria să fie o țară prosperă. A elaborat prima concepție politică pentru dezvoltarea științei și culturii în Ungaria. A inițiat un vast program de construcții de școli; cât timp a fost ministru s-au construit 5784 săli de clasă, 2278 de locuințe pentru învățători, 1555 de biblioteci populare, 1500 biblioteci școlare și 500 de grădinițe, săli de sport, piscine. A ridicat vârsta învățământului obligatoriu la 16 ani. A pus accent pe sănătatea publică, pe dezvoltarea talentelor. A contribuit substanțial la dezvoltarea învățământului superior. S-au construit licee, universitățile din Szeged, Pécs, Debrecen, Școala Superioară de Educație Fizică și 21 de clinici universitare. A susținut instituțiile de cercetări din Ungaria, dar și Colegiile Maghiare (Collegium Hungaricum) din Viena, Berlin, Roma, Paris și Zurich, la care lucrau bursieri de stat. A inițiat o politică de sport, pe baze științifice, s-a preocupat de diplomația sportului.

A fost promotorul actualei înfățișări a Pietii Dóm, din Szeged.

Parohul protopop Iosif Heinrich (septembrie 1991 – februarie 2001) și-a înscris numele în istoria localității noastre prin prezența sa activă în viața socială și civică a Pecicai.

La 20 februarie 2001 prietenii și colaboratorii și-au luat rămas bun de la **Iosif Heinrich**. La 24 noiembrie 2007 i s-a înmânat titlul de cetățean de onoare a Pecicai.

Sub conducerea lui József Schreier, în anul 1853, izraeliții au înființat parohie și casă de rugăciuni în Pecica. Biserica izraelită a fost demolată în 1970.

Casa de rugăciune a reformatilor datează din 1938.

Anexe

Preoții parohi ai comunității romano-catolice din Pecica din anul 1755.

1. P. Pap Pál, călugăr minorit	1755 – 1759
2. P. Raphael, călugăr minorit	
3. P. Hadrian, călugăr minorit	1762 – 1763
4. P. Szilvási Máthé, călugăr minorit	1763 – 1766
5. Péchy István (1714 – 1790), primul paroh	1766 – 1790
6. Török Antal (1761 – 1832)	1790

7. Nagy Pál	1790 – 1809
8. Nyéki János (1786 – 1829)	1815 – 1829
9. dr. Györfy Antal (? – 1843)	1829 – 1843
10. Winkler János (? – 1873), paroh-protopop	1844 – 1873
11. Dr. Szabados József (1818 – 1892), paroh-protopop, canonic onorific	1876 – 1892
12. Szathmáry Géza (1847 – 1921)	1893 – 1909
13. Olajos József (1857 – 1926), paroh-protopop, canonic, prelat papal	1911 – 1926
14. Lengyel István (1867 – 1960), paroh-protopop	1926 – 1960
15. Dr. Nagyhalmágyi (Stéger) Sándor (1901 – 1967) preot din 1952, paroh-protopop	1960 – 1967
16. Bedő Tibor, paroh-protopop	1967 – 1991
17. Heinrich Ferenc József (1948 –)	1991 – 2001
18. Czeglédi Ferenc (1971 –)	din 2001

Capelanii bisericii din 1826:

1 Holló Albert	23 Babos József
2 Patriczius Pongrácz	24 Süts János
3 Varga Gaudenczius	25 Kornis József
4 Kurtz Antal	26 Tarsóczky György
5 Czimegh József	27 Lendvay István
6 Füzék István	28 Fabrényi Károly
7 Dollencz József, ulterior canonic	29 Kiss József
8 Vajda Mihály	30 Girthi János
9 Holloch Bonofáczius	31 Heiler Peregrin
10 Fliegszender Joachim	32 Aray Edmund
11 Balogh Antal	33 Klárik Szilvér
12 P. Sárkány Elek	34 Vajda Mihály
13 Niamešny Antal ulterior paroh la Cărpiniș	35 Koszta István
14 Orth József ulterior paroh la Sântana	36 Osszetzki János, ulterior paroh la Săndrei
15 Tarsóczky György	37 Kriksz Béla
16 Dr. Szabados József, ulterior paroh-protopop la Pecica Maghiară	38 Schlauch Lőrincz, ulterior episcop
17 Csapкаи Ferencz	39 Mayor Pál
18 Grébeldinger János	40 Fodor András
19 Herdt Miklós	41 Kőszeghy Antal
20 Szócs Antal	42 Szóts János, ulterior profesor la teologie
21 Nagy János, ulterior paroh la Dorobanți	43 Patal Károly, ulterior paroh la Mailat
22 Graff Simon	44 Gergely András
	45 Kristof János, ulterior paroh la

-
- Makó
- 46 Csintalan József, ulterior paroh la Orțișoara
- 47 Trávnýk Rudolf, ulterior paroh la Moneasa
- 48 Kauten Mihály, ulterior paroh la Tomnatic
- 49 Jurovics Ödön
- 50 Ehling Ferencz
- 51 Szeémayer János, ulterior a renunțat la preoție, primar la Vrșeț
- 52 Fischer Jakab, preotul „săracilor”
- 53 Stein Ferenc
- 54 Pautschek Lőrincz
- 55 Reinlein Ádám, ulterior paroh la Alexandria
- 56 Hoffmann János, ulterior paroh protopop principal la Földeák
- 57 Gruber Antal
- 58 Dobsch Ferencz, ulterior paroh la Nădlac
- 59 Neurohr Károly, ulterior paroh la Seceani
- 60 Halkoczi Márton
- 61 Kálmány Lajos, (1875), ulterior paroh la Csanádpalota (1894)
- 62 Hettrich Jakab
- 63 Rózsa József, ulterior paroh la Mezőkovácsháza
- 64 Reinlein József
- 65 Eszes István
- 66 Kovács János
- 67 Hold Ádám, ulterior paroh-protopop, abate la Lipova
- 68 Máthé Joób, călugăr minorit
- 69 Oehring Albert, ulterior paroh la Kevermes
- 70 Dr. Kiss János, ulterior profesor universitar
- 71 P. Dobay Piusz, franciscan
- 72 Városov Gyula, ulterior deputat
- 73 Ackermann Endre
- 74 Antók Dániel, ulterior paroh la Clucotici
- 75 Sztrachi János, ulterior paroh la Bulci
- 76 Groczky Péter, ulterior paroh-protopop la Făget
- 77 Michon Mátyás, ulterior paroh la Remetea Mică
- 78 Nagy József, ulterior paroh la Pâncota
- 79 Roósz Mátyás
- 80 Breizach Béla, ulterior episcop-vicar la Szeged
- 81 Karács István
- 82 Sóka Ignác, ulterior paroh la Muzsla
- 83 Schlosszer Mátyás, ulterior paroh la Sânpetru-German
- 84 Sulyok István, ulterior renumit profesor de teologie
- 85 Zatykó Fridolin, călugăr minorit
- 86 Tamassy Lajos, ulterior paroh la Mezőkovácsháza
- 87 Györfy Gyula, ulterior paroh la Ciucăș
- 88 Ballauer Kristóf, ulterior paroh la Săcălaz
- 89 Barta István, ulterior paroh la Csanádapáca
- 90 Hankó György, ulterior paroh la Majlat

- 91 Niedermayer Antal, ulterior a renunțat la preoție, profesor de muzică
- 92 Szathmáry Géza, ulterior paroh-protopop la Pecica Maghiară
- 93 Hoffmann Béla, ulterior paroh la Ürményháza
- 94 Lokaicsek Fülöp (? – 1895), ulterior paroh la Preluca
- 95 Farkas Szilárd (? – 1895), ulterior paroh la Ürményháza
- 96 Lengyel József, ulterior paroh la Nădlac
- 97 Packy Péter (? – 1896), ulterior paroh la Mehadia
- 98 Mazur Molnár László (1896), ulterior paroh la Șandra
- 99 Géhl Ottmár (1897), ulterior protopop principal la Șagu
- 100 Szánthó Géza (1897)
- 101 Fábián József (1896 – 7), ulterior paroh la Cruceni
- 102 Dr. Szántó Géza, ulterior paroh la Kevermes, profesor la teologie
- 103 Szolinger Antal (1897 – 8)
- 104 Glász Ferencz (1897 – 8)
- 105 Márffy József (1898 – 9)
- 106 Zsidek Sándor (1897 – 8), ulterior paroh la Kistelek
- 107 Vagáts Ödön (1899 – 1900, ulterior paroh la Magyarábhegyes
- 108 Dr. Henny Ferenc (1900), ulterior paroh la Szeged-Rókus
- 109 Balázs Márton (1900 – 1)
- 110 Lessnyák József (1899 – 1900), ulterior paroh la Brestovăț
- 111 Hammer Jenő (1900-5)
- 112 Konecsny János (1904 – 5), ulterior paroh la Nagykomarás
- 113 Fejér Imre (1905 – 6), a renunțat la preoție
- 114 Fülöp Lajos (1905 – 7), a renunțat la preoție
- 115 Hollóssy Ferencz (1905 – 8)
- 116 Schneider Ede (1908 – 11), ulterior paroh protopop principal la Lovrin
- 117 Gaál István (1907 – 11), a renunțat la preoție
- 118 Balázs Mózes (1902 – 4, 1911), ulterior paroh la Cruceni
- 119 Hodor István (1912), a renunțat la preoție
- 120 Dr. Bodor József (1911 – 3), ulterior paroh la Kétegyház
- 121 Leimetter József (1913 – 4), ulterior paroh la Banloc
- 122 Szíjjártó István Géza (1913 – 5), ulterior a renunțat la preoție
- 123 Kiss Károly (1915 – 6), ulterior paroh la Iratoșu
- 124 Takács Miklós (1915 – 7), ulterior paroh la Kunágota
- 125 Prokop Sándor (1917 – 8), ulterior paroh la Kétegyháza
- 126 Csótó Nagy István (1917 – 21), ulterior paroh la Nădlac
- 127 Takács Vincze (1919 – 24), ulterior paroh-protopop la Iratoșu
- 128 Oláh Venczel (1921 – 34), ulterior paroh la Sebiș
- 129 Funk Ferenc (1924 – 5), ulterior paroh-protopop la Bulgăruș
- 130 Dr. Stéger Sándor (1925 – 34, 1939 – 41), profesor de religie, ulterior paroh-protopop la Pecica Maghiară
- 131 Borsos Lajos (1934 – 6), ulterior paroh la Nădlac
- 132 Hampel Károly (1935 – 36), ulterior paroh la Variaș
- 133 Magdás István (1936 – 41), ulterior paroh la Vârșand
- 134 Boldis József (1936 – 9, 1943 – 8), ulterior capelan la Dudeștii Vechi
- 135 Balogh István (1939 – 41), ulterior paroh la Moravița

- 136 Galló Géza (1941 – 4)
 137 Boldis József (1943 – 48), a renunțat la preoție
 138 Peuker Leó (1945), a renunțat la preoție
 139 Morariu Antal (1945 – 7), a renunțat la preoție
 140 Markovicz János (1947 – 8), ulterior capelan la Sântana
 141 Müller Jenő (1948 – 55)
 142 Szoboszlai Aladár (1948 – 51), ulterior paroh Arad, apoi la Șagu. (În 1958 a fost condamnat la moarte și executat într-un loc necunoscut pentru activitatea lui din 1956-1958.)
 143 Pápes Péter (1956)
 144 Zsombori Dezső P. (1958)
 145 Sántha József o. f. m. (1960)
 146 Dermendjus Péter (1965)
 147 Dunay Ferenc (1965, 1967), ulterior paroh la Iratoșu
 148 Ebenspanger Ferenc (1968 – 71), ulterior paroh la Turnu și Bocșa Mică
 149 Kalapis Mátyás (1971 – 2), ulterior paroh la Mailat
 150 Augustinov Sebestyén (1975)
 151 Velciov Péter (1975 – 6), ulterior paroh la Nădlac
 152 Hajdú József (1977)
 153 Nagy Károly (1978 – 9)
 154 Zilahi András János (1990), paroh la Dorobanți
 155 Balogh András (1991 – 4)
 156 Balogh Árpád (1998), ulterior paroh la Turnu

Numărul căsătoriilor, botezurilor și înmormântărilor oficiate de biserica romano-catolică din Pecica.

anul	căsătorii	botezuri	morți
1753	0		9
1754	0		24
1755	5	35	14
1756	10	52	16
1757	3	31	46
1758	11	39	15
1759	20	49	63
1760	17	60	31
1761	9	48	29
1762	19	74	29
1763	10	93	70
1764	12	122	91
1765	21	130	82

anul	căsătorii	botezuri	morți
1766	36	117	102
1767	15	155	59
1768	11	124	130
1769	38	129	86
1770	29	120	72
1771	27	97	124
1772	25	127	136
1773	27	122	106
1774	36	152	58
1775	24	140	114
1776	22	177	85
1777	40	154	83
1778	29	156	161

anul	căsătorii	botezuri	morți
1779	17	175	128
1780	28	167	83
1781	28	147	65
1782	36	164	134
1783	30	167	134
1784	30	132	105
1785	20	162	66
1786	21	165	113
1787	45	181	159
1788	24	171	257
1789	26	150	183
1790	25	203	167
1791	31	175	108

anul	căsătorii	botezuri	morți
1792	57	166	70
1793	45	159	73
1794	22	209	176
1795	35	137	138
1796	33	199	69
1797	38	167	102
1798	30	164	155
1799	35	196	127
1800	37	203	81
1801	32	179	132
1802	38	254	240
1803	49	188	116
1804	48	218	114
1805	37	228	148
1806	40	242	182
1807	51	238	293
1808	43	265	121
1809	47	240	143
1810	53	242	166
1811	54	215	290
1812	43	275	175
1813	38	311	139
1814	36	277	147
1815	75	253	275
1816	63	281	132
1817	41	274	187
1818	61	289	86
1819	55	320	220
1820	62	357	76
1821	34	293	307
1822	57	348	152
1823	51	314	106
1824	56	338	139
1825		328	127

anul	căsătorii	botezuri	morți
1826		354	140
1827		357	408
1828		342	286
1829		314	319
1830		321	303
1831		261	527
1832		319	318
1833		353	262
1834		372	244
1835		326	288
1836		369	278
1837		312	263
1838		411	167
1839		389	257
1840		363	257
1841		452	340
1842		401	375
1843		440	261
1844		422	252
1845		470	288
1846		379	413
1847		399	376
1848		484	506
1849		418	694
1896	86	428	323
1897	77	433	270
1898	103	388	244
1899	93	426	252
1900	100	410	278
1901	95	395	268
1902	93	383	256
1903	114	394	281
1904	120	375	213

anul	căsătorii	botezuri	morți
1905	118	356	285
1906	110	347	274
1907	140	368	242
1908	102	336	240
1909	98	347	261
1910	100	362	293
1911	127	344	287
1912	113	348	247
1913	104	355	230
1914	77	334	235
1915	23	207	270
1916	30	146	216
1917	28	140	231
1918	92	118	259
1919	193	221	183
1920	123	258	209
1921	119	273	240
1922	78	258	203
1923	65	220	167
1924	68	173	180
1925	63	207	142
1926	94	166	169
1927	90	201	179
1928	82	191	157
1929	84	169	163
1930	69	161	151
1931	53	159	163
1932	73	139	174
1933	65	152	136
1934	52	151	165
1935	55	135	150
1936	64	120	130
1937	64	116	132
1938	72	116	141

anul	căsătorii	botezuri	morți
1939	44	148	118
1940	61	99	123
1941	46	113	110
1942	34	92	144
1943	21	59	110
1944	12	52	120
1945	48	63	134
1946	80	81	113
1947	84	100	123
1948	66	110	106
1949	61	113	113
1950	55	103	105
1951	41	85	119
1952	51	82	108
1953	39	85	112
1954	52	78	100
1955	40	88	90
1956	47	98	103
1957	51	82	108
1958	52	82	98
1959	31	64	113
1960	26	53	85

anul	căsătorii	botezuri	morți
1961	34	46	96
1962	24	43	112
1963	29	44	96
1964	32	52	80
1965	29	38	100
1966	22	40	100
1967	17	59	117
1968	26	75	108
1969	21	88	114
1970	22	62	96
1971	28	53	127
1972	28	64	93
1973	19	59	107
1974	25	65	99
1975	35	75	117
1976	30	57	111
1977	26	84	117
1978	29	52	115
1979	29	53	123
1980	22	78	108
1981	15	47	112
1982	18	44	108

anul	căsătorii	botezuri	morți
1983	12	34	100
1984	19	32	104
1985	14	37	105
1986	31	49	107
1987	17	54	104
1988	15	51	130
1989	20	46	124
1990	15	44	103
1991	18	32	127
1992	26	38	127
1993	17	25	92
1994	14	24	97
1995	22	24	109
1996	23	31	105
1997	14	23	102
1998	23	28	91
1999	10	33	93
2000	12	27	87
2001	14	13	93
2002	8	31	88
2003	8	19	83
2004	7	17	68
2005	10	23	95

Numărul persoanelor miruite în Enozia romano-catolică din Pecica.

24 septembrie 1757	93	1944	507
25 iunie 1759	149	27 august 1961	539
18 august 1762	75	27 august 1967	328
25 iunie 1766	129	22 iulie 1973	139
17 mai 1791	386	7 august 1977	104
23 mai 1863	1579	19 iulie 1981	224
14 mai 1875	1665	21 iulie 1985	153
15 mai 1875	275	10 iulie 1988	155
23 septembrie 1883	1039	16 august 1992	172
8 iunie 1902	1696	19 iunie 1994	82
9 iunie 1902	2163	23 iunie 1996	53
8 mai 1932	900	30 august 1998	57
1938	729		

Principalele date tehnice privind construcția bisericii romano-catolice (1886 – 1887) din Pecica.

Zile lucrate	374
Total zile de muncă prestate	19 025
Zile-muncă lucrate de:	
– zidari	4 583
– zilieri bărbați	4 421
– zilieri femei	3 485
– zilieri copii	1 781
– ucenici	1 804
– dulgheri	1 360
– pietrari	751
– supraveghetor de muncă	235
– zidari de tavan	235
– tinichigii	117
– zugravi	78
– țiglari	60
– tâmplari	36
– sculptor	31
– lăcătuș	25
– geamgiu	15
– trestieri	6
– strungar	2

Materiale utilizate pentru realizarea bisericii:

– cărămidă obișnuită	412 300	bucăți
– cărămidă ornamentală	110 450	bucăți
– cărămidă de fabrică	67 665	bucăți
– țiglă de acoperiș ³⁴	76 700	bucăți
– var	150 000	kg
– ciment	15 520	kg
– diverse din fier	3 524	kg
– gips	3 125	kg
– nisip	2 302	căruțe
– tablă zincată	1 617	kg
– scândură fălțuită pt. dușumea	228	bucăți
– trestie	170	snopi
– brad	157	bușteni
– țiglă pt. coame	80	bucăți
– bancă	40	bucăți
– pământ pt. umplutură	30	căruțe
– lemn pentru construcții	23	căruțe
– plumb	15	kg
– piatră cioplită	11	vagoane a 10 tone
– sticlă	10	lăzi
– uși	7	bucăți
– piatră pentru soclu	6	vagoane a 10 tone
– aripă ușă	4	bucăți
– piatră de codru	4	vagoane a 10 tone
– șolocater pentru geamurile din turn	4	bucăți
– altar	1	bucată
– leături pentru acoperiș	3	căruțe
– gratii fier	3	pachete
– modele din gips	2	vagoane a 10 tone
– cărămidă keramit	2	vagoane a 10 tone
– piatră pentru acoperire piloni	1	wagon a 10 tone
– cruce aurită	1	bucată
– cablu paratrăsnet	1	bucată

³⁴ În 1912 țigla a fost schimbată cu eternit, iar în 2007 biserica s-a reacoperit cu plăci de tablă tip Lindab.

**Cele mai frecvente prenume ale persoanelor botezate,
căsătorite și înmormântate în Enoria romano-catolică din
Pecica în anii 1796, 1896 și 1996**

Prenume	1796	1896	1996
János	31	152	10
Mária	8	147	25
Rozália, Rozál, Róza	11	143	8
István	29	124	19
Erzsébet, Erzsi	35	120	15
Katalin, Kata	28	110	11
József	22	90	13
András	15	89	6
Anna	20	88	5
Mihály	8	72	9
Mátyás	8	47	3
Teréz	9	43	3
Pál	10	39	6
Klára	7	36	1
Ilona	8	32	3
Sándor		28	5
Julianna	1	27	5
György	14	23	
Márton	3	22	
Ágnes	3	18	3
Antal	5	16	1
Imre	12	16	3
Péter	1	14	2
Lajos		13	5
Gábor		11	
Borbála, Borbál	8	10	
Illés		9	1
Ferenc	4	7	3
Gergely	1	7	

Prenume	1796	1896	1996
Viktória		7	
Gáspár		6	1
Veronika		6	1
Ádám	4	5	
Miklós		5	
Veron		5	
Zsuzsanna, Zsuzsa		5	2
Árpád		4	1
Etel, Etelka		4	1
Éva	5	4	2
Judit	11	4	
Magdolna, Magdaléna		4	1
Béla	2	3	
Gizella		3	
Gyula		3	1
Károly		3	3
Ambrus		2	
Artúr		2	
Emília		2	
Ernő		2	
Hajnalka		2	2
Jabab	1	2	
Jozefin		2	
Kálmán		2	1
László	1	2	2
Nándor		2	
Olga		2	1
Orbán		2	
Piroska		2	9
Soma		2	

Cele mai frecvente nume ale persoanelor botezate, căsătorite și înmormântate în Enoria romano-catolică din Pecica în anii 1796, 1896 și 1996

Nume	1796	1896	1996
Hajas	5	49	1
Kováts, Kovács	12	43	4
Tóth, Toot, Tot	4	41	5
Hegyess	1	40	1
Nagy	10	38	9
Kis, Kiss	5	27	4
Mester	1	26	
Kocsik	4	25	3
Molnár	5	21	3
Katona	3	20	1
Borsos	5	19	2
Szomorú	2	18	2
Kurunczi	1	17	4
Sípos. Sipos	4	16	1
Kömüves, Kömüves, Kömíves	1	14	2
Kún, Kuhn	1	13	1
Barta, Bartha		12	1
Bartok, Bartók	3	12	3
Brezán, Brezány	1	12	1
Juhász	6	12	
Magyar	3	12	1
Janik	2	11	1
Ordódi, Ordódy	2	11	
Varga		11	1
Zámbori		11	
Szabó	2	10	1
Totok	2	10	1
Dorogi	8	9	
Kabát	3	9	1
Laza		9	
Lelik		9	1

Nume	1796	1896	1996
Botka	1	8	2
Kelemen	2	8	2
Sata	1	8	
Zabos	2	8	
Beke		7	
Jaczkó	4	7	2
Lacsán, Lacsány	2	7	1
Megyes	5	7	2
Móra	2	7	1
Solymosi		7	1
Balázs		6	
Baranyi		6	2
Cseri		6	
Demény		6	
Győri	2	6	
Lenárd	1	6	
Miskolczi	1	6	
Polonyi	2	6	2
Rohács		6	
Suhajda		6	
Balog, Balogh	1	5	1
Bella	3	5	1
Czank	3	5	
Csatlós		5	
Gál, Gaál		5	1
Kajtor		5	1
Koncsek		5	
Libus		5	
Nagygyörgy		5	1
Recski	3	5	1
Vancsik		5	1
Bálint		4	
Csepella		4	

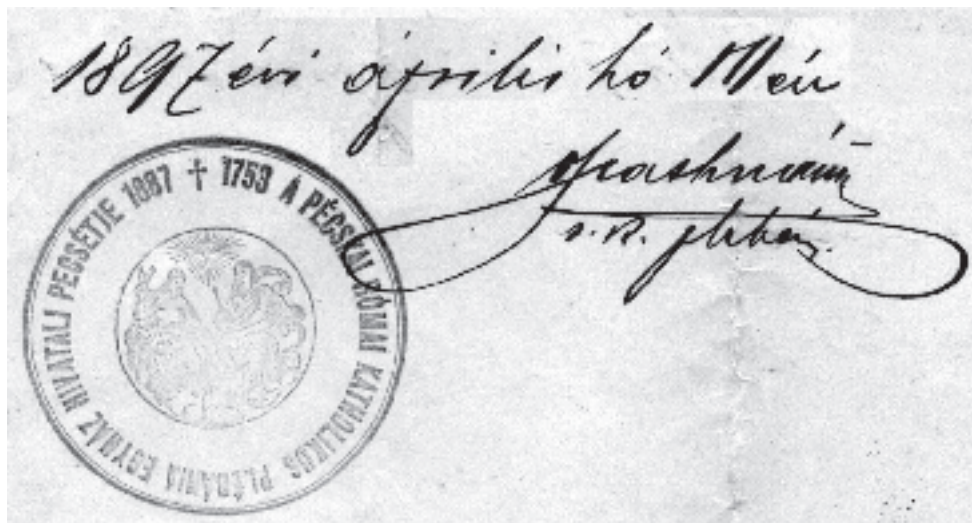

Nume	1796	1896	1996
Gáspár		4	
Györki		4	1
Kothai, Kotai		4	
Köles	2	4	
Lengyel	1	4	
Mezei		4	
Mihály		4	
Onyiczki		4	
Pintér	5	4	
Takács	1	4	
Török	4	4	
Virág	1	4	1
Zsótész		4	
Bernát		3	
Boldizsár		3	2
Csík		3	
Dudás		3	
Dufala		3	
Garlati		3	
Gyüre		3	
Haluska		3	
Hanyecz	1	3	1
Kecskés	3	3	
Keresztúri		3	
Köteles		3	
Lőke		3	
Maros		3	
Ördög, Ördögh		3	
Presoszki, Prezóczki	1	3	
Rostás		3	
Schveitzer		3	
Szedlák		3	
Szénási	2	3	
Szűcs	3	3	
Turi	1	3	1

Nume	1796	1896	1996
Üllei		3	
Vajkó		3	
Vojtilla		3	
Zsigmond		3	
Almási	1	2	
Badalik	3	2	
Bakos		2	
Barb, Barbu		2	1
Benedek		2	
Bense	3	2	
Béres	4	2	
Bieder		2	
Bús, Bus		2	
Czeglédi, Czigliédi	1	2	
Détári	2	2	
Donát, Donáth		2	1
Dvorák		2	
Erdeli, Erdélyi, Erdély	1	2	1
Farsang	2	2	
Fenyős		2	
Gärtner		2	
Gazsó		2	
Geltz, Gelz		2	
Gojko		2	
Gyergyovszki		2	
Hadik		2	
Hajcsár		2	
Halasi	3	2	2
Handula		2	
Hanovik, Hanobik		2	1
Harsányi	3	2	
Jámbor	1	2	1
Jurik		2	1
Káli	1	2	
Kamenszki		2	
Kapcsos		2	1

Nume	1796	1896	1996
Kapi		2	
Király		2	
Kresztyan, Krestyán		2	1
Kristóf		2	1
Krizsa		2	
Kronek		2	
Kukavetz		2	
Lábos, Lábás		2	1
Lipták	1	2	
Ludmáj		2	
Lukács		2	1
Marócsik		2	
Marosi		2	
Martincsek		2	
Merta		2	
Müller		2	
Pálinkás	1	2	
Péntek		2	
Pete		2	1

Nume	1796	1896	1996
Piroska		2	
Sárkány		2	
Schelb		2	
Sinka	3	2	1
Sisa	2	2	
Sörös		2	
Szarka	1	2	
Szeredi		2	
Szíjjártó, Szíjártó	2	2	
Szilvási		2	
Sztojkovits		2	
Todor		2	
Turszky		2	
Ursitz		2	
Vatai, Vatay, Vattai	1	2	1
Vidics		2	
Vig		2	
Wolf		2	
Zachariás		2	
Zsiránszky		2	

Ștampila Parohiei romano-catolice în 1789, paroh Szathmár Géza

IV. 5. Parohia greco-catolica Pecica¹

Parohia greco-catolică a luat ființă în anul 1923, la inițiativa preotului Anton Rusu, care a fost primul preot paroh. Serviciul divin se desfășura într-o casă amenajată în capelă, pe locul unde actualmente se află casa lui Ion Vidolman, la nr. 68.

La început a avut aproximativ 150 de credincioși din Pecica, dar veneau oameni și din satul vecin, Bodrog, trecând Mureșul cu compa (pod plutitor), încă 100 de credincioși.

După preotul Rusu a urmat preotul Valeriu Coprean, între anii 1935-1937, apoi preotul Gheorghe Mitruț i-a păstorit pe credincioșii greco-catolici. Parohia există până în anul 1948, când în urma decretului 358/01/12 B. R. U. se desființează, iar bunurile ei sunt preluate de Biserica Ortodoxă Română Pecica; casa fiind vândută.

După Revoluția din 22 decembrie 1989, când B. R. U. devine liberă, foștii credincioși greco-catolici se interesează de fosta lor credință. Ei au norocul să aibă în mijlocul lor pe o fiică a Blajului, fată de preot a B. R. U., și fostă învățătoare la Pecica timp de 26 ani, numită Doina Petcu.

Aceasta îi mobilizează pe oameni și cu ajutorul Protopopiatului Arad, protopop fiind preotul Valeriu Coprean, obține un preot, pe Radu Fărcaș, și împreună reînființează Parohia greco-catolică Pecica, în 15 septembrie 1993. Neavând capelă, în următorii trei ani serviciul religios se desfășoară la Școala Generală nr. 2, într-o sală de clasă de la ciclul primar.

În anul 1995 se solicită un ajutor din străinătate de la Kirche im Not și în anul următor 1996, primindu-l, se cumpără o casă, care se reamenajează în capelă și locuință pentru preot, devenind funcțională din 1997.

Acum având o capelă a lor, credincioșii se întrunesc la slujbă, iar numărul lor crește ajungând până la 120. Enoriașii se adună la capelă, asistă la Sfintele Slujbe și frecventează sfintele taine.

În data de 20 iulie 1998, preotul Radu Fărcaș, fiind mutat la Arad, este înlocuit de preotul Vasile Lupsac.

Preotul Vasile Lupsac rămâne la Pecica până în aprilie 2007, când pleacă în Canada. El cumpără cu un ajutor primit de la Episcopia Lugoj un teren în str. Principală, cu scopul construirii unei biserici greco-catolice.

În 6 octombrie 2002 vine în fruntea Parohiei Pecica preotul Miron Jarca, care a început construirea bisericii pe acel loc, în anul 2005.

---

¹ Autor: preot-paroh Miron Jarca

Viața spirituală se intensifică, se celebrează zilnic Sfânta Liturghie și se fac multe alte servicii religioase.

Odată cu reînființarea parohiei Pecica se înființează și filia Sederhat, unde avem aproape 25 credincioși, și unde Sfânta Liturghie se celebrează în biserica romano-catolică.

Biserica greco-catolică din Pecica
a fost **proiectată** de
arh. Muth Octavian,
SC Nova-Proiect SRL - Oradea,
construită de
ing. Chirilă Dorin,
SC Contera SRL - Arad și
sfințită la 11 noiembrie 2007.

La data sfințirii la cărma Bisericii lui Hristos se afla:

- Sf. Părinte Papa Benedict al XVI-lea - Suveran Pontif
- Arhiepiscop Jean-Claude PÉRISSET - Nunțiu Apostolic în România E. S.
- P. F. Lucian Mureșan - Arhiepiscop Major al Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică.

Sfințirea a fost onorată de:

- P. S. Alexandru Mesian - Episcop de Lugoj, ctitorul acestei biserici
- Mons. Angelo-Narcis Pop - Vicar general al Episcopiei de Lugoj
- Mons. Nistor Chișbora - Protopop greco-catolic al Aradului, Prelat papal
- pr. Király Árpád - Arhidiacon, Episcopia romano-catolică de Timișoara
- pr. paroh prot. onor. Miron Jarca
- pr. prot. onor. Fărcaș Radu
- pr. ort. Popa Mircea - Pecica
- pr. ev. Walter Sinn - Semeac

IV. 6. Biserica Creștină Baptistă Pecica¹

Pentru prima dată, numele de baptist a fost folosit în Anglia, spre sfârșitul secolului al XVI-lea. Acolo, un grup de credincioși, în urma studierii atente a Bibliei, a înțeles din Sfânta Scriptură că doar aceia pot să fie botezați, care cred în Domnul Isus Hristos, ca fiind Mântuitorul lor personal. Studiind Cuvântul

¹ Autor: Pastor, Emeric Hubert

lui Dumnezeu au înțeles că botezul celor credincioși trebuie să fie făcut prin scufundare în apă, pentru că, pe de o parte, așa a fost botezat și Domnul Isus, iar pe de altă parte, înțelesul cuvântului “a boteza” (baptizo) din limba greacă (limba în care a fost scris Noul Testament) este “a scufunda”.

Din Anglia, credința baptistă s-a răspândit în Europa și în America de Nord, iar mai târziu în toate continentele. În prezent, bapțiștii se regăsesc într-un număr impresionant în lumea întreagă.

Bapțiștii cred în autoritatea exclusivă a Sfințelor Scripturi și afirmă că numai Scriptura este izvorul crezului lor. Ei cred în Sfânta Treime: în Dumnezeu Tatăl, în Dumnezeu Fiul și în Dumnezeu Duhul Sfânt.

Pe baza autorității absolute a Scripturii, bapțiștii cred că toți oamenii sunt păcătoși și au nevoie de mântuire și că această mântuire este numai prin Isus Hristos. Oricine crede în Isus Hristos ca Mântuitor și își mărturisește păcatele lui Dumnezeu este mântuit, prin jertfa Domnului Isus Hristos. Fiecare om este răspunzător înaintea lui Dumnezeu, în mod nemijlocit, pentru sufletul lui. Nimeni nu poate să răspundă înaintea lui Dumnezeu pentru sufletul omului, decât omul însuși.

Biserica Creștină Baptistă din Pecica a luat ființă la sfârșitul secolului al XIX-lea, în jurul anului 1889. Printre primii membri ai Bisericii Baptiste a fost un tânăr cu numele de Rista Igrășan, care, după scurt timp, a devenit predicatorul și păstorul bisericii.

La început, bapțiștii s-au adunat pentru închinare în diferite case, iar în anul 1905 au cumpărat o casă pe care au transformat-o în “Casă de rugăciune”, după cum au numit-o ei.

Numărul membrilor bisericii a crescut semnificativ în perioada imediat următoare, ajungând în scurt timp la peste 100 de membri și mulți copii, care sunt considerați “aparținători”. Astfel, membrii bisericii s-au văzut nevoiți să construiască o biserică, care să devină locul de închinare a bapțiștilor din Pecica. În anul 1909 s-a construit clădirea bisericii Baptiste din Pecica. Această clădire, bineînțeles cu multe renovări și schimbări suferite de-a lungul anilor, este folosită și în prezent de Biserica Baptistă din Pecica, ca loc de închinare.

În anul 1932, când s-a constatat slăbiciunea clădirii, la data de 20 august membrii bisericii au hotărât să adune bani pentru renovarea ei. Cu această ocazie clădirea bisericii a fost întărită cu stâlpi exteriori și a fost refăcută aproape în întregime, doar fațada casei a rămas aceeași.

În anul 1954, la sugestia pastorului Ionel Socaciu, nivelul interior al bisericii a fost coborât și înclinat dinspre ușa de la intrare înspre podiumul unde se află corul și amvonul bisericii. Cu aceeași ocazie s-a făcut și baptistierul.

După zece ani, în 1964 s-au făcut renovări exterioare. Fațada clădirii bisericii a fost placată cu faianță în anul 1975, de către fratele Andrei Ordodi..

De când a luat ființă și până în prezent, Biserica Baptistă din Pecica a beneficiat de slujirea spirituală a unor pastori devotați Evangheliei și intereselor comunității. Dintre aceștia îi amintim pe: Rista Igrışan, primul slujitor ordinar al bisericii, urmat de Avram Barbu, care în 1914 pleacă misionar în Dobrogea, apoi în Bulgaria, unde a rămas până la sfârșitul vieții. Următorul pastor al bisericii este Gheorghe Olteanu. Acesta pleacă la seminar în anul 1921.

În această perioadă, pe lângă păstorii amintiți, au mai fost ordinați ca diaconi frații: Alexandru Imbroane, Constantin Cruceanu și Constantin Moldovan.

În anul 1934, la Pecica a făcut misiune Alexa Popovici, iar serviciile speciale le îndeplinea fratele Ioan Cocuț. Tot înainte de război, biserica a mai fost păstorită și de Cornel Pascu.

Pastorii bisericii de după război au fost după cum urmează: Samuel Chibici (1946-1948), acesta a slujit, în mod special, în vacanțele de la seminar, iar Marcel Cocean a vestit Evanghelia între anii 1948-1951, pe când nu era încă ordinar ca pastor.

Între anii 1951-1954, Pavel Popa a slujit Biserica Baptistă din Pecica. Iacob Ardelean a fost ordinar în anul 1954 și a continuat slujirea în biserică până în anul 1965, fiind urmat de Dumitru Harap(1966-1967). Damian Herbei a păstorit biserica între 1967-1985, iar din 1986 până în vara anului 1992 - fratele Petru Costea.

Din septembrie 1993, fratele Emeric Hubert, după terminarea Institutului Teologic Baptist din București, a fost ordinar ca pastor al Bisericii Baptiste din Pecica, continuându-și slujirea până în prezent. Acesta este și profesor la Facultatea de Teologie din Oradea și din Arad.

Ca diaconi au mai fost ordinați frații: Alexandru Imbroane, Constantin Cruceanu, Constantin Moldovan și Radu Petrișor.

Biserica Baptistă din Pecica, de-a lungul anilor, a avut parte de bucurii mari și foarte multe binecuvântări din partea lui Dumnezeu, însă, ca și alte biserici, a avut parte și de momente de grea încercare. În timpul celui de al doilea război mondial, între anii 1940-1944, biserica a fost închisă și luată în grija Primăriei. După război a fost redeschisă și își continuă activitatea până în prezent, când numără peste 115 membri botezați, în jur de 50 aparținători și mulți simpatizanți.

Corul bisericii a activat în mod permanent, încă din 1920, la pupitrul acestuia s-au succedat mai mulți dirijori. Din anul 1924 a luat ființă fanfara, iar din anul 1956- orchestra de mandoline, care, după aproximativ douăzeci

de ani de inactivitate, și-a reluat activitatea în anul 2000, fiind condusă actualmente de Alin Petrișor.

Convingerea noastră este că fiecare persoană trebuie să se închine lui Dumnezeu, de aceea membrii bisericii sunt implicați nemijlocit în serviciile de închinare prin rugăciuni, prin studii biblice și prin intonarea imnurilor religioase spre slava lui Dumnezeu. Serviciile de închinare sunt îmbogățite în fiecare Duminică prin participarea corului și a fanfarei bisericii.

Biserica noastră acordă o atenție deosebită tinerilor și copiilor. Tinerii au ocazia să se întâlnească periodic, să discute împreună, să cânte și să studieze diferite subiecte potrivite vârstei lor, din Cuvântul lui Dumnezeu. Copiii, de asemenea, au în fiecare Duminică dimineață “școala duminicală”, unde le sunt prezentate adevărurile biblice la nivelul de percepție adecvat vârstei lor. Atât tinerii cât și copiii au periodic programe speciale în cadrul bisericii. Suntem preocupați ca tinerii și copiii noștri să participe anual în tabere creștine, tabere organizate special pentru ei. Începând din anul 2000, în fiecare vară organizăm cluburi biblice de vacanță atât pentru copiii aparținând bisericii noastre, cât și pentru ceilalți copii din Pecica, doritori să participe.

Cuvântul lui Dumnezeu este predicat de pastorul bisericii și de unii membri din biserică, dar de multe ori și de musafiri din țară sau din străinătate.

Suntem mulțumitori lui Dumnezeu pentru ajutorul Lui în tot acest timp și credem că El va fi cu noi și în continuare.

Dorința noastră este să-L slujim și să-L iubim pe Dumnezeu în această localitate frumoasă și binecuvântată de El, unde ne-a așezat să trăim viața noastră pământească. Dorim de asemenea, ca iubirea noastră față de Dumnezeu să se materializeze în dragostea și grija noastră față de semenii care trăim în această localitate, țară și în lumea întreagă. Am vrea să fim mângâiere pentru cei întristați, încurajare pentru cei descurajați, ajutor pentru cei neajutorați și să ducem Vestea Bună a mântuirii tuturor celor care nu au certitudine în ceea ce privește viața lor veșnică.

V. Din istoria învățământului pecican

Cuprins

Din istoria învățământului pecican	208
V. 1. Scaunul Școlar	212
V. 2. Clădirile școlilor	213
V. 2. 1. Clădirile școlilor din Pecica Română	213
V. 2. 2. Clădirile școlilor din Pecica Maghiară	217
V. 3. Surse privind istoria învățământului pecican	218
V. 3. 1. Școli, dascăli și elevi din Pecica Română	221
V. 3. 2. Școli, dascăli și elevi din Pecica Maghiară.....	240
V. 4. Școli pentru sârbi și slovaci	255
V. 5. Învățământul profesional	255
Anexe	260
Învățătorii care au predat în Pecica Română, în anii 1865 - 1978...	260
Profesorii care au predat în Pecica Română în anii 1951 - 1978.....	264
Gheorghe Lazăr	271
Școala din Peșca și învățătorii mei buni	274

V. Din istoria învățământului pecican¹

Despre învățământul din Pecica, până la această dată, a apărut o lucrare în anul 1971². Această lucrare poartă puternica amprentă a anilor apariției și nu evidențiază caracterul confesional al școlii românești din Pecica, de la începuturi până în anul 1920. O altă deficiență a acestei scrieri este aceea că n-a abordat, aproape deloc, învățământul pecican de limbă maghiară.

A scrie istorie comportă un anumit factor de risc, însușit cu bună știință de autor, deoarece întotdeauna rămâne loc pentru interpretări. Și dacă acest demers este realizat de un nespecialist, cum este în cazul de față, este de la sine înțeles că interpretările vor apărea.

De ce „din istoria...”? Pentru că în multe situații nu sunt date certe. Pentru că în multe privințe nu am găsit surse primare de informare, ci doar trimiteri din cele accesibile, dar și pentru că nu am reușit să parcurg toate sursele accesibile. Această încercare este doar un început și urmează să fie completată cu alte date, amănunte și interpretări, în anii următori.

Prima dată a fost scrisul și cititul și doar mult mai târziu s-a impus instituționalizarea învățământului.

Scrisul și cititul au apărut ca o necesitate a ținerii evidenței proprietăților, precum și a transmiterii unor informații la distanță, prin curieri. Timp de multe secole scrisul și cititul erau privilegiul unor oameni, puțini la număr, din preajma curților voievodale, regale și imperiale, precum și a bisericilor.

Învățământul instituționalizat din Europa datează de la Reforma Protestantă, care a fost inițiată de Martin Luther, la sfârșitul lunii octombrie 1517, în Wittenberg, pentru a cărei contracarare biserica catolică a convocat sinodul ecumenic, ținut între 1545 și 1563, cunoscut sub numele de Conciliul Tridentin. Dar instituțiile de învățământ astfel create au servit doar scopurilor bisericilor patronale.

Pentru nevoile liturgice ale fiecărei biserici în parte, preoții s-au preocupat de învățarea scris-cititului pentru puține persoane, de care s-au folosit în timpul liturgiilor.

---

¹ Autor: prof. Nagy István

² Drumul unei școli (Liceul de cultură generală „Gheorghe Lazăr” Pecica) 1771 – 1971, Romulus Șiclovan. Ioan I. Hedeșan, Pecica 1971

Învățământul general și obligatoriu a apărut în Europa atunci când curtea imperială a împărătesei Maria Tereza (1740-1780) a realizat că progresul și eficiența economică este în foarte strânsă legătură cu nivelul de cunoștințe al lucrătorilor.

În anul 1770 împărăteasa a enunțat teza conform căreia „învățământul este și va și rămâne politică”. Această teză se aplică și în zilele noastre. La această dată, și încă un secol mai târziu, Pecica făcea parte din Imperiul Habsburgic.

La 22 august 1777, împărăteasa a emis ordinul Ratio Educationis, cu titlul: Sistemul unitar de învățământ și de educație al Ungariei și țărilor partenere³. Ratio educationis a fost legea fundamentală prin care s-a inaugurat în Europa centrală conceptul de sistem școlar de stat, precizând cu fermitate și claritate tutela statului asupra întregii rețele școlare. Legea a realizat noua clasificare a disciplinelor școlare - necesare, utile și facultative⁴, a legiferat obligativitatea școlarizării copiilor cu vârste cuprinse între 6 și 12 ani în școli triviale, adică cu limba de predare maternă.

Prin Ratio Educationis s-a înființat sistemul de supraveghere și de organizare a învățământului de către monarhie, înființându-se nouă circumscriptii școlare. S-a introdus supravegherea statului în școlile confesionale, impunându-se predarea unor discipline practice și obligativitatea vacanței de vară pentru perioada muncilor agricole. S-a considerat că bunăstarea generală depinde de corecta educație și instruire a tineretului.

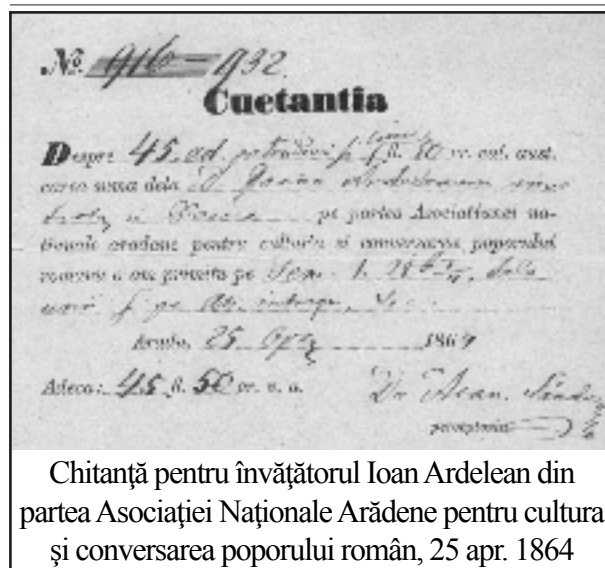
Este evident faptul că nu au apărut școli de la o zi la alta, imediat după apariția ordinului imperial, în toate localitățile. Prima dată s-a impus necesitatea pregătirii unor învățători corespunzători obținerii scopului urmărit, după care aceștia și-au început activitatea în localități mai mari și abia mai târziu, în cele mai puțin importante.

Învățământul pecican a avut mai multe perioade distincte.

La început a fost învățământul obligatoriu, confesional, organizat pe

³ Ratio educationis totiusque rei litterariae per regnum Hungariae et provincias eidem adnexas, Vindobonae, 1777

⁴ Gheorghe Gorun, Biserica românească și societatea transilvăneană, 2002, Editura Logos'94, Oradea

Chitanță pentru învățătorul Ioan Ardelean din partea Asociației Naționale Arădene pentru cultura și conversarea poporului român, 25 apr. 1864

lângă bisericile din localitate: biserica ortodoxă, biserica romano-catolică și izraelită. Biserica și școala ortodoxă românească și sârbească, care existau împreună, s-au separat în anul 1864.

Caracterul confesional greco-ortodox al școlilor românești din Pecica s-a menținut până în anul 1920, iar al școlii sârbești, până în 1945. Președintele Comitetului Școlar ortodox român a rămas parohul

bisericii, până în anul 1945.

Școala confesională izraelită s-a autodesființat în 1900.

Învățământul pecican în limba maghiară, inițial, a fost confesional. Biserica romano-catolică din Pecica Maghiară a renunțat la școală, la un an după apariția legii Eötvös privind educația populară, nr. 38, din 5 decembrie 1868. Această lege de importanță epocală prevedea cadrul organizatoric-instituțional al sistemului de învățământ din regalitatea maghiară de după 1867. La apariția legii doar 48% din copiii de vârstă școlară din Ungaria frecventau regulat școala, procent care în anul 1913 a atins 93%⁵.

Părinții erau obligați sub sancțiunea unor amenzi usturătoare să-și trimită copiii cu vârsta cuprinsă între 6 – 12 ani la școală, iar cei cu vârsta între 13 – 15 ani puteau frecventa școlile de repetiție. Școlile de atunci puteau să rămână confesionale sau să se transforme în școli comunale. Programele analitice ale acestor școli erau aproape identice, în școlile de stat (art. 54) fiind obligatorii și exercițiile de vorbit și cele mentale, precum și noțiunile de geografie fizică și istorie universală, pe lângă cele impuse școlilor confesionale: religie și etică, citit și scris, calcul mintal și în scris, unități de măsură utilizate în țară, gramatică, cunoștințe despre natură cu accente pe specificul local, geografia și istoria țării, cunoștințe practice de agricultură și grădinărit, drepturi și obligații cetățenești, muzică, educație fizică (art. 11).

Finanțarea școlilor de stat revenea primăriilor, care în anumite situații beneficiau și de subvenție de la Ministerul Cultelor și Educației. Comuna putea institui un impozit special pentru finanțarea școlilor, dar care nu putea fi mai

⁵ Magyarország a XX. században, Babits Kiadó, Szekszárd, 1996-2000, V. p. 456

V. 1. Scaunul Școlar

Articolul 117 impunea înființarea scaunelor școlare formate din cel puțin 9 membri aleși de Consiliul Comunal dintre locuitorii care se pricepeau la problemele școlii. Pe lângă persoanele alese, din Scaunul Școlar făcea parte, cu drept de vot, un preot, precum și un învățător propus de colectivitatea didactică. Alegerea persoanelor pentru Scaunul Școlar al școlilor confesionale se făcea de comunitatea confesională. Scaunul Școlar trebuia înnoit din trei în trei ani.

Atribuțiile Scaunului Școlar erau reglementate prin art. 121 – 122, acestea fiind: alegerea învățătorilor, vizitarea săptămânală a școlilor, stabilirea taxei de școlarizare, urmărirea frecvenței elevilor și amendarea părinților care nu-și trimiteau copiii la școală, administrarea avuției și bugetului școlilor, repararea clădirilor, înzestrarea școlilor cu materiale didactice, aplanarea conflictelor dintre școală și părinți, participare la examenele de sfârșit de an, supravegherea administratorilor școlilor, întocmirea rapoartelor periodice pentru primărie, rapoarte pe care le trimitea Consiliului Școlar Județean pentru supervizare.

Din numeroasele procese-verbale ale Scaunului Școlar din Pecica Maghiară reiese că acesta a fost convocat lunar, data următoarei ședințe fiind fixată în cea curentă. Invitațiile în scris pentru ședințele Scaunului Școlar, care cuprindeau ordinea de zi, erau semnate de membri.

Scaunul Școlar alegea învățătorii pentru posturile devenite vacante sau nou create, elabora și urmărea executarea bugetului școlii, controla lucrările de reparații și achizițiile făcute pentru școli, stabilea salarizarea personalului școlilor, pentru care doar minimul era fixat prin lege, alegea administratorul școlilor, care, de regulă, nu era învățătorul-director, aproba orarele învățătorilor, discuta și aplană conflictele apărute în viața școlilor. Persoanele alese pentru o anumită funcție erau angajate pentru un an de probă, după care erau sau nu erau numite definitiv.

În anul 1880, pentru un post de învățător din Pecica Maghiară s-au înscris 36 de candidați proveniți din toată țara.

În urma unei proceduri de aproape un an, în 1887, s-a desfășurat contractul încheiat cu învățătoarea Emese Murády, deoarece a bătut un copil, dar a avut și alte abateri.

Hotărârile Scaunului Școlar se trimiteau pentru aprobare Inspectorului Școlar Județean și se comunicau în scris directorului și Primăriei. Aprobarea s-a comunicat în scris Scaunului Școlar prin retrimiteră exemplarului primit și semnat de inspectorul Árpád Varjassy sau de adjunctul lui.

Dacă până în 1919 se poate constata evoluția organică a școlii și

învățământului pecican, adică o foarte strânsă corelație între comunitățile locale administrative, etnice și confesionale, nu se poate spune același lucru și după schimbările produse atât de Tratatul de la Trianon, respectiv trecerea sub o cu totul altă jurisdicție, cât și de instaurarea regimului sovieto-totalitar, de după anul 1945.

Învățământul pecican, de la începuturi și până în septembrie 1960, s-a desfășurat în două unități administrativ-teritoriale distincte, în comuna Pecica Veche / Pecica Română / respectiv Pecica Maghiară / Rovine.

V. 2. Clădirile școlilor

Majoritatea clădirilor, care au deservit învățământul pecican de-a lungul timpului, s-au realizat înaintea anului 1918.

Dacă localizarea școlilor din Pecica Maghiară nu prezintă nici o dificultate, exceptând clădirile închiriate provizoriu pentru un an-doi, nu putem spune același lucru despre cele confesionale ortodoxe române, dinainte de 1919, din Pecica Română.

La 18 februarie 1922, directorul Școlii Primare Naționale din Pecica, Nicolae Dima, cere primpretorului din Pecica Maghiară, Ludovic Fazekas, să rechiziționeze pentru stat, de la confesiune, sala de învățământ, fostă a lui Russu, iar la 27 februarie 1922, școala confesională, fostă a lui Bugarin. La 11 mai 1922, primpretorul plasei Pecica comunică decisiul contra apelatei Oficiul Parohial din localitate, privitor la rechiziționarea sălilor de învățământ - pe seama statului.⁶ La 14 iulie 1922, Oficiului Parohial greco-ortodox român este recercat⁷ a se consulta cu comitetul parohial asupra modului de predare a locului „de la Petrișor” pentru edificarea unei școli, precum și a preda sălile de învățământ rechiziționate pe seama statului⁸.

V. 2. 1. Clădirile școlilor din Pecica Română

În 1902, școlile din Pecica Română dispuneau de 2 sesii de pământ, al căror venit anual era de 3000cr. Darea culturală pentru întreținerea școlilor era de 2 500 cr. **Școala de lângă biserică** funcționa într-un local construit în 1834, a cărei valoare era de 10 000cr. Avea două săli de clasă, una pentru

⁶ Registrul de intrări-ieșiri al Școlii Primare Naționale din Pecica, 1921-22.

⁷ căutat printr-o adresă

⁸ În cartea funciară 4630-Pecica, deschisă la 11 aprilie 1922, în vederea totalizării, înregistrării prin transnotare la un loc a celor 60 de imobile, terenuri și clădiri aflate în proprietatea Bisericii Ortodoxe Române din Pecica, cuprinse până atunci în CF 685, 844, 1161, 1400, 1401, 1423, 1424, 1490, 1540, 1721, 1934, 1736, 1737, 2050, 2302, 2547, 2649, 2698, 2791, și 3538 la Pecica, nu se mai regăsesc imobilele fostelor școli confesionale, exceptând clădirea așa-zisei Școli Dragoș, care s-a intabulat în favoarea statului, la 23 iunie 1971, și a fost retrocedată bisericii în anul 2005.

Gr. Șc. „Gheorghe Lazăr - 2007

Școala de lângă gară – 1904

clasele I – III și alta pentru clasele IV—VI. Școala avea locuință pentru învățător. Biblioteca avea 8 volume. Mobilierul se compunea din 2 mese și 30 de bănci. Școala dispunea de 16 table de perete, 2 table, 1 mașină de socotit, 6 hărți și diferite măsuri metrice. Pentru susținerea școlii comitetul școlar alocase 3 200 cr.

Școala de la nr. 963 fusese înființată în 1871. Valoarea localului era de 10 000cr. Avea o sală de învățământ pentru clasele I—II și locuință pentru învățător. Dispunea de materiale didactice : 1 masă, 1 scaun și 19 bănci. Avea 24 de tablouri, 2 table, 1 mașină de socotit și 2 hărți. Funcționarea școlii era asigurată printr-un fond de 1 260 cr.

Școala din drumul Seghedinului a fost înființată în 1856 și funcționa într-un local construit în 1891. Localul era proprietatea comunei Pecica. Școala dispunea de 1 sală de învățământ și locuință pentru învățător. Biblioteca școlii avea 7 volume. Mobilierul școlii se compunea din: 1 masă, 1 scaun, 24 de bănci, iar materialul didactic din: 24 de tablouri de citire, 2 table, 1 mașină de socotit, 2 hărți și măsuri metrice. Fondul școlar necesar întreținerii școlii era de 1 300 cr.

În localul **Școlii din centru** (numărul casei 1001) funcționau 2 școli : prima, înființată în 1879, iar a doua, în 1901. Localul era evaluat la 15 000cr. și avea 2 săli de învățământ pentru clasele I—II și III—IV. Pentru învățătoare era asigurată locuința. Mobilierul se compunea din: 2 mese, 2 scaune, 30 de bănci, 2 cuiere, iar materialul didactic din: 24 de tablouri pentru științele naturii, 5 table, 1 mașină de socotit și 4 hărți. Fondul școlar era de 2140 cr.⁹

„**Școala Dragoș**” înscrisă în Cartea Funciară (CF) nr. 4630, nr. top. 763 și 764, construită în 1892, până în 1919 a găzduit clase ale școlii confesionale greco-ortodoxe române, precum și sala de joc pentru tinerimea comunei; la 23 iunie 1971 a fost trecută în proprietatea statului.

Clădirea **Grupului Școlar „Gheorghe Lazăr”** s-a construit pe parcela

⁹ V. Popeangă 1867 – 1918, p. 46

cu nr. top. CF 511, în anul 1904, ca școală elementară de stat, fiind intabulată în CF 435, din Pecica Română, în proprietatea vistieriei, iar în 1912 a fost trecută în proprietatea comunei, cu aceeași destinație. Clădirea inițială a fost lărgită prin adăugiri laterale, efectuate în două etape, în anii 1950-60.

Clădirea **Școlii „Ghiuțoaie”**, aflată pe parcela cu nr. top. CF 73/PR, s-a intabulat în favoarea comunei Pecica Română, la 6 octombrie 1910, pentru a găzdui Școala Economică Regală Populară Independentă.

Construcția **Școlii din Cocota** a fost inițiată prin adresa 1057, din 23 martie 1923, de Revizoratul Școlar din Arad¹⁰. Școala a fost inaugurată la 1 septembrie 1928 și a fost lărgită în anul 1979-80¹¹.

Clădirile inițiale ale acestor școli, pe lângă sălile de clasă, au găzduit și locuința de serviciu a directorului, astfel, s-a asigurat o mai bună păstrare a bunurilor școlii, dar s-a îmbunătățit și confortul psihic și material al directorului. După 1948 locuințele de serviciu au fost desființate, iar sălile astfel eliberate s-au transformat în săli de clasă.

Trebuie să remarcăm că, deși hotarul ambelor comune Pecica Română și Pecica Maghiară era presărat cu locuințe, în Pecica Română, printre cele 410 sălașe, nu au existat școli, în timp ce în Pecica Maghiară, printre cele 449 sălașe, în 1918, funcționau șase școli-sălaș. Dintre acestea unele au funcționat până în anul 1960¹². Înființarea școlilor printre sălașe intra în obligația comunelor, conform art. 47 din Legea XXXVIII/1868.

Școala ortodoxă sârbă a fost construită în 1897 și a funcționat ca atare până în 1948.

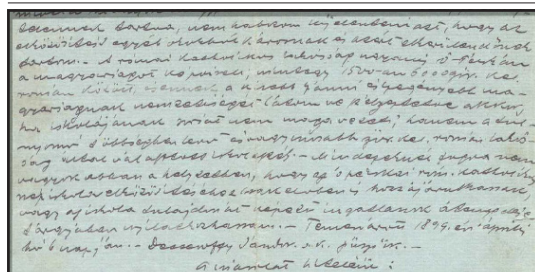
Între anii 1888 – 1907, în Pecica Română, la Promonad-Sétatér, în locul numit azi, Muștra, a funcționat școala confesională romano-catolică cu limba de predare maghiară, după care această școală a fost cedată comunei.

Cedarea s-a inițiat datorită veniturilor insuficiente ale comunității față de cheltuielile necesare menținerii școlii. La 6 aprilie 1899, episcopul romano-catolic, Sándor Dessewffy, nu a fost de acord cu această cedare. Răspunzând solicitării comunității romano-catolice din comună, episcopul a scris că cedarea școlii către comună ar fi dăunătoare, deci nu trebuie realizată deoarece locuitorii romano-catolici reprezintă maghiarimea din Pecica Veche, adică 1500 de persoane, puțini și mai săraci decât cei 6000 de români greco-orientali. Episcopul vedea periclitată naționalitatea acestora, dacă ei nu-și conduc soarta propriei școli, acest rol revenind consiliului școlar ales de populația

¹⁰ Registrul de intrări-ieșiri al școlii primare naționale din Pecica, 1922-23.

¹¹ Școala „Cocota” 1928-2003, Arc peste timp, înv. Eugenia Pete, Jurnal Pecican, nr. 16, 2003.

¹² A se vedea coperta interioară a monografiei, realizată de prof. Nagy István, după hărțile cadastrale 1:2880 ale Oficiului de Geodezie și Cadastru Arad, prin amabilitatea d-nei director ing. Maria Boros și a tehnicienilor Piroska Tóth și Rudolf Manican.

Fragmentul citat din adresa 206, 6 aprilie 1899, al Episcopului Cenadului, Sándor Dessewffy.

majoritară greco-orientală română mai înstărită¹³.

La 16 iunie 1906, Scaunul Școlar al Școlii romano-catolice din Pecica Română, condus de preotul-paroh Szathmáry Gejza, a inițiat transmiterea școlii în administrare de stat, deoarece susținerea și dezvoltarea ei depășea posibilitățile financiare ale comunității. Pentru menținerea

școlii în administrarea bisericii ar fi fost necesară majorarea impozitului peste cele 5% (1222 kor 89 fillér) impuse și folosite pentru finanțarea școlilor comunale și confesionale. Întrucât părinții acelor copii care frecventau școlile confesionale ortodoxe române din Pecica Română, respectiv cele comunale din Pecica Maghiară, pentru cele 5% beneficiau de școlarizare adecvată, părinții romano-catolici din Pecica Română nu ar fi plătit impozit mai mare, ci și-ar fi înscris copiii în alte școli din aceste localități. În plus, datorită mai buneii dotări a școlii din Pecica Maghiară, foarte mulți copii unguri din Pecica Română au fost înscriși acolo, din cei 498 de copii, doar 30 frecventau școala confesională romano-catolică, motiv pentru care școala a pierdut ajutorul de 1000 de forinți primit de la stat.

Condițiile Scaunului Școlar au fost: drepturile de administrare a averii imobiliare a școlii să revină vistieriei/erarului statului, pentru cele două posturile de învățători existente, totdeauna să fie numiți dascăli romano-catolici, actualii învățători să fie preluați, din administrația școlii, totdeauna să facă parte ca membru preotul-paroh romano-catolic din Pecica Maghiară și toate nevoile școlii să fie acoperite de vistierie.

Preotul protopop Szathmáry Gejza a predat școala, la 3 iunie 1907, cu întreaga sa avere mobilă, înscrisă în CF-2023 Pecica, care a constat din: o grădină de 6419 mp, în duleul VIII, un prund de 918 mp, o pășune de 7,54 ha, clădirea școlii cu nr. top 1154, înscrisă în CF 1495-Pecica, precum și imobilul inspectorului școlar regal, Varjassy Árpád. Acesta, la rândul lui, le-a predat administrației școlare. Clădirea acestei școli a fost demolată de primărie, în anii 1980.

¹³ „az elközösítést károsnak és ezért elkerülendőnek (tartotta, mert) ... a római katolikus lakosság Ó-Pécskán a magyarságot képviseli; mintegy 1500-an 6000 gör. kel. román között, és ennek a kisebb számú és szegényebb magyarságnak nemzetiségét látom veszélyeztetve akkor, ha iskolájának sorsát nem maga vezeti, hanem a túlnyomó többségben lévő és vagyonosabb gör. kel. román lakosság által választott iskolaszék.”

V. 2. 2. Clădirile școlilor din Pecica Maghiară

Clădirea în care azi funcționează Școala Generală nr. 2 Pecica a fost construită în anii 1820, având destinația de restaurant și hotel. Din 1880, parcela pe care se află are numărul topografic CF 191/1. Clădirea a fost cumpărată de comună în 1883 de la vistieria statului, când s-a trecut din CF 42/R (Rovine) în CF 1/R, primul conținând averea vistieriei aflate în Pecica Maghiară, iar al doilea conținând averea comunei. A funcționat, ca atare, până în 1910, an în care administrația locală, în loc să construiască o școală nouă, a predat clădirea învățământului comunal. La început, aici a funcționat Școala de băieți a orașului de jos. Aripa cu un singur nivel este folosită de școală din anii 1950, dar de la construire și până în 1958 a fost proprietatea Cercului Civic Independent Pecican - Pécskai Függetlenségi Polgári Kör, înființat în 1896 de agricultorii maghiari înstăriți și a figurat în CF 1291/R, nr. top. 190/a. Clădirea a trecut în proprietatea statului prin sentința civilă nr. 358, din 6 martie 1958, a Tribunalului Popular Raional Pecica, pe motiv că în ultimul an n-a fost administrată de proprietar, cu toate că activitatea Asociației s-a sistat forțat de către orânduirea comunistă instaurată după 1947.

Clădirea mică a Școlii Gen. nr. 2 a fost construită în anul 1877, pe lângă 3 săli de clasă cuprindea și 2 locuințe pentru învățători. După 1910 purta denumirea de Școala de fete a orașului de jos. Clădirea se află pe parcela cu nr. top 180-181 și este înregistrată în CF 1/R, din 1904.

Până în 1919, învățătorii școlilor de stat au beneficiat gratuit de locuințe de serviciu, situate în clădirea școlilor, sau au primit o sumă fixă suficientă pentru a-și plăti chiria.

Actuala Grădiniță cu Program Normal nr. 4, cu limba de predare maghiară, din piața Bisericii Romano-Catolice, aflată pe parcela cu nr. top 135, înscrisă în CF 1/R din 1904, a fost prima clădire-școală din Pecica Maghiară, fiind construită, probabil, în 1850.

Școala Primară nr. 2, Zágoni, aflată pe parcela nr. 718, înscrisă în CF 1/R, din 22 iunie 1904, a fost construită în 1882 și până în 1945 se numea Școala Elementară Mixtă a orașului se sus; cuprindea 5 săli de clasă și o locuință de învățător.

Grădinița cu Program Normal nr. 3 se află pe parcela cu nr. top 625/R și s-a înscris în CF 1/R la 30 iulie 1896, data cumpărării clădirii pentru comună.

Școala Primară nr. 3 înscrisă în CF 2832/R, aflată pe nr. top 1083/b, a fost cumpărată de comuna Pecica Maghiară, la 28 iunie 1914, cu 15800 coroane.

Școlile dintre sălașe au apărut datorită numărului mare de copii ai familiilor care locuiau în extravilanul localității, cât și datorită obligativității părinților privind școlarizarea acestora. Aceste școli aveau câte o sală de clasă înaltă de 3 metri, cu aria de 50 metri pătrați, dar și locuință de învățător, care avea inclusiv anexe gospodărești. Școala din hotar nr. 2 – Központi tanyai iskola, azi ferma Bartók, s-a înființat în 1875, Școala din hotar nr. 4 – Nyugati, în 1882, Școala din hotar nr. 3 – Keleti, în 1885, Școala din hotar nr. 1 – Kisperegi úti, în 1904, Școala din hotar nr. 5 – Nagylaki úti, fostele ferme „Avântul”, în 1904, Școala din hotar nr. 6 – Palotai úti, în 1906. Aceste școli și-au pierdut denumirea, fiind numerotate din anul 1919.

Despre școala confesională izraelită știm că a funcționat în Pecica Maghiară până la 1 septembrie 1901. Din acest an, copiii evreilor din Pecica Română și Pecica Maghiară, având limba maternă maghiara, au frecventat școlile de stat din Pecica Maghiară, unde au beneficiat de ore de religie mozaică.

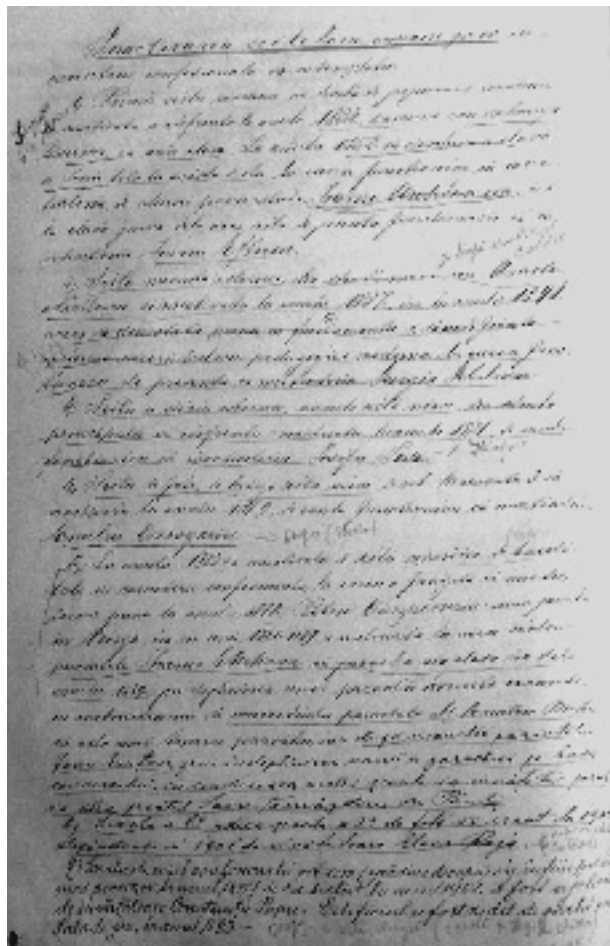
V. 3. Surse privind istoria învățământului pecican

Pe lângă lucrarea menționată Drumul unei școli și cărțile care scriu despre învățământul pecican¹⁴, ne-am folosit de documente aflate în arhivele școlilor și ale bisericilor pecicane.

Despre învățământul românesc pecican este de remarcat, ca document primar, fila din Evangheliierul Bisericii Ortodoxe Române din Pecica, cumpărat

¹⁴ Fináczy Ernő: *A magyar közoktatás története Mária Terézia korában* I. Budapest, 1899, p. 251 – 252, Németh Károly – *Aradváros tanügyi története Arad megye tanügyét tárgyaló fűggelékkel*, II., Arad, 1890. nyomtatott RÉTHY L. ÉS FIÁNÁL, p. 17 – 19, 26 – 29, 165, 213, 235, 239. V. Popeangă – *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului* 1721 – 1821, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Arad, 1974, Arad, p. 14, 43, 48, 74 – 76, 89, 92 – 94, 159 – 161, 265, 279 V. Popeangă – *Școala românească în părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea 1821 – 1867*, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Arad, 1979, p. 36, 93, 94, 101, 104, 110, 124, 128 – 129, 194, 232, 238, 251 V. Popeangă – *Școala românească din părțile Aradului în perioada 1867 – 1918*, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Arad, 1976, p. p. 10, 17, 21, 23, 35, 44 – 47, 50, 52, 123, 137 – 138, 140 – 141, 149, 161, 181, 183, 205, 218, 228, 235, 247.

în 1877, aflat în biblioteca parohiei, pe care scrie:

„Inactivarea scóleloróu romanegr.or.cucaracteru confesionalus’aintemplatu:

Primáscolárománacu limbádepropunereromana s’ainactivatusiedificatula anulu1834sianumeceade langabiserica,cuunáclasa. Laanulu1852.s’adeschisu șiclasáadóuátotulaacésta scóla,ľacareafuncționézacá siinvetiatoriu,deatuncipana astazi,ľoanuAdreleanu,érala clasáprimadelaaceascóla depresentufuncționézacá invetiatoriu IoanuEfticiu.

Scólánumitaesterna, dinstradámareviaAradu –Nadlacus’ainactivatula anulu1857éralaanulu1891, aceeas’ademolatupanain

fundamentus’areedificatuconformrecerintielerupedagogicemodernelacarea funcționéza de prezentu cá invetiatoriu Georgiu Gebelesiu.

Scóláadóuáexterna,numitascólánóua,dinstradáprincipalas’aedificatusi inactivatulaanulu1871,decandufuncționézacáinvetiatoriuIosifulosa.

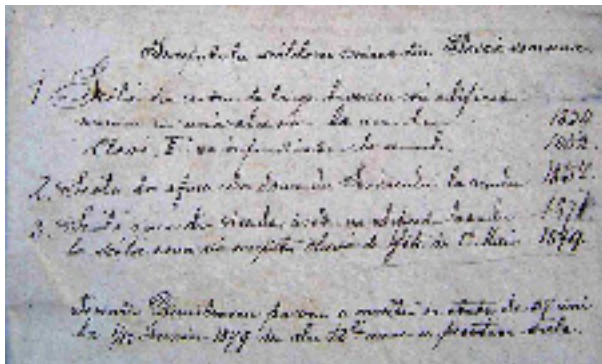
Scóládeféte,delangascólánóuadesubNrcurentu3s’ainactivatulaanulu 1879, de candu funcționéza cá invetiátoru Emilia Ciorogariu.

Laanulu1883s’ainactivatusiscólásuperióradebaietți,totucucaracteru confesionalu,ľacareafungatucáinvetiatoriuapanalaanulu1888PetruCimponeriu acumparochuinVinga,éraiñaii1888-1889ainstruatulaaceascóláparintele IoanuEvutianucáparochunoualesu,éradelaanulu1889,prindepłinireaunei parohiidevenitevacante,cuinstructiunea’saconcredistuparinteleDrDemetriu

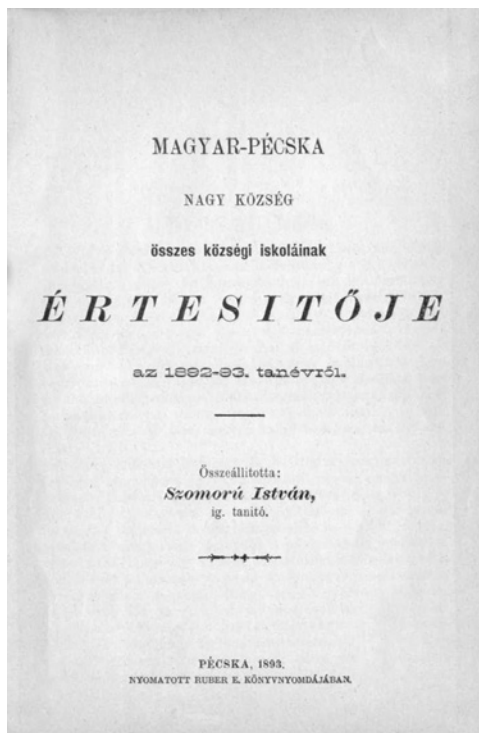
Barbucăcelamaitineruparochu,iardupămoarteapărinteluilIoanEvuțianu,prin indeplinireanouăaparochieipebazaconcursului,cuconducereaaceleișcoaleca învățător-paroch s'a ales preotul Savu Tamăsdan din Păulis.

Școala6a,adecașcoala2adefetes'acreatdela1900alegându-seîn1901de învățătoare Elena Roja.

Scoaladezilconfesionalăort.rom.(grădinadecopii)s'aînființatînmod provizorlaanul1897sis'asistatlaanul1901.Afostaplicatădeînvățătoare ConstanțaPopa.EdificiulafostziditodatăcuSaladejoc,în anul1893."

Unele din aceste date se regăsesc și pe coperta III a registrului IV, în cataloagele claselor a II-a, ale anilor 1873-1879, aflate în arhiva Grupului Școlar „Gheorghe Lazăr” Pecica.

Învățământul maghiar din Pecica a fost descris pe larg în cele șapte buletine informative editate în anii 1890 – 1896, de directorul școlii, Szomorú István și tipărite de tipografia lui Ruber István din localitate. În buletinele informative, an de an, pe lângă raportul directorului, componența nominală a autorităților școlare și a colectivului de învățători din Pecica Maghiară erau publicate notele de sfârșit de an ale tuturor elevilor, pe clase și învățători, data începerii noului an școlar, perioada și condițiile înscrierilor, precum și un tabel statistic atotcuprinzător. În aceste broșuri, directorul Szomorú István a inclus și studii proprii după cum urmează:

1889 – 90	Relația dintre familie și școală	p. 1 – 9
1890 – 91	Câteva cuvinte despre pepiniera comunală	p. 3 – 9
1892 – 93	Evoluția școlilor noastre (din 1789)	p. 3 – 22
1895 – 96	896 – 1896	p. 3 – 10

V. 3. Școli, dascăli și elevi

V. 3. 1. din Pecica Română

Vasile Popeangă ajunge la concluzia că 1753 este anul înființării școlii din Pecica¹⁵, primii învățători având în jur de 25 de elevi. La 5 octombrie 1789 a fost numit învățător Stanislau Rachici, în 1791, învățător a fost Iacob Rupici, în locul lui venind, în 12 septembrie 1792, Marcu Petrovici, iar la insistențele comunității locale din 1810 este angajat George Caracioni. În Pecica Română au funcționat ca învățători: Dimitrie Georgevici în 1815-1816, Gabriel Filimon în 1818, Iosif Petrovici în 1820-1821, care cunoștea limbile română, sârbă, germană, maghiară și latină. Conform recensământul școlar, în 1822 erau în localitate 231 băieți și 150 fete, din care frecventau cursurile 48 băieți și 5 fete.

Înainte de 1840 funcționa la Pecica învățătorul George Bila¹⁶

În 1853, învățătorul Nicolae Costa conducea clasa inferioară și avea 110 de băieți și 20 de fete, iar cursurile clasei superioare ale lui Ioan Ardeleanu erau frecventate de 54 de copii. Localitatea avea 5046 locuitori români¹⁷.

Situația școlară din Pecica anului 1864 arăta astfel¹⁸:

Învățător	Copii recenzați			Frecventau școala		
	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total
Ioan Ardeleanu	48	5	53	48	5	53
Ion Eftici	130	115	245	80	18	98
Gheorghe Ghebeleș	130	79	209	89	30	119
Total	308	199	507	217	53	270

La sfârșitul anului școlar se organizau examene cu participarea directorului local și al revizorului școlar.

¹⁵ V. Popeangă, 1721 – 1821, p. 160

¹⁶ V. Popeangă, 1821 – 1867, p. 232

¹⁷ Ibidem, p. 93

¹⁸ Ibidem, p. 104

Situația prezentării la examene în 1880¹⁹.

Localitatea	Copii de la 6—12 ani						învățător
	Obligați de școală			Prezenți la examene			
	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total	
Pecica șc. sup.				38	-	38	Ioan Ardeleanu
Pecica I.				32	20	52	Ioan Eftici
Pecica II.				57	28	85	George Ghebeleş
Pecica III.				38	-	38	Iosif Iosa
Pecica fete				-	58	58	Emilia Ciorogariu
TOTAL	243	206	449	165	106	271	

În 1890, postul de director școlar local este atribuit preotului, care îndeplinea atribuția de președinte al Comisiei Școlare. La Pecica, fiind mai multe școli, erau și directori școlari aleși dintre învățători: Ion Eftici și Ion Iosa. Învățătorii îndeplineau atribuțiile de secretari ai Comisiilor Școlare, care se compuneau din 7 membri : preotul — președinte —, învățătorul — secretar — și 5 membri aleși dintre țăranii știutori de carte. Atribuțiile Comisiei Școlare erau următoarele : asigurarea frecvenței școlare, îngrijirea edificiului școlii, constituirea fondului școlar, înzestrarea școlii cu material didactic, asigurarea drepturilor materiale ale învățătorului și funcționarea școlii de pomi și a bibliotecii școlare.²⁰ Școala populară avea un caracter național prin limba de predare, valorile culturale transmise și aspirațiile naționale, în lumina cărora era format tineretul²¹.

Prezența elevilor la examene la sfârșitul anului școlar 1904—1905²².

învățător	Copii de la 6—12 ani					
	Obligați să frecventeze școala			Prezenți la examene		
	Băieți	Fete	Total	Băieți	Fete	Total
Ștefan Roja				58	-	58
Efrem Hedeșan				77	-	77
Efrem Moldovan				54	-	54
Elena Roja				-	124	124
Măria Crișan				-	78	78
Anton Blagoie				70	-	70
TOTAL	531	514	1045	259	202	461

¹⁹ V. Popeangă, 1821 – 1867, p. 228.

²⁰ Popeangă 1867 – 1918, p. 44

²¹ Popeangă 1867 – 1918, p. 45

²² Ibidem, p. 235

Prezența elevilor la examene, la sfârșitul anului școlar 1917 – 1918²³.

învățător	Locuitori ortodocși	Copii recenzați	Prezenți la examen
Ștefan Roja			42
Efrem Hedeșan			
mobilizat			0
Efrem Moldovan			73
Petre Russu			76
Emilia Bugariu			31
Elena Alexa			50
TOTAL	6555	976	272

ATESTAT

Școala Bilingvă

1908

Ștefan Roja

Efrem Hedeșan

Efrem Moldovan

Petre Russu

Emilia Bugariu

Elena Alexa

TOTAL

6555

976

272

Atestat școlar bilingv - 1908

Periodic se organizau conferințe ale învățătorilor, cu participarea învățătorilor aparținând protopopiatului ortodox român al Aradului, care cuprindea localitățile: Arad, Bătania, Cenadu Unguresc, Cicir, Mândruloc, Micălaca, Nădlac, Pecica Română, Păuliș, Radna, Sâmbăteni, Semlac, Șetin, Șoimoș și Tornea²⁴.

După 1919, întâlniri similare organizau învățătorii din localitățile: Pecica, Rovine, Nădlac, Șetin, Semlac, Variașul, H. Bodrog și Sederhat, membri ai Asociației Învățătorilor subsecția Pecica.

La aceste întruniri, pe lângă problemele metodice și lecțiile practice susținute de învățătorii de la școlile care organizau dezbaterile, erau analizate și probleme de organizare a activității școlare, dar și chestiuni care vizau

²³ Popeangă 1867 – 1918, 247

²⁴ Adresa 503 al protopopului din 1914

noutățile vieții economico-sociale curente. După 1919, în Pecica funcționa Cercul Cultural la care participau toți învățătorii din ambele comune. Cele 5 – 6 ședințe pe an aveau o parte intimă cu lecție deschisă, prezentare de referate și discutarea acestora, urmată de ședință publică cu program cultural prezentat de elevii școlii gazdă.

În arhiva Grupului Școlar „Gheorghe Lazăr” s-au păstrat majoritatea cataloagelor școlilor din Pecica Română, începând din anul școlar 1865-66.

Din cataloagele anilor 1865-76 aflăm următoarele: clasa a II-a a școlii triviale era frecventată de 60 – 70 elevi, între 1872 – 75, în clasa I a școlii din centru și în clasa a III-a a Școlii III frecventau 70 – 80 de copii.

Din anul școlar 1876 – 77, pe lângă cei 70 – 80 de copii din clasele I – III apar câte 35 – 20 – 15 elevi în clasele IV – V – VI.

Pe lângă învățătorii Ioan Ardelean, Ioan Efticiu și George Ghebeleş, în anul școlar 1883 – 84 se înființează clasa de fete condusă de Emilia Ciorogariu, cu 136 de copii, în cei 6 ani de studii.

Din cataloage se poate observa că în clasele lui Ioan Efticiu de la școala trivială efectivul era totdeauna în jur de 60 de elevi, cel prevăzut de lege, deși au fost învățători cu 80, 90 și chiar 132 de elevi.

Ioan Ardeleanu a fost absolvent al Preparandiei din Arad, în 1851. Era bine apreciat pentru activitatea sa școlară. În 1872 avea un salariu anual de 400 fl. și bunuri în valoare de 460 fl. Ion Eftici absolvisc în 1856 cursurile pedagogice în Arad. Vorbea limbile română, maghiară și sârbă. Era salarizat cu 460 fl. și bunuri în valoare de 520fl. Funcționa la aceeași școală cu I. Ardeleanu, care preda la clasa I. Ion Eftici preda la clasa a II-a. George Ghebeleş a absolvit Preparandia din Arad, în 1855. Vorbea limbile română, germană și maghiară. Era bine apreciat pentru ținuta sa profesională. Avea un salariu de 400 fl. și bunuri naturale în valoare de 460 fl. Iosif Iosa a fost absolvent din 1864 al Preparandiei din Arad. Se remarcase prin activitatea sa în domeniul muzicii. Funcționa la școala a treia și era bine apreciat pentru activitatea sa. Comunitatea îi fixase un salariu de 400 fl. și bunuri în natură în valoare de 460 fl. Învățătorii din Pecica au devenit fruntași ai învățământului arădean²⁵.

În anul școlar 1888 – 89 este ales al cincilea învățător, Efremu Moldovanu, iar în 1890 – 91 în locul lui Ioan Efticiu vine Iosif Iosa.

În anul școlar 1898 – 99, cei 13 școlari de 5 ani sunt conduși de Josza Julia (Iuliana Iosa).

În arhiva Grupului Școlar „Gheorghe Lazăr”, primul catalog care reflectă învățământul în limba maghiară din Pecica Română este cel întocmit de Gábor Kálmán, învățător al Școlii confesionale romano-catolice, în anul școlar 1899-1900.

---

²⁵ Popeangă 1867 – 1918, p. 123

Începând din anul școlar 1901 – 1902, în cataloagele păstrate există file pe care învățătorii au înscris anumite momente din anul școlar respectiv. Aflăm, astfel, din catalogul claselor I – III, 1902 – 1903, al învățătorului interimar, apostol confesional Petre Russu, că s-au suspendat cursurile din cauza „epidemiilor morbului de grumaz” în trei perioade, pentru 84 de zile.

În așteptarea inspectorului școlar, 1907

Din aceste însemnări știm că în anul școlar 1904 – 1905, director local era parohul Demetrie Barbu, iar inspectorul școlar, protopopul Vasile Beleș. Anul școlar s-a început conform ordinului oficiului parohial. Prin ordinul înaltului ministru de culte și instruire publică de sub nr. 112607/1904 se îndrumă a se înființa bibliotecii școlare.

Examenul final la clasa învățătorului Petru Russu s-a ținut la 9 iunie 1905. Din venitul curent al petrecerii aranjate de meseriașii din Pecica s-au ajutat cu pălării și veșminte 4 elevi. Învățătorul s-a folosit de manualul de ABC al lui Iosif Moldovan, învățător din Arad. Cartea de citire pentru elevii clasei a II-a a fost scrisă de Iuliu Grofșorean, învățător din Galșa, și Întâia carte de cetire pentru învățarea limbei magiare în folosul școalelor populare române, cl. II, a fost scrisă de Ioan Roman, învățător la Șeitin.

Petru Russu s-a născut la 31 mai 1880 la Caransebeș, a absolvit pedagogia ortodoxă română în 1901, a fost învățător provizoriu ales la 7 martie 1904, a lucrat în Pecica din 1 septembrie 1902. A beneficiat de 10 metri de lemne, care au costat 100 de coroane, salariul lui anual fiind de 720 coroane. Școala în care a funcționat s-a înființat și edificat în 1871 de către comuna bisericească ortodoxă română din Pecica Română, fiind construită din cărămidă arsă, acoperită cu țiglă și având valoarea de 20000 coroane. Această clădire era în proprietatea comunei bisericești ortodoxe române Pecica, folosită din 1872, compusă din: 1 clasă, 1 locuință, 1 grădină, sala de clasă cu o suprafață de 9,3m x 8,2m x 3,7m, biblioteca avea 1 tom. Numărul elevilor înscriși era de 117, împărțiți pe vârste: de 7 ani – 44 elevi, de 8 ani – 51 elevi, de 9 ani - 13 elevi, de 10 ani – 7 elevi, de 11 ani – 1 elev, de 12 ani - 1 elev, toți fiind români .

Învățătorul Efrem Moldovan scria că la 3 iunie școlarii au aranjat un maiial la care toate școlile au fost prezente cu elevi, a fost invitată toată inteligența din comună și succesul a fost peste așteptări. Examenul final s-a ținut la 17 mai 1905, fiind prezenți 54 elevi: de 7 ani - 24, de 8 ani -19, de 9 ani -14, de 10 ani -18, din care au știut citi și scrie 64, repetenți 4. Manualele folosite au fost: Carte de citire pentru elevii clasei I, Iosif Moldovan, Arad, Întâia carte

pentru deprinderea limbii magiare, Francisc Koos și Vasile Goldiș , Brașov, Carte de citire pentru elevii clasei a II-a, Iuliu Groșoreanu, Arad, 1901.

Învățătorul Efrem Moldovan s-a născut în Pecica Română, a absolvit la Arad în 1890, funcționând în Pecica din 28 septembrie 1897, cu un salariu de 600 coroane, grădină de 1300 stânjeni pătrați, cu arenda de 60 coroane, 100 de coroane pentru lemne, total beneficiu: 830 coroane, diurnă pentru participare la conferința didactică la Bătănia: 20 coroane. Școala avea: 1 clasă, locuință, grădină. A fost înființată și edificată în 1891 de comuna bisericească greco-ortodoxă, construită din cărămidă, cu șindrilă, având valoarea de 11000 coroane. Clădire a fost folosită din 1856, iar dimensiunile ei erau de 14m x 9m x 5m.

Învățătorul Ștefan Roja a deschis anul școlar la 1 septembrie 1904 și a organizat maiul în pădure, la 21 mai. La examenul final s-au prezentat 58 elevi, din cei 82 înscriși, dintre care 10 erau în clasa a VI-a. Ștefan Roja s-a născut în Pecica Română, la 25 septembrie 1876, a absolvit la Arad în 1895 și a fost ales învățător definitiv în Pecica, din 1898 avea salariul de 600 cor, pentru arendă de pământ - 50 cor, pentru lemne -100 cor, pentru „scripturistică” -20 cor, cvincvenal -100 cor, total: 870 cor/an, și pentru conferința din Bătănia - 20 cor. Clădirea școlii era a comunei bisericești ortodoxe române, avea 2 clase, o locuință cu grădină; clădirea fiind din pământ acoperit cu șindrilă, iar clasele aveau 4 ferestre.

Învățătorul Efrem Hedeșan a deschis anul școlar la 5 septembrie și avea 77 elevi prezenți la examen. Maeștrii români au făcut mai multe veșminte pentru fiii lor prin organizarea unei petreceri . Dintre elevii școlii au fost premiați 2 copii de maeștrii orfani. Domnul avocat Lazăr Ghebeleş a împărțit 3 coroane la 8 elevi, care au avut scrisoarea mai frumoasă. Anul școlar s-a terminat la 9 iunie. S-au înscris 114 elevi, au rămas 94, din care: de 7 ani -17, de 8 ani -17, de 9 ani -54, de 10 ani -17, rămași repetenți 4.

Efrem Hedeșan s-a născut în Pecica Română, la 10 decembrie 1873, a absolvit Preparandia din Arad în 1893 și a fost învățător în Pecica din 1899. A beneficiat de: un salariu de 600 cor, arendă de 21,94 cor, 20 metri lemne a 100 cor, curățitul școlii- 40 cor, cvincvenal 100 cor, total: 881,92 cor, plus conferințele didactice - 20 cor. Școala era din pământ bătut și cu șindrilă, a fost construită în 1834 și avea o clasă de 7,7m x 5,9m x 3,25m cu 4 geamuri și o locuință, fiind proprietatea comunei bisericești ortodoxe române, din Pecica Română.

În anul școlar 1904-1905, la școlile ortodoxe române din Pecica s-au predat următoarele discipline: religie, exerciții intuitive de scriere și citire română, exerciții intuitive de scriere și citire maghiară, gramatică, aritmetică și geometrie, geografie și constituție, cântare, la care s-au adăugat în clasele IV- VI următoarele discipline: istoria patriei și universală, științe naturale și economie, fizică și chimie. De remarcat că ținerea orelor de educație fizică

la aceste școli nu reiese din cataloagele accesibile, în timp ce la școlile de stat din Pecica Maghiară, după o vizită la o școală, reprezentantul Scaunului Școlar a subliniat insuficienta atenție a învățătorului la această disciplină.

În anul școlar 1904 – 1905 se începe activitatea în școala de stat nou construită, actuala clădire a Grupului Școlar „Gheorghe Lazăr”, instituția purtând numele: Ópécskai Állami Elemi Népiszkola – Școala Poporală Elementară de Stat, cu limba de predare maghiară:

		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Russu Valéria	88	88					
Toncza Sebestyén	98		44	54			
Haller Imre, director	67				42	11	14

Structura etnică și confesională a elevilor acestei școli se prezenta astfel:

Clasa	Total	băieți	fete	maghiar	german	român	slovac	sârb	romano-catolic	greco-ortodox	alte
	239	148	91	109	9	72	46	3	152	79	8
I	79	30	49	43		14	21	1	60	17	2
II	44	29	15	25	3	4	12		38	4	2
III	54	36	18	22	2	19	11		32	20	2
IV	40	37	3	10	3	23	2	2	14	26	
V	10	9	1	5	1	4			5	4	1
VI	12	7	5	4		8			3	8	1

În același an școlar, la Școala romano-catolică de la Promonad, învățătorul Garda Gábor avea 43 de elevi.

În viața școlilor o importanță majoră a avut Legea XXVII, din 2 iunie 1907. Această lege a impus pentru învățători salarii de bază, precum și sporul de vechime majorate: salariul de bază de 1000 cor, iar sporul de vechime de 200 cor se acorda din 5 în 5 ani, câte 200 de cor.

Dacă susținătorul școlii nu putea asigura aceste salarii, atunci putea cere ajutor financiar de la ministrul învățământului. Ajutorul se acorda doar în cazul în care școala respecta condițiile legii: învățătorii să fie calificați, să fie cetățeni maghiari, să știe să vorbească și să predea corect ungurește, să predea disciplinele și programele aprobate de ministru, să folosească manuale cu conținut patriotic, folosind mijloace didactice utilizate în școlile de stat. Învățătorul a fost obligat să dezvolte și să aprofundeze în sufletul copilului apartenența la patria și națiunea maghiară, precum și gândirea religioasă. Pe frontispiciul școlii trebuia fixată stema țării, iar în sălile de clasă să fie expuse

imagini din istoria maghiară. În școlile cu limbă de predare nemaghiară, în fiecare clasă trebuia predată limba maghiară după o înțelegere prealabilă între ministru și confesiunea susținătoare a școlii, astfel ca, după clasa a IV-a, copiii să se poată exprima verbal și în scris și în limba maghiară. Școlile cu limba de predare a minorităților puteau primi ajutor de la minister, dacă disciplinele: limba maghiară, aritmetica, geografia și istoria țării, respectiv cunoștințele despre cetățenie erau predate după programa, manualele, mijloacele didactice și numărul de ore aprobate de ministru. În cazul în care ajutorul statului la salariul de bază al învățătorului depășea 200 de coroane, atunci angajarea acestuia depindea de aprobarea ministrului învățământului.

La școlile confesionale religia învățătorului trebuia să fie cea a școlii, iar angajarea lui era posibilă doar cu aprobarea ierarhiei bisericești.

Neglijarea limbii maghiare, utilizarea manualelor și mijloacelor didactice interzise atrăgea sancționarea disciplinară a celor vinovați.

Școlile puteau utiliza numai cataloage și matricole tipărite în ungurește, dar acestea puteau fi completate, în paralel, și în limba minorităților (română, sârbă).

Legea XXVII/1907 a ridicat la rang de funcționar public și pe învățătorii școlilor confesionale. Acordarea acestui avantaj a atras după sine mărirea influenței și controlul statului în școlile confesionale.

Această lege, prin promovarea educației patriotice în spiritul intereselor naționale maghiare, a fost considerată de minorități ca fiind în dezavantajul lor.

Aplicarea legii XXVII/1907 a produs următoarele modificări în veniturile învățătorilor din școlile ortodoxe române, din Pecica Română:

	1906 – 7	1907 – 8	1908 – 9	1909 – 10
Ștefan Roja	870	1200	1400	1640
Efrem Hedeșan	982			1400
Petre Russu	760		1110	1310
Emilia Bugarin	880	1000	1000	1000
Efrem Moldovan	860	1400	1400	

În școlile confesionale ortodoxe române, din Pecica Română, Legea XXVII/1907 s-a aplicat fără dificultăți, singurul învățător căruia i s-a atras atenția asupra prevederilor legii a fost Petru Russu.²⁶

În anul școlar 1910-1911 efectivele de elevi din școlile Pecicăi Române se prezentau astfel:

²⁶ Adresa 3972 al judeului Plasei Pecica din 24 august 1907

Școala Poporală Confesională Ortodoxă Română – Pecica Română, director local paroh Ioan Popescu, învățător director Ștefan Roja			I	II	III	IV	V	VI
	Roja Ștefan	128						128
	Petru Russu - băieți	106	61	45				
	Bugarin Emilia - școala de sus, fete	119				108		11
	Moldovan Efrem - mixt	107	107					
	Hedeșan Efrem - băieți	87	13	5	69			

Școala de Stat
de lângă calea
ferată din Pecica
Română, învățător-
director László
Kovács

		I	II	III	IV	V	VI
Kovácsné Russu Valéria	42	42					
Kovács László	42		42				
Reichmann Izidor	68			32	36		
Várszegi József	26					17	9

Școala Elementară de Stat de la
Promonad,
director László Kovács

	I	II	III	IV	V	VI
Seress Ilona	53	53				
Králitz Vilma	39		39			
Krohn János	64			39	25	

Situația după sex, religie și naționalitate:

învățător	TOTAL	sex		religie						naționalitate							
		masculin	feminin	romano-catolic	greco-catolic	evanghelic	reformat	greco-oriental	baptist	izraelit	maghiar	slovac	român	țigăn	sârb		
Roja Ștefan	128	128						128						128			
Hedeșan Efrem	87	87						87						87			
Moldovan Efrem	106	53	53					106						106			
Bugarin Emilia	119		119					119						119			
Petru Russu	106	106						106						105	1		
Kovácsné Russu Valéria	42	25	17	27	1		1	7	6		4	23	14	1			
Kovács László	42	23	19	16			3	16	7		5	14	23				
Reichmann Izidor	68	33	35	28	1		2	23	12	2	11	21	35			1	
Várszegi József	26	14	12	16			1	6	3		12	6	8				
Seress Ilona	53	31	22	46	5	1	1	0	0		45	2	4	2			
Králitz Vilma	39	25	14	34				5			38		1				
Krohn János	64	37	27	45			4	12	1	2	53		11				
TOTAL general	880	562	318	212	7	1	12	615	29	4	168	66	641	4	1		
		63,86%	36,14%	24,09%	0,80%	0,11%	1,36%	69,89%	3,30%	0,45%	19,09%	7,50%	72,84%	0,45%	0,11%		

Din acest tabel se vede că școlile confesionale ortodoxe române din Pecica Română erau frecventate numai de copii români, ortodocși, iar școlile de stat cu limba de predare maghiară aveau elevi din toate confesiunile și naționalitățile, ortodocșii români fiind 96 din cei 641 din comună, adică 17,6% din copiii români erau școlarizați aici.

Din cataloagele anului școlar 1910 – 1911 aflăm următoarele:

- Dimitrie Barbu a fost numit de Scaunul Școlar director local, pentru anii 1910-1913;
- Oficiul de Administrație al județului Arad, în data de 25 noiembrie, a atras atenția asupra art. 34 din Legea nr. 38/1868, privind numărul maxim de elevi ce se pot înscrie: 80 elevi – la un învățător;
- în 25 noiembrie, biserica ortodoxă din localitate a cerut primăriei închiderea birturilor în zilele de duminică și de sărbători;
- în 21 octombrie, oficiul protopopiatului a interzis utilizarea cărții de lecturi istorice scrisă de Benedek Elek;
- în 18 noiembrie se impune școlarizarea analfabeților;
- în 10 februarie, oficiul protopopiatului atenționează învățătorii să depună jurământul oficial și să-și adeverească cetățenia;
- clasa învățătorului-director Ștefan Roja avea examen în 16 iunie, la care s-au prezentat 79 de elevi;
- Petru Russu primea salariu anual de 1000 cor, 110 cor. pentru lemne și 200 cor. pentru vechime;
- clasa învățătoarei Bugarin Emilia avea examenul în 17 iunie, la care s-au prezentat 114 eleve. Aceasta a beneficiat de un salariu de 1000 de cor.

În anul școlar 1911 –1912, populația școlară a comunei Pecica Română se prezenta astfel:

școlarizați		6 / 12	12 / 15
		1002	
băieți	761	499	262
fete	792	545	247
total	1553	1044	509

Să spicuiem din paginile speciale ale cataloagelor școlare, consacrate evenimentelor memorabile ale anului:

- în anul școlar 1912 – 1913, Ștefan Roja a notat sărbătorirea aniversării de 100 de ani de la deschiderea școlii pedagogice greco-orientale din Arad, care s-a desfășurat la 21 septembrie;
- Emilia Bugarin a consemnat hotărârea sinodului, prin care s-a decis ca în data de 30 noiembrie, anual, să se desfășoare serbarea școlară în memoria lui Andrei, Baronul de Șaguna, și faptul că protopopiatul obliga școala ca în

fiecare an să consacre o zi privind educația antialcool ;

– în anul școlar 1913 – 1914, Ștefan Roja a notat că pentru examenul clasei a VI-a a fost numit delegat ministerial învățătorul-director al Școlii Economice de stat, din Pecica Română, Schill János,

– Emilia Bugarin, căsătorită Dehelean, reține că din acest an absolvenții claselor a VI-a vor fi examinați și din limba maghiară;

– de la Petre Russu aflăm că participarea la cercul învățătorilor dă dreptul la diurnă și cheltuieli de transport și că la examenul absolvenților de clasa a VI-a de acum încolo va participa și un delegat al ministrului;

– în anul școlar 1914 – 1915, Roja Ștefan a reținut că în 29 iunie 1914 un ucigaș ticălos, sârb, a omorât la Sarajevo pe Majestatea sa Francisc Ferdinand și pe soția lui, iar în 28 iulie s-a decretat mobilizare și declarație de război Serbiei, tot atunci „patria noastră intră în război și cu Rusia”. Învățătorul mai

adaugă că s-au cules 2 saci de frunze de mure pentru soldații aflați în război și că s-au adunat 24 cor., 10 filler;

– Hedeșan Efrem a consemnat că parohia a atras atenția locuitorilor ca să păstreze fructele pentru hrana de iarnă și că elevii claselor IV - VI sunt scutiți de munci agricole. El scria că „patria noastră dragă intră în război și cu Rusia”;

– învățătorul teolog Petru Russu scria: „Resboiu mare”, și că „lumină electrică pe stradele principale, s-a

făcut în acest an”.

În anul școlar 1918 – 1919, învățătoarea Emilia Bugarin n-a completat paginile cu mențiuni din catalog. Ștefan Roja a reținut că, în 4 februarie, Oficiul parohial din localitate, pe baza ordinului 3563/1918 al Consistoriului²⁷, a dispus ca „anuarile școlare să se poarte exclusiv numai în limba română, iar în locul limbei maghiare care se exclude din școală să se propună mai intensiv limba română”.

1914 în iunie 29 în gara 22 serb
gyilkosok megölték Szarajevóban a
Ferenc Ferdinánd királyi-
herceget és feleségét.
1914 év július 28 én megölték és háború izentet Szerbi-
ának, magyarokhoz oroszokkal
és háboruba leveredik között.

Efrem Hedeșan

1914 év június 29 én gara 22 gyilkosok megöl-
ték Szarajevóban a Ferenccs királyi herceget és
feleségét és feleségét.
1914 év július 28 én megölték és háború izen-
tet Szerbiának, magyarokhoz oroszokkal
háboruba leveredik között.

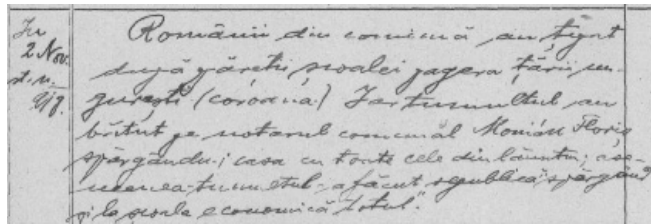
Ștefan Roja

Resboiu mare.

Petre Russu

²⁷ Consistoriul a fost autoritatea școlară a Diecezei.

Din însemnare făcută de Petre Russu, în 2 noiembrie 1918, aflăm că „românii din comună au țipat după părerea școlii pagera țării ungurești (coroana),

iar tumultul au bătut pe notarul comunal Momac Floriș, spărgându-i casa cu toate cele din lăuntru; asemenea tumultul a făcut »republică« spărgând și la școala

economică totul”. În 11 februarie 1919, în mod subit a murit învățătorul Ștefan Roja. În data de 1 octombrie 1919, învățătorul Petru Russu a fost numit de Consiliul Diligent Român, din Sibiu, ca director la școala Agronomică din Pecica Română. „Conform Venerosului Conzistoriu anuarul școlar se poartă exclusiv în limba română, fiind această limbă întronată, iar cea majoră nimicită și detronată”, scria Petru Russu în anuarul școlar al claselor I – II din anul școlar 1918 – 1919.

În anul școlar 1919 – 1920, la Școala a II-a Primară Națională, fosta Școală de Stat de la Promonad, învățătorul Ioan Ghebeleş a reținut că în ziua de 1 Decembrie s-a serbat aniversarea adunării naționale de la Alba Iulia și că din 24 noiembrie până în 2 decembrie, respectiv din 8 decembrie până în 10 februarie, s-au sistat prelegerile din cauza că nu au fost lemne de încălzit.

Statistica pe învățători și clase a anului școlar 1921 – 1922 se prezintă astfel:

Școala conf. gr. or. rom. director înv. Ioan Popescu, dir. înv. Nicolae Dima	Total	I	II	III	IV	V	VI
Elena Alexa	45	45					
Rățiu Ion, mixt, elevi particulari 5	32						32
Școala primară de stat - limba de predare maghiară							
	70	70					
	48		48				
Școala primară națională din Pecica							
Irina Kovács, cu limba de predare maghiară	78	47	31				
Sofia Dima înv. ajut	54	54					
Elisabeta Papp	59	59					
Terenția Ciorogariu	62	62					
Școala primară națională din Pecica	Total	I	II	III	IV	V	VI

Gheorghe Imbroane	80	80					
Valeriu Bragea	50		50				
Efrem Moldovan	59		59				
Dimitrie Țigu	65		65				
Nicolae Dima, director	92			92			
Efrem Hedeșan	53			53			
Ioan Ghebeleş	73				73		
Constantin Trifu	77					64	13
TOTAL	997	417	253	145	73		109

Dacă în anul școlar 1919 – 1920, în Pecica Română funcționau clase I – VI cu limba de predare maghiară, în anul școlar 1920 – 1921 rămâne doar clasa I cu 70 de elevi și clasa a II-a cu 48, iar în anul școlar 1921 – 1922, Irina Kovács are 47 + 31 elevi în aceste clase.

În data de 14 iulie 1922, revizoratul școlar din Arad trimite raport în cauza mutării claselor I – II maghiare în comuna vecină²⁸.

În anul 1922 se ține examen pentru echivalarea diplomelor corpului didactic. Lemnele de foc pentru școală se solicită de la Ministerul agriculturii și al domeniilor, iar învățătorii sunt numiți de revizoratul școlar.

În anul școlar 1922 – 1923, învățătorul-director Nicolae Dima a consemnat următoarele evenimente:

- 15 octombrie - ziua încoronării Majestății Sale Ferdinand I și a Reginei Maria;
- 7 decembrie 1922 – 4 ianuarie 1923, prelegeri sistate – lipsă combustibil;
- 4 februarie – Șezătoare culturală – venit obținut de 511 lei;
- 6 februarie, serbare – „Unirea Principatelor” la Ordinul 449 al Revizoratului Școlar;
- 25 martie – Șezătoare culturală – venit obținut de 675 lei;
- 9 aprilie – Concert de Paști – venit obținut de 750 lei;
- 23 mai – Sărbătoarea națională „Unirea tuturor românilor”²⁹ – măial și festivitate școlară, în păduriță.

Din cei 660 de elevi înscriși la examenul de sfârșit de an școlar s-au prezentat 410. În nomenclatorul școlilor pecicane apare Școala Primară de Stat – Muștră. Învățătorul Ioan Ghebeleş reține că între 19 decembrie și 4 ianuarie prelegerile au fost sistate din lipsă de combustibil.

Deși la 8 martie 1923 învățătorului Darvas Mihail depune cerere pentru

²⁸ Registrul de intrări-ieșiri 1921 -22 al școlii primare naționale din Pecica Română.

romanizarea numelui său în Dehelean, dar el apare cu numele avut inițial și în anul școlar 1933 –1934.

În 1923 se reorganizează fostele Scaune Școlare în Sfaturi Școlare. Membrii se alegeau anual, în adunarea sătească convocată de primărie pentru toți cetățenii cu drept de vot. Datorită faptului că nu se adunau jumătate plus unu dintre aceștia, adunarea se repeta peste o săptămână și decizia era luată de cei prezenți.

La 3 mai 1923, Revizorul Școlar din Arad transmite ordinul ca toți învățătorii minoritari să știe românește, până la 1 septembrie.

Pentru anul școlar 1923 – 1924 am găsit ultimul catalog al Școlii Primare Confesionale Greco-Ortodoxe Române, din Pecica Română. Învățătorul Ion Rațiu avea 31 de elevi în clasa a V-a, iar în clasa a VI-a avea 24 de elevi, toți din localitate.

În al doilea război mondial, Școala Primară de Stat de lângă gară a fost cedată armatei, astfel, o parte din arhiva învățământului pecican a dispărut.

Învățătorii și elevii școlii de stat din Pecica Română, în anul școlar 1930-1931:

	Total	I	II	III	IV	V	VI	VII
Ilie Popian - mixt	63	63						
Elena Cismașiu - Deheleni - mixt	39	39						
Iolanda Mathé - Muștra - mixt	67	67						
Maria Șiclovan - mixtă, școala gară	63		63					
Cornelia Vârtaciu - mixtă, școala Deheleni	38		38					
Ioan Ghebeleş, mixtă, șc. Muștra, director Muștra-Deheleni	55		55					
Ana Țigu, mixt, școala-gară	39			39				
Aurelia Stepiciu, mixt, școala-gară	38			38				
Valer Bragea mixtă, Muștra	39			39				
Mihai Darvaș, băieți, școala gară	65				65			
Florica Ponta, fete, școala-gară	68				68			
Nicolae Dima, băieți, școala-gară	46					46		
Livia Ghebeleş, V-VII fete	53					31	22	14
Petru Russu VI-VII băieți	16						16	15
promovați	551	125	131	106	107	64	18	13
repetenți	34	8	2	3	20	1		
retrași, morți, etc.	104	36	23	7	6	12	20	16
Justina Lazarov - Școala confesională greco-ortodoxă Sârbă	17	4	3	1	5	3	1	
Total general	706	173	159	117	138	80	39	29

După naționalitate și religie:

	1395	români	germani	maghiari	sârbi	slovaci	evrei	alte	ortodocși	grecocatolici	romano-catolici	izraeliți
obligați	921	678	4	167	7	51	12	2	603	1	105	9
înscriși	718	601	1	66	3	38	9	0				

La examenul de absolvire s-au prezentat 13 elevi.

Documentele anilor 1930, păstrate în arhiva Grupului Școlar „Gheorghe Lazăr”, reflectă legăturile strânse dintre comunitate și autoritatea administrativă locală.

Ședințele Centrului Cultural al învățătorilor se țineau conform ordinului ministerial²⁹.

Pământul școlar a fost împărțit de comitetul școlar la învățători: Nicolae Dima, director, 5 jughere, Ioan Ghebeleș, Petru Russu, Valer Bragia și Mihai Darvaș, 4 – 4 jughere³⁰.

Cheltuielile materiale ale școlilor (reparații, întreținere, încălzire, iluminat, curățenie, obiecte de inventar, rechizite de birou, onorariul secretarului comitetului școlar, leafa servitorului, diurne, publicații oficiale, cărți pentru biblioteca școlară) au fost suportate din bugetul localității, iar execuția bugetelor școlilor a fost controlată și aprobată de Comitetul Școlar Local (14 ian.), precum și de comisia emisă de Comitetul Școlar Județean (19 apr.) și s-a aprobat de Adunarea Generală Obștească. La aceste adunări trebuia să participe o treime din membri, dar din 862 de persoane (părinții elevilor și donatorii școlii³¹) s-au prezentat doar doisprezece, la a doua convocare. Contul de execuție s-a aprobat în unanimitate, astfel³²:

Încasări	lei 495 804
Plăți	lei 495 804
Drepturi constatate la venituri	lei 630 467
Drepturi constatate la cheltuieli	lei 660 469
Deficit bugetar	lei 30 002
Rămășițe de încasat de la Primărie cota 14%	lei 134 663
Rămășițe de plată	lei 164 665
Sume depuse de comitetul școlar la banca „Păstorul”	lei 15 752

Datorită nealocării sau alocării întârziate de către primărie a sumelor care reveneau școlilor, acestea aveau dificultăți la plata furnizorilor de servicii. În luna ianuarie 1931, școala avea unsprezece creditori și între 856 și 146 476 lei

²⁹ Centrul Cultural Pecica, nr. 6 din 24 februarie 1929

³⁰ Proces Verbal, nr. 51 din 4 decembrie 1930

³¹ Adresa Comitetului Școlar Județean Arad nr. 3039 din 1930

³² Proces Verbal din 24 mai 1931

Ar. 27/1931
Comisia Comunei, Pecica.
 În faptul că în anul trecut au
 în-și săsesc întreaga comunitate
 bogăția a ratei de 14%, au marcat
 dăbui la o wallime de uschi, care
 tot mereu se deschid așa să
 estănd păstruimăste - în afară
 de a recita, în anul carăle, pe
 au plătit în sumă școlară,
 pentru a-și acăti săle lucrăse.
 Șteptate pînă au -
 înșteptă marea, ca se face
 ferite de atare proces carăle
 omitea amăsiuște marea,
 în așeră respădăre, ca să
 ni acădate compăsiuște bogă-
 tare din trecut pentru a pe
 săle marea ca se putea adău
 doctăre școlară -
Pecica, la 27/1931
Nicolae Dima

In 1931 Directorul Nicolae Dima solicită primăriei să se achite de obligațiile financiare față de școli.

și 179 265 lei datorii la aceștia³³, motiv pentru care i s-a pus în vedere școlii că va fi apelată în instanța judecătorească, în caz de neplată.

La 31 ianuarie s-a constituit noul Comitet Școlar format din: Dimitrie Șiclovan primar, Nicolae Dima, Petru Russu, Ioan Ghebeleş directori școlari, Maxa Mara, Gheorghe Igrîșan,

Certificat de clasă — Osztálybizonyítvány

Matrikula No. III-245	Acest certificat s'a liberat elevului Kiss Pável din clasa IV.	
Aranykönyvi száma	No. Certificatului 439	
Ezen bizonyítvány kibocsátottát		
născut în anul 1922	la 12 luna decembrie	și la 12 ziua decembrie în comuna Arvany din județul Arad
de Arad	de cetățenie română	de naționalitate magyar
de profesie meșteșugăreț	din comuna Arvany	
S'a liberat azi 23 luna august anul 1931 în baza cererii înregistrate la No. 233		
No. de înțere 239	(s) DIRECTO Lău	Semnătura primarului: Șiclovan Dima

Certificat de clasă bilingv emis în 1932

Efrem Șiclovan, Gheorghe Tămășdan, Petru Șiclovan perceptor, și Nicolae Ardeleanu preot. Primarul a fost ales președinte, Mara Maxa locțiitor și Nicolae Dima secretar. Gheorghe Tămășdan și Efrem Șiclovan au fost aleși delegați pentru verificarea conturilor lucrărilor și serviciilor achiziționate, iar Petru Russu și Gheorghe Igrîșanu pentru stabilirea amenzilor școlare date părinților, care nu-și trimiteau copiii la școală. La această ședință Gheorghe Igrîșan a cerut ca să nu fie angajate mai multe învățătoare decât învățători, ci în număr egal³⁴.

Comitetul Școlar s-a preocupat și de asigurarea învățătorilor. Comitetul format din: Axentie Novac- președinte, Nicolae Dima-secretar, Maxa Mara, Gheorghe Igrîșan, Efrem Șiclovan și George Tămășdan- membri a cerut Revizoratului Școlar Județean detașarea

„tânărului și neobositului învățător, care este adevăratul apostol al neamului” Popianu Ilie de la Minead, județul Arad, la Pecica³⁵.

Din cauza epidemiei de paralizie și scarlatină anul școlar 1931 –1932 a început abia la 14 decembrie, Școala Deheleni (Cocota) fiind transformată în spital de izolare a copiilor bolnavi³⁶.

³³ Conspcctul Comitetului școlar rural nr. 28 din ianuarie 1931.
³⁴ Procesul verbal al Comitetului școlar din 31 ianuarie 1931
³⁵ Comitetul Școlar, adresa nr. 260 din 16 august 1931

Am constatat că din perioada 1931 – 1951, anual lipsește cel puțin câte un catalog, de aceea redăm doar situația cadrelor didactice și a elevilor din anul școlar 1951-1952:

Total		I	II	III	IV	V	VI	VII
Școala elementară mixtă nr. 2	72							
Doina Lincariu	51	27		24				
Draghina Petescu	21		13		8			
Școala elementară cu limba de predare maghiară Nr. 2	48							
Kovács Károly	26	7		19				
Zágoni Szabó Iosif	22		10		12			
Școala elementară Nr. 1	288							
Antonela Cel Mare	31		31					
Aurel Faur	29	29						
Popescu Maria	29			29				
Bădoiu Melania	45				45			
Florica Vărtaci - fete	78					78		
Manghera Vasile	33						33	
Guran Magdalena	43							43
Școala elementară Nr. 3	56							
Popian Ilie	25		12	13				
Ardelean Ilie	31	21			10			
Total	464	84	66	85	75	78	33	43

Școala Elementară nr. 2 era la Muștra – Promonad, iar nr. 3 în Cocota.

Ultimul an școlar, în care clasele de elevi aveau un singur învățător și în clasele V – VII, a fost cel din 1952 – 1953.

Din anul școlar 1953 – 1954 s-a trecut la predarea de către profesori a disciplinelor de învățământ în clasele V – VII. Însă, o perioadă destul de lungă de timp, învățătorii de până atunci au continuat să funcționeze pe catedrele de profesori. Situația s-a reglementat treptat prin apariția absolvenților Institutelor Pedagogice și ai Universităților, calificați în diferitele științe.

Anul școlar 1956 – 1957 a avut o importanță deosebită în istoria învățământului pecican, s-a aprobat înființarea liceului prin înființarea clasei a VIII-a. În anul școlar 1959 – 1960 a susținut examenul de bacalaureat prima promoție de clasa a XI-a a Școlii Medii nr. 1, din Pecica. În acest an școlar

³⁶ Procesul verbal al Comitetului școlar din 6 august 1931, Nota telefonică a Prefecturii Județului Arad din 27 august 1931, Convocatorul directorului Nicolae Dima din 12 decembrie 1931.

situația statistică a Școlii Medii din Comuna Pecica, Raionul Pecica, Regiunea Timișoara se prezenta astfel:

	Total	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
	196	85	60	78	68	108	63	60	41	37	32	22
Vioara Dragoș	46				46							
Bădoiu Melania	35	35										
Petescu Draghina	24	24										
Siladi Cornelia	34		34									
Șiclovan Valeria / Faur Aurel	32			32								
Ardelean Ilie - Muștră	25			25								
Școala generală	231					108	63	60				
Liceu	132								41	37	32	22
Școala maghiară Pecica - Muștra	95											
Kozma Irina	26	26										
Funkenhauser Franciska	26		26									
Gulácsy Rozália	21			21								
Bölöni Elisabeta	22				22							
Școala din Cocota	104											
Popian Ilie	22				22							
Belean Olimpia	24			24								
Dragoș Ștefan	27		27									
Siladi	31	31										

În acest an școlar, școala din Pecica Română avea 3 localuri proprii, 1 local închiriat, 13 săli de clasă, un internat cu capacitatea de 120 de locuri, un lot experimental de 3200 mp, 1 laborator necorespunzător, 1 atelier cu capacitatea de 20 elevi, o gospodărie anexă de 1,25 ha, 1 căruță, 1 cal pentru nevoile internatului școlii, în care locuiau elevi

Director,
Șiclovan Romulus

Clădirea
școlii
de la
„Muștra”

din aproape tot județul Arad.

În anii 1957–1960, clasele cu limba de predare maghiară din Pecica aveau cataloage tipărite și completate exclusiv în limba maghiară.

Istoria acestui liceu s-a sfârșit în anul școlar 1975–1976, pentru care nu s-a mai putut organiza admitere în clasa a IX-a. În anul școlar 1974–1975, Liceul „Gheorghe Lazăr” din Pecica, al cărui nume este deținut din anul școlar 1969–1970, avea următoarele efective de elevi:

	Total	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
	132	74	42	35	35	88	66	131	63	38	32	28	28
Vioara Hedeșan	26			26									
Tămășdan Aurelia	29	29											
	26	26											
Bădoiu Melania	24				24								
Antonela Cel Mare	27		27										
Școala generală	348					88	66	131	63				
Liceu	126									38	32	28	28
Clasele I-IV magh.	38												
Kurunczi Irina	19		9		10								
Bölöni Elisabeta	19	13		6									
IAS Pecica	16												
Silviu Frățilă	16	6	6	3	1								
Școala din Cocota	127												
Ion M	49	49											
Koncsek Iosif													
Belean Olimpia	31		31										
Dragoș Ștefan	24			24									
Belean Olimpia	23				23								

Liceul din Pecica Română a pregătit între anii 1956–1977, 18 promoții cu 564 de absolvenți.

Deoarece perioada 1945–1977 a fost una cu diverse încurcături politice și foarte mulți dintre elevi și dascăli sunt încă printre noi, consider că nu se cuvine să facem considerații privind diferite aspecte de calitate sau altele asemenea, motiv pentru care rămânem la datele statistice prezentate mai sus.

În anexă redăm dascălii identificați, care au făcut apostolatul educației în Pecica Română, în cele două secole abordate.

Școli, dascăli și elevi

V. 3. 2. din Pecica Maghiară

Învățătorul-director al școlilor comunale din Pecica Maghiară, Szomorú István, și-a început studiul „Iskoláink fejlődése” (Evoluția școlilor noastre), apărut în Buletinul de Informare, din 1893, cu următoarele afirmații:³⁷ „La 5 decembrie a anului curent vor fi 25 de ani de la apariția Legii XXXVIII³⁸, din anul 1868, prin care chibzuitorul acestuia, ministrul cultelor și al învățământului public, baronul de neuitat Eötvös József, a pus bazele viitorului mai frumos al educației populare naționale. Douăzeci și cinci de ani, atât de mulți în viața unui om și doar un minut în viața națiunii, și, cu toate acestea, poate avea un efect discutabil asupra viitorului ei. Primul, nu-l știe folosi, astfel încât să-și poată asigura o viață fericită, iar cealaltă, națiunea, își poate făuri rezultate epocale, chiar în acest minut al vieții ei.

Așa au fost și acești douăzeci și cinci de ani trecuți, timp în care națiunea și-a găsit luceafărul renașterii educației unitare pentru toți. Peste învățători a trecut aproape neobservată această perioadă. Au fost puși să fie slugi, instrumente ale acestei idei mărețe, fără ca să li se fi asigurat retribuția cuvenită acestei munci, cu care absolviții, pe cât posibil, să se poată feri de greutățile vieții și să se poată consacra vocației lor sfinte, conducând intelectul poporului spre acest astru strălucitor. Cu siguranță națiunea se îndreaptă spre luceafărul său, dar învățătorimii i-a rămas doar speranța unui viitor mai frumos și conștiința

³⁷ Folyó év december hó 5-én 25 éve lesz már, hogy az 1868. évi XXXVIII. t. c. halhatatlan emléké Eötvös József báró vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által megalkottatott s a nemzeti népnevelés szebb jövőjének alapját megveté. Huszonöt év, mily hosszú idő egy ember életében, de egy perc egy nemzetében s mégis mindkettőre nézve kétesen folyhat el a jövőt illetőleg. Az első nem tudja azt úgy használni, hogy boldog életet biztosítson magának, a másik ezen pillanatnyi életében korszakot alkothat magának, mely korszak tetterejének, áldozatkészségének a messze jövőbe vetheti fénysugarait s világítja meg a tért, melyen haladva erőssé, hatalmassá lehet.

Ilyen a lefolyt huszonöt év is. Míg a nemzet vezércsillagot szerzett az egységes nemzeti nevelés szükségességének felismerése s annak megindítása által, addig a tanítók felett majdnem nyomtalanul tűnt az el. Szolgáivá, eszközeivé tétettek e nagy eszmének a nélkül, hogy a munkához megkívántató anyagi javadalmazással is ellátták volna őket, hogy így az élet terheitől lehetetlenül függetlenül élhessenek szent hivatásuknak s vezethessék a nép értelmét e ragyogó csillag felé. A nemzet biztosan halad vezércsillaga, után, a tanítóság csak egy szebb jövő reményének s azon boldog s megnyugtató érzelmenek édes tudatában, hogy lángoló honszerelmétől nyert lelkes munkálkodásával sikerülnie fog ez országot szívében-lelkében nemessé-magyarra tenni.

³⁸ Legea XXXVIII din 1868 a fost deimportantă majoră în Ungaria vremii, și ocupă un loc remarcabil în istoria învățământului european.

acelor simțiri fericite și liniștitoare, că prin truda lor însuflețită, izvorâtă din iubirea înflăcărată față de patrie, vor reuși ca această țară să devină în inimă și suflet nobilă și maghiară.”

Din studiul „Evoluția școlilor noastre” reiese că autorul s-a străduit să fructifice toate informațiile accesibile din arhiva școlilor, a primăriei și a bisericii romano-catolice din Pecica Maghiară, din anul 1892 – 1893. Autorul a lucrat minuțios, cum era de altfel caracteristic unui învățător al vremii, care a reușit să se mențină în funcția de director timp de 30 de ani, din 1889 până în vara anului 1919.

În partea introductivă a studiului, autorul constată că în comuna înființată ca unitate administrativ-teritorială, în anul 1765, prima școală a funcționat din anul 1789. Primii învățători ai acesteia au fost preoții ordinului minoriților din Arad, care au îndeplinit acest rol până în anul 1817. Din acest an școala a avut învățători laici sub direcțiunea preotului paroh până în 1879, an în care Biserica a cedat școlile comunei.

Szomorú redă în lucrarea lui tabelul celor 53 de învățători ai Pecicăi Maghiare, din anii 1789 – 1894.

În anul 1820 s-a impus o a doua sală de clasă, iar din 1825 și-a început activitatea școala mixtă din orașul de sus. Numărul învățătorilor nu s-a schimbat până în 1856. În această perioadă ei au avut câte 180 – 200 de elevi. În 1852 a existat o fundație înființată în 1834, care a asigurat cărți și ustensile școlare copiilor săraci, și care funcționa și în 1894; un alt fond bancar destinat grădiniței. Banii fundației, înființată pentru construirea unei școli s-au folosit pentru școala din centru, în anul 1857, unde fetele au fost separate deja de băieți și numărul învățătorilor a crescut de la 3 la 5. Numărul elevilor pe învățător oscila între 150 – 180, clasele fiind arhipline.

Primul Scaun Școlar, în urma apariției Legii XXXVIII/1868, s-a înființat la 2 mai 1869, la ședința căruia s-a discutat problema rămânerii școlilor profesionale sau transformarea lor în comunale, dar a rămas totul cum a fost. Scaunul Școlar se întrunea lunar, la fel ca și consiliul învățătorilor. Acesta fixa pe lângă buget, probleme de administrație și data exactă a începerii și terminării anului școlar, dar și data examenelor la diferitele școli. Până în 1900, consiliul învățătorilor stabilea programa școlară și discuta periodic materia deja predată și cea care urma în perioada imediat următoare, dar alegea și manualele după care lucrau învățătorii. Alegerea manualelor a rămas la latitudinea învățătorilor, până în 1919.

Prin Hotărârea nr. 809 a Consiliului Comunal, din 6 mai 1870, școlile au fost declarate comunale.

În lucrarea sa, Szomorú István relatează activitatea celor nouă Scaune Școlare alese între anii 1869–1894. Lucrarea abundă de amănunte interesante care reflectă societatea locală maghiară a vremii. Autorul precizează componența nominală și conducătorii acestora, reprezentanții corpului învățătorilor și ai bisericii romano-catolice, din care făceau parte peste 95% din elevii școlilor, precum și administratorii școlilor numite de Scaune. Consiliul învățătorilor era reprezentat printr-un învățător, iar medicul comunal făcea parte din oficiu din Scaunul Școlar. Până în 1894, președinții Scaunului Școlar au fost: preotul-paroh Vinkler János, 1869-1871, avocatul Farkas Sándor, 1872-1873, medicul plasei, dr. Schveszter Károly, 1873-1879, secretarul principal al comunei Issekutz Mihály, 1879 — 1881, 1883 – 1887 și 1889 – 1891, preotul-paroh, dr. Szabados József, 1881-1882, învățătorul pensionar Bialonyi Ignác, 1882, comerciantul Fikker József, 1888 și secretarul principal al comunei, Povázsay Soma, din 1891.

Szomorú consemnează valoarea și anul construcției celor cinci clădiri ale școlilor, precum și a unei săli de clasă, precizează fundațiile ale căror dobânzi anuale serveau interesele școlii, dar și cifrele bugetului școlilor din anii 1869, respectiv 1892 – 1893.

Efectivele școlilor din Pecica Maghiară au evoluat astfel:

1881 – 1882		Total	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Școala Interioară Belső Elemi	învățător	517	244	134	91	40	8	0
	Vladár Emma - f	76	54	22				
	Kropacsek Róza - f	42			24	14	4	
	Horváth Károly - b	91	64	27				
	Lind Jakab - b	49			27	18	4	
Școala exterioară Külső Elemi	Mallár Imre - b	101	30	43	20	8		
	Murády Emeza - f	67	46	21				
Hotar Centru Központi tanyai	Kovács Ferenc – m	57	27	15	15			
Hotar Vest Nyugati tanyai	Rácz Károly – m	34	23	6	5			

b = băieți, f = fete, m = mixt

Se poate remarca scăderea efectivelor de la un an de studiu la altul, majoritatea părinților mulțumindu-se cu învățarea scris-cititului de către copiii lor. În acești ani director a fost învățătorul Horváth Károly.

1888 – 89		Total	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Școala Primară din orașul de jos Alsóvárosi Elemi	învățător	784	304	249	150	61	18	2
	Szomorú István - b	72	36	36				
	Vátzy János - b	82			82			
	Hegedús János - b	58				45	11	2
	Lovászky Janka - f	100	56	44				
	Kropacsek Róza - f	60			37	16	7	
Orașul de sus Felsőváros	Kölln József - b	107	56	51				
	Schwarz Lenke - f	94	54	40				
Hotar Centru Központi tanyai	Salló József	78	36	29	13			
Hotar Vest Nyugati tanyai	Vladár Menyhért	45	25	16	4			
Hotar Est Keleti tanyai	Torma Antal	88	41	33	14			

În opt ani numărul învățătorilor a crescut de la 8 la 10, iar al elevilor de la 517 la 784. Învățătorul director a fost Szomorú István.

Este interesant de văzut statistica cumulată pe cei șase ani cuprinși în buletinul școlilor din anii 1890 – 1896.

	clasa	Total religie	romano-catolic	greco-catolic	greco-orientali	evanghelic	reformat	izraelit	maghiar	german	român	sârb	slovaci	total lb. maternă
elevi - 1890-96	I.	1992	1966	0	20	0	0	6	1967	14	7	0	4	1992
	II.	1240	1216	0	14	1	2	7	1205	18	9	3	5	1240
	III.	840	808	4	16	2	1	9	783	38	14	3	2	840
	IV.	546	467	10	62	0	0	7	383	97	59	4	3	546
	V.	162	147	1	13	0	1	0	130	19	11	2	0	162
locuitori în 1890			7665	13	339	25	57	226	7745	199	103	13	38	8098

Din acest tabel constatăm: scăderea numărului copiilor pe ani de studii, la copii romano-catolici maghiari, o relativă constanță a celor ortodocși-români și germani romano-catolici (din Sânpetru German și Peregu Mare), exceptând

clasa a IV-a, an în care părinții probabil că au avut în vedere reușita copiilor în viață și fiindcă școlile din Pecica Maghiară au fost cele mai mari și mai dotate din împrejurimi au preferat să-și înscrie copii aici.

Diferența dintre numărul ortodocșilor și cel al românilor din clasele I-II s-a datorat faptului că minoritatea țigănească din Pecica Maghiară a fost de rit ortodox, doar câțiva copii dintre aceștia au fost înscriși în școală, dar în număr mic și doar în clasele I-II.

Constatăm totodată numărul constant al copiilor sârbi, slovaci și izraeliți. Aceștia, aparținând unor minorități mici, se pare că au avut un interes mărit față de școlarizarea copiilor lor.

Lipsa copiilor izraeliți din clasa a V-a, probabil că s-a datorat înscrierii lor în școlile cu clase superioare în Arad.

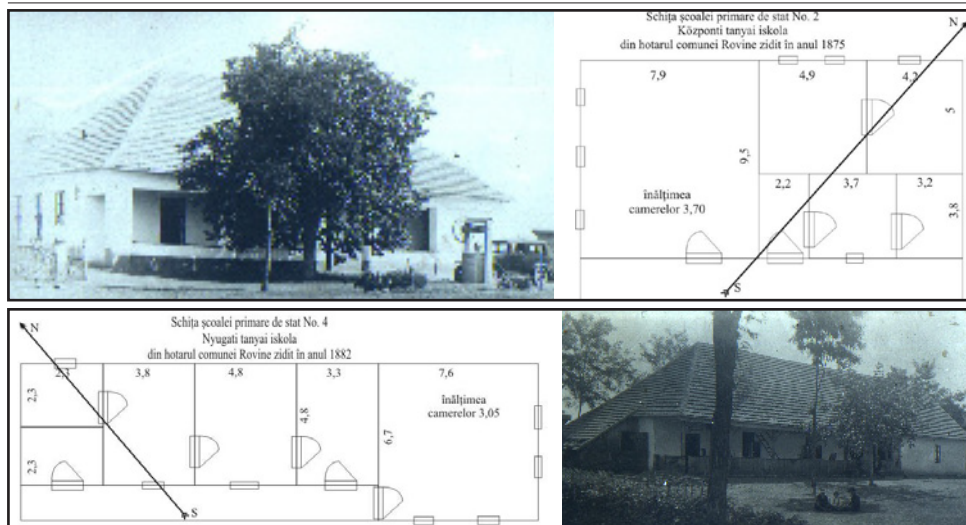
1908 – 1909		Total	I	II	III	IV	V	VI
Școala	învățător	1078	308	257	219	173	76	45
Primară din orașul de jos Alsóvárosi Elemi	Csatlós Irma - b	55	24	31				
	Sipos Ilona - b	37	37					
	Kölln Ödön - b	72			33	39		
	Szomorú István - b	45					23	22
	Szomorú Istvánné - f	92	54	38				
	Turtsányi Mariska - f	68			44	24		
	Schwarz Lenke - f	34					18	16
Primară mixtă din orașul de sus Felsővárosi Elemi Vegyes	Marosy Károly - b	128	75	53				
	Jakab - b	65			40	25		
	Mautner Berta - f	106	46	60				
	Markovits Kornélia - f	80			42	38		
	Kölln József - mixt	24					18	6

Școala	învățător	Tot.	I	II	III	IV	V	VI
Hotar drumul Peregului Kisperegi úti tanyai	Juszt Sándor	63	17	15	18	6	6	1
Hotar Est Keleti tanyai	Krucván Ilona	54	21	8	9	12	4	
Hotar Centru - Központi tanyai	Réty Gyula	56	14	17	8	15	2	
Hotar drumul Nădlacului Nagylaki úti	K e l e m e n Anna	34	9	7	6	9	3	
Hotar drumul Palotai - Palotai úti tanyai	Darvas Ferenc	18	4	10	3	1		
Hotar Vest - Nyugati tanyai	Babik István	47	7	18	16	4	2	

În zece ani numărul învățătorilor a ajuns de la 10 la 18, iar cel al elevilor de la 784 la 1078. Tendința scăderii numărului elevilor școlarizați, odată cu înaintarea lor în vârstă, nu s-a schimbat esențial în 20 de ani.

1918 - 19		Total	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Școala	învățător	894	247	204	207	119	73	44
Școala Primară de băieți din orașul de jos Alsóvárosi Elemi Fiúiskola	Weidmann Péterné özv.	63	63					
	Hóman Rózsi	52		52				
	Marosy Károly	47			47			
	Mertséné Dövényi Vilma	30				30		
	Lajta János	45					31	14
Școala Primară de fete din orașul de jos Alsóvárosi Elemi Leányiskola	Mautner Berta, H-né.	48	48					
	Gábor Lászlóné	61		61				
	Turtsányi Mariska	60			60			
	Markovits Kornélia	41				41		
	Schwarz Lenke	54					31	23
Primară mixtă din orașul de sus Felsővárosi Elemi Vegyes	Szomorú Vilma	40	40					
	Krohn János	53	53					
	Papp Jenő	58		58				
	Balázs Gizella	65			65			
	Réty Gyula	32				32		
Hotar drumul Peregului Kisperegi úti tanyai	Gárda Gábor	59	11	12	16	9	5	6
Hotar drumul Nădlacului Nagylaki úti	Pappné Gabriella	24	5	8	5	1	5	
Hotar drumul Palotai Palotai úti tanyai	Kalmár Gyula	17	6	5	4	2		
Hotar Vest Nyugati tanyai	Ligeti Dezső	45	21	8	10	4	1	1

În acești ani s-a separat Școala de Fete de Școala de Băieți, cea de fete fiind în clădirea mică, iar cea de băieți, în hotelul-restaurant transformat în școală, în 1910.

În anul școlar 1918 – 1919, an aflat sub amprenta războiului mondial, nu toți copiii au fost trimiși la școală, iar școlile de la sălașe nu au fost toate populate și din aceste cauze numărul elevilor era mai mic ca în anul școlar 1908 – 1909. Numărul învățătorilor era de 19, deși două școli-sălaș nu au avut învățător.

Până în 1919 școlile din Pecica Maghiară au funcționat sub conducerea unui singur director, a unui Scaun Școlar și a unui administrator. Învățătorii, pe lângă salariu, au beneficiat de locuință gratuită sau indemnizație pentru chirie, indemnizație pentru asigurarea curățeniei școlii, acolo unde nu era personal angajat în acest scop, precum și bani pentru rechizite.

Din fundațiile înființate pentru scopurile școlii, dar și din donațiile pecicanilor înstăriți, periodic, s-au dat ajutoare în natură, în primul rând în îmbrăcăminte, elevilor nevoiași.

Consiliul de administrație era numeros, fiind cuprinse și persoane din zona de arondare a școlilor de la sălașe³⁹.

Până în 1900, școala a primit taxa locală specială, instituită în acest scop prin Legea XXXVIII/1868, taxă echivalentă cu 5% din impozitul local plătit de contribuabilii care au avut copii la școală. Se adăuga și chiria de pe cele 140 de jugăre de pășune, alocate pentru susținerea financiară a școlilor,

³⁹ În 1871 șaptesprezece persoane iar în 1910 douăzeci și șase.

teren administrat de primărie. Din 1900 această pășune a fost administrată de școală, iar suma încasată a crescut brusc, asigurând posibilitatea înființării de noi posturi necesare prin creșterea numărului de copii.

Bugetul școlilor a evoluat astfel:

Venituri	1891	1903 - 4*	1909 - 10*
Total, din care	6320,94	15487,37	20747,50
Chiria pentru 137 jughăre pământ	4549,39	8836,20	16526,85
5% din impozitul local		4136,97	2600,00
Taxe de admitere	551,80	521,00	0,00
Taxe de înscriere		1200,00	0,00
Cheltuieli			
Total	5162,1	4364,49	23140,86
Salarii	4263,58	2280,00	4640,63
Chirie grădini și locuințe	449,69	1023,29	3056,00
Rechizite birouri	165,04	450,00	310,00
Alocație încălzire pt. 18 învățători			864,00
Cheltuieli de întreținere 20 săli de clasă și 3 birouri			3966,29
Construcția a 6 locuințe pt. servitorii școlilor-sălaș			5928,60
Școala Economică de Stat			1640,28
Surplus de venit	1018,12	11122,88	-2393,36

* Salariile învățătorilor erau alocate de stat, 1000 Kor de învățător; din bugetul local s-au plătit orele preoților care au predat religie și cele două îngrijitoare.
Legea XXVII/1907 a desființat taxa de înscriere.

Clasa a III-a al învățătorului Koncsek József din Școala orașului de sus în anul școlar 1930 - 1931.

1921 – 1922		Total	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Școala	învățător	1093	334	264	197	194	92	12
Orașul de jos băieți	Garda Gavril	55	55					
	Krohn Ioan	40		40				
	Vargha Carol	39			39			
	Cser Imre	49				49		
	Vugrincsics Alexandru	43					35	8
Orașul de jos fete	Vugrincsics Iuliana	72	72					
	Haller Berta	60		60				
	Kárpáti Carol	45			45			
	Jakab Eremie	48				48		
	Cser Rosa	33					33	
Școala Română	Darvas Mihail	38	21	4	5	7		1
Orașul de sus - mixt	Papp Eugen	91	91					
	Papp Gabriela	82		82				
	Réty Iuliu	64			64			
	Heim Iosif	49				49		
Școala Hotar No 1	Mészáros Ludovic	42	17	9	5	9	2	
Școala Hotar No 2	Szomorú Vilma	49	11	14	7	6	11	
Școala Hotar No 3	Márton Pavel	64	14	16	13	12	8	1
Școala Hotar No 4	Szendy Melinda	47	16	19	7	4	1	
Școala Hotar No 5	Koncsek Iosif	43	24	8	4	4	2	1
Școala Hotar No 6	Borsitzky Desideriu	40	13	12	8	6		1

În al treilea an școlar, de după 1 decembrie 1918, numărul învățătorilor, care au predat copiilor maghiari din Pecica Maghiară, a crescut la 20, prin scăderea ușoară a numărului de copii dintr-o clasă.

A apărut o clasă cu limba de predare română, îndrumată de învățătorul care ulterior a vrut să-și schimbe numele din Darvas în Dehelean, dar până la urmă a rămas la Darvaș. Fratele lui, Darvas Ferenc, învățător între 1911 – 1914, nefiind originar din localitate n-a fost cuprins în lista celor 87 de eroi

Directorul
școlilor din
Rovine al
anilor

1919 - 1945, Ioan Laita (în alb) printre elevele unei clase de fete.

ai primului război mondial, din Pecica Maghiară⁴⁰.

Din cataloage se constată că din cei 19 învățători aflați în anul școlar 1918 – 1919 au mai rămas doar opt în 1920 – 1921, în Pecica Maghiară: Gárda Gábor, Krohn János, Lajta János, Hallerné Mautner Berta, Papp Jenő, Pappné Gabriella, Réty Gyula și Szomorú Vilma, care s-au semnat Garda Gavril, Krohn Ioan, Laita Ioan, numit director din anul școlar 1919 – 1920, funcție păstrată până în 1945, Haller Berta, Papp Eugen, Papp Gabriela, Réty Iuliu respectiv Szomorú Vilma, și au venit 12 învățători noi. La Școala din orașul de sus un post s-a desființat.

Dacă fenomenul de scriere a propriului nume și prenume după grafia maghiară, respectiv schimbarea numelui, era aproape o obișnuință în rândul învățătorilor români pecicani înainte de 1918, din 1919 acest fenomen îl regăsim în rândul învățătorilor maghiari. De fapt, avem de-a face cu o autoacomodare a intelectualului dependent de retribuția primită de la autoritatea de stat.

1928 – 1929	Total	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
		613	166	144	117	95	48	31
Școala mixtă înființat 1770	213	68	69	42	34			
Șc. de băieți înființat 1770	110	32	19	17	13	17	7	5
Șc de fete	159	31	33	22	15	28	23	7
Șc No 1	19	5		3	8	3		
Șc No 2	30	7	4	11	8			
Șc No 3	31	7	8	8	7		1	
Șc No 5	28	8	8	7	5			
Șc No 6	23	8	3	7	5			

⁴⁰ Nagyhalnagyi – Magyarpecska múltjából, As. Cult. Kálmány Lajos Pecica, 1999, p. 33.

	Total	români	unguri	evrei	alte	ortodox	rom-cat	alte
	608	6	593	5	4	4	518	18
Școala mixtă înființat 1770	213	2	209	2		-	203	7
Șc. de băieți înființat 1770	109	-	106	2	1		106	3
Șc de fete	156	1	154	1	0	1	90	
Șc No 1	19		19				19	
Șc No 2	29		29				29	
Șc No 3	31	3	28			3	23	5
Șc No 5	28		25		3		25	3
Șc No 6	23		23				23	

Această statistică a fost întocmită de directorul Ion Laita, care a trecut ca an de înființare a școlilor 1770.

Dă de gândit scăderea numărului elevilor școlilor Pecicăi Ungurești, Rovine, în urma intrării în vigoare a Legii pentru unificarea administrativă din 13 iunie 1925, din 1922 până în 1929, de la 1093 la 613, cu toate că a apărut și clasa a VII-a. Se constată totodată că scăderea efectivului de la clasele mici spre cele mai mari nu mai este atât de abruptă.

1951 - 52		Total	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
Școala	învățător / diriginte	470	87	47	61	91	69	84	31
Școala Elementară de 7 ani nr. 1 Rovine, cu limba de predare maghiară	x x x		?						
	Kurunczi Irina	25		25					
	Gulácsi Adela	31			31				
	Frenkó Agneta	51				51			
	Gulácsi Zoltán	31							31
	x x x	41						41	
	Berinde György	43						43	
	Baranyi Irma	33					33		
Zeller Iosif	36					36			
Școala Elementară Maghiară 3	x x x	23	23						
	Zágoni-Szabó Paraschiva	22		22					
	Kilin Cecilia	30			30				
	Szilágyi Erzsébet	40				40			
Rovine - sălaș 1910	Kovács Elena	33	33						
Rovine - sălaș Nr. 1	Gulácsi Matei	31	31						

Din păcate, acest tabel nu conține datele tuturor elevilor și învățătorilor anului școlar 1951 – 1952, deoarece unele cataloage nu se mai află în arhiva școlilor.

Cadrele didactice și disciplinele predat în clasele V – VII au fost:

Baranyi Irma	Istoria, Constituția RPR, Lucru manual, Desen
Berinde Gheorghe	Geografia
Bessenyei Adalbert	Matematică, Desen
Gulácsi Zoltán	Fizică, Științele naturii, Educația fizică
Jakab Emeric	Matematică
Lelik Ștefan dr	Limba germană
Moldovan Delia	Limba română
Schwartz Petru	Geografia
Zeller Iosif	Limba maghiară, Muzică

1959 - 60		Total	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.
Școala	învățător / diriginte	437	92	21	37	38	60	83	45	31	30
Școala Medie cu limba de predare maghiară Rovine	Kovács Ilona	26	26								
	x x x			?							
	Büte Gabriella	26			26						
	Almási Mária	36				36					
	Frenkó Ágnes	30					30				
	x x x						?				
	Büte Gyula	30					30				
	Tóth József	28						28			
	Gulácsi Zoltán	28						28			
	Varga Ella	27						27			
	Bölöni Sándor	45							45		
	Kozma Lajos	31								31	
Kocsik Teréz	30									30	
Secția română	Cărăbaș Persida	21		10	11						
	Pepșilă Dorina	14	12			2					
Școala Elementară Maghiară	Kovács Károly	25	25								
	x x x			?	?	?					

Rovine sălaș nr. 1	Suchánszky I.	12	12							
Rovine sălaș nr. 2	Pelnoff Margit	17	17							
Rovine sălaș nr. 3	Takács Mária	11		11						

Și din acest tabel lipsesc efectivele și învățătorii unor clase. Dar aflăm că în antepenultimul an al finalizării cooperativizării agriculturii (1962), începerea defrișării sutelor de sălașe, a dus la desființarea unei culturi economico-sociale foarte bine înfiripate în viața cotidiană pecicană. Au mai funcționat doar trei școli-sălaș, a treia aflându-se în curs de desființare.

Anul școlar 1959-1960 a fost al doilea an din existența Liceului Maghiar din Pecica. La acest liceu cu limba de predare maghiară au venit să studieze elevi din toate școlile județului Arad, și nu numai.

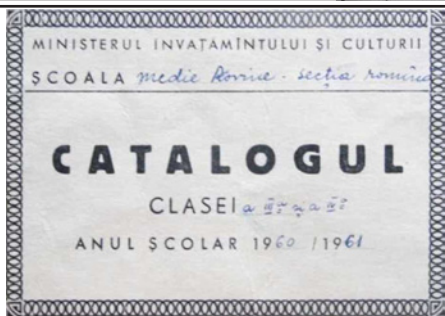
Cadrele didactice și disciplinele predate în clasele V – IX au fost:

Arsenov Gheorghe	Limba rusă
Baranyi Irma	Istoria
Bölöni Sándor	Limba și literatura maghiară
Búte Gyula	Științe naturale, Lucrări practice
Eberle Olga	Matematică, Fizică, Desen
Frenkó Ágnes	Limba și literatura română, Limba și literatura maghiară
Funkenhauser Pál	Matematica, Limba germană, Desen
Gabos Ágnes	Matematica, Fizica, Desen
Gulácsi Mátyás	Lucrări practice, Cunoștințe despre mașini, Limba rusă
Gulácsi Zoltán	Muzica, Limba și literatura română
Jakab Imre	Chimie, Științe naturale, Lucrări practice, Agricultură
Kiss Ilona	Științe naturale
Kocsik József	Fizica
Kocsik Teréz	Științe naturale, Agricultură
Kozma Lajos	Educație fizică, Constituție
Lovas Sándor	Geografie, Istorie
Mendel Laurian	Limba rusă
Popa Traian	Limba și literatura română, Limba rusă, Limba germană
Tóth József	Geografie, Chimie
Vargha Ella	Istorie, Limba și literatura română, Limba și literatura maghiară, Desen

ADATOK				1958 - 1959 Cataloge		INDICATORI			NO
		Mennyiség- lan	Természet- rajz	Földrajz		Matema- tika	St. neburil	Geografia	
I. évharmad	Jegyek	6 11 15	4 11 12	6 12 15		5 6 6	19 14	19 11	
	Írásbeli dol- gozat jegye	15	12	15		15	14	15	
	Evharmad osztályzat	6	5	5		5	6	5	

la clasele maghiare
și la cele române

Ultimul
an școlar
în comuna
Rovine

Liceul Nr. 2 Pecica

1974 - 75	Total	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
învățător / diriginte	340	44	21	18	23	38	27	40	41	33	28		27
Gulácsi Etelca	23	23											
Kovács Karol	23		14	9									
Paul Gabriela	17				17								
Petco Doina	13		7		6								
Cărăbaș Persida	30	21		9									
Tóth József	20					20							
Gaál Mária	18					18							
Kocsik Terézia	27						27						
Sánta Miklós	20							20					
?	20							20					
Gulácsi Zoltán	21								21				
Kiss Rudolf	20								20				
O. Szilvay Júlia	33									33			
Bölöni Sándor	28										28		
X X X													
Wünsch Constantin	27												27

Și de această dată lipsesc date privind unele clase, cele de la Școala de sus lipsesc în totalitate. Clasele a IX-a și a X-a nu mai sunt clase liceale, ci aparțin școlii generale obligatorii cu clasele I – X.

Cadrele didactice și disciplinele predate în acest an școlar au fost:

Bölöni Sándor	Limba și literatura maternă
Búte Iuliu	Științe biologice, Agricultură, Desen
Cloța Olga	Matematica
Crișan Ioana Petronela	Matematica, Fizica, Chimia
Csiky Ilona	Matematica, Fizica
Dvorák Ioan, maistru	Lucrări de atelier
Funkenhauser Pál, învățător	Limba germană
Gaál Maria	Limba și literatura maghiară, Limba și literatura română, Istoria
Gulácsi Zoltán, învățător	Muzica, Desenul, Cunoștințe economice
Jacob Magdalena	Limba germană
Kiss Elena, învățătoare	Lucrări de atelier
Kiss György, învățător	Educație cetățenească
Kiss Rudolf, institutor	Limba și literatura română, Desenul, Educație cetățenească
Kocsik Márta	Fizica, Chimia
Kocsik Matei	Educația fizică
Kocsik Terezia	Științe biologice, Agricultură
Moldován Karola	Limba și literatura română, Limba germană
Oroszhegyi Szilvay Iuliana	Limba și literatura maternă
Sánta Miklós	Matematica
Szigetvári Maria	Istoria
Tóth Iosif	Geografia
Tóth Mária	Limba rusă, Limba și literatura română
Wünsch Szilárd	Educația fizică

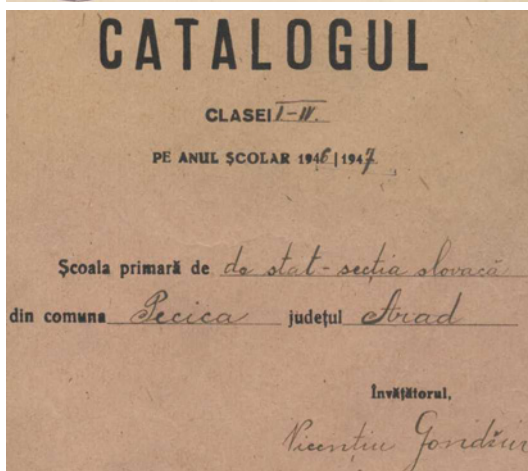
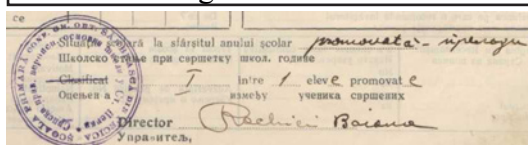
Liceul nr. 2 din Pecica, condus din 1962 de János Moldován, și-a încetat activitatea în anul școlar 1976 – 1977, dirigintele ultimei promoții fiind Sándor Bölöni.

V. 4. Școli pentru sârbi și slovaci

Școala confesională ortodoxă sârbă din Pecica a avut ca învățători pe Sava Damjanov în 1913 – 14, Ivan Rachity 1920 – 1927, Justina Lazarov 1930 – 1931, Darinca Ursici 1935 – 1939, 1946 – 48 și Rachici Boiana 1940 – 1945, având în clasele I – VI, VII câte 8 (1948) și 23 (1922) elevi.

În urma înțelegerii interstatale dintre România și Cehoslovacia, în anii 1940, la școala din Deheleni (Cocota) a funcționat învățătorul Vicențiu Gondșur la secția slovacă a școlii, cu 20 de elevi în anul 1947.

V. 5. Învățământul profesional

Articolele 80-87 ale Legii industriei nr. XVII din 1884 reglementau organizarea și funcționarea școlilor de ucenici.

Comunele în care erau cel puțin 50 de ucenici aveau obligația înființării unui curs în acest scop, susținut de învățătorii locali în spațiile școlilor din localitate.

Anul școlar avea 10 luni și orele se țineau în două zile pe săptămână, câte 4 ore de cultură generală, iar duminica 3 ore de

desen. Școlile de ucenici erau finanțate de comună și, pentru acest scop, puteau înființa o taxă specială, cel mult egală cu 2% din impozitul local.

După unele surse cursurile de ucenici au început în Pecica Maghiară încă în 1884.

Cert este că în anul școlar 1896-1997 școala avea următoarele efective:

an pregătitor	avansați	I.	II.	III.	Total
30	40	43	27	5	145

Cei 145 de ucenici au învățat la 58 de meșteri din Pecica Maghiară și la 27 din Pecica Română, pregătindu-se în 23, respectiv 12 meserii.

Componența etnică a acestor ucenici era următoarea:		an pregătitor	avansați	I.	II.	III.	Total
	maghiar	6	9	18	18	5	56
	român	9	12	7	5		33
	german	13	16	16	4		49
	sârb	1	2				3
	suedez	1	1				2
	slovac			2			2

În 1908-1909 efectivele claselor de ucenici au fost:	an pregătitor	avansați	I.	II.	III.	Total
	44	51	48	45	28	216

Cei 216 ucenici s-au specializat în 26 de meserii, la 159, respectiv 57 de maiștri, din cele două localități.

Din 1900, în Pecica Română, pe lângă școlile elementare confesionale greco-ortodoxe, și-a început activitatea Școala Agricolă de Repetiție, care era frecventată de copii cu vârsta între 12 și 15 ani. În anul școlar 1908 – 1909, această școala a avut efectivele de:

clasa	I.	II.	III.	
fete	48	8	7	63
băieți	35	13	3	51

În anul școlar 1909 – 1910, pe lângă cele 19 clase de școală elementară, din Pecica Maghiară, au fost 6 clase de ucenici și 4 clase de școală de repetiție în localitate și alte 6 la școlile dintre sălașe.

Din acest an școlar s-a înființat clasa de ucenici comercianți, care era frecventată de 20 de elevi din totalul de 238 de ucenici.

În anul școlar 1912 – 1913 s-a început predarea desenului diferențiat pentru zidari și dulgheri.

Școala de ucenici a fost supravegheată de un comitet cu mandate de câte trei ani și avea un președinte, timp de mai multe mandate a fost Polónyi István, opt membri aleși de consiliul local, doi reprezentanți ai corporației de meseriași, un delegat al consiliului învățătorilor și directorul școlii, din oficiu.

În anul școlar 1913 – 1914, elevii începători ai Școlii de Ucenici aveau 6 ore de cultură generală și 3 ore de desen, cei din anii I – III aveau 4 ore de cultură generală și 3 ore de desen, care se țineau în zilele de luni și joi, după amiaza, iar duminica, înainte de amiază.

Din 1913 a început să funcționeze Școala de Ucenici din Pecica Română, care după 1919 a funcționat ca Școală de Repetiție Agronomică.

În anul școlar 1922 – 1923, școala de ucenici industriali din Pecica Maghiară avea un an pregătitor și trei clase cu următoarele efective:	cl	I	II	III	Total
	pregătitoare	85	48	35	52

În anul școlar 1925 – 1926, școala avea doar doi ani de studiu:	cl	I	Total
	pregătitoare	168	75

În anul școlar 1931 – 1932, cei 65 de ucenici, 53 de băieți și 12 fete s-au calificat în 18 meserii, absolvind școala în meseria învățată 33 de ucenici. În acest an, școala era supravegheată de o comisie formată din Zvér Pavel, Konneth Samuilă, Raffa Eduard, Kovács Emeric și Klampeczki Iosif. Orele de curs se efectuau în zilele de luni, miercuri și vineri, după amiaza, în intervalul orar cuprins între 1630 și 2000. Disciplinele predate au fost: aritmetică, geometrie, fizică și mecanică, materiale și tehnici, devize și contabilitate, istoria, lectură și compunere, religie romano-catolică, religie ortodoxă, geografie economică, desen tehnic și legislație civică și muncitorească.

Meseriile învățate și numărul ucenicilor s-a prezentat astfel:

an școlar	1896 - 7		1908 - 9		1931 - 2
	PM	PR	PM	PR	
croitor	9	2	27		6
croitoreasă					10
rotar	6	1	1		
bărbier	6	2	21		5
pantofar	5	3	32		5
cizmar	5	4	26		
fierari (fauri)	5	8	18		3
tâmplar	2	2	16		13
tinichigiu	2		2		1
pălărier	2		3		1
frânghier	2	1	3		
pitar	2				
strungar	1				
măcelar	1	1	2		2
hornar	1		2		1
comerciant	1		24		5
fabricant de căruță	1				
Efectiv total	57	27	139	57	66

În Pecica Română, în anii interbelici a funcționat Școala de Repetiție Agronomică, având două clase și următoarele efective:

an școlar	1896 - 7		1908 - 9		1931 - 2
	PM	PR	PM	PR	
meserie					
zidar	1		13		4
lăcătuș	1	1	15		1
tipograf	1		1		1
zugrav	1		1		
șesător	1				
tăbăcar	1				
dulgher		1	3		
cojocar		1	1		
ciubotar			3		5
păpucar			1		
vopsitor textile			1		
orologer					1
birtaș					1
fotograf					1

1934 - 35	27
1935 - 36	27
1936 - 37	28
1937 - 38	32
1939 - 40	35
1940 - 41	18
1942 - 43	24
1943 - 44	31
1944 - 45	14
1945 - 46	7
1946 - 47	14

O ștampilă a școlii de agricultură

Un certificat de absolvire a stagiului de ucenic.

Învățătorii școlii de ucenici și de repetiție agronomică erau dascălii școlilor elementare din localitate, care erau retribuiți pentru această muncă prestată. Aceste școli au asigurat meseriași competitivi la vremea lor, acoperind întregul spectru de meserii solicitate de viața economică și de cea cotidiană locală. Acest sistem de pregătire a meseriașilor și agricultorilor a dispărut o dată cu noua orânduire instaurată în 1947, din cauza căreia a dispărut evoluția organică a vieții economico-sociale pecicane.

Închei acest capitol al Monografiei Pecica, mulțumind pentru sprijinul acordat conducerilor și administrațiilor școlilor din localitate, directorilor Claudia Balaș, Sándor Bacsilla și învățătoarei Eugenia Pete, pentru asigurarea accesului liber la arhive.

Rămân totodată foarte recunoscător soției mele, fără sprijinul căreia de zi cu zi, această lucrare nu putea să apară.

În sfârșit, asigur cititorii că voi fi recunoscător pentru observațiilor făcute și pentru eventualele informații noi de care dispun și pe care mi le vor oferi pentru ca să pot îmbogăți și îmbunătăți o viitoare ediție a istoriei învățământului pecican.

Anexe

Învățătorii care au predat în Pecica Română, în anii 1865 - 1978

Aconiu E	1944 - 45
Aconi Felicia, n. 1906 - Poiana Vașcăului, Șc. de conductoare Brașov - 1926	1930 ian. 17 - ?
Alexa Elena	1921 - 24
Ardelean Ilie	1951 - 1953 C
Ardelean Ilie, născut 1907 - Comlăuș, absolvent - Școala Normală Arad, 1932, învățător din 1929	1944 - 45, 1950 - 51, 1952 - 69
Ardelean Joane, Ioanu, Ioan	1865 - 90, 1897 - 99
Bădoiu (născ.Vulpe) Melania, n. 1919 - Călnic, Tg. Jiu, abs. Liceul Industrial Fete Sibiu, înv., 1943	1950 - 76
Belean născ.Bălaș Olimpia, n. 1927 - Pecica, abs. ȘcPedFete nr.1 Oradea, înv. 1949	1958 - 1983 C
Belean Pavel	1957 - 59
Belean Pavel	1972 - 1976 C
Bendescu Elena	1953 - 57
Bertin Gizella	1912 - 18
Blagoe Anton	1904 - 05
Bogdán Péter	1911 - 12, 1917 - 18
Bölöni (născ.Mester) Elisabeta n. 1938 - Pecica, abs. Școala Pedagogică - 1956, înv. 1956	1958 - 78
Bragea Valeriu, Valer n. 1888 - Macea, Șc. Normală Arad - 1909	1920 - 46
Bugarin(u) Emilia căs. Dehelean	1906 - 19
Bukurov Mária Somlyayné	1914 - 15
Cădariu Hersilia	1905 - 06
Cel Mare Antonela	1950 - 59, 1969 - 76
Chepețan născ.Hedeșan Florica, n. 1924 - Pecica, abs. ȘcNormală de conducătoare Beiuș, educatoare - 1944	1956 C
Chepețeanu Ioan	1945 - 47
Ciorogar(iu) Emilia	1883 - 1904
Ciorogariu Terenția	1919 - 23
Cismaș(iu) Elena, n. 1907 - Pecica, Șc. Normală Arad - 1925	1925sept15 - 31
Copăceanu-Ardelean Maria, n. 1946 - Pecica, abs. InstPed În. Arad, înv. 1966	1976 - 78
Crîșan Maria născ. Timișoara 1881, abs. Arad 1901, definitiv, în Pecica din 1904 ⁴⁰	1901 - 05
Darvaș Mihai, n. 1889 - Pecica, Șc. Normală Arad - 1902	1922 - 34 ...

⁴⁰ Școala Normală Arad

⁴¹ Școala „Cocota”

Delamarian Nicolae	1944 - 45
Dima Nicolae, n. 1883 - Semlac, Școla Normală Arad - 1903	1919sept10 - 1934 ...
Dima Sofia	1920-01-01 - 1930-06-15
Dragoș Ștefan	1955 - 1960, 1970 - 1996 C
Dragoș Vioara	1954 - 61
Efticiu Ioan(u)	1880 - 89
Faur Aurel	1950 - 53, 1959 - 71
Filip Elena	1944 - 45
Fock Erzsébet, n. 1899 Arad, Notre Dame Timișoara	1921
Fluch Erzsébet	1911 - 12
Frățilă Ana	1970 - 1988 C
Frățilă Silviu	1957 - 1958 C
Frățilă Silviu	1966 - 78
Funkenhauser Franciska	1958 - 65
Gábor Kálmán	1899 - 1906
Gebeleşiu George	1888 - 99
Georgiță Persida	1968 - 1969 C
Ghebeleş Ioan, n. 1887 - Șeitin, Șc. Normală Arad - 1907	1919 sept. 19 - 1943
Ghebeleş Livia n. 1901 - Semlac, Șc. Normală Arad - 1919	1919 dec. 6 - 1948
Gherase Dumitru	1952 - 53
Gherban Sabina	1933 - 34
Gulácsi Adela	1950 - 51
Gulácsi Matei	1953 - 54
Gulácsi Elisabeta	1955 - 56
Gulácsi Rozália, n. 1938 - Variașul Mare, abs. Șc. Ped. Lugoj, înv. - 1955	1958 - 64
Guran Magdalena	1951 - 53
Haller Imre	1904 - 08
Hedeșan Efre(m)u născ. la Pecica rom. la 10dec1873, abs. al Preparandiei din Arad în 1893, în Pecica din 1899”	1899 - 1922
Hedeșan Sever	1922 - 24
Hedeșan născută Dragoș Vioara Octavia, n. 1933 - Pecica, abs. Șc. Ped. Fete - Oradea, înv. - 1952	1961 - 78
Imbrea Livia	1921 - 24
Imbroane Gheorghe	1921 - 24
Ion M	1974 - 1975 C
Istrate Constantin	1933 - 34
Istrate Eugenia	1933 - 34
Joileanu Ilona	1916 - 18
Josa Iosif(u)	1871 - 1904
Kalboreanu György	1908 - 09
Károlyi Antal	1917 - 18
Kellner Vilmos	1907 - 08
Koncsek Iosif, n. 1924 - Pecica, abs. Șc. Norm. de înv. ort. rom. “Dimitrie Țichindeal” Arad, înv. - 1944	1974 - 1985 C
Kovács Irina	1921 - 22
Kovács Károly	1951 - 52

Kovács László	1909 - 18
Kovácsné Russu Valéria	1904 - 19
Králitz Vilma	1907 - 18
Krohn János	1907 - 18
Krucsn Ilona	1912 - 13
Kozma (născ. Kurunczi) Irina, n. Pecica - 1931, abs. Șc. Ped. de Fete - 1951, înv. 1951; - director Șc. Elem. Nr. 2 cu lb. de predare maghiară Pecica între 31 oct. 1954 - 1 sept. 1959	1954 - 78
Lacustean Florea	1944 - 45
Lincariu Doina	1950 - 1955 C
Lincariu Doina	1948 - 52
Maftei Aurel	1952 - 53
Maftei Maria	1953 - 54
Manghera Vasile	1946 - 1948 C
Manghera Vasile	1951 - 52
Mangleanu	1942 - 43
Mare Ion	1942 - 43
Máthé, (Matei) Iolanda, n. 1902 - Miercurea Ciuc, Șc. Normală Sf. Gheorghe - 1922	1922 - 39
Mertséné Dövényi Vilma	1916 - 17
Moldovan(u) Efrem(u) născ. Pecica rom, absolvent la Arad 1890, în Pecica din 1897	1898 - 1924
Moțoc I.	1944 - 45
Moțoc Silvia	1948 - 49
Munteán Gyula - Iulian Munteanu	1918 - 19
Negru Radu Olimpia	1950 - 1951 C
Ozdeanu Livia	1976 - 1990 C
Păcurariu Silvia	1943 - 1944 C
Păcurariu Silvia	1944 - 45
Papp Elisabeta	1920 - 23
Pepșilă Dorina	1955 - 1959 C
Pepșilă Dorina	1957 - 65
Petescu (născ. Crucean) Draghina, n. 1915 - Pecica, abs. Școala profesională grad II., înv. 1949; - 1 ian 1951 - 1 sept. 1958 directoare a școlii de 4 ani Nr. 1 Pecica, când s-a desființat direcțiunea trecând la Școala Medie din Pecica 1950 - 65	1950 - 65
Petran Aurelia	1966 - 71
Ploin (?) Ioan cl. I	1873 - 86
Ponta Florica, n. 1908 - Pecica, Școala Normală Arad - 1926	1930 - 34
Ponta Magda	1945 - 46
Ponta Sultana	1942 - 45
Popescu C	1949 - 1950 C
Popescu Dorina	1975 - 78
Popescu Maria	1951 - 52
Popian Ilie, n. 1908 - Semlac, abs. Școala Normală Timișoara - 1927, înv. - 1927	1950 - 1961 1969 - 70 C
Popian Ilie	1930 - 49

Pușcașu (născ. Ponta) Florica, n. 1908 - Pecica, abs. Șc. Ped. Arad - 1926, înv. 1926	1946 - 1949 C
Pușcașu Teodor, n. 1905 - Gângiova - Olt, abs. Șc. Ped. Craiova - 1925, înv. - 1925	1947 - 1949 C
Pută Ștefan	1920 - 21
Rancu Ioan D.	1952 - 53
Rațiu Ion	1919 - 24
Reichmann Izidor	1910 - 11
Roja Elena	1906 - 07
Roja Ștefan născ Pecica română la 25 sept 1876, abs. la Arad în 1895, definitiv în Pecica din 1898	1899 - 1919
Russu Petre (teolog 1913) născ. 31 mai 1880, Caransebeș, pedagogia ort. Rom. 1901, înv. în Pecica din 1 sept. 1902	1900 - ...
Șandor Eva	1977 - 78
Schill János	1908 - 09
Schmidt Maria	1954 - 55
Schroff Margareta	1956 - 57
Seress Ilona căs. Bodnár	1908 - 18
Sfășie Doina	1976 - 78
Șiclovan Maria n. 1910 - Pecica, Șc. Normală Arad - 1929	1930 - 31
Șiclovan Valeria	1953 - 60
Siladi Cornelia	1959 - 1960 C
Siladi Cornelia	1954 - 65
Stan Delia	1942 - 47
Stanitz Gabriella, n. 1926, Șc. Ped. Sibiu 1944	
Stepici(u) Aurelia, n. 1906 - Pecica, Șc. Normală Arad - 1927	1930 - 43
Szabó Anna	1917 - 18
Szegedi Ilona	1917 - 18
Szegfű Lajos	1908 - 09
Tămășdan Aurelia	1972 - 78
Teianu Florica	1944 - 45
Țigu Ana, n. 1879 - Lipova, Șc. Normală Arad - 1902	1926 sept. 1 - 1931
Țigu Dimitrie	1921 - 24
Toncza Sebestyén	1904 - 08
Trifu Constantin	1920 - 24
Várszegi József	1909 - 18
Vártaciu Cornelia (Tătaru), n. 1906 - Pecica, Școala Normală Arad - 1925	1929 dec 1 - 1934
Vártaciu Florica	1951 - 53, 1960 - 61
Vártaciu Fr.	1947 - 1948 C
Vártaciu Gheorghe	1933 - 43
Velici Elena	1975 - 78
Vidolman Zoe	1975 - 78
Zágoni Szabó Iosif, n. 1926 sept 12 Cluj, Șc. Ped. 1945	1950 - 52
Zavoda Georgeta	1970 - 1999 C
Zorici(u) Lucia	1945 - 51
Zoți Petru	1918 - 19

Profesorii care au predat în Pecica Română în anii 1951 - 1978, disciplinele predate și anii de funcționare

Numele și prenumele	discipline predate	ani
Achim Constantin	l. rusă	1952 - 53
Alstädter Iuliu	agricultura, desen	1961 - 62
Ardelean Petru născut la 10 dec. 1937, în Ucuriș, Bihor, abs. UT ¹ lb. și lit. română, 1971	l. română, l. latină, istoria literaturii universale	1970 - 74
Arsenov Gheorghe	l. rusă, educație fizică, istorie	1957 - 64
Bacsilla născ. Gulácsi Etelca-Emese născ. la 4 martie 1950, Variașul Mare jud. Arad, UBBC ² , muzică	muzică	1977 - 78
Barabás Maria	geografie, istorie	1965 - 66
Barbu Ilie maistru	pregătire tehnică - productivă, cunoștințe tehnice și lucrări aplicative, organe de mașini, agricultura, activitate tehnică productivă	1971 - 72
Beleanu Pavel născut la 4 februarie 1914, în Bocsig, jud. Arad, abs. ȘNA - 1933	agricultură, fizică, matematică, l. română, științe naturale, agricultura, electrotehnica	1959 - 72
Berheci Dr.	igienă	1965 - 66
Berzovan Liviu	istorie, l. română, l. latină	1958 - 62
Bila Constantin născ. la 5 martie 1945, în Iratoșu, jud. Arad, abs. IP3T ³ în 1965, matematică	matematică	1975 - 78
Blaa Alexandru-Camil-Mircea născ. la 20 martie 1946 în Arad, abs. UT, matematică, 1970	matematică, astronomie, geografie	1971 - 73
Bledea născ. Almașanu Doina născ. la 29 ian. 1944 în Abrud, profesor română-franceză 1962	l. română, l. franceză, educație cetățenească, geografie, agricultura, educație cetățenească, cunoștințe social - politice, istorie, constituția RSR și elemente de drept	1969 - 78

Dascălii sciși cu numele îngroșat au predat și în clase liceale

¹ UT - Universitatea Timișoara,

² UBBC - Universitatea Babeș-Bolyai Cluj

³ IP3T - Institutul Pedagogic de 3 ani Timișoara,

⁴ UB - Universitatea București

Blidariu născ. Pistrilă Lucia, Georgeta-Anișoara , născ. la 23 ian. 1934 în Banea, abs. UB ⁴ , biologie-geografie, 1965	științe biologice, cunoștința despre natură și om, agricultura	1971 - 74
Bornemisa Cornal ing. Bozianu Marioara Brăiloiu Speranța	agrotehnică fizică, electrotehnica l. rusă	1976 - 77 1969 - 70 1951 - 52
Brie Traian , abs. UT - fizică-chimie, 1963 Buha Ana născ. la 15 iunie 1946 în Șeitin, abs. IP3T, 1968	fizică, chimie, pregătire tehnică - productivă, agricultura agricultura	1971 - 78 1968 - 69
Burlea Veronica Dr. Bușui Elena	științe biologice l. rusă	1966 - 67 1976 - 77
Buta Burtéc Cornelia născ. la 11 sept. 1942, Iscroni, Hunedoara, UB franceză-română 1972 Butunoi Eleonora	l. franceză l. română, educație cetățenească fizică	1972 - 73 1974 - 75 1970 - 74
Cartiș născ. Bozian Mărioara , născ. la 2 ian. 1946 în Semic, UT - fizică, 1969	fizică	1970 - 74
Cel Mare născ. Ispravnic Antonela la 25 sept. 1920 în Macea, Școala Normală Sibiu, 1941, învățătoare Chepeșian Ioan născ. la 16 noi. 1910 în Pecica, abs. Școala Normală Arad, 1929, învățător	l. franceză, istorie, matematică, fizică, științe naturale, geografie, desen, cunoștințe tehnice și lucrări aplicative l. română, muzică, agricultura	1953 - 71 1951 - 71
Chevereșan Felicia născ. în 26 febr. 1943 la Pecica, abs. IP3T - matematică, 1966	matematică	1977 - 78
Constanda Hermina născ. la 4 noi. 1940 în Ususău, jud. Arad, abs. IP3T - matematică-fizică, 1962	matematică	1962 - 63
Costan Emil	l. franceză	1967 - 68
Curta Dorina	l. franceză	1971 - 72
Daian Bucur Damian Maria	psihologie l. rusă, desen	1961 - 62 1954 - 56
Damian Virgil născ. la 7 iulie 1932 în Comorăște, abs. Șc Ped. - 1951, IP3T - Șt. Naturale și agricole - 1965	științe naturale, științe biologice, cunoștințe despre natură și om, geografie, studiul mașinilor, agricultura, cultură tehnică, îndeletniciri practice	1957 - 78
David Viorica Dragoș Felicia	l. română, l. franceză l. română	1969 - 70 1957 - 58
Dungan Eugen născ. la 17 febr. 1943, Steidorfanina, Oravița, abs. IP3T - matematică, 1966	matematică, educație fizică	1969 - 71

Gombos (născ. Făgean) Anica născ. la 14 sept. 1941 în Pecica, abs. Șc. Ped - învățător - 1959	I. română, istorie, geografie, educație fizică, agricultura	1959 - 64
Farcaș Ionel născ. la 14 ian. 1943 în Birchiș jud. Arad, IP3T, istorie-geografie 1968	istorie, geografie, educație cetățenească	1969 - 70
Faur Aurel născ. la 27 febr. 1909 în Magyarcsanak, Ungaria, abs. Șc. Normală de învățători, confesională ort. română Arad, 1927	istorie, științe naturale, desen, îndeletniciri practice, matematică, constituție, geografie, agricultura	1952 - 61
Faur Ioan	matematică	1960 - 61
Gasser născ. Imbroane Georgeta la 5 sept. 1950 în Ineu, UBBC, geografie - 1974	geografie	1976 - 77
Gavază născ. Zamfir Ecaterina la 25 noi. 1942 în Iași, abs. Univ Al. I. Cuza - Iași, istorie universală - 1965	istorie, geografie, educație cetățenească, îndeletniciri practice, filozofie și socialism științific, economie politică, cunoștințe social - politice, cunoștințe economice	1966 - 78
George Minerva	chimie, științe naturale	1953 - 55
Ghebeleş Marius	chimie	1956 - 57
Gherse Dumitru	I. română	1951 - 57
Glovac Gheorghe	științe naturale	1955 - 56
Gulácsi Zoltán	muzică	1973 - 74
Guran Magdalena	fizică, chimie, constituție, muzică	1951 - 53
Hablea Stela	I. rusă	1956 - 57
Halic Florica născ. la 12 oct. 1932 în Cicir, abs. UT matematică-fizică - 1956	matematică, fizică, desen, astronomie	1956 - 63
Hedeșan Ioan născ. la 27 aug. 1927 în Pecica, abs. Șc. Normală de învățători - 1947, IP3T - lb. și lit. română - 1965	științe naturale, pregătire tehnică - productivă, I. română, desen, I. latină, educație cetățenească	1952 - 53
Horă Octavia	matematică, astronomie, fizică	1963 - 64
Igna Hermina	matematică	1963 - 64
Imbroane Georgeta	geografie	1975 - 76
Ioanovici Paraschiva maistru	pregătire tehnică - productivă, cunoștințe tehnice și lucrări aplicative, agricultura, activitate tehnică productivă	1972 - 78
Ionuș născ. Mangău Tatiana născ. la 24 oct. 1941 în Poeni-Huedin, abs. UBBC, lb. și lit. română - 1964	I. română, I. latină, I. franceză	1964 - 68
Jebeleanu Minodora Lucia Marina născ. la 2 mai 1940 în Timișoara, abs. IP5T, română-germană - 1962	I. română	1962 - 64
Jurcă născ. Hussu Claudia Rodica născ. la 10 oct 1942 în Hideaga-Maramureș, abs. UBBC lb. și lit. română-franceză	I. franceză	1973 - 76

Lazăr Aurel	istorie, geografie, educație cetățenească	1961 - 65
Lelik Ștefan	l. latină, l. franceză	1957 - 58
Lincă Maria născ. la 8 iunie 1947 în Arad, abs. UT lb. și lit. română - 1971	l. română	1974 - 75
Lucian Viorel Ion , născ. la 7 aug. 1934 în Arad, abs. UBBC istorie-filozofie - 1964	istorie, geografie	1964 - 68
Măcean născ. Handa Ilca născ. la 22 mart. 1950 în Rieni-Bihor, abs. UT lb. și lit. română - franceză - 1974	l. franceză	1977 - 78
Măcinic Lidia	chimie, fizică	1975 - 77
Maftel Aurel	geografie, științe naturale, cerc plastic	1951 - 54
Manea Nicolae	educație fizică	1952 - 54
Manghera Vasile	istorie, educație fizică, desen, îndeletniciri practice	1951 - 52
Manolescu Margareta	matematică, astronomie, fizică	1966 - 68
Martin Aurel	istorie, l. franceză	1955 - 57
Mauc căs. Enescu Elena-Lucreția , n. 1945 - Timișoara, abs. Univ. Tim lb. lit română, prof. 1969	l. română, l. franceză	1968 - 69
Medeleanu Horia	istorie	1959 - 60
Mendel Laurian	l. rusă	1957 - 63
Miculiț născ. Gagoș Maria născ. la 3 febr. 1942 în Hănești-Suceava, abs. IP3 Iași, rusă-germană - 1963	l. rusă	1975 - 78
Moholea Gheorghe ing.	bazele creșterii animalelor	1976 - 78
Moldovan Porfirie	matematică, fizică	1957 - 66
Munăreanț Ioan ing	mecanizarea agriculturii și circulația rutieră, tehnologia materialelor, rezistența materialelor	1977 - 78
Muscan Viorel	l. latină, l. franceză	1957 - 58
Oros Corneliu Lucian născ. la 22 iun. 1941 în Benești-Brașov, abs. Inst. de Cultură Fizică, 1964	educație fizică	1964 - 65
Ossian Claudia	l. franceză	1971 - 72
Păiușan Valeria născ. la 24 apr 1943 în Comlăuș, abs. IP3 Cluj Șt. naturale	științe biologice, agricultura	1974 - 76
Pârvu Florin născ. la 14 apr. 1930 în Șepreuș, abs. U "Victor Babeș" Cluj, geografie-geologie - 1957	geografie	1957 - 75
Pârvu Maria	l. română, l. rusă, l. franceză	1969 - 70
Pașca Silvia	muzică	1976 - 77
Paulik Ioan Andrei născ. la 2 febr. 1947 în Arad, abs. Cons. de Muzică Gh. Dima - Cluj - 1970	muzică	1974 - 77
Pecican născ. Ardeleanu Maria născ. la 30 iun. 1941 în Baia-Mare, abs. UT matematică-mecanică - 1969	matematică, fizică	1973 - 74

Peșilă Matei	matematică, fizică, desen	1955 - 67
Peter - Luca Mărioara	educație cetățenească	1974 - 75
Petescu Doru	l. română, agricultura, educație cetățenească	1965 - 78
Petran Traian maistru născ. 4 oct. 1936 în Pecica, abs. Școala medie tehnică Arad - 1956	studiul mașinilor, desen	1962 - 65
Petruț Eugenia	istorie	1965 - 66
Pintea Emil	l. română, agricultura	1965 - 66
Ploae Silvia	l. rusă	1951 - 52
Popa Traian născut la 25 mart. 1892 în Aieșdea-Alba, abs. fac. de litere și filologie, Budapesta, 1918	l. română, l. latină	1956 - 61
Popoțiu născ. Gheorghe Didina născ. la 15 noi. 1941 în Pecica, abs. IP3T 1970, Inst. Ed. Fiz. și Sport București, 1978, handbal	educație fizică	1968 - 78
Popoțiu Mircea Romulus născ. la 4 iul 1933 în Pecica, abs. Șc. Ped. Arad, 1952 și IP3 București, ed. fiz. - 1964	educație fizică, geografie	1954 - 78
Pută Octavian născ. la 3 sept. 1941 în Pecica, abs. UT - matematică-fizică - 1965	matematică, astronomie, fizică, educație cetățenească	1968 - 78
Rachici Budimir	matematică, fizică, studiul mașinilor, desen	1958 - 61
Rado Agneta	l. franceză	1962 - 64
Raicovici Arcadie născ. la 13 noi. Pecica în 1928, abs. Șc. Ped. 1951, UBBC - științe naturale - 1958	științe naturale, chimie, științe biologice, cunoștința despre natură și om, agricultura, geografie, geologie, cunoștințe tehnice și lucrări aplicative, cultură tehnică, l. franceză, matematică, psihologie	1956 - 78
Raicovici născ. Nichita Victoria Tamara născ. la 27 aug. 1934, Cetatea Albă - Basarabia, abs. U. "V. Babeș" Cluj - chimie, 1957	chimie, științe naturale, agricultura, geografie, științe biologice	1958 - 78
Rancu Ioan născ. la 30 iul. 1913 în Semlac, abs. Școala Normală, 1932, curs calificare 2 ani, mat-fiz V-VII Inst. de Perf. Cadr. Did. Tim, 1959	matematică, desen, geografie	1951 - 75
Roșu Silvia	științe naturale, științe biologice, agricultura	1965 - 68
Rusu Gheorghe ing.	mecanizarea agriculturii și circulația rutieră, tehnologia materialelor	1976 - 77
Ruzsicska Ecaterina	l. rusă	1974 - 76
Săbău Florica	l. franceză	1958 - 67

Sabin Lucian	istorie	1964 - 65
Sălăjanu Diana Maria născută la 6 mai 1944 în Lipănești-Ploiești, abs. UT germană-română 1966	l. franceză	1970 - 71
Sandity Cristina născ. la 2 iul 1940 în Arad, abs. UT, matematică- mecanică - 1964	matematică, fizică	1964 - 66
Sânta Miklós născ. la 1 apr. 1943 în Târgu-Mureș, abs. UT matematică- mecanică - 1966	fizică, matematică	1967 - 75
Șchiopu Atanasie născ. la 25 apr. 1922 în Pecica, abs. Institutul de Artă Timișoara - 1950, profesor, muzicologie și folclor	muzică, agricultura, studiul mașinilor	1957 - 73
Seman Lucian Ioan născ. la 10 dec. 1943 în Butin, abs. IP3T, desen - 1964	desen, educație cetățenească, desen tehnic	1964 - 78
Șiclovan Romulus născ. la 27 sept. 1924 în Pecica, abs. Univ. "V. Babeș" Cluj, pedagogie- psihologie - 1949	l. română, educație cetățenească, psihologie, științe naturale	1967 - 78
Sicora născ. Negrilă Paula Luxa născ. la 8 apr. 1947 în Salonta, abs. UT franceză-română - 1976	l. franceză	1976 - 77
Slovac Gheorghe	l. rusă, chimie	1952 - 56
Stacanov Nicolae	l. rusă	1952 - 56
Suciu Dimitrie	l. rusă, l. franceză	1956 - 57
Surány născ. Tamajdan Felicia născ. la 20 iul 1944 în Pecica, abs. IP3T - șt. naturale și agricole - 1965	științe naturale, științe biologice, agricultura, îndeletniciri practice, cunoștința despre natură și om, pregătire tehnică - productivă, agrotehnică	1968 - 78
Telbis Gheorghe născ. la 31 mart. în 1940, Beșenova Veche - Timiș, abs. UT 1962 lb. rusă, 1962	l. rusă, l. română, geografie, l. franceză, educație fizică	1963 - 75
Terțan Traian	studiul mașinilor	1964 - 65
Timiș Radu	chimie	1974 - 75
Toderaș Viorica	l. franceză	1959 - 62
Tomuș Aurora	matematică, astronomie, fizică	1964 - 68
Tomuș Mircea născ- la 30 mart. 1938 în Aninoasa, abs. IP "M. Gorki", Buc - lb. și lit. rusă - 1958, UT 1972 - lb. și lit. română	conomie politică, educație cetățenească, filozofie și socialism științific, geografie, istoria literaturii universale, l. rusă, l. română	1964 - 74
Truțan Silvia	științe naturale, agricultura	1963 - 66
Vârtaciu Florica	matematică	1951 - 52
Vârtaciu Florica	educație fizică, matematică, îndeletniciri practice, geografie, desen, științe naturale, l. română	1951 - 60

Vârtaciu Francisc	istorie, economie politică	1957 - 61
Vârzaru Cecilia	l. franceză	1968 - 69
Vasilovici Georgeta	l. română	1961 - 62
Zavoda Georgeta	agricultura	1967 - 69
Zavoda Mihai născ. la 22 noi. 1938 în Pecica, abs. Sc. Ped. Mixtă Arad - 1957	educație fizică, muzică,	1965 - 78
Zbora născ. Teretean Olimpia la 6 dec. 1942 în Pecica, abs. UBBC - istorie univarsală, 1965	istorie	1968 - 69
Zorici Cornel	l. franceză	1965 - 66

Gheorghe Lazăr

Gheorghe Lazăr a fost o personalitate complexă, un revoluționar, în anumite situații chiar un rebel, minoritar la Cluj printre maghiari și la Viena printre austrieci, talentat pedagog, om de cultură, modest și lucrător. El s-a dăruit altora, înfruntând opoziția acelorora, fie chiar superiori, care au gândit și lucrat doar pentru interesele lor.

Rezultatele obținute au confirmat ținuta profesională și morală a acestui intelectual român.

În 1799, la douăzeci de ani a plecat la Cluj ca să învețe într-un liceu piarist, un ordin romano-catolic de călugări-dascăli. La piariști disciplinele se predau în maghiară, germană, latină și greacă. Probabil, aici, a avut primul contact cu ideile care promovau predarea disciplinelor școlare în limba maternă, idei care i-au marcat viața și opera.

După doi ani s-a înscris la liceul catolic din Sibiu, pentru un an, ca după aceea să se reîntoarcă la liceul piarist din Cluj, pentru încă patru ani. În acești ani a devenit inginer, excelând în chimie și mineralogie. Terminând clasele filosofice, s-a înscris la Academia de Drept din Cluj.

În 1806 a cerut și a primit o bursă de la Episcopia ortodoxă din Sibiu pentru a studia teologia la Viena, și s-a dus în capitala imperiului, care era ocupată de trupele lui Napoleon.

Din primăvara anului 1806 până în 1811 a parcurs de mai multe ori drumul Avrig – Sibiu – Viena și retur. Este posibil că a trecut și prin Arad, prilej cu care a putut fi și în apropierea locului în care s-a ridicat monumentul din fața

clădirii Grupului Școlar “Gheorghe Lazăr” din Pecica.

Bustul lui Gheorghe Lazăr în Pecica, realizat din bronz, a fost dezvelit la 23 aprilie 2001 și poate fi un motiv în plus pentru cei care îl văd, să se întrebe de personalitatea lui.

Gheorghe Lazăr, fără să fi absolvit teologia, s-a întors din Viena la Sibiu cu traducerile în limba română ale unor cărți considerate valoroase. A devenit profesor la Seminarul Ortodox din Sibiu, dar a fost lăsat să lucreze doar 5 ani, din cauză că era foarte legat de poporul din care s-a tras, dar și pentru că s-a opus practicilor ierarhilor bisericești.

Gheorghe Lazăr avea cunoștințe științifice superioare, a scris dar a și tradus cărți folosite în activitatea didactică proprie. Era adept al ideilor revoluționarilor francezi. A cunoscut limbile: germană, franceză, latină, greacă și maghiară. A fost convins ferm de eficiența și importanța învățământului în limba maternă, concept larg răspândit deja în Europa umblată de el. În 1816 s-a dus la București, și a reușit înființarea primei școli locale medii cu limba de predare română, pe lângă celelalte școli cu limba de predare greacă.

În școala înființată de Gheorghe Lazăr, numită “Sfântul Sava”, s-a predat după manuale scrise sau traduse de Gheorghe Lazăr. El a beneficiat de simpatia, sprijinul și admirația celor care l-au înconjurat.

Inginerii pregătiți de el, absolvenți ai școlii “Sfântul Sava”, au demonstrat că, deși învățau în limba maternă, aveau cunoștințe și deprinderi ingineresti la nivelul specialiștilor germani, la care apelau aristocrații localnici.

Gheorghe Lazăr a participat la răscola condusă de Tudor Vladimirescu, fiind adept al ideilor revoluționare.

După moartea lui Tudor Vladimirescu, datorită atitudinii ostile a marii aristocrații dar și stării sănătății proprii, profesorul Gheorghe Lazăr a trebuit să părăsească Bucureștiul.

Conform procesului-verbal vama s-a întors la Avrig cu trei sute de cărți și manuscrise din domeniul filosofiei, istoriei, matematicii, chimiei, ingineriei, literaturii, economiei, dreptului, medicinei, geografiei, religiei și chiar al științei militare.

Viața i-a fost marcată de tinerii care i-au fost colegi dar și de locurile și obiceiturile unde a studiat sau profesat: pe lângă români, sași în Avrig, Sibiu și Brașov, unguri în Cluj, austrieci în Viena, sârbi în Carlovitz, greci și turci în București.

Profesorul Gheorghe Lazăr a fost creatorul terminologiei matematice în limba română. A scris și tradus mai multe cărți de matematică, filozofie, gramatică și geografie. Avea o gândire clară, un spirit pedagogic novator. A fost perseverent și curajos. A luptat pentru folosirea limbii române în toate

domeniile vieții sociale și științifice. A fost adeptul desăvârșit al învățământului în limba maternă la toate nivelurile. Fînd conștient că îndeplinește misiunea istorică de luminare a poporului din care s-a tras. Bucureșteni l-au botezat „neamțul”, un „om înalt, uscățâv, cu favorite, îmbrăcat ungurește”.

În patruzeci și patru de ani și trei luni de viață, Gheorghe Lazăr a realizat o carieră cu o traiectorie închisă. A pornit și a sfârșit în Avrig, în casa în care a văzut pentru prima oară lumina soarelui.

Bustul lui Gheorghe Lazăr s-a realizat din banii contribuabililor pecicani, deci este rezultatul muncii lor, dar și al democrației pecicane postdecembriste. Este un rezultat al autonomiei și puterii locale, noțiuni care coincid întrutotul cu spiritualitatea profesorului Gheorghe Lazăr.

Printre inițiatorii proiectului, precum și cei care au făcut ceva pentru realizarea lui îi reținem pe:

- primarii Viorel Iobb, Ioan Munăreanț și Iustin Cionca;
- consilierii locali din perioada 1992-2001;
- profesorii directori și directori adjuncți ai Liceului și Grupului Școlar „Gheorghe Lazăr” din Pecica: Traian Brie, Elisabeta Andronie respectiv Alin Sfăt și Constantin Bila.

Realizatorul bustului din bronz al profesorului Gheorghe Lazăr a fost sculptorul arădean Mihai Păcurar.

prof. **Nagy István**

Școala din Peșca și învățătorii mei buni

Motto:

Dacă m-aș mai naște odată în viață
Tot dascăl m-aș face.

Au trecut mai bine de optzeci de ani, de când eu, împlinind vârsta de șase ani la 1 septembrie 1891, am fost adus de bunul meu tată la Școala mică, unde la clasele mici era învățător Ioan Eftici, sârb de origine și căsătorit cu sârboaică.

...

Tavanul avea grinzile aparente, iar scândurile aparente, ca la casele țărănești. Grinda mare, care susținea tavanul era făcută dintr-un brad puternic, având lungimea întregului edificiu și era fixată în podul casei, iar grinzele se ficsau da grindă cu șuruburi solide de fier.

Fiecare sală da clasă avea întinse pe pereți, atârinate în cuie: Tabele da citire, scrise cu litere mari, cu litere **de mână** și **de tipar**, pe care se învăța cititul în cor, cei din școala mică.

Clasele mici aveau și o mașină de socotit. Fiecare elev avea o tăbliță și un “griflu” (stil de piatră), o “tecă” = caiet și “pleivas” = creion, pană (peniță de scris), o sticlucă cu “tintă” (cerneală). Într-un colț al clasei se afla o tablă neagră, mare, pe care pe o parte se fac socoteli, iar pe alta sa scrie cu cretă albă.

În școala mare, pe pereți se află harta județului, a țării și a continentelor.

Se mai afla și Tabloul măsurilor metrice, și alte tablouri.

Petre Ugliș Delapecica

VI. Considerații etnografice, folclorice și culturale

Cuprins

VI. 1. Considerații filologice privind etnografia, folclorul, activitatea cultural-artistică în localitatea Pecica (Peșca) – Bodrog.....	277
VI. 2. Activitatea cultural- artistică	315
VI. 2. 1. Tabel nominal cu membrii ansamblului de cântece și jocuri „Mureșul – Pecica” - 1965 – 1999	318
VI. 2. 2. Activitatea cultural-artistică în imagini.....	321
VI. 2. 3. Formația de teatru	336
VI. 2. 4. Colaboratori, în spectacolele noastre în perioada 1966 – 2006.....	338
VI. 2. 5. „Diplome, dovezi ale valorii”	339
VI. 2. 6. Asociații culturale și sportive.....	341
VI. 2. 7. „Nasc și la Pecica oameni”	345
Bibliografia.....	347
Anexe	348
Glosar – „traducere” din grai pecican în limba română literară –.....	348
Folclor literar pecican.....	355
Creație lirică	355
Doine	355
Cântece satirice.....	357
Alte cântece	360
Strigături	362
Bocete	363
Folclorul obiceiurilor.....	365
Colinde.....	365
Povești	369
Interviuri interesante	378
C. Stere - Patru zile în Ardeal.....	382
Unde-i „pita” de la Pecica	391
Veche numire a comunei Pecica.....	392
Conscriptio Locorum Neo-incorporatorum Militarum	393
Catalogul claselor a VII-a, Școala Elementară No 1. Pecica, anul școlar	

1953/54.....	398
Catalogul claselor a VII-a, Școala Elementară Maghiară No 1., Rovine, anul școlar 1953/54	399
Catalogul claselor a VII-a, Grupul Școlar ”Gheorghe Lazăr” Pecica, anul școlar 2003/04	400
Catalogul claselor a VII-a, Școala cu clasele I-VIII, Nr. 2, Pecica, anul școlar 2003/04	401
Cele mai des întâlnite nume de familie neoase în perioada 1900 - 2000 și porecelele lor	402
Nume de botez (prenume) tradiționale românești - sârbești	406
Nume de botez (prenume) “moderne”	408
Cele mai des întâlnite nume de familie de maghiari, slovaci - (romano- catolici), țigani „ungurești” - „cortorari” (ortodocși), evrei, germani	409
Nume de botez (prenume) - ungurești - “moderne”	411
Nume de botez (prenume) ungurești, slovăcești „tradiționale”	412
Suita de jocuri românești de la Pecica.....	413

VI. Considerații etnografice, folclorice și culturale¹

VI. 1. Considerații filologice² privind etnografia³, folclorul⁴, activitatea cultural-artistică în localitatea Pecica (Peșca) – Bodrog

Numele localității

Privind numele localității s-au purtat de-a lungul vremii destule discuții și s-au făcut tot atâtea speculații, luându-se în considerare „variante” ca **Pesk**, **Peck**. Considerăm că cea mai plauzibilă rămâne **Pesc**, care, ținând seamă de vechimea localității din preajma Murășului, ne duce la etimonul⁵ latinesc *piscis* „pește”, printre ocupațiile străvechi, și până în zilele noastre, fiind și cea de pescar. Pescarii „profesioniști” pecicani urcau pe Mureș până dincolo de Lipova, revenind în pescuire și vânzându-și peștele și-n satele de pe ambele părți ale râului. Se foloseau de luntrii (bărți) și de scule de pescuit precum „vârșă”⁶, „coșara”, „cântariu”⁷ și, mai recent, de șiruri de cârlige puse la locuri numai de ei știute, cu momeală vie (pești mai mici sau găscă, rață), în special pentru pești răpitori, precum somnul.

¹ Autor: prof. Doru Ioan Petescu

² filologic – cf. DEX, „care ține de filologie – știința care se ocupă cu studiul culturii scrise ... în special al textelor vechi și al limbii ...” (< fr. *philologie* < gr.)

³ etnografie – cf. DEX, „ramură a istoriei ... studiază compoziția, originea și răspândirea (popoarelor), urmărește evoluția culturii lor materiale și spirituale, moravurile și particularitățile felului lor de viață” (< fr. *ethnographie*)

⁴ folclor - cf. DEX, „totalitatea creațiilor artistice, a obiceiurilor și a tradițiilor populare. 2. știința care se ocupă cu creațiile artistice, obiceiurile și tradițiile populare” (fr. *folklore* < engl. *folklore*)

⁵ etimon – „forma originară a unui cuvânt, explicație istorică a sensului și a formei unui cuvânt (înțelesul primar și evoluția istorică)”

⁶ vârsă - cf. DEX, „unealtă de pescuit în formă lunguiață, alcătuită dintr-un coș făcut din plasă sau din nuiiele de răchită împletite, cu gura îngustă și întoarsă înăuntru în formă de pâlnie” (< sb. *vrša*). Vârsă, sinonim parțial cu vintir „unealtă de pescuit alcătuită dintr-o plasă (de ațe) întinsă pe mai multe cercuri (u. m. din răchită, scăzând în diametru de la gură spre fund)” (< rus. *Venter*)

⁷ cântariu – „plasă de formă pătrată, din ațe ancorată în cele patru colțuri de bețe elastice, în special ulm, legate de o rudă mai solidă ce permitea, în apă mică, să fie scufundat, fiind ridicat la scurte intervale de timp”.

Sub numele de **Peșca**⁸ era cunoscută așezarea și de către locuitorii satelor învecinate, așa cum, de altfel, le denumeau și pecicanii pe acestea: Semlec, Șetin, Nădlac. Numele de azi ale acestor așezări nu sunt altceva decât fie forme maghiarizate (*Pécska* „Pecica”), fie denumiri ungurești, pentru cele relativ noi: **Semlac**⁹ (< magh. *semmi* cf. DMR „... nimic... nici un, nici o ...” + *lak*, „loc”), **Nădlac**¹⁰ (< magh. *Nagy* + *lak*), **Șe(i)tin**¹¹ (< magh. *se* „nici” + *tină* (< v. sl. *tină* > *tinós* „loc noroios, mlaștină”) („fără mlaștină”), cum de sorginte maghiară sunt și denumirile **Pereg, Torna** (**Turnu**).

Cum a ajuns Peșca să devină o localitate atât de populată?

Pe de o parte, prin străvechea reunire a micilor localități, azi dispărute, ce fînțau în dreapta Mureșului, de la Bodrog în aval; **Popin, Ghedos**, despre care au rămas dovezi arheologice. Astăzi ele numesc părți din pădurea din vecinătatea localității (pădurea Popin, respectiv Gheduș). Situația satului Bodrog, întotdeauna legat de Pecica, este oarecum mai diferită, el rămânând, ca sat, și datorită apropierii față de Mănăstirea „Hodoș-Bodrog”. În străvechime, înainte de schimbarea cursului Mureșului, aceasta se afla pe dreapta râului, la foarte mică distanță (cca 1 km) de sat, unde-și avea suprafețe de pădure și ceva teren arabil, ce se lucra și cu enoriașii bodrogani. Era spațiul denumit mai târziu **Popin** „al popilor” (< sl.)

Pe de altă parte, au existat strămutările de populații dinspre Nord spre Sud și dinspre Sud spre Nord, în căutare de locuri mai prielnice de trai, înlocuindu-le pe cele dispărute, ca urmare a conflagrațiilor întâmplare de-alungul zbuciumatei noastre istorii, care se știe, se petreceau mai mult în spațiile deschise, de câmpie (invaziile popoarelor migratoare, mai apoi ale tătarilor sau turcilor). A venit atât populație civilă, cât și slujitori ai bisericii din fața turcilor, de la sud de Dunăre (credincioși sârbi), care, mai apoi, s-au bucurat mai mult decât localnicii de privilegiile ilirice, obținute de la Curtea de la Viena, în 1690. Așa se face că Mănăstirea Hodoș-Bodrog, atestată documentar încă din 1177, cum spune un document din muzeul lăcașului de cult, era mai mult sârbească decât românească. Supremația românească s-a impus după răscoala condusă de Pera Seghedinaț, așa încât, la 1775, din cei 13 călugări, 6 erau români, 5 sârbi, 1 grec (aromân), 1 ucrainean, cum

⁸ Pecica apare ca Pet în 1335, Pechk în 1421, Peczky în 1555, Petska în 1654, Pécska în 1720, în *Dicționarul istoric și administrativ al localităților din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Editura Pro-Print, Miercurea-Ciuc, 2003, II, p. 748

⁹ Semlac apare ca magister Scenlek în 1326, Zemlekhaza 1389, Szömlak 1647, Ibidem II, p. 925.

¹⁰ Șetin apare ca Sahtu în 1138, Soht în 1221, Saythy în 1555, Saitin 1700, Ibidem II., p. 979.

¹¹ Nădlac apare ca Morosinum nomine Noglok vocatum în 1313, Naghlak 1427, Nagylak 1488, Nagy lak 1596, Ibidem, I., p. 669.

afirma starețul mănăstirii într-un interviu recent din 7. ian. 2006, publicat în „Adevărul”, bazat pe documentele aflate în muzeu. Dar adevărata istorie românească pură începe abia în 1864, când mănăstirea cade sub jurisdicția canonică a Mitropoliei Transilvaniei, respectiv în zilele noastre fiind sub diriguirea Episcopiei, cu sediul la Arad.

Dacă strămutările despre care vorbeam mai sus s-au produs fortuit, în decursul veacurilor s-au întâmplat și migrații oarecum mai naturale. Ne-o spun numele dintre cele mai vechi întâlnite la Pecica: Mureșan (< *Moroșan*, prin etimologie populară aliat la Mureș – ar fi trebuit să dea Murășan < *Murăș*, din rostirea în grai peșcan), Sătmărean (< *Sătmar*), Salajejan (< *Salaj* + suf. *(e)an*), Mărghitan (< *Marghita* + suf. *(e)an*), Igrășan, Cenădan, Chevereșan, Șiclovan (< *Ciclova* – în pronunție bănățeană *Șiclova*), Tămășdan, Teretean (< *Tiritean* < *Tireti* „Chirechi” = Caporal Alexa), Moldovan.

Multe dintre numele „neoașe” au dispărut, fie datorită lipsei de urmași pe partea bărbătească, fie datorită transmutării unora din Peșca spre alte locuri; în această ordine de idei găsim Pecican, la Macea sau Curtici, dar și Curticean, de exemplu, la Pecica.

În al treilea rând, e cazul să amintim că un număr consistent de nou-veniți, au ajuns aici prin poruncă împărătească: o parte dintre „grănicerii” lui Pera Seghedinaț și alții, impuși prin colonizare din diverse părți ale Imperiului Habsburgic: Horvat (< cf. DMR „croat”), Toth „tăut – slovac”, sau de tipul unor nume precum Hegyes (cf. DMR < *hegy* „munte”) = Muntean, Hedeș > Hedeșan.

Este interesant de observat existența unor nume de aceeași sonoritate și-n cazul românilor și a ungarilor: Balázs – Balaș, Mezei – Mezei, Hegyes (Hedeș + suf. *(e)an*) > Hedeșan, Pálinkás – Pălincaș, Gal(u) – Gál, Gaál.

De asemenea, poreclele (nume, uneori „dă ciufuleală” < magh. „*csúfoló*” – batjocură) vin să dea și ele lumină asupra originilor, ocupațiilor sau comportamentului unor indivizi sau familii: „a lu Mezi – Birău” ne amintește despre ocupația de slujbaș în folosul „birăului” (< magh. „*biró*” - primar), privind paza câmpului.

La întrebările – „cum te cheamă?”, „cum te scrii?”, „d-a cui vă zăce?”, veneau răspunsurile Gheorghe, Ponta, a lu’ Soric, de exemplu.

Numele cel mai des întâlnit între peșcani este Ponta; dacă luăm în seamă că o familie e cunoscută după porecla „a lu’ Tălianu”, lesne putem deduce că principele italian ce a moștenit domeniul în hotarul localității și-a trimis slugile să-i lucreze pământul. (Nici azi purtătorii numelui Ponta nu sunt rude, ca de altfel nici tămășdenii, igrișenii sau șiclovenii, ș-atunci porecla îi deosebea.)

Dintre numele ce amintesc de ocupații am enumera câteva: Săbău (<

magh. *Szabó* „croitor”), Funar (< *funie* + suf. *ar*), Rotar, Borbély (< magh. *borbély* „frizer”), Szijártó (< magh. *szij gyártó* „curelar”), Kovács (< magh. *kovács* „fierar”).

O situație aparte prezintă destule nume pe care le-au purtat sârbii din localitate; după înăbușirea răscoalei lui Pera Seghedinaț, cea mai mare parte dintre aceștia, fie au coborât spre Sud, fie au ajuns în Rusia, unde au întemeiat o altă Pecica, iar cei puțini rămași, cu timpul, s-au „românizat”, păstrându-li-se religia ortodoxă și numele: (Pe la 1980, dacă mai existau 3 - 4 familii în care se vorbea sârbește (Belič, Petrovič) Vârtaci, Iliči, (> *Iliș*), Belici (> *Beliș*), Bucurovici, Zorici, Jojici, Beliti (BELITČ), Kradigati, Misici, Stoicovici, Colar.

Iar despre ei, ca de altfel și despre slovacii, croații, ungurii, evreii ce de veacuri trăiesc în bună înțelegere cu populația majoritară, trebuie să spunem răspicat că au însemnat și factori de cultură și civilizație, promotori ai unui alt fel de viață economică și socială.

Dar se cuvine să nu scăpăm din vedere că: „*Un popor are dreptul istoric asupra unui pământ numai în cazul când dăinuirea lui n-a fost niciodată întreruptă...*” (N. Iorga)

O dovadă indubitabilă pentru cele afirmate de marele istoric pentru Peșca, ar fi practicarea unor îndeletniciri ce se puteau derula numai în condițiile stabilității în același loc geografic (agricultura, albinăritul, unele meserii):

„Albinăritul e o îndeletnicire și ram de cultură pentru omul cu așezare statornică, ce a fost nota caracteristică a poporului român și în aceste părți. Încă din veacul al XIII-lea se face mențiune de zecimele nu numai după vite, ci și după albinărit, în sarcina românilor și în folosul arhiepiscopului romano-catolic de la Strigoniu, la anul 1263. După stupi se plăteau câte doi dinari. Și, ținându-se seama de teoria ungurească, după care Românii să fi venit încoaci în aceeași vreme, se pune, cu mult temei, întrebarea : „*Unde s'a mai auzit, ca nomazii să țină stupi?*”¹²

„Cele mai multe coșnițe erau în Pecica: 165, în celelalte, disparat. Cultivatorii mai de seamă erau: Savul Popeț din Pecica, cu 30 (coșnițe de albine; n.n.)¹³”

„*Oieritul*, în special, era — și este — o îndeletnicire de dublă utilitate: pentru hrană și îmbrăcăminte. Totuși, nu se pare să fi fost destul de cultivat, din pricina multor locuri mlăștinoase, de la șes, până a nu se fi făcut regularea apelor.” ... „La Pecica: 45 cultivatori, cu 823 capete, din care românii au fost după cum urmează: Iovan (Ioan) Gherdan cu 57, Iosif Ardelean cu 40 și

¹² Ciuhandu, p. 163

¹³ Ibidem, p. 165

Simeon Guleaş cu 100 capete, Sima Ignatov (poate fi sârb) cu 50 capete.”¹⁴

„Cultura oii, deci, în acest ținut, poate fi pusă într-o legătură apropiată, nu numai cu vechimea, ci și cu caracterul de așezare statornică, a românului la frontiera vestică. Și să o spunem și aceasta: multe nume patronimice românești, din partea locului, sunt luate de la îndeletnicirea de *păcurari* de oi. (n. n. <lat.)¹⁵

Cultivarea pomilor fructiferi e și ea o îndeletnicire a oamenilor statornici, în continuitate pe aceleași locuri. E de tradiție la Peșca obținerea din fructe (prune în special) a rătiei (rachiu/palincă <magh. *pálinka*¹⁶ – termen adoptat mai târziu): “... în Pecica, de asemenea cei doi țuicari (n. n. pe la 1750) erau românii Baldul (n. n. Barbul) Martin și Toader Pălincaș...”¹⁷

„Localitățile mai prielnice așezării de meșteșugari veniți din toate părțile erau orașele cu drept de târguri, cum erau: Aradul, Pecica, Vilagoșul (Șiria), Zărândul, Ineul și Sebeșul, precum și unele localități apropiate de categoria orașelor, cum era Radna.”¹⁸

Ciuhandu dă o listă a meseriilor, în ordine alfabetică (în limba latină) și cu însemnarea lor pe românește. Noi completăm cu termenii cunoscuți în localitate, foarte mulți de împrumut, fie din limba maghiară, fie din limba germană, desigur „românizați”:

„arcularius — tâmplar/ tișlăr (germ.)

auriga — birjar, cărăuș/ tirieș

auri faber — aurariu

auri fossor—căutător de aur

auri lotor — spălător de aur

braxator — berar

caeraplasta — lumânar

coriarus — curelar/ sigărtău (magh.), tăbăcar

cothurnarius — cismar/ șustăr (germ.)

cribrator — sitar

cuprarius — lucrător cu cupru (aramă), căldărar

faber ferrarius — faur = căuaci (magh.)

figulus — olar

funifex — funar

herbarius — zarzavagiu = „sârbian”

laminarius — tinichigiu/ badogoș (magh.)

¹⁴ Ibidem, p. 150

¹⁵ Ibidem, p. 152

¹⁶ În 1797, Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár IV., p. 400

¹⁷ Ibidem, p. 172

¹⁸ Ibidem, p. 177

bădicarășlanio — măcelar
lanio — măcelar, misarăș (magh.)
lapidida — petrar
lignarius — dulgher
mercator — comerciant/ dutenăraș (turc.)
molitor — morar
murarius — zidar (murar)
nauta — plutaș
nodularius — lucrător de nasturi
pelio — cojocar, blănar/ cujunit (ner.)
pictor — pictor (zugrav)
piscator — pescar, negustor de pește
quaestor bouum — negustor de boi/ bouar
rotariga, rotarius — rotar (colar)
sartor — croitor/ săbău (magh.)
sculptor — sculptor
smigmator — săpunar, curățitor
sutor — pantofar, cărpaci/ șustăr (germ.), cărpenci
tabernarius — cărciumar, hangiu, industrieș, birtaș (germ.)¹⁹
tegularius — cărămidar (n. n. țiglar) (germ.)
tonsor — bărbier/borbir (magh.)
victor — ciubărar, dogar/ pintăr (germ)
vitrarius — sticlăar, geamgiu.²⁰

La această listă de meserii s-ar putea adăuga o serie de alte îndeletniciri ce se practicau la Pecica: pădurar - iagăr (germ.), bostănar (cultivator de ludași /dovleci, lubenițe și pepeni galbeni și verzi), stânenari (tăietor de lemne), ghepes (lăcătuș-mecanic). Altele au apărut mai târziu, odată cu dezvoltarea

economică de tip industrial, ca de exemplu, batozele, pe care pecicanii le numeau fie „arii” (locul în care se obțineau boabele cerealelor), fie „mășini de călcat” (amintind de călcatul, realmente, cu caii).

De la denumirea meseriilor

batoză

¹⁹ Aici s-ar include și pălıncașii (ce fierbeau borhotul de prune, obținând răția).

²⁰ Ciuhandu, p. 175-176.

s-a ajuns și la numele de familii Berar, Cismaș, Funar, Morar, Rotar, Săbău sau porecle precum: „a lui Pintăru”, „a lui Dogariu”, „a lui Olariu” ș. a.

„... constatasem prezența în special a comercianților „greci” (n. n. aromâni) — în afară de orașul Arad — în alte douăzeci și șase localități și anume, pe Valea Murășului.... Ei mai erau și la Podgorie... până sus, în Ineu. In părțile mai de jos, comercianții „greci” erau așezați, începând de lângă Murăș, în: Nădlac, Pecica. Curtici,... chiar la Chitighaz și Giula...”²¹

„Acești comercianți trăiau, mai ales cu Românii, printre cari se așezaseră cu preferință, în relațiune foarte apropiate. Cât de mult se făcuse această apropiere, se vede din înseși numele, așa de românești, ale acestor „Greci”, nume pe cari le-am relevat altă dată. Numele „Grecilor” de la frontieră chiar — cei din Șiria, Pecica, Curtici, Otlaca, Socodor — în înseși procesele verbale ale congregațiilor comitatense erau introduse, după pronunțarea lor românească, desigur, așa cum și le rosteau și înseși purtătorii acelor nume: Dumitru, Petru, Toader, Micoara, Alexa, Micula.¹ Macedo-românii se asimilau, deci, de pe urma cărui proces ni-au rămas atâtea nume de familie, de rezonanță grecească: Dima, Costa, Grecu, Manuilă etc.”²² Iar la Pecica, Emândi.

„Pentru a arăta acum geograficește locurile, în cari au fost aduse alte neamuri peste capul Românilor în cele două sute de ani din urmă, facem, după izvoare maghiare, câteva constatări. Începem de jos, de la Murăș. În Pecica, maghiarii sunt constatați ca „venituri” proaspete la anul 1734. — În Peregul-German, germanii au fost aduși d-abia la 1851 - 1852. — În Peregul Mic, maghiarii... au fost aduși d’abia la 1822,... au fost înființate oarecum ca o stavilă împotriva elementului românesc și în coasta aceleuia, aflător în marile localități românești și ortodoxe : Semlacul, Pecica, Aradul și Curticiul. La 1850 s-a înființat satul Zimandul-nou (*Zimándújfalu*), prin coloniști maghiari... ne putem convinge ușor despre sistemul politiceii de colonizare... să zăgăzuiască pătrunderea elementului românesc... și de *a-l slăbi, la el acasă...*”²³

Am adăuga la cele afirmate de Ciuhandu și părerea noastră, care se referă și la o coroborare cu influență sârbească privind o „prescurtare” a **numelor de botez**: Constantin > Costa, Simeon > Sima, Eftimie > Iepta, Efrem > Iefta, Dimitrie > Dima, pe care le-am alătura „greceștilor” Mănăilă, Alexă, și a atâtor ce au fost împrumutate din onomastica sârbească, fie pentru partea bărbătească, fie pentru cea femeiască: Miloș, Milina, Ielița, Danița, Sava, Ivan. (Vezi anexele numelor, prenumelor și porecelor!)

O parte dintre acestea s-au convertit în porecle, desigur, de la cel mai

²¹ Ciuhandu, p. 185.

²² Ibidem, p. 187.

²³ Ibidem, p. 232 – 233.

autoritar purtător al numelui: „a lu' Român”, „a lu' Armanu” (etimologie populară de la “armănu”, “aromănu”).

N-am scăpa din vedere, în aceeași ordine de idei, câteva nume ce denumesc îndeletniciri legate de credință/biserică: Pop, Popa, Popăț, Deac, Sfăt, Crâsnic, și chiar unele toponime locale din aceeași arie semantică: Popin; și, nu departe de acest loc (azi pădurea Popin, înspre Bodrogul Vechi), cel denumit „la Bisericuță” – unde se mai află și azi relicve ale acestui edificiu modest de credință, probabil nu numai din piatră, ci și din lemn (era doar în pădurea seculară) așa cum au existat atâtea până la Tisa, mănăstiri „greco-slave” (Veszprém) ca și la Cenad și Arad sau la Bodrog.

De altfel, cum se știe, în zona Pecica, semnalată în vechile documente cu numirile de „Pecsk” (n. n. și apoi cu Pesc) am avut, de asemenea, o așezare românească. (n. n. mai multe: Popin, Ghedoș, Basaraga, azi dispărute sau posibil, atașate ca populație, la „centrul” Peșc (>Peșca).

Despre locuirea pe aceste meleaguri vorbesc documente ce nu pot fi în nici un fel contestate. Le pomenește și Gh. Ciuhandu.²⁴

Meseriile pe care le-au impus mai-nou-veniții sunt și azi denumite cu termeni aparținând limbii lor ... sigur în afara, mai întâi de toate, a celei de țaran „om al pământului” (gr. *Ghiorghios*) – „Gheorghe, dă la holde” cum se mai spune și azi; la fel ca despre „Iuăn dîn baltă, cu căciula spartă” = <sărman> sau „Niculae, clop dă paie”: săbău „croitor”, sigărtău „curelar”, borbir „frizer”, alături de atâtea ocupații tradiționale, denumite cu cuvinte de origine latină sau cu derivate cu sufixe: păcurar (<lat. *pecorarius*), purcar, văcar, pescar, părețar (sinonim cu murar <lat. *murus* + suf. *ar*) și lista ar mai putea continua; le vom mai întâlni pe parcursul prezentării.

²⁴ Ciuhandu, p. 235-236: „Moșiile ducelui Ahtum, care a stăpânit și în aceste părți în veacul XI, până să fie suprimat de regele Ungariei, erau situate între cele două puternice localități de astăzi: Nădlacul și Pecica (Petre Țiucra-Priveagul: „Pietre rămase”, *Contribuții la Monografia județului Arad*, 1936, București, p. 251 – după Karácsonyi: Sz. Gellért, p. 85).

La 1075 existau, lângă Tisa, chiar verificate printr- un document al regelui Géza, sate de pescari, având unele din ele numiri românești – Bucur, Sorul, Rotunda – alături de numirile celelalte, care sunt redată în ungurește (N.Iorga: *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*”, vol. I., p. 28...)

Din veacul XIV avem mențiunea de la 1337 despre voievodul Bogdan, aproape de comuna Nădlac (Țiucra – Priveagul: op. cit., p. 9, după Zichy: *Okmánytár I 559*, citat de Borovszky: *Csanád vármegye története*, p. 100).

O mențiune din 1360 despre proprietarul „nobil” Treutul, a satului arădan (n. n. pecican), acum dispărut, Basarag (Bozaragh), că acela ar fi fost român (P. Țiucra : Op. cit., p. 265) ni se pare cam forțată. Acest sat sau pustă (fermă) ar fi fost pe lângă Peregul de astăzi (Op. cit., p.252) – Localitatea, cu o numire așa de apropiată de cuvintele românești „Basarab” ori „Boșorog”...”

Străvechea Peșca, geografic, se întindea pe locurile mai ridicate din imediata apropiere a Mureșului (S – V, N – E), însă ea s-a extins spre N – V și V, locuri pe care le-au ocupat „noii-veniți”, parte dintre ei „împroprietăriți”, îmbogățindu-se datorită hărniciei sau buneii chiverniseli și, nu în ultimul rând, prin căsătorii, mai apoi: unii sărăceau, alții se îmbogățeau, dând sau primind „zestrea”.

La partea cea mai veche a localității, și astăzi denumită „întră Dehelean”, s-au adăugat noi străzi sub numele de „ulița Igrişenilor” „ulița lui Puta” ș. a., fapt ce denotă că în migrațiune nou-veniții au apărut ca grupuri definite, cum e și cazul unui întreg cartier „întră Ardeleni”, „întră Ruși”, probabil locuit de ruteni veniți odată cu românii din Maramureșul istoric (și azi aceștia poartă aceleași elemente de îmbrăcăminte precum românii, în sate precum Ruscova, Poienile de sub Munte din Maramureș). Schimburi de populații au loc și azi, în alte cicluri, dar cam din aceleași locuri (Maramureș, Sălaj, Bihor, centrul Transilvaniei și mai recent din Bistrița-Năsăud), fie ca urmare a colectivizării, fie „repartizați la muncă” de regimul comunist; așa se face că vom găsi nume precum: Deliman, Rădac, Jurj, Giurgiu, Hapca, Vlasin, Mone, Sârcă, Mihale, dar și destule pe care le-au mai purtat pecicanii: Pop, Lazăr, Sălăjean, Gal.

Asemănător stau lucrurile și în ceea ce privește populația de limbă maghiară: azi alături de nume mai vechi ca: Tóth, Nagy, Bartok, Gaál, Hegyes, Kiss, întâlnim Antal, Nyáguly, Márkos, de proveniență secuiască; sau chiar în privința țiganilor.

Trebuie să arătăm că și acest grup etnic, ca și celelalte despre care am pomenit mai sus, trăiesc în Pecica de secole.

Trei categorii de țigani le-am considera „tradiționale”: țiganii „ungurești”, care, ca și „cortorarii” locuiesc în N – V – localității; toți sunt vorbitori ai idiomului „romanes”, dar și a limbii maghiare, dată fiind vecinătatea cu aceștia, în vreme ce cei „românești”, locuitori ai cartierului învecinat cu partea denumită „Cocota”, nu vorbesc „țigănește”.

Ca și-n cazul populației de limbă română, respectiv maghiară și alături de țiganii „tradiționali” au apărut așa-ziiși „vădani”. Iată: Colompar, Rostaș, Cara, Vaștag, Idul, Gajore; sunt nume de țigani „ungurești”, dintre care au apărut renumiții muzicanți, cunoscători ai notelor muzicale: Craițar, fost dirijor al Orchestrei Populare a Filarmonicii din Arad, Dankó – o întregă familie de muzicanți, cu rude în Ungaria, care a dat un instrumentist Orchestrei Populare Radio București, respectiv unul, Orchestrei Simfonice a Filarmonicii Arad: Cârpati, Covaci, Ciurar, Lăcătuș; țigani „cortorari”, sau alții care practicau meserii în legătură cu prelucrarea metalelor: Lipitor, Lingurar, Bănățan, Graur,

Tambor (practicau meseriile pe care le spun numele, dar și, mulți dintre ei, buni lăutari: Ștefan Bănățan (Marcu), Efreim Lipitor (Sica), fost filarmonist.

După al doilea război mondial, cu deosebire, s-a întâmplat o accentuată emancipare și-n cazul lor, mulți dintre ei urmând cursurile școlii generale, liceului, școlilor profesionale sau chiar ale universităților sau școlilor postliceale: Ștefan Idul, Ștefan Lingurar, Zita Rozalia Gajore, Matei Colompar (maestru, tehnician, medic) Arcadie Covaci (muncitor de înaltă calificare) Ioan Faragó ș. a. Foarte puțini însă sunt cei proveniți dintre „țigani cortorari”, care, și-n zilele noastre, nu prea frecventează nici cursurile școlii generale obligatorii, în special fetele, care de la vârste foarte fragede sunt „vândute” – conform legii țigănești – pentru a se căsători (de la 12 – 14 ani).

Strămutări ale populației locale, de-a lungul timpului s-au întâmplat spre locurile relativ mai noi, înspre N și N – V-ul actualei localități, în imediata apropiere a drumurilor azi denumite „tolțișuri” (< magh. *töltés* = rambleu), pe care s-au construit șoselele ce traversează comuna (azi str. nr. 1 și nr. 2) spre Nădlac, respectiv spre Mureș, cu traversare peste râu, unde urma să se amplaseze la sfârșitul secolului al XIX-lea, începutul secolului al XX-lea, podul metalic comandat de pecicani la „Astra” Arad. Acesta însă, din interese ale producătorilor agricoli, s-a montat între Lipova și Radna (a se citi înscrisurile de pe acest pod), Pecica rămânând să folosească în continuare compa „pod plutitor” (< magh. *komp*), deși drumul a fost deja pietruit și peste Mureș, la digul din stânga râului.

Între triunghiul dintre cele două drumuri, azi șosele, s-au născut străzi de legătură, atât în partea „românească” cât și-n cea „ungurească”²⁵, formând centrul civic al localității, cu clădiri mai „moderne”, fie în stilul tradițional-țărănesc, fie de inspirație „occidentală”, după model germano-maghiar.

S-au născut astfel și alte „cartiere” ale localității, pe lângă cele mai vechi (întră Ardeleni”, „întră Deheleni”): „întră Ruși”, Ștraipiț”, (< germ. *Drei Spietz* < etimologie populară), „Colonia lui Cioclan”, „Cocota” (< slov.), „Muștra” (*muștra* < etimologie populară), „Kertek”²⁶, „Alvég”²⁷, zona „Kapca”.

Casa țărănească tradițională aflată pe str. 2, nr. 22 (edificată în 1896), pe alocuri, este înlocuită cu așa zisa „curte” (o clădire mai modernă). (Vezi clădirile: str. 109, nr. 11, 14, 16, 18)

Fiindcă veni vorba despre **toponime locale**, este cazul să mai amintim câteva pe care le întâlnim în hotarul localității noastre, toponime ce atestă unele

²⁵ Din 125 Rovine, prin aplicarea Legii pentru unificarea administrativă nr. 95/25.06.1925

²⁶ < magh. *kertek* - grădini

²⁷ < magh. *alvég* - capătul de jos

Cartierele localității Pecica

evenimente istorico-sociale ce s-au produs legat de aceste locuri:

„**Întră Sălașe**” (spațiu agricol de cea mai bună calitate ce aduce aminte de bordeiele /”sălașele bănățene” – într-adevăr, adăposturi primitive, construite, zice tradiția, de către cei veniți din Moldova > fam. Moldovan („a lu’ Tena, a lu’ Oprea”).

„**Ogoarele**” (N-V-ul localității), un pământ mai puțin bun ca-„ntră sălașe”.

„**Nimașele**” (S-ul de la „Ogoară” – între șoseaua Arad – Pecica și digul de la N de pădurea de pe malul drept al Mureșului. I se trage numele acestui loc de la faptul că înainte vreme era împădurit, fiind defrișat pentru pășune („(n)”imaș).

„**Orândanăle**” e suprafața de teren agricol spre satul Bodrog, până la pădure; au devenit proprietate prin împrumutarea de la 1755, după cum afirmă în monografia sa Petre Ugliș de la Pecica (p. 45).

„**Dealul Viilor**” se întinde de la rambleul de cale ferată (Pecica – Battonya) până dincolo de locul Kiskaparás²⁸, spre pădurea Gheduș. Astăzi Dealul Viilor își păstrează doar numele fiindcă a devenit spațiu de cultură doar pentru grâu,

²⁸ magh. *kaparás* - loc scormonit, scobit, loc de unde au scos localnicii pământ pentru a-și construi casele

porumb ș. a.²⁹, viile, de altfel, dispărând și din grădinile de pe lângă case/sălașe. Pentru nevoi familiale găsim vie „Oțela” întinsă pe spaliere/boltă în curți și grădini.

„**Gredinile**” (spațiu agricol pe care se cultivau în special legume sau ființau bostănării (cultivarea pepenilor verzi și galbeni) se găsesc în dreapta și stânga „**Drumului Bătăniei**” până la rambleul de cale ferată, respectiv marginea localității, spre Nădlac, până la „Dealul viilor”.

„**Hăilașul**” (în partea românească de la canalul „Criș” până aproape de actualul stadion, pe malul drept al Mureșului și, în partea ungurească, între Vestul localității de la Mureș pe lângă pădurea Gheduș), e locul în care erau pășunate vitele mari, porci, oile care seara se-ntorceau la gospodăriile localnicilor,

„**Prundurile**” (românești³⁰ și ungurești³¹), este spațiul pe care se cultivă legume și pomi fructiferi și se găsește între „Hăilașuri” și localitate, de la Criș (pădurea Popin) și până la locul denumit Nagykaparás, în drumul spre Nădlac.

„**Sionda**”, până la desecările din anii 1950, era pășune pentru tineret bovin și vaci sterpe și se afla în imediata apropiere a satului Turnu, astăzi spațiu agricol pentru cultura mare.

„**Hodmurășul**” este un braț mort al Mureșului pe lângă digul de apărare vechi (azi scos la reformă) („dolma”), care în special la inundațiile de primăvara ajunge să se umple de apă; în restul timpului, cu mai puțină apă, este locul în care se varsă apa pluvială sau surplusul de apă de la „curgerea permanentă a celor trei fântâni arteziene³² (două în fosta Pecica Maghiară, în fața fostei primării³³ și în apropierea școlii din orașul de sus, respectiv Momacul, în fața fostei case notariale din Pecica Română, unde a fost forată în 1897 sub conducerea lui Florian Momac și Alexa Igrîșan, în fruntea localității.) A ajuns să fie numită fântână arteziană, azi un adevărat monument-simbol

²⁹ Viile au fost defrișate de Cooperativele Agricole de Producție, înființate între 1951-1962, după exproprierea forțată a proprietarilor de drept. În Pecica Română, parcelele aveau numerele topografice cadastrale între 8758 și 9039, adică 281 parcele, iar în Pecica Maghiară, parcelele aveau numerele topografice de Carte Funciară între 1515 și 1814, adică 299 de parcele. (n. r., N. Ș.)

³⁰ Prundurile românești aveau numerele topografice cadastrale între 4262 și 4964, adică 702 parcele. (n. r., N. Ș.)

³¹ Prundurile ungurești (Kissziget, și Nagysziget) aveau numerele topografice cadastrale între 2196 și 2618, 422 parcele, respectiv 2619 și 3163, adică 574 parcele. (n. r., N. Ș.)

³² Se numesc fântâni arteziene acelea din care apa ajunge la suprafață prin forajul făcut de om fără intervenția unei pompe, datorită presiunii din subsol. (n. r., N. Ș.)

³³ A fost similară celei din orașul de sus, fiind demolată peste noapte cu ocazia vizitei secretarului general al partidului comunist în 1985, pentru a i se instala o tribună.

al localității, după numele notarului cu același nume: Momac. Versurile populare sunt grăitoare:

„La fântâna lui Momac
Să-ntâlnește dor cu drag”
Iar mai târziu;
”La fântâna, la Momac

.....
Frunză verde loboda
Am drăguță-n Cocota
Și o cheamă Cristina”

– tonul de glumă din final e evident!

Cu referire la spațiul agricol, atât în „partea românească”, cât și-n cea „ungurească”, trebuie să amintim faptul că, până prin anii ’60/’70 ai secolului trecut, acesta era „plin dă sălaşe”, adevărate ferme în mijlocul proprietăților agricole, – „*O tempora!*”

–, care produceau pe lângă grâne, animale și păsări de tot felul, pe care, aproape tot anul, nu trebuia să le „hărănească” gospodarul, ele strângând până la ultimul bob de pe miriște sau „cucuruzaștină”, tot ce rămânea după recoltare. „hărănească” gospodarul, ele strângând până la ultimul bob de pe miriște sau „cucuruzaștină”, tot ce rămânea după recoltare.

De altfel, trebuie subliniat și faptul că tot ce rămânea după recoltare – paie, „tulei”, „cotrenci”, „bâte dă ruje”, „coceni” sau din „tunderile pomilor”, sau din lemnul „rujilor” ce străjuiau sălașele, ca perdelele de vegetație arboricolă din holde³⁴, se valorifica drept combustibil, fie pentru prepararea hranei, fie pentru încălzit sau drept hrană pentru animale (paie, tulei, pleavă).

Casa tradițională (românească/maghiară, de gospodar înstărit sau mai puțin), clădită pe un „fundament” dreptunghiular și acoperită „în două ape” cu trestie sau șovar, fie, mai târziu, cu „țigla mărunță” – „solzi de pește” –, de regulă se compune din trei încăperi:

„**casa dă-năinte**” (spre stradă), fie că edificiul era pe aliniamentul străzii, fie că era „în ocol”, cu „grădinuță” „cătă uliță”; grădinuța nu lipsea nici în cazul clădirilor aliniate stradal, ea fiind amplasată „în ocol” – paralel cu „târnațul”³⁵.

„**casa dă-napoi**” (spre grădină) – având în continuare, cu intrare „dân târnaț”, camera: în „cășile găzdăcești” aceasta din urmă era foarte spațioasă iar sub ea, de regulă, cu intrarea „dân târnaț” se afla „podrumu” – era încăperea „dă țanut” unde se păstrau cele mai mari valori ale familiei.

„**dân tindă**” – încăperea din mijlocul clădirii, în care se intra „dân târnaț”, cu „horn dăschis” – era locul în care se afumau produsele rezultate din „tăiatu’ porcilor” – și asigura alimentarea pentru cele două cuptoare cu combustibil – paie, tulei ș. a. m. d. – ce dădeau căldura în vreme de iarnă, dar și pentru preparatul mâncării „în gura cuptorului”, când se foloseau și alte ustensile: „săjacu”, „fedeu”³⁶. Oala cu „sarmile” fierbea în gura cuptorului „două-trei zile, fie după coptul pitii”, fie după ce înceta, până a doua zi, alimentarea cu combustibil – „arsu cuptorului” – și acesta era „astupat cu alitau”.

Pentru „arsu’ cuptorului” se foloseau și câteva unelte ajutătoare: „piscălău”³⁷, cu care se stârnea jarul, „drăglu” – un fel de sapă din lemn, care servea la manipularea jarului pe toată suprafața cuptorului, „pă vatră”. Aluatul destinat coacerii era introdus „pă vatră” cu ajutorul unei lopeți din lemn, cu coadă lungă, care avea și „drăglu”/”piscălău”.

³⁴ Această vegetație avea și rol de îmbunătățire funciară, micșorând efectele negative ale vânturilor.

³⁵ < magh. *tornác* - prispă, pridvor

³⁶ < magh. *fedő*

³⁷ < magh. *piskafa*

Logic, cuptoarele erau construite în cele două încăperi de locuit – „casa dă-năinte” și cea „dă-năpoi”. În cea „dă-năinte” era construit, lipit „dă cuptor”, „șporheiu” – cu plită și cu „dubă”, folosit în special iarna, pentru preparat mâncarea dar uneori și pentru încălzit, folosindu-se același fel de combustibil ca-n cazul cuptoarelor: „tulei roși” – „tori” – tulpini de porumb rămase după hrănirea animalelor (vacii, cai, oi) – „cotrenți” – rădăcini de porumb, recuperate după semănăturile de toamnă (grâu, orz), „coceni” – ciucălăii de porumb, după ce „se sfărâma cucuruzu”³⁸, „în brâncă” ori cu „mășina de sfărmat”, sau tot felul de resturi combustibile.

Ușile de acces „dân tindă” spre „casa dă-năinte” / „dă-năpoi” erau pline, lumina asigurându-se în acestea „pân fereștile dă la uliță” – în vreme de noapte protejate cu „șolocaturi”³⁹ sau „pân fereștile dân târnaț”, acesta fiind deschis, gardul sau zidul lui fiind doar până la 1 – 1,5 m. „Târnațu” era protejat de același acoperiș sprijinit de stâlpi zidiți – la casa găzducească – sau din lemn, la cea mai modestă, unde deseori lipsea gardul „cu roștei”⁴⁰ – ușa de acces din curte (vezi casa lui Oaoa”!)

Tavanele încăperilor de locuit, ca și „târnațu”, erau sprijinite de grinda „cei’ mare”, peste toate încăperile la mijlocul / de-a lungul mijlocului clădirii, peste care, „d-a latu” clădirii, erau grinzile mici, între care se aflau „podelile” (<pod), tavanul propriu-zis.

Pardoseala era din pământ, care, cel puțin săptămânal era „nruit” cu un amestec de „pământ galbem”, „baligă de cal” / puțină „pleavă” și apă; operațiunea se realiza „cu zdanța” și se obținea „fața cășii” (îmi aduc aminte, cu nostalgie, când îi făceam vizite străbunicii mele dinspre mamă – Arselia lu’ Albitu” – că ne dojenea (și pe mine și pe fratele meu), neastâmpărați fiind, cu vorbele: „șideți să nu sparjeț’ fața”) sau a târnațului. Mai aproape de zilele noastre au apărut ca pardoseală „podelile”⁴¹ (dușumelile) și-n casele tradiționale ca-n „cășile curate” (vezi clădirea de str. 113 nr., edificată în 1871, nu mai prejos ca altele de pe actualele străzi 1 și 2, construite mai recent, ca atâtea din „partea ungureasă” – străzile 2, 3, 401; multe dintre acestea, în vremea raionului Pecica (1957 - 1962/63), după exproprierea abuzivă, au adăpostit instituțiile raionale⁴² ale statului, alături de cele ce existau din timpul când localitatea era „centru de plasă”⁴³) (Pretura - Sfatul Popular Raional,

³⁸ < magh. *kukorica*

³⁹ < magh. *zsalugáter*

⁴⁰ < magh. *rostély* - grătar, gratie

⁴¹ < magh. *padolás*

⁴² Raionul Pecica era compus din Bodroglu Vechi, Felnac, Nădlac, Rovine/Pecica Maghiară, Munar, Pecica/Pecica Română, Pereglu Mic, Pereglu Mare, Satu Mare, Secusigiu, Semlac, Sîmpetru-German, Șeitin, Turnu, Varișul Mare, Variașul Mic

⁴³ Plasa Pecica era compusă din Bodroglu Vechi, Iratoșu, Rovine/Pecica Maghiară, Pecica/Pecica Română, Pereglu Mic, Pereglu Mare, Semlac, Varișul Mare, Variașul Mic.

judecătoria - Tribunalul Raional, azi, Primăria < Sediul Comitetului Raional P. C. R.): Comisariatul Militar Raional = Casa „Ursu Pali”, Banca Agricolă Raion = Casa „Manea”, Administrația Financiară = Casa „Bogatu”, Securitatea = Casa „Axente Novac”, Miliția Raion = „palatul Reiner”, Miliția com. Pecica = Casa „Ghebeleş”, (str. 113), IAS = Casa „Miklác”, CAP „Timpuri Noi” = Casa „Mara”, Casa „Şiclovan – a lui Musai”, CAP „Ogorul” = Casa „Ţigu, a lui Vancu”, CAP „Petőfi Sándor / Avântul” = Casa „Botka”, CAP „Dózsa György – Steagul Roşu” = Casa „Katona”, Cazarma grănicerească = Casa „Kelemen”, Poliția Rovine/Pecica Maghiară = „casa Bolyos”, Trezoreria Pecica = Casa „Csepella”, Sediul Cooperativei de Consum = Casa „Kuliner”, Ocolul Silvic = „Mezei”, Stația de autobuz = Casa „Borsos”, Sediul II. al CAP Avântul = casa „Kelemen”.

În „casa dă-năinte”, unde locuia familia gospodarului în cea mai mare perioadă a anului, se aflau paturile pe colțurile încăperii, spre stradă. Paturile aveau căpătâi și răstaniță, precum și scânduri care, sprijinite de răstaniță, susțineau dricala, fiind demontabile. Căpătâile paturilor nu erau prea bogat ornamentate.

„Dricala” (salteaua), confecționată din țesătură rezistentă, de cânepă, era umplută fie cu paie de grâu/secară, fie cu „șușorci” de porumb (pănuși rezultate după „desfăcutu’ dă cucuruz”), care zilnic erau „scormonite” atunci când gospodina „făcea patu”. Apoi se reîntindea cearceaful peste care erau aranjate „perinile” – umplute cu pene de gâscă/rață și „duna” – la fel umplută – ce asigurau confortul odihnei de peste noapte. Peste acestea era așezată „măsărița dă pat”, frumos cusută în diverse motive / „slinguită”; motivele reieșind din găurile realizate cu acul, ca de altfel și-n cazul fețelor de pernă / de dună, ce-și aveau tocul din material colorat, pentru a se realiza motivul ornamental. Peste „măsărița dă pat”, din care o parte se lăsa la vedere era așezat „tilimu”, țesut în război, din lână, în motive geometrice.

Aceste obiecte de uz casnic erau renumite prin alte localități din jur pentru frumusețea lor. Ca și „tilimurile peșcănești”, în aceeași tehnologie erau confecționate și „străițale”, ce serveau la transportul merindei la câmp sau când gospodarii mergeau la târguri sau „la piață”.

Peste „tilin”, cu deosebire în „casa dă-năpoi”, unde, de asemenea, existau paturi mai mult pentru „goști”, se așezau „perinile” care, de regulă, nu se foloseau zilnic, ca-ntr-o expoziție.

În fața paturilor se așezau „laviți cu spătar” / scaune ca și-nre cele două ferestre ale încăperii, iar în fața lor era masa dreptunghilară cu „puiuț”, ce adăpostea tacâmurile. Ca o completare a garniturii paturilor, cu aceleași motive era „măsărița” (pe masă) „ștergurile” (ornamentale) expuse la icoanele de la capul paturilor / la oglinda așezată sub grinda mare și „firangurile”⁴⁴.

⁴⁴ În grai maghiar local se numeau *firhang*.

În vreme de iarnă, cu spatele la cuptor se putea sta pe vatră (partea puțin ieșită pe două laturi a cuptorului); „după cuptori” se putea chiar dormi.

Pe ușa plină a camerei era amplasat cuierul, unde erau atârnat obiecte de îmbrăcăminte. Pe pereți, pe lângă icoanele ce nu lipseau din nici o casă, se mai găseau și alte fotografii de familie sau suporturi din lemn ce sprijineau ștergare frumos cusute, asemenea celor de la oglindă sau icoane.

Dacă spațiul permitea, în completarea mobilierului camerei, se mai amplasa fie

„ladă de zestre”, fie „dolaf cu fioace”^{44b}, ce adăposteau alte obiecte de îmbrăcăminte. Acestea nu lipseau din „casa dă-năpoi”, care era la fel mobilată.

Pereții, în cele mai multe case, erau văruiți, mai târziu zugrăviți „cu pene”.

^{44b} < magh. *fiók* - sertar

„**Tinda**”, cum arătam mai sus, era locul în care se prepara, în cea mai

mare parte a anului mâncarea.

Nu conținea prea mult mobilier: o masă, mai mică decât cea din celelalte încăperi, ce servea la preparatul mâncărilor, un „stălaj”, ce adăpostea „hărboicile” (cratițele), „tipsiile” și oalele. „Dă stălaj” era agățată „săcitoarea” și diverse

funduri pentru tocat. În gura cuptorului își găseau adăpostul „săjacu” și „fedeu”.

„Blidele” (farfuriile), și cele de folosință și cele ornamentale, erau agățate, în mai multe semicercuri pe fundalul încăperii, într-o nișă realizată din construcție. Pe grinda „cei mare” „dân tindă” se poate vedea o etajeră, unde se găseau și alte obiecte de folosință la bucătărie.

În „târnaț”, în vreme de vară și până toamna târziu, se afla „sâncălău” – un pat dotat cu un suport din lemn peste care se așeza o pânză astfel încât muștele/țânțarii să nu-l deranjeze pe gospodar.

Cămara, în care se intra „dân târnaț”, era încăperea unde erau adăpostite alimente. Era dotată cu rude atârinate de grinzi, de care se agățau „clisăle”, „șoncile”, „cârnaț”, „sălamii” (toba), „cununa dă ceapă”/ „cununa dă ai”. „Pă stălaje” găseai „iejile cu părădaică”, „... cu dunțuri” (compoturi), „... cu mniere” (de albine). Agățați în cuie mari (de lemn/fier) atârneau pe pereți, săcuițeți cu „tărhană”, griș. În „lădoaie” era depozitată „fărina” și „tărâțele”. În saci „dă cânepă” era stocat grâul (cea mai mare parte însă se afla în „coș” – realizat din împletitură

pe tălpi de lemn, de esență tare, lipit și-n interior și-n exterior și acoperit) și cucuruzu sfărmat, „pитеle”, „tiupurile cu unsoare” (de porc) cu „mniere” (de albine) / cu „oloi”⁴⁵ (ulei „dă rujă” / „dă ludaie”).

În cazul casei găzdăcești ce avea și „podrum” (pivniță), multe dintre cele amintite le găseai aici alături „dă cada cu cureți”, „vasăle cu rătie/vin”, „lăzale cu năsâp” în care se păstrau verdețurile și alte ustensile ce se foloseau la pivniță: „trăgaciul dă rătie”, furtunul de tras

vinul din butoi, dacă nu se folosea „slăvina” (robinet la butoi) ș. a. Intrarea în „podrum” se facea fie „dân târnaț”, fie „dân ocol”.

Din cămară, de regulă, se asigura și urcarea în „podul casei”, loc în care, în cazul gospodăriilor ce n-aveau „coș”/„cotarcă”, se păstra grâul, orzul, ovăzul, cucuruzul și diverse alte lucruri ce nu foloseau zilnic (războiul de țesut, demontat, furca cu roată, vârtelnița, fușteii).

Cum cămările, podrumurile, podurile, coșurile și cotărcile erau mereu pline și la gazde și la cei mai puțin avuți, dacă erau harnici și se știau gospodări, e de înțeles că peșcanii „n-or răbdat dă foame” doar atunci când s-au întâmplat să fie ani secetoși; de aceea, am zice că: **Peșca-i țara pitii și plăcintii.**

Și ca să dovedim aceasta vom urmări în cele ce urmează cât mai multe elemente ale activității culinare; moduri de preparare, ustensile, feluri de mâncare, cotidiene sau la ocazii festive – ce țin, e evident, de inventivitatea și priceperea gospodinei în realizarea „rețetelor” bucătăriei tradiționale.

Peșcanile, întâi de toate, bune gospodine erau maestre în prepararea pâinii;

⁴⁵ < magh. *olaj* - ulei

„pita dă Peșca” a devenit faima localității, nu numai mare, dar și deosebit de gustoasă, un simbol al priceperii și hărniciei pecicanilor, fie ei români, unguri, slovaci sau țigani.

Ce-i asigura aceste calități? Întâi grâul, foarte bogat în gluten, (soiul Ötvös, de exemplu) ce dădea o făină de foarte bună calitate, e drept, și datorită morilor – Ghizela, Scherer, Bacsilla, Aconi – care scoteau „făina nulaș⁴⁶”. De altfel, moara Ghizela, a doua moară industrială după Neuman, din Arad, realiza și griș de calitate și chiar „piparcă râșnită⁴⁷” (boia de ardei), iar moara lui Suli (Elias) scotea uleiuri comestibile foarte fine „dă rujă” (floarea soarelui) și „dă ludaie” (dovleac); „mălăoiu” (șroturile) servea ca hrană pentru animale.

Dar, nu în ultimul rând, calitatea pâinii era asigurată de priceperea gospodinelor. Acestea știau să pregătească făina pentru aluat, fie că-l preparau dospit cu „cumlău⁴⁸”/drojdie, fie că nu. Aluatul trebuia foarte, foarte bine frământat – „până asuda grinda⁴⁹” – și apoi lăsat să dospească până să fie „băgat în cuptori” la copt.

Era important, de asemenea, și cum „era ars cuptoriu⁵⁰” și cât dura coacerea⁵¹. Toate acestea coroborate făceau ca „pita dă Peșca” să-și păstreze frăgezimea mai multe zile [o dată pe săptămână se făcea pâine pentru familie; zilnic, și de mai multe ori făceau pită „pitarii”, care o valorificau pe piața Aradului, vânzând-o și „cu crișca” (bucata) și „cu cărhănocu” (bucată mai mare)].

Era bună și goală ori, cum ziceau bătrânii, „învălită cu limba”.

Alături de pâine, gospodăria pecicanului îi oferea acestuia și multe alte produse alimentare, pe care „socăcitale” știau să le îmbine potrivit : „crumpe⁵²”, „păsulă⁵³”, „borș⁵⁴” (mazăre), „verdeturi, fructe - prune, cireșe, vișine, nuci – , lapte, brânză, cărnuri – afumate sau proaspete – de vită, porc, păsări – găină, rață, găscă, „tutcă” (curcă), „pircă” (bibilică), „golomb⁵⁵” (porumbel), pește.

⁴⁶ < magh. *nullás, nulla* – zero.

⁴⁷ < magh. *örölt paprika*.

⁴⁸ În ultima perioadă a gospodăriei țărănești tradiționale, la începutul secolului al XX-lea, pâinea a fost preparată cu *cumlău* (*pâr, pârkorpa, komlósokorpa*). Prepararea cumlăului: se frământa tărâța cu zeama hameiului fiert, se adăuga plămădeală și puțină făină. (Ca și condimente se fierbeau în sucul hameiului: orz, ovăz, ciorchine de strugure, ardei, usturoi, sau ceapă, iar când se răcea, se mai pune și floare de salcâm). Din pasta produsă se formau „pogăcele” mărunte, care se uscau pe uscătorul de cumlău și se păstrau în pungă de pânză. (< magh. *komló* – plămădeală).

www.szentesinfo.hu/cd/helyismeret/neprajz/html/oldal14.htm

⁴⁹ Până ce transpira fruntea.

⁵⁰ Până ce „drâglul” plimbat pe fundul cuptorului scotea scânteii.

⁵¹ Două ore.

⁵² < magh. *krumpli* – cartof.

⁵³ < magh. *paszúly* – fasole.

⁵⁴ < magh. *borsó* – mazăre.

⁵⁵ < magh. *galamb* – porumbel.

Gustul bun al mâncărilor îl dădeau și oalele „dă pământ” (în care se fierbeau „sarmile”) sau „dă droșcău” (tuci) / „căldările” (ceaune „dă droșcău” sau „dă aramă”), „fedeu” (pe care se frigea carnea, „crumpile”, tipsiile în care se preparau.

Approape fiecare zi a săptămânii își avea meniul său, de la care nu prea se abătea gospodina: miercurea era „zâua aluaturilor”, vinerea era „zâua cu păsula⁵⁶” ș. a. m. d.

O simplă enumerare a felurilor de mâncare gătite în bucătăria pecicană e suficient de edificatoare: „crumpe cu boț”, „crumpe cu găluște⁵⁷”, „găluște tăuțăși” cu nucă/mac, „gomboț⁵⁸ cu prune”, „... cu brânză”, „... cu pemnez” (magiun), cu „prezlă⁵⁹” (pesmet), „taște⁶⁰ cu brânză”, „... cu pemnez” (cele cu brânză puteau fi folosite „și-n zamă” căreia i se făcea „rântaș⁶¹”).

„Zămurile” (supe „pă carne”, „dă păsulă”, „dă crumpe”) rezultau din apa în care se fierbea carnea, cartofii, fasolea, la care se adăugau aluaturile: „tăițăi”, „lăscuță”, „nodate”, „gârlene⁶²”, „tărhană⁶³”, alte condimente precum frunze de pătrunjel, de țelină și verdețurile ce se fierbeau o dată cu carnea. „Pă ce carne se făcea zama?”: „dă găină”, „dă rață”, „dă pircă”, „dă tutcă”, „dă vacă”, „dă golumb”, „dă porc” (în zilele noastre din carne de porc se fac ciorbe).

„Tăt zamă” era și cea „dă părădaică⁶⁴”, „dă păsulă” – verde, uscată – „dă chimimoc”; i se adăuga ori cărnați, șoancă⁶⁵, ouă („fierte-n zeamă / zdrență dă ouă”) ori „perinci”, ori aluaturi.

Ca felul al doilea se servea și „păsulă” (uscată) stoarsă – „cu rântaș”, tocană dă crumpe – cu cărnați sau șoancă etc. Cu rântaș, mai ales în posturi, erau servite „crumpe coapte-n dubă”, fripte „pă fedeu”, cu oloi de ruje / „dă ludaie”.

Mâncăruri „dă post”: „mămăligă cu chisăliță” (de prune), „langoș⁶⁶” (din aluatul „dă pită” cu oloi”), chiar fructe proaspete sau uscate („ploață”) cu pâine.

⁵⁶ Ungurii din localitate, romano-catolici, ca și românii ortodocși, țineau zi de post, deci fără carne.

⁵⁷ < magh. *galuska*.

⁵⁸ < magh. *gombóc* – papanăși.

⁵⁹ < magh. *prézli* – pesmet.

⁶⁰ < magh. *táska*.

⁶¹ < magh. *rántás*.

⁶² Gârlenele s-au folosit în supe de carne, de sărbători. (Ungurii din localitate le numesc *csigatészta*.)

⁶³ < magh. *tarhonya*.

⁶⁴ < magh. *paradicsom* – roșie.

⁶⁵ < magh. *sonka* =-jambon.

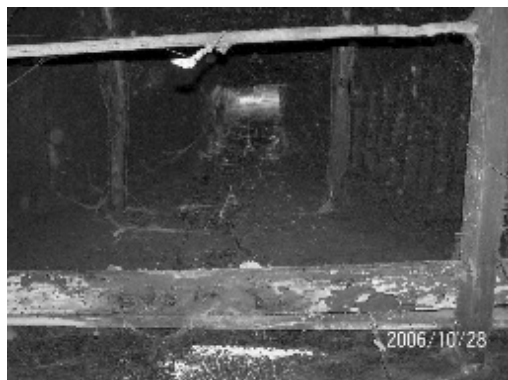
⁶⁶ Aluatul întins se cocea pe fundul cuptorului în care încă ardea focul. < magh. *láng* - flacăra.

În zilele de sărbătoare, la nunți, botezuri, masa peșcanilor era plină de mâncăruri alese: (nu lipsea „zama”), „sarme dă cureți” „... dă piparcă”, „... dă vie”, carne rasol/friptă cu „sos dă părădaică”, „... dă hirean”, „... dă ai”, „... dă vișine” împreună cu „crumpe fierte” / pure, „tocană de pui”, „... dă vițal”, „dă oaie”, sau de păsări îngrășate („îndoparea găștelor, rațelor, curcilor). Un întreprinzător evreu a demarat la Pecica, între cele două războaie, o afacere profitabilă bazat pe tradiția locală privind „îndoparea” de păsări. Așa a luat ființă numita „Prodavicola”, azi în părăginire, loc unde în trecut localnicii își valorificau păsările crescute în gospodării, cele mai multe la sălașe, unde nu li se știa numărul.

De tradiție este și azi, îngrășatul porcilor / „bicilor⁶⁷” (tauri), care apoi erau valorificați comercial sau sacrificați pentru hrana familiei sau la ocazii festive. Comerțul cu vite îngrășate (sau nu) și cu cai era practicat intens la Pecica până

prin anii '50, oarecum reactualizat recent. Mândria peșcanului era calul, folosit pentru tracțiune sau muncile agricole, înlocuind boii; până la colectivizare puțini pecicani mai foloseau aceste animale (au rămas „dă pomină” boii hitoni, boi ziși „ungurești” - în fotografie - , pe care-i întâlneam „în număr foarte mare în zona Ineu-Șicula, albi cu coarne mari). O raritate la Pecica au fost bivoli.

Urmare a sacrificării porcilor grași, în preajma Crăciunului, se asigura hrana peste an: „clisă”, „șoancă” (jambon), „cărdăboși”, „cârnați”, „salam” (tobă), „maioș⁶⁸”, „sânjerete”, „coaste” afumate „în hornul deschis”, în spațiul amenajat al hornului cuptorului camerei - în fotografie - , și, mai nou, în afumători amenajate. Din clisă / șoancă, vara se făceau „jumere” (prin frigere) și se serveau cu diverse garnituri („păsulă stoarsă”, „păsulă verde”, „borș” (mazăre), „cureți dă ludaie” (dovlecei).

De pe masa de sărbătoare nu lipseau plăcintele. Acestea erau incluse și-n

⁶⁷ < magh. *bika* – taur.

⁶⁸ < magh. *máj* – ficat.

meniul altor zile din săptămână, cum se întâmplă și azi: colac (și „dă post”), „coardă cu nucă/mac”, „plăcintă-ntinsă” cu nucă, mac, vișine, brânză, gris - era plăcinta ce nu lipsea de pe masa de Anul Nou, când era “cu bani” (cel ce găsea banul, se zicea, avea noroc tot anul). De Anul Nou, însă, nu se servea “zamă de găină” ca gazda să nu-și „împrăștie avutul” cum „râstie” găina, „chifle”⁶⁹ cu untură, cu nucă, mac, pemnez, brânză, „cocoradă cu prune” / „caisăne”⁷⁰, „scoverzi” (clătite) „pancove”, “coapte” (gogoși), “rechișe”, care nu erau umplute, uneori rămânând simple aluaturi.

Ca desert este apreciată și „ludaia friptă” (în dubă/cuptor) ce se folosea și ca umplutură la „plăcinta-ntinsă”, sau „mălai cu ludaie”.

În zilele noastre bucătăria peșcană s-a modernizat și datorită celor învățate la Școala de Fete, cundusă de învățătoarea Livia Ghebeleș, cât și datorită cărților de bucate: cartofi franțuzești, de exemplu, torturi de diferite feluri, ca urmare a practicării meseriei de cofetar, dar nu numai („tort Petre Roman”, „tort Iliescu”!!). Au impus unele rețete cele mai iscusite „socăciță”⁷¹ ce pregăteau mâncare „la uspeță”: Ielina „lu’ Americanu”, Arselia „lu’ Cozmă”, Toșa (Aurel Denuț) și ajutoarele lor. Astăzi ele asigură prepararea mâncărilor în bucătărie igienică, conform normelor în vigoare, renunțându-se în cele mai multe cazuri la „cădlane”⁷² / „sajacuri”, la „căldarea dânc droscău” (tuci) ori „dă aramă” ce folosesc în gospodărie, și azi, pentru topitul unturii, pentru fiertul bulionului, pemnezului, „fiertul soponului”⁷³ etc.

Cum aminteam și mai sus, nu lipseau nici de pe masa, nici din camara peșcanului “dunțurile”⁷⁴ (compoturi) de prune, mere, pere, gutui, vișine, cireșe, caise și “acriturile” (murături) de varză, castraveți, gogonele, lubenițe (verzi) preparate cu oțet sau “în moare” (apă cu sare).

Ca și-n casă, ordinea și „buna rânduială” se-ntâlnesc și-n gospodăria peșcanului; „olatele” sunt construite paralel cu ulița, „cotarca”⁷⁵ - chiar pe unul din garduri (de zid) și despart, de regulă, „ocolu” (curtea, foarte spațioasă) „dă gredină” (grădina de legume, pomi, vie, de pe lângă casă).

Gardurile s-au diferențiat în timp în funcție de materialele folosite: nuiiele (gard „dă nuiiele” cu „vraniță” (poartă) împletite, pământ bătut (acoperit cu snopi „dă crenji”), scânduri sau, mai recent, ziduri de cărămidă. Schimbări mari s-au petrecut după Focul cel Mare (1893), când vâlvătaia pornită din „Ștraipiț”, din neglijența unei gospodine care a lăsat căldarea încinsă de pe

⁶⁹ < magh. *kifli* – corn.

⁷⁰ < magh. *kajsi(n)* – caisă.

⁷¹ < magh. *szakács* – bucătar.

⁷² < magh. *katlan* - cazan, căldare.

⁷³ < magh. *szappan* – săpun.

⁷⁴ < magh. *dunszt* - bain marie.

⁷⁵ < magh. *kotárka* - pătul de porumb.

săjac pe grămada de gunoi, a ars 103 case, până la Biserica Sârbească. Acestea au fost reconstruite și, parte dintre ele, dăinuie și azi, având în completare și alte construcții gospodărești („măgăzână” pentru cereale).

* * *

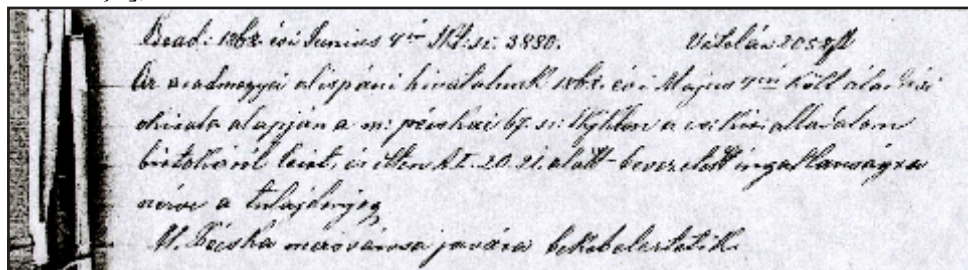
De altfel, câteva evenimente petrecute în istoria localității au schimbat decisiv „soarta” ei; s-a întâmplat cum zice românul: *în „tăt rău’ să fie ș-on bine” și invers*. Aceste evenimente au fost:

– colonizarea din 1557/58, urmată de cea din 1735 - 1757 cu unguri și slovaci;

– Răscoala lui Pera Seghedinaț (1735/36);

– emigrarea sârbilor în Rusia, din 1751/52;

– holera din 1735/36 și apoi din 1864 [se referă la aceasta și nuvela **Pădureanca** de Ioan Slavici, după care s-a turnat și film, multe din filmări realizându-se la Pecica, în pivnița Parohiei Romano-Catolice, în pivnița Casei Pionierilor (azi Grădinița Nr. 1 - Casa Manea), în Cocota și-n hotarul localității];

Mențiune în Cartea Funciară nr. 1 Rovine - 4 iun. 1868 - M. Pécska mezőváros javára bekebelezetik = Se întabulează în favoarea târgușorului M. Pécska

– împărțirea localității în două : „Magyar Pécska - M. város⁷⁶” și „Román Pécska” (Pecica).

⁷⁶ < magh. *mezőváros* - târgușor, orașel, localitate cu centru civic care cuprinde biserică, școală, primărie și de unde pornesc străzi lungi, iar în hotarul localității este o rețea largă de sălașe. Pecica maghiară apare în documente ca târgușor în 1839, *Dicționarul ...*, II, p. 837.

Ca urmare a acestor ultime trei evenimente, au avut loc schimburi de populații în locul celor dispărute: venirea Tămășdenilor, Igrîșenilor, Chevereșenilor, Cenădanilor, Tiritenilor ș. a.

Marile evenimente:

– Seceta cea Mare (1862) și Focul cel Mare (1893);

– despărțirea celor două biserici ortodoxe : românească și sârbească (1872);

– Marea Unire (1 Decembrie 1918);

– abolirea Monarhiei și Proclamarea Republicii (30 Decembrie 1947);

– colectivizarea din 1949 – 1962. Toate aceste evenimente au modificat comportamentul social al oamenilor, iar în plan economic, s-a schimbat și fața localității. Oamenii nu mai puteau să-și mărească suprafețele de pământ și atunci au început să investească în locuințe, modificându-le („casă - curte”), mobilându-le sau dotându-le cu obiecte de uz casnic și gospodăresc (au apărut băile, mobila modernă, radioul / televizorul, mașina de spălat, s-au modificat curțile gospodăriilor, devenind grădini de flori).

Noii-veniți, mai cu seamă după colectivizare, au devenit pecicani și, cumpărându-și case „mai ponosite”, ulterior, le-au înlocuit cu construcții noi după modele din Bihor, Maramureș, sau, mai nou, cu frumoase vile după model occidental, dar și destule „kitschuri” precum casele țigănești recent construite în str. 1.

* * *

În fundul curții (foarte spațioasă, încât să se poată întoarce „cocia”⁷⁷ încărcată cu paie, tului ș. a.) era amplasat „iștălău”⁷⁸ cu două despărțituri pentru vaci și pentru cai, la extremități cu locuri pentru anumite unelte, respectiv pentru „cocie”⁷⁹.

În alte cazuri „iștălău” era amplasat la capătul dinspre grădină al casei de locuit, având în continuare „plevăria”⁷⁹.

⁷⁷ < magh. *kocsi* – căruță.

⁷⁸ < magh. *istálló* – grajd.

⁷⁹ < magh. *polyvás*.

Perpendicular pe grajd, paralel cu casa de locuit, erau construite „cotarca” (pătulul pentru porumb), având sub ea „cotețul” (porcilor) cu padoc, și „colna”, iar în imediata apropiere era „coșul”⁸⁰ (pentru grâne) împletit fie din nuiele, fie din „pălănci”⁸¹ (scânduri groase). În cazul caselor mai moderne coșul a fost înlocuit cu „măgăzâna”, construită sub poartă (vezi casele Hajas, Kelemen ș. a. de pe strada fostelor CAP-uri „Avântul” și „Steagul Roșu”).

În mijlocul ocolului se află fântâna „cu dierm”, „șibă” și „videre”⁸² (de lemn/tablă), alături de fântână se găsește „vălău”⁸³ de adăpat (caii, vacile) și „scăldătoarea” (o groapă mereu umedă, cu „imală” în care se răcoreau porcii sau găștile și rațele, dudul în care dormeau „hoarăle”⁸⁴). În spatele grajdului, în grădină se depozitau furajele (grosiere): „pupii”⁸⁵ dă tului”, „jirezăle dă paie/fân”, precum și „grămada dă gunoi” (de grajd), „tuleii roși” („toriu”) și paietele roase (după ce erau scoși din „iezele”⁸⁶/scări” erau folosiți drept combustibil). În deplină ordine se depozitau și „cotrencii” și „cocenii”, „ciocălăii de porumb”, și aceștia folosindu-se drept combustibil („su’ săjac” sau în „sporhert”).

Grădina de pe lângă casă, destul de întinsă, este cultivată cu legume, zarzavaturi, vie, pomi fructiferi (pruni, meri, peri, gutui, nuci, corni, caiși, cireși, vișini) sau arbuști fructiferi (ribizdi⁸⁷ smochini). Lucrările de întreținere se realizau cu sapa, cu „arșeu”⁸⁸, cu grebla, toporul, „ferezu”⁸⁹, iar pentru a scoate din rădăcină pomi se foloseau „budacu”⁹⁰, tărăboanță; acestea erau omoloagele uneltelor tractate de animale (mai nou mașini): plugul, grapa (cu colți / de spini) mașina de semănat (grâu) „stoperii” (de semănat porumb), care erau transportate la locul muncilor cu „cocia”.

Toate aceste unelte le confecționau rotarii și „căuacii”⁹¹ în strânsă colaborare; partea din lemn cădea în sarcina rotarului care realiza, cu artă, „obezăle”, „spițele”, „butucu” (roții), „inima cociei”, „feleherțu” (cârma căruței), „loitriile”, „șireglile”⁹² (mare, în spate, mică în față), „leucile”⁹³, „grindeiu” (plugului), „rotilele” (plugului) - mai apoi înlocuite de cele metalice

⁸⁰ < magh. *kas* – pătul.

⁸¹ < magh. *palló* - scândură groasă de doi țoli, 5,08 cm.

⁸² < magh. *vödör* – găleată.

⁸³ < magh. *vályú* - jgheab, troacă.

⁸⁴ păsări domestice

⁸⁵ < magh. *kúp* – con.

⁸⁶ < magh. *jászol* – ieslă.

⁸⁷ < magh. *ribizli* – coacăză.

⁸⁸ < magh. *ásó* – cazma.

⁸⁹ < magh. *fűrész* – ferăstrău.

⁹⁰ < magh. *budák* – târnăcop.

⁹¹ < magh. *kovács* – fierar.

⁹² < magh. *saroglya* – codrilă.

⁹³ < magh. *lőcs* – leucă.

- „coarnele” (plugului), partea din lemn a grapei, a mașinii de semănat (grâu/porumb), „tărăboanța” (roabă).

După ce acestea erau gata, erau duse „la legat” „căuaciului”, care din fier (forjat), folosindu-se de „ileu⁹⁴” (nicovală), ciocane, clește, „foiu’ căuăciei” (locul în care se făcea focul ce se întreținea cu o instalație de suflat aer, acționată și cu mâna și cu piciorul), realiza toată partea metalică a căruței (rafuri pe roți, inelele la butuci, întăritoare metalice peste lemnul șiregurilor și, nu-n ultimul rând, elementele estetice. Așa s-a ajuns la realizarea acelor frumoase „cociuță” – mai sunt vreo câteva în localitate, multe dintre ele la țigani „cortorari” – ce se foloseau ca și „fiacărele⁹⁵” („hinteu⁹⁶”) în ocazii - nuntă, botez. Sărbătorile erau prilejuri de a-și etala măiestria atât meseriașul cât și gospodarul posesor al frumoasele exemplare de cabaline. (De aceea, când a fost reactualizat „Praznicul de Pită Nouă”, din cadrul manifestărilor prilejuite de această sărbătoare, nu lipsește parada hipo.)

Ca și gospodăria din sat era organizată și cea de la sălaș, atât în ce privește locuința, cât și construcțiile adiacente („olatele”); de altfel, nu toți aveau și casă și sălaș. Cei ce nu aveau casă-n sat locuiau cu toată familia la sălaș, iar ceilalți, după terminarea muncilor agricole, se retrăgeau în sat, lăsându-și sălașele în grija „hodăjeilor” cărora, la înțelegere, le încredințau toate cele de trebuință (dacă erau oameni harnici și de încredere prosperau și ei pe lângă „gazdă”).

Pe lângă animalele domestice, în vreme de iarnă, la sălaș „să ocuiau” și sălbăticiuni (iepuri, „fășani⁹⁷”, căprioare) ce, nu-n rare cazuri, erau vâdate cu „zanca” (cursă); numărul păsărilor („hoară”) și „golumbilor” nu se mai știa, câmpul (proprietate în jurul sălașului) asigurându-le hrana.

La sălaș, ca-n sat, se întreținea grădina de legume, vie sau livadă, iar umbra era asigurată de nuci / duzi și mulțimea de „ruji” (salcâmi) ce, ca pe uliți, străjuiau clădirile, fiind folositori și ca lemn de foc / de lucru; azi atât de căutați de albine pentru florile lor. Salcâmi erau și mari consumatori de apă și, tocmai pentru asta, ca și alți copaci (tei, castani) protejau contra igrasiei clădirile. În zilele noastre au fost înlocuiți cu pomi fructiferi⁹⁸ și asta a făcut să sufere de igrasie atâtea clădiri.

Întreținerea clădirilor și a tot ce înconjură locuința era / este preocupare de

⁹⁴ < magh. *üllő* – nicovală.

⁹⁵ < magh. *fiáker* – birjă.

⁹⁶ < magh. *hintó* – caleașcă.

⁹⁷ < magh. *fácán* – fazan.

⁹⁸ Înlocuirea pomilor ornamentali de pe marginea străzilor cu pomi fructiferi s-a făcut din inițiativa conducătorilor epocii comuniste, pentru ca fiecare metru pătrat să producă; inițiativă convenabilă și sătenilor, deoarece, fiind deposedați de terenurile agricole proprii, și-au produs fructele necesar în fața casei, pe stradă.

căpătenie pentru pecicani: văruiatul caselor, a pomilor, desfundatul șanțurilor, întreținerea “trotuarelor”, „năsâpitu’ pă lângă casă”, din grămada de nisip ce nu lipsea din fața casei, cum nu lipseau nici „lavițele dă la uliță” (loc pentru „divan”, în timpul liber) – de n-ar lipsi nici azi!! –

În sarcina fiecărui gospodar, conform legii nescrise (tradiția), revenea întreținerea întregului spațiu din fața caselor, până-n axa drumului (n-ar fi rău ca și acum fiecare pecican să se conformeze!!).

N-a fost rău; așa cum n-au fost rele muncile „la clacă⁹⁹” ocazionate în vârful campaniilor agricole: „la secere”, „la dăsfăcat (de porumb)” sau angajarea de brațe de muncă străine, fie din localitate, fie din alte localități, prin „târgu’ dă sluji” (Sf. Gheorghe, la locul piațului, „dă lângă Juncanu”, azi ocupat de blocuri sau case familiale, construite acolo după 1950, ca-n locul fostului „promonad”/parc „dân Muștră¹⁰⁰”, defrișat mai întâi pentru a deveni teren de fotbal și repartizat apoi unor familii „îndreptățite”).

Plata „slujilor” / „slughitălor” se făcea în natură; de fapt în natură se întâmplau și trocuri de produse: „pădurenii” (cei mai mulți moți) își aduceau produsele (fructe, donițe, ciubere, scări, furci și greble de lemn) ca să primească grâu, porumb (sau chiar bani, în zilele noastre) folosindu-se de unități de măsurătoare, ca și pecicanii de altfel: „ghioaba”, „vica”, „polovica” (30 - 35 l, 10 - 15 l). De fapt și-n alte domenii, înainte de adoptarea sistemului metric, se făceau măsurători și „cu cotu’”, „cu șucu’”, „cu acău¹⁰¹”, „cu stânjenii”, „cu lanțu’”, „cu iuderii”, „cu ștricu’” (tăria alcoolului). În cazul trocurilor ca și-n cazul vânzărilor / cumpărăturilor avea loc „tocmeala” (înțelegerea) și apoi și „plata aldămașului¹⁰²”.

Chiar și timpul era măsurat în legătură cu muncile agricole: „vremea căratului dă gunoi” (I - II), „vremea ciresălor” (V), „vremea secerii” (VI - VII) sau a sărbătorilor religioase (Paștile, Crăciunul, Sf. Vasile, Sf. Ioan, Sf. Constantin și Elena, Sf. Arhangheli Mihail și Gavril, care cădeau la date fixe, conform Calendarului Creștin Ortodox / catolic. Numai sârbii erau / sunt „năpoi cu cărindariu¹⁰³”.

Ocupațiile tradiționale ale pecicanilor, plugăritul și creșterea animalelor s-au dezvoltat în strânsă interdependență... animale de muncă, pentru hrană, producătoare de materie primă pentru îmbrăcămintă / încălțăminte,

⁹⁹ < magh. *kaláka* - clacă.

¹⁰⁰ Muștră (< ngr. *Mostra*) ““ Muștră: exercițiu militar, instrucție (< magh. *muștra*).

¹⁰¹ < magh. *akó* - 50,80 litri.

¹⁰² < magh. *áldomás* - se bea în cinstea realizării afacerii.

¹⁰³ Calendarul gregorian a fost introdus în locul celui iulian la 4 octombrie 1582, joia, a doua zi fiind vineri, dar data era de 15 octombrie, „renunțându-se” la celelalte zile din an. Tot atunci s-a modificat și noul sistem al anilor bisecți, în așa fel ca să nu mai fie nevoie de corecții atât de mari. Biserica ortodoxă rusă și sârbă n-a trecut la noul calendar.

îngrășăminte naturale (gunoiul de grajd), în vreme ce produsele agricole ofereau hrana oamenilor, dar și a animalelor și păsărilor din gospodărie.

Alături de acestea, mai ales în perioada de iarnă, peșcanii își găseau și alte ocupații casnice ce contribuiau la dezvoltarea puterii economice a familiei și a localității, implicit cele de proveniență „industrială”.

Prelucrarea firelor și a fibrelor vegetale (lână, cânepă) a fost ocupație de însemnătate pentru pecicani. Se asigurau astfel țesături pentru îmbrăcăminte sau obiecte de uz casnic, cărora niciodată nu le-a lipsit bunul gust.

Procesul comporta mai multe operații: tunsul oilor, spălătul lânii, scărmanatul lânii (dărăcitu), torsul lânii (cu furcă manuală / cu roată și fus) din caier, torsul fuiorului; cânepa semănată primăvara se culegea în august, urma topitul cânepii în apa Mureșului, uscatul și melițatul (zdrobirea tulpinilor). Cele mai dificile operații erau urzitul și țesutul - poate și de aceea s-a renunțat la războiul de țesut și la producerea de țesături în casă, atunci când mai ușor era să fie achiziționate „dân dutean” (dugheană). Până nu demult au mai existat câteva localități ce se ocupau cu țesutul, mai mult folosind gherghelul (... „a lu' Căproi”, de exemplu).

Din țesătura de cânepă cu fir mai fin se confecționau cămăși, „spătoaie”, „poale” femeiești de lucru, dosoaie (ștergare), țesătura mai puțin fină era folosită pentru realizarea de „merindăici” (cârpe de bucătărie), săcuiet, iar cea mai dură folosea pentru „procoviță”, „ponevi”¹⁰⁴, „dricăli”, storuri pentru geamuri și-n special saci.

Din lână vopsită cu vopsele naturale (coji de nucă – negru, ceapa – galben, culori ce țin și astăzi) se țeseau „tilinuri”, „străiți” și, bine-nțelese, „pănură” (aba) mai fină sau mai dură, din care se confecționau obiecte de îmbrăcăminte („cioareci”, „poale”, „suman”, pieptare ș. a.).

În război (gherghel) se țeseau și obiecte fine de decor, îmbrăcăminte din bumbac sau lânăniță ce se purtau în sărbători (cămăși „spătoaie”, poale, „cârpen cap”).

Portul tradițional de la Pecica cu greu a putut fi reconstituit, având puține obiecte păstrate; de mare folos ne-au fost fotografiile de pe crucile din cimitire și altele găsite în „arhivele” unor familii.

Costumul popular de la Pecica, atât cel femeiesc, cât și cel bărbătesc, este o combinație între ce găsim în Țara Crișurilor și în Banat, locuri de unde au coborât / urcat, cum arătam și-n altă parte, viitorii locuitori ai localității; fie că vorbim despre costumul de vară sau cel de iarnă, de lucru sau de sărbătoare.

¹⁰⁴ < magh. *ponyva* – prelată.

¹⁰⁵ < magh. *szoknya* – fustă.

Costumul femeiesc se compune din: „poale”, cusute cu „cipcă” sau „slinguițe”, largi, care se purtau pe sub „sugna”¹⁰⁵, ce acoperea corpul de la mijloc în jos, fiind decorată cu borduri cusute, chiar și acelea din material „dă cumpărat”.

„Spătoiu” (camașa) confecționat din material foarte fin („dă tinari”) avea cusături florale doar pe mâneci (alb pe alb / galben și mai târziu cu fir de aur) care ieșeau de sub „tieptari”-ul, ce se încheia cu niște clame de argint sau de aur, realizat din același material („cârțiță” - catifea foarte fină) ca și sugna / „zaghia”.

În cazul tinerelor, „sugna” și „spătoiu” erau o singură piesă.

Pe cap, femeile mai în vârstă, căsătorite, purtau „cârpă” (batic) care se lega sub bărbie. Era un sacrilegiu ca o femeie să apară fără cârpă / „zaghie” în public.

În timp ce tinerele, doar în vreme friguroasă aveau capul acoperit, în rest nu.

La sfârșitul secolului al XIX-lea au fost adoptate în costumele femeiesc tot felul de materiale ieșite din fabrici ce erau cusute după modele germane / ungurești.

Un cântec local atestă această realitate:

„Vinde mama crumpile
Și-m' cumpără zadie
Vinde mama cucuruz
Și-m' cumpără japan-blues.”

În vreme răcoroasă, toamna și iarna, femeile îmbrăcau „cârpă după cap” (din lână), cojoace din blană de oaie asemeni bărbaților, și-n picioare, în locul păpușilor, cizme (negre / roșii) ori „țapele” (cu tureac mai sus de gleznă). S-au adoptat, mai recent „viganu”, „viziclu” ș. a., „șuferinii” (salbă din monede de aur / argint, ce a devenit un argument pentru starea economică a familiei căreia-i aparținea purtătoarea).

Portul bărbătesc - de vară - se compunea din izmene (foarte largi), cămașă cu 10 - 15 cm mai lungă de la brâu, cu gură ce se încheia, la tineri, cu nasturi, și cu „chentari” în cazul bătrânilor, cu guler le cei dintâi și fără guler la bătrâni. Și izmenele și cămășile de sărbători erau cu cusături (alb pe alb) - pe piept - ornamentate.

Peste izmene băbății purtau și „zadie” (albastră, de lucru, și albă, de sărbători), iar bustul era îmbrăcat cu „zobon” (negru pentru bătrâni și mai deschis, din material „dă cumpărat”, pentru tineri). În picioare purtau păpuți la lucru / „ciuzli¹⁰⁶”, iar pe cap pălărie („clop dă păr” / „clop dă paie”).

Portul bărbătesc - de iarnă - comporta „cioarecii” și „sumanul”, căciula de piele de oaie neagră.

Se purtau și „tieptare” de blană, fie deschise, fie închise, încheiate într-o parte cu nasturi de piele pe umăr și sub brațul stâng. Erau frumos ornamentate precum cojoacele.

În picioare, cizme cu tureci tari cei mai tineri, sau moi, cei bătrâni. Și-n portul bărbătesc ca și-n cel femeiesc și-au făcut loc, cum se vede și din fotografii, elemente „dă cumpărat” („nădragi priceși”). Interesant de observat că atât tinerii, cât și bătrânii purtau mustață, iar bătrânii și părul lung.

¹⁰⁶ În graiul maghiar local „csuzsi”.

În timpul iernii îmbrăcau și „bundă” (până la călcâie) și aceasta foarte frumos cusută, asemeni cojoacelor; și pe vreme ploioasă purtau „buhai” (neornamentat, lăsat la culoarea lânii - albă / seină). Căciula și, mai apoi, gulerul de la „iancăl”, erau și din blană scumpă „dă Astrahan”.

Cu deosebire după primul război mondial îmbrăcămintea „s-o domnit” și-n cazul locuitorilor de la noi, ori că erau oameni mai școliți, ori că erau simpli țărani.

Costumul popular a rămas să fie folosit doar la ocazii mai deosebite, fie de către tineri fie de către copii sau bătrâni.

Și în spectacole folclorice sau de teatru.

Ce se prezenta în spectacol? Nu numai costume populare; se auzea cântecul, se admira jocul, se valorifica graiul pecican.

Pentru a cunoaște graiul pecican, vă oferim (în anexe) sub „motto”-ul „**Le datorez enorm**”, câteva mostre din culegerea pe care profesorul meu, Ioan L. Hedeșan, a realizat-o, culegere care în atâtea ocazii a stat la baza tot atâtor spectacole folclorice, pe care le-am montat în urma discuțiilor și sfaturilor sale: „*Dumnezo' să-l hodinească-n pace!*”

Veți constata că, asemenea portului, jocului sau melosului, și **graiul pecican** poartă amprente, atât ale subdialectului crișean cât și ale celui bănățean; spații din care, cum afirmam și-n alte rânduri, au urcat

sau coborât spre Peșca „viitorii ei locuitori”.

În acest sens se impun câteva sublinieri:

formele „conjuncte ale unor părți de vorbire: „numa”, „da”, ș. a;
formele „egale” (fonetic) de singular și plural: sg. „cociuță” = pl. „cociuță”,
în cazul femininelor;

pluralul „egal” (fonetic) a masculinelor/neutrelor: „pacurari” = „păcurari”
– la singular și plural;

terminația „-e” = „-ă” pentru plurale feminine: „școale” = „școală” (școli);
predilecția pentru forme inverse ale verbelor cu pronumele, „bată-te binele!”;

„mâncă-te-ar binele!” sau și cu formulare cu dativ-etic: „mânca-ți-l-ar
năpustu”, „mânca-mi-ți-l-ar pustia”;

forma perifrastică pentru m. m. ca perfectul: „s-o fost dus(ă)”, „s-o fost
ascuns(ă)”;

forme „populare” de viitor: „și mere”, „îi mere”, „m-oi duce”, „oi vidé”;
se poate observa și rostirea „deschisă” a lui „e” = „ea” (oi vidé” = oi
vedea”);

formele cu dativul etic, ale verbului „a fi” (ca-n graiul bănățean): mi-s („îmi
sânt”), vi-s („vă sânteti”), ni-s („ne sântem”): io mi-s peșcan!

Formele de dativ cu prepoziții: „dau apă la cai”.

Sigur mai sunt și alte fapte gramaticale ce ar putea fi amintite, dar noi
ne-am oprit la aceste câteva.

Mai multe sunt de zis în ce privește vocabularul: în această privință
vom spune că multe aspecte vizează „influența crișeană” și tot atâtea pe cea
„bănățeană”, la care se adaugă influența sârbă și foarte mult cea ungurească,
acestea ca o clară dovadă a conviețuirii pașnice între aceste populații ce s-au
perpetuat la Peșca (consultați glosarul anexă).

În ce privește fonetica ar fi de exemplificat cu câteva rostiri. Ele se întâlnesc
și-n graiul vecinilor (semlecani, șeitnani, măceni ori „dă dincolo dă Murăș”,
felnăcani, munărenți):

vocala „i” > „î, â” după consoane: „sâli”, „sâtă”, „zâc”

vocala „o” > dift. „uo”: „uoamini”, „uoasă”

vocala „e” > dift. „ie”: „fedieu”, „niepot”

vocalele finale „e” > „ă” și se formează „egalitatea” între singular și plural:

sg. „buză” = pl. „buză”, sg. „maț” > pl. „mață”

vocala „i” (semn al pluralului se afonizează: „morminț”, „părint”

consoana „m” > “mn”: “amniaz”, “mnierie”

articolul hotărât „-l” nu se rostește: „calu”, „pruncu”

interjecțiile de adresare către animale / păsări: „rica-rica” (rațe), „li – li – li”
(gâște”, „ța – ța = ți – ți” (porci).

Spațiul nu ne permite să detaliem, deși ar fi multe de spus.

Am încheia cu câteva observații privind sudăluile (înjurături) care în
majoritate sunt expresii, iar la sens le-am alătura blestemelor, în care intră
verbele „a mânca”, / „a bate”: „mânca-te-ar năpustu!” (năpasta), „mânca-l-ar
orbia!” („orbeț” > orbia), „bată-te Dumnezo!”, „mânci-te frasu!”, „mânca-

l-ar duba!” (prin batere de tobă se anunța licitația de pierdere a proprietății), dar și multe adresate animalelor: „mânca-te-ar jigăraia!” (câine), „mânci-te lupii!” (oaie), „mânca-l-ar cuțâtu!” (porc).

Parte dintre sudăului ș-au pierdut sensul de „pedeapsă” și au devenit, am zice, chiar „urări” (mânci-te binile!) sau transmit o doză de înțelegere a „vinovatului” („bată-te vina ta!”).

În zilele noastre, cu tristețe trebuie s-o spunem, înjurăturile au devenit „atracție” pentru vorbitori, ca de altfel și atâtea expresii triviale pe care nu dorim să le pomenim. De fapt de la violența în limbaj și până la violența fizică nu e decât un pas ... și câte nu se întâmplă și la Pecica! Ș-atunci te-ntrebi cum ar putea fi eradicat răul când televiziunea, radioul și presa scrisă oferă destule exemple negative, de manipulare, încât se ajunge ca relațiile umane să-și piardă latura sentimentală care făcea din indivizi oameni și-i apropia pe unul de celălalt. Lumea devine tot mai insensibilă, iar individul nu mai răspunde la durerile semenului său și nici nu se asociază cu el să-i rezolve necazurile. Au dispărut „divanurile” ținute „pă lavița de la uliță” și televizorul, chiar calculatorul, îi izolează pe oameni, îi țin pe indivizi în casă, nu se mai vede om cu om, „numai la piaț”, „la uspăț” și foarte rar la alte manifestări precum spectacolul / balul. Omul singur poate fi manipulat mult mai ușor, că de-ar fi mai mult în grup, s-ar găsi cine să-i deschidă ochii sau măcar de-ar mai citi:

„Tu-mi ești prietenă și soră, carte
Între coperte sunt filele de aur”
(Al. Andruțoiu)

Nu avem pretenția că în Glosarul aflat în anexă am inventariat toate cuvintele „peșcane”, parte dintre acestea fiind deja explicate pe parcursul expunerii sau la subsolul paginilor. Luați-le ca pe o întoarcere în timp, gândindu-vă că „cine nu-și cunoaște trecutul, nici viitor nu va avea”, sau savurați-le ca pe niște delicii lingvistice; credem cu tărie că e mai potrivit să recurgem la ele decât să adoptăm fie împrumuturi necesare, fie, o vai!, atâtea elemente de argou / de jargou.

Tinerilor le-am adresa invitația să ia cartea-n mână / dicționarul și să-și îmbogățească, românește vocabularul.

Și ca „aperitiv” vă oferim o „traducere” din grai în limba literară a unui

mini text, în întregime.

Tăt a biteri-am tras,
Biteri mare-am rămas.
Cine vre să fie lotru,
Să vină cu mine-n codru,
Să-i arăt io cum să fură,
Când îi negură și-i bură.
Calu sur atunci se fură,

Când îi negură și-i bură.

...

Domnule, solgai-birău,
Nu mă pedeaps-așa rău
Că-ț fur doi cai la hinteu.
Unu șarg și unu sur,
Numa lasă-mă să fur.
Că dă când nu am furat,

Masa-n birt nu s-o udat,	...
Nici dă vin, nici dă vinars	Domnule, ajutor de primar
Nici dă carne dă porc gras,	(subprimar)
Nici dă vin, nici dă pălincă,	[judecător comunal]
Nici dă carne dă junincă.”	Nu mă pedepsi așa rău (prea rău)
	Că îți fur doi cai pentru caleașcă.
Mereu am fost atras de furțișag,	Unul galben și altul sur,
Lotru mare-am și rămas.	Dar lasă-mă să fur.
Cine dorește să devină lotru,	Fiindcă de când n-am mai furat,
Să vină cu mine-n codru,	În birt n-am mai băut
Să-l învăț eu cum se fură,	Nici vin, nici țuică,
Când este negură și burnițează.	Nici n-am mâncat carne de porc (gras),
Calul sur atunci se fură	Nici n-am băut vin, nici țuică,
Când e negură și burnițează.	Nici n-am mâncat carne de vită.

Am putea crede că un astfel de text l-o fi cântat și răzvrătitul împotriva stăpânirii, biteria¹⁰⁷ era o formă de împotrivire, Iancu Bitancu / Suci (ortacul său), despre care pomenește și Petre Ugliș-Delapeșica, relatând o „legendă” auzită de la bodroganii cei bătrâni: „Pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în pădurea mare și deasă din apropierea satului, s-au cuibărit, din când în când, doi haiduci (n. n. *lotri*) vestiți în toată împrejurimea acestor sate de pe câmpie, cunoscuți sub numele de Suci și Iancu Bitancu.

Aceștia, prin tâlhăriile lor de o îndrăzneală nemaipomenită, câțiva ani de zile au băgat în groază mai ales pe bogătanii și pe domnii de pământ. Povesteau bătrânii satului, acum mai bine de șaiszeci de ani, că au auzit și de la bunicii lor despre isprăvile acestor doi haiduci din satul lor.

Haiducii erau văzui ca niște oameni aproape uriași, care prin înfățișarea lor băgau lumea în spaimă. Purtau bărbi mari ca și călugării, deseori se îmbrăcau în haine preoțești și, astfel, ajungeau să intre în curțile celor bogați, pe care îi storceau de galbeni și de arginți, cu care apoi ajutau familiile săracilor și necăjiților.

Fiecare haiduc avea câte două puști cu creme, totdeauna încărcate și săbii lungi și grele, bine ascuțite. La brâu aveau șerpăre de piele, câte patru-cinci pistoale sclipitoare. Se furi’au numai noaptea călări pe cai iuți ca vijelia. Nu umblau pe locuri bătătorite, ci numai prin locuri ascunse de ochii lumii. În fiecare sat își aveau locuri anumite unde poposeau peste noapte, fiind păziți în tot timpul cu mare grijă de oamenii lor. Aceștia erau foarte bine răsplătiți de către haiduci, cu galbeni și arginți.

Gazdele haiducilor erau totodată și spionii lor de mare încredere și nimeni nu bănuia cine ar fi iscoadele lor. Spionii îi anunțau prin diferite semne, când erau urmăriți sau încolțiți, și totdeauna scăpau de primejdie.

¹⁰⁷ (<magh. *betyár* = haiduc, erau persoane certate cu legile vremii, deci cu autoritatea locală și de stat, ulterior poporul oferindu-le caracteristici mistice, ca și eroilor basmelor populare)

Se întâmpla de multe ori, ca aceste iscoade, bine răsplătite, să-i dea pe mâna haiducilor, pe aceia care umblau să-i prindă pe ei. Așa povestea un bătrân, că acești haiduci au izbutit să pună mâna pe o ceată de cătane împărătești, care se găseau în căutarea lor. După ce i-au prins, ca să-și bată joc de ei, haiducii i-au legat de mâini și de picioare cu lanțurile, le-au luat toate armele și praful de pușcă, i-au dezbrăcau de haine, i-au aruncat într-o căruță, după care i-au îmbătat tuci. Îi duceau apoi până în apropierea mai marilor lor, îi dădeau jos din căruță, îndreptau caii cu căruța spre satul de unde au plecat, iar ei luau alt drum făcându-i urma pierdută.

Se zice că acești haiduci veneau din când în când în satul Bodrog să-și petreacă cu ortacii lor. Prinși și legați bine în lanțuri, au fost duși de către oamenii bogatului în temnița de la Arad, ca să fie judecați ... au ieșit nevătămați din temniță și au plecat în lumea cunoscută numai lor, fără să mai fi auzit cineva de numele lor” (Petre Ugliș Delapecica, *Scurtă monografie a sătulețului milenar Bodrogul-Vechi*, Buc. 1969, p. 21-23).

Că un sămbure de adevăr există privind această relatare nu ne îndoim, de vreme ce și-n literatura cultă (*Moara cu noroc* de Ioan Slavici¹⁰⁸) găsim acest tip de personaje! (Lică Sămădăul sau Rózsa Sándor, pe care-l pomenesc tradițiile ungrești c-ar fi acționat în zona noastră de locuire).

Graiul, comorile literare pe care vi le-am supus atenției, jocul cântecul și portul, toate (sincretismul folclorului!) au fost valorificate creator în spectacole gustate de public. Astfel, publicul s-a reîntâlnit cu nestemate uitate sau în latență, aflate în lada de zestre de la străbuni.

S-a a v u t mereu în vedere ceea ce ne-a transmis prin testamentul, afișat pe frontonul Casei Orășenești de Cultură, înv. Efrem Hedeșan, rămas înscris pe crucea mormântului său, din cimitirul „dântră Ardeleni”:
„PECICANI, PĂSTRAȚI-VĂ OBICEIURILE ȘI CREDINȚA AȘA CUM VI LE-AU LĂSAT MOȘII ȘI STRĂMOȘII VOȘTRI!”

¹⁰⁸ Romanele Rózsa Sándor; Rózsa Sándor lovát ugratja; Rózsa Sándor összevonja szemöldökét de Móricz Zsigmond descriu haiducia din pusta maghiară.

VI. 2. Activitatea cultural- artistică

Câteva spectacole au rămas de referință în repertoriul Ansamblului „Mureșul” și mai apoi a Ansamblului „Păstrătorii Tradiției”. La baza libretelor lor au stat atât „legenda” cât și „snoava¹⁰⁹”, „folclorul obiceiurilor calendaristice” – colindatul cu măști („Turca”), colindatul copiilor, colindatul propriu-zis, plugușorul, cântecele de stea – „folclorul celorlalte obiceiuri de peste an” – paparuda, corasta – „cântecele de seceriș”, cât și „folclorul obiceiurilor ciclului familial” – nașterea (Botezul) – nunta (repertoriul nupțial), mai puțin repertoriul funebru:

1. „Corindă, corindă”
2. „Nuntă de pe Murăș”,

¹⁰⁹ < magh. szava - cuvântul lui

De-a lungul vremii, s-au conformat și au răspuns plener îndemnului directori ai Căminului Cultural (Ioan Făgeanu, Traian Chevereșan „a lu Turcu”, Koncsek Jóska, ajutat de Szomorú Dezső, și soția sa, Panni, mai vremelnicii, Atanasie Șchiop, Mihai Zavoda, Romul Popețiu, Matei Peșilă, Doru Ioan Petescu (1966 – 2003, cu intermitențe) și atâția „activiști culturali”, membri ai Ansamblului „Mureșul” / „Păstrătorii Tradiției”, ai corului, condus de inimoșii consăteni: Ioan Laita, Ioan Chepețan, Ilie Popian, Atanasie Șchiop, ai formației de teatru, ai cărei sufletști, sub îndrumarea actorilor arădeni, Theodor Vușcan și Ioan Văran, au fost Elena și D^{imitrie} Sfât, Ioniță Faur, Pali Szedlak, Ioan Hedeșan, Octavian Puta, Felicia Chevereșan, Doru Petescu și atâția alții care de multe ori au trecut prin mari greutăți, au făcut sacrificii, să poată fi în slujba comunității locale.

„Corul reunit” al anilor ’50 a adunat cele mai bune voci provenite din „corul intelectualilor” (dirijor înv. Ioan Laita), din „corul meseriașilor” (dirijor înv. Ioan Chepețan), din „corul plugarilor” (dirijor înv. Ilie Popian) coruri ce, pe rând, dădeau și „răspunsurile” la „Slujba de Liturghie” în Biserica Ortodoxă Română din Pecica.

Vă oferim spre exemplificare și alte nume; îi amintim pe cei, care au fost invitați la „Întâlnirea de suflet” din 13 august 1999 și cu foste glorii ale sportului pecican din 14 august 1999, în fapt activiștii din perioada anilor ’70 – ’80.

SĂMBĂTĂ 14.08.1999 ORA 10^h-12^h
EXPOZIȚIE DE ANIMALE MICI, PĂSĂRI, CĂINI
STADION „WESTPETROM” TERENUL DE ANTRENAMENT
FINALA MICĂ „SPICUL DE AUR” (FOTBAL)
STADIONUL „WESTPETROM” ORA 18^h - MECIURILE DE GRUPE SE
DISPUTĂ ÎN PERIOADA 10-13.08.1999 CU ÎNCĂLZIRE ÎN 4 ORĂLE 18^h 30^h
INTĂLNIRE DE FOSTELE GLORII ALE
FOTBALULUI PECICAN
MIRCEA PETESCU, D-TRIG LONGER, STEFAN BAKOS,
KISS IANCSI, STURZA RUSU, GHEORGHE IANCU, PETRE
ȘCHIOPU, GHEORGHE CODOȘ, VASILE IANCU, ș.a.
„TERASA MUREȘULUI” - ORA 21^h 30^h
DISCOTECA TINERETULUI
CLUBUL „FORUM” ORA 22^h
SĂMBĂTĂ ȘI DUMINICĂ 14, 15.08. ARE LOC INTĂLNIREA
INTERNACIONALĂ DE RADIOAMATORILOR ORGANIZATĂ
DE RADIOCLUBURILE YOKQB - CLUBUL ELEVIILOR PECICA ȘI
YOKQD - ROMTELECOM

VI. 2. 1. Tabel nominal cu membrii ansamblului de cântece și jocuri „Mureșul – Pecica” - 1965 – 1999

Fete: Arselia (Pantea) Baicu, Dorina (Teretean) Pop, Sabina (Ugliș) Petcu, Emilia (Cosma) Luca, Doina (Tașcă) Creța, Emilia Miara, Emilia (Șerac) Ponta, Rodica (Bacalu) Juncan, Octavia (Cana) Crucean, Maria (Zoriti) Cristea, Maria Croitoru, Maria (Serac) Bîlc, Maria (Deliman) Pascu, Viorica (Chevereșan) Bențe, Valentina

(Chevereșan) Solomie, Doinița (Crucean) Brade, Doina (Brăștin) Pop, Viorica Igrîșan, Mariana (Fereștean) Iobb, Mariana (Bătrân) Șarba, Maria (Burtic) Pop, Mihaela Roman, Mirela (Truță) Moș, Maria (Hurait) Chiș, Voichița (Stoica) Crâsnic, Eleonora (Hodja) Butunoiu, Sabina (Cizmaș) Irimie, Dinca (Chicin) Hausel, Marinela (Ponta) Sărândan, Rodica (Iliuț) Andra, Rozalia (Galya) Karnis, Corina (Tașcă) Sărândan, Angelica Crampotici, Angelica (Pătruț) Mihale, Delia (Pătruț) Urban, Daruța (Oltean) Chevereșan, Teodora (Beliș) Juncan, Marinela (Ardelean) Zoriti, Mariana (Moldovan) Vădășan, Filofteia Pătrașcu, Gabriela Pătrașcu, Mariana (Ionaș) Nan, Magdalena (Voitilă) Șerban, Gheorghina (Chevereșan) Pataki, Felicia (Kondrat) Șiclovan, Viorica (Dragoș) Jaczkó, Elena (Hurait) Petescu, Daniela (Stanciu) Foghiș, Florica (Gal) Dufala, Dorina Vîrtaci, Liliana (Aldea) Cristea, Rodica (Aldea) Purda, Carmen Dobîndă, Micșunica (Hedeșan) Micle, Mărioara Igrîșan, Veronica (Mușoiaie) Curea, Oltița (Moldovan) Ghergar, Daniela Aconi, Sorina Borod, Vioara Hedeșan, Mărioara Damian, Francisca Funkenhauser, Dorina Popescu, Elena Balaș, Elvira Ponta, Tatiana (Moț)

13-15 AUGUST 1999
„PRAZNICUL DE PITĂ NOUĂ”
ÎN PROGRAM - VINERI 13 AUGUST 1999
„INTĂLNIRE DE SUFLET PESTE ANI”
MEMBRII ANSAMBLULUI DE CÂNTECE ȘI JOCURI
„MUREȘUL” CU FOȘTI ÎNDRĂGĂTORI ȘI SPRIJINITORI AI SĂI
MASĂ ROTUNDĂ: „FOLCLOR AUTENTIC...PERPETUARE...
ACTUALIZARE...VALORIFICARE CREATOARE
LA NIVEL SCENIC”
SĂLIȘIA DE POMENIRE ÎN MEMORIA CELOR DISPĂRUȚI
FOȘTI MEMBRI AI ANSAMBLULUI DE CÂNTECE ȘI JOCURI „MUREȘUL”
DEZVELIREA „PLĂCII TESTAMENT”
SALA CĂMINULUI CULTURAL - ORA 18^h 30^h
„MOARA CU NOROC”
SPECTACOL-CONCURS ÎN COLABORARE CU RADIO TIMIȘOARA
SELEȘTI VOCALI
ADRIAN STANCA, MARIA PETCHESCU,
VASILE CONTEA, TIBERIU CEIĂ, ș.a.
CONDUCEREA MUZICALĂ: SORIN DUMBRĂVĂ
PREZINȚĂ: EMILIAN DUMITRU ȘI GELO ȘIAN
CLUBUL „FORUM” - ORA 22^h 30^h
DISTRACȚIE PÂNĂ-N ZORI
INTRAREA 60.000 LEI/PERS. - RETINEȚI DE BILETE PÂNĂ ÎN 10.00.1999
LA DIRECTORUL CĂMINULUI CULTURAL

Moș, Tatiana (Nicula) Sárfi, Maria (Aconi) Zbora, Lămâița (Chevereșan) Muntoiu, Ioana (Belean) Dicu, Emilia Zaharia, Maria Șofineți, Sabina Sârcă, Ana (Pașcu) Barna, Maricica Tocaiu, Delia (Bila) Bîlc, Doina (Mariș) Mladin, Angelica Daniliuc, Livia (Hapca) Luțai, Felicia (Ștețcu) Tiriteu, Renata (Emandi) Banciu, Melania Igrîșan, Gheorghina (Galdea) Vîrtaci, Maria (Merfu) Maxa, Rujîța (Teretean) Tămășdan, Eva (Mihut) Kovács, Smaranda Puta, Felicia Chevereșan

Bărbăți: Gheorghe Zoriti, D^{trie} Sălăjan, Sabin Pera, Gheorghe Roman, D^{tru} Sîrcă, C^{tin} Andra, Radu Sărândan, Ioan Sărândan, Ioan Cizmaș, Traian Crucean, Nicolae Micle, Petru Roman, Traian Ponta, Gheorghe Irimie, D^{trie} Vîrtaci, Traian Micle (Puiu), Adrian Dufala, Nicolae Purda, Daniel Secianschi, Ionel Ponta, Dorel Dragoș, Eugen Curea, Radu Teretean, Valer Popa, Florin Șchiop, Mircea Aconi, Ioan Dragoș, D^{trie} Dragoș, Octavian Roman, Zeno Ponta, Teodor Tașcă, Traian Șiclovan, Ilie Tămășdan, Mihai Cora, Ștefan Opriș, D^{trie} Brăștin, Gheorghe Teretean, Sabin Tămășdan, D^{tru} Teretean, D^{trie} Sfât, Mihai Vîrtaci, D^{trie} Pătruț, Petru Lazăr, Alexandru Borcea, Augustin Mihale, Gheorghe Mihale, Emil Dobîndă, Radu Moholea, Radu Novac, Nelu Stana, Arcadie Juncan, Marian cristeia, Doru Stanciu, C^{tin} Zbora, Gheorghe Sarcă, Ștefan Cociubă, Ioniță Faur, Claudiu Sârcă, Gheorghe Petrișor, Petru Orga, Eugen Tocaiu, Petru Danci, Ioan Oltean, Ioan Juncan, Ion Baicu, Gelu Zavoda, Petru Rotar (Crăciun), Viorel Iobb, Traian Pușcaș, Mircea Ionel Igrîșan, Nicolae Moș, Vasile Mihale.

Muzicanți: Gheorghe Șchiop, Mihai Zavoda, Iosif Lipitor (Coia), Cornel Tanbor (Carci), Ioan Bănățan (Nelu), Gheorghe Bănățan (Oanea), Ștefan Roștaș (Toni), Daniel Craițar (Dănilă), Pavel Craițar (Sabin), Gheorghe Colompar (Grofu), Ladislau Colompar (Laci), Iacob Colompar (Bilti), Iuliu Vaștag (Iulius), Francisc Vaștag (Bercheș), C^{tin} Covaci, D^{tru} Borod, Florin Moș, Augustin Cionca, D^{trie} Moldovan, Iosif Colompar (Bilti II), Doru Rostaș, Albert Colompar, Ioan Cosma, Ghiță Varga, Teodor Tămaș, Petre Tămaș, Ștefan Craițar, (Pișta), Atanasie Șchiop, Alexandru Idul (Șani), Dan Sarca, Emil Șchiop, Ioan Lazăr (Așu), Ștefan Rostaș (Țiti), Andrei Ruja (Bandi), Traian Andra, Cornel Bănățan (Brili), Daroț Ștefan (Bibicu)

Au fost atunci **pomeniți la slujba de parastas**, oficiată de preot-paroh Mihai Ineoan: Ioan Gajore, Gh. Colompar (Grofu) I, Iosif Craițar (Trocea), Ioan Vaștag (Bercheș), Kálmán Dankó, Ștefan Kara (Potyan), Anton Rostaș (Țițiriga), Iosif Rostaș I (Rara), Iosif Rostaș II (Dubășu), Ioan Boldizsár, Alex. Gajore (Sandu), Ionel Marean, Traian Frățilă, Gheorghe Dragoș (Bogatu), Efreim Lipitor (Sica), Traian Neicu, Zoltán Gulácsi, Romulus Moldovan (Țapu), Ștefan Bănățan (Șteva), Trifan Lingurar, Ștefan Daroț (Caila), Szomorú Dezső, Elena Sfât, Ioan Hedeșan, Octavian Puta, Pavel Szedlak, Cornel Bănățan (Brili), Petru Idul (Peti), D^{tru} Roman, Tihamér Veres, Sabin Șchiop, Gyurkovits Andrei (Andriska).

Au activat în perioada 2000 – 2003

Alina și Anca Puta, Florina Dudaș, Alina Irimie, Claudia și Cristian Micle, Sorina Dragoș, Alina Codoș, Alina Mladin, Crina Fordon, Daniela Lelik, Dora Negru, Gheorghina Sârcă, Anca Țălan, Anca Chevereșan, Florentina Mândru, Răzvan și Adrian Barbu, Diana și Claudiu Vârtaci, Cosmin Czirko, Gabriel Rușeț, Cosmin și Laurențiu Ursache, Anca Molnar.

Unii dintre aceștia activează și astăzi: Daniela (Stanciu) Foghiș, Livia (Hașca) Luțai, soliste vocale, D^{tru} Borod, conduce orchestra populară din care fac parte: Iulius Vaștag, decanul de vârstă, Augustin Cionca, Florin Moș, Costică Covaci, Pavel Craițar. Alături de ei găsim în activitate pe foarte tinerii: Letiția Jurj și Octavian Borod, soliști vocali, Ionel Sima, instrumentist și peste douăzeci de dansatori ce se străduiesc să ridice la înalt nivel calitatea interpretativă: Adrian Decorzi, Adriana Berje, Iulian Crișan, Angelica Stoicovici, Simina Purda, Ionuț Pop, Paulina Dzitac, Ana Maria Simoniac, Claudiu Chira, Călin Csurovski, Mariana Novac, Cosmin Farago, Andreea Teretean, Alexandra Bîlc, Radu Ponta, Daniela Pușcaș, Cristian Stănciulescu, Gabriela Pușcaș, Liviu Fușteag, Teodora Deliman, Angel Micle, care s-au făcut cunoscuți în județ, au participat la spectacole televizate și ținesc să-i depășească pe înaintași.

Câteva repere privind drumul unui ansamblu („Mureșul” – 1966 – 2000)

martie 1966:

- director al Căminului Cultural este numit prof. D. I. Petescu
- exista atunci o formație de jocuri populare pe care o „anima” înv. Viorica Hedeșan, formată, în majoritate, din foști elevi, dar și alții – îi socotim „membri fondatori”; acompaniau doar doi instrumentiști – Iosif Craițar – vioară – și Sabin Șchiop – acordeon.
- au fost „mobilizați” apoi aproape toți instrumentiștii ce trăiau în localitate.

mai 1966:

- a avut loc primul spectacol, însemnând de fapt nașterea ansamblului, pe scena Căminului Cultural din Secusigiu
- au urmat atâtea altele în aproape toate localitățile județului: în perioada 1971 – 72
- s-a ajuns la o medie de un spectacol pe săptămână!

mai 1969:

- ansamblul susține spectacole în R. S. F. Iugoslavia
- au urmat apoi, din doi în doi ani, altele în R. P. Ungaria, Franța.

august 1969:

- participă la finala pe țară (București) a Concursului Național al formațiilor de amatori, au urmat participări la festivaluri regionale (Festivalul județelor

Au activat în perioada 2000 – 2003

Alina și Anca Puta, Florina Dudaș, Alina Irimie, Claudia și Cristian Micle, Sorina Dragoș, Alina Codoș, Alina Mladin, Crina Fordon, Daniela Lelik, Dora Negru, Gheorghina Sârcă, Anca Țălan, Anca Chevereșan, Florentina Mândru, Răzvan și Adrian Barbu, Diana și Claudiu Vârtaci, Cosmin Czirko, Gabriel Rușeț, Cosmin și Laurențiu Ursache, Anca Molnar.

Unii dintre aceștia activează și astăzi: Daniela (Stanciu) Foghiș, Livia (Hapca) Luțai, soliste vocale, D^{tru} Borod, conduce orchestra populară din care fac parte: Iulius Vaștag, decanul de vârstă, Augustin Cionca, Florin Moș, Costică Covaci, Pavel Craițar. Alături de ei găsim în activitate pe foarte tinerii: Letiția Jurj și Octavian Borod, soliști vocali, Ionel Sima, instrumentist și peste douăzeci de dansatori ce se străduiesc să ridice la înalt nivel calitatea interpretativă: Adrian Decorzi, Adriana Berje, Iulian Crișan, Angelica Stoicovici, Simina Purda, Ionuț Pop, Paulina Dzitac, Ana Maria Simoniac, Claudiu Chira, Călin Csurovski, Mariana Novac, Cosmin Farago, Andreea Teretean, Alexandra Bîlc, Radu Ponta, Daniela Pușcaș, Cristian Stănciulescu, Gabriela Pușcaș, Liviu Fușteag, Teodora Deliman, Angel Micle, care s-au făcut cunoscuți în județ, au participat la spectacole televizate și țintesc să-i depășească pe înaintași.

Câteva repere privind drumul unui ansamblu („Mureșul” – 1966 – 2000)

martie 1966:

- director al Căminului Cultural este numit prof. D. I. Petescu
- exista atunci o formație de jocuri populare pe care o „anima” înv. Viorica Hedeșan, formată, în majoritate, din foști elevi, dar și alții – îi socotim „membri fondatori”; acompaniau doar doi instrumentiști – Iosif Craițar – vioară – și Sabin Șchiop – acordeon.
- au fost „mobilizați” apoi aproape toți instrumentiștii ce trăiau în localitate.

mai 1966:

- a avut loc primul spectacol, însemnând de fapt nașterea ansamblului, pe scena Căminului Cultural din Secusigiu
- au urmat atâtea altele în aproape toate localitățile județului: în perioada 1971 – 72
- s-a ajuns la o medie de un spectacol pe săptămână!

mai 1969:

- ansamblul susține spectacole în R. S. F. Iugoslavia
- au urmat apoi, din doi în doi ani, altele în R. P. Ungaria, Franța.

august 1969:

- participă la finala pe țară (București) a Concursului Național al formațiilor de amatori, au urmat participări la festivaluri regionale (Festivalul județelor

de pe Mureș) și la aproape toate manifestările organizate în județul Arad.

august 1981:

- obține locul I în finala festivalului Național „Cântarea României” (Deva), când au urcat pe scenă cca. 80 de persoane.

- (această perioadă ar însemna cea de vârf a ansamblului; în câteva rânduri s-a renunțat la contribuția instructorului (!) și tot de atâtea ori s-a reluat de la zero, activitatea.)

ianuarie 1990:

- prof. D. I. Petescu își reia locul de director al Căminului Cultural și instructor ... și au loc și alte schimbări.

Ansamblul a însemnat o adevărată familie, s-au născut acolo familii: C^{tică} și Rodica Andra, Gh. și Sabina Irimie, Puiu și Micșunica Micle, Radu și Marinela Sărăndan, Nelu și Corina Sărăndan, un centru de educație civică, membrii săi contribuind și prin muncă voluntară în folosul comunității (repararea autobuzelor, lucrări de amenajare la Clubul „Forum” și apoi racordarea la apă și canal. S-au remarcat în această ordine de idei: Traian Crucean, Gh. Zoriti, D^{tric} Vârtaci, șoferii Petru Orga, Ioniță Faur, Petru (Mircea) Lazăr, mecanicii Gh. Petrișor, Gáspár Józsi, Eugen Curea, D^{tru} Sârcă, femeile de serviciu, plătite cu sume derizorii: Valeria Tașcă, Virginia Burtic, Rozalia Lazăr, Beke (Sata) Erzsi și atâtea alții.

VI. 2. 2. Activitatea cultural-artistică în imagini

Școala de fete, o adevărată „Școală populară de artă”. „Cursantele” învățau să coase, să țese, să facă mâncare.

(în fotografie: în picioare, de la dreapta înv. director Livia Ghebeleș, Elena Cizmaș, Draghina Petescu.)

Promoția Școlii de fete din anul școlar 1942-43. Pe scaune, de la stânga: înv. dir. Livia Ghebeleş (a doua), preot Ioan Popescu, înv. Draghina Petescu, înv. Ecaterina Aconi. În prim plan, de la stânga: Sandica (Crucean) Petrișor, Lucia (Ponta) Tașcă, dr. Marius Aconi, Letiția (n. Ponta) – a lu' Arsa lu Lenca, Valentina Ponta (mama preotului Ioan Ponta (Parohia Iratoșu)).

Pe scaune – de la stânga: înv. Draghina Petescu, Delia Moldovan, Livia Ghebeleş, Elena Cizmaș; în rândul al doilea: Ielinuța (Emandi) Galu, (stânga) Arselia (Crucean) Roman (dreapta).

Pe scaune (de la stânga): înv. Stepici, L. Ghebeleş, Delia (Ghebeleş)
Kenedy, D. Petescu; Ioan Ghebeleş.

Tradiția tablourilor de absolvire a fost urmată și-n Școala Elementară
(Școala de 7 ani) din Pecica.

Catalina (n. Deliman) Pascu, la microfon, în spectacolul de vizionare în vederea plecării în Iugoslavia (Pecica 1971)

Marinela (Ponta) Sărăndan
încântă publicul din Uzdin cu
melodii din repertoriul pecican.
Conducerea muzicală: Ioan
Gajore (Lali), 1971

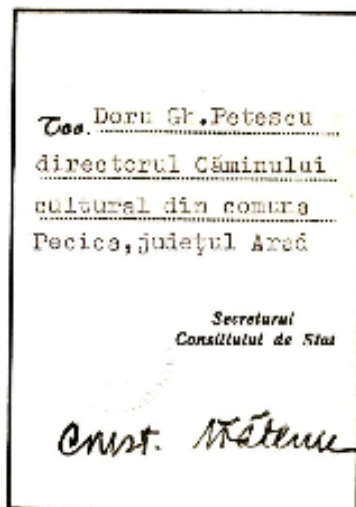
Ansamblul „Mureșul” pe scenele Festivalului Național „Cântarea României”; secvențe din spectacolul „Anotimpurile satului”. Conducerea muzicală Gh. Șchiop, Ladislau Colompar

Ansamblul „Mureșul” la intrarea în Neptun (1972 – Festivalul Național de Folclor, Mamaia. A prezentat spectacolul „Nuntă de pe Mureș”.

„Medalia Meritul Cultural – clasa a II-a – i-a fost acordată prof. Doru Ioan Petescu ... și pentru „libretul spectacolului Nuntă de pe Mureș”.

Elena Petescu – solo voce; Gh. Șchiop – conducerea muzicală în spectacolul „Anotimpurile satului” (Franța 1980)

Orchestra Ansamblului „Mureșul” (Timișoara 1983 – Finala Festivalului Cântarea României) Conducerea muzicală: D^{nu} Borod (De la stânga Gh. Colompar, Ladislau Colompar, Augustin Cionca, la contrabas, Iulius Vaștag, D^{nu} Borod, Ștefan Rostaș (Titi), Alexandru Gajore (Sandu), Ionel Marean, Ștefan Rostaș (Toni)

Formația de jocuri (promoția 1966) Acompaniament muzical: Sabin Șchiop, Iosif Craițar (Trocea) – nucleul Ansamblului „Mureșul” animat de înv. Vioara Hedeșan

Florin Moș și D^{tnu} Borod la debutul în Orchestra Ansamblului „Mureșul” sub conducerea muzicală Traian Neicu (la microfon Felicia (n. Kondrat) Șiclovan

Membrii Ansamblului „Mureșul” (poză pentru afiș)

Suită de jocuri din Oaş (Uzdin 1973)

Suită de jocuri româneşti de la Pecica (Gyula 1979)

Suită de jocuri din Bistrița-Năsăud (Gyula 1979)

Formația de jocuri maghiare, nucleul viitorului „Búzavirág”

Ansamblul „Mureșul”
pe scena Festivalului
„Hercules ’72 – Băile
Herculane (în prim plan,
stânga: Traian Ponta
(Gaia)

În parada costumelor pe străzile Clujului (Festivalul Jocului Fecioresc din Transilvania) reprezentând județul Arad

Reprezentanții județului Arad, la Festivalul Jocului Fecioresc din Transilvania (în fața Bibliotecii Universitare din Cluj.)

(Fotografie de grup) Ansamblul „Mureșul” (Timișoara 1983 – în curtea actualului sediu al RTV Timișoara)

Prof. Doru Ioan Petescu, directorul Căminului Cultural (în două ipostaze): prezentând invitații la „Praznicul de Pită Nouă”, pregătindu-se pentru filmări („Pădureanca” după Ioan Slavici). În plan îndepărtat (cu spatele) actorul Ioan Haiduc.

„Veterani” ai ansamblului „Mureșul” pe scena „Praznicul de Pită Nouă”
(de la dreapta: Doru Petescu, D^{tr}ie Vârtaci, Adrian Dufala, Gh. Purda)

Suită de jocuri românești – „Șicula – Ineu”

Suită de jocuri românești – „Bistrița-Năsăud” (se disting în foto: Rozalia
(n. Galya) Karnis, Traian Crucean, Ioan Cizmaș, Gh. Zoriti)

De la dreapta:
Anca Chevereșan,
Alina Mladin, Dora
Negru, (ultima)
Alexandra Țălan
(panultima) Alina
Codoș

De la stânga:
Cl. Pipa, F.
Orz, C. Nistor,
Gh. Toader (în
fața primăriei
Woluwe- Saint-
Pierre – Belgia)

Claudiu Pipa rostind
„dăscântecul turcii”;
„turca” o juca Gh.
Toader

În spectacol, în sala Primăriei Woluwe-Saint-Pierre,
profesorii D. Petescu și Elvira Ponta

De la stânga:
Alina Irimie,
Alina Codoș,
Mihaela Copil,
Alina Mladin,
Dora Negru

D. Petescu, Jacques Vandehaute (primarul localității Woluwe-Saint-Pierre, cartier al Brusselului, comună înfrățită cu Pecica), Elvira Ponta, Benoît Cerexhe (viceprimar), ambasadorul României în Belgia cu soția.

„Păstrătorii
Tradiției” și
„Búzavirág”, după
spectacolul susținut
în Sala Festivă a
Primăriei Woluwe-
Saint-Pierre alături
de Benoît Cerexhe
și Evelyn Habig,
oficiali belgieni,
gazde timp de o
săptămână, în fața
Primăriei.

„Păstrători ai
tradiției”; în
prim plan Anca
Chevereșan,
Alexandra Țălan

Ambasadorii
cântecului
românesc (de
la Pecica) în
Belgia: D^{tru} Borod,
Augustin Cionca,
Florin Moș, Iuliu
Vaștag, Costică
Covaci.

Câțiva dintre membrii „delegației românești” în Franța (1974). În prim plan: Gh. Balint – acordeon și Anton Covaci – vioară; în plan îndepărtat: Doina Mariș – stânga – Zoltán Gulácsi, Petrica Pașca – centru –, Florica

Duma – cu pălărie. Atunci Ansamblul „Mureșul”, pentru o lună a devenit „Doina Mureșului” al Casei de Cultură Arad, avându-i colaboratori pe câțiva filarmoniști.

Orchestra Populară „Păstrătorii Tradiției, pe scena Galei „Comori Folclorice” Brad 2002: Fl. Moș, A. Cionca, I. Sima, D^{tru} Borod, I. Vaștag I, I. Vaștag II, C^{tică} Covaci, Pavel Craițar.

„Rezultatele” participării la Festivalul „Comori Folclorice” – Brad

VI. 2. 3. Formația de teatru

Secvență din spectacolul „Fata de birău” de I. Slavici, cu care chiar dacă nu ne-am încadrat în repertoriul Festivalului „I. L. Caragiale” am obținut „Premiul Revistei Săteanca” și în emisiunea „Teatru la microfon”, maestrul emerit al artei, C^{tin} Moruzan, a prezentat Formația de Teatru a Căminului Cultural din Pecica.

Sală plină, la premiera cu „Fata de birău” de I. Slavici în regia actorului Teodor Vușcan (Teatrul de Stat Arad) admirând atât jocul actorilor cât și decorul „în stil pecican” și costumele „peșcănești”.

Formația de Teatru: (în prim plan) Dtrie Sfăt, Pavel Szedlak, Ioniță Faur, (în picioare) Ioan Hedeșan, Elena Sfăt, T. Vușcan, Vioara Hedeșan, Felicia Chevereșan, Doru Petescu (lipsește Octavian Puta)

Poza de grup după vizionarea spectacolului de către maestrul Ctin Moruzan (Radio Buc.) (de la stânga: Octavian Puta, Smărăndița Puta, Ctin Moruzan, D. Petescu, Vioara Hedeșan, Elena Sfăt, Pavel Szedlak, Ioan Hedeșan, (jos) Dtrie Sfăt, (lipsește Felicia Chevereșan și Ioniță Faur)

VI. 1. Nimeni și nimic nu e de neînlocuit¹

Casa de Cultură din Pecica și unii dintre constructorii din 1962

Activitățile socio-culturale merg înainte ca și viața. Chiar dacă în anul 2003 s-a schimbat directorul Căminului Cultural, activitatea cultural-artistică și intelectuală a continuat. În ultimii ani au avut loc destule modificări, atât în ce privește administrația, cât și activitățile desfășurate în această instituție publică.

În toamna anului 2003 au început repetițiile, un nou grup de elevi de gimnaziu sub conducerea profesoarei Daniela Mone, care constituie actualul ansamblu „Păstratorii Tradiției”, învățând suita de dansuri locale. După plecarea doamnei profesoare Daniela Mone, a venit doamna profesor Alina Covaci pentru a continua pregătirea ansamblului. Doamna profesoară Alina Covaci a pus în scenă suitele de Secusigiu

și Valea Mureșului și împreună cu Gheorghe Mladin, suita de Bihor. În toată această perioadă am beneficiat de ajutorul domnului Viorel Nistor, coregraful județului.

Din anul 2006 domnul profesor Doru Ioan Petescu a revenit ca instructor coregraf al ansamblului, punând în scenă suitele: Banatul de Munte, Suita de Oaș, Suita de Bistrița, precum și dansul local „Lența”, dans specific orașului nostru.

---

¹ Autor: prof. Sfăt Alin, director Casa de Cultura

Acompaniamentul a fost asigurat de orchestra condusa de Dumitru Borod și formată din: Florin Moș, Augustin Cionca, Marin Constantin Covaci, Mădălin Corne, Iulius Vaștag, Teodor Tămaș și Pavel Craițar.

În această perioadă soliști vocali au fost: Valer Blidar, Daniela Foghiș, Letiția Jurj, Livia Hapca, Octavian Borod. Din anul 2003 au făcut parte din formația de dansuri următorii: Adriana Breje, Angela Stoicovici, Alexandra Bâlc, Andrea Teretean, Paulina Dzițac, Daniela Pușcaș, Ana-Maria Simoneac, Teodora Deliman, Gabriela Pușcaș, Simina Purda, Mariana Novac, Călin Csurovski, Cristian Stănciulescu, Radu Ponta, Claudiu Chira, Iulian Crișan, Ionuț Pop, Cosmin Farago, Liviu Fușteag, Angel Micle, Adrian Decorzi, Marin Stan, Dorin Stan, Denisa Chirali, Andreea Urban, Raluca Chirali. Mulți dintre aceștia fiind activi și acum.

În toată această perioadă, ansamblul „Păstrătorii Tradiției” a dat spectacole în localitate la „Praznicul de Pită Nouă”, Ziua Orașului, Zilele Aradului. În anul 2006 a avut loc la Brad festivalul „Comori Folclorice”, unde orchestra Ansamblului a obținut locul trei, iar grupul instrumental, împreună cu

domnul Cionca Augustin, au obținut un premiu special.

Atât în anul 2006, cât și în anul 2007, ansamblul „Păstrătorii Tradiției” a fost prezent de mai multe ori la posturile de televiziune: TRV2 Timișoara și INFO TV Arad.

Începând cu data de 22. 07. 2004, conform Hotărârii Consiliului Local nr. 58, Căminul Cultural își schimbă titulatura în Casa de Cultură, fapt ce a dus la o diversificare a activității.

Datorită sprijinului acordat de Administrația locală, Casa de Cultură, a beneficiat de fonduri suplimentare care au permis refacerea instalației electrice, refacerea scenei, zugrăveli interioare, construirea unui grup sanitar modern, precum și angajarea unui muncitor de întreținere și plata corepetitorilor.

În cadrul Casei de Cultură, funcționează Biblioteca Orășenească cuprinzând peste 19 000 de volume, cu program zilnic, aici fiind organizate lansări de carte precum și recenzii de carte.

În cadrul Casei de Cultură activează o trupă de brake-dance, compusă

ROMÂNIA
JUDEȚUL ARAD
ORAȘUL PEȘCA
CONSILIUL LOCAL

HOTĂRÂRELE nr. 58

din 22.07.2004

**PRIVIND ÎNFIȘĂRIA „CASEI DE
CULTURĂ” A ORAȘULUI PEȘCA**

CONSILIUL LOCAL AL ORAȘULUI PEȘCA, învitat în prealabil
să participe) din data de 22.07.2004

Având în vedere:

- raportul domnului ȘTEF ALIN director al Casei de Cultură
Peșca, prin care propune înfișarea „Casei de Cultură”
prevăzută în Legea nr. 83/2004 pentru stabilirea de etape a unor
cărămizi
prevăzută în O.U. din Legea nr. 292/2003 privind organizarea și
funcționarea apărărilor culturale și normele metodologice privind
desfășurarea activităților specifice apărărilor culturale
- raportul Comisiei pentru învățământ, știință și familie, cultură, sport
și protecție socială, protecția copilului, activități sportive și de agrement,
cultură „peșca” a J.L. consilierilor, din cui 27 au fost prezentați 28
membrii. - Decizia consilierilor Ștef Ștefan și alții.
- Decretul nr. 48/2003 din Legea 223/2003 Legea administrației
Publice Locale.

HOTĂRÂȘTE

ART.1. - Se aprobă înfișarea „Casei de Cultură” a orașului
PEȘCA

ART.2. - Cu drept de înalțare a prezentei se încredințează
prezentul proiect consilierilor:

- Profeșorul învățării din cadrul Serviciului școlar și consilierii
domnului ȘTEF ALIN director al Casei de Cultură Peșca.

PREȘEDINTELE CONSILIULUI

ȘTEF ȘTEFAN

SECRETAR GENERAL

Nimeni și nimic nu e de neînlocuit din următorii: Stelian Paul Bulzan, Cosmin Farago, Călin Csurovschi, Cristian Stănciulescu, Tibor Handula, Gabriel Dufala, Romulus Bulzan, Adrian Dufala, Cristian Maxa, Paulina Dzițac și Roxana Muncuț, care au participat la mai multe spectacole, baluri ale bobocilor și spectacole în Municipiul Arad. În vara anului 2007, împreună cu Paula Cordea și Florin Mariș au participat la Festivalul de Muzică Ușoară de la Mamaia, secțiunea creație, ocupând locul trei, cu melodia compozitorului Cristian Faur.

La impulsul domnului Primar Iustin Cionca, în urmă cu peste 2 ani, prin Casa de Cultură, s-a declanșat acțiunea de scriere a acestei monografii. Doresc pe această cale să mulțumesc tuturor

celor care au colaborat și se regăsesc în această lucrare.

În toată această perioadă, Casa de Cultură a colaborat cu mai mulți artiști și instituții culturale cum ar fi: Teatrul de Marionete Arad, Teatrul de Stat Arad, Ansamblul folcloric „Banatul” din Timișoara, „Doina Mureșului” Arad, „Rapsozii Zărandului”; formațiile: Simplu, Akcent, Andra, Alex și de asemenea cu Radu Moș cu fetele sale și mulți alții.

Casa de Cultură a strâns relațiile de colaborare cu Asociația „Búzavirág”, alături de care ansamblul „Păstrătorii Tradiției” au dat mai multe spectacole în diverse ocazii. De asemenea, o colaborare foarte bună există cu Clubul Elevilor, materializată prin organizarea concursului Județean de Folclor „Identitate și Tradiție”.

În ultimii ani a devenit o tradiție ca în 23 decembrie să sărbătorim Crăciunul împreună cu grupurile vocale și corurile Bisericești din oraș.

O dată cu intrarea în U. E., în orașul nostru Revelionul se sărbătorește în stradă alături de oficialități și locuitori.

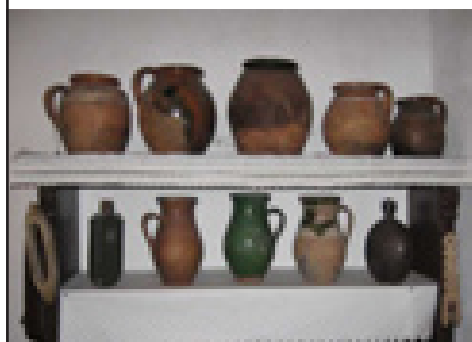
Dacă este să vorbim despre activități desfășurate în/prin Casa de Cultură, este suficient să prezint următoarele date:

- în anul 2004 44 de acțiuni
- în anul 2005 69 acțiuni
- în anul 2006 90 acțiuni

În prezent, una din preocupările Primăriei și ale Casei de Cultură este trecerea cât mai rapidă la reabilitarea clădirii, proiectul fiind deja terminat, urmând ca în curând să înceapă lucrările. La terminarea lor, orașul nostru va avea o Casă de Cultură la standarde Europene.

Obiecte tradiționale

Viața culturală maghiară din Pecica¹

Elementele unei culturi sunt atât spirituale cât și materiale.

Baza vieții culturale – și a celei maghiare pecicane – se înrădăcinează în spiritualitate. Spiritualitatea maghiară locală pleacă de la biserică și școală și o vedem materializată în clădiri impunătoare, cum ar fi fosta primărie a Pecicai Maghiare (apoi policlinică, actualele cabinete medicale individuale), sediul Plasei Pecica (actualul Centru de Îngrijire și Asistență Pecica), clădirea Școlii generale nr. 2 (hotel până în 1910), precum și a Bisericii romano-catolice. Aceste edificii s-au putut realiza pentru că maghiarii din localitate au avut cunoștințe temeinice și devotament pentru o producție materială calitativă și profitabilă.

Comunitatea maghiară pecicană a avut în permanență edili care s-au ocupat de organizarea comunității, ca sursă a bunăstării spirituale și materiale. Acești edili s-au preocupat de organizarea unor asociații, în care localnicii s-au putut întâlni pentru a fi promotorii noului.

În 1900, în Pecica Maghiară funcționau:

–Asociația Civică pentru Independență – Pécskai Polgári Függetlenségi KÖR, care i-a reunit pe cei mai buni și mai înstăriți agricultori maghiari. Această asociație dispunea de un cerc de lectură și de un restaurant cu jocuri de societate;

– Asociația Casino – Pécskai Casino Egyesület era frecventată de intelectualitatea locală, maghiari și români, precum și de comercianți;

PRIMĂRIA COMUNEI PECICA
COMISIA PENTRU APLICAREA LEGII 10/2001
NR.115 DIN 15.11.2002

DE ACORD
PRIMAR
CIONCA ARGHIR IUSTIN

REFERAT

Privind fundamentarea Dispoziției Primarului Comunei Pecica pentru restituirea în natură a imobilului din Pecica intravilan -casa nr.17, CF 16 Rovine top A+2

PROPUNEM

Restituirea în natură a imobilului situat în Pecica intravilan -casa nr.17, CF 16 Rovine top A+2 în suprafață de 762 mp.

MEMBRII COMISIEI:
COORDONATOR
MEMBRU

SECRETAR
VICEPRIMAR
CONSILIER JURIDIC
REFERENT
INSPECTOR

FĂRCAȘ CRISTIANA
NAGY ȘTEFAN
HORVÁT LUCIA
SCHWARTZ ELISABETA
BOLDISZAR ȘTEFAN
JUNCAN DORINA

DISPOZIȚIA NR.749
DIN 21.11.2002

Privind restituirea în natură a imobilului din Pecica intravilan înscris în CF 16 Rovine cu nr. top A+2 casă în suprafață de 762 mp

DISPOZIȚIA NR.750
DIN 21.11.2002

Privind restituirea în natură a imobilului din Pecica intravilan înscris în CF 15 Rovine cu nr. top A+5 16b/2 casă, curte și grădina suprafață de 574 mp

PRIMAR
CIONCA ARGHIR IUSTIN

SECRETAR
FĂRCAȘ CRISTIANA

– Corporația meșteșugarilor, înființată în anul 1886, cuprindea meseriași maghiari și români și avea și un cor.

Imobilele corporației au fost retrocedate Asociației Meseriașilor prin dispozițiile primarului, emise de viceprimarul Nagy István în baza referatului comisiei de drept, la data de 15 noiembrie 2002.

Retrocedarea a fost precedată de un șir întreg de hotărâri adoptate de Consiliul Comunal, în cei zece ani premergători, fără de care actul nu s-ar fi putut realiza.

Primăria fostei comune Pecica Maghiară, azi cabinete medicale, construit în 1838.

Drapelul pompierilor civili din Pecica Maghiară

– Asociația Pompierilor Civili din Pecica Maghiară a fost înființată în 1887;

Asociația de pompe Funebre

– Asociația de Pompe Funebre, fondată în 1869.

Puterea, rolul și importanța acestor organisme locale neguvernamentale, bazate pe cooperarea și întraajutorarea membrilor societății maghiare pecicane este evidentă, dacă ne uităm la edificiile sediilor lor, clădiri impunătoare situate în inima localității.

În acest moment nu cunoaștem împrejurările înființării, dar nici detaliile funcționării acestor asociații. Acestea vor putea fi elucidate pe baza unor cercetări viitoare.

Asociațiile Casino, KÖR și Corporația organizau periodic, dar și cu anumite ocazii speciale, baluri, cu invitații tipărite în tipografia din localitate, ofereau cadru propice pentru petrecerea timpului liber, precum și pentru discuții privind viața economico-socială de zi cu zi.

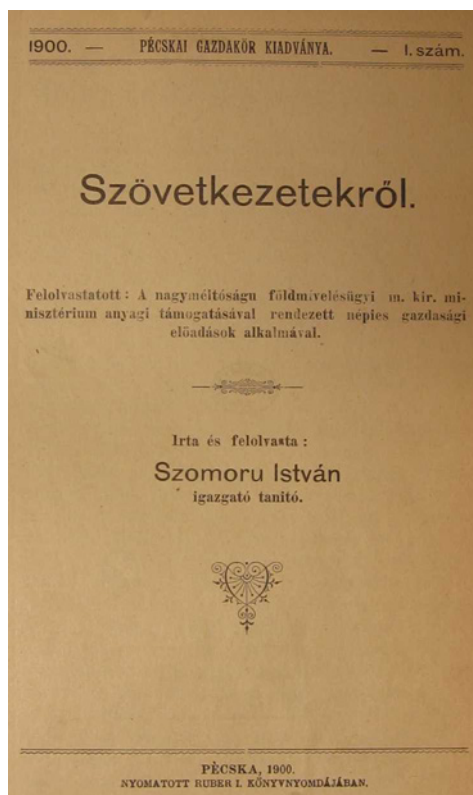
Aceste organizații și-au putut îndeplini menirea până la instaurarea regimului totalitarist de după 1945. La sfârșitul anilor '40, aceste asociații au fost îndepărtate forțat din sediile lor, care au primit altă destinație. Astfel, autoorganizarea societății locale maghiare a avut de suferit, comunitatea fiind

lipsită cu forța de liderii devotați și autentici.

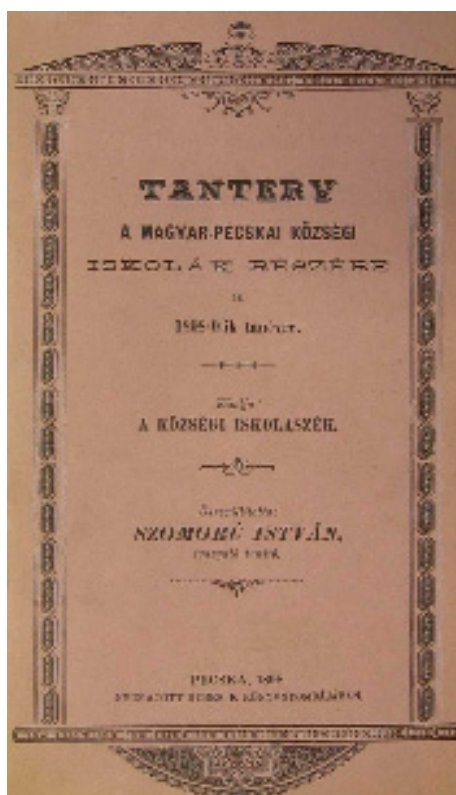
Intellectualitatea maghiară locală a fost în permanență prezentă în aceste asociații. Învățătorii vremii, pe lângă retribuție beneficiau și de o suprafață de teren agricol, astfel erau preocupați și de îndeletnicirea de bază a localnicilor. Ei au avut ca sarcină de serviciu și promovarea noului în domeniul economic, agricol și comercial, fiind și dascăli ai Școlii de meseriași și comercianți. Școala de ucenici a fost condusă de un colectiv compus din dascăli și ediliu Corporației Meseriașilor.

Am găsit chitanța prin care un învățător și-a achitat cotizația de membru al Asociației Casino.

Între anii 1890 – 1930, în Pecica Maghiară a funcționat tipografia lui Ruber E., ulterior a lui Ruber István. Această tipografie a asigurat tipăriurile

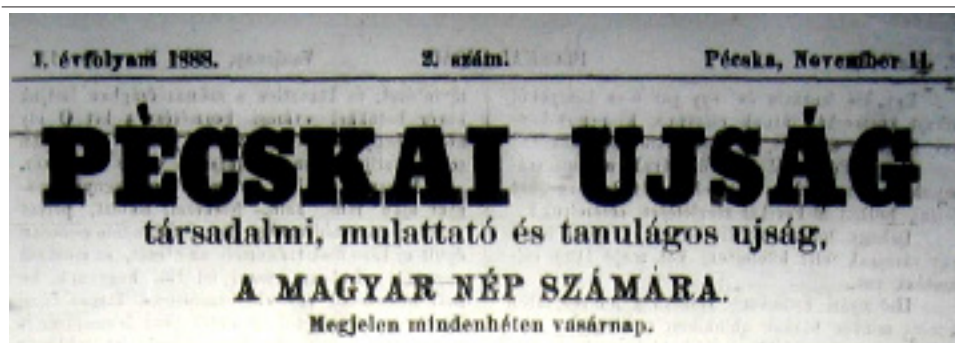
Despre Cooperative

Programa școlară pentru școlile comunale din Pecica Maghiară

solicitate de instituțiile, dar și de întreprinzătorii din localitate. Aici s-au tipărit cărți, precum și cele șase publicații săptămânale¹, după cum urmează:

¹ Publicații găsite de informaticianul Nagy Ákos și drd. Zabán Márta în Biblioteca Națională Szeéchenyi din Budapesta, fondul de microfilme FM3/ 4948, 1658, 1661 și 5702.

Pécskai Újság – Társadalmi, mulattató és tanulágos újság a magyar nép számára – Ziarul de Pecica – ziar de divertisment și învățăminte pentru poporul maghiar, 4 noiembrie 1888 – decembrie 1889, numerele 1 – 9, respectiv 1 – 16, 40 – 52.

Jövönk – Társadalmi és közművelődési heti közlöny – Viitorul nostru – publicație săptămânală de cultură și societate, 31 octombrie 1897 – 31 decembrie 1899, numerele 1 – 9, 1 – 52 și 1 – 53.

Pécska és vidéke – Vegyes tartalmú hetilap – Pecica și împrejurimile, săptămânală cu conținut mixt, 9 martie 1902 – 20 iulie 1902, numerele 1 – 20.

Pécskai Újság – Társadalmi, mulattató és tanulságos újság a magyar nép számára – Ziarul de Pecica – ziar de divertiment și învățăminte pentru poporul maghiar 24 august 1902 – 27 septembrie 1903, numerele 1 – 19 și 1 – 39.

Pécskai Hírlap, Társadalmi és közgazdasági hetilap – Curierul Pecican, Săptămânal de societate și economie, 19 martie 1905 – 16 februarie 1908, numerele 1 – 42, 1 – 2 (3?), 1 – 52 și 1 – 7.

Pécskai Újság, probabil 7 numere, 1930.

Aceste publicații sunt surse foarte importante privind viața locuitorilor Pecicăi din epocă și urmează să se găsească cineva care să le valorifice în favoarea actualilor descendenți.

Viața sportivă din Pecica Maghiară s-a desfășurat în cadru organizat din 1924 prin înființarea Clubului Athletic Pecica (PAC), care, după botezarea localității în Rovine, s-a transformat în RAC, denumire sub care a funcționat până în 1944. În 1949 a fost unit cu „Virtutea” sub denumirea de „Steaua Roșie”, iar după 1954, a devenit „Recolta”. Asociația PAC/RAC a avut secții de tenis, popice, lupte și haltere.

În anii 1945 – 1960, cultura maghiară pecicană s-a manifestat în cadrul Căminului Cultural din Rovine, având ca sediu clădirea naționalizată de autoritățile vremii de la Corporația Meseriașilor.

Din 1960, anul unificării administrațiilor locale Pecica și Rovine, viața culturală maghiară pecicană a intrat sub tutela noii autorități locale, care a avut sarcina promovării colectivismului totalitar.

Dacă până în anii 1970 a funcționat o trupă de teatru maghiar amator

local, din 1980 a dispărut. Viața culturală maghiară pecicană a anilor 1935 – 1980 a fost prezentată pe larg în albumul de fotografii redactat de educatoarea Rozália Gulácsi și editat de Asociația Culturală „Kálmány Lajos” în anul 1998.

Dansul popular maghiar a fost mereu prezent în spectacolele cultural-artistice din localitate. În 1978 s-a inițiat un ansamblu de dansuri populare maghiare, pe lângă Casa Pionierilor,

în colaborare cu Școala Generală nr. 2, de unde proveneau dansatorii, care, în 1980, au fondat ansamblul de dansuri populare maghiare „Búzavirág”. Acesta a funcționat până în 1988 sub auspiciile Căminului Cultural și cu sprijinul financiar al cooperativelor agricole de producție „Avântul” și „Steagul Roșu”. Până în 2005 a fost condus de învățătorul Levente Khell. La inițiativa și cu sprijinul financiar al organizației

Uniunii Democratice Maghiare din Pecica, în februarie 1990, formația și-a reluat activitatea pe care o desfășoară în prezent sub conducerea coreografului András Makra, din Ungaria, și cu sprijinul Asociației „Búzavirág”. Fără sprijinul permanent al UDMR-Pecica, „Búzavirág” și-ar fi sistat activitatea demult. În unele perioade ale activității sale, ansamblul și-a ținut repetițiile săptămânale în Căminul Cultural din localitate, instituție cu care se află într-o relație foarte bună. Acest ansamblu, în cei 27 de ani de activitate, a avut sute de dansatori, a susținut numeroase spectacole și a vizitat mai multe țări.

Din cele relatate reiese că în viața culturală maghiară pecicană, în permanență a fost prezentă și viața asociativă.

După o perioadă de 45 de ani de austeritate a vieții comunitare maghiare pecicane, evenimentele din decembrie 1989 au adus schimbări importante.

Motorul acestor schimbări a fost organizația locală a UDMR, condusă de prof. Nagy István, Organizația Democrată a Tinerilor Maghiari (MADISZ) și preotul romano-catolic Francisc Iosif Heinrich, care au reușit să mobilizeze mulți localnici devotați realizării obiectivelor propuse.

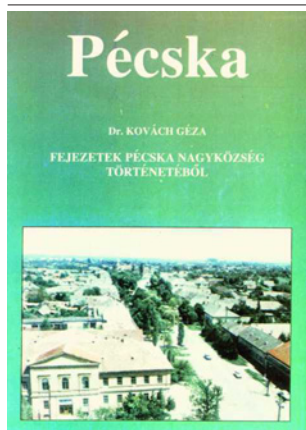
MADISZ a prezentat mai multe spectacole, a organizat discoteci și a scos publicația „Zabhegyező”, multiplicată cu copiatorul.

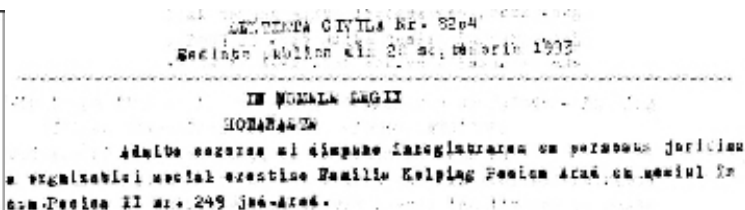
Sub patronajul Parohiei romano-catolice, în mai 1992, a apărut primul număr al publicației lunare „Pécskai Újság – Új sorozat” (Ziar pecican – serie nouă), care a fost urmat de încă 75 de apariții până în 2004. Cele 500 de exemplare la început au fost multiplicare la Parohie cu șapilograf, iar mai târziu a fost tipărită la tipografia arădene. Ea a fost redactată de preotul Francisc Iosif Heinrich, profesorul de limbă și literatură maghiară Sándor Bölöni, profesorul de fizică și viceprimar Nagy István și profesoara de filozofie Izabella Gáspár, locul ei fiind ulterior luat de Péter Bölöni. Această publicație a avut rubrică confesională, de tineret semnată de Péter Bölöni, rubrică medicală condusă de medicul dr. Enikő Pálfi, rubrică de protecția mediului scrisă de János Moldován. Ea reușit să mobilizeze în jur de 20 de colaboratori. Tehnoredactarea a fost realizată de Nagy István și corectura de Sándor Bölöni.

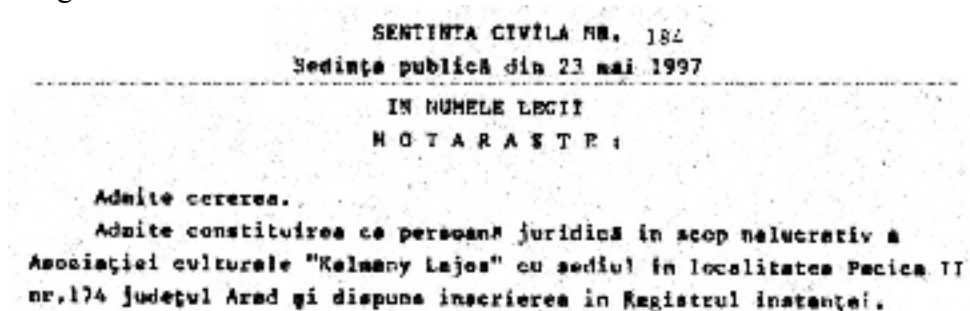

Sub auspiciile Pécskai Újság a apărut prima carte consacrată localității Pecica: Dr. Géza Kovách – Fejezetek Pécska nagyközség múltjából (Capitole din istoria mării comune Pecica), carte care parcurge istoria localității de la începuturi până în 1918.

În anul 1993, pe lângă Parohia romano-catolică s-a înființat Asociația Creștină Familia Kolping – Kolping Család Egyesület, condusă de preotul-paroh, protopop Iosif Heinrich și prof. de biologie János Moldován, președinții actuali (2007) fiind prof. de religie Ibolya Bella și preotul paroh Ferenc Czeglédi.

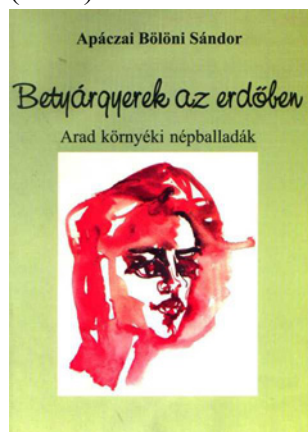
În anul 1995 s-a considerat oportună înființarea unei asociații neguvernamentale, care poartă numele marelui folclorist maghiar, Kalmány Lajos (1852 - 1919), capelan pecican între 15 aug. 1875 — 14 apr. 1877. Kalmány a cules și editat două volume de folclor literar pecican cu titlul „Koszorúk az Alföld vadvirágaiból” (Cunună din florile de câmp), primul fiind consacrat în întregime materialului cules în Pecica. Președinte asociației a fost ales medicul de

familie dr. Alexandru Pálfi, sub conducerea căruia Asociația a editat patru volume:

Apácai Bölöni Sándor – *Cú, vénasszony bábája* (Folclor literar - povești, zicale și anecdote culese în județul Arad) (1997)

Gulácsi Rozália – *Emlékalbum Magyarpécska közművelődési életéből* (1998)

Apácai Bölöni Sándor – *Betyárgyerek az erdőben, Arad környéki népballadák* (Haiduc în pădure – balade populare culese în județul Arad) (1999)

Nagyhalmágyi Sándor – *Magyarpécska múltjából* (Capitole din trecutul Pecicâi Maghiare)

Apácai Bölöni Sándor (16 oct. 1931 – 9 mai 1998), născut la Apáca – județul Brașov, a fost profesor pecican de limbă și literatură maghiară, de la absolvirea Universității „Bolyai” din Cluj și până la pensionare.

Nagyhalmágyi (Stéger) Sándor (1901 – 1969) a fost capelan, preot și paroh, la parohia romano-catolică din Pecica, cu întreruperi, între anii 1927 – 1967.

La înființarea asociației „Kálmány Lajos” s-a intenționat cuprinderea întregii vieți culturale maghiare pecicane, inclusiv a ansamblului de dansuri populare maghiare „Búzavirág”.

O acțiune foarte reușită a asociației a fost organizarea turneului în comuna înfrățită belgiană Wolluwe-Saint-Pierre – Sint-Pieters-Wolluwe. Acel turneu a fost inițiativa comună a celor două primării, iar delurarea a aparținut Asociației „Kálmány Lajos”, personal președintelui, dr. Alexandru Pálfi. La turneu au participat în număr egal membrii ansamblurilor „Búzavirág” și „Păstrătorii Tradiției” din localitate.

Ulterior, ansamblul de dansuri s-a desprins și prin Încheierea 80 din 21 noiembrie 2001, a Judecătoriei Arad s-a înființat „Asociația Búzavirág Egyesület”, cu 80 de fondatori, fiind condusă de prof. Rozália-Mária Fridrik. Formația organizează sau ia parte anual la 5 – 6 evenimente culturale ale maghiarimii locale:

- la 15 martie, comemorarea revoluției din 1848;
- la sfârșitul lunii mai - începutul lunii iunie, hramul bisericii romano-catolice;
- în luna iunie, spectacol de închidere a stagiunii;
- în august, concurs al dansatorilor soliști;
- la 6 octombrie, comemorarea celor 13 generali, martirii revoluției din 1848;
- la sfârșitul lunii octombrie - începutul lunii noiembrie, întâlnirea formațiilor de dansuri ale minorităților din județul Arad.

„Búzavirág” este prezent la majoritatea evenimentelor culturale din Pecica, dar și în multe alte localități din județul Arad.

În 2005 s-a înființat M-KIDSZ (Organizația Culturală Democrată Maghiară de Tineret), care a editat 3 numere din Pécskai Magyar Újság.

Reușitele vieții culturale maghiare din Pecica s-au datorat în primul rând oamenilor onești și devotați, care s-au preocupat de animare și organizare, dar în permanență a fost nevoie de susținere financiară din partea întreprinzătorilor din localitate și a autorităților locale (Consiliul Orășenesc și primar).

Participanții la un „bal cu buline” (Pöttyös bál), organizat de Asociația Civică Independentă - KÖR - fetele având rochiile din material identic și elevii unei Școli Sălaș

VII. Istoria sportului din localitatea Pecica

Cuprins

Istoria sportului din localitatea Pecica	434
VII. 1. Fotbal.....	435
VII. 2. Handbal.....	442
VII. 3. Volei.....	446
VII. 4. Sportul școlar.....	446
VII. 5. Organizații implicate	448
VII. 6. Baza sportivă	449
Bibliografie:.....	451
Mircea Petescu	451

VII. Istoria sportului din localitatea Pecica¹

Formele sub care s-au practicat exercițiile fizice, în trecutul îndepărtat al populațiilor de pe teritoriul României, derivă din procesele de muncă și din relațiile de producție care s-au succedat în istorie, cât și din nevoile de apărare împotriva silniciilor dinăuntru și împotriva atacurilor din afară. Amintim că odată cu dezvoltarea societății au fost practicate următoarele întreceri: trânta, aruncarea buzduganului, înotul și vâslitul, sărituri în lungime și înălțime, oina.

Toate acestea au fost parcurse și de milenarii locuitori ai ținutului Pecica.

Etapele parcurse de către membrii comunității noastre în practicarea exercițiului fizic au o vechime foarte mare și noi intenționăm să prezentăm începuturile organizate ale mișcării de educație fizică și sport.

După Marea Unire, consfințită la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, după fixarea bornelor statului român, intelectualitatea și organele noului stat au consimțit că trebuie să instaleze o barieră spiritual-culturală pe lângă bornele amintite mai sus. Așa iau naștere societățile literar-sportive în localitățile mai mari și nu numai. Acestea devin instituții care au menirea să cultive sportul pentru toți și culturalizarea populației. În afară de munca efectivă pe care pecicanii o depun pentru existența zilnică, ei au înființat, în data de 15 august 1921, o asociație sportivă, care a strâns în jurul ei întreaga suflare sportivă din localitate. Așa a luat ființă Asociația Sportivă „Virtutea” Pecica. Zi de zi pecicanii au muncit pentru redresarea sportului și culturii, reușind să înființeze trei secții sportive și una literară. Această secție literară (culturală) era frecventată de toți membrii secțiilor sportive și de alți locuitori pecicani. În cadrul asociației nou înființate au activat următoarele secții sportive: fotbal, tenis de câmp și de masă, atletism, șah, cât și cea literară.

Conducerea A.S. „Virtutea” avea în componență pe următorii: profesor Nestor Blaga, Ioan Gh. Pălincaș, preot Teodor Șiclovian, iar ca președinți de onoare, pe doctorul Tyurovski, președinte, Augustin Bochiș, secretar, A.M.Iobb, casier și pe Dr. Olteanu, director sportiv. Membrii în comitet erau: R. Ponta, Florea Locușteanu, Roman Jugu, E. Ponta și Aron Șiclovian. De menționat este faptul că A.S. „Virtutea” Pecica avea personalitate juridică.

VII. 1. Fotbal

Între secțiile cu rezultate la nivelul județului Arad, așezate în campionatul districtual de fotbal, se afla echipa de fotbal, care era printre fruntașele clasamentului.

Amintim faptul că, în campionatul din 1946-1947, secția de fotbal a A.S. „Virtutea” a activat în Campionatul național al diviziei „C”. Printre rezultatele notabile obținute în acest eșalon este egalul de 1:1 cu fosta mare echipă „Ripensia” Timișoara. Aceste rezultate au fost obținute cu următorul lot: Alexandru Toth, Ioan Rotariu, Roman Teretean, Ștefan Ponta, Licu Igrășan, Alexandru Molnar, Gheorghe Ponta, Ilie Solomie, Mircea Popetișu, Rudolf Rutz, Iuliu Stainer, Liviu Barbu, Roman Rusu, Cornel Curea, Nicolae Grozav și Gheorge Haș.

În campionatul districtual de fotbal, ediția 1948-1949 - tur, A. S. „Virtutea” a terminat pe locul trei, având următoarea linie de clasament: 13-8-4-1-36-9-20 puncte. Din acest campionat au făcut parte următoarele echipe: „Astra” Arad, „Patria” Chișineu-Criș, „Unirea” Arad, „Olimpia” Arad, „Șoimii” Pâncota, „F. Z. Tricolorul” Arad, „Unirea” Sântana, „Frontiera” Curtici, „Sebișana” Sebiș, „Atletic Club” Rovine (Pecica), S. G. Arad, „Găiana” Arad și „Șoimii” Lipova. Pe lângă campionatul intern, s-au desfășurat și jocuri de fotbal internaționale cu B. T. K. Battonya (R. P. Ungară) și Makó, din țara vecină. Aceste întâlniri se făceau pe bază de reciprocitate.

Ca bază sportivă dispuneam de un teren de fotbal omologabil și trei terenuri de tenis de câmp cu zgură. Două terenuri din cele trei erau lângă actualul teren de fotbal, iar al treilea în parcul de lângă Școala Muștră.

În perioada descrisă mai sus, mai activa o grupare sportivă în Pecica/Rovine. Aceste comune se unesc în anii '60 și se transformă în una din cele mai mari comune din țară. Revenind la A.S. „Atletic Club” Rovine, menționăm că această asociație sportivă avea următoarele secții: fotbal, tenis de masă și de câmp, și își avea sediul în comuna Rovine. Echipa de fotbal „Atletic Club” Rovine activa în campionatul districtului Arad. În turul campionatului din 1948-1949 a ocupat locul 11, din 14 echipe participante, cu următoarea linie de clasament: 13-4-1-8-23-34-9 puncte. Din conducerea clubului făceau parte următorii: Pal Zvér, Miklos Gergely, Pal Kabát, Mihaly Fais, Mihaly Lelik și alții. Din lista lungă de jucători care au activat la A.S. „Atletic Club” Rovine îi amintim pe: Janos Kovács (Kudel), Jozsef Jován, Mihaly Magyar, Jozsef Szanda, Andras Hegedűs, Jozsef Szomorú și Dezső, Mihaly Nagy-György și alții.

După unificarea administrativă a celor două localități, Pecica și Rovine,

vine și rândul celor două echipe să fuzioneze în anul 1960. În urma fuziunii dintre A. S. „Virtutea” și A. S. „Atletic Club” Rovine, se ivește o nouă entitate, A.S. „Steaua Roșie” Pecica. Această echipă va activa în campionatul Raionului Arad, cu rezultate bune și foarte bune.

Echipa de fotbal a pecicanilor a purtat un timp și alt nume: A. S. „Recolta” Pecica. Odată cu noua împărțire administrativ-teritorială din 1965, precum și cu înființarea raionului Pecica, ea își schimbă numele în A. S. „Progresul”, activând ani buni în campionatul regional Banat, cu rezultate remarcabile. Campionatul regiunii Banat era ca valoare între divizia „C” de azi și „B” din anul 2005.

Echipa de seniori
„Progresul” Pecica,
1960

Acele două asociații prezentate mai sus reprezentau o preocupare deosebită pentru tinerii din localitate, având fiecare echipe de copii și juniori, în felul acesta asigurându-și schimbul de mâine. Echipele de copii activau în competițiile locale și județene, iar juniorii în competițiile rezervate vârstei lor.

În localitatea Pecica au funcționat dealungul anilor următoarele asociații sportive: Asociația Sportivă „Slavia” a etnicilor slovaci din Pecica, cu o echipă de fotbal, care nu a rezistat decât un an competițional 1947-1948; Asociația Sportivă „Victoria” C. A. P. „Timpuri Noi”, cu secții sportive de fotbal și de șah, care a jucat câțiva ani buni în campionatul raional Pecica, mai apoi și-a încetat activitatea; A. S. „Tractorul Roșu”, care a ființat pe lângă Stațiunea de Mașini Agricole, cu o singură secție de fotbal. Sportivii care au activat la această echipă erau angajații S.M.A.-ului. A.S. „Tractorul Roșu” își încetează activitatea în anul 1960.

Asociația sportivă „Înainte” Pecica a luat ființă și a funcționat numai cu o secție de fotbal pe lângă C. A. P. „Avântul”, încetându-și activitatea după 1960.

În satul Turnu, aparținător comunei Pecica, a activat cu rezultate notabile în anii '70 echipa de fotbal a A. S. „Viitorul”, care a obținut rezultate bune în campionatul județului Arad. Asociația torneană a fost condusă de: Ioan Maier și Traian Lădău.

De asemenea, îi amintim pe conducătorii și jucătorii care au făcut parte din renumita echipă de fotbal A. S. „Progresul” Pecica, echipă care a jucat aproape 10 ani în campionatul regiunii Banat.

Echipa de juniori
„Progresul” Pecica,
1978

Dintre conducătorii echipei amintim pe Carol Balaș, președinte de raion, și tot stafful conducerii raionului Pecica: Constantin Tămășdan, Ștefan Dragoș (Gaba) și alții. Lista jucătorilor este mai bogată: Istvan Tóth, Ioan Diaconescu, Dumitru Hedeșan, Roman Galu, Adrian Trif, Dimitrie Opșitar, Istvan Bakos, Karoly Lacsány, Romul Popețiu, Antal Bakos, Dorel Seleéan, Aurel Man, Ioan Curtu, Erno Éles, Mihai Jivan, Gheorghe Țigu, Ștefan Dragoș, Viorel Dragoș, Crociun Lasca, Silviu Frățilă, Lajos Kozma și mulți alții.

Echipele cu care „Progresul” s-a confruntat, în campionatul regiunii Banat, au fost: „Minerul” Anina, C. F. R. Caransebeș, „Șoimii” Lugoj, U. M. T., „Electromotor”, „Progresul”, „Șoimii”, toate fiind din Timișoara, precum și cu „Ceramica” Jimbolia, „Unirea” Sânicolaul-Mare, „Recolta” Ceacova, Oțelul Roșu.

Antrenorul echipei a fost Daniel Bătrîn, golgeterul campionatului național al României între anii 1941-1942. Ca antrenori la echipele de seniori pecicane au mai activat: Ștefan Pákozdy, A. Ghebauer, Ștefan Igrășan, Aurel Nan, Ștefan Perneki, Gheorghe Barbu, A. Szida, Romul Popețiu, Istvan Tisza, Flavius Domide, Ionuț Popa, Ștefan Schvarz junior și alții.

Un lucru demn de remarcat este faptul că în perioada 1934-1942 a funcționat un micro-centru de fotbal pentru pitici (copii). Acesta își desfășura activitatea la Școala Primară cu clasele I-IV, în cartierul Deheleni (Cocota). Inițiatorul și susținătorul acestei activități fotbalistice a fost regretatul învățător

Gheorghe Vîrtaciu. El a înființat două echipe cu următoarele denumiri: „Pui de lei”, cu echipament roșu-galben zebură, și a doua echipă „Pui de șoimi”, cu echipament albastru-alb zebură. Activitatea, pregătirea, se făcea în curtea școlii, iar meciurile între echipele amintite mai sus se organizau pe terenul mare al localității.

De menționat este faptul că jucătorii jucau desculți. De la acest micro-centru de fotbal au ajuns la echipele de seniori ale localității următorii: Ioan Vidolman, Ilie Solomie, Mircea Pofetiu, Romul Popețiu, Ioan Gordobici.

Activitatea fotbalistică a localității Pecica continuă după reîmpărțirea administrativ-teritorială, adică după desființarea regiunii Banat, în campionatul județului Arad, cu rezultate modeste. A. S. „Progresul” își schimbă numele în A. S. „Aurul Negru”, care aparține de Schela de Producție Petrolieră Pecica, și activează în campionatul județean. Peste puțin timp își schimbă numele în „West-Petrom” Pecica/Arad, continuând aceeași activitate în campionatul județean.

Apoi, în 1986-1987, echipa ajunge în Campionatul Național de Fotbal, în divizia „C”. Cum s-au petrecut lucrurile? În localitatea Zădăreni/Arad activa o echipă în divizia „C” sub sigla „Petrolul” Zădăreni. Prin buna înțelegere dintre cele două cluburi, divizionara „C” este transferată la Pecica, unde condițiile materiale erau net superioare. Această echipă de divizia „C” își continuă activitatea la Pecica, până aproximativ în anul 2001-2002, după care dispare din peisajul fotbalistic pecican. Putem aprecia că a avut o activitate performantă, atât în campionat, cât și în Cupa României.

Am deosebită plăcere de a prezenta această aventură din Cupa României, în care s-au întâlnit „U. West-Petrom” Pecica – „Steaua” București. Întâlnirea a avut loc în data de 21 septembrie 1999, orele 1600, pe stadionul din Pecica. Acest meci a făcut parte din 16-zecimile cupei. A participat lume multă, lume bună, public între 5000 – 6000 de spectatori. În această zi, Pecica a fost capitala fotbalului. Afluxul de oameni din județ și din județele limitrofe a dat peste cap așteptările organizatorilor. Rezultatul tehnic 1:0 pentru Steaua București. Remarcabilă a fost comportarea echipei pecicane în fața multgalonatei echipe „Steaua”. În echipa „U. West-Petrom” Pecica au jucat: V.Tofaş, Arman, Bene, Hardălău, Varga, R. Gerge, Balaș, Balaj, Ștefăligă, Toderaș, iar antrenor a fost Gian Pio de Monaco. Steaua a abordat meciul cu pecicanii în următoarea formație: Tudor, Reghecampf, M. Baci, Miu, Bardeionu, Luțu, Linkar, Trică, L. Roșu, Sabin Ilie, Ciocoiu, antrenor fiind Emeric Jenei. Înaintea acestui meci, cât și după terminarea lui, a fost o adevărată sărbătoare în întreaga comună Pecica.

Un alt meci de fotbal, organizat la Pecica, care a trezit interesul pecicanilor,

a fost jocul între selecționatele de juniori ale României și Poloniei; scor 2:1. Organizatorii au respectat tot protocolul cerut de jocurile internaționale. Meciul s-a jucat în data de 20 august 1977.

În afara participării la campionate și cupe, echipele de fotbal pecicane au fost partenere de întreceri prietenești cu următoarele echipe: „Aurul” Brad, „Ripensia” Timișoara, „Minerul” Lupeni, C. F. R. Timișoara, „Steagul Roșu” Brașov, U. T. A., „Gloria” Arad, „Amefa” Arad și Universitatea Cluj.

O situație inedită este faptul că o echipă din Pecica a întâlnit Casa Centrală a Armatei București, „Steaua” de azi. În anul 1954, echipa C. C. A. București a făcut pregătirea de iarnă la Pecica, pentru că la Arad, unde era cantonată, nu a avut acces pe terenurile de fotbal pentru a fi protejată. La Pecica a găsit înțelegere și acceptul de a folosi terenul de fotbal.

Astfel, echipele C. C. A. București, seniori și tineret se pregăteau împreună cu fotbaliștii pecicani, susținând jocuri de pregătire cu echipele militare.

Alte competiții memorabile au fost meciurile internaționale de fotbal cu echipele din: R. Ungaria, U. R. S. S. și fosta Republică Iugoslavia. Aceste țări au fost reprezentate de orașele Battonya, și Makó (Ungaria), Kiev (U. R. S. S.) și Csanatvér (Serbia).

În anul 1968 se înființează Centrul de copii și juniori, cu profilul fotbal, în Pecica. Subliniez faptul că, în localitatea rurală Pecica, a fost o bună preocupare pentru instruirea tinerilor talente în jocul sportiv de fotbal.

Fotbaliștii pecicani, care au ajuns la marea performanță fotbalistică, au fost: Ștefan Igrășan (Licu) – S. T. B. București, Ioan Torneanschy – „Sparta” Arad/B și „Metalul” Hunedoara/A, S. Baranyi – „Sparta” Arad/B, Liviu Țigu – „Aurul” Brad/B, U. T. A./A, „Viitorul” București/A, „Politehnica” Timișoara/A și „Steaua” București/A, Ștefan Bakos – F. C. Oradea, U. T. A./A, Petre Șchiopu - U. T. A./A, Dumitru Loncer – „Politehnica” Timișoara/A, Sturza Rusu – „Jiul” Petroșani/A, Gheorghe Iancu – „Olimpia” Satu-Mare/A, Ioan Bódi - U. T. A./A, Roman Galu, Ioan Oprea și Ioan Vidolman, C. F. R. Arad/B. În divizia B au mai activat și alți jucători de fotbal pecicani: Vasile Iancu, Cornel Nistor, Constantin Maftai - C. F. R. Arad/B și Sorin Pătruț – „Strungul” Arad. Un număr important de fotbaliști pecicani au practicat fotbalul la echipele din Pecica, la nivel județean și regional.

Această formă de instruire, în profilul fotbal, printr-un centru specializat era necesară în localitatea Pecica. De ce? În ramura fotbal, privind instruirea tinerilor fotbaliști, organizațiile de profil au avut o vechime considerabilă și rezultate foarte bune. Motivația a fost susținută de argumente puternice: masă mare de selecție, terenuri de fotbal, săli de sport, cadre de specialitate și o mare audiență a publicului pecican la fenomenul fotbal. Cum au evoluat

demersurile în presa centrală și la forul de specialitate (Federația Română de Fotbal)? Un împătimit al fotbalului, profesorul Popețiu Romul, angajat al Liceului nr. 1 Pecica, a parcurs următoarele etape pentru realizarea acestui deziderat.

Inițial, a colaborat cu un săptămânal din București („Flacăra”), care a publicat un articol, unde erau expuse condițiile materiale: baza sportivă și întreaga logistică fotbalistică din Pecica. Apoi a fost depus un memoriu la Federația Română de Fotbal, în care au fost arătate condițiile viitorului centru. În urma acestor demersuri a venit la fața locului un antrenor federal, responsabil cu acest segment juvenil. După această etapă, F. R. de Fotbal a dat aviz favorabil pentru înființarea centrului de fotbal, în mediul rural. Menționez că astfel de centre funcționau, de regulă, în orașele mari și în capitalele de județ.

În primăvara anului 1968, profesorul pecican Romul Popețiu a fost numit inspector-metodist cu probleme de fotbal la Consiliul județean pentru Educație Fizică și Sport Arad, ocupându-se, implicit, și de centrul de fotbal Pecica; caz fericit pentru noul centru.

Centrul de copii și juniori a funcționat pe lângă A. S. „Progresul” și a folosit baza acestui club. Această unitate era a F. R. de Fotbal și era controlată de către un antrenor federal și de organismul specializat de la nivelul județului Arad. Totodată, baza logistică, inclusiv supraalimentația sportivilor, era susținută de forul de la București.

În această structură fotbalistică pecicană s-au ocupat de instruirea tinerilor, antrenori- mari glorii ale fotbalului românesc: Alexandru Schwarz (Sobi), fost jucător la „Ripensia” Timișoara, alături de Dobay, ambii făcând parte din selecționata României. O altă glorie, care a lucrat în centru, a fost Ștefan Dobra, fost divizionar „A” la „Gloria” Arad și „Concordia” Ploiești; mai apoi transferat ca jucător în Elveția. Apoi, renumitul Dușan Gavrilovici, fost component la juniorii echipei UTA, cu care a câștigat campionatul României. În centru au activat ca antrenori- instructori și pecicani: Romul Popețiu, Matei Kocsik și Silviu Frățilă. La acea vreme, centrul avea două echipe de copii și una de juniori. Acestea jucau în campionatele județului Arad cu rezultate bune și foarte bune. De la această unitate, care a funcționat în perioada 1968-1970, au luat drumul performanței mulți tineri.

Dar, când un lucru bine început are rezultate notabile, unii „prieteni” pun bețe-n roate. Această activitate de la Pecica a stârnit invidia suratei mai mari, U. T. A., care nu s-a împăcat cu gândul că o parte din subvenții mergeau la Pecica. Însă centrul era subvenționat direct de F. R. de Fotbal, neavând nimic în comun cu centrul U. T. A.

Centrul pecican își încetează activitatea la începutul anului 1971. După acest episod activitatea fotbalistică din Pecica face pași înapoi, iar „producția” fotbalistică nu mai scoate fotbaliști de mai bine de 30 de ani.

Valorile emblematice pecicane, care au dus faima acestei așezări peste mări și țări, din punct de vedere fotbalistic, au fost cei trei componenți ai echipei U. T. A. (câștigătoare campionatului României între 1968-1969): Mircea Petescu, Mircea Bakos și Petru Șchiopu. Aceștia au participat și în campionatele europene cu echipa U. T. A., în anii săi de glorie.

Mircea Petescu (UTA)
– în alb – al doilea din
dreapta, în picioare

Portdrapelul lotului a fost Petescu Mircea. Acesta a făcut parte din selecționata de juniori a României U. E. F. A., cu care a câștigat Campionatul Europei în anul 1962, desfășurat la București. De asemenea, a făcut parte din selecționata de seniori a României de peste 20 de ori, având prestații deosebite. În prezent este procurator F. I. F. A., stabilit în Belgia, dar are activități fotbalistice și în România. Un alt pecican, Petru Șchiopu, a fost selecționat în echipa de juniori a României, participantă la turul de la Viareggio, Italia. O activitate merituoasă a avut și Ștefan Bakos în cupele europene, cu echipa U. T. A..

Oamenii de fotbal pecicani, care s-au remarcat în fotbalul arădean, județean și municipal, au fost: Traian Crucean, conducătorul Comisiei Județene de Fotbal, și arbitru divizionar „A”; profesorul Romul Popețiu, primul metodist de fotbal în cadrul Consiliului Județean pentru Educație Fizică și Sport Arad. Iar Mircea Petescu a reprezentat fotbalul arădean în comitetul federal.

În această perioadă județul Arad avea două echipe în divizia „A”, ele au fost U. T. A. și „Vagonul” Arad, iar echipa C. F. R. Arad era în „B”.

Onorabil este faptul că toate eșaloanele fotbalistice din Arad erau coordonate și de pecicani amintiți mai sus. În colegiul de arbitrii de fotbal a mai activat, pe lângă Traian Crucean, și arbitru divizionar „B”, Liviu Salcă. Un alt pecican, Marcel Olteanu, a fost conducător de club în municipiul Arad, înregistrând rezultate foarte bune. Ani buni, președinte al A. S. „Constructorul”

Arad, acesta a coordonat echipa de fotbal din divizia „C”, având ca antrenor pe regretatul Nicolae Dumitrescu (Coco), echipa de volei din divizia „B” și prestigioasa echipă de handbal seniori din divizia națională „A”.

Activitatea fotbalistică pecicană a mai beneficiat și de o clasă cu profil de fotbal, care a funcționat pe lângă Școala Generală nr. 1; acest fapt fiind posibil prin grija Inspectoratului Școlar Județean Arad.

În anul competițional 2005-2006, secția de fotbal din cadrul A. S. „Progresul” Pecica activează în campionatul județean zonal. Din informațiile primite de la conducătorii secției, am aflat că echipa s-a clasat pe locul 3, luptând din greu cu echipe modeste pentru promovarea în divizia „D” a județului Arad.

Actualmente avem o singură echipă de fotbal a orașului Pecica, care ne reprezintă în campionatul arădean, dar este prea puțin, gândindu-ne la performanțele anterioare de prestigiu.

VII. 2. Handbal

Handbalul este un joc sportiv nou, care face primii pași în școlile pecicane prin 1956. Acest joc sportiv s-a dezvoltat odată cu apariția în școli a specialiștilor din acest domeniu al educației fizice. Începând cu clasele gimnaziale și continuând cu cele liceale din localitate, noua disciplină a găsit un teren fertil. Se organizau concursuri și campionate la nivelul școlilor. Jocurile interscolii erau gustate de elevi. Calendarele sportive erau dense. Jocul a prins pentru că este foarte dinamic și creează stări emoționale mari. Încet-încet jocul s-a extins și i-a antrenat și pe ceilalți tineri din comună.

Un lucru bun a fost că forurile sportive superioare au cerut ca pe lângă campionatul de fotbal să evolueze, în deschidere, și echipe de handbal. Treptat acest lucru a devenit un obicei. Jocurile se practicau pe iarbă și erau marcate cu panglici, în incinta terenului de fotbal. Rolul școlilor în popularizarea jocului de handbal a fost remarcabil.

Echipa de handbal,
seniori – „Progresul”
Pecica - august 1981

În anul 1975, echipa de seniori din Pecica își face intrarea în competițiile de handbal. În scurt timp comisia județeană de handbal cere și o echipă de juniori. Acum apar și bazele sportive moderne cu suprafață de bitum sau zgură.

Primii ani sunt dificili pentru echipele din Pecica, rezultate fiind modeste, dar, odată cu participarea la mai multe competiții și campionate, apar și rezultatele bune.

În campionatul județului Arad au participat următoarele echipe de handbal: U. T. A. și „Motorul” din Arad, „Victoria” Nădlac, „Unirea” Sântana, „Șoimii” Lipova, „Șoimii” Pâncota, Sebiș, „Victoria” Ineu, Școala Sportivă Arad, cu două echipe, și altele.

Echipa de handbal din Pecica și-a desfășurat activitatea la baza sportivă a Liceului nr. 1.

Suprafața de joc era de bitum, iar terenul a fost omologat de comisia județeană Arad. Rezultatele obținute an de an sunt tot mai bune, se câștigă primele locuri, se înregistrează satisfacțiile.

Între timp, la baza sportivă Pecica (Păduriță), se construiește o platformă bituminizată de dimensiunile 50x25m. În acest perimetru se marchează un teren de handbal omologabil, pe care-l va folosi secția de handbal cu cele două echipe de seniori și juniori. Pe această bază sportivă polivalentă se puteau practica următoarele jocuri sportive: handbal, volei, fotbal redus, baschet și tenis de câmp. Construcția acestei baze a fost susținută material de Cooperativa de Consum Pecica, președinte fiind Gheoghe Sabău, cu participarea practicanților menționați mai jos.

Conducerea secției de handbal a A. S. „Progresul” a fost asigurată de următorii: Gheoghe Sabău - președinte, Romul Popețiu - antrenor, Adrian Galu – casier, Dan Ardelean – organizator de competiții și Aurel Juncan - membru.

În secția de handbal au activat: Gheorghe Sălăjan, Adrian Galu, Gheorghe Sabău, Mircea Coșuleanu, Gheorghe Ponta, Teodor Grozav (Uți), Marin Nan, Petru Teretean, Mircea Laios, Doru Făgeanu, Daniel Herbei, Ștefan Tóth (Barni), Emil Șchiop, Daniel Morar, Mircea Lazăr, Doru Lengyel, Ákos Csepella, Doru Mihale, Cristian Chevereșan (Chivu), Milivoi Crucean, Aurel Juncan, Aurel Mureșan, Marcel Pantea, Dumitru Ienea, Gheorghe Chevereșan (Turcu), Ștefan Balint, Dumitru Juncan, Daniel Costing, Stelian Andronie, Dan Cărăbaș, Ioan Șoimoșan, Fredi Aizele, Ioan Mândiță.

La echipa de juniori au evoluat printre alții: Mihai Ordodi, Ioan Popescu, Adrian Pop, Sorin Faur, Adrian Agotici, Dorel Dragoș. Este demn de arătat că echipa juniorilor pecicani a câștigat două titluri de campioni județeni la handbal. Nu am participat cu juniorii la fazele zonale de baraj din cauza

lipsei de fonduri. Mulți dintre juniorii enumerați mai sus au ajuns în echipa de seniori.

Rezultate deosebite am obținut cu echipa de seniori, care în anii '80 a cucerit trei titluri succesive de campioni ai județului Arad.

Aceste titluri ne-au dat dreptul de participare la trei baraje pentru a accede în divizia națională „B” de handbal.

Primul baraj l-am susținut în orașul Hunedoara, în compania echipei „Steagului” Roșu Brașov, echipă care a activat mulți ani în divizia de handbal.

Precizez că Brașovul a fost mulți ani leagănul handbalului românesc. În confruntarea cu brașovenii am obținut locul doi, ei continuându-și activitatea în divizia „B”.

În anul următor competițional câștigăm iarăși primul loc în campionatul de handbal al județului Arad. Din nou o aventură pentru calificare a unei echipe din mediul rural. Mecuriile de baraj „B” au avut loc în orașul Deva, unde am întâlnit echipa A. S. „6 Martie” din Timișoara. În urma celor două confruntări, jucate pe un timp căinos (ploaie și vânt), am pierdut calificarea la o diferență mică, de 6 goluri. Acest rezultat nu ne-a descurajat. Am fost învinși de o echipă timișoreană, „unde handbalul se mânca pe pâine”.

După două eșecuri consecutive, câștigăm pentru a treia oară campionatul de handbal al județului Arad. Ne mobilizăm și participăm pentru a treia oară la barajul pentru promovare în divizia „B”. De data aceasta barajul este organizat în orașul Zalău, capitala județului Sălaj. La baraj întâlnim o echipă redutabilă din județul Maramureș, A. S. „Metalul” Sighetul-Marmației, de fapt, echipa a doua a „H. C. Minaur” Baia-Mare.

În cele două întâlniri suntem eliminați la golaveraj, cu 6 goluri. A fost considerată, totuși, o bună performanță participarea la jocurile de baraj pentru accederea în divizia „B”, pentru o echipă din mediul rural.

Echipa de handbal seniori
„Progresul” Pecica și
Emiratele Arabe Unite
27 – 25, 1980

Echipa de handbal seniori a fost pregătită de următorii antrenori: profesor Romul Popoțiu, în perioada cea mai lungă, și profesor Mihai Zavoda.

În perioada 1975-1990 am participat la multe jocuri internaționale cu echipe din: R. Ungaria, U. R. S. S., Emiratele Arabe Unite, R. F. Germania, R. D. Germană și R. S. F. Iugoslavia.

La inaugurarea terenului de handbal (Pădurice) au participat: „Volán” – Szeged (Ungaria), care la acea vreme a fost cea mai galonată echipă din Europa, era campioana en titre, câștigătoarea Cupei Campionilor; „Z. A. B. Dessau” (R. D. Germană) – divizionară „A”; „Constructorul” Arad, divizionară „A” și „Progresul” Pecica. A fost un turneu fulger, apreciat de numerosul public. Câștigătoarea turneului a fost „Volán”, campioana Europei în acel moment.

Am susținut multe jocuri internaționale cu echipe de handbal din țara vecină Ungaria, ele au reprezentat orașele Mindszent, Battonya, Szeged, Hódmezővásárhely, și Szentes. Aceste meciuri se organizau pe bază de reciprocitate.

Am participat cu echipa de seniori la turnee de pregătire, la Deva, unde am întâlnit echipe divizionare ca „Motorul” Lugoj, A. S. „Utilajul” Petroșani și altele.

Au fost onorate invitațiile pentru diferite turnee ca: Timișoara, Sânicolau-Mare și Arad. Aceste întâlniri au fost foarte utile, ele, în final, au dus echipa pecicană la o creștere în valoare.

Ani la rând am participat la turnee organizate de cotidianul „Banater Zeitung”, în județul Timiș.

În anul 1984, am organizat la Pecica o etapă a acestei competiții, după care ne-am calificat la faza finală organizată la Biled, Timiș. La final am ocupat locul doi, după o luptă sportivă susținută cu echipele timișene.

Cărui fapt s-au datorat aceste succese handbalistice? Tinerii care au îndrăgit acest joc sportiv au început să-l practice din clasele primare până la cele liceale, și în continuare.

Participarea la întrecerile locale, județene și internaționale au cristalizat relațiile interumane. S-a creat o emulație între practicanții acestui joc.

Calendarul sportiv și antrenamentele erau dense, creând o stare de concurs pozitivă, o mentalitate de învingător.

Relațiile extrasportive erau onorate de sportivii handbaliști, de exemplu: zile de naștere, zile onomastice, logodne, botezuri, nunți și alte asemenea ocazii.

Un alt liant propice performanței sportive au fost jocurile internaționale, turneele și jocurile de baraj, care ne făceau să conviețuim multe zile împreună.

La toate aceste activități participau soțiile și prietenele sportivilor.

Stabilitatea și coeziunea lotului a fost remarcabilă, deși au fost făcute oferte jucătorilor noștri pentru a se transfera la alte echipe mult mai valoroase. Au fost solicitați: D.Morar, M.Lazăr, C.Chevereșan, Gh. Sabău și alții, dar aceștia nu au acceptat ofertele. Noi „conducerea, am avut o „legătură de suflet” cu toți jucătorii, iar ei nu au dat curs tentațiilor. Am fost o familie și așa suntem și astăzi.

Condițiile de pregătire, instruire, jocurile amicale și oficiale au fost asigurate de Cooperativa de Consum (președinte Gheorghe Sabău) și Cooperativa Agricolă de Producție „Timpuri Noi” (președinte Cornel Bornemisa). Ei au fost sponsori, în adevăratul sens al cuvântului.

În anul 1990 secția de handbal A. S. „Progresul” Pecica își încetează activitatea, din cauză că nu mai rezistă financiar, ca și celelalte „surate”, de altfel. Prin urmare, campionatul de handbal al județului Arad dispare. Așa s-a încheiat o frumoasă și prestigioasă activitate competițională a tinerelor talente din Pecica.

VII. 3. Volei

Un alt joc sportiv îndrăgit de tinerii și tinerele din Pecica a fost voleiul. Acest joc era practicat, în special, în școli, chiar și de tinerii care studiau în alte localități. Începuturile practicării voleiului organizat, și nu numai, s-au produs în anii 1930.

Jocul se practica în aer liber și-n cele două săli de sport aflate în localitatea noastră.

Băieții și fetele aveau echipe organizate pe lângă asociațiile sportive existente. Ele participau la competiții organizate de sectorul sportiv al plasei Pecica, raionul Pecica, regiunea Banat și județul Arad. A. S. „Progresul” a avut echipă de volei băieți seniori, care a participat în campionatul regiunii Banat și în județului Arad.

Rezultatele cele mai performante ale voleibaliștilor pecicani au fost cele din competițiile organizate de Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport Banat. Ei au participat în competiții – sistem divizie – tur-retur, întrecându-se cu echipe din: Arad, Lugoj, Caransebeș, Jimbolia, Sânicolau-Mare.

Dintre jucătorii cei mei valoroși îi amintim pe: Dimitrie Dragoș, Matei Peșilă, Florin Pîrvu, Dănilă Sabău, Marcel Olteanu (Puiu) și alții.

VII. 4. Sportul școlar

Tradiția a fost continuată de elevii celor două școli din localitate.

Încă din anul 1956, și până în zilele noastre, școala a fost leagănul

sportiv al practicării sporturilor. S-a produs un șoc în mișcarea sportivă , odată cu înființarea celor două licee: Școala Medie Mixtă nr. 1 (Liceul de azi), cu predare în limba română și Școala Medie Mixtă nr. 2, cu predare în limba maghiară. La Școala Medie Mixtă nr. 1, catedra de educație fizică era reprezentată de: Nicolae Manea, Romul Popoțiu, Mihai Zavoda, Didina Popoțiu și Gabriel Toth. Pe lângă faptul că orele de educație fizică erau predate de cadre calificate, se organizează și activitățile sportive extrașcolare, în care se practicau următoarele ramuri sportive: atletism, gimnastică, volei, handbal, fotbal și baschet.

Aceste sporturi se desfășurau pe baza sportivă Pecica (Pădurice), dar și pe bazele sportive proprii. La toate aceste discipline erau organizate competiții interclase, în școlile din localitate, precum și cu școlile din comunele învecinate.

Echipele școlii pecicane au ocupat locuri fruntașe în campionatele școlare, fazele pe: localitate, centre, intercentre, raion, regiune și, mai apoi, județ. De la această școală au fost mulți elevi care au ales drumul performanței sportive pe plan local și nu numai. La toate competițiile, elevii pecicani visau locuri pe podium.

Este de remarcat performanța echipei de fotbal a claselor V-VIII de la Liceului Teoretic nr. 1 ,din anul 1959. Această frumoasă echipă a pecicanilor a cucerit titlul de campioană a școlilor elementare din regiunea Banat. Competiția a fost organizată în orașul Orșova. Din această echipă au făcut parte: Aurel Denuț, Gheorghe Iancu, Vasile Iancu, Arfod Nagy, V.Cioboată și alții. Mai toți componenții acestei echipe au ajuns fotbaliști de performanță.

O altă unitate de învățământ, care a adus fală sportului pecican, a fost Școala Medie Mixtă nr. 2, cu predare în limba maghiară. Începând din 1956, la această unitate au lucrat următoarele cadre didactice specializate în educație fizică: Ludovic Kozma, Constantin Wunsch, Matei Kocsik și Alexandru Bacsilla. La acest liceu s-au practicat cu succes îndrăgitele discipline: atletism, gimnastică, baschet, fotbal și handbal.

Întâlnirile sportive dintre cele două școli erau urmărite de sute de elevi și plăceau tinerilor pecicani. Rezultate deosebite au obținut echipele de baschet fete, conduse de inimosul profesor Constantin Wunsch. Aceste echipe, la un moment dat, au evoluat în campionatul republican al juniorilor și școlarilor. Multe dintre fetele pecicane au ajuns în baschetul de performanță.

Orele de educația fizică și activitatea sportivă se practicau pe Baza sportivă Pecica și baza proprie. Ambele unități școlare pecicane au participat dealungul anilor ,cu rezultate notabile , la nivelul județului Arad, cât și în zonele superioare ale competițiilor.

Ambele au lansat sportivi spre marea performanță , spre cluburilor din Arad și din țară.

O altă unitate instructiv-educativă a fost Casa Pionierilor (azi Clubul Elevilor și Copiilor) Pecica. Aici se practicau sporturile tehnico-aplicative ca: aeromodelismul, kartingul, navomodelismul, orientare sportivă, tirul cu aer comprimat, șah și tenis de masă. La aceste discipline activau un număr mare de elevi. Activitățile erau conduse de cadre didactice calificate. Aceste cercuri organizau etapele locale și pe centre. Activitățile aveau rezultate la etapa județeană, iar unele cercuri participau la fazele pe țară. În anul 1975 se înființează cercul de radio, condus de profesorul Adalbert Ban, obținând titluri naționale. Rezultatele readioamatorilor pecicani se cristalizează prin înființarea Radioclubului Elevilor Pecica, afiliat la Federația Română de specialitate.

Rezultate deosebite au avut măștrii sportului: Adalbert Ban, Ioan Billi și I.Pataș. Sperăm ca în viitorul apropiat cadrele și elevii care activează la această unitate să obțină noi succese.

VII. 5. Organizații implicate

Organizațiile care s-au implicat în practicarea exercițiului fizic și sportului.

Sub comanda Primăriei locale și a Postului de Jandarmi Pecica, tinerii încorporabili efectuau pregătirea premilitară, folosind elemente specifice instruirii militare ca: trageri cu arma și orientare în teren. Ele erau însoțite și de elemente de atletism și de jocuri sportive. Instructorii erau foști combatanți. Această activitate a avut loc înaintea celui de al II-lea război mondial.

Din anii '50 a fost instituit complexul „Gata pentru muncă și apărare” (G. M. A.) Această activitate cuprindea pe tinerii de peste 16 ani. Mai târziu se înființează și complexul „Fii gata pentru muncă și apărare” (F. G. M. A.) , pentru tinerii din școlile generale. Aceste două activități au fost coordonate de școli, de organizațiile de pionieri și tineret, de sindicate și de asociații sportive. În activitatea lor foloseau elemente din atletism, gimnastică, jocuri sportive și elemente specifice instruirii militare. Nici un sportiv legitimat nu putea participa la competiții oficiale fără carnetul G. M. A. Sau F. G. M. A.

Locul complexului G. M. A. a fost luat și continuat de către complexul „Pregătirea pentru Apărarea Patriei”, care se desfășura în special în școli, începând cu clasa a V-a și continuând până la absolvirea liceului și mai apoi cu studiilor superioare. Erau obligatorii și erau cuprinse în orarul claselor. Această instruire militară era extinsă și-n unitățile care existau pe teritoriul localității; la fel și Gărzile Patriotice pentru adulți.

La instruire se foloseau elemente și structuri din educația fizică școlară, trageri cu arma cu aer comprimat, pistă cu obstacole și alte structuri specifice instruirii militare.

În perioada prezentată, un rol deosebit l-au avut „Spartachiadele” și „Daciadele”, care cuprindeau ramurile: atletism, jocuri sportive, gimnastică. Aceste competiții au avut următoarele faze: clasă, interclase, școală, sate, comune și fazele județene sau regionale.

O premieră pentru localitatea Pecica a fost organizarea finalei pe țară a „Cupei Uniunii Naționale” a Cooperativelor Agricole de Producție, la care au participat peste 200 de atleți, băieți și fete. Au fost reprezentate toate județele țării. A fost un efort deosebit al A. S. „Progresul”, al școlilor, primăriei și organelor județene de la cea vreme. Toți sportivii și oficiali au locuit în Pecica, timp de trei zile. Acest eveniment a avut loc în iunie, 1982.

Competițiile proprii ale orașului Pecica antrenează mulți participanți.

Cupa „Spicul de aur” la fotbal se organizează în luna august a fiecărui an. La această competiție participă în general 8-10 echipe. Se joacă turneu simplu.

Competiția se desfășoară sub egida „Praznicului de Pită Nouă” și ține câteva zile, bucurându-se de prezența multor pecicani.

O altă competiție tot la fotbal este „Cupa primăverii”, care este mai recentă. La ultima ediție au participat 8 echipe, împărțite în câte două serii. Se desfășoară pe Baza Sportivă Pecica sau în Sala de sport al orașului.

Un alt sport îndrăgit de pecicani este crosul tinerilor, organizat în luna august, odată cu „Praznicul de Pită Nouă”.

În perioada de toamnă-iarnă se organizează multe turnee de fotbal redus, în sala de sport a orașului. La aceste turnee participă echipe din: Pecica, Nădlac, Semlac, Peregul Mare și Arad. Organizatorul acestor competiții este responsabilul sportiv al sălii de sport, Dorel Lengyel.

Competițiile mai sus amintite au susținerea Primăriei Pecica, Consiliului Local și a A. S. „Progresul”.

Competiții proprii au și școlile din orașul Pecica, conform calendarului sportiv propriu și central.

Se mai practică jocurile de șah și de tenis la Casa de Cultură a orașului și la Clubul Copiilor și Elevilor.

VII. 6. Baza sportivă

Pentru orice activitate sportivă este necesară o bază materială ca terenuri,

săli, instalații, sponsori și cadre calificate în domeniu. Bazele sportive existente în localitate sunt: un teren de fotbal omologabil cu dotările necesare: vestiare, baie, magazii, cabine pentru arbitrii, birouri, tribună pentru 1500-2000 spectatori; un teren de fotbal la dimensiuni minime, folosit la antrenamente și jocuri de pregătire(aici ,în special, se pregătesc echipele de copii și juniori). Aceste baze sunt funcționale tot timpul anului competițional.

În orașul Pecica s-a construit o sală de sport modernă, pentru următoarele jocuri sportive: volei, baschet, fotbal, tenis de câmp și fotbal redus. Ea a fost dată în folosință la data de 1. 06. 2004. Școlile au acces liber în sală, în cadru organizat. Bază sportivă are și Grupului Școlar „Gheorghe Lazăr”cu: sală de sport bună pentru realizarea programei școlare, un teren de baschet în aer liber, unul de handbal bituminizate, un teren de handbal-fotbal pentru uz didactic, un sector pentru atletism- sărituri în lungime și înălțime, precum și un portic pentru cățărări.

La Școala Generală nr. 2 sunt următoarele instalații sportive: un teren de baschet, altul de volei și aparatură pentru gimnastică. În curte au un teren de baschet și un sector pentru sărituri în lungime și înălțime.

În toate aceste baze pecicani au acces în cadru organizat și sub supravegherea oamenilor de specialitate.

Din păcate unele bazele sportive au fost dezafectate, desființate. Am pierdut 3 terenuri de tenis de câmp cu zgură, două în Pădurice și unul în fostul parc secular din cartierul Muștră (I. R. I. L.); pe locul parcului s-a construit un cartier de locuințe. O altă pierdere a reprezentat-o ștrandul comunal, amenajat pe râul Mureș, care avea debarcader și cabine amenajate. Au fost desființate 4 piste de popice, cea mai performantă a fost cea de la clubul Kőr. O altă pierdere a fost desființarea a 3 terenuri de volei în aer liber, și nu au fost înlocuite cu nimic, De asemenea, s-a desființat pista de atletism de 400 m, care era în jurul actualului teren de fotbal. Ea a fost desființată prin anii '80, atunci terenul de fotbal fiind împrejmuț de jur-împrejur cu gard de plasă de sârmă, fiind amputate turnantele pistei. O altă lovitură dată mișcării sportive a fost desființarea platformei bituminizate din Pădurice. Aici se aflau următoarele baze: terenurile de handbal, tenis de câmp, fotbal redus și baschet. Sperăm că cei din conducerea A. S. „Progresul” și conducătorii orașului Pecica, o echipă tânără, vor repara aceste nedreptăți și vor reda tinerilor bazele sportive dorite și necesare exercițiului fizic.

Mișcarea sportivă din Pecica a avut organisme specializate în afara societăților sportive și organisme care au coordonat mișcarea din teritoriu, adică Plasa, respectiv Raionul Pecica. Plasa funcționa cu un birou, care

s-a ocupat de coordonarea activităților sportive pe teritoriul administrativ-teritorial. Era încadrată cu un singur salariat.???

Mișcarea sportivă, în perioada 1956-1960, a fost condusă de Sfaturile Populare prin organismul specializat, Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport al Raionului Pecica. Acest Comitet avea un președinte și un tehnician. Aveau comisii pe ramuri de sport cum ar fi: atletism, gimnastică, handbal și fotbal și organizau campionate raionale la ramurile mai sus amintite. A avut colegii de arbitrii și antrenori. Și-a încetat activitatea o dată cu desființarea Raionului Pecica.

În peisajul sportiv pecican a apărut recent, în anul 2000, un nou sport, motocrosul acrobat pe motociclete ușoare. Amatorii și-au construit o pistă specială cu obstacole pentru practicarea acestei ramuri sportive costisitoare. Această pistă este amplasată în apropierea Bazei Sportive Pecica (Păduriță), beneficiind de sprijinul autorităților locale. Motocrosul acrobat este practicat de un număr redus de tineri. Este susținut de Stanislav Ribovici, care este și conducătorul Asociației Motoreador.

Aceasta este activitatea desfășurată în oraș de la începuturile ei și până la finele anului 2005.

Bibliografie:

Almanahul sportiv al Organizației Sportive a a Regionalei Arad, 1948
 Kiritescu Constantin: Palestrica, 1964
 S-au folosit și informațiile obținute de la practicanții sportului.

Mircea Petescu

- Ing. Mircea Viorel Petesu (n. 15. V. 1942)
- debut în divizia A (primăvara 1959) UTA, în echipă printre alții cu Pecsovszki, Kapás, Farmati, Pârcălab
  - debut la „Știința” Timișoara, înlocuindu-l la mijlocul terenului pe Cojoreanu (antrenor „Cichili” Reuter)
  - 1962, căpitan al Reprezentativei de Juniori; campion al Cupei UEFA pentru juniori. Căpitan al echipei „Viitorul” București (reprezentativa de tineret a României)
  - 1963/64 – transferat la Steaua (1963 – 1969):
  - a antrenat „Sparta” din Rotterdam
  - agent FIFA

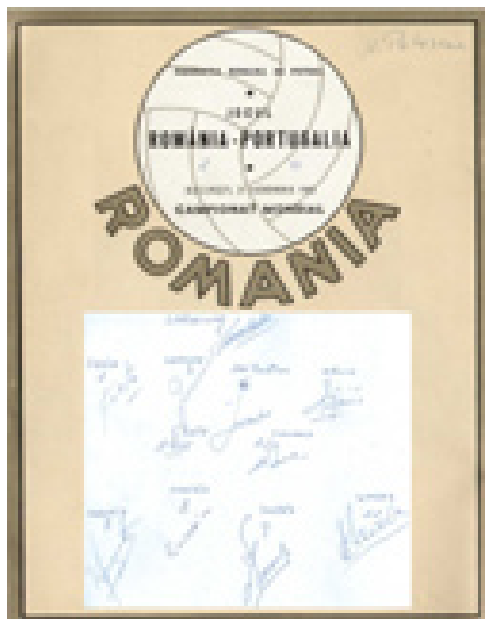
Când „CCA” București disputa meci de antrenament cu formația pecicană (dreapta), Mircea Petescu avea doar 12 ani, dar va ajunge să le fie coechiper lui Zavoda II, Tătaru I, Constantin, Jenei.

(echipa Olimpică a României
Tokyo 1964

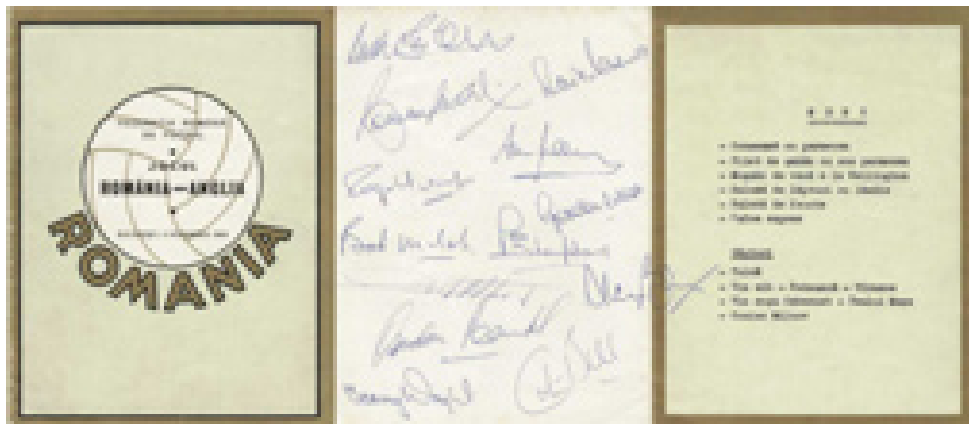

(Câștigător, cu
„Steaua” Buc. A
Cupei României
– 1966

Component al „Naționalei”
României: România – Portugalia
(în a cărei reprezentativă evoluau
celebrii Eusebio, Coluna, Simoes,
Tores)

România – Anglia (Buc.) a fost ultimul meci internațional, accidentat în duleul cu Hurst. A făcut „schimb de tricouri” cu Alan Bal

(1969 – 73) U. T.
Arad,

Campionă
Națională
1969/70, 1970/71
învingătoare
a celebrei
„Fayenord”
Rotterdam

(în fotografie: în picioare: antrenorul Coco Dumitrescu, Petescu, Bakos, Pozsonyi, Gornea, Bíró, Brosovszki, Czako II, Reinhard Jancsi; în prim plan: Leretter, Axente, Şchiopu, Domide, Kalinin, Bubu Dumitrescu

1970, „Maestru al sportului”

Pe terenul de antrenament al Şcolii Superioare de Antrenori, Zeist (Olanda)

„CCA” (stânga) Zavoda I, Apolzan, ... Tătaru I, Zavoda II, ... Alexandrescu, Toma (lângă arbitrii), „Pecicanii” (în dreapta): Aurel Nan, Kuhn, Vörös Sanyi, R. Popeţiu, ... Komáromi Imre, Viorel Dragoş, Roman Galu

VIII. Aspecte legate de societatea pecicană

Cuprins

Aspecte legate de societatea pecicană	456
Pecica Română în secolele XVIII-XIX	485
Obiceiuri. Nunți românești	485
Botezul românesc	488
Înmormântarea	488
40 de martiri	489
Sărbători muiește	490
Ziua Sfântului Gheorghe	490
Sânziene	490
Dodola	490
Superstiții. Descântece	490
Scrântitul piciorului	491
Durerile de ochi	492
Junghiul	492
Luarea urmei	493
Plante medicinale	493
Marți seara	493
Superstiții	494
Situția materială	495
Pecica Maghiară în secolele XVIII-XIX	496
Nunta	496
Superstiții	501
Descântece	502
Sarcina, nașterea, botezul	503
Înmormântările	503
Ghicitoare	504
Jocuri de copii	504
După 1920	511
După 1944	514
Petiția iobagilor pecicani la comisarul guvernamental Cesaro-crăiesc	515
Asociații și cercuri în Pecica începutului de secol XX	518
Geambașii pecicani și atmosfera târgului	522
Stare civilă, știința de carte, sănătate în 1930	524
Întoarcerea morților vii	524
Bibliografie:	527

VIII. Aspecte legate de societatea pecicană¹

Pastișându-l pe un erudit profesor al universității clujene „Babeș-Bolyai”, putem spune că atunci când definim societatea (în cazul nostru – pecicană, a ultimelor secole), ne definim pe noi înșine, realizând astfel sinteze secunde în care realitatea este impregnată de atitudinile noastre față de ea.

Herder spunea că omenirea este formată din popoare, fiecare cu caracterul său bine conturat, cu spiritul său propriu, manifestat în limbă și cultură, cu destinul său. Particularizând, coborând pe un palier inferior, observăm că afirmația se mulează pe comunitatea pecicană, un mozaic de culturi și obiceiuri, de naționalități omogenizate pe parcursul istoriei într-o microsocietate originală, un amalgam cu specific distinct. Unitatea în diversitate nu a fost, nu este aici un concept lipsit de conținut.

Ce este Pecica? Un puzzle complex de scene cotidiene, cimentate în cutume; de prejudecăți, conflicte, iubiri, solidaritate, eroism, drame, amicitie, egoism, angajament, tradiție, perseverență – o mulțime de contradicții, picături de viață care, laolaltă, conturează dimensiunea cu limite greu de trasat a acestei comunități.

Dimensiunea vieții sociale a unei comunități nu se cramponează de bariere administrative, nici de principii teritoriale. Este o consecință a interferențelor și – în același timp – cărămidă în temelia cutumelor comunităților din jur. Națiunile sunt influențate unele de altele, iar această rețetă se transpune pe toate straturile societății. De aceea, când discutăm de Pecica arădeană, discutăm de Pecica românească, balcanică, europeană.

Dr. Somogyi Gyula scria în 1912, că „populația Aradului nu este o masă de oameni care să fi trăit sau venit aici din vremurile cele mai vechi, formând o populație omogenă, cu limbă, religie, instituții și obiceiuri identice. Pământul acesta e locuit de o populație eterogenă, care s-a schimbat aproape din generație în generație”. Factorii istorici au remodelat configurația demografică a comitatului Arad, și odată cu ea, firește, a localităților pe care le înglobează, și a acelor care, din considerente de împărțire teritorială, sunt în preajma sa dar aparțin de alte unități administrative.

Suita de schimbări permanente, incertitudini și frământări, a contribuit decisiv la diversificarea caracterului acestei zone.

Sălașele mărunte și răsfricate care mai târziu se vor grupa în aria Pecicăi și vor forma orașul de astăzi, au trăit perioade agitate. Epoca pietrei, cuprului, bronzului au lăsat urme adânci, la fel ca deseale bejaniile ale migratorilor germanici: vandali, goți, gepizi. Fiecare și-a lăsat amprenta, într-un fel, în cultura locului, a influențat localnicii. La Bodroglu Vechi, între Arad și Pecica, s-au găsit ruinele unui turn de veghe în stil gotic.

Din perioada romană, bunăoară, sunt vizibile și astăzi urme de fortificații, șanțuri de apărare, drumuri de acces, fragmente de olărit, monede. Nimeni nu a trecut neobservat, fără să lase ceva în urma sa. Pecica poartă încă semne ale vieții din acea perioadă.

Enumerând orașele Daciei, geograful grec Claudius Ptolemeus, în lucrarea

¹ Autor: Andrei Ando

sa *Geographia*, menționează în extremul vest al Daciei localitatea Ziridava. Este îndeobște cunoscut faptul că, deși Ptolemeu trăiește în secolul II d. Hr., el rezumă știri geografice mai vechi, începând cu Agrippa (contemporanul lui Augustus), până la cartografi anonimi de pe timpul lui Marcus Aurelius.

Din analiza datelor furnizate de *Geographia* lui Ptolemeu reiese că el a folosit la redactarea lucrării sale îndeosebi hărțile lui Marinus din Tyr. O analiză aprofundată a datelor furnizate de Ptolemeu, singurul izvor de geografie antică mai amănunțit pentru teritoriile de la nordul Dunării, ajuns până la noi, a fost făcută de Vasile Pârvan, în *Getica*. Tratănd în parte fiecare localitate, în ce privește Ziridava, Pârvan arată că Ptolemeu așează acest oraș în extremul vest al Daciei, către Tisa mijlocie și ipotetic îl identifică cu Cenadul de azi, localitate situată pe malul stâng al Mureșului.

Ziridava este menționată numai de Ptolemeu – și lipsește din itinerariile romane ulterioare. V. Pârvan propunea identificarea Ziridavei cu Cenadul de azi (în zona Sînnicolaul Mare) pe baza descoperirilor de materiale arheologice romane făcute aici. Pe baza acestora se presupune că la Cenadul Mare, pe malul stâng al Mureșului, exista în epoca romană o așezare cu caracter militar, care supraveghea probabil transporturile pe Mureș. Însă materialele arheologice nu sunt suficiente pentru a justifica existența, aici, a unei așezări dacice din secolul I, cu calificativul de oraș.

În schimb, tot pe Mureș, dar pe malul drept al râului, nu departe de Cenad,

Vas tip strecurătoare, din sec. IV-V d. Hr., descoperit la Pecica

în hotarul comunei Pecica, se cunoaște o întinsă stațiune dacică. Săpăturile au demonstrat că ea a depășit cadrul unei mici așezări rurale și ar putea fi identificată cu Ziridava lui Ptolemeu.

Pentru lămurirea acestei dileme, dar și a prezenței dacilor în vestul României de azi, în 1960 a luat ființă șantierul arheologic Pecica. Atunci se știa deja de materialele dacice provenite din săpăturile lui László Dömötör, făcute în anii 1898–1900, 1901 și 1902 la „Șanțul Mare”, respectiv de Márton Roska, în 1910–1911, 1923-1924,

și Dorin Popescu în 1943.

„Șanțul Mare” este o movilă situată pe malul drept al Mureșului în hotarul comunei Pecica, la șapte kilometri de oraș, lângă hotarul comunei Semlac. Are formă ovală, măsurând în lungime 120 m, iar în lățime 60–70 m. A fost separată de Mureș printr-un șanț enorm, ce o înconjoară pe toate laturile, în afară de cea de est-sud-est, unde printr-o pantă abruptă este despărțită de terasa pe care curge astăzi Mureșul. Movila are o fortificație puternică – șanțul respectiv, dar nu se știe dacă e vorba despre o fortificare naturală, adică, movila să fi fost separată de restul terasei printr-un braț al Mureșului, sau dacă este o fortificație artificială, făcută de oameni în scopul apărării așezării de pe movilă.

Cele trei campanii de săpături de la Pecica (1960, 1961, 1962) au avut scopul de a lămuri locuirea dacică a „Șanțului Mare”. Au dovedit existența, pe platoul fortificat, a unei mari așezări dacice cu două nivele de locuire, a cărei limită cronologică încă

nu se poate preciza. În ultimul nivel au fost descoperiți doi denari de argint romani republicani, emiși unul în 46–45 î. d. Hr. și al doilea în anul 43 î. d. Hr. Ceramica descoperită în acest nivel este lucrată cu mâna sau la roată, predominând ceramica fină cenușie lucrată la roată, care se datează în secolul I î. d. Hr. - I d. Hr. Monedele republicane ne indică doar o perioadă de existență a așezării și anume a doua jumătate a secolului I î. d. Hr. Absența ceramicii romane de import duce cu gândul la faptul că așezarea nu a rezistat mult în era noastră. Aceluiași nivel îi aparține și un vas mare roșu, lucrat la roată, cu buze în trepte, foarte asemănător cu cel de la Grădiștea Muncelului, ceea ce duce spre începutul secolului II. Și tot pentru această perioadă pledează un denar de argint al lui Traian.

Pe ultimul nivel dacic de locuire, în interiorul fortificațiilor, au fost descoperite mai multe clădiri de formă patrulateră, una dintre ele cu absidă și un mic sanctuar rotund. Sanctuarul este alcătuit dintr-o vatră de foc centrală, probabil pentru jertfe, cu diametrul de șapte metri. Succesiunea stâlpilor (șase stâlpi rotunzi urmați de un stâlp mai mare patrulater, poate indica un sanctuar-calendar). Peretii construcțiilor dacice au fost realizați din pari de lemn îngrădiți cu nuiele, apoi lipiți cu lut. Au fost acoperiți cu stuf. Podeaua era din lut galben bine bătut.

S-au descoperit creuzete pentru turnat metal lichid, tipare de lut ars, o nicovală de fier, dălți mici de bronz, multe obiecte mărunte ca fibule, aplici, catarama, oglinzi, nasturi etc. Pe baza obiectelor amintite se poate presupune că e vorba despre o clădire care a aparținut unui meșter ce se ocupa cu confecționarea podoabelor.

Așezarea dacică nu s-a limitat numai la platoul înconjurat de șanț, ci s-a întins mult mai mult pe câmpia din apropiere. Platoul reprezenta probabil doar punctul fortificat al așezării. Locuințele din afara fortificației sunt adâncite în pământ, cu inventar sărăcăcios, contrastând cu bogăția celor din interiorul fortificației, ceea ce dovedește diferențierea socială.

Gropile pentru cereale descoperite în timpul săpăturilor dovedesc că ocupația principală a locuitorilor, în epoca dacică, era agricultura și creșterea vitelor.

Iată, deci, că apropierea orașului Pecica era o mare așezare dacică. E posibil să fi fost chiar un centru întărit tribal sau poate al unei uniuni tribale, un centru economic. Unii istorici o identifică cu Ziridava lui Ptolemeu, care corespunde ca longitudine și latitudine cu așezarea de la Pecica. Singurul izvor care o menționează este *Geographia* lui Ptolemeu care se inspiră, pentru Dacia, dintr-un izvor din secolul I d. Hr., dată la care Ziridava mai era încă în picioare.

Se pare că așezarea dacică a sucombat odată cu cucerirea Daciei de către romani. Se dă ca și certă distrugerea așezării printr-un violent incendiu ale cărui urme sunt vizibile la tot pasul. După secolul II d. Hr. nu a mai fost folosită, dar în epoca feudală promontoriul a fost întrebuintat ca cimitir, în secolul XI–XII.

Creștinismul pe teritoriul arădean, la fel ca pe întregul spațiu românesc, s-a răspândit într-o formă simplă, populară, la început fără așezăminte religioase deosebite și fără o ierarhie bisericească. Elementul creștin s-a alimentat cu influențele cultural religioase din sudul româno-bizantin.

În județul Arad, elemente cu grad de probabilitate creștină au fost descoperite la Lipova, Pecica, Zăbrani, Felnac, Vladimirescu, Vârșand, Crișineu-Criș.

Cea mai semnificativă piesă ce poate fi atribuită creștinismului din această perioadă, este o cataramă de tip Sucidava, descoperită la Pecica în urma săpăturilor efectuate de László Dömötör, în anii 1899-1901. Catarama, aflată în fondul vechi al Muzeului Județean Arad, provine se pare de la un mormânt surprins de arheologul arădean în timpul campaniilor efectuate pe „Șanțul Mare” și în apropiere. Tot de acolo au fost prelevate două fragmente de fibulă din bronz și o fibulă întreagă digitată. Este posibil și ca o cataramă ovală din bronz, aflată o vreme la Muzeul Național din Budapesta, să aparțină aceleași descoperiri. Atribuirea etnică este discutată pe larg de Dezső Csallány în *Archäologische Denkmäler der Gepiden...* fiind specificată apartenența sa prezenței gepidice în zonă. Catarama este din bronz, în stare fragmentară. Capul este rupt și acul lipsește. Ea are următoarele dimensiuni: L = 4,8 cm, l = 2,5 cm și grosimea de 0,25 cm. Capul era probabil dreptunghiular. Între cap și corp se află o porțiune cu gătuire alveolată. Corpul are două părți: o parte alveolată, marcată de două nervuri care depășesc lungimea corpului și o parte care este dreptunghiulară și se termină rotund și cu un buton. Pe partea alveolată și pe începutul părții dreptunghiulare este un traforaj în formă de cruce. Pe partea rotunjită un traforaj în formă de lunulă. Analogii pentru ea găsim la Piatra Frecăței, la Szentés – Nagyhegy în Ungaria și la Slokosnica în Bulgaria.

Deși este o piesă izolată în această parte, catarama de la Pecica, istoricii consideră că are o importanță deosebită pentru prezentarea pieselor creștine din spațiul larg al romanității nord-dunărene între secolele VI-VII, în perioada când creștinismul începe să ia amploare.

Despre o coagulare concretă a comunității pecicane putem vorbi începând cu creștinizarea. Se presupune că actuala Pecică (în forma sa de atunci) a trăit același proces de creștinizare impus de Ștefan al Ungariei, numit Sfântul. Apostolul său, Ghervasie, a traversat aceste plaiuri cu zece (alții spun cu 12) misionari, pentru a le arăta localnicilor care este „Calea, Adevărul și Viața”. Ghervasie a fost ulterior, în anul 1036, numit de papă la Buda (Ungaria), unde a primit numele de Gellért (Gerard) și a avut un rol deosebit în creștinarea localnicilor.

În perioada feudalismului timpuriu, producția agrară era limitată, urmărind, în general, autoaprovizionarea. Schimbul era practicat mai cu seamă cu ocazia târgurilor, formate la răscruci sau pe lângă râuri mai mari. Erau organizate pe anotimpuri, de regulă primăvara și toamna. Un comerț mai dezvoltat și mai organizat s-a practicat doar cu anumite mărfuri rare, dar necesare – de pildă, în secolele X-XIII, cu sarea, provenită din ocelele transilvănene Turda, Ocna Dejului, Cojocna, Uioara, Ocna Sibiului, Praid și Ocna Șugatag.

Cronicile contemporane, iar începând cu sfârșitul secolului al XI-lea și documentele, ne arată un comerț larg cu sare în partea de vest a țării. Pentru asigurarea acestui comerț era nevoie de asigurarea transportului.

Nicolae Iorga arată că, în jurul anului 890, pe Mureș se transporta sare către Balcani. Aceleași concluzii trage și Aurel Decei, considerând că sarea provenită din Transilvania prin Mureș și Tisa ajungea la Dunăre la portul Slankamen (Piatra Sării), care era la punctul unde Tisa se varsă în Dunăre și unde de altfel nu există sare naturală.

Existența drumului sării – fie pe Mureș, fie prin Poarta Meseșului – înainte de pătrunderea ungarilor – a fost confirmată și de istoricii maghiari, susținând că sarea era cumpărată atât de țaratul bulgar cât și de statul Moraviei Mari.

Anonymus povestește că Tuhutum aflase că în Transilvania se găsește aur și sare. Așadar, se pare că înaintea pătrunderii maghiarilor în Transilvania, ocele de sare erau deja intens exploatate.

Datele oferite de Legenda Sfântului Gerard, cu privire la luptele regatului maghiar în 1028 duse împotriva lui Ahtum pe Valea Mureșului, afirmă și mai concret comerțul cu sarea și importanța drumului sării de pe Mureș. Din Legenda Sfântului Gerard și din alte surse narrative, în special din cronica turcească a lui Mahmud Terdzüman, reiese că Ahtum avea mari turme, cirezi de vite și dispunea și de vama sării de pe Mureș. Traficul de sare pe Mureș reclama și ridicarea unor porturi și alte amplasamente pentru ancorarea „navelor”. Legenda Sfântului Gerard vorbește despre „porturile” existente pe malul Mureșului, stăpânite de Ahtum. Traficul cu sarea pe Mureș era una dintre problemele centrale ale confruntării dintre Ahtum și regele Ștefan I.

În 1075, regele Géza I dăruiește mănăstirii Sfântului Benedict vama de sare provenită de la Turda. „Întrucât drumul sării de la Turda trecea pe Mureș, tocmai prin părțile arădene, putem constata că comerțul cu sare pe Mureș, atât de intens pe vremea țaratului bulgar, nu s-a întrerupt și s-a practicat în continuare pe aceeași rută ca și mai înainte” – este de părere și istoricul arădean Eugen Glück.

În secolele XII-XIII o serie de documente vorbesc despre intensitatea acestui comerț. Astfel, un document din 1138 amintește că locuitorii satelor Șeitin și Sâmbăteni aveau obligația de a transporta sarea din Ardeal, de la locurile de vamă de pe lângă Mureș, la diferite mănăstiri și alte foruri eclesiastice.

Vestitul cartulariu din 1177, editat de regele Béla al III-lea, către capitlul Aradului, confirmă neîndoiește faptul că lângă Arad se afla portul Esteuerd, iar mai spre est, pe malul sudic al Mureșului, era portul mănăstirii benedictine Bistra (Byzere), unde ancorau vasele cu sarea și era luată vama.

Un alt document din 1183, menționează, în mod clar, că abația de la Bistra (Byzere), precum și capitlul și prepozitul din Arad aveau drept la o treime din vama sării de la vasele care coborau pe Mureș și se duceau până la Szeged. Din acest act reiese că aceleași drepturi le avea și eclezia din Nytra (Slovacia).

Sarea transportată pe Mureș și pe Tisa a ajuns și în Croația. În acest sens un document editat în 1217, de regele Andrei al II-lea, confirmă dreptul bisericii din Zagreb să ia în fiecare an sare în valoare de 50 de mărci de la slujbașii sărari, care coborau cu plutele lor pe Mureș. „Considerând, pe baza datelor vremii, că un tyminus de sare era echivalent cu 10.000 de pietre de sare, iar valoarea unui tyminus se ridica la 8-15 mărci, la începutul secolului, cantitatea anuală de sare atribuită bisericii de la Zagreb se ridica la aproximativ 40.000-50.000 pietre. Evaluând o piatră de sare în medie la 5 kg, reiese 200.000-500.000 kg de sare pe an, deci o cantitate considerabilă. Asemenea cantități, dăruite doar unei singure biserici, confirmă existența unui intens trafic cu sarea pe Mureș” – calculează Glück.

E foarte probabil că după consolidarea puterii regale, paralel cu dezvoltarea rapidă a economiei rurale, comerțul cu sare – care de altfel n-a cunoscut întrerupere

– s-a intensificat și mai mult. Drept urmare, pe cele două maluri ale Mureșului se înființează o serie de porturi pentru vama sării la Bulci, Chelmac (Eperyes), Lipova, Cladova, Zădăreni, Bistra, Arad, Popin (lângă Pecica de azi), Șeitin, Igrîș și Cenad. Traficul în prima jumătate a secolului al XIII-lea era atât de intens, încât numărul foarte ridicat al „navelor” pretindea multe porturi pentru ancorare.

La valoarea acestui trafic și la cantitatea enormă a sării ce se transporta pe Mureș, se referă o bulă papală din 15 mai 1218. În acest document, papa Honoriu al III-lea confirmă cu mulțumiri donația reginei Iolantha de Courtenay făcută peregrinilor, care treceau prin Ungaria. Donația se ridica la suma de 8.000 de mărci de argint, provenite din sarea transilvăneană, care era transportată pe Mureș. Această sumă raportată la prețul sării ne dă cantități enorme de sare. Astfel, într-un alt document papal din 1233, în care regele Andrei al II-lea promitea legatului papal că va respecta înțelegerea cu privire la evreii și musulmanii din Ungaria și veniturile sării cuvenite mănăstirilor, se arată că: „... prețurile sării sunt acestea: pentru fiecare tyminus de sare de apă să se plătească bisericilor opt mărci, afară de casa Ospitalierilor din Ierusalim și bisericile din Calocea și Bacs, cărora le vom da zece mărci pentru fiecare tyminus în cazul când amintitele biserici din Calocea și Bacs vor trebui să transporte sarea lor la Seghedin sau mai departe; în cazul contrar vor primi opt mărci. Iar pentru bolovani de sare de apă mai mari, datorăm mănăstirii din Igrîș douăzeci și șase de mărci pentru fiecare tyminus, iar bisericile din Arad douăzeci și cinci de asemenea pentru fiecare tyminus. Iar pentru bolovani de sare terestră vom da o marcă pentru o sută de pietre de sare, în cazul că vor trebui să primească sarea lor la hotare, în afară de mănăstirea Sfântului Gothard, căreia îi vom da o marcă pentru optzeci de pietre de sare. Iar bisericile vor reține din sarea spre folosul lor următoarele cantități: mănăstirea din Igrîș trei tyminus, prepozitul din Arad cu capitlul său două mii de pietre de sare...”.

Din textul documentului reiese că prețul sării în raport cu transportul varia între 8 și 25 mărci după zece mii de bolovani de sare (tyminus). Prețuri mai mici erau stabilite la transportul pe apă și cu valori mai mari la transportul pe uscat.

Despre valoarea acestei sume este de ajuns să arătăm că o marcă poate fi echivalentă cu circa 400 de grame de argint. În 1330, Basarab oferea 7.000 de mărci lui Carol Robert, în schimbul păcii.

Asupra comerțului cu sare ne vorbesc și alte date. Un document din 20 august 1233, dat de Andrei al II-lea, înșiră dreptul anual la sare al unor mănăstiri din comitatul Arad, amintind că abația de la Bulci are dreptul la 5.000 bolovani de sare, mănăstirea de la Chelmac (Eperyes) la 4.000 de bucăți, mănăstirea de la Bistra (Byzere) la 4.000, capitlul din Arad la 2.000, Cneazmănăștur la 2.000, episcopul din Cenad la 5.000 de bolovani de sare etc.

Dacă apreciem greutatea medie a bolovanilor de sare la 5 kg, atunci abația benedictină de la Bulci și cea de la Cenad dispuneau anual gratuit de 25.000 kg, Bistra de 20.000 kg, Aradul de 10.000 kg de sare. Aceste cantități era vândute comunităților sătești, în special pentru consumul vitelor.

Dacă până în secolul al XII-lea comerțul cu sare era un drept exclusiv regal, începând din secolul al XIII-lea, paralel cu slăbirea puterii regale, tot mai multe instituții bisericești caută să participe la acest comerț. Unele mănăstiri și alte instituții

eclesiastice dispuneau de nave și, beneficiind de scutiri sau taxe vamale pe care le încasau aveau acces liber la transport de la ocne până la porturile lor. Astfel, în dania lui Andrei al II-lea, făcută în 1230 către comitele Toma, se arată că numitul comite primește aceleași drepturi ca și bisericile de la Igrîș și Bistra (Bizere), adică „... să aibă voie să facă pe an trei drumuri, dus și întors, pe Mureș, fără nici o piedică sau dimpotrivă, să fie scutite de orice vamă și să poată cumpăra cu plata sarea de lipsă de la orice ocnă...”.

Din documentele din timpul regelui Andrei al II-lea, aflăm că centrele principale pentru vămuirea sării transportate pe Mureș se aflau la Alba Iulia, Vințul de Jos, Bulci, Bistra (Bizere), Arad, Cenad, Seghedin.

Pe lângă cantitatea considerabilă de sare exportată, mari cantități erau consumate și de localnici. Din acest consum doar o parte a fost consumată pentru alimentația localnicilor, majoritatea fiind destinată vitelor, oilor în special. Fără sare nu s-ar fi putut practica decât un păstorit arhaic, când vitele și oilile erau ținute pe câmp zi și noapte în orice anotimp. Pășunile la anumite ocazii erau presărate cu pietre de sare, unde păstorii zilnic își mânau animalele.

Mureșul era o arteră importantă pentru transportul sării în secolele X-XII și făcea parte integrantă din comerțul european cu sare.

Invazia tătarilor a avut un efect devastator: în jurul fortificației de la Pereg (este, deci, de presupus că și pe actualul teritoriu al orașului nostru), tătarii au măcelărit

Johannes de Thwroc: *Chronica Hungarorum*. Augsburg, Erhard Ratdolt, 1488.

populația, i-au capturat și înrobît pe bărbați, au devastat locuințele și terenurile.

Efectul invaziei are consecințe importante asupra evoluției ulterioare a regiunii. Zona aceasta a fost repopulată, preponderent cu români și puni (potrivit lui Márki). Au fost construite 12 fortificații noi pentru apărare și pământurile s-au reîmpărțit, ajungând la alți proprietari.

Unul din importante izvoare narative ale istoriei noastre este „Cântecul de jale,, (*Carmen Miserabile*) al lui Rogerius, care descrie năvălirea tătarilor în Transilvania în anii 1241-1242, proiectând o lumină puternică asupra realităților social-politice mai ales în zona Aradului.

Rogerius, cleric de origine italiană, îndeplinea o misiune la Oradea, încredințată lui de cardinalul Giovanni Toletano. Ulterior a ajuns să îndeplinească între 1250-1266 funcția de arhiepiscop de Spalato, azi Split (Croatia).

Manuscrisul său, azi pierdut, redactat la scurt timp după năvălirea din 1241-1242,

a fost tipărit în anul 1488, la Brno. În același an a fost imprimat și ca supliment la cronica Thuroczy. Lucrarea a suscitat discuții cu referire la proporțiile distrugerilor tătărești și consecințele lor demografice. Textul lui Rogerius, confruntat cu celelalte izvoare, oferă o imagine realistă a stărilor existente în zona arădeană în perioada respectivă. Scoate în evidență distrugerile provocate de tătari, ceea ce corespunde pe deplin strategiei lor practicate anterior în Rusia, Ungaria și în alte părți ale Europei. Ei urmăreau să intimideze populația locală și astfel să reducă hotărârea lor de a se apăra.

Rogerius ne-a lăsat și amănunte veridice referitoare la situația câmpiei arădene. El subliniază desimea pădurilor pe care le-a străbătut, care ofereau adăpost refugiaților din satele accesibile tătarilor. Informațiile sale privind pierderile sunt confirmate timp de mai multe secole de materialele cartografice cunoscute de noi ca și cea parisiană (sec. XIV), harta lui Mercator (1602), precum și harta întocmită din ordinul generalului Mercy (1723).

În ultima parte a relatărilor sale, Rogerius expune peripețiile sale îndurate în bazinul Mureșului, mai ales în zona Cenad – peste Mureș de Pecica. El definește cu precizie importanța localității, de altfel fortificată, reședința unui comitat și a unei episcopii romano-catolice. De asemenea, sunt prezentate desfășurările de la orașul Perg (azi Pereg), asediat de tătari. Distrugerea localității în 1241, se confirmă documentar, reducându-se așezarea la nivelul unui sat. Săpăturile făcute în hotarul satului Peregul Mic au scos din stratul de epocă multe schelete și fragmente de arme.

Istoriografia română, și o parte din cea străină, a încercat să evalueze la justa ei valoare mărimea distrugerilor tătărești și mai ales a repercusiunilor demografice pe care le-au provocat. Într-adevăr, o seamă de documente contemporane, ca de pildă plângerea episcopului Andelea Gallus, care se jelește din cauza împușinării populației, dovedește faptul că mulți oameni și-au pierdut viața sau au fost târați în robie.

Mai mulți istorici, în special de peste hotare, au căutat să exagereze proporțiile acestor distrugeri și pierderi umane. Ei au încercat prin această teză să justifice concluzia lor neștiințifică, potrivit căreia năvălirea tătară a produs un vast vid demografic, chiar și în părțile Aradului, creându-se condiții pentru așezarea masivă a populației românești, care ar fi fost pe cale de imigrare în Transilvania.

Este interesant de subliniat faptul că așezarea civilă găsită în incinta mănăstirii Hodoș-Bodrog, de lângă Pecica, provenită din sec. al XIII-XIV-lea, nu prezintă urme ale unei distrugeri intermediare, iar documentele privind mănăstirea (1278) dovedesc că nu a trăit soarta altor așezăminte ortodoxe similare, care au dispărut odată cu evenimentele amintite.

Tătarii, după ce au trecut prin foc și sabie o parte din câmpia arădeană, deveniseră interesați în reluarea activității economice normale, ca să se poată susține și aproviziona trupele combatante care se depărtaseră spre vest. Adoptând acest punct de vedere, devine veridică explicația dată de însuși Rogerius, care vorbește la un moment dat de mulțimea producătorilor direcți, rechemați de tătari, și întorși la vetrele lor, populând zona respectivă pe o cale de mers de trei zile.

Din descrierea lui Rogerius ni se conturează, în câmpia Aradului, imaginea unei societăți sedentare, revenită aproape la normal. El subliniază mulțimea satelor, care

de fapt erau mici și numeroase. Astfel, vorbind despre populația refugiată la Pereg, el pomenește de oameni proveniți din vreo 70 de sate. Potrivit istoricului arădean Eugen Glück, acest număr este mare, dar nu foarte departe de realitate.

Potrivit calculelor făcute, referitoare la zona Aradului, putem evalua mărimea unui sat de câmpie la circa 25 gospodării (case). Această concluzie este în concordanță cu aprecierile făcute de academician Ștefan Pascu, care evaluează populația unui sat din perioada respectivă la circa 100 oameni (de fapt vreo 20 de gospodării), referindu-se la ansamblul Transilvaniei.

Glück crede, pe baza materialului lui Rogerius, că numărul satelor atestate documentar și arheologic în epoca dată, se ridică în câmpia Aradului și Podgorie la aproape 200. În aceste sate – așa cum relatează prelatul – ocupația principală era agricultura. Fiind timpul secerișului, au strâns cu toții recolta și au adunat-o în hambare, împreună cu paiele și cu fânul. Tot Rogerius pomenește de târguri, ceea ce pare să demonstreze, în realitatea locală, depășirea fazei economiei strict naturale. La fel, se face amintire de cai, oi și boi, aflate în proprietatea producătorilor direcți. Renta în produse datorată tătarilor cuprindea și arme, veșminte, precum și alte produse nealimentare, ceea ce dovedește existența unor activități meșteșugărești, relativ dezvoltate.

Informațiile economice ale clericului italian concordă cu celelalte izvoare ale vremii, mai ales cartulariul capitlului din Arad (1177), care oferea un tablou plastic similar cu realitățile social-economice existente într-un număr considerabil de sate arădene.

Reluarea activităților economice normale reclama înnoirea sistemului de organizare socială și politică. Stăpânirea tătarilor a provocat mutații serioase în structura social-economică existentă înainte de anul 1241. În primul rând, a încetat puterea nobilimii maghiare și a statului feudal alogen. Cei câțiva nobili maghiari, trecuți de partea tătarilor, se încadrau în sistemul lor de dominație, rupându-se ireconciliabil de poziția lor anterioară. În locul vechilor stăpâni ai domeniilor, tătarii impun în fiecare sat niște „regi”, care constituie noua clasă dominantă feudală. Această clasă nu putea fi însă prea numeroasă și avea nevoie de un aparat capabil să perceapă renta feudală în produse, necesară pentru subzistența tătarilor.

Din relatările lui Rogerius reiese că rolul de intermediar între masa producătorilor direcți și tătari o îndeplineau cnejii (canesii), numiți de el și „balili”. De asemenea, se subliniază că aceștia îndeplineau și funcții administrative: împart dreptatea populației supuse și se adună aproape în fiecare săptămână la sfat. Relatările acestea prezintă o mare asemănare cu elementele care au început să caracterizeze relațiile dintre cnejii români autohtoni și feudalii alojeni, și care au acaparat treptat o parte din pământurile aparținătoare obștilor.

Potrivit lui Glück, există dovezi sigure în privința faptului că marea masă a țăranilor și a meșteșugarilor era română. „Distanțându-ne categoric de tezele neștiințifice, răspândite de unii istorici de peste hotare, trebuie să subliniem faptul că cercetările arheologice efectuate în zona arădană au dovedit că, până în secolul al XIII-lea, cultura materială locală este dominată de cea de tip dridu, incontestabil de factură românească. Ea a fost constatată în peste 30 de așezări din bazinul Mureșului inferior și al Crișului Alb”. Un material de importanță deosebită îl constituie documentele

referitoare la zona Aradului. Astfel, în primul document autentic privitor la zona Aradului, lista sărarilor de la Șeitin (cca. 1108 – 1138), găsim nume ca Subu, Ivanuș, Gucur, Cenușe, Farcaș, Sima etc. care pot fi considerate, cu mare probabilitate, românești. Faimosul cartulariu al capitlului din Arad (1177) conține nume ca Iorga, Hălăliș, Ioan, Iuan, Buna, Micuș, Mica, Fichur (fecior) etc. Lista libertinilor de la Vinga (1237) este și ea în concordanță cu această realitate.

Alături de populația majoritară s-au așezat și producători direcți de alt neam, care au contribuit la configurarea social-economică a regiunii. Între aceștia sunt coloniștii germani de la Tămașda, amintiți și de Rogerius, precum și țărani care poartă nume de origine maghiară, ca Ember. Tot în regiunea Aradului s-au mai așezat sporadic pecenegii, iar în preajma năvălirii tătarilor, chiar și cumani.

Noua ordine europeană influențează puternic și această parte a lumii. Luptele sângeroase pentru proprietate și, mai târziu, schimbarea statutului social al populației sărace, au reverberații importante în Transilvania. Populația nu este foarte statornică în ceea ce privește apartenența religioasă; în perioada 1400-1500, oamenii migrează masiv spre religia protestantă; luteranii și protestanții câștigă teren rapid, lucru explicabil prin faptul că biserica tradițională, prin episcopii săi, stăpânea suprafețe mari de teren și era percepută de populația sărăcită ca și clasă exploatare.

Reforma religioasă are ca rezultat pierderea unei părți semnificative din proprietățile bisericii, preluate – fie cumpărate, fie cucerite sau primite donație – de nobili care se coagulează într-o nouă clasă socială: aceea a proprietarilor laici, care ajung să stăpânească zeci, unii chiar sute de sate, cu tot cu terenurile și locuitorii lor. Ceea ce nu au reușit să ia de la biserica catolică acești nobili, au confiscat turcii, în timpul stăpânirii din 1552-1596.

Catolicismul a primit o grea lovitură în aceste locuri și era la un pas de sucombare. La recensământul realizat după izgonirea turcilor, s-a constatat că pe o suprafață de 179 de kilometri pătrați a mai rămas în picioare o singură biserică catolică, în zona Aradului. Una singură! O consecință importantă a acestui fapt este că slujbele religioase în lăcașele de cult noi, protestante, erau oficiate în limba vorbită de populație; protestantismul devine foarte răspândit, mai ales că are protectori importanți, din rândul moșierilor. Până în 1550, funcționează deja mai multe case de rugăciune luterane și calviniste în acest perimetru, unde oamenii erau familiarizați cu noile dogme. Revenind la consecințele protestantismului, trebuie subliniat faptul că în comitatul Aradului el contribuie decisiv la conferirea unui rol dominant populației maghiare, deși aceasta era minoritară.

Regiunea Aradului este un amalgam de națiuni, deja în acea vreme. Apar slovacii (prin 1400), bulgarii, sârbii (în 1439 regele Albert donează Șiria lui Gheorghe Brancovici, și aceasta devine baza masivei imigrări a sârbilor). Și, evident, un rol important îl au românii, grupați în comunități puternice. Germanii nu au avut o prezență nici importantă, nici semnificativă în acea perioadă, spun cronicarii.

În evul mediu populația Aradului nu s-a putut dezvolta; cotropirea otomană, luptele pentru putere și pământ, conflictele confesionale au fost o piatră de moară pentru societate. Există puține referiri în documente despre rolul Pecicăi în aceste confruntări, însă este cert că oamenii de aici au fost la fel de implicați ca toți ceilalți în evoluția uneori sângeroasă, alteori austeră a istoriei. Nici nu se putea altfel, dacă

avem în vedere că orașul nostru a fost o monedă de schimb între diferiți nobili și a trecut, într-o perioadă foarte scurtă de timp, dintr-o mână în alta. Ce înseamnă asta? Că nu exista stabilitate, nu exista siguranță, fiecare stăpân impunea reguli proprii și căuta să câștige cât mai mult de pe feuda lui.

Petru Ugliš, în monografia sa, trece în revistă stăpânitorii localității, în timpul feudalismului:

– la 12 august 1421, regele Ungariei, Sigismund, a dăruit satele Pecica și Compa caputalului romano-catolic de Cenad, episcopului Marczali Dozsa, ca despăgubire pentru pierderile suferite în războaiele cu turcii,

– în anul 1517, Pecica este amintită ca vamă,

– între 1557-1559, este stăpânită de Olcearovici Dimitrie,

– în 1559, căpitanul din Giulia a pus stăpânire pe Pecica, afirmând că este localitate fără stăpân,

– în anul 1560, Paulinus Petrus, episcop de Cenad, obține de la turci dreptul de proprietate asupra Pecicai. Legat de această «tranzacție», trebuie subliniat că izvoarele istorice evidențiază că la Pecica, la data respectivă, nu exista nici un credincios romano-catolic.

– în anul 1564, cronicile arată că episcopul Grigorie Bornemisa nu a găsit în sat case noi, pe care să le fi putut impozita. Cele câteva familii din Heves (Ungaria) se întorseseră acasă, acolo de unde strămoșii lor au fost aduși, cu 200 de ani în urmă, să colonizeze Pecica,

– în 1590, episcopul Szegedi Paulus a trecut satul Peck printre proprietățile sale, cu acordul turcilor,

– în perioada 1643-1655, satul era supus lui Dobozi Ferencz și Szel Mihaly. Darea plătită de populație era de un florin de persoană, și, plocon, o plapumă sau un covor,

– în 2 septembrie 1654, episcopul Szegedului, Kolozsvari Bertalan, anunță printr-o circulară locuitorii din Pecica că cei restanți cu dările trebuie să le ducă la el,

– în ianuarie 1660, episcopul Macripodari Iacintus obține „Scripta Protectionalis” pe seama comunei Pecica. Regele Leopold al Ungariei donează însă această moșie lui Fodor Ioan și Pop Vasile. Din cauza turcilor, donația nu a putut fi înregistrată la fața locului, pentru că Ioan Balint, din Iara de pe Mureș, a contestat-o.

Ultimul stăpân al Pecicai a fost ducele de Modena, Rinaldo. Acesta a primit Pecica la pachet, în 1726, de la verișorul său, împăratul Carol al VI-lea al Vienei. Moșia primită cuprindea și alte 124 de sate și puste, 5 târguri, un oraș – în total aproape 300 de mii de hectare. Printre pustele primite erau și Basaraga și Sionda, închiriate unor familii de armeni (Izecuț, Zachariaș), care trăiau din exportul vitelor la Viena.

Petru Ugliš remarcă faptul că în perioada lui Rinaldo de Modena se mută la Pecica un număr de familii de italieni (Ponta). Unul dintre descendenții lor, zis Tălianul, era renumit cântăreț de strană la biserica din Pecica, la sfârșitul secolului XIX.

Deși cunoștințele de anatomie, fiziologie, psihologie ale vremii erau reduse, oamenii din epoca feudalismului și, chiar a celui timpuriu, nu au rămas pasivi în fața suferințelor celorlalți. S-a dezvoltat o medicină populară remarcabilă, bazată pe însumarea experiențelor cotidiene.

Un pasaj din legenda cea mare a sfântului Gerard, varianta prelucrată de Arnoldus

Wion și publicată la Veneția în anul 1597, vorbește de perioada dintre anii 1030-1046, răstimp în care episcopul Gerard, originar din Veneția, păstora dieceza de rit latin a Mureșanei (azi Cenad). Potrivit acestui important izvor istoric, episcopul manifesta o solicitudine deosebită față de bolnavi și chiar poseda o farmacie proprie, constând, în special, din ierburi medicinale. În nomenclatorul acesteia intrau plante care creșteau în perimetrul sau în apropierea diecezei – adică foarte aproape de Pecica – și pe care le putea cunoaște doar din experiența populației băștinașe care rămăsese pe loc chiar și după prăbușirea voievodatului lui Ahtum (1028). Izvorul amintit pomenește despre aplicarea la bolnavi a unui regim alimentar.

În secolele următoare medicina populară nu a dispărut, ci chiar și-a sporit importanța. În secolul al XVII-lea, în perioada stăpânirii otomane, la Radna (azi Lipova II), călugărul franciscan Ioan Plumbo prepara medicamente din resurse locale și le recomanda bolnavilor. Ele au fost apreciate pozitiv atât de populația locală, cât și de turci.

Începând din secolele al XII-XIV-lea se constată și în zona Aradului apariția unei intelectualități trecută prin școli înalte, inclusiv cele cu profil medical. Nu este întâmplător că unul din primii medici semnalati documentar pe teritoriul României apare la Lipova. În vremea respectivă orașul de pe Mureș cunoscuse un avânt economic serios, bazat în primul rând pe comerțul de sare. Acest centru urban avea o viață spirituală proprie, oglindită prin ridicarea și apoi lărgirea impunătoarei catedrale ortodoxe în piața centrală a orașului. Într-un act de hotărnicire, databil din 11 august 1367, se nominalizează medicul Petru din Lipova, posesor al unei vii pe dealul Minișului. Documentul nu oferă amănunte despre studiile și activitatea lui, dar este incontestabil că trebuie să fi avut o situație respectabilă și din punct de vedere material.

Alături de medici funcționau chirurghi și bărbieri care se ocupau, de regulă, cu tămăduirea rănilor sau practicau mici operații de suprafață. Această tagmă era foarte necesară în cursul conflictelor armate. În anul 1607, un astfel de bărbier locuia la Lipova în casă proprie, ceea ce arată că avea oarecare stare.

Instituționalizarea asistenței medicale a fost reclamată și de marile epidemii de ciumă ce au bătuit în 1348, 1368-74, 1380-82, 1441, 1456, etc. Unele dintre aceste epidemii au făcut să se depopuleze, în jurul Aradului, sate întregi, pentru perioade de timp de câțiva ani. În special epidemiile de ciumă din sec. XIV au fost zdrobitoare, pentru că populația nu ajungea bine să își revină din una, și recidiva. Erau frecvente și îmbolnăvirile de variolă, malarie, care decimau populația.

Primele instituții de asistență a bolnavilor nu aveau un program bine definit. Limitele dintre spital, azil și han pentru călători nu erau precizate. Ele funcționau mai ales pe lângă mănăstiri. Una dintre aceste „bolnițe” a funcționat pe lângă mănăstirea Hodoș-Bodrog, cel târziu în jurul anului 1400. Potrivit celor mai vechi fresce existente la catedrala ortodoxă din Lipova, reprezentând pe sfinții Pahomie și Theodosie, întemeietorii monahismului, se poate presupune că acest lăcaș de cult, în primele secole ale existenței lui, era legat de o mănăstire și chiar de o bolniță.

Pe lângă spitalul din Lipova, în părțile noastre mai funcționa și una la Cenad – frecventata, probabil, din cauza apropierii sale geografice, și de populația pecicană, iar cea de a treia oferea tămăduire celor proveniți din valea Crișului Alb. În anul

1406, la Lipova, un om de cultură, cu numele Petru, copiase un recetar amplu. Acesta conținea recomandări referitoare la o sumedenie de maladii la nivelul cunoștințelor contemporane, recomandări din care ne putem forma o imagine despre cum se tratau oamenii vremii.

În cazul „durerilor de ochi” se recomandă o soluție făcută din petalele trandafirului. În cazul infecțiilor bucale se recomandă o soluție compusă din alaun, coajă de pâine, etc., cu care bolnavul urma să facă spălături periodice. În cazul reumatismului se recomandau băi, iar apa urma să fie pregătită prin adăugarea unei soluții. Găsim rețete împotriva vărsatului și intoxicației stomacale. Dar rețetarul de la Lipova nu a fost un unicat în părțile noastre. Recomandări la nivel similar se găsesc în manuscrisul cunoscut sub numele de Sbornicul de la Hodoș (Hodoș-Bodrog), provenit din perioada 1391-1409, și care se găsește actualmente în posesia Muzeului Național din Praga. Dintre recomandările inserate în acest manuscris, interesante sunt și sugestiile stomatologice. Se recomandă mestecarea firezarului de stejar care curăță dinții și care vindecă gura bolnavă. Un alt sbornic provenit din secolul al XIV-lea, deținut de mănăstirea Hodoș-Bodrog, dă indicații în cazul mușcăturii de șarpe.

Așadar, în anul 1726, împăratul Carol al VI-lea dăruia lui Rinaldo, duce de Modena, pentru servicii credincioase, un vast domeniu centrat în jurul localităților Zărand și Ineu. Deși în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea domeniul respectiv reîntră în posesiunea Cămării aulice, el își păstrează până târziu spre sfârșitul secolului denumirea de „domeniu modenese”,.

Acest domeniu, care îngloba și Pecica, împreună cu domeniul cameral arădean, formează obiectul unei descrieri, pe care o găsim într-un document păstrat în arhivele Vienei și provenit de la consilierul Curții imperiale, J. M. von Fassbender. Documentul nu este datat, dar după unele referințe din conținut, precum și din datele biografice ale lui Fassbender, se poate deduce că datează din ultimul deceniu al secolului XVIII, când respectivul deținea conducerea Comisariatului general de război și se ocupa și de problemele economice sub aspectul contribuției diferitelor provincii la satisfacerea nevoilor armate imperiale.

Fassbender își începe descrierea astfel: „moșiile camerale modenese – arădene se numără cu drept cuvânt printre cele mai frumoase, mai rodnice și mai sănătoase ținuturi din lume și există imperii colosal de mari, care nu s-ar putea mândri cu această fericită așezare geografică și cu această extraordinară bogăție a naturii, întrunită aici pe o întindere de aproximativ 60 mii pătrate”,.

Hotarele domeniului sunt indicate în felul următor: spre sud, separând domeniul de teritoriul Banatului, curge râul navigabil Mureș, care se varsă în Tisa „nu departe de hotarul acestor moșii”, cuprinzând pe o întindere de 40 mii pătrate o câmpie „neîntreruptă de nici o ridicătură de pământ”, scaldată spre vest de numeroase ape, care deși nu sunt navigabile, ar putea – prin unirea lor – deveni apte pentru transportul lemnului pe plute. Câmpia aceasta se încheie spre est cu un lanț muntos lung de 10 mii, care în partea de miază zi – răsărit constituie patria vinului de Miniș, „deja cunoscut în străinătate un demn concurent al vinului de Tokay”,. Spre nord – est, domeniul se mărginește cu comitatul Bihor și cu Transilvania; domeniul coincide aproximativ cu teritoriul de azi al județului Arad, cuprinzând în plus – cum ni se indică – 6 localități din fostul comitat Cenad.

Clima, observă autorul, este atât de blândă, încât în fiecare an până la sfârșitul lunii septembrie ajung să se coacă, chiar și în regiunile mai aspre, nu numai cele mai delicate feluri de fructe și pepeni, dar și struguri.

Solul câmpiei este caracterizat ca „un sol de grădină până la o adâncime de 5 și chiar mai mulți pași, amestecat pe ici, pe colo, cu nisip negru,, în care pot fi săpate, fără multă osteneală, fântâni bune și sănătoase și în care prosperă, fără a avea nevoie de îngrășăminte, roadele pământului. Îngrășământul, observă autorul mai mult dăunează decât folosește, contribuind la maturizarea rapidă, la căderea și putrezirea roadelor.

Domeniul modenez-arădean mai cuprindea păduri de stejar, ulmi, fagi, tei, dar din cauza tăierilor nechibzuite „din ultimii 20 de ani,, suprafața împădurită de circa 300 de mii iugăre (a 1600 stânjeni pătrați iugărul) ajunsese abia la o cincime sau o șesime, restul fiind transformat în hățiș nefolositor.

Autorul descrierii estimează numărul caselor, adică al familiilor din cele 131 localități populate ale domeniului la 20 de mii, și multiplicând această cifră cu coeficientul de 5, adoptat în mod obișnuit pentru acea vreme, ajunge la un total al populației de 100 de mii de suflete. Din acest total numai o optime – spune el – adică 12.500 sunt germani și unguri, cei dintâi atingând „abia 4.000,, suflete, iar ungurii 8.500 – aceștia din urmă locuind numai în 10 din cele 131 localități – în timp ce majoritatea copleșitoare era constituită din români.

Această populație avea în folosință, potrivit urbaniului, circa 35.000 iugăre, pământ arabil, grădini, fânețe și pășuni, viile nefiind înglobate aici. Pământurile urbariale iobăgești se numărau la 6000 sesii întregi. O sesie întreagă comporta în comitatul Cenad – unde erariul stăpânea 6 localități – 59 iugăre, în timp ce în comitatul Arad, numai 38 iugăre arabil și fânețe – căci pășunile, potrivit urbaniului, sau cel puțin 1/3 din suprafața ogoarelor și fânețelor, au fost lăsate la bunul plac sau la situația existentă de fapt înainte de urbaniu.

Sarcinile feudale ale fiecărei sesii în parte constau în următoarele: 1. censul de 1 florin renan; 2. darurile – așa numitele „culinaria,, – care „până acum 10 ani,, constau din 2 pui, 2 claponi, 12 ouă, o jumătate măsură seu de vită și 1/30 din valoarea unui vițel, dar puteau fi răscumpărate cu 51 creițari; 3. nona mare, care pe domeniul arădean semnifica 1/8 din sămănăturile de toamnă și de primăvară, în timp ce pe domeniul modenez semnifica 1/9 și 1/10 „incluzând dijma regală,,; nona mare se dădea totdeauna în natură; 4. nona mică era partea de 1/9 cuvenită stăpânului feudal din produsele de pe terenul local, ca in, cânepă, fasole, pepeni etc. ; nona mică putea fi răscumpărată în bani; 5. datul din oi, care nu e specificat concret, putea fi răscumpărat cu 24 creițari de fiecare miel datorat domeniului cameral; 6. darea pe albine putea fi și ea răscumpărată în bani, cu 30 creițari de fiecare roi de albine; 7. obligațiile de lucru ale iobagului – care nu sunt specificate – puteau fi răscumpărate fiecare în parte cu 6 creițari, pe domeniul arădean, și cu 7-10 creițari, pe domeniul modenez.

Autorul consideră ca o favoare din partea erariului faptul că darurile, nona mică, datul din oi și albine pot fi răscumpărate în bani, în timp ce pe domeniile particulare ele se dădeau în natură. Și tot o favoare era cedarea monopolului regal al pescuitului în folosul comunelor, contra unei sume de 6-12 fl. ren. pe an.

În ciuda sarcinilor feudale, considerate modice de către autor, el ajunge la

constatarea că în ultimii ani restanțele de plată ale iobagilor ajunseseră – numai pe domeniul arădean – la câteva sute de mii de florini, populația nefiind în stare să plătească nici măcar prin executări forțate. Consilierul von Fassbender constată că „în ultimii 10 ani populația de pe domeniul arădean-modenez a sărăcit îngrozitor și într-o măsură mai mare decât cea de pe domeniile particulare. Dacă iobagul ungar mai vede pe masa lui, cel puțin la zile de sărbătoare, ceva carne de vită, atunci când îi permite punga, iobagul român – spune autorul – nu mai iese din mămăligă, borș de țărâțe (cibere), fasole fiartă în apă. Căreia numai în zile mai bune îi adaugă ceva grăsime”. De altfel, pe întreg domeniul nu exista decât 20 de scaune de măcelărie, și acestea nu în satele românești, ci numai în localitățile cu militari și funcționari. „Este de necrezut”, – spune Fassbender – că în acest „ținut binecuvântat, cu un sol atât de fertil, cu o așezare geografică favorabilă comerțului, cu râuri navigabile, care oferă posibilitatea de desfăcere a produselor cu câștig, există oameni care se luptă cu foamea, umblă acoperiți în zdrențe și sunt secerăți primăvara, ca muștele, din cauza scorbutului și a altor boli, provocate de mijloacele de hrană neîndestulătoare și dăunătoare”.

Sub dominația habsburgică, în cursul secolului al XVIII-lea, iobagii vor fi supuși unor sarcini mărite, atât față de stăpânii feudali, cât și față de stat. Sporirea sarcinilor feudale față de nobili a fost generată de trecerea treptată, a stăpânilor feudali, la gospodărirea alodială, străduindu-se la stăpânirea unor cantități considerabile de pășuni, păduri și arături iobăgești, precum și la mărirea obligațiilor de robotă. În paralel au crescut și sarcinile față de stat din cauza administrației tot mai costisitoare și a deselor războaie în care se angajase Imperiul habsburgic. Întrucât toate impozitele erau plătite de țărănime, la un moment dat interesele statului au ajuns în contradicție cu cele ale nobilimii. Drept urmare, statul nu mai putea să tolereze abuzurile nobiliare care, la rândul lor, duceau la pauperizarea totală a contribuabililor, adică a țărânimii. Tocmai aceste interese de stat au generat, din partea absolutismului iluminist, o nouă politică față de țărănime.

La dieta din 1764-1765, la inițiativa Mariei Tereza, s-a hotărât reglementarea urbarială. Această hotărâre, în ciuda opoziției nobilimii, a fost ridicată la putere prin ordin imperial și s-a trecut la aplicarea ei.

Cercetările recente au demonstrat că, în comitatele unde reglementarea a fost aplicată, ele au devenit o piatră de hotar în evoluția raporturilor iobăgești, proprietățile acestora fiind stabilite, punând piedică, în general, în calea unor abuzuri nobiliare mai mari.

În scopul pregătirii reglementării urbariale au fost trimise chestionare la fiecare comitat, conținând nouă întrebări:

1. Dacă localitatea are urbariu, de când și ce fel de urbariu?
2. Dacă nu există urbariu, după ce contract sau obicei sunt satisfăcute servituțiile iobăgești?
3. Unde nu există urbariu, din ce constau dările iobagilor și jelerilor și aceste dări când și cum au fost introduse?
4. Localitatea ce beneficii are?
5. Iobagul cu o sesie, câte jugăre de arături și fânețe are? Câte măsurii de Pojon sunt

semănat pe un jugăr, iar pe fânețe dacă se poate cosi și otavă?

6. Câte zile de robotă prestează iobagii? După plecarea și întoarcerea de la robotă sunt luate în considerare?
7. Din ce se dă nonă și de când? Care sunt formele dijmei mici?
8. Dacă sunt sesii părăsite, câte sunt și de ce?
9. Dacă iobagii sunt legați de glie sau au drept la liberă strămutare?

După primirea răspunsurilor, s-au emis instrucțiuni pentru efectuarea conscripțiilor. Clasificarea și stabilirea calității sesiilor era de competența comisiilor care efectuau conscripțiile urbariale, care aveau în vedere, în primul rând, interesele stăpânilor feudali, respectiv ale erariului.

În anii 1771/1772, conscripțiile au fost efectuate în toate satele Aradului. În 1786 au fost întocmite și tabelele centralizatoare pentru fiecare comitat, printre care și pentru Arad.

În urma tabelului centralizator al reglementării urbariale efectuate în anii 1771/1772 în comitatul Arad, cifrele totalizatoare se prezintă astfel:

- numărul total al familiilor de iobagi – 11.151;
- numărul total al familiilor de jeleri cu casă – 4.185;
- numărul total al familiilor de jeleri fără casă – 580;
- numărul total al sesiilor – 3.129 $\frac{3}{8}$;
- cantitatea totală a intravilanelor, inclusiv iobagi și jeleri – 15.207 măsuri de Pojon;
- cantitatea totală a arăturilor aflătoare în folosința iobagilor și jelerilor – 78.119 $\frac{5}{8}$ jugăre;
- cantitatea totală a fânețelor aflătoare în folosința iobagilor și jelerilor – 59.444 $\frac{3}{4}$ cosituri;
- întregirea sesiilor, în jugăre – 527 $\frac{1}{16}$ jugăre;
- defrișări – 1.664 $\frac{1}{4}$ jugăre;
- vii - 14.319 sape;
- numărul zilelor de robotă pe an (cu jug), inclusiv iobagi și jeleri – 184.469 $\frac{3}{4}$;
- numărul zilelor de robotă pe an (cu palmele), inclusiv iobagi și jeleri – 436.496 $\frac{1}{16}$;
- arenda (fumăritul) – 15.673 forinți;
- darea de lemne – 2.421 căruțe;
- darea de unt – 3.520 $\frac{1}{4}$ iții;
- darea de cocoși – 7.036 $\frac{1}{2}$ bucăți;
- darea de pui – 7.036 $\frac{1}{2}$ bucăți;
- darea de ouă – 41.626 $\frac{1}{2}$ bucăți;
- nona (eventual septima sau octava) din toate produsele, inclusiv cânepa și inul;
- localitățile mai dispun în afară de sesii iobăgești:
  - arături – 106 $\frac{1}{8}$ jugăre;
  - fânețe – 1.009 $\frac{1}{2}$ cosituri;
- suma totală a taxei de cărciumărit – 639 forinți;
- contribuția anuală pentru impozit – 50.562 forinți.

Conscripțiile urbariale efectuate în anii 1771/1772 ne dau date importante cu privire la situația țărănimii către sfârșitul secolului al XVIII-lea, și a dărilor la care

era supusă. Este adevărat că ele se bazau pe declarațiile individuale ale țăranilor, și putem presupune că de frica impozitului nu au declarat apartenențele lor iobăgești cu exactitate, dar datele sunt autentice.

Conscripțiile urbariale din 1771/1772 sunt primele statistici exacte (cel puțin în linii mari) ale gospodăriilor iobăgești din Arad.

După pacea de la Karlovic (1699), comitatul Aradului practic se desființează, chiar dacă teoretic continuă să existe; devine oraș de graniță, păzit de grăniceri sârbi, care cer și obțin privilegii speciale; comitatul nu mai are funcționari publici, iar mare parte din pământuri intră în proprietatea Curții.

Abia în 1721, după eliberarea Banatului de sub dominația otomană, comitatul are din nou un guvernator (« föispán ») : groful Consbruch. Aradul începe să crească.

În 1724, la Vladimirescu sunt așezați sași și germani din Lotaringhia și Wurttemberg ; în 1746 Sânmartinul e populat de nemți și câteva familii de unguri. Autoritățile duc nemți și la Ineu, iar Iacob Bibics face același lucru la Sântana.

În această perioadă de așezare, revolta pecicană a lui Pero Seghedinaț izbucnește ca urmare a încercărilor și insistențelor Curții de la Viena, de a-i transforma în catolici pe sârbii ortodocși. Pentru Pero, convins că împăratul se folosește de sârbi fără să manifeste nici un strop de recunoștință pentru loialitatea lor, acesta a fost un pretext bun pentru a ridica armele. Aliat cu curuți unguri, încearcă să se impună în comitat, dar revolta este înnăbușită, iar Pero e judecat, schingiuit și executat. Monograful Aradului, dr. Somogyi, consideră că acest episod sângeros are pentru comitat două consecințe importante: relevă importanța reînființării autorităților locale, respectiv desființarea trupelor de grăniceri sârbi. În urma acestor măsuri, urmează un exod important al sârbilor arădeni, spre Rusia (1751).

În 1741 Aradul revine la Ungaria. Odată cu el, și Pecica. Inițial, sediul principal administrativ al comitatului urma să fie la Șiria; a și început de altfel construirea sa. În 1748 s-a decis însă să fie la Arad, și așa a devenit orașul Arad reședința comitatului omonim.

Următoarea schimbare importantă în statutul comitatului s-a întâmplat la 1 decembrie 1918, când a fost anexat României, odată cu întreaga Transilvanie, în urma Marii Uniri de la Alba Iulia.

Cu asta, devenirea politică individuală a Aradului se încheie și începe perioada de acumulare, realizări, dezvoltare. Odată cu secolul XVIII, putem vorbi despre un comitat așezat pe coordoantele sale actuale (cu foarte mici modificări ulterioare); se nasc localități noi, comunități noi, migrația populației încetează. Aradul, cu toate localitățile sale, se consolidează.

În această perioadă constatăm că se experimentează realizarea unor localități ungurești. În 1753, Lovaszi Mihaly naturalizează la Pecica și pe pusele aparținătoare (Szindo, Kispereg, Szionda, etc) unguri din comitatul Heves, dar în același timp duce și câteva familii de români.

După colonizarea din 1753, între românii și maghiarii din cele două localități Pecica se creează tensiuni. Românii îi atacă de mai multe ori pe coloniști, care trimit solie împărătesei Maria Tereza și îi cer protecție. Împărăteasa emite următorul decret, la 29 ianuarie 1753: „Dacă valahii venetici vor mai îndrăzni să facă ceva neplăceri

coloniștilor, aduși aici pentru a doua oară, să fie ridicați toți valahii și duși în alte sate locuite de valahi”. În Pecica Maghiară sunt aduse alte 74 de familii catolice, multe dintre ele slovace, adunate din 24 de localități.

O teorie legată de numele orașului Pecica este că a fost botezat astfel de coloniștii sârbi, aduși aici după pacea de la Carlovitz, pentru a popula zona și a păzi frontiera (mulți dintre ei erau grăniceri). Se spune că acești sârbi ar fi botezat locurile unde s-au așezat cu numele satelor din care provin. În acest context e amintită și Pecica, alături de Semlac. Informația rămâne însă doar la zvon de speculație. Cu atât mai mult cu cât, în Registrul al X-lea din Monitorul Vaticanului, datând din anul 1335, apare consemnat pentru întâia oară numele localității: Petc.

Căderea Bastiliei a creat un val de emoție și la Arad. S-au găsit suficienți adepți importanți pentru îmbrățișarea și promovarea convingerilor revoluționarilor francezi. Enciclopediștii erau venerați. În 1794, comitatul decretează că fiecare individ are dreptul la publicarea neîngrădită a opiniilor sale.

Impozitele au crescut drastic în 1792-1794, din cauza războiului francez, unde a participat și un batalion arădean (batalionul 33). Ulterior, în anul 1805 și apoi în 1809, 1812, 1813, 1814 și 1815, consilierii arădeni decid perceperea unui nou impozit de război.

Începând cu 1807, în actele oficiale și în administrație se folosește tot mai frecvent limba maghiară. Se construiesc drumuri noi de legătură și se pune accent pe securizarea acestora, luându-se măsuri drastice împotriva tâlharilor.

La mijlocul secolului XIX, secol pe care, practic, îl putem asocia cu explozia socială în această regiune, majoritatea terenurilor agricole din Pecica erau stăpânite de mici proprietari. Cel mai important latifundiar era trezoreria imperială, care deținea largi suprafețe împădurite. Izvoarele vremii îl remarcă și pe Ortutay Béla, despre care se spune că „administrează cu pricepere cele 786 de hectare pe care le deține”.

Tendința clasei de mijloc este să nu își lucreze singură pământul, ci fie să îl arendeze în totalitate, fie în proporție de 50%.

Oamenii sunt tradiționaliști, conservatori, preferă metodele vechi și mai puțin costisitoare în agricultură.

Monograful Aradului remarcă în mod deosebit capacitatea de economisire a populației. Chiar dacă politica economică locală este păguboasă, fiindcă din cauza conservatorismului câștigurile din agricultură sunt scăzute, oamenii trăiesc mai bine decât în alte părți, căci respectă proprietatea și banul. Economii se realizează și la activitățile gospodărești, pentru că în loc să tocmească zilieri, pecicanii preferă să muncească singuri, cu familiile, pe lângă casă. Un motiv al înavuțirii populației îl reprezintă și sistemul de sălașe; familiile căutau să își întemeieze gospodării ample, de trei-patru lanțuri de pământ, unde se puteau gospodări mai eficient, transformând în grădină împrejurimile casei și obținând toate cele necesare traiului. Casele de pe aceste sălașe sunt, fără excepție, din văiugă, acoperite – la cele mai modeste – cu paie, iar la cele mai răsărite, cu țiglă.

Nu numai cu banii, ci și cu timpul se zgârcește pecicanul – subliniază izvoarele vremii: nu stă locului, profită de orice prilej ca să își aranjeze gospodăria. E vorba

de o comunitate cochetă, responsabilă, care muncește în același ritm și vara, și iarna, în pofida mijloacelor rudimentare de care dispune. „S-au făcut experimente și cu o semănătoare, dar nu a prins. Oamenii preferă să semene ei înșiși, cu desaga agățată de gât, și împărștie cu mâna semințele cu o precizie și uniformitate care rivalizează cu cea mai performantă semănătoare” – subliniază monograful Marky.

În privința agriculturii, se pune accent mare pe cultivarea porumbului și a grâului. S-au făcut experimente și cu rapița, însă nu a prins, din lipsa unei piețe stabile. Fiind vorba de oameni harnici, nu se dau în lături de la muncă; valorifică fiecare palmă de pământ și dacă nu o pot cultiva cu cereale, sădesc pomi fructiferi.

Creșterea animalelor a fost mereu foarte importantă în această localitate agrară, fie că era vorba de partea română, fie de cea maghiară. Pecicanii se ocupau cu cai, mai ales până la apariția utilajelor agricole, după care îndeletnicirea a devenit mai mult comercială. La mijlocul secolului XIX se consemnează însă o cotitură importantă, atunci când câteva familii înstărite încep să crească, în herghelii, cai de rasă. Crescătorii pecicani devin, în scurt timp, specialiști de referință în zona Aradului, participând la toate concursurile și câștigând cele mai importante trofee. Târgurile de animale sunt foarte frecventate de localnici. Anual se vând 800-1000 de cai, 1200-1500 de vite, 2500-2600 de porci. Odată cu dezvoltarea acestei industrii, crește exploziv prețul pășunilor de lângă Mureș; pecicanii preferă însă să le închirieze, și chiar dacă sunt în zonă inundabilă, chiria pe hectar urcă la 28-35 de forinți, sumă considerabilă la vremea respectivă. Marky spune că o imagine specifică a hotarului pecican, primăvara, este dată de multitudinea de movile de îngrășământ; producătorii scot gunoiul din grajd de cum se topește zăpada și îl depozitează pe holdă, lăsându-l să îl înmoaie ploaia și să îl zvânte vântul. Faptul că oamenii pun mare preț pe întreținerea pământului îl dovedește prețul îngrășământului: un forint, căruța.

Însă dincolo de munca la câmp sau creșterea animalelor, pâinea este principala sursă de câștig a majorității gospodăriilor pecicane. „Piața arădeană este aprovizionată, cu precădere, de pecicani, subliniază cronicarii. Numai că, de când folosesc drojdie, și-au scăzut credibilitatea, iar cererea pentru pâinea pecicană a scăzut.” Femeile lucrează, în timpul liber, la fuior, însă produc mai degrabă pentru necesitățile casnice decât spre vânzare.

Pecicanii secolului XIX sunt vrăjiți de apicultură. Aproape fiecare familie are în gospodăria sa stupi, dar numai un singur agricultor, din Pecica Maghiară, a reușit să ridice la grad de industrie această pasiune, lucrându-și 100-120 de stupi Dzierzon și trăind, exclusiv, din producerea mierii. O statistică din 1746 arată că în Pecica erau 165 de coșnițe de albine. Coșnițele erau împletite de fiecare gospodar din viță de vie și lipite, în interior și în exterior, cu bălegar.

Analele localității consemnează prețuri imense la pământul arabil. „Nicăieri în marele imperiu terenurile nu sunt atât de scumpe ca aici. Hectarul se vinde cu 800-1000 de forinți, dar sunt care primesc și 1200, însă surprinzător este că pământul se vinde și la metru pătrat. Au fost cazuri când un metru pătrat s-a dat cu un forint; chiar și așa, 10-20 de clienți se înghesuie să cumpere, atunci când se află de câte un teren de vânzare. Majoritatea cumpărătorilor sunt localnici, care știu în ce își investesc banii. Nici în anii cu producție slabă prețul pământului nu a scăzut” – punctează Márki Sándor.

Marea problemă a comunității pecicane sunt inundanțiile, încă de acum câteva sute de ani. Nu numai pâza freatică reprezintă o amenințare, ci și Mureșul, revărsat frecvent peste localitate. Sunt afectate și gospodăriile, și casele.

Márki Sándor face o caracterizare complexă a pecicanului maghiar: „Nu este numai capul și stăpânul gospodăriei sale, ci și cel mai harnic muncitor. Pentru nimic în lume nu ar lăsa pe altul, în locul său, să însămânțeze pământul. Știe să fie și autoritar, dar preferă blândețea. E călit, suportă bine fluctuațiile de vreme; nu agreează, ba chiar disprețuiește leneșii, și are suficientă tărie de caracter să înfrunte loviturile sorții. Este harnic, cumpătat, însă nu foarte perseverent. Este precis; știe când e timpul potrivit pentru orice acțiune și își drămuiește orele astfel încât să își termine munca atunci când trebuie. E suficient de credincios, dar nu habotnic. Are mare încredere în Dumnezeu; însă se exteriorizează rar și nu caută să își dovedească, celorlalți, credința. Nu se grăbește la biserică, dar când merge, o face din plăcere, nu din obișnuință; participă cu mare drag la hramuri. Îl fascinează slujbele solemne, și îi întetesc credința. Numai că generația mai nouă pare să degenereze în opusul celei de azi. Umblă la biserică ostentativ, stă însă numai la jumătate din slujbă și petrece timp mai mult prin birturi. Își bate joc de tot, și deși părinții și autoritățile constată zilnic această stare, o tolerează, nu fac nimic să o împiedice. Moralitatea populației e în declin. Băutura, tutunul, sudalmele sunt tipice deja la 14-20 de ani, fără nici un respect față de femei și vârstnici. Promit repede, dar își retrag la fel de grabnic cuvântul dat. Sunt buni meseriași, dar au pretenții să fie respectați și tratați bine de gazdă”.

Însă nu sunt omiși nici nativii români, de către același monograf: „Românilor nu li se potrivește, întru totul, descrierea făcută asupra maghiarilor; au o moralitate mai șubredă, și în timp ce bărbații sunt flegmatici, femeile sunt sangvinice. Fetele moștenesc firea mamelor, băieții a taților, iar dramele amoroase sunt mult mai dese decât la maghiari” – spune monograful, dar descrierea se poate pune, probabil, și pe seama frecușurilor vremii, când între cele două etnii existau disensiuni serioase. Iată cum continuă Márki descrierea făcută populației române, de această dată a Aradului, dar care se poate extapola și asupra celor din localitățile din preajma orașului: „Românii țin mult mai mult la tradițiile lor, decât ungerii sau germanii. Nu preiau melodiile ungurești, cântecele lor nu sunt atât de moderne, ca ale ungerilor sau nemților. Românul cântă cântecul său, dansează dansul său. La populație nu a penetrat csardasul sau valsul. Își cultivă deliberat tradițiile. Au case de cultură, aici se cultivă cultul dansului și cântului românesc. Țin mult la îmbărcăminte lor populară străbună, pitorească. La balurile românești, cei înstăriți apar cu haine foarte elegante și tare colorate, brodate cu fir de aur. Insistența limbajului cu accent popular al doamnelor atrage ca un miraj bărbații .

Caracterizarea aceasta trebuie analizată în contextul acelor vremuri; atunci, ca și acum, există o categorie de persoane fataliste, pentru care devierea de la păstrarea cu orice preț a tradițiilor înseamnă decădere morală. Cu atât mai mult, în secolul XIX, când societatea tradiționalistă trăiește ultimele sale zvâcniri, fenomenul acesta este mai accentuat. Intelectualii simt că lumea pe care și-au construit-o se năruie în jurul lor, iar calmul patriarhal al vieții rurale (și chiar urbane) e tot mai zdrențuit de pionierii năvălași, inovatori, fremătânzi, care aveau să scrie ulterior istoria, în

„secolul vitezei”.

Pecica, totuși, ca orice comunitate mică, își conservă cu succes și timp îndelungat tradițiile. Oricât ar părea de pesimiste previziunile cronicarilor, s-a demonstrat în timp – și se cunoaște și astăzi – că pecicanul nu s-a abătut de pe calea moralității și a bunului simț. Chiar dacă, prin 1890, se considera că bunăstarea permanentă, independența financiară a pecicanilor le poate altera caracterul, iată – se vede în zilele noastre că pronosticul a fost eronat. Pecica s-a menținut ca un exemplu de seriozitate și competență, nu numai în economia județului Arad, ci și pe plan național, unde simbolurile noastre locale – pita, dansurile populare, ambiția permanentă – au făcut să fim cunoscuți în toate orașele din România care prețuiesc folclorul de calitate, arta autentică și pun accent pe păstrarea tradițiilor. Mai nou suntem cunoscuți și recunoscuți nu numai între granițele României, ci și în occident. Câți francezi, câți unguri, câți sârbi nu au aplaudat până li s-au înroșit palmele, artiștii noștri populari?! Câți belgieni nu s-au înghesuit să ne guste pita bună, pe care am dus-o cu noi, solie din România, în vestul continentului?!

Încă din timpurile vechi, pecicanii trăiau cu ideea că pot economisi într-un singur loc: la mâncare. De aceea erau foarte cumpătați la masă. Iarna abia dacă consumau carne (cu excepția zilei de duminică, atunci când era felul principal din meniu); în schimb serveau, zilnic, pâine, cartofi, dovleac copt, paste făinoase. Primăvara, lângă pâinea cea de toate zilele se servea de regulă supă de chimion și slănină. Anotimpul în care se servea cel mai frecvent carne era toamna: la recoltat; însă și atunci se distribuia în funcție de efortul fiecăruia pe câmp, iar copiii primeau, de regulă, gâtul, picioarele, aripile găinilor sacrificate. „Pruncimea roade oasele; dacă se plânge, i se spune că va primi mai mult când va crește și o să și merite, după munca pe care o prestează. Îi ajută însă în creștere pâinea neagră, aerul curat și mișcarea.”

Marele neajuns al pecicanilor a fost, încă demult, calitatea îndoielnică a apei potabile. S-au forat, e drept, mai multe puțuri, după 1880, însă, din cauza pânzei freatice ridicate, localnicii s-au îmbolnăvit deseori de la apă. Izvoarele vremii consemnează că frisoanele și deranjamentele stomacale erau cele mai frecvente plângeri ale populației.

Spre deosebire de ceea ce se întâlna în aceeași perioadă în alte localități, la Pecica locuințele oamenilor nu erau insalubre, fiind amenajate să corespundă confortului minim și activităților zilnice. Majoritatea caselor erau cu o singură cameră, cu podea de pământ bătut și aglomerate cu piese de mobilier. Gazda dormea cu soția în pat, în timp ce pentru copii așternutul se puneă pe pardoseală. În cameră exista încă un pat, în care se păstrau așternuturile curate, și care pat se desfăcea numai atunci când era primit un musafir peste noapte (și asta, doar dacă era vorba despre o persoană apreciată). În unele locuri, lângă cuptor, se construia pentru copii un pat de scânduri, cu picioare încrucișate. Se acorda o mare atenție curățeniei dinăuntru; pereții se zugrăveau adesea, iar podeaua locuinței era vopsită și bătătorită. În centrul camerei stătea masa, iar de jur împrejurul pereților, băncuțe; la începutul secolului XX a apărut moda băncilor cu spătar și braț, mai puțin practice decât celelalte, dar în vogă.

Ordinea în familie era foarte bine stabilită de cutumă. Capul familiei era bărbatul; el era stăpânul gospodăriei, iar ceilalți i se supuneau necondiționat. Impunea respect și nu permitea, nici măcar soției sale, să îl tutuiască. În familiile unde lipsurile materiale

nu erau caracteristice, soții trăiau în bună înțelegere, dar nu atât datorită respectului reciproc, ci din pricina tradiției, de la care nici unii, nici ceilalți, nu făceau rabat. Băieții nu își luau nevastă după pofta inimii, ci după cum le era aranjat; era vorba, cu preponderență, de mariaje de conveniență, când bătrânii obișnuiau să spună că „se vor obișnui”, cu timpul, și că dragostea, dacă e să fie, vine ea și pe parcurs... Soții obișnuiesc să discute între ei în problemele care implică gospodăria, chiar dacă bărbatul este cel care ia decizia finală.

Rolul femeii în familie este important; nu crește numai copiii, ci ajută și la treburile gospodărești. Dacă are o familie numeroasă sau prunci mici, bărbatul îi desemnează activitățile în care trebuie să se implice.

Se pune mare accent pe păstrarea aparențelor. Fiecare familie încearcă să demonstreze buna înțelegere dinlăuntru ei, în special cu prilejul aparițiilor publice, în târg, la bal sau la biserică.

La micii proprietari, băiatul care se însoară rămâne lângă tatăl său, cu excepția situațiilor în care acesta din urmă îi dă un sălaș pe care să îl gospodărească. Existau însă și bătrâni în casa cărora locuiau trei-patru familii, care se îngrijeau cu schimbul când de părinți, când de sălașele din proprietate. Acest patriarhat s-a dovedit, de-a lungul generațiilor, foarte binevenit pentru dezvoltarea gospodăriilor comune, însă a fost un prilej permanent de neînțelegeri în momentul partajului averii familiei. Au fost situații în care capul familiei s-a despărțit de soția sa; în acest caz, averea rămânea exclusiv a bărbatului, și nu rareori s-a întâmplat ca vreunul din fiii săi să ajungă să lucreze ca zilier, fiind renegat de tată în urma scandalului divorțului. Se obișnuia ca fetele să își primească zestrea abia după moartea tatălui, sau chiar a ambilor părinți. De regulă, era vorba de o cincime, o șesime din averea familiei.

În cazul familiilor sărace, copiii adulți caută să locuiască separat de părinți.

Sunt rare sărbătorile în familie. Nunțile sunt nelipsite; indiferent de condiția socială a mirilor, familiile organizează ospățuri. La casele mai modeste, sunt invitate 20-25 de familii, pe când la cele înstărite media invitațiilor era de 50 de familii, iar la nunțile cele mai mari de 80. Numai cei mai săraci aleg varianta economică – răpirea miresei, prin care economisesc o cheltuială mare...

„Populația nu se dă în lături de la nici o muncă. Pecicanii se ajută cu plăcere între ei, dar nu se asociază pentru nimic în lume, pentru că au acea apucătură unguerească că fiecare vrea să fie cel dintâi. Nici în clacă nu se muncește ca în alte locuri, cu destindere și voie bună; aici parcă e o competiție, nici vorbă ca munca să degenereze în distracție”.

În caracterizarea obiceiurilor pecicane este important de amintit că, impresia despre locuitorii orașului era, dintotdeauna, că își știau urmări interesul. Erau prietenoși și serviabili cu cei care îi puteau ajuta într-un fel, dar indiferenți și reci față de cei de la care știau că nu vor beneficia niciodată de nimic. Monograful Márki dă și un exemplu: bunăoară, un notar care întocmea acte oficiale era mai degrabă invitat la o nuntă oarecare sau la pomana porcului, decât dascălii mirilor. Există și o povestire reală care oglindește această cutumă. Un dascăl a făcut multe demersuri să i se podească locuința; atât a tot umblat la oamenii înstăriți ai căror copii îi educa, până când unul dintre ei l-a repezit – „Adică eu, care am 120 de hectare, pot trăi într-o casă nepodită, dar dumneata nu?!”

De regulă, vaza societății agreea să dirijeze mersul lucrurilor din oraș și era foarte jignită dacă se trecea peste cuvântul său, ori dacă era ignorată. Este o trăsătură a firii care s-a păstrat până în zilele noastre, când orgoliul pecican, de multe ori neproductiv, e proverbial în zona aceasta.

Pecica Maghiară era locuită nu numai de maghiari, ci și de slovaci. Aceștia, deși se declară unguri, sunt priviți cu o oarecare reținere de populația majoritară, fiindcă nu au o atitudine „patriotică” față de Ungaria, „nu vorbesc cu suficientă efuziune și căldură despre patria lor”. Românii din Pecica Veche nu fac politică, dar au convingeri naționale bine cimentate. Cronicarii spun că este „miraculos cum cele două comunități, română și maghiară, trăiesc atât de izolate una față de cealaltă, deși sunt vecine”.

Pecicanul a fost considerat mereu un om cumpătat, care nu se lasă pradă viciilor. Și aici, obiceiurile celor două comunități sunt diferite: maghiarii beau cu precădere vin și bere, mai ales cu prilejul unor evenimente în familie; românii servesc țuică, înainte și după masă, în cantități mici.

În secolul XIX, două sunt evenimentele sociale constante, considerate de referință, în viața județului Arad: târgul de slugi de la Pecica și târgul de fete, din 17 iulie, de pe Muntele Găina (cunoscut, la vremea respectivă, și sub numele de „târg de săruturi din Hălmagiu”).

Târgul de slugi de la Pecica este eveniment de referință în viața mondenă arădeană. Comitatul permitea organizarea târgurilor în cele două comune Pecica, din 1746 – câte două în ambele, la interval de trei luni. Tot atunci se autorizează și târgul slugilor.

Până în vara anului 1914, târgul slugilor se organiza de două ori pe an: în duminica apropiată de Sfântul Gheorghe și în duminica dinaintea lui 26 octombrie.

La aceste târguri, slugile se înțelegeau cu gazdele să „își vândă brațele” (cum se exprimă Petru Ugliș) pe un an sau pe șase luni. În ziua târgului, tinerii săraci însoțiți de părinți, sau orfanii împreună cu tutorele, așteptau la locul dinainte știut oamenii cu stare, să se tocmească. Slugile însă erau mofțuroase: nu se angajau la oamenii pe care îi considerau gazde rele, ci lăsau pe alții, veniți din alte sate, să se înțeleagă cu ei. Dacă trebuia, așteptau și câteva ore, numai să își găsească stăpân cumsecade. Când se înțelegeau, gazda le plătea pe loc căpara (arvuna) și îi angaja. Asta însemna, totodată, că nici una, nici celalaltă dintre părți nu mai poate da înapoi de la înțelegere.

Copiii de 11-12 ani, din familii sărace, erau deja dați să muncească pe simbrie. Cei mai mici păzeau animalele, cei mai mari participau la munca de pe câmp. Ugliș spune că au existat situații în care copiii mai dezghețați, mai harnici erau atât de îndrăgiți de stăpân, că îi ținea la casa lui, chiar și-i lua de ginere. La Pecica se întâmpla frecvent ca în familiile înstărite să intre câte unul mai sărac, dar priceput și care nu cunoștea lenea.

Izvoarele vremii consemnează că la Pecica era o mare fluctuație de slugi. Nu erau oameni deosebit de statornici. Unora li se părea că sunt plătiți prea slab, alții ziceau că muncesc prea greu. Cu expresia „Mulțumesc pentru încrederea pe care mi-ați acordat-o și pentru găzduire, dar vreau să îmi încerc norocul și în altă parte”,

își luau numaidecât lumea în spinare.

Odată cu dezvoltarea gospodăriilor și cu înavușirea marilor gospodari, dar în același timp și ca urmare a apariției de noi domenii, numărul slugilor a început să crească. Erau plătiți cu convenție. O parte din simbrie consta în bani (70-140 coroane pe an), alta în produse: 24 kg de sare, casă, grădină, lemne, arabil pentru porumb, vite și porci pentru consum propriu.

În gospodăriile mici condițiile erau cu totul altele. Dacă sluga era holtei, mânca la aceeași masă cu stăpânul, aceleași alimente și munceau cot la cot. Efortul pe care îl depunea era mai mare dar primea și bani mai mulți.

Fluctuația de slugi era mare. Oamenii ieșeau de la stăpân de ziua Sfântului Mihai, de Sfântul Gheorghe și uneori la 1 ianuarie.

Slugile din gospodărie se pot împărți în 4 categorii: supraveghetori, argați, căruțași, ciobani. Supraveghetorii erau cei care răspundeau de depozitarea grânelor și îi supravegheau pe paznicii domeniului. Argatul se ocupa de vite. Căruțașii erau și ei împărțiți în două: cel mai important era acela care conducea trăsura stăpânului și el era superiorul celor care conduceau căruțele de tracțiune. Păstorii îngrijeau oile și erau, de regulă, nomazi. Treceau de pe o moșie pe alta, de la un saivan la celălalt, în funcție de cine le oferea un trai mai bun și un respect puțin mai mare.

Pecica Maghiară era considerată punct de referință pentru pescuit, în această zonă, alături de Zerind și Iermata Neagră. Pescarii foloseau plase, harpon și, spre sfârșitul secolului XIX, încercând să-și ușureze munca, recurgeau deseori la dinamită. În sec. XX, din cauza poluării, a deversării apelor reziduale în râurile mari, pescuitul începe să piardă teren pentru că scade considerabil cantitatea de pește și se mărește timpul alocat acestei îndeletniciri.

Somogyi surprinde o imagine vie, colorată, extraordinar de expresivă a vieții din mediul rural în jurul orașului Arad. Evident, portretul robot schițat de autor se potrivește și celor două comune Pecica. Ambele țin pasul cu vremea, în fiecare arhismul începe să se împletească cu modernismul, la sfârșitul secolului al XIX-lea, oferind un tablou social pestriț, unde apropierea față de marele oraș și îndârjirea respectării tradițiilor creează un amalgam pitoresc.

Iată cum descrie Somogyi viața de zi cu zi la sate: „Cine aruncă o privire superficială asupra vieții la țară e puțin probabil să observe la prima vedere, fără o aprofundare mai serioasă, elemente din această transformare prin care a trecut spiritul săteanului în ultimii ani. Zilele săptămânii trec cu muncă iar duminica odihna, refacerea spirituală umplu orele. Activitățile curente în funcție de anotimpuri curg după vechea cutumă; schimbările sunt puține. Duminica sau sărbătoarea e în același timp o zi a liniștii; nici o căruță nu ridică praful pe uliță; zgomotul carelor pline ochi, scârțâitul roabelor, nu alungă tihna. Numai în jurul birtului răsună viața viu, acolo e distracția, acolo e dansul. Câțiva muzicieni își chinuie viorile. În ciorchine, aglomerându-se unul în celălalt, călcându-se pe picioare, îmbrâncindu-se, dansează în fața lor, în jurul lor, tinerii. Salba de fete îmbrăcate colorat, elegant, după noua modă a satului, îi înconjoară. Altele se țin mai departe, așteptând din depărtare să fie invitate la joc. Așadar, numai aici e gălăgie și nu în fiecare duminică, doar atunci când autoritățile autorizează astfel de manifestări.

Restul satului e doar martor tăcut al zgomotului. Pe lavița de la uliță bărbații, femeile discută, îmbrăcați în hainele de sărbătoare, și cine nu mai are loc pe bancă ascultă poveștile de jos de pe pământ. Femeia își ridică fusta largă și nu menajează căptușeala de praful drumului. Armata de copii ridică colbul pe mijlocul uliței. Discuția curge, de regulă, între vecini și neamuri despre greutățile zilnice ale vieții; despre gospodărie, despre recoltă, vreme, scumpete. Oamenii au prilejul să se plângă de viață. Femeile bârfesc, vorbesc despre haine, despre necazurile cu copiii, cu soții. Nu același calm e în momentul crizelor politice în campaniile electorale, când apostolii partidelor politice agită spiritele lumii cu discursul lor – program. Pasiunea se dezlănțuie. Altminteri modernismul atacă moralitatea și declară război bunului simț. E evident că spirtul e animatorul principal al etalării convingerilor politice. Noroc că alegerile trec repede și după o vreme totul revine în firesc”.

Monograful remarcă faptul că schimbările sociale nu provoacă numai neajunsuri, ci dezvoltă noi principii, calități în populație. Crește spiritul competitiv și angajamentul în muncă, se dezvoltă dorința de proprietate, inițiativa, și lumea începe să învețe să economisească. E remarcabilă, de altfel, bogăția pecicanilor – spune Somogyi – datorată hărniciei, responsabilității și buneii autogospodăririi care caracterizează populația. Munca intensă la câmp, îngrijirea potrivită a animalelor, sârgul cu care se ocupă de grădină, nu demonstrează numai dezvoltarea abilităților, ci scoate în evidență și dărâmarea ultimelor bastioane ale conservatorismului. Oamenii se dezvoltă și odată cu ei se dezvoltă și Pecica. Relațiile dintre oameni cunosc o nouă dimensiune. Vecinii se apropie unul de altul, societatea devine mai deschisă. Asta pe de o parte conduce la relații noi dar, în același timp, înseamnă și ascuțirea, acutizarea unor tensiuni mai vechi. Odată cu noile vremuri apar obiceiuri noi, apar cerințe mai mari, pretenții mai mari, viața devine mai agitată. Pe acest fundal, înjurăturile, blestemele câștigă teren în limbajul uzual: „Aud că te vei însura și sper ca Dumnezeu să nu îți dea sănătate, sănătatea ta să o fure câinii, iar pe nevastă-ta să o ia Dumnezeu la El. Nu te blestem fiindcă nu îmi stă în obicei, spun doar să îți se transforme apa în sânge, prosopul în flacăra, să îți ardă ochii necredincioși” – spunea un blestem versificat, uzual între maghiari. La Pecica, o altă afurisire, spusă tot de cei înșelați în dragoste, era: „Tu mi-ai fost iubit, nu altul, măcar de te-ar frânge boala, 33 de ani să zaci la pat, 33 de căruțe de fân să putrezească sub tine”.

Concomitent se intensifică folosirea poreclelor. Pecicanii ironizau statura, caracterul, inteligența. Iată câteva exemple de porecle: piticul, grasu’, ursu, chelu, bică, smolitul, evreu’, băgărețu’, hoțul, zgârcitul, petro, ciucă, irhă, vrabie, țuc-țuc, știrbu, șogoru’, țiroi, hrepciuc.

O remarcă importantă legată de creșterea copiilor este că aceștia nu reprezentau o valoare în familie. Nu este perceput ca un ajutor, ca un instrument prin care în viitorul îndepărtat își vor spori bunăstarea ci mai degrabă ca o povară, ca o problemă în plus, ca o gură în plus. Dacă băieții sunt cât de cât respectați, munca fetelor e privită cu foarte mare reținere, este considerată inutilă. Asta în ciuda faptului că și fata muncește pe câmp, muncește în gospodărie. Asta nu înseamnă că e vorba de un comportament hain, rudimentar față de copii; mai degrabă este o consecință a lipsei de educație a părinților, a privațiunilor pe care trebuie aceștia să le înfrunte. În multe dintre familii părinții sunt extenuați, iar la asta se adaugă uneori insistența

cu care tații, cei ce ar trebui să fie pilonul familiei, se dezumanizează sub impulsul băuturii. În acest context în multe familii moartea unui copil nu provoacă mare durere, dimpotrivă se pune problema că părintele a scăpat de o grijă. Există chiar un proverb care sintetizează perfect starea de spirit legată de decesul infantil: „în grădină sunt pomi destui, or să mai faci ei și alții...”.

Somogyi Gyula considera chiar că în familia rurală copilul este martir, încă de la naștere. E hrănit cu lapte de mamă, afectat de epuizare, de frustrări, ars de soarele de pe câmpul pe care îl muncește zi lumină. Copiii de 3-4 ani aveau deja grijă de frații lor mai mici. Treaba lor era să-i legene toată ziua. În zona Aradului se obișnuia ca dacă pruncul nu se liniștește de legănat să fie amețit uneori cu băutură, alteori cu zeamă de mac. Din momentul în care se ridică în picioare și umblă copilul iese din grija mamei și e preluat de frații cei mai mari. Monograful spune că e firesc ca astfel să nu putem avea pretenții intelectuale, igienice de la acești copii. De la 5-6 ani e pus să păzească găște, să muncească la porci, să se îngrijească de vițeei legați la păscut.

La vârsta școlarizării educația se izbește de zidul gros al durității; în sufletul pârlog e greu să înflorească știința. Nici disciplina, nici aptitudinile școlărești nu pot contrabalansa întru totul acele carențe și indolența cu care copilul vine de acasă.

În pubertate, deja de la 12-14 ani în loc să fie îndemnați spre carte, copiii sunt trimiși să lucreze la câmp. De aici până la primele instincte sexuale nu mai e mult. Băieții încep să se uite după fete, fetele după băieți; primii - se îmbracă asemenea taților lor, trag din pipă, beau, joacă cărți, dansează și își aleg iubită; ele – cochetează cu băieții, așteaptă să fie invitate la dans, zăbovesc până târziu în sat și cu încuviințarea familiei pot ieși seara la poartă, de două ori pe săptămână să vorbească cu băiatul.

În familiile mai înstărite situația este însă alta. Există o mare diferență între clasele sociale și în ceea ce privește educația pe care o primesc copiii, modul în care părinții se raportează la ei și implicit șansa cu care pornesc în viață. Se insistă pe școlarizarea băieților iar fetele sunt învățate să respecte bunul simț și să fie casnice. Ele pot ieși la bal dar numai însoțite de mamă, în schimb le este interzis să iasă la dans sau să se întâlnească la portiță cu un posibil pretendent. Nou-născuții sunt ținuti curați, în părul fetițelor se prinde fundiță, umblă cu șosete și pantofi iar băieții sunt miniaturi ale bărbaților adevărați, cu pălărie, cizmă, cu mândrie în ochi. Sigur că aceste aparențe nu conduc neapărat la emancipare, la deprinderea respectului față de Dumnezeu, a cinstei, a unei vieți curate. Acestea din urmă cad în sarcina școlii, a grădiniței care trebuie să le inoculeze. Însă acolo unde nu există grădiniță învățătorul va avea mai târziu o treabă dificilă chiar și cu acești copii.

La Pecica familiile mai înstărite pun mare preț pe ocrotirea copiilor lor. Îi spală des, îi țin curați. Li se inoculează atașamentul față de satul lor, față de locul unde s-au născut, încă de mici învață că viața lor nu va fi viață altundeva decât acasă.

Iată ce scrie directorul școlii din Pecica Maghiară, la sfârșitul secolului XIX: „Creșterea copilului nu este o prioritate la noi. Mai mult, până la vârsta de 4-5 ani e chiar o povară. Atunci însă începe să fie de folos familiei pentru că i se poate da de lucru. Până în acel moment copilul mic e ultimul care primește haine curate, care primește de mâncare. Apoi însă va fi primul... Nici nu se gândește omul ce viață grea are un astfel de copilandru. Trebuie să alerge în stânga și în dreapta mai mult decât

oricare adult. Odată ce crește însă lucrurile se schimbă. Părinții încep să-l iubească! Nu e foarte preocupat de curățenia sa, de îmbrăcămintea sa, nici de alimentație, nici nu este dus imediat la medic dacă are vreo boală, dar se îngrijește ca pruncul său se învețe. Îl dă cu plăcere la școală, îi supraveghează mersul, nu-i permite să lipsească nemotivat. În timpul școlii copilul rămâne cu naivitatea sa, uneori chiar și mai mult decât atât. I se dezvoltă devreme autonomia dar până când nu gustă din consecințele serilor de dans rămâne copil. Apoi însă se schimbă. Când i se deschid ochii, când gustă din viață se simt abia consecințele educației deficitare; asta se întâmplă atunci când tânărul află că are și el dreptul să aibă pretenții fiindcă muncește. Devine încrezut, prea mândru, destrăbălat, nu respectă nici învățătorul nici preotul, nici alți tineri, nici pe bătrâni; își afirmă voința și în detrimentul părinților, iar părintele e mândru dacă băiatul său e june-prim pe care îl respectă ceilalți. Cel puternic își rezolvă singur problemele; cel mai slab se aliază cu alții și așteaptă prilejul potrivit să se răzbune. Această spoială de orgoliu o șterge doar armata și căsnicia după care nu se mai cuvine să ieși în evidență negativ. Abia atunci omul devine mai serios, mai muncitor, mai harnic, devine un bărbat preocupat de propășirea sa. Creșterea fetelor stă ceva mai bine. E adevărat că și fata de la vârsta de 5 ani păzește găștele, porcii, vitele, dar se vede pe toată atitudinea sa că a fost înconjurată de dragoste maternă. Fata a fost răsfațată, alintată. Ea e urâtă dacă se îmbracă murdar, zdremțuit, pe când la băiat asta nu contează. Și ea e trimisă la școală cu aceeași perseverență ca băieții pentru că e bine ca omul să știe carte. Iar mama se ocupă mai mult de ea decât de frați”.

În monografia veche a Aradului găsim o descriere amănunțită a modului de alimentație a pecicanilor. Se spune acolo că populația nu este pretențioasă la mâncare. La micul dejun se servește ori lapte cu pâine ori o zeamă cu o bucată de cârnaț sau uneori clisă cu pâine și țuică, ori dovleac pane cu varză murată sau cu ceapă. Vara, în special, lubenița trece foarte bine. Cina e la fel ca micul dejun. „Oamenilor le place să mănânce bine dar nu vor să cheltuiască bani pe mâncare. Alimentația e în general slabă și de aceea lumea e piele și os. Un examen medical a demonstrat că din 1.000 de copii abia s-au găsit 4-5 bine hrăniți. Dezvoltarea fizică suferă și ea; ajunge la apogeu abia la 30-32 de ani. Pâinea cu unsoare și langoșul se mâncau cu multă poftă, dar ambele sunt pe cale de dispariție”, puncta academicianul Somogyi făcând o estimare totuși greșită asupra alimentelor „pe cale de dispariție”, care sunt consumate și astăzi în majoritatea gospodăriilor pecicane.

Consumul de cafea a pătruns în localitate relativ târziu. Atunci când la Adea, Sebiș, Șilindia, se bea deja de mult cafea, la Pecica această modă a început să se răspândească mai degrabă la începutul secolului XX, fenomenul fiind până atunci izolat și întâlnindu-se cu precădere în gospodăriile cele mai bogate.

Ridicarea, în anul 1834, a Aradului la rangul de oraș liber regesc, așezarea geografică la încrucișarea drumurilor comerciale între Pesta-Szeged-Sibiu-Tișoara și Oradea, construcția căii ferate Pesta-Szolnok-Arad, transportul de lemn și sare cu vasele care pluteau pe Mureș, dezvoltarea meșteșugurilor, a industriei extractive, a comerțului și agriculturii, toate acestea au determinat un mare progres economic atât la nivelul orașului cât și la cel al comitatului Arad.

Prin patentele imperiale din anul 1853, pentru Banat, Crișana și Maramureș și

din 1854, aplicabile pentru Transilvania, se prevedea emanciparea de sub dependența feudală și a jelerilor (țărani fără pământ) și răscumpărarea eliberării țăranilor.

În acest context au avut loc colonizările din a doua jumătate a secolului al XIX-lea pe teritoriul fostului comitat Arad. Politica de colonizare începută de imperiul austriac în secolul al XVIII-lea a continuat și după revoluția de la 1848, aducându-se din afara comitatului Arad, într-un mod organizat, populație agricolă, de regulă de naționalitate maghiară și germană.

După anul 1867, statul austro-ungar a stimulat într-o măsură mai mare colonizările, iar mai târziu le-a ridicat la rang de politică de stat, urmărind îndeosebi schimbarea artificială a compoziției etnice a populației locale.

Atât marii proprietari de pământ cât și statul erau interesați în aducerea de coloniști, având în vedere lipsa mâinii de lucru și implicit stagnarea muncilor agricole. Scopul principal al aducerii coloniștilor îl constituie cultivarea tutunului pe suprafețe cât mai mari. Coloniștii mai erau utilizați în mare parte la defrișarea pădurilor, prestări de servicii pe ogoarele constituite în urma defrișărilor, exploatarea minelor de fier de pe teritoriul comitatului Arad, grădinărit, cultura viermilor de mătase. Arenzile erau foarte mari, mergând până la 1/3 și chiar jumătate din recolta obținută de coloniști.

Raportul întocmit de către Autoritatea cezaro-crăiască a comitatului Arad către Consiliul locotenențial cezaro-crăiesc, despărțământul Oradea Mare, datat 22 decembrie 1855, menționează facilitățile de care se bucurau coloniștii pe timpul împăratului Iosif al II-lea (1780-1790). Astfel, fiecărui colonist i s-au asigurat:

- a) un loc de casă cu două jugăre de pământ,
- b) mijloace de aprovizionare după prețurile curente de pe piață, în schimbul acordării unei despăgubiri sau,
- c) bani peșin pentru procurarea materialelor de construcție necesare, ori
- d) cele din urmă în natură contra prețului fixat de proprietar.

În ceea ce privește colonizările de la jumătatea secolului al XIX-lea efectuate pe teritoriul fostului comitat Arad, raportul consemnează că acestea s-au făcut pe două căi și anume: pe cale particulară, de către moșieri și pe cale oficială, de către stat.

Groful Hadik a colonizat 20-25 familii de italieni în localitatea Semeac, cu sarcina cultivării viermilor de mătase. În același timp, îndeletnicirea se extinde și la Pecica, acolo unde e îmbrățișată în special de populația săracă. Astfel, aceasta își asigură o sursă bună de câștig, „între pite”, când grâul de anul trecut s-a terminat, iar cel din anul în curs nu era copt. Este așadar evidentă interferența coloniștilor de la Semeac cu populația pecicană.

Documentul precizează că toți acești coloniști trebuie considerați drept contractualiști și nu coloniști. Contractualiștii erau așezați în jurul marilor moșii conform unui contract încheiat între moșieri și țărani, care aspirau, după desființarea iobăgiei și după intrarea în vigoare a patentelor imperiale din 1853, să-și răscumpere pământurile aflate în folosință. Această răscumpărare se lovea însă de împotrivirea moșierului, care nu voia să piardă mâna de lucru ieftină care să presteze, conform unor obligații asumate, munca pe moșiile marilor proprietari funciari. De asemenea, moșierul nu era dispus să piardă o parte a pământurilor aflate în proprietatea sa.

O altă colonie sub denumirea de „Țiganca”, a fost întemeiată în împrejurimile

Mureșului, de către familia Lovasz (aceeași care a făcut și colonizarea la Pecica), formată din 800 germani și români, fără contract scris, care în schimbul plății unui anumit cens, au primit loc de casă, iar pentru ca să se întrețină, lucrau ca zilieri în localități străine. Datorită exploatării la care erau supuși de către proprietarul de pământ, acești coloniști au sărăcit. Documentul menționează în legătură cu soarta acestor coloniști că „ei au rămas până în ziua de azi pe treapta cea mai de jos a sărăciei, însuși dreptul de proprietate al lor asupra locului de casă a fost pus la îndoială cu ocazia recentelor înscrieri în cartea cadastrului”.

O a doua categorie de colonizări au fost cele efectuate de către stat (colonizări camerale). Aceste colonii au fost create în mai multe localități din fostul comitat Arad, printre care și la Peregul Mare, din hotarul Pecicai.

Colonia a fost întemeiată în anii 1852-1853, de către emigranți din Moravia, care erau scutiți de cultivarea tutunului.

Un interes deosebit manifestă Imperiul austriac față de acei coloniști care se ocupau cu grădinăritul. Astfel, fiecărui grădinar cameral i se acordau 22 jugăre de pământ, exceptând coloniștii care au emigrat mai târziu și cărora li se acordau doar 12 jugăre.

În condițiile în care coloniștii erau obligați să dea o jumătate sau 1/3 din recoltă proprietarilor de pământ, chiar în cazul când aceștia depuneu un maxim de efort la muncile agricole, rezultatul era ruinarea totală a acestora. Autoritatea cezaro-crăiască a comitatului Arad, aprecia în raportul înaintat Consiliului locotenențial cezaro-crăiesc, despărțământul Oradea Mare, că: „Întrucât pentru cea mai mare parte a coloniștilor rezultatele obținute nu sunt proporționale cu sânguința depusă de ei, datorită greutăților izvorâte din aceasta, se ruinară fără posibilitate de salvare”.

Pentru recuperarea pierderilor suferite de către stat prin sprijinirea materială a coloniștilor și pentru ușurarea restituirii avansurilor primite de la stat de către coloniști, se preciza:

1. Scutirea coloniștilor de impozitul direct: cei de pe terenuri de clasa I-a, timp de 5 ani, cei de pe terenuri de clasa a II-a, pe 10 ani, iar meseriașii, cei care executau lucrări de defrișare și minerit, pe 15 ani.
2. Copiii coloniștilor să fie scutiți de taxe școlare pe timp de 10 până la 15 ani.
3. Coloniilor particulare ce aveau mai mult de 1.500 de suflete li se asigura construirea unei biserici și a școlii.
4. Coloniștii să fie scutiți de obligații militare timp de trei ani.
5. De asemenea, să fie scutiți de obligația de încartuire și cărașie.
6. Să fie scutiți de muncile publice.
7. Emigrantului care aduce cu el șase flăcăi sănătoși, să i se acorde un premiu care urmează a fi stabilit.
8. În scopul supravegherii, contractele particulare să fie înregistrate în totalitatea textului lor la autoritățile administrative ale comitatului.

Pecica Română în secolele XVIII-XIX

Obiceiuri. Nunți românești

Băieții și fetele obișnuiau să se cunoască mai bine la dans. Când tânărul se întorcea din armată, începea să se gândească la însurătoare. Pentru a se interesa de intențiile viitoare mirese, părinții băiatului obișnuiau să trimită la casa ei un neam, ca să o descoase, să se intereseze dacă ar fi dispusă să îi primească. În cazul unui accept, în fapt de seară, mergeau de obicei cu căruța – pentru că era un semn de prețuire – să o ceară. De fapt, nu putem vorbi despre o cerere în căsătorie, ci mai degrabă despre o târguială, pentru că părinții fetei obișnuiesc să ceară în schimb pentru mireasă o sumă de bani (între 50-200 de coroane), bundiță, tiurac, un dulap și o basma. În trecut, mai degrabă aspectul material era decisiv, și nu cel sentimental. Mirele nu obișnuiește să dea miresei bijuterii, dar lui îi revine obligația de a cumpăra mobilă nouă. De multe ori cele două părți nu reușeau să se înțeleagă, mai ales atunci când pețitorii considerau că zestrea fetei este prea mică față de aportul bărbatului. Când băteau palma, beau aldămaș și plăteau un avans din suma negociată.

Logodna durează doar câteva săptămâni, răstimp în care mirele se ocupă de actele necesare încheierii căsniciei.

Nunta se ținea numai duminică. În săptămâna dinaintea ospățului, de regulă miercuri, băieții și fetele, prietenii mirelui și ai miresei se adună la casa miresei și, cântând și chefuind, împodobesc pâlasca, aceea cu care pâlăscașul va invita neamurile la cununie. Pâlăscașul umblă călare sau cu căruța la casele invitaților sâmbăta, joi și iar sâmbăta (în preziua nunții), pentru a-i chema la ceremonie. „Cu mare bucurie vă invită... – aici se spunea numele gazdei, n. red., în timp ce pâlăscașul închină cu pâlasca – la nunta fiului, fiicei sale, cu voie bună, să mâncăm, să bem și după cum va mai fi voia Domnului”. Apoi se preface că bea din pâlască și îi îmbie și pe cei de-ai casei să servească o gură de tărie.

Ospățul e organizat fie de una dintre familii, fie de ambele, la înțelegere. În dimineața nunții, familiile nuntașilor se adună la casele mirilor, apoi cei din partea mirelui pornesc împreună după naș (cumătru), pe care îl petrec apoi, cu muzică și alai, la locul cununii. Nașul este cea mai respectată autoritate în ziua nunții; nimeni nu îi poate ieși din cuvânt. El va fi și nașul

copilului care se va naște din comuniunea celor doi, iar urmașii săi vor rămâne, la rândul lor, nași ai familiei.

Cămașa de cununie a Emiliei
Tămășdan, născută în 1850

Ilustrațiile de cusături populare, obiecte și interioare tradiționale provin din colecția școlii din Cocota și ale d-nei prof. Felicia Chevereșan.

Dacă mireasa este dintr-o altă localitate, e adusă cu căruța de un alai de călăreți. La casa miresei, petrecăreții găsesc ușa închisă. Sunt întrebați, cu voce tare, pe cine caută și ce doresc. Abia după ce răspund li se permite să intre în camera de oaspeți, iar după un ceremonial de salut, pornesc împreună către biserică. Câte trei-patru fete cu flori în brațe și tot atâția băieți se înghesuie pe câte o căruță, în drum spre lăcașul de cult. Este important de amintit că la întoarcere nu vin pe același drum ca la mers, fiindcă ar aduce un mare ghinion noii familii.

Obiceiul spune că nașul trebuie să cumpere un privez de câțiva metri pentru

mireasă, cu care în timpul ceremoniei religioase cei doi miri sunt înveliți la nivelul umărului, în așa fel, încât să treacă și peste creștetul fiecăruia, dar să le acopere și picioarele. Asta împiedică mireasa să îl calce pe mire pe picior – ceea ce înseamnă că el va fi, cu adevărat, stăpânul casei și cea mai importantă autoritate a familiei. Se mai credea că cel a cărui lumânare ardea mai mult în timpul cununiei, va avea viață mai scurtă.

În timpul cununiei, preotul pune coroană pe capul mirilor și le petrece o pânză peste mâini, legându-i pe vecie. În timpul ceremoniei, tânăra pereche servește de trei ori din pocalul cu vin, ceea ce, pe de o parte, amintește de nunta de la Cana, dar, pe de altă parte, este un simbol al fericirii și necazului peste care cei doi vor trebui să treacă împreună.

Nuntașii ajung spre prânz de la biserică și încep îndată să se ospăteze. La sosire trebuie să treacă pragul casei, lângă care se așează o copaie cu apă, care simbolizează un râu – ca să îl treacă, trebuie să plătească. Bani aruncați în copaie sunt ai miresei, care îi primește pe oaspeți cu sărutări. Acest obicei este însă specific numai anumitor familii, venite în special din zona muntoasă a Aradului.

Dansul începe îndată după masă. În

curtea casei, se încinge ardeleana, hora, csardasul, de doi, pepicior, lugojana, călușarii, dasca, duba. Acestea sunt interpretate cu vioara cu goarnă – instrument tradițional al acestor locuri, folosit și astăzi de ansamblul local, în spectacolele din Pecica și cele pe care le susține în străinătate.

Seara se prezintă darurile. Nuntașii obișnuiesc să aducă plăcintă, țesături, vase, basmale. În timp ce tinerii dansează în curte, bătrânii se retrag în camera de oaspeți,

aranjată astfel încât mireasa și nașul să stea în centru. Doi băieți (uneori pot fi și bărbați însurați) preiau darurile de la oaspeți și le prezintă, glumeț, ironic, uneori răutăcios. Cadourile se pun în fața nașului, unde, de regulă, se strâng grămezi de plăcinte. Țesăturile, vasele, basmalele sunt depuse miresei, care după aceea se retrage cu mama sa și cu o bătrână, să se schimbe. Revine printre oaspeți cu conciu pe cap, ceea ce înseamnă că e deja tânără soție și e gata să înceapă dansul miresei. Nașul nu permite ca vreun nuntaș sau altul să o danseze prea mult – după trei-patru pași, zornăie iar farfuria, cerând alți bănuți de la meseni.

La sfârșitul ospățului, plăcintele strânse sunt împărțite printre nuntași, iar tînăra soție face, la rândul său, mici daruri neamurilor sale.

Apoi mireasa, împreună cu alaiul nuntașilor, pleacă spre casa mirelui. La pornire i se dă o olcuță de lut, pe care trebuie să o spargă de stâlpul porții și părăsește înlăcrimată casa părintească; se mută la casa nouă. În acest răstimp, mirele atinge cu pălăria spatele și umerii nevestei, care îi răspunde că speră ca asta să fie ultima bătaie pe care o primește de la el...

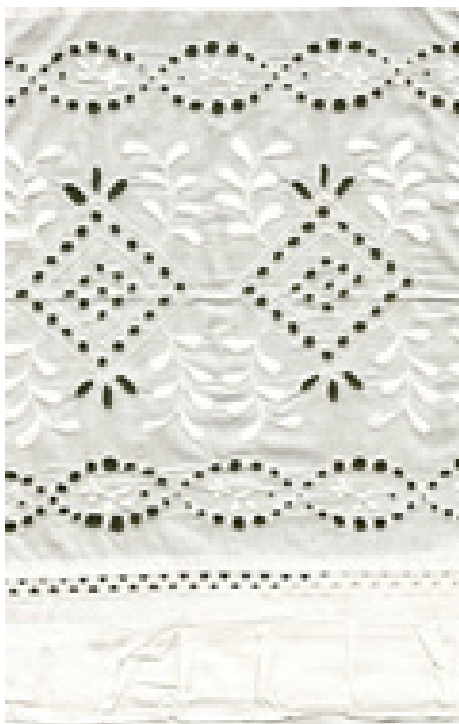
La unele gospodării, mireasa e petrecută cu următorul cântec:

„Rămâni maică
Rămâni taică!
Rămâni maică sănătoasă,
Ca și o pară frumoasă,
Rămâni taică sănătos,
Ca și un măruț frumos!”
Tânăra soție este consolată:
„Nu te supăra mireasă,
Că lăsași p-a voștri-acasă,
Că altă casă îi căpăta
Unde noroc îi afla”.

Iar dacă femeia ajungea la casa unor oameni dificili, i se cânta să nu se teamă, pentru că pe masă va găsi daruri, dar pe grindă o nuia, cu care – dacă nu muncește – o vor croi, la noua casă.

Sosind la casa mirelui, acesta îi spune mamei sale că i-a adus nora acasă, ca să îi fie sprijin și fiică:

„Deschide maică ușa,
Că îți aduc nevasta,

Blidele ți le-o spăla.
 Și în casă ți-o mătura.
 Hoarele ți le-o griji,
 Holdele ți le-o plivi,
 Viile ți le-o săpa
 Și ajutor mult ți-o da”.

Soacra-mare îi mulțumește lui Dumnezeu pentru norocul care a dat peste ea și gospodăria sa:

„Mulțămesc lui Dumnezeu
 Că s-o-mplicit gândul meu,
 Ce am gândit
 Am dobândit.
 Că mai am pe cineva
 Să-mi ajute a lucra”.

În curtea casei mirelui continuă petecerea, iar musafirii pleacă spre casă abia în zori. Deși, pe la începutul secolului XIX, nunțile țineau uneori câteva zile.

În familiile mai sărace (unde vroiau să evite nunta, fiindcă nu și-o permiteau) și acolo unde una dintre familii nu și-a dat acordul pentru căsnicie, se întâmpla deseori ca mireasa să fie răpită.

Botezul românesc

Copilul nou-născut este botezat în biserică la cel mult trei-patru zile de la naștere. Sunt cazuri în care botezul s-a oficiat chiar și după două zile. Oamenii se grăbeau, căci crezul popular spunea că pruncul nebotezat care piere ajunge vârcolac. Chiar și în familiile modeste se obișnuiește să se dea câte o masă neamurilor, cu acest prilej. În unele gospodării era invitată și moașa, care imediat după masă se întorcea către invitați, cu o farfurie pe care era un drob de sare, și zicea: „Oameni buni, trebuie să știți că gazda mult s-a ostenit până a strâns prunele pentru țuică, strugurii pentru vin, dar și mai mult s-a obosit ca să adune grâul pentru făină. Și cât de mult s-a ostenit până când din grâu a copt pâinea și plăcintele din care v-ați ospătat astăzi! Fiindcă noi am venit la masa întinsă, recunoașteți că trebuie să îi răsplătim osteneala!” Apoi, întorcându-se spre gazdă, pune la masă banii de dar, spunând: „De la noi mai puțin, de la Domnul mai mult”. Se zice „Amin” și toți pun, cât doresc, în farfurie.

Apa în care pruncul nou-născut a fost îmbăiat este aruncată peste gard, ca nu cumva copilul să se îmbolnăvească.

Înmormântarea

Pe patul de moarte, pecicanul este vizitat de toți cunoscuții și vecinii, care vin să se ierte, îi cer să îi dezlege de greșelile pe care le-au făcut în raport cu el. Ca să îi fie trecerea mai ușoară pe celălalt tărâm, îl mută în mijlocul camerei, sub grinda mare. Apoi i se pune lumânare în mână, ca astfel să găsească mai lesne calea spre

mântuire.

Când muribundul se stinge și corpul se răcește, e spălat, îmbrăcat în hainele de sărbătoare și întins pe laviță, până când e gata sicriul. I se pune în palmă o cruce pe care s-a lipit, cu ceară, un bănuț. Decesul nu se anunță de către familie, iar neamurile ajută la pregătirea înmormântării. Când vecinii intră în casa îndoliată, spun „Dumnezeu să-l ierte!”.

Există gospodării unde se umblă cu capul descoperit până când decedatul e așezat în pământ.

Privegherea durează toată noaptea; bătrânii își amintesc și discută despre faptele celui trecut în neființă, iar cei mai tineri joacă cărți, sau bâzâria. Se consumă multă tărie. Cina se servește la miezul nopții.

Până după înmormântare, oglinda din casa mortului e fie acoperită cu pânză, fie întoarsă spre perete.

Dacă mortul a fost persoană cu stare, e perezcut la groapă cu căruța trasă de patru boi. Alaiul se oprește la fiecare colț de stradă, unde cântă, iar o bătrână din familie împarte colaci sau bănuți săracilor care se strâng în jurul sicriului.

Bocitoarele jeleau mortul astfel:

„O sărac ... (prenumele decedatului, n. red.) meu,

Cum te luă Dumnezeu.

Ia uită-te, dragă, uită,

Uită-te-n ocolul tău

Uită-te la casa ta

Cum rămâne singurea

Uită-te la pruncii tăi

Cum rămân ca vai de ei.

... (prenumele, n. red.) nu ți-i jele

De dragi mărușele tale?”

Mortul este așezat în groapă cu capul spre răsărit. Bărbații nu obișnuiau să poarte doliu. Femeia poartă basma neagră timp de șase săptămâni.

După înhumare, cei prezenți la groapă sunt invitați la părăstas, iar a doua zi familia merge la groapă să împartă pogăcele. Pomana se mai ține la șase săptămâni, jumătate de an și un an de la deces. Cu asemenea prilejuri cei prezenți primesc lumânări și cozonaci.

La pomenile mai mari sunt invitați și preoții, iar dacă parastasul se ține la biserică, se împarte colivă, pălincă, colaci, pe care preotul le sfințește.

40 de martiri

Primăvara, când se comemorează cei 40 de martiri arși pe rug, se aprinde focul în grădină, ca să protejeze gospodăria de omizi, de dăunătoare.

Sărbători muiești

Femeia româncă ține cu sfințenie toate sărbătorile și, cu asemenea prilejuri, nu muncește. Nu luca în prima săptămână a postului mare (spunând că se teme de caii Sfântului Todor), în a patra săptămână a postului, fiindcă atunci pe fiecare zi cade câte un prilej special („Luni e luna strâmbă, Marți e marția jimbă, Miercuri e meze-pereze, Joi e dâc (atât) înainte, dâc înapoi, Vineri e a crucii, Sâmbătă e a morților). Nu luca nici în zilele de joi dintre paște și Rusalii, considerându-le „joile legate”.

Ziua Sfântului Gheorghe

În ajunul zilei Sfântului Gheorghe, ulciorul cu lapte este petrecut cu lăstari de trandafiri sălbatici, iar din aceiași lăstari câțiva sunt prinși de grinda casei. Se obișnuia să se pună trandafiri sălbatici și în geam, cu câteva fire de urzici, ca să le țină departe pe vrăjitoare. Băieții le stropesc pe fete la fântână, uneori cu două-trei găleți de apă!

Sânziene

Gospodinele pregătesc o coroniță fixată pe poartă ori pe fațada casei. Se mai făceau coronițe pentru fiecare membru al familiei, iar acestea se aruncau pe acoperișul caselor; ale cui cădeau pe jos, acesta avea viață mai scurtă.

Dodola

Dodola este un băiat sau o fată care se roagă pentru ploaie, în așa fel încât își fixează pe haine multe frunze și rămurele verzi, astfel încât pare îmbrăcat în verdeață. Așa umblă din casă în casă, pe vreme de secetă, cântând:

„Ploauă, Doamne, ploauă,
Ploaie curată,
De la Domnul dată,
Spicul cât voinicul
Rodul pune în podul.”

Dodol era, la sârbii păgâni, zeul ploii.

Superstiții. Descânțece

Până în secolul XIX și începutul secolului XX, populația credea mai mult în descânțece decât în medici, la care mergea numai în cazurile extreme. Se credea cu tărie că ierburile și alifiile ajutau suferindul numai dacă erau însoțite de descânțecelile potrivite. Erau femeii renumite pentru priceperea lor; în vrăjile pe care le făceau, în boscoane, spuneau pe nume bolnavului, bănuielii referitoare la motivul care a dus la suferința sa, indicau modul de manifestare a bolii, apoi o chemau în ajutor pe Sfânta Maria, despre care se credea că alunga duhul rău și scăpa corpul de suferință, trimitând boala între stânci, în pustiu, în pădure...

Dacă cineva acuza dureri de cap, se bănuia a fi fost deocheat și i se citea următorul descântec, să se simtă bine:

„Plecă ... (prenumele persoanei, n. red.) pe cale, pe cărare,

Să întâlnească cu spaima-n cale,
Spaima la el să uită
Și deloc îl deochiă!
Ești deochiu și te du-n pustie!

Unde cocoșii nu cântă,

Păsările nu ciripesc

Și porcii nu grohotesc

Du-te! Lasă-l pe ... (prenumele persoanei, n. red.).

Că cu mătura te-oi mătura,

Cu securea te-oi tăia,

Și te-oi ciocărți

Până te-oi omori.

Pfui, pfui, pfui!”

Descântecul era recitat de două ori deasupra unui pahar cu apă curată, în care erau aruncați, între timp, cinci tăciuni aprinși. Suferindul trebuia să bea de trei ori consecutiv din apă, apoi femeia

îl stropea pe cap, pe față, pe piept, iar apa rămasă era aruncată pe gard ori pe burlan. Pe obraji bolnavului se făcea semnul crucii, cu tăciunele. Dacă tăciunele căzuse cu mare zgomot în apă, boala avea să dureze; dacă pe fundul paharului se opreau doar doi tăciuni – pacientul a fost deochiat de un bărbat; dacă tăciunele se opreau în mijlocul paharului, era deochiat de o femeie.

Scrântitul piciorului

Atunci când cineva călca greșit sau cădea și își scrântea piciorul, i se citea următorul descântec:

„Plecă ... (prenumele persoanei, n. red.) pe cale, pe cărare,

Se întâlnească cu buba-n cale,

Ești bubă și te leapădă,

Cum să lapădă spuma de pe apă,

Că cu suflitul te-oi sufla,

Cu peana te-oi mâna

Cu cheia te-oi închia

Și cu lâna te-oi lega.

Ești, fugi și te du,

Unde graiu de om nu să aude

Nici picior de om nu calcă

Doamne ajută, Sfinte Doamne!

Ajută Maică Precistă

Și se lipească os cătră os

Și vână cătră vână.

Să fie întreg și curat

Cum Dumnezeu le-a lăsat!

Pfui, pfui, pfui!”

Descântecul era citit de trei ori, și de fiecare dată femeia trăgea de piciorul bolnav. Între timp o pană de găscă, o cheie și câteva fire de lână sunt legate de laba piciorului.

Durerile de ochi

În cazul durerilor de ochi, foarte frecvente în perioada respectivă, se citea:

„Pleacă ... (prenumele persoanei, n. red.) pe cale, pe cărare,

Se întâlnești cu bubă-n cale,

Ieși bubă de 99 feluri,

Ieși, nu junghia,

Ieși, nu înțepa,

Ieși, nu coace.

Ieși, bubă vânătă,

Ieși, bubă albă,

Ieși și te du în pustie.

Acolo te așează și te alină,

Că ... (prenumele persoanei, n. red.) nu te poate alina,

Nu te poate așeza.

Ieși și lasă-l

Curat și luminat,

Ca grâul cel curat

Cum Maica Sfântă o dat.

Din mila lui Dumnezeu

Din cuvântul meu

Leac să deie Dumnezeu!”

Junghiul

Astăzi știm că înțepăturile dorsale, cele din membrele inferioare sau superioare, au cauze fiziologice. Cu o sută, două sute de ani în urmă se credea însă că sunt cauzate de deochi. De aceea, suferindul se înfățișa numaidecât să i se citească împotriva bolii. Femeia scria un cerc, cu vârful unui cuțit, deasupra răniei sau a organului dureros, zicând:

„Fugi junghiu

Că te înjunghiu

Fugi și lasă

Durerea să iasă

Că de nu-mi asculta

Cu cuțitu te-oi tăia!”

Descântecul era rostit de trei ori, iar în zona cu probleme se legau câteva fire de hrean.

Luarea urmei

Femeile pricepute știau să ia urma oricui era infidel, sau îndrăgostit. Îl urmărea pe „suspect” până într-un loc unde acesta lăsa o urmă întregă de talpă (sau de încălțare). Întâi făcea o cruce în urmă, apoi din mijlocul ei lua cu degetul câteva fire de praf sau noroi, așezându-le în colțul basmalei sale noi, nefolosite. Apoi duce basmaua acasă și o aruncă în foc, cu următoarele vorbe: „Așa să piară dragostea lui... (prenumele persoanei, n. red.), cum piere în foc praful acesta”. Sau, după caz: „Așa să ardă inima lui ... (prenumele persoanei, n. red.) pentru mine, cum arde focul acesta!”

Plante medicinale

Spuneam că exista convingerea că medicamentele naturiste, plantele, alifiile, însoțite de descântecul potrivit, sunt cel mai potrivit remediu pentru orice suferință. În Pecica Română, la fel ca în alte comune locuite de oameni simpli, oamenii mai degrabă credeau în tradiția populară, decât în rețetele felcerilor. Ei considerau că plantele au puteri miraculoase și îi pot scăpa de durere. Iată câteva exemple:

Usturoiul: se folosea la durerile de ureche și de stomac.

Ceaiul de tei: se bea împotriva durerilor de gât și a răgușelii.

Pe răni și egzeme se puneă ceapă dinstuită.

Socul era preparat, sub formă de ceai, contra tusei.

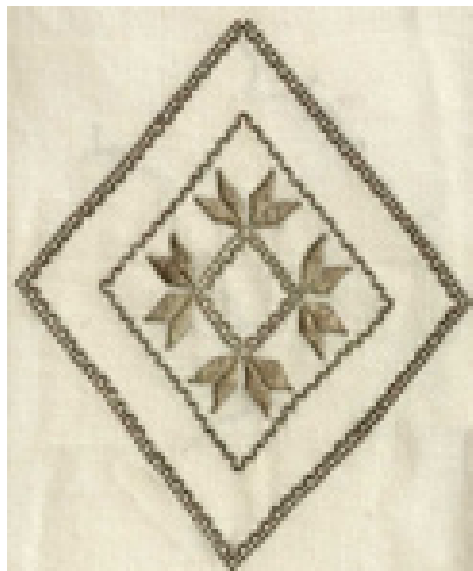
Tulpina de pătlăgică și florile de câmp se puneau în apa de baie, ca să lecuiască guturaiul.

Hreanul era folosit împotriva spasmelor.

Marți seara

Crezul popular legat de „Marți seara” a generat dispute aprinse între etnografi. Femeile românce (și uneori și bărbații) din Pecica Română refuzau să lucreze marți seara, după asfințit, ca să se protejeze de duhurile rele. Nici nu prea ieșeau din casă. Considerau că nu este bine să se arate, pentru că un duh rău, de cele mai multe ori înfățișându-se sub formă de câine negru, capră, le va prigoni. Se credea că duhul acesta rău bântuie și sub chip de femeie, cu statura mai înaltă decât cea a femeilor obișnuite și cu dorința neapărată de a face rău. I se spunea „ciuma”. Acest duh rău le pedepsea pe cele pe care le întâlnea marți seara în cale; dacă femeia făcea în ziua aceea o muncă fizică mai grea – spălat, țesut, copt – putea rămâne paralizată de mână sau de picior. De aceea se evita ieșirea din casă, mai ales după marile sărbători, când se spunea că duhul rău umbla înnebunit pe uliță, să își împoăște veninul. Oamenii credeau că se pot apăra de el, pentru moment, prin rugăciune ori făcându-și cruce des.

Cronicarul Somogyi remarcă faptul că preoții, în loc să încerce să lecuiască lumea de acest fel de prejudecăți, le cultivau în oameni, lăsându-i să creadă că numai ei îi pot scăpa de „necurat” – însă contra cost.

Superstiții

Până la ziua Sfinților Petru și Pavel, românul nu taie fructe cu cuțitul, nu cumva să cadă grindină în hotar. În ziua respectivă, pentru mântuirea sufletească a celor morți, se dau fructe în dar.

Grindina este provocată, se credea în vechime, și de transportarea mortului prin sat. Prevestește o mare nenorocire dacă cortegiul funerar întâlnește în cale pe cineva care merge cu ulcioare goale să ducă apă de la fântână.

Dacă de Sfântul Ilie, la 2 august, tună cerul, nucile vor fi stricate. Se credea că, dacă tună cerul în ziua respectivă, Sfântul Ilie trage asupra necuratului.

Se credea că e mare păcat să sacrifici animale de ziua Sfântului Ioan Botezătorul.

După ce mortul era scos din casă, familia muta iute scaunele și masa, ca nu cumva sufletul celui decedat să se întoarcă și să recunoască locuința.

Crucea era mișcată de multe ori la mormânt, ca sufletul decedatului să nu mai găsească drumul spre fosta sa casă.

După înmormântare, pecicanul se spăla pe mâini, altminteri credea că va avea dureri de brațe.

La masă, pâinea care se punea în lapte nu era tăiată cu cuțitul, ci se rupea cu mâna, să nu crape (scrișălească) ugerul vacii.

Dacă cineva dormea pentru întâia oară într-o odaie și număra grinzile din tavan, putea spera că i se va împlini visul pe care îl visa în noaptea aceea.

Ca localitatea să nu fie lovită de o calamitate naturală, este strict interzisă munca în zilele de miercuri de după Paște și Rusalii. Le fel, e interzisă munca de ziua Sfântului Procopie, pentru că Dumnezeu îl trăsnește pe cel care ar lucra.

După asfințit nu dai nimic din casă (nici lapte), pentru că ai atrage o nenorocire asupra gospodăriei.

Se aruncă bănuți în groapa mortului, ca acesta să aibă cu ce plăti luntrașul când urcă la ceruri.

Rândunica strică laptele vacii, dacă zboară pe sub ea.

Aduce ghinion să coși cuiva nasturele pe o haină pe care nu a dezbrăcat-o.

Se obișnuia ca un copil suferind de mai mult timp de pneumonie, tuberculoză, anemie, să fie pus de trei ori în cuptorul fierbinte de pâine. În prealabil e legat de lopată cu cămașa tatălui său, astfel încât sub el cămașa să fie uscată, iar deasupra să fie umedă. E scos repede din cuptor, cu următorul descântec: „Bag carne bătrână, scot

carne tânără”. Alții, ca să lecuiască aceleași maladii, preparau zilnic, timp de nouă zile, o baie din aceleași ierburi culese din cimitir și îl îmbăiau pe copil; se credea că după a noua zi se decide dacă pruncul va rămâne sau nu va rămâne în viață. Dar pentru că erau curioși să afle mai devreme verdictul, săpau două gropi în care urma să arunce apa din scaldătoare: o groapă simboliza viața, cealaltă moartea. Apoi un copil de 5-6 ani trebuia să spună în care groapă să fie aruncată apa: dacă se arunca în cea a vieții, se credea că bolnavul scapă.

Situația materială

Somogyi, căruia îi aparține descrierea complexă și foarte pertinentă a împrejurimilor Aradului, scria la sfârșitul secolului XIX, despre populația română, caracterizând totodată și etnicii din Pecica Română. „Populația nu poate fi considerată, în general, săracă, deși sunt foarte puțini cei cu avere mare. Săraci care să nu aibă casa lor, care să fie obligați să tragă peste noapte în adăpostul altuia, se găsesc doar în orașul Arad; în comunele din jur sunt foarte puțini chiriași. Iarna oamenii trăiesc din banii câștigați în timpul verii; nu sunt foarte pretențioși. Dacă își epuizează rezervele, iau pe credit de la băcănie, sau un împrumut de la bancă. Există instituții de credit peste tot, în fiecare comună. Banca Victoria s-a dezvoltat foarte mult și în județ. Gospodarii obișnuiesc să facă bani și din bălegarul pe care îl stochează în fundul curții; când sunt strămtorați, îl vând la preț bun, pentru că oricând se găsesc clienți interesați să își fertilizeze pământul”.

Vara, când treburile gospodărești sunt mai multe, românul obișnuia (și mai obișnuiește și acum) să se trezească mult mai devreme decât iarna. Se îngrijește întâi de animalele din ocol, abia apoi vede și de nevoile sale. Iarna mânca frecvent numai de două ori pe zi: dimineața între orele 9 și 10, respectiv după-amiaza, între 17-18. Alimentația e simplă, bazată, în zi de post, pe dovleac și gătită cu ulei de in. Pune mare preț pe respectarea postului. De Crăciun postește șase săptămâni, înainte de Paște – șapte săptămâni, înainte de Sfântă Mărie Mare și ziua Sfinților Petru și Pavel câte două săptămâni, considerând că „am fost botezat pentru patru posturi”. Se mai postea în fiecare zi de miercuri și de vineri. Postul este atât de respectat, încât are oale separate în care se hrănește numai în această perioadă a anului. Nu consumă cu astfel de prilejuri nici măcar ouă sau lapte.

De atfel, avea în gospodărie trei feluri de vase: pentru post, de dulce și vase de folosință. Puteau fi folosite ca oale de post numai cele în care nu s-a pregătit niciodată vreo mâncare cu untdelemn. Dacă din greșeală în oala de post ajunge lapte, aceasta nu mai e considerată de post.

Nevoia a schimbat însă această tradiție. La casele mai sărace, se considera că dacă freci o jumătate de oră vasele de dulce, se puteau folosi și de post. Dacă, printr-o conjunctură, din oricare vas din casă ajungea să se adape vreun animal, vasul respectiv era declarat spurcat și era scos din casă. În literatură se afirmă că unii nu permiteau nici musafirilor să servească mâncare sau apă din vasele lor, ceea ce este însă doar

ficțiune. Ospitalitatea românilor devenise proverbială, în împrejurimile Aradului, implicit la Pecica Română – nu numai că nu ar fi permis oaspeților să le folosească ulcioarele, dar îi și îmbiau să servească bucate împreună cu ei.

Micul dejun al pecicanului consta din clisă, eventual și brânză. Se raporta aproape evlavios la pâine, în condițiile în care era alimentul său de bază. O familie de patru persoane consuma zilnic o pâine medie, de două kilograme. În familiile mai sărace, aceasta se prepara, de regulă, din făină de calitate slabă, amestecată cu tărâțe. Printre alte alimente de bază erau ceapa, cartofii, laptele, curechiu cu moare, fasolea, mălaiul și mămăliga. Aceasta din urmă o consuma în cantități mari în timpul postului, caldă sau rece.

Dacă poșteau delicatose, își făceau dovleac la cuptor sau mâncau prune uscate.

Consumau carne mai rar, de regulă doar duminică și în zilele de sărbătoare. Mâncarea cea mai răspândită era tocana, cu zeamă lungă, să ajungă...

Mai în fiecare gospodărie se sacrificau porci. Asta se întâmpla însă în perioada postului de Crăciun, când carnea e interzisă. De aceea, cârnații se mâncau numai după noaptea de Ajun. Un avantaj al tăierii porcului în post era că nici pentru vecini nu trebuia trimisă proaspătă, de vreme ce și ei, la rândul lor, posteau... Se realiza astfel o economie semnificativă, care acum – prin dimensiunea sa, de câteva fire de cârnați și câteva kilograme de carne – poate că pare derizorie, însă cu două sute de ani în urmă conta foarte mult.

Pecicanul român obișnuia să se lase îmbiat mult, când mergea la ospăț, nu cumva să se creadă că nu are ce mânca acasă. Mai mult, fetele chiar întorceau capul, prefăcându-se ofensate. Un alt obicei era ca atunci când era servit cu apă din cârciaș, să verse câțiva stropi din el, după ce bău, și abia apoi să restituie ulciorul.

Pecica Maghiară în secolele XVIII-XIX

Nunta

Ceremonia nunții urmează o cutumă veche de o sută de ani. Spre deosebire de etnicii români, maghiarii pun preț mai mare pe logodnă și pe perioada dinaintea acesteia.

De regulă, tinerii ajung să se cunoască și să ajungă în relații mai apropiate cu prilejul dansului de duminică după masă. Băieții se întâlnesc în sala mare a crășmei unde se organizează petrecerea și plătesc taxa de participare, care oscila între 20-40 de fileri. Fetele așteaptă afară, sau dacă dansul urma să fie în fața crășmei, se retrag într-un grup mai îndepărtat de cel al băieților.

În Pecica Maghiară se obișnuia ca băiatul să nu o invite pe fată personal la dans ci printr-un intermediar – bevivó. Se putea deduce că are intenții serioase legate de o fată sau alta după frecvența cu care o invita alături de el. În asemenea situații neamurile mai apropiate încep deja să pregătească terenul pentru logodnă, purtând vorbe prin sat. Întâi numai pe la rude, apoi pe la prieteni, și doar în cele din urmă printre străini. Se punea mare accent pe respectarea unor conveniențe, de ambele părți: băiatul și fata trebuiau să fie potriviți după avere, caracter, rang social, prestigiu. În situațiile în care se întâmpla să apară disensiuni între cele două familii care să se încuscrească, curtarea dura mai mult, până la aplanarea eventualelor diferende.

Curtarea era aprobată tacit de părinții celor doi tineri. În Pecica Maghiară băiatului i se permitea să se întâlnească doar de două ori pe săptămână cu viitoarea logodnică. Întâlnirile acestea aveau loc seara, la casa fetei; aceasta stătea în curte lângă porțiță, iar pretendentul în stradă în fața porțiței și nu i se permitea să intre. Întâlnirea putea ține cel târziu până la ora 23, când fata era chemată în casă.

Dacă între cele două familii se parafa înțelegerea legată de zestre și de viața ulterioară a tinerei familii, pețitoarea (în Pecica erau cunoscute două femei celebre pentru abilitatea lor de a negocia viitoarele mariaje – tanti Panna și tanti Orzse) mergea în solie la fată și, de se întorcea de la ea cu o basma, se considera că din acest moment băiatul era deja mire, iar fata mireasă. La începutul sec. XIX, logodna era anunțată în cadrul unei ceremonii speciale, asemănătoare cu cununia, dar mult mai

restrânsă, organizată la casa fetei. Erau invitați să participe doar cele mai apropiate neamuri, vecinii de casă și cuscii. Evenimentul se numea kendolakas (conviețuirea de basma). După jumătatea sec. XIX această cutumă încetează. Odată cu anunțarea logodnei, relația dintre tineri devine mai strânsă și mai intimă. Cu toate acestea, fata nu își permite să îl tutuiască pe viitorul soț, chiar dacă acesta vorbește cu ea la per-tu. Nu se obișnuia ca tânărul să-și exercite privilegiile de soț, în timpul logodnei; existau totuși cazuri acceptate, și de familie și de comunitate, când căsniciile nu erau aranjate, ci izvorau exclusiv din iubirea celor doi.

Dacă în Pecica Română logodna nu dura mai mult de 3-4 zile, în Pecica Maghiară nu exista o perioadă definită, putând merge până la câțiva ani. De regulă însă nu dura mai mult de câteva luni și depindea de așteptarea prilejului potrivit pentru organizarea ospățului. Trebuie subliniat faptul că în timpul recoltei și a însămânțărilor nu se țineau cununii.

Odată stabilită ziua nunții, chemătorii, recrutați, de obicei, dintre profesioniștii genului, vizitează viitorii nuntași. Potrivit unei dispoziții a bisericii, nunțile catolice era indicat să se organizeze miercuri. Existau și excepții dar nu foarte multe, când avea loc luni. De ce miercuri? Pentru că era considerată cea mai norocoasă zi a săptămânii. Chemătorii începeau să anunțe nunta cu trei zile înainte de eveniment, în zi de târg. Mirele avea doi, mireasa, un singur chemător. Aceștia umblau cu câte un buchețel de flori prins de pălărie și o batistă brodată în buzunarul de la piept, semnalând astfel că bat la poartă în calitate oficială. Purtau cu ei un toiag împodobit cu panglică colorată și o batistă albă brodată. După influența localității Peregul Mic, și la Pecica toiagul chemătorilor era artistic realizat, împodobit cu miez de nucă și floricele de porumb.

Invitația era făcută de chemătorul mare, sprijinit de chemătorul mic, care însă, chema nuntașii la casa miresei. Invitația era formulată ca o snoavă rimată:

... mi ezen házhoz mint követ jöttünk,

Hogy meghívást illő tisztelettel tegyünk

... (prenumele mirelui, n. red.) vőlegényünk öröme napjára

A ránk következő hétfőn (szerdán) délutánra

A lakomára általunk meghívatnak

Egész összes tagjai e becses családnak.

(Noi ne-am înfățișat în această casă ca solie/ să vă invităm cu respectul cuvenit/ să participați la ziua fericită a mirelui nostru,/ luna (miercurea) viitoarea după masa;/ la ospăț îi invităm/ pe toți membri acestei onorate familii.)

Se obișnuia ca invitații să participe la pregătirea ospățului cu o găină, un cocos și zahăr.

În ziua nunții cei doi chemători ai mirelui merg la casa miresei să o ceară, să o cheme la cununia civilă iar apoi la cea religioasă; la fel proceda și chemătorul miresei cu mirele. Pentru scurt timp chemătorii revin la casele lor, de unde pornesc spre primărie, însoțiți de fanfară. De aici, dansând, cântând, chiuind, acompaniați de muzică, nuntașii merg la biserică. La ieșirea din lăcașul de cult, un tânăr exclamă să fie bine auzit de mulțime: „három cipó, három legény, ... (prenumele mirelui, n.red.) nem lesz több legény,„ (trei pâini trei feciori, mirele ... nu va mai fi holtei). Un altul îl contrează: „három koci, három szán, ... (prenumele miresei, n.red.), nem lesz több lány” (trei căruțe, trei sănii, mireasa ... nu va mai fi fată mare).

Cele două alaiuri au venit separat la biserică, dar pleacă împreună. La un moment dat însă, se despart, pentru că și mirele, și mireasa, pleacă spre casa lor, fiecare cu nuntașii săi.

Peste un anumit timp, care nu depășește două ore, dar nu e mai scurt de o oră, mirele și chemătorii săi, însoțiți de fanfară, pleacă după mireasă. La sosire, se obișnuia să fie întâmpinați cu poarta închisă. Cei dinăuntru, pun întrebări hazlii celor de afară. De exemplu, iată ce dialog obișnuiau să poarte la Pecica:

– Mondjanak nekem oly nyolc szót, amelynek mindenike „v” betűn kezdődik.

– Voltál valaha Váradnak várába, voltál valaha vénasszony valagába?

(– Spuneți-mi opt cuvinte care încep cu litera „v”./ – Ai fost vreodată în cetatea de la Oradea, ai fost vreodată în fundul unei babe?)

– Melyik halnak van legközelebb a fejéhez a farka?

– A kicsinek.

(– Care pește are cel mai aproape capul de coadă?/ – Cel mic.)

– Mit nem teremthet az Isten?

– Hegyet, völgy nélkül.

(– Ce nu poate crea Dumnezeu?/ – Munte, fără vale.)

– Mért kapar a kotló a csirkének?

– Mert nincs vetése; nem arathat.

(– De ce scurmă cloșca pentru puii ei?/ – Fiindcă nu a semănat nimic și nu poate ara).

– Mi kisebb, ha tesznek hozzá, mi nagyobb, ha vesznek belőle?

– Az árok.

(– Ce e mai mic, dacă-i adaugi, dar mai mare dacă iei din el?/ – Șanțul.)

– Mi a különség a veréb meg a völegény között?

– A verébnék hátul, a völegénynek elöl van a farka.

(– Ce diferență e între vrabie și mire?/ – Coada vrabiei e în spate, a mirelui e în față.)

– Mi tátja a száját mindig az ég felé?

– A kút.

(– Ce stă căscat toată viața spre cer?/ – Fântâna.)

– Miért szűrök a tejet?

– Mert nem lehet megmosni.

(– De ce se filtrează laptele?/ – Pentru că nu poate fi spălat).

Nașul mare trebuia să răspundă la aceste întrebări, altminteri nuntașilor nu li se permitea să intre.

Înăuntru, ritualul cerea ca mirele să solicite nașului mic un loc unde să-și poată odihni alaiul. Nașul încuviințează cu condiția să se comporte omenește. Nuntașii intră și după câteva cântece chemătorul mare începe o poezie prin care mireasa își ia rămas bun de la familia ei de la tată, mamă, frați, neamuri și prietene. Însă, înainte de asta, mirele mulțumește socrilor săi că și-au crescut fata pentru el. Poezia de rămas bun a chemătorului este întreruptă după fiecare patru rânduri de chiotul nuntașilor, care strigă „éljen! (să trăiască!),,

Mireasa e dusă la casa mirelui, însoțită de același alai zgomotos. Pe drum, nuntașii strigă snoave către acei gură-cască adunați pe marginea drumului să vadă nunta.

– Aki miránk báméskodik, ide közénk kívánkozik.

(Cine cască ochii, și-ar dori să fie printre noi)

– Jaj de sokan néznek minket, áldja meg az Isten őket.

(Vai ce mulți ne privesc, Dumnezeu să-i binecuvânteze)

– Aki kinéz az ablakon, Isten nyila üsse agyon.

(Să-l trăznească Dumnezeu pe cel care se uită la noi pe geam).

– Ez az utca kanyarodik, a menyasszony vigyorodik.

(Strada asta se curbează, mireasa se hlizește).

– Réztepsibe sül a málé, a vőlegény jaj de málé!

(Mălaiul se gătește în tavă, vai ce bleg e mirele).

– Aki kinéz az ablakon, kerüljön ki, megcsókolom.

(Cine se uită pe geam să iasă repede în stradă, să o sărut).

– Három szekér, széenaszál, nem lesz többet ez már lány!

(Trei căruțe, fir de fân, mireasa nu va mai fi fată).

– Piros alma, de kerek, tálalják ki a levest!

(Măr roșu dar rotund, grăbiți-vă să serviți supa).

– Ez az utca jaj de tuskös, a vőlegény jaj de rücskös!

(Strada asta e țepoasă, mirele e plin de coșuri).

În unele familii se obișnuia ca atunci când mireasa era petrecută spre casa mirelui, să fie spartă de gard o oală cu cenușă. Calea tinerei femei este tăiată cu frânghie de fân, peste care aceasta trebuie să sară. Soacra este astfel salutată de nuntași:

– Hallod-e, te vén boszorkány

Nézd meg, kit hoztunk,

Ezért a szép lányért

Mi fáradoztunk.

Ha nem kell neked, visszavisszük

Édes anyjának

Ki felnevelte

Szép menyasszony lányának.

(I-auzi, cotoroanță bătrână,/ hai să vezi ce ți-am adus,/ pentru fata asta drăguță/ ne-am ostenit./ Dacă nu ți-o trebuie, o ducem înapoi/ mamei sale/ care a crescut-o/ să fie așa mireasă frumoasă).

Mirele își prezintă astfel soția: – Édes anyám, gyújts világot, itt hozunk egy gyöngyvirágot!”

(Mamă, aprinde lumina, ți-am adus o lăcrimioară).

La fel ca în casele românești, darul de nuntă constă și aici din torturi, plăcinte, prăjituri. Se mai aduc și păsări de curte, pentru gospodăria tinerilor.

Cina se servește în jurul orei 19. Nuntașii nu primesc prânz. Masa e foarte bogată, cu următoarele feluri de bază: supă de găini, carne friptă cu cartofi, tocană, prăjituri, plăcinte. Fiecare fel de mâncare e precedat de câte o snoavă.

După miezul nopții, mireasa se schimbă. Părul i se leagă în coc și din acest moment e considerată femeie. La Pecica se obișnuia, în plus, să i se așeze pe cap o basma aurie.

Înainte de dansul miresei, chemătorul mare e trimis la casa socrului mic, pentru a-i invita pe meseni să continue nunta în casa socrului mare. Tinerii căsătoriți așteaptă alaiul în poartă, cu câte o lumânare, și nu intră în casă până când chemătorul mare nu le permite. Acceptul este dat însă numai după ce cei doi răspund la câteva întrebări – unele ironice, altele hazlii, altele chiar vulgare – ale chemătorului:

– Mikor ordított a szamár akkorát, hogy az egész világ meghallotta?

– Noé idejében, midőn az a bárkából kiszállott.

(– Când a urlat măgarul cel mai tare, de l-a auzit întreaga lume?/ Pe vremea lui Noe, când acesta a ieșit din arcă).

– Melyik asszonyon van több lyuk?

– Kinek a füle is lyukas.

(Care femeie are cele mai multe găuri?/ Cea care are și pe urechi găuri).

Apoi nașul mare ia o sită acoperită cu o năframă, aruncă în ea câțiva bănuți și anunță că începe dansul miresei. Nu se pot pune doar bani, ci și cadouri în sită. Când mirele s-a săturat ca soția sa să fie dansată de alții, aruncă și el bani în sită și exclamă: – Enyém a menyasszony! (Mireasa e a mea!)

Urmează dansul perechii: chemătorul mare anunță că mireasa a fost fată, dar de-acum a devenit femeie; apoi dansează cu ea, la intervale mici, trei csárdás-uri rapide.

În ziua de după nuntă, tânăra soție rămâne la casa soțului. În zori pleacă și nuntașii, cu mare gălăgie. Agită talangi, zornăie lanțuri ca să dea de veste că petrecerea s-a încheiat. Înainte de prânz, tânărul soț merge la socrilor mici și îi invită la masă, împreună cu rudele cele mai apropiate. Această post-petrecere (kálátó sau heresz, cum se numea în popor) durează 3-4 ore. Izvoarele consemnează că heresz se derula astfel, la Peregu Mic (având în vedere apropierea geografică dintre Pereg și Pecica, e fără îndoială că și la noi lucrurile se petreceau la fel, în unele gospodării): mirele era însoțit la casa socrului mic de chemătorul mare, soție și câteva rude, dar și de o mireasă falsă, de regulă un bărbat îmbrăcat în haine de femeie. La casa socrilor mici, mireasa falsă sare în brațele „mamei sale,” și începe să plângă și să strige că a adus-o soțul acasă și vrea să se lepede de ea fiindcă, nu știe nici să muncească, nici să gătească, nici să zugrăvească. În acest moment mireasa falsă scoate la iveală o bidinea pregătită dinainte, cu care mângălește casa „părintească,” chipurile vrând să demonstreze că iată, totuși, e pricepută.

Superstiții

La fel ca populația română din cealaltă comună Pecica, maghiarii erau și ei ferm convinși că un șir de coincidențe previzibile și preîntâmpinabile le poate influența viața. De altfel, în toată zona superstițiile făceau parte din existența zilnică a oamenilor, care încercau să evite prin măsuri băbești evenimente nedorite, să determine norocul să le surdădă, să stăpânească forțele care pun în mișcare universul, să prevadă viitorul și să scape de ghinion. Pecicanii încercau să se apere de capriciile vremii, de boli, de epidemiile care le decimau animalele. Esența superstițiilor era de a bloca, de a paraliza duhurile rele, de a le îndepărta pentru a-și putea asigura o viață echilibrată, liniștită. Iată câteva exemple de superstiții, cu mențiunea că multe dintre ele țin de autosugestie, multe de folclorul popular, multe de naivitatea, credulitatea, specifice vremurilor vechi și oamenilor fără pregătire.

Se spunea că dacă cineva îngroapă în grajdul dușmanului său un cap de cal, acesta va lua cu el pe lumea cealaltă animalele din gospodărie. Ca iubitul, soțul necredincios, să se întorcă, trebuia ars un smoc din părul său, cenușa amestecată în aluatul pogăcelor, iar dacă adulterul gusta din pogăcea, revenea negreșit la soție.

Ca mortul să se odihnească în pace, trebuia ținută, în camera unde a fost pe catafalc, o oală cu apă proaspătă și un prosop nou. Dacă sufletul celui decedat se întorcea acasă și se îmbăia cu apa, ajungea imediat în rai.

În cazul pecicanului suferind de ulcer, era nevoie de un descântece și o rugăciune rostită de al șaptelea născut al unei familii, pentru ca bolnavul să se vindece.

Dacă în ușa grajdului punem o mătură cu coada în jos, vrăjitoarele nu strică laptele vacii. Dacă găseai în calea ta un fier, însemna că vei avea ghinion. Pecicanii nu plecau la drum când trăgeau clopotele fiind convinși că îi aștepta o nenorocire. La Pecica oamenii credeau că vor suferi o pagubă dacă cântăresc vaca lăuză, dacă înainte de a pune cloșca cer ouă împrumut, dacă solicită în schimbul găinii un cocoș. E indicat să porți mereu cu tine un fluture prins de ziua Sfântului Gheorghe sau coada unei șopârle, pentru că protejează de deochi. Oamenii credeau că ploaia torențială era opera vrăjitoarelor; o combăteau dând cu toporul în pragul casei. Aceeași metodă era folosită și pentru a se apăra de grindină. Dacă în sâmbăta mare, în timp ce trag clopotele, mături în fața casei, gospodăria ta va fi ocolită de dăunători. Câinele care urlă din senin prevestește moartea. Dacă ouăle care vor fi puse sub cloșcă sunt duse în pălărie, vor ieși cocoși, dacă sunt în duse în poală, vor ieși găini. Vineri, nu e permis să coci pâinea, fiindcă vei fi călcat de Marți Seara (duhul rău) – superstiție preluată de la populația română.

Descânțece

Nici maghiarii nu erau străini de fenomenul descântececelor, sperând că acestea îi ajută mai degrabă să scape de boală decât felcerul comunal. Lumea era convinsă că boala este deochi, spurcăciune, și e suficient să îndepărtezi duhul rău din trup pentru a te vindeca. De aceea erau la mare căutare femeile care se pricepeau la magia albă. Nu trebuie confundată această activitate cu terapia naturistă, la care oamenii chiar se pricepeau. Experiența spune că aveau o mare dexteritate în alegerea și folosirea plantelor medicinale în tratarea diferitelor afecțiuni.

Magia albă, însă, era cu totul diferită; cele care o practicau pentru a-și câștiga existența nu își dezvăluiau secretul. Erau temute în societate și respectate. Se îndeletniceau uneori și cu activități interzise și foarte periculoase, cum ar fi bunăoară avortul. Iată câteva exemple de magie... terapeutică folosită de maghiari:

Dacă copilul era anemic și părea că se stinge era tratat cu un decoct din șorțul albastru folosit al gospodinei; bolnavul trebuia să bea zeama și se făcea mai bine.

În cazul umflăturilor, zona inflamată era unsă cu o ceapă roșie, care apoi se arunca. Cel care găsea ceapa se molipsea de boală, o lua de la bolnavul tratat. Durerea de ochi se trata prin spălături cu apă sărată.

Dacă vitele se umflau, li se dădea să bea terpenină.

Rana purulentă de pe mână era vindecată cu o monedă de cupru trecută peste ea. Se credea că rana se va vindeca.

În cazul celor care sufereau de hepatită li se atârna o panglică galbenă de gât și erau scoși la plimbare, să o piardă. Se spunea că nu bine ca bolnavul să știe unde și când cade panglica, însă dacă se scapă de ea, scapă și de boală.

Sarcina, nașterea, botezul

În Pecica Maghiară se considera că există anumite norme de conduită care

trebuie respectate de către femeia gravidă, ca aceasta să poată spera că va avea un copil sănătos, cu viață lungă.

Era strict interzis ca în timpul sarcinii femeia să intre în cuptorul de pâine și să-l peticească, fiindcă, în caz contrar, i s-ar fi născut un copil mut. Dacă gravida se miră tare de cineva, va naște un copil nebun. Dacă se uită în foc, va avea copil roșcat. Nu avea voie să treacă pe sub o frânghie, fiindcă se credea că va naște copil mort, sugrumat de cordonul ombilical. Îi era interzis și să sufle în cazan, pentru că risca să nască un copil anemic.

În același scop al sănătății copilului și pentru că exista credința că astfel se poate realiza o naștere mai ușoară, nou născutul era adeseori adus pe lume pe pardoseală, și nu în pat. Dacă nașterea era grea, pe pieptul mamei se așezau 2 cărți de rugăciuni.

În apa în care se îmbăia nou-născutul trebuiau puși bănuți ca acesta să devină om bogat. Bani rămâneau ai moașei. După naștere sau după botez, copilul era așezat sub pat sau la piciorul mesei, să fie la fel de cuminte ca leagănul sau ca masa.

Nou-născutul era dus la preot de către moașă și nașă.

Ducem un păgân, aducem un creștin, spuneau acestea la plecare.

Am dus un păgân, am adus un creștin (mieluț), spuneau la sosire.

La întoarcerea de la biserică, pruncul era așezat pe jos, iar moașa zicea că îl va ridica cel care va avea nevoie de el. Îl lua tatăl, îl ridica spre cer și exclama: Să crești mare!

Botezul se realiza dimineața, fără ceremonii deosebite. Pecicanii obișnuiau să organizeze botezuri cu 30-30 de invitați numai în cazul primului născut, iar dacă cineva era invitat și nu participa, stârnea mânia gazdei. La sfârșitul cinei moașa trecea cu o farfurie pe la fiecare invitat și cerea să dea câte puțin pentru hainele noi ale copilului, pentru că acesta s-a născut despuiat. Fiecare invitat era dator să plătească. După puțin timp, moașa cere și pentru ea, căci, chipurile, i s-au tocit încălțările umblând după copil și servind la masă.

Cei care participă pentru întâia oară la un botez sunt stropiți cu apă pe față de către moașă.

Înmormântările

Nu se leagă obiceiuri speciale de acest ritual, nici în Pecica Maghiară, nici în alte localități din zonă, locuite de maghiari. Cortegiul funerar era, de regulă, format din apropiați, prieteni, rude ale defunctului. Se obișnuia și aici ca mortul să fie privegheat în seara dinaintea înmormântării, să se discute despre faptele sale, în timp ce bărbații beau pălincă și jucau cărți.

În anumite familii se obișnuia ca, atunci când scoteau mortul cu sicriul din casă, să atingă cu el de trei ori pragul ușii, ca sufletul său să nu fie rățăcor.

Înmormântarea este urmată de parastas. La Pecica Maghiară, se obișnuia ca, în cazul băieților care au murit holtei, imediat după înhumare, să se organizeze o simulare de nunță, care era o petrecere zgomotoasă.

Ghicitoare

Capacitatea de observare a populației se manifestă uneori surprinzător de

precis prin intuirea viitorului, pe baza unor manifestări care, la prima vedere, par neînsemnate. Cel mai bine se observă acest lucru la previziunile meteorologice.

Oamenii au constatat că dacă animalele sunt neliniștite, vine ploaia. Dacă găștele fac baie de soare, iar găinile se tăvălesc în praf, e semn că se apropie ruperea de nori. Sătenii din Pecica Maghiară credeau cu tărie ca clopotele de la Bezdin prevesteau ploaia.

Dacă cocoșii cântau foarte tare, dacă cerul se înroșea, dacă broasca orăcăia zgomotos, dacă măgarul răgea din rășputeri, la fel, se considera că va ploua. Dacă de ziua Sfântului Medard vremea era închisă și burnița, era semn că timp de 40 de zile ploaia nu se va opri.

Se spunea că semănatul grâului trebuie să înceapă după noaptea în care s-a văzut prima oară pe cer Cloșca cu pui, pentru că atunci se poate spera la o recoltă bogată.

Dacă seara când vacile sunt mănate spre casă taurul se agită în fața turmei, înseamnă ca în noaptea respectivă se va lăsa înghețul.

Lumea credea despre anumite zile că aduc ghinion. În astfel de zile, dacă se îmbolnăvea cineva, nu mai putea fi salvat; dacă se năștea un copil nu avea viață lungă; nu era indicat să te căsătorești; era mai bine să rămâi acasă, să nu începi nici o construcție și nici să nu îți înmulțești animalele. Trei zile ale anului erau socotite deosebit de ghinioniste: 1 aprilie – pentru că atunci s-a spânzurat Iuda; 1 septembrie – ziua în care a coborât Lucifer din ceruri; 1 octombrie – când au fost distruse Sodoma și Gomora.

Jocuri de copii

Aici, ca la cutumele adulților, sunt prea puține lucruri specifice zonei pecicane. Jocurile copiilor s-au format în timp, s-au transformat odată cu noile obiceiuri împrumutate de la coloniști, s-au îmbogățit. Reprezintă, de fapt, totalitatea interacțiunilor în interiorul societății pecicane, cu alte etnii, cu alți indivizi.

O îndeletnicire copilărească era, la Pecica, așa numitul „huhuc”. Huhucul se făcea din noroi; câștiga cel al căruia detona mai puternic. Se practica și țurca (dólé) – un băț ascuțit la capete era lovit cu parul, ridicat în aer și plesnit, să zboare cât mai departe.

Erau foarte populare jocurile cu mingea, cunoscute sub denumirea de kótya, körlabdázás, kifutó, langa (méta), hátbaverés.

Se mai juca și jocul lanțului: copiii se prind într-un lanț, la capătul căruia stă gazda. Ceva mai departe, separat, așteaptă țiganul. Copiii din lanț stau cu mainile încrucișate la nivelul pieptului. Începe țiganul, adresându-se gazdei: - Cu cât dai lanțul? – Cu cinci forinți. – Să verificăm dacă e bun. Încep ambii să tragă de lanț: unul dintr-o parte, altul din cealaltă, până ce lanțul cedează. În acel moment, copiii încep să alerge după gazdă și după țigan, iar când îi prind, se întrebă: - „Tu din care parte vrei?” Și simulează că taie partea aleasă.

Alte jocuri cunoscute: Lupul și țiganul (Kinn a bárány, benn a farkas); Podul, jocul de-a păstorul.

Joaca de-a militarii s-a păstrat până în ziua de azi, sub numele de „Țară, țară, vrem ostași”. Băieții formează un lanț, ținându-se de mână. În fața lor stă gazda. Cei

din lanț îi strigă: „Dă-ne un ostaș puternic, sau trimite-ne unul anemic”. Iar gazda răspunde: ”Ostaș nu vă dea, prefer să alerg chiar eu”. Își ia avânt și se izbește de lanțul de băieți; pe câți îi doboară, îi ia cu el, și își formează lanțul său, până când dincolo rămâne un singur băiat, care va deveni el gazdă.

Fetele participă la unele dintre jocurile băieților, însă nu la toate. Din Joaca de-a militarii, bunăoară, sunt marginalizate. Printre activitățile lor sunt „Bújj, bújj, zöld ág”, „Ostor ing”. Aceasta din urmă presupune și participarea băieților. Fetele și băieții stau în cerc și se învârt, alergând cât îi țin picioarele, și cântă, între timp: „Ustoring, ustoring, ustoring, ustoringa, cérna, szép lány, Rózsikám, fordulj angyal módra.” La sfârșitul cântecului, copiii începeau să strige: „Vom vedea noi cine a furat baltagul”, și iuțeau pasul. Cine cădea din cerc, se năpusteau asupra sa și îl acuzau, râzând: „Tu l-ai furat, tu l-ai furat”.

O altă activitate populară era jocul Nyisd ki, asszony, a kapudat! (Deschide, femeie, poarta). Fetele formează un lanț. În fața lor stă mama, iar vis-a-vis de ea cele două fiice, ținându-se de mână. Cele din lanț, cântă: „– Nyisd ki, asszony, kapudat, hadd kerüljem váradat”. (Deschide, femeie, poarta, să pot înconjura cetatea) Răspunsul: - „Nem nyitom, nem nyitom, mert a héten erre jártatok, hídom lábát letörtétek s fel nem csináltátok” (N-o deschid, n-o deschid, fiindcă săptămâna asta ați trecut pe-aici, mi-ați rupt piciorul podului și nu l-ați mai reparat). – „Fölcsináltuk, fölcsináltuk, bíró bocfából, ebből a virágból.” (L-am reparat, l-am reparat, din lemn l-am făcut). – „Hol vettétek ezt a sok aranyat?” (De unde ați luat atât de mulți galbeni?) – „Föl, föl mentünk boldogasszony pallására, s ha nem adtak, loptuk”. (Am urcat în podul doamnei, și dacă nu ni i-a dat, i-am furat). În acest moment, cele două fiice ridică brațele și simulează astfel o poartă deschisă; fetele din lanț aleargă prin poartă, dar ultima e prinsă și iese din joc. Apoi revin toate celelalte în lanț. Ritualul continuă până când, în spatele mamei, nu mai rămâne niciuna. În acest moment, fetele se aliniază pe două rânduri, și aplaudând, strigă: „Fenjük, fenjük a kaszát, majd elvágjuk a nyakát”. (Ascuțim, ascuțim coasa, să i tăiem gâtul). Apoi o prind pe mamă și, cu palma, se prefac că o taie cu coasa.

Se mai jucau și de-a uliul. O fată e uliul, una e mama, celelalte sunt pușorii. Uliul spune: - Nagyot ellopom. (Îl fur pe cel mare) Mama răspunde: - Nem hagyom! (Nu-l las), și snoava se repetă, până când uliul, care aleargă după pușorii, nu îl prinde și pe ultimul. După fiecare pușor prins, ceilalți îngână: - - Málét vágok kétféle. Cika! (Tai mămliga în două. Țuști!) sau – Nézz az égre, kopj a földre, cika! (Uită-te la cer, scuipe pe pământ. Țuști!)

Când se dau cu hinta, fetele cântă:

„Hinta, palinta,
Karácsonyi kis hinta,
Kis katona gyere haza,
Vár a jó vacsora”.

(Hinta, palinta,/ hintă mică de Crăciun,/ Soldățul întoarce-te acasă,/ Pentru că te-așteaptă cina gustoasă)

ori

Egy üvegalma
Két üvegalma

Három üvegalma
Négy üvegalma
Öt üvegalma
Hat üvegalma
Hét üvegalma
Nyolc üvegalma
Kilenc üvegalma
Tíz üvegalma
Tíz, tíz, tiszta víz,
Ingem, gatyám csupa víz
Szálj le barát a hintárul
Nem a te pénzéd ára.

(Un glob,/ Două globuri,/ Trei globuri,/ Patru globuri,/ Cinci globuri,/ Șase globuri,/ Șapte globuri,/ Opt globuri,/ Nouă globuri,/ Zece globuri,/ Zece, zece, apă lină,/ Cămașa și iymenele îmi sunt learcă,/ Coboară, prietene, de pe hintă,/ Fiindcă nu a fost luată din banii tăi).

Relațiile capitaliste

După revoluția din 1848, care a desființat iobăgia și alte câteva privilegii feudale, observăm o pătrundere mai accentuată a relațiilor capitaliste în economie, și la nivel local.

Agricultura a fost favorizată și de patentele imperiale din 1853 și 1854 care au legiferat transformarea proprietății feudale în proprietate privată. Pământurile urbariale au fost eliberate de sub sarcinile feudale, dar în posesiunea nobililor au rămas, și pe mai departe, pământurile alodiale, precum și fostele păduri și pășuni comunale.

Lipsa capitalului și a creditului loveau mai greu gospodăriile țărănești decât în marile moștii. Țăranii erau lipsiți de mijloace bănești, de unelte perfecționate, producția lor era scăzută și se baza în multe locuri pe vechea tehnică feudală. În această zonă, pe baza legilor urbariale sus amintite, iobagii au primit doar 20% din totalul de pământ cultivabil, iar majoritatea țăranilor nu posedau mai mult de 1/4 sesie.

Avântul economic general de la sfârșitul secolului al XIX-lea, a făcut posibilă introducerea mecanizării și pe proprietățile pecicane. S-au răspândit noi tipuri de pluguri, au apărut batozele și alte mașini agricole. A crescut productivitatea muncii și s-a mărit producția. Această modernizare a producției a dus la un oarecare surplus de brațe de muncă în agricultură. Lucrând cu o tehnică înapoiată, cu un inventar agricol insuficient, prețul de cost al produselor țărănimii era mai ridicat decât cel al produselor similare de pe moșiile mari. Producția pe hectar a gospodăriilor țărănești era aproape cu 30-40% mai scăzută față de cea de pe marile domenii moșierești. Producția medie pe iugăr era la țăranii de 4-6 chintale grâu și 6-8 chintale porumb.

La înrăutățirea situației țăranilor a contribuit, în mare măsură, și sistemul de arendare a pământurilor. În general, proprietarul arenda pământul în parcele mari arendatorilor cu posibilități financiare bune, iar acolo unde puteau și țăranii obține în arendă pământuri, acest lucru se întâmpla în dezavantajul lor. Aceste arendări se făceau pe perioade scurte, de câte 2-3 ani, și cu arendă ridicată (foarte rar arendările

depășeau 4-5ani).

Între anii 1890-1900, numărul muncitorilor agricoli s-a ridicat considerabil, iar numărul micilor gospodării a scăzut simțitor. În comitatul Arad, numărul angajaților permanenți (slugi) a crescut, în perioada 1890-1900, cu 13,7%, iar numărul muncitorilor agricoli zilieri cu 65,3%.

În general, venitul muncitorilor agricoli era redus și oscila de la o lună la alta, de la o zi la alta, de la o moșie la alta. La sfârșitul secolului al XIX-lea, media generală a unei zile de muncă la bărbați era de 59 creițari, la femei de 40 creițari și la copii de 23 creițari pe zi. Cu această sumă de bani, muncitorii agricoli abia puteau trăi de pe o zi pe alta. Pentru a ne face o imagine despre puterea de cumpărare a câștigului realizat de muncitorii agricoli, iată care erau prețurile principalelor produse agricole necesare traiului: grâu 6-7 florini un chintal, orz 4-5 florini un chintal, porumbul 4-6 florini, fânul 2-3 florini.

Pe acest fundal, în 1891, Aradul era primul oraș din Transilvania unde exista o puternică organizație locală a Partidului Social-Democrat, care-și extinde rețeaua organizatorică și asupra mediului rural. În comuna Șiria, de pildă, se cunoșteau, în anul 1891, 9 adepți ai mișcării socialiste. Și în alte comune mai mari, ca Pecica, Semlac, Pâncota, se constată același lucru: mișcarea social-democrată începea să se intereseze din ce în ce mai mult de elementele sărace din mediul rural.

În vara anului 1891, mișcări țărănești se semnaleză mai ales în două regiuni ale fostului județ Arad. Una este regiunea Podgoriei arădene, cu centrul în comuna Șiria, iar alta este regiunea comunelor Semlac, Pecica și Pereg.

La Semlac și Pecica, mișcările țărănești izbucnesc în luna iunie și au cauze economice. Țăranii din comunele Semlac, Pecica, Pereg hotărăsc să înainteze o petiție autorităților județene. Fiind însă opriți să facă acest lucru, ei se adună în număr mare în comuna Semlac unde izbucnesc tulburări adânci. Printr-un raport către subprefectul comitatului Arad, primpretorul plășii Pecica descrie în felul următor tulburările care au izbucnit în comuna Semlac printre muncitorii zilieri și țărănimea săracă: în ziua de 7 iunie, o mare mulțime s-a adunat în fața primăriei, cerând stabilirea zilei de muncă la prețul de 1 florin, interzicerea săpatului de porumb cu plugul, recoltatul grâului să se facă cu o retribuție de 10% din totalul recoltei, ajutor de iarnă (lemne) etc. Aceste cereri au fost aduse la cunoștința autorităților județene. Neprimind însă răspuns, țăranii au hotărât înaintarea unei petiții către Ministerul Agriculturii.

La cererea celor din Semlac s-au alăturat și comunele Pecica, Pereg și altele. Văzând că autoritățile târăgănează răspunsul și că se împotrivesc cererii muncitorilor agricoli și țărânimii sărace, aceștia se răzvrătesc în ziua de 27 iunie, înconjurând primăria comunei Semlac. De abia după masă lumea a putut fi potolită, când se fac promisiuni din partea autorităților că doleanțele lor vor fi luate în seamă și vor fi înaintate Ministerului Agriculturii. Țăranii s-au împrăștiat spre casele lor. După câteva zile, în comuna Semlac și în alte comune din împrejurimi, au fost aduse unități de jandarmi din Arad, care s-au dedat la represalii împotriva populației locale, rămânând aici până în luna decembrie.

Timpe de 5 luni autoritățile au făcut investigații și cercetări pentru a descoperi cauzele adevărate ale acestor mișcări, precum și pe cei care s-au făcut vinovați de agitarea spiritelor. Cu această ocazie, așa după cum arată un raport înaintat prefecturii

din Arad, s-a constatat că, pe lângă cauzele economice, care au determinat mișcarea, țărani erau în contact și cu ideile socialiste ale vremii, răspândite printre ei de către așa-zii „agenți ai mișcării socialiste”, care se deplasau destul de frecvent de la Arad. Sunt semnalate cazuri când aceștia difuzau și manifeste cu conținut politic și țineau adunări la care participau mulți țărani.

Au fost reținuți pentru cercetări în acest răstimp 127 de țărani și mici meseriași din comunele Semlac, Pecica și Pereg. Dintre ei, 27 de persoane au fost aduse la Arad, în luna septembrie, unde au fost interogate de instanțele polițienești ale județului, și eliberați după 12 zile de detențiune. Autoritățile locale au primit însă ordin de a-i supraveghea în continuare pe cei care erau considerați ca fiind „elemente periculoase pentru siguranța statului”. Celor 27 de țărani eliberați li s-a pus în vedere că vor fi arestați și deferiți justiției la cele mai mici semne de agitație care vor avea loc printre țărani în comunele respective. În urma acestor măsuri de represiune spiritele se mai liniștesc.

Județul a impus sistarea duelurilor (1903), închiderea birturilor în ziua de duminică (1907), și a sesizat Curtea Imperială de la Viena despre prețul exagerat al cărnii și al produselor din carne (1907). În 1910, la Pecica funcționau două dintre cele trei școli profesionale de agricultură ale județului Arad (a treia era la Socodor).

Apoi, vine primul război mondial. Numărul mobilizațiilor crește pe măsură ce războiul își mărește durata. În 1918, tuturor tinerilor între 18 și 24 de ani care aveau scutire, aceasta încetează, și ei trebuie să plece pe front.

Din totalul mobilizaților, peste 93% au fost pe front. Cei din părțile Aradului, ca și majoritatea românilor din Transilvania, au lupta, la început, în special pe frontul din Balcani, apoi pe cel din Galiția și pe cel italian.

Câte sfârșitul primului război mondial (1918), autoritățile intensifică acțiunile de represiune împotriva populației tot mai nemulțumite de condițiile de viață. La scurt timp după începerea ostilităților pe frontul din Transilvania, au fost ridicate un număr de 8000 – 10.000 persoane și trimise la muncă în fabricile din jurul capitalei Ungariei sau în minele de cărbuni din interiorul țării. Practic, nu a fost sat fără deportare.

Un alt procedeu folosit de guvern a fost mobilizarea la lucru. La Pecica, numărul celor mobilizați la lucru crește considerabil începând din anul 1917, și ia proporții începând din primăvara anului 1918. Majoritatea dintre ei erau oameni între 42-60 de ani așa-zii glotași, constând, mai ales, din țărani și muncitori care erau folosiți la munci cu caracter militar.

În anul 1918 criza de produse de larg consum se face tot mai simțită și a atins proporții uriașe. Recoltele destul de slabe din anii 1916 și 1917 au îngreunat și mai mult situația.

Peste toate acestea, fiindcă și rezervele interne s-au sfârșit, statul caută să acopere necesitățile armatei, prin rechiziționarea directă și forțată a produselor de la producător. Echipele de rechiziție au confiscat de la țărani și cantitatea de grâu necesară însământării. Pământurile au rămas în paragină, nelucrate.

În județul Arad, suprafața de pământ nelucrată în anul 1918 era triplă față de anul 1917.

Necultivarea pământului se trage și de la lipsa animalelor de tracțiune și a mâinii

de lucru. Existau gospodării țărănești fără nici un animal de tracțiune. Majoritatea bărbaților erau mobilizați fie pentru armată, fie pentru lucru, iar femeile nu puteau face față volumului mare de munci agricole. Statul caută să repartizeze mână de lucru la gospodăriile țărănești. Așa sunt repartizați mai mulți prizonieri de război la câțiva mari proprietari de teren, fără a putea suplini însă lipsa forței de lucru din agricultură.

La lipsa articolelor de larg consum, care se resimte drastic, în anul 1918, se mai adaugă și creșterea prețurilor. Spre exemplu, la grâu, prețul creștea mult de la o lună la alta; dacă în februarie 1918, prețul a 100 kg era de 45 coroane, în martie, ajunge la 60 coroane, iar în iulie, la 90 coroane. În plus, o serie de articole de primă necesitate nu se găseau, sau nu se puteau obține decât în schimbul unor alimente, cum se prezentau lucrurile mai ales cu petrolul și cu zahărul.

Statisticile contemporane denotă că, în comparație cu situația din dec. 1914, în timp de un an (dec. 1913), salariul mediu săptămânal a crescut doar cu 13 coroane (43%), în timp ce prețul articolelor necesare pentru a asigura un minim de existență săptămânal a crescut cu 24,30 coroane (57%); iar în decembrie 1917, față de cele din decembrie 1914, salariile sporiseră doar cu 61,30 coroane (188,30%), în timp ce prețurile privind un minim de existență săptămânal crescuseră cu 142,68 coroane (313%). Pe piața Aradului alimentele care se mai găseau se scumpesc mereu. Astfel pâinea, laptele, ouăle, grăsimile animale, carnea, se scumpesc în 1918, față de 1917, cu 120-130%.

Este, de asemenea, de menționat faptul că, mai ales începând din primăvara anului 1918, situația economică precară datorită războiului care se prelungește, determină mulți părinți, cu gospodării unde bărbații erau plecați la armată, să retragă copiii mai mari (începând de la 9-10 ani) de la școală și să-i folosească în mod masiv la munca câmpului. Din această cauză, se închid o serie de școli în multe localități din tractul Ineu, Radna, Săvârșin, Chișineu Criș, Pecica.

Încă din primăvara anului 1918, izbucnesc puternice greve în orașul Arad, la care participă și pecicanii care muncesc la oraș. La 23 aprilie muncitorii se adună în fața Căminului muncitoresc, cerând îmbunătățirea situației lor economice, pace și libertăți democratice. Una dintre cele mai puternice greve ale muncitorilor arădeni a fost greva generală din iunie 1918. Această grevă, la care au luat parte toți muncitorii arădeni, Fabrica de vagoane, textilă, de mobilă, a durat 5 zile.

Ca un efect al primul război mondial în industria arădeană, o serie de întreprinderi încetează să mai producă sau sunt militarizate, producția industrială fiind în continuă scădere.

Spre exemplu: Fabrica Neuman – cea mai mare fabrică de spirt din Transilvania-își încetează activitatea la începutul anului 1917, iar alte întreprinderi sunt militarizate, cum este cazul Fabricii de vagoane și motoare „Johan Weitzer,,”, cea mai mare de acest fel din sud-estul Europei în acel timp, care producea armament și muniții, suferind din cauza lipsei de materie primă, mai ales a combustibilului. Sau fabrica de automobile „Marta,,”, S.P.A. din Arad, care în timpul războiului a produs pentru nevoile armatei, între altele, avioane de tipul „Proto,,”, de 30 C.P.

Consecințele au fost grele pentru muncitori. A crescut șomajul, datorită încetării activității de către o serie de întreprinderi. Ziua de muncă în schimb crește foarte

mult, ajungându-se în aproape toate întreprinderile până la 16 ore, iar din cauza lipsei brațelor de muncă în urma mobilizărilor, sunt angajați copiii în vârstă de 15-16 ani, obligați și ei, odată cu femeii, să lucreze în schimburi de noapte.

În întreprinderile militarizate, în scopul menținerii producției la nivelul antebelic, deși o mare parte a muncitorilor erau plecați pe front, se introduce un adevărat regim de muncă forțată, absența de la muncă atrăgând sancțiuni. Muncitorii lucrează supravegheați de militari.

La 1 noiembrie 1918 se formează la Arad Consiliul Revoluționar Militar și Muncitoresc iar vechiul aparat de stat este desființat. Din jurul Aradului se anunță puternice mișcări cu caracter social și național. Se formează, în localități, consilii naționale și gărzile naționale înarmate, la care se alătură în mare număr soldații veniți de pe front. Din multe localități se anunță tulburări. Au loc puternice mișcări ale populației românești, în vederea instituirii unei administrații românești.

În multe localități din comitat, puterea locală de stat este desființată, organele statului fie că au fugit, fie că au fost destituite prin forță de către masele populare. Conducerea satelor și comunelor este preluată de gărzile naționale, care asigură liniștea și ordinea publică. În comunele Hălmagiu, Sebiș, Ineu, Șiria, Șicula, Zărand, Socodor, Săvârșin și în alte locuri, gărzile naționale au preluat administrația de stat care a fugit. În alte locuri ca Ghioroc, Păuliș, Pecica, Sântana, organele locale deși rămase pe loc, practic nu mai au nici o putere, deoarece țărănimea și-a instituit organele proprii care de fapt conduc treburile curente ale comunelor. La Felnac, Hodoș – Bodrog, Munar, Cermei, Bocsig, Șiria, Radna, Săvârșin și în alte localități, țărani au intrat în moșiile marilor proprietari, în averile aparținând bisericilor și în averile statului, pe care au început să le împartă între ei.

Țărănimea este pornită să-și facă singură dreptate și nu mai este receptivă la promisiuni și apeluri, indiferent din ce parte ar fi venit ele.

La nivelul Pecicai, monograful Petru Ugliș remarcă faptul că oamenii reveniți de pe front constată cu dezamăgire că nu primesc terenurile la care sperau, deși au beneficiat, într-o oarecare măsură, de împrumuturi. Acest lucru provoacă nemulțumiri și tensiuni, care se înscriu în contextul general și se mulează pe tiparul mișcărilor sociale din localitățile din jur. Sigur că și apropierea de orașul Arad influențează starea de spirit a populației, care absoarbe ca un burete tensiunea și revendicările pentru care luptă greviștii în inima județului.

Înapoierea economică, puternicele contradicții interne de ordin social-economic și contradicțiile naționale, precum și distrugerile și pierderile provocate de război au dus la o radicalizare a celor mai puțin avuți. În anul 1919 și 1920 producția de grâu și porumb pe raza județului Arad a atins numai 58% din media producției pe ultimii 10 ani și a fost cea mai scăzută începând din 1900. Scăderea producției agricole este influențată și de lipsa brațelor de muncă, de scăderea stocului de animale precum și de lipsa inventarului agricol.

Situația economică se înrăutățește și mai mult, în iarna și primăvara anului 1920. Prețurile la o serie de articole de larg consum cresc vertiginos, pe când puterea de cumpărare este în continuă scădere, La unele articole de larg consum, prețurile față de perioada antebelică s-au înzecit, indicele general reprezentând 936,1%. Produsele de larg consum ca pâinea, carnea, laptele și alte produse alimentare s-au scumpit pe piața

Aradului în primăvara anului 1920, față de toamna lui 1919, în medie cu 60%.

Consiliul Dirigent, în a cărui competență cădea în această perioadă administrarea teritoriilor din Transilvania, Banat și Crișana, ia măsuri de ordin economic, fixarea unor prețuri maximale la produse alimentare, reglementarea arendării pământurilor.

Mișcările țărănești ating punctul culminant în preajma alegerilor pentru Camera și Senat, care se țin în 3, respectiv în 6, iunie, 1920. Rapoartele primarilor, a primpretorilor, a jandarmeriei, informează despre revolte fățișe.

Mulți țărani, foști soldați, s-au întors odată cu izbucnirea revoluției burghezo-democratice din toamna anului 1918 și a revoluției proletare din primăvara anului 1919, cu armele la vetrele lor. Pe de altă parte, cu ocazia organizării gărzilor naționale, în timpul revoluției, acestea au fost dotate cu armament ușor; în cadrul acestei situații de plină agitație aceste arme puteau fi folosite de către țărani împotriva autorităților.

În această situație, guvernul Averescu ia măsuri aspre pentru a potoli frământările țărănești și pentru a preîntâmpina eventualele noi „răzvrătiri” din partea populației cu ocazia campaniei de alegeri. Se emite Ordonanța nr. 3 modificată, din 20 mai 1920, dată de comandantul frontului de vest, prin care se dă un ultim termen de 20 de zile de la publicarea amintite ordonanțe, pentru predarea a tot felul de arme de foc și alte către armată.

După 1920

Urmări grave a avut războiul pentru agricultură și pentru țărani. O primă consecință a constituit-o faptul că majoritatea populației active fiind încorporată, se ajunge – așa după cum arată subprefectul Aradului în rapoartele sale – la o acută lipsă a brațelor de muncă, multe gospodării țărănești ruinându-se în primul rând din această cauză. În asemenea condiții greutatea activităților apasă asupra femeilor, bătrânilor și copiilor, care nu puteau face față volumului mare de munci agricole.

Gospodăriile țărănești, în primul rând cele mici, sunt lovite și prin rechiziționarea animalelor de muncă și a inventarului agricol, multe rămânând fără animale de tracțiune, iar pierderile inventarului mort din agricultură ajungând la 30% ca urmare a distrugerilor mașinilor, mijloacelor de transport și uneltelor agricole. Nici în 1921 numărul vitelor nu ajunge la cel dinainte de război.

Se formează comitete economice pe comitate, care să susțină producția pe suprafețele prescrise de către ele, ca obligatorii de cultivat. Au fost înregistrați muncitori agricoli – femei, bătrâni și copii – care să efectueze aceste munci forțate pe suprafețele stabilite (ce aparțineau în primul rând moșierilor), sub supravegherea conducătorilor satelor și obligați a lucra zilnic câte 16 ore, iar pentru întârzieri, amenzi și închisii.

Cu toate măsurile luate, producția nu s-a putut menține la nivelul scontat. De aceea statul a apelat la metoda rechizițiilor, întreaga recoltă fiind luată sub lozinca patriotardă „totul pentru victoria scopului sfânt al patriei”.

Se rechiziționează și cereale, dar și slănina din podul caselor.

Guvernul intenționa în 1918 ca grânele din recolta anului respectiv să fie rechiziționate imediat după treierat și să interzică orice vânzare de grâu între particulari, după ce, în prealabil, fuseseră rechiziționați cartofii din noua recoltă,

porumbul la fel, ba chiar și porcii slabi.

În aceste condiții, poate că nu trebuie să surprindă răspândirea ideilor socialiste printre oamenii sărăciți. Sloganele sunau bine, promisiunile erau mari. Chiar dacă nu sunt atât de răspândite cum a încercat să explice aparatul de propagandă de după 1965, au existat forme de organizare a țărănimii nemulțumite. În anul 1933 se înființează Frontul Plugarilor, organizație cu caracter partinic. Iată ce se spune în declarația frontiştilor la Marea Adunare din Deva a Frontului Plugarilor din 18 aprilie 1933: „Da! este o grupare revoluționară! Noi facem revoluții cu mintea noastră și fără sânge, căci trebuie să știți, fraților plugari, că sunt 2 feluri de revoluție, una ca cea din 1848 a lui A. Iancu, unde a curs sânge,și alta care se face fără sânge...Noi vom face o revoluție fără sânge, iar dacă nici așa nu vom ajunge la rezultat, atunci vom mai vedea noi ce este de făcut.,,

În mai și iunie 1936, au fost constituite ale Frontului plugarilor și în comunele arădene: Pecica, Ineu, Buteni, Prăjești și în colonia Saroș din orașul Arad. Măsurile represive ca: percheziții, bătăi etc., luate față de o serie de țărani frontişti – membri ai comitetelor județene, de plasă și comunale – nu au putut opri activitatea desfășurată de către Frontul plugarilor.

Din anul 1949 are loc o deplasare a activității Frontului plugarilor pe teren cultural – gospodăresc, unde interferează cu a altor organizații obștești sau organe de stat. Primul simptom al diminuării rolului frontului plugarilor în viața politică îl constituie încetarea apariției zilnice a organului său de presă – „Frontul plugarilor,,-,-, care, începând din 5 mai 1950, devine hebdomadăr.

La începutul anului 1953 (7 februarie), Frontul plugarilor se autodizolvă.

În ședința din 15.11.1936 a Parlamentului, deputatul Aurel Neguș atrăgea atenția asupra următoarelor aspecte: „... noi care nu avem nici un fel de intenții agresive, care nu ne apărăm decât frontierele, nu ne putem da la o parte de la nici o jertfă, oricât de mare ar fi ea, pentru înzestrarea și instruirea armatei. În primul rând trebuie să întărim și fortificăm granițele de vest ale țării” (s. n.) – spunea oratorul, idee care pentru întâia oară a fost adusă în atenția parlamentului ca o problemă nouă de importanță deosebită.

Pentru realizarea sistemului de fortificații, organizarea și modernizarea sistemului de transporturi feroviare, rutiere și cel de transmisiuni pentru condiții de război, se cereau fonduri ce erau evaluate la aproape 50 miliarde lei. La acestea se mai adăugau nevoile de dotare a armatei cu armament și o tehnică de luptă modernă.

Era nevoie de a se căuta soluții pentru atragerea de bani. S-a ajuns la varianta formulării unui apel, la întreaga populație a țării, de a subscrie în mod benevol, la fondul pentru înzestrarea armatei, ori de fortificare a granițelor, diferite sume în raport cu puterea fiecăruia, fără condiția restituirii acestora donatorilor. Această cale a subscripțiilor benevole, pe liste individuale sau colective, a fost acceptată și la realizarea ei au aderat milioane de oameni în anul 1938, și îndeosebi în anul 1939.

Subscripția lansată a avut un ecou puternic. Ca urmare, în anul 1938, a început, pe frontiera de vest a țării, executarea unor ample lucrări de fortificații militare moderne, cu caracter defensiv, care au continuat cu toată intensitatea până în august 1940.

Documentele vremii au consemnat faptul că apelurile lansate pentru subscripții

la fondul de înzestrare a armatei și de fortificare a frontierei de vest a țării, au căpătat o adeziune largă în rândul populației din jurul Aradului.

Contribuția și adeziunea populației municipiului Arad, a fost concretizată în faptul că, numai până la data de 18 ianuarie 1940 (acțiunea a rămas în continuare deschisă), avea subscrisă suma de 58 milioane lei, municipiul situându-se pe locul al 4-lea între municipiile țării în ce privește valoarea subscripțiilor.

Locuitorii comunei Hodoș-Bodrog, odată cu subscripția sumei de 2.000 lei, însoțeau și angajamentul lor după care, „Vom da – arătau ei – când ni se va cere, piepturile și brațele noastre pentru apărarea granițelor noastre sfinte”.

Contribuția populației din mediul rural, țărani, funcționari, intelectuali, liber profesioniști, mici meseriași, comercianți și alții, la apărarea națională este oglindită, în rapoartele și dările de seamă ale organelor administrației locale cu referire la aceste acțiuni. Astfel pretura plasei Aradul Nou raporta în ianuarie 1940 o subscripție de la populație în sumă de 4.030.000 lei, din care 2.098.000 lei, nominalizată la 18 localități. ... din plasa Chișineu Criș, se raporta în același timp o subscripție de 3.418.671 lei, nominalizată pe 17 localități. ... Din plasa Hălmagiu o subscripție de 268.000 lei. ... Plasa Ineu-Târnova cu o subscripție în sumă de 994.441 lei, provenită din 16 localități. Plasa Șiria suma de 1.362.000 lei, donație dintr-un număr de 11 localități. Plasa Sebiș, suma de 1.269.000 lei, provenită din 24 localități. Plasa Pecica în luna mai 1940 raporta o subscripție totală de la populație în sumă de 7.338.000 lei, iar plasa Pesac, suma de 5.184.378 lei.

Cadrele didactice din județ au participat efectiv la acțiune, prin subscrierea salariului de la o zi până la o lună, figurând pe nenumeratele liste întocmite în acest scop pe localități ori pe unitățile de învățământ. Odată cu ele, au antrenat zeci de mii de cetățeni, precum și elevi din școli, care au devenit părtași la această acțiune. Așa, de exemplu, elevii Școlii primare de stat din Nădlac, la îndemnul învățătorului lor, au depus suma de 1.249 lei, provenită din micilor lor economii.

Județul Arad este pe locul al treilea, din țară, în ceea ce privește subscrierea de bonuri pentru înzestrarea armatei, în sumă de 150.000.000 lei.

Concentrările militare și dislocarea unor unități militare la frontieră, executarea fortificațiilor militare și a altor obiective au impus, așa cum subliniau rapoartele organelor de stat, noi sacrificii și eforturi pentru populație.

În aceasta s-au înscris rechizițiile de animale, atelaje și alte mijloace de transport, proprietatea cetățenilor, necesare armatei. În luna mai 1940, ele se concretizau în județul Arad, prin rechiziționarea a 13.567 cai în procent de peste 95% din cei rechiziționabili, 2.233 boi de tracțiune, 6.238 căruțe și alte mijloace.

Dictatul de la Viena a constituit evenimentul oficial prin care ni s-a impus acceptarea pătrunderii trupelor hitleriste în România, sub formula „garanțiilor militare”, cu toate urmările grave ce s-au desprins din această ocupație. Populația județului a trăit aceste evenimente. Ea și-a manifestat indignarea și împotrivirea față de sentința dictatului. A cerut arme și organizarea rezistenței armate contra dictatului și contra acelor care l-au plănuit.

Județul Arad avea în perioada interbelică o suprafață totală de 624.800 ha, din care terenul arabil ocupa 286.314 ha, sau 45,82%. Marea proprietate deținea o pondere

redușă, numai 2,22% din totalul întinderii arabile.

Din punct de vedere al structurii etnice, la recensământul din 29 decembrie 1930, din populația totală a județului, de 423.649 locuitori, românii erau în număr de 258.239, reprezentând 60,96%, ungurii 82.488, sau 19,47%, iar germanii 52.202, sau 12,32%.

Recensământul din 6 aprilie 1941 a înregistrat creșteri în rândul românilor, la 270.344, sau 63,15% și germanilor la 55.246, sau 13,0% și scăderi în rândul ungarilor, la 70.502, sau la 16,5%, ca urmare a plecării unora dintre aceștia din urmă în Transilvania de Nord, după intrarea ei în componența statului maghiar, prin Hotărârea de la Viena.

După 1944

În al doilea război mondial, o parte dintre etnicii germani și maghiari s-au stabilit în Germania, respectiv în Ungaria; după 23 august 1944 alții au plecat de bună voie ori luați cu forța de trupele inamice ce se retrăgeau. Între 24 august și 20 septembrie 1944, au părăsit satele județului un număr de 1.827 de șvabi. Cele mai mari proporții ale refugiului s-au produs în cursul lunii noiembrie, el încheindu-se practic în ianuarie 1945.

La 1 noiembrie 1944 în satele județului Arad se mai aflau doar 39.949 germani și 38.308 unguri. „Ulterior, organele jandarmeriei nu au mai putut ține o evidență clară a acestor două categorii de minoritari, din cauză că ele nu au cunoscut exact numărul persoanelor deportate în Rusia și pentru faptul că numai o parte dintre germanii dați dispăruți fugiseră peste graniță, restul ascunzându-se în diferite sate ori orașe din țară” – susține prof. Alexandru Roz.

La 14 august, dificultățile izvorâte din aplicarea reformei agrare în sud-vestul țării au fost dezbătute de prefectii și comandanții legiunilor de jandarmi din județele Arad, Timiș-Torontal, Caraș, Severin și Hunedoara. A fost propusă dislocarea germanilor din sate, ca soluție pentru asigurarea lucrărilor de expropriere și împrumietărire.

Prefectul județului Timiș-Torontal, dr. Valer Novacu, aprecia că cea mai importantă problemă ce își aștepta rezolvarea în județele Arad și Timiș-Torontal era aceea a șvabilor, considerați în majoritate expropriați, deoarece fuseseră membri ai Grupului Etnic German. Ei se opuneau însă reformei, împiedicând exproprierea și colonizarea. Îi amenințau pe coloniști, refuzau să semene și să lucreze pământul. Prefectul sugera fie impunerea unei pedepse, fie internarea în lagăr a șvabilor, pe motiv de sabotaj.

Problema a fost discutată și în ședințele guvernului. S-a dat directiva ca germanii să fie internați în lagăre. „Se întorc elemente periculoase, hitleriste, fost SS, cam 15.000; pe ei îi internăm, după aceea ne vom ocupa de această problemă. Până atunci, sarcina noastră este ca nici un petec de pământ să nu rămână nelucrat. Germanii să lucreze pământul, apoi vom vedea cum vom rezolva problema”.

Dificultățile cu care s-a confruntat economia rurală în vara anului 1945, datorită aplicării reformei agrare, au temporizat realizarea planului guvernului de dislocare a sașilor și șvabilor. Comisia centrală de reformă agrară a luat în discuție în repetate rânduri problema exproprierii din ținuturile locuite de germani, dar a amânat mereu adoptarea unei decizii, pe motiv că ea trebuia soluționată din punct de vedere social

de guvern. A venit toamna și nerezolvarea ei a creat o altă problemă, a însămânțărilor. La 19 septembrie, directorul camerei agricole a județului Arad telegrafia ministrului agriculturii și domeniilor, arătând că în comunele cu populație germană exista pericolul de a nu fi însămânțate toate terenurile expropriate de la șvabi. Germanii refuzau să predea bunurile confiscate: pământuri, case, astfel că instanțele reformei întâmpinau dificultăți în privința împrumutării. Pe de altă parte, ei au declarat că nu vor însămânța pământul dacă nu primeau asigurări din partea autorităților că recolta le va aparține. Dacă nu se aprobă concentrarea populației germane în 2-3 comune, conform proiectului înaintat de Frontul Plugarilor din județ, – conchidea directorul camerei agricole – având în vedere timpul înaintat, propunem a se da dispoziții ca germanii să fie liberi să-și însămânțeze terenurile care n-au fost distribuite până acum celor îndreptățiți, asigurându-le recolta.

Petiția iobagilor pecicani la comisarul guvernamental Cesaro-crăiesc

La recensământul din 1752, în Pecica au fost recensate 159 de familii de iobagi și 16 familii de jeleri. La vremea respectivă, ea figura ca o singură localitate, cu o populație majoritar românească, la care se adăugau sârbii rămași. Se scindează un an mai târziu, în 1753, ca urmare a infuziei serioase de coloniști români și, mai ales, maghiari. De Pecica Română aparțineau pusta Szenttamás, iar de Pecica Maghiară, pustele Szentmiklós, Felsőgödös Alsógödös, Abony, Babos, Latorján și Czucza. În ambele localități, urbariul asigura preotului și cântărețului bisericesc câte un teren exceptat de dijmă, iar notarului două terenuri exceptate de dijmă.

În Pecica Maghiară au început să construiască prima biserică romano-catolică în 1757.

Din punct de vedere confesional „Vechea Pecică” era încă din 1728 centrul protopopiatului greco-oriental din zonă. În 1758 aici funcționau doi preoți greco-orientali

Pe proprietățile camerale, iobagii trăiau în condiții mai avantajoase decât pe moșiile private; aici defrișarea terenurilor în pârloagă nu a fost limitată. De această oportunitate au profitat și iobagii pecicani, care au dezvoltat în interesul lor un sistem de sălașe, ale căror urme sunt vizibile și astăzi în hotarele localității.

Reglementarea urbarială semnată în 1767 de Maria Tereza, a condus, în mare măsură, la transformarea țărănimii burgheze. Recensământul a fost realizat împreună cu tabelul urbarial, în 1771; i-a luat în evidență doar pe iobagi și jeleri. Nobilii fără pământ care trăiau la Pecica (deoarece localitatea a fost moșie camerală, nu avea pământuri nobiliare), nu au fost luați în evidență.

Date importante despre situația celor două comune, în 1787, furnizează contractul localității Pecica, încheiat cu Camera, conform căruia efectivul de animale a comunei era:

Efectivul de animale	Pecica Română	Pecica Maghiară
Boi în jug	324	164
Vaci	305	529

Vite de îngrășat	63	15
Cai de tracțiune	917	938
Oi	1191	880
Porci pentru reproducere	531	896

În 1793, locuitorii din Pecica adresează o petiție amplă curții imperiale, plângându-se împotriva abuzurilor militarilor încartiruiți în localitate, care au făcut viața pecicanilor un iad. De fapt, substratul îl constituie robota cu brațele și robota cu vitele, care au apăsător greu asupra țărănimii. Din plângere aflăm însă și alte elemente importante, amănunte semnificative referitoare la modul cum trăiau pecicanii la sfârșitul secolului XVIII, la compunerea păturilor sociale, la viața zilnică a oamenilor mărunți.

Un număr de 122 sesii din Pecica Ungurească, aflate în domeniul erarial, au fost acordate domnului Lovász – în 1753, solgabirăul Lovász Mihály, ulterior judecător de apel și consilier regal, în baza delegației camerei județului Heves, aduce la Pecica și pe pusele aparținătoare (Szindo, Kispereg, Szionda, etc) coloniști maghiari din comitatul Heves, dar în același timp duce și câteva familii de români – fără nici un impozit. După expirarea arenzii, aceste sesii au ajuns din nou în posesia erariului majestual. Pecicanii au solicitat scutire de impozit pentru cele 122 de sesii, însă în zadar. Mai mult, au solicitat ca aceste sesii să le fie lăsate gratis, și să li se restituie sumele plătite deja cu titlu de impozit, pentru că pământurile lor nu merită să fie încadrate la clasa I, doar clasa a II-a.

Terenurile rămase în folosința stăpânului de pământ (alodiul) erau lucrate de către iobagi prin robotă, fără nici o recompensă. În afara acesteia, însă, iobagul trebuia să lucreze gratuit la muncile de pe domeniul public, la construirea drumurilor, dar și în folosul armatei. Fânul pentru caii soldaților și hrana pentru militari cădeau tot în sarcina iobagilor. Istoricii au descoperit în documentele comisariatului guvernamental cesaro-crăiesc numeroase petiții îndreptate împotriva robotei pentru armată, trimise în perioada 1786-1788, de către iobagi. Potrivit Actelor Comisarului Guvernamental Cesaro-Crăiesc, numai în anul 1787, regimentul De Vince, din Transilvania, a fost aprovizionat cu 351 de căruțe cu alimente și ovăz.

Pecicanii s-au plâns, în martie 1793, că deși și-au pus casele la dispoziție pentru încartiruire, comitatul nu le-a acordat nici o retribuție. Oamenii au întocmit o listă nominală cu cei îndreptățiți să primească bani pentru cheltuielile pe care le-au avut cu cazarea și masa soldaților, cerând să fie despăgubiți.

Pecicanii nemulțumiți susțineau că, cu ocazia războiului turcesc, bucatele și fânul lor au fost luate cu forța, ceea ce i-a determinat să facă cheltuieli suplimentare cu aprovizionarea gospodăriilor lor, iar din cauza lipsei de fân au fost nevoiți să își sacrifice vitele de jug. „Marhele”, cum se numeau acestea la vremea respectivă, erau bunul cel mai de preț al iobagilor; cu ele își munceau sesiile, cu ele mergeau la robotă, cu ele ajungeau în târg. Iobagul fără vite de jug era lipit pământului și condamnat la sărăcie perpetuuă.

În timpul războiului, în Pecica s-a amenajat un spital militar. Localnicii au fost obligați să presteze diverse activități pentru acesta. În mai multe case au fost internați militari bolnavi, iar gazdelor li s-au promis plăți pentru cheltuielile de încartiruire. Odată războiul trecut, comitatul și-a uitat însă cuvântul, iar pecicanii au rămas cu

paguba. În urma unei consultări populare, ei au decis să se înfățișeze cu necazul lor la pretorul comitatului, solicitând despăgubiri și pentru cei care, din satul lor, au transportat pentru militari pâine cu căruța, la Arad, însă nu au fost plătiți. „Deputăția nobilă” a constatat că oamenii nu au fost într-adevăr recompensați, fiindcă nu au putut prezenta nici o chitanță care să le justifice cheltuielile: nici ce costuri au implicat încartuirile, nici despre numărul soldaților îngrijiți, nici despre numărul căruțelor folosite pentru transportul pâinii. Ca urmare, pecicanilor li s-a cerut un răboj amănunțit cu aceste detalii, pentru a se putea repara nedreptatea față de ei, mai ales că s-a constatat că, într-adevăr, multe dintre vitele de jug au pierit în timpul aprovizionării armatei.

Textul descoperit în Arhivele Statului relevă faptul că pentru muncile din jurul cazărmilor din Pecica, în fiecare zi localnicii au fost obligați să asigure 30 de lucrători și 10, 15 sau 20 căruțe. În schimbul fiecărei căruțe, comitatul a promis câte 4 groși, iar pentru fiecare om – câte doi groși. „Totuși, care n-a satisfăcut trei zile fără o jumătate de zi, n-au primit recompensă” – susțineau pecicanii. Pentru nevoile armatei au fost solicitați 50-60 de oameni, plus opt căruțe pentru transportul pâinii – „toate acestea fără recompensă”, fiindcă deputăția a considerat că nu se cuvine plată localnicilor, în condițiile în care nu au fost folosiți în fiecare zi.

Pecicanii nu s-au limitat însă doar la atât. Au profitat de prilej să se plângă comitatului în privința impozitului fixat pentru locuitori, sesii și case, pe care nu îl pot achita, căci din cauza ieftiniei bucatelor nu pot să le vândă. Gospodarii spuneau că sunt nevoiți să plătească simbrii de 10, 12, chiar de 15 groși, iar în aceste condiții cheltuielile lor depășesc valoarea recoltei, nerămânând bani nici pentru impozite, nici pentru dezvoltarea gospodăriilor.

Din petiția realizată de locuitorii orașului Pecica, reiese că înaintea războiului ei au arendat pusta erarială Pitvaros, pentru suma de 500 de florini pe an. Dar au pierdut-o, de aceea s-au văzut nevoiți să ia în arendă o pustă de la un armean, Bogdanovits. El le-a pretis 1800 florini, însă peste un an vitele de jug ale pecicanilor au fost izgonite de pe pustă, drept urmare au fost nevoiți să le vândă, suferind astfel pagube mari.

Robota se pare că a fost cea mai mare povară pentru iobagi. Muncind pământul nobilimii, omul nu mai avea timp să se ocupe de sesia sa. Ceea ce s-a întâmplat la Pecica, la sfârșitul secolului XVIII, a fost doar un episod din lanțul de tensiuni și neînțelegeri dintre nobili și iobagi, tensiuni care în secolul XIX aveau să genereze revolte sângeroase.

Registrele de stare civilă sunt ținute în limba maghiară, în baza ordinului din 1836.

Din recensământul din 1828 reiese că la Pecica s-au stabilit numeroși meșteșugari. Sunt înregistrați 82 de contribuabili (croitor, cizmar, blănar, dulgher, lăcătuș, fierar, tâmplar, croitor de sarică, tăbăcar, țesător, olar, măcelar, frânghier, frizer, tinichigiu, năsturar). Interesant de remarcat este că în comunitatea română nu erau tâmplari, rotari, curelari, năsturari, olari, dulgheri, lăcătuși, și farmaciști, iar în comunitatea maghiară nu erau hangii, confecționeri de teasc de ulei, măcelari, frânghieri, tăbăcari, frizeri, tinichigii. Meșteșugarii au început să se organizeze în bresle, începând cu anul 1816, pentru a se proteja. Breslele de la Pecica s-au reorganizat în anul 1873 în societăți industriale, iar la finele secolului au devenit corporații industriale.

Date despre structura confesională a populației pecicane în 1851 obținem din însemnările lui Fényes Elek:

	Populația totală	Romano- catolică	Ortodoxă	Reformată	Judaică
Pecica Maghiară	6 561	6 379	35	12	135
Pecica Română	6 681	43	6 578	-	40
Total	13 242	6 422	6 613	12	175

În 1883 a fost pusă în funcțiune, în cadrul Căilor de linii ferate unite Arad-Csanád, calea ferată Arad-Pecica, care a fost mai târziu prelungită înspre Bătănia.

În anul 1910, la Pecica Română 1891 de persoane, iar la Pecica Maghiară 2308 de persoane locuiau la sălașe.

Asociații și cercuri în Pecica începutului de secol XX

Potrivit anuarului ilustrat al publicației arădene Magyar Közlöny, în anul 1905, în Pecica Maghiară și în Pecica Română se derula o viață socială intensă. Din frecvența apariției unor persoane în comitetele de conducere ale celor mai importante asociații, putem deduce ușor care era, în perioada respectivă, protipendada comunei. Este posibil ca scrierea unora dintre numele de familie să nu corespundă cu forma în care urmașii persoanelor respective sunt înregistrați astăzi în registrele de stare civilă.

Pe lângă micii meseriași, la Pecica mai funcționau atât mori uscate cât și de apă.

Morile de apă erau montate pe plute, iar cele pe uscat – acolo, unde Mureșul era departe – au funcționat cu ajutorul unor mecanisme puse în mișcare de cai.

În Pecica (tratată în ansamblul ei de autorii anuarului, deși la vremea respectivă aveam Pecica Maghiară și Pecica Română) funcționa judecătoria de ocol (királyi járásbiróság), oficiu de Carte Funciară, notariat, oficiu pentru administrarea pădurilor, reprezentanță a Coroanei Imperiale, direcție de finanțe publice, administrația căilor ferate, poștă, telegraf, telefon, birou parlamentar (al deputatului Herczeg Ferencz, scriitor, ales în unanimitate cu prilejul alegerilor generale din Pecica, la 13 septembrie 1906, când după balotajul cu independentul István Zlinszky, acesta din urmă s-a retras, permițându-i lui Herczeg, anterior deputat de Vrsec, să fie ales).

În 1872 se formează noul sistem de județe, plășile fiind reorganizate și în județul Arad.

Centrul plășii Pecica va fi Pecica Maghiară de care aparțineau opt localități, precum: Peregul Mic, Pecica Maghiară, Peregul German, Bodrogul Vechi, Pecica Română, Semlac, Iratoșu Mare, Variașu Mare.

Acum ambele Pecica funcționează ca și comune cu notariate. În Pecica Maghiară se înființează însă instituțiile tipice reședințelor de plasă, precum judecătoria de ocol, oficiul de carte funciară, separat în ambele Pecica, respectiv post de jandarmi la Pecica Română.

Judecătoria de ocol și-a început activitatea în 1875. Din 1895 există oficii de stat de stare civilă separate în ambele comune.

Din compararea datelor pe care le avem la dispoziție, rezultă că nici Pâncota, nici Ineu, nici Chișineu Criș, Sebiș, Lipova, Aradul Nou sau Nădlac nu au avut o viață socială atât de dezvoltată, de diversă, ca Pecica, la începutul secolului XX.

Pentru exemplificare, în vreme ce la Aradul Nou funcționau trei avocați, la Pecica erau șase: dr. Lazăr Ghebeleş, dr. Issekutz Marcell, dr. Lengyel János, Novák István, Pagubă L. Vazul, dr. Szöllösy Zsigmond. În 1915, Pecica are deja opt avocați: dr. Lazăr Ghebeleş, dr. Issekutz Marcell, Karácsonyi Sándor, dr. Aurel Novac, dr. Ștefan Novac, dr. Péter Olosz, dr. Tiberiu Roxin, dr. Szöllösy Zsigmond.

În cele două localități, litigiile erau dezbatute de magistratul comunal Botka János, ajutat de judecătorul local Sisa Orbán Balázs și de notarul Povázsay Soma, asistați de jurații Cseri Mátyás, Farsang Mihály, Kőteles Mihály și Nagy János.

Sunt consemnați, de asemenea, judecătorul de ocol dr. Bazala Béla și adjunctul său, Jakó Sándor. Procurorul de ocol era Virgil Pagubă (despre care se scrie că era candidat la intrarea în avocatură). Cartea Funciară era condusă de Szöcs Ernő. Grefieri: Cs. Nagy Bálint, Fodor Domokos, Papp Lászlo. (Zece ani mai târziu, în 1915, același anuar al ziarului maghiar din Arad consemnează schimbările produse la judecătoria de ocol din Pecica – președinte: Sommer Nándor; vicepreședinte: dr. Tompa Gyula; Șeful Cărții Funciare: Németh Dezső; Grefieri: Jurik Aladár, Balogh Sándor; executor judecătoresc: Ragályi Gábor; funcționar: Dascălu Elek).

Responsabilul cu încasarea taxelor locale era, la vremea respectivă, în 1905, fiul lui Bolyos Mátyás, iar de asistența socială se ocupa Fikker Károly. Impozitele către stat erau în competența lui Köles János, în vreme ce Marcel Covaci conducea postul de poliție. Medicul comunal a fost dr. Friedmann József. Executor judecătoresc: Bozsidár Dezső.

În comune funcționau următoarele asociații, comitete sau organizații:

Sucursala Casei de Economii Arad-Cenad, condusă de Mezey Andor. Casier-contabil era Komlóssy Sándor, asistat de Borsos Gyula. Molnár István avea calitatea de membru al comitetului de conducere.

Casa Pecicană de Economii, fondată în anul 1880, condusă de comitetul director format din Bürger Jakab, Dózsa Dezső, Elias Adolf, Harsányi István, Langfelder Mór. Din comisia de cenzori făceau parte Friedmann József, dr. Rosenfeld Károly, Szomorú István, Turszky Nándor. Comisia de arbitraj îi avea în componență pe Donáth András, Dojcsák Mihály, Kelemen István, Lejtner István, Scherer Konrád, Ștefan Tămășdan. Juristul Casei Pecicane de Economii a fost dr. Issekutz Marcell. În anul 1904, postul de secretar s-a vacantat, iar cel de casier era ocupat de Leitner Pál. Contabilul șef al instituției era Adolf Reiner, iar contabil Szende Arthúr.

Banca Populară Pecicană, care funcționa ca organizație cooperatistă, era prezidată de Kripp József. Directorii instituției au fost Ioan Ardelean (președinte al comitetului director), dr. Dumitru Barbu, Szomorú István, Ștefan Tămășdan, Remus Jurcan. Comisia de cenzori avea următoarea componență: Ioan Roxin (președinte), Leitner Pál, Mezey Andor. Casierul Băncii Populare Pecicane a fost Trăilă Tretean.

Asociația Casino era prezidată de Senk Ferenc, iar vicepreședinte a fost Terényi Sándor. Secretarul asociației era Szomorú István. Casier: Adler Gy. Lajos. Bibliotecar: Pulitzer Armand. Administrator: Kosch Gusztáv. Jurist: Ștefan Novac. Notar: Györffy Jenő. Membri aleși în comitetul de conducere: dr. Bazala Béla, Sever Boksan, Bolyos Mátyás jr., Elias Izidor, dr. Friedmann József, dr. Issekutz Marcell, dr. Jakó Sándor, Komlóssy Sándor, Kripp József, Leitner Pál, Mezey Andor, Florian

Momac, Turszky Nándor, dr. Villányi Izidor. Elias Simon și Ioan Roxin constituiau comisia de cenzori.

Cercul Civic (1896) era prezidat de Szathmáry Géza, secondat de vicepreședinții Gaál Pál jr. și Katona Mihály. Notarul cercului era Kölln József, casier Jurik István, iar bibliotecar Kocsik József. Administrator (îngrijitor): Zabos József. Cenzor: Mezey Andor. Juriști: dr. Issekutz Marcell.

Cercul de lectură „Függetlenség” îl avea ca președinți onorifici pe dr. Szalay Mihály și Kelemen István. Funcționa în Pecica Maghiară, în sediul Asociației Meșteșugarilor. Cercul era prezidat de Katona Antal, iar vicepreședinți erau Garlati János și Hajas Pál. Notari: Kiss Géza, Holzeisen József. Director: Katona Mihály. Administrator („gazdă”): Árkosy István. Casier: Kabát János. Bibliotecari: Hermann Vogel, Győri Márton. Cenzori: Iosif Ghiorghiovan, Tótok József.

Asociația Pompierilor Voluntari (1887) funcționa sub comanda dr. Issekutz Marcell, asistat de Povázsay Soma și Szomorú István. Secretarul pompierilor voluntari era Endreffy István, iar casier Dojcsák Mihály. Comandanți de unitate: Ekkel György, Prachthausér Péter. De aprovizionare și de eliberarea materialelor necesare stingerii incendiilor răspundeau Boczkó János și Harsányi Márton.

Asociația Meșteșugarilor îl avea ca președinte, în anul 1905, pe Garlati János, iar vicepreședinte Bürger Jakab. Casier: Árkosy István. Notar: Györfy Jenő. Comitetul de conducere era format din: Balog János, Dojcsák Mihály, Donáth András, Grobeldinger János, Harsányi Márton, Kiss János, Kiss Géza, Lipták Pál, Martinszky János, Polónyi István. Atribuții de secretari aveau Ekkel György, Hertik Sándor, Turszky Nándor.

Asociația Crucea Roșie era prezidată de Senk Ferenc și văduva Kopf Györgyné. Notarul asociației: Szomorú István. Membri ai comitetului director: soția lui Bolyos Mátyás jr., Alexandra Constantinovici, soția lui Ghiorghiovan Iosif, soția lui Holtzeisen József, soția lui Issekutz Marcell, soția lui Jakó Sándor, soția lui Kosch Gustav, soția lui Kripp József, soția lui Povázsay Soma, soția lui Senk Ferencz, soția lui Terczig Sándor, soția lui Turszky Nándor, Nicolae Barbură, Sever Boksán, Bolyos Mátyás senior și Bolyos Mátyás jr., dr. Issekutz Marcell, Gustav Kosch, Leitner Pál, Florian Momac, Mezey Andor, Povázsay Soma, dr. Villányi Izidor.

Asociația de Creditare și Ajutorare din Pecica Română, prezidată de Sava Tămășdan. Directori: Adler Gy. Lajos, Barbură Nicolae, Sava Bodroșan, Dragoș Miculae, Elias Adolf, Friedmann József, Iritz Manó, Efreim Moldovan, Ștefan Novac, Ștefan Roja. Comisia de cenzori: Fehér Manó (președinte), dr. Lazăr Ghebeleş, Iefta Tasla. Casier: Karácsonyi Emanuel.

Asociația de Creditare și Valorificare a Cerealelor, din Pecica Maghiară, era prezidată de Florian Momac. Director executiv: Fodor Jenő.

Sucursala Pecica a Asociației Naționale Maghiare pentru Comerț era condusă de Kosch Gustáv. Vicepreședinți: Langfelder Mór, Vazul Ciorogariu. Casier: Turszky Nándor. Notar: Rejner Dezső.

Sucursala Pecica a Orfelinatlui de Stat Arad era administrată de Senk Ferenc. Director medical: dr. Friedmann József.

Asociația Cântăreților era prezidată de Galati János, iar calitatea de președinte onorific îi revenea lui Adler Lajos. Dirijor: Haller Imre. Notar: Szvidrán Antal.

Casier: Kovács István.

Asociația de Pompe Funebre era condusă de Povázsay Soma. Vicepreședinte: Konksek János. Casieri: Zabos József, ajutat de Nagy Sándor. Notar: Virágh Mihály. Medic: dr. Friedmann József.

Sucursala Pecica a Primei Asociații de Comerț cu Pluta din orașul Reghin avea, în localitate, un gater, moară cu aburi, fabrică de cărămidă și țiglă, și se ocupa și cu comerțul cu var. Directorul sucursalei era Kosch Gusztáv. Contabil șef și șef de birou: Pulitzer Armand. Casier: Preiszah János. Facturier: Kornis Armin. Magazioner: Müller Sámuel. Responsabilul gaterului: Seitz Lajos.

Confesiunea izraeliților pecicani era prezidată de Elias Adolf, secondat de dr. Fehér Manó.

Asociația caritabilă a femeilor izraelite din Pecica era prezidată de soția lui Elias Adolf, iar secretarul asociației a fost Kellner Vilmos.

Moara din Pecica era în coproprietatea lui Filip Schreiber și a moștenitorilor săi, și a lui Éliás Izidor. Afacerea era administrată de Elhinger Mór.

Prima moară cu aburi din Alföld, era în proprietate fraților Neuman, de la Arad. Afacerea de la Pecica era administrată de Dózsa Dezső.

Prima moară de vamă, din Pecica Română, era proprietatea lui Éliás Salamon și Scherer Konrad. Afacerea era condusă de Fülöp József.

Atelierul pentru arderea cărămidelor era în proprietate lui Dojcsák Mihály și a asociatului său.

Baza pentru arderea cărămidelor și fabricarea țiglei era proprietate lui Koncz József.

Dirrecția Silvică Pecicană era condusă de pădurarul șef Terényi Sándor. Notar: Pataki Mihály.

La Pecica Maghiară funcționa **Asociația de Lecturi**. În 1911 a luat ființă și Asociația de într-ajutorare.

În anul 1905 era în curs de formare și **Asociația Tinerilor Pecicani**. În cele două localități funcționa, de asemenea, **Cercul Agricultorilor**. Interesant de remarcant este însă dispariția **Cercului Bicicliștilor Pecicani**, care în anuarile din 1900 încă este consemnat, dar în 1905 nu se mai regăsește. Președintele acestuia era Titus Vuculescu, vicepreședinte dr. József Fridman. Secretar: Endreffy Lajos. Casier: Holzeisen József. Cenzor: Mikola Zoltán. Organizarea excursiilor și a marșurilor velo revenea lui Endreffy István, Dózsa Dezső și Goldschmidt Mihály. Cercul îi avea în comitetul director, în anul 1900, pe: Harsányi Márton, Donáth András, Pollák Géza, Blaschka Arnold, Urbuy Gyula, Andrisz Antal, Senk Ferenc și Bolyos Mátyás jr. Era considerat una dintre cele mai importante mișcări cetățenești la vremea respectivă, la nivelul întregii regiuni arădene.

Sursele îl consemnează și pe poștașul de atunci al celor două comune: Mikola Zoltán.

În anul 1872, 1905 și 1915 de circumscripția electorală Pecica aparțineau Curtici, Macea, Iratoș, Variașul Mare, Variașul Mic, Micălaca, Glogovăț (Vladimirescu), Pecica Maghiară, Pecica Română, Bodrogu Vechi, Grădiște, Semlac, Peregul Mare (German) și Peregul Mic. În 1915, izvoarele menționează victoria electorală zdrobitoare obținută de deputatul Herczeg Ferencz împotriva localnicului Momac

Dumitru, pe care l-a surclasat cu 1403 voturi contra 542.

Notarii Pecicăi Române, în 1915, erau Florian Momac și Barbură Miculae, iar notar în Pecica Maghiară era Bolyos Mátyás, singur, având în vedere că al doilea post era neocupat (fiind, practic, singurul post vacant în întregul Arad, la acea dată).

La Pecica Maghiară, în 1930, s-a format o grupă de teatru și o formație de dans compusă din tineri intelectuali, industriași, comercianți și agricultori, a căror activitate s-a desfășurat timp de 52 de ani, până în 1982.

Geambașii pecicani și atmosfera târgului

Printre târgurile cele mai importante ale Aradului sunt amintite, în Albumul-Calendar din anul 1911 al cotidianului maghiar Aradi Híradó, și cele din Pecica. În Pecica Maghiară, zilele de târg cele mai importante (denumite „târguri naționale”) erau cele de sâmbătă, duminică și luni care precedau datele de 9 mai și 14 septembrie, iar în Pecica Română erau de referință târgurile organizate în zilele de sâmbătă, duminică și luni care precedau datele de 2 februarie și 24 iulie.

Târgul din Pecica era foarte căutat de către locuitori din toată regiunea, veneau aici mulți samsari și din Ungaria având în vedere oferta mare și competitivă ca preț și calitate, de cabaline. Imaginea târgului de început de secol XX e un tablou pitoresc: copii gălăgioși, țate care îmbie cu voce tare clienții nehotărâți, bărbați adunați în jurul corturilor unde sfârâiau pe grătare cârnați condimentați și slănină. Un loc aparte îl aveau tarabele cu dulciuri, mai ales turte cu miere, obiceiul vremii spunând că nu se cade să te întorci din târg fără o mică atenție pentru cei de acasă. Piața era un amalgam de miros, strigăte și culoare. Tot târgul oferea prilejul înnoirii garderobei cu materiale mai ieftine, mai scumpe, din care apoi gospodinele își croiau singure portul zilnic sau cel de sărbătoare.

Începutul secolului XX marchează diversificarea ofertei prin apariția tarabelor cu tipărituri: vederi, invitații diverse, caiete cu nuvele sau piese de teatru și monograful Somogyi spune că „se răspândesc printre populație și revistele cu caracter pornograf”. Un loc aparte îl avea standul pălăriilor și al sumanelor.

Hét, hét, hét, minden darab hét,

Válogatva máma hét,

Hét, az ára, licítálva,

Hétért lesz ma elpredálva,

Hét, hét, hét, minden darab hét.

(Șapte, șapte, șapte, oricare bucată șapte,/ și dacă alegeți șapte,/ costă șapte, licitate,/ le dăm azi chilipir pe șapte,/ șapte, șapte, șapte, fiecare bucată șapte).

*

Lipi lipi lap,

Levelező lap.

Csak két krajcár

Máma egy darab.

(Lipi lipi lap,/ carte poștală./ Numai doi creștari/ astăzi o bucată).

*

Lipi lipi lap,

Levelező lap.

Kettő a fényes

Három a matt.

(Lipi lipi lap,/ carte poștală./ Doi creițari lucioasele, trei creițari matele).

Acestea erau poezioarele cu care comercianții încercau să atragă la ei clientela. Reclama era răspândită încă de atunci, tarabele fiind care mai de care mai colorate, fiecare pietar căutând să iasă în evidență.

La Pecica, un loc aparte îl ocupa zona geambașilor. Fără exagerare, sute de cai erau tranzacționați în zilele cele mai bune ale târgului. Piața de vite și de cai se prezenta mult mai liniștită decât cea de produse. Aici numai câte o vioară sau zgomotul aldămașului spărgeau liniștea. Aspectul târgului s-a conservat după modelul vechi: negocierea, înțelegerea prin bătutul palmei persistau și atunci și au rămas neschimbate până azi. Geambașii pecicani excelau în mascarea defectelor cailor pe care îi ofereau spre vânzare; erau recunoscuți ca foarte buni comercianți, cu o puzderie de trucuri și replici mereu la îndemână. Interesant era și argoul vânzătorilor și al cumpărătorilor, împrumutat din vocabularul vechi al cavaleriei. Calul era purtat în trap, clientul observând „iepurele” sau „stârvul de căprioară” – ceea ce însemna că animalul avea picioarele din spate încârnite. Dacă picioarele se încârneau spre exterior era un cal „franțuz”, dacă se arcuiău spre interior era „sfarmă-piatră”. Dacă un cal suferea de afecțiune mentală se spunea că are „rădăcină proastă”. Testul era elementar: cumpărătorul își vâra degetul în urechea calului. Dacă animalul suporta era considerat bolnav, dacă nu suporta era sănătos. Clienții căutau să vadă dacă nu cumva are „copite de măgar” (copita e la fel de înaltă în spate ca în față). Calul era considerat bolnav de gută dacă, oprit brusc din trap nu își putea stăpâni picioarele din spate. În schimb, un animal cu gâtul încovoiat era foarte apreciat și căutat, zicându-se despre el că „se roagă”, „e bun creștin”, „umbă mult pe jos”.

Geambașii căutau diferite metode să ascundă vârsta, afecțiunile cailor. Calul șchiop de un picior era lovit și la alt picior să șchiopăteze și acolo și să lase astfel impresia de mers simetric. I se găureau dinții să pară mai tânăr, i se scoteau măselele de lapte și se cresta locul lor cu cuțitul, să pară mai bătrân. Suspinul cailor era tratat cu lut galben amestecat cu oțet pe care calul trebuia să-l înghită, ori stăpânul usca testiculele de câine, le sfărâma și le administra animalului, pentru că s-a observat că aceste leacuri estompează pentru scurt timp simptomele bolii. Dacă era vorba de un cal gădilos sau cu alte defecte de genul acesta, înainte de târg era „tratat” cu pălincă, să amorțească. Era considerat un defect al calului dacă avea coada într-o parte; în asemenea situații, peste noapte i se împletea coada și se prindea puternic în direcția opusă ca a doua zi dimineața să stea dreaptă. Dacă copita calului era crăpată geambașii umpleau crăpătura cu ceară cănită, încât nu era sesizabilă nici de către cei mai fini cunoscători.

Dacă geambașul conducea un cal care șchiopătează se spunea că animalul „merge cu bicicleta”. O expresie răspândită la vremea respectivă era: „calul roade parul”. Însemna că animalul obișnuia să ridice între dinți o bucată de lemn sau un alt obiect și să respire pe gură. Se spunea că e simptom al unei afecțiuni pulmonare.

Calului cu picioare lungi i se spunea „culegător de vișine”. Dacă un cal își ridica în trap prea mult picioarele din spate se spunea că e „cocoș”. Dacă își trăgea neelegant picioarele din spate se zicea că „umbă în ciubăr”. Dacă, prins în ham, ridica prea mult

capul se zicea că „ar căuta în stele”. Calul cu gâtul lat era considerat „taurin”.

Stare civilă, știința de carte, sănătate în 1930

O statistică interesantă și inedită, româno-franceză, din 1930, ne pune la dispoziție date extrem de detaliate, referitoare la structura populației statornice și flotante pecicane.

Iată datele semnificative:

Indicator	Pecica		Indicator	Pecica	
	Română	Rovine		Română	Rovine
Locuitori total	8625	6976	Surdo-muți	6	9
Femei	4376	3536	Ologi	7	7
Bărbați	4249	3440	Bărbați flotanti	118	27
Necăsătoriți	1937	1509	Femei flotante	66	24
Căsătoriți	2088	1735	Știutori de carte	2810	2640
Văduvi	182	164	Știutoare de carte	2350	2439
Divorțați	32	24	Instrucție extrașcolară b.	16	13
Nedeclarați	10	8	Instrucție extrașcolară f.	15	10
Necăsătorite	1641	1307	Școală primară b.	2546	2437
Căsătorite	2117	1723	Școală primară f.	2186	2284
Văduve	587	451	Școală secundară b.	125	125
Divorțate	20	44	Școală secundară f.	123	129
Nedeclerate	11	11	Școală profesională b.	92	43
Băieți 0-6 ani	536	388	Școală profesională f.	24	13
Băieți 7-12 ani	407	312	Instrucție universitară b.	23	19
Băieți 13-19 ani	517	483	Instrucție universitară f.	2	2
Bărbați 20-64 ani	2472	1943	Alte școli superioare b.	8	3
Bărbați peste 65 ani	308	312	Alte școli superioare f.	-	1
Nedeclarați	9	2	Analfabeteți 7-12 ani b.	60	46
Fete 0-6 ani	538	434	Analfabeteți 7-12 ani f.	63	51
Fete 7-12 ani	370	331	Analfabeteți 13-19 ani b.	101	29
Fete 13-19 ani	568	437	Analfabeteți 13-19 ani f.	118	35
Femei 20-64 ani	2587	2035	Analfabeteți 20-64 ani b.	549	184
Femei peste 65 ani	303	298	Analfabeteți 20-64 ani f.	1043	383
Nedeclerate	10	1	Analfabeteți peste 65 ani	183	151
Gospodării	2554	2117	Analfabete peste 65 ani	255	193
Gospodării colective	4	-	Vârsta nedeclarată b.	1	-
Orbi	3	10	Vârsta nedeclarată f.	2	-
			Știință de carte nedeclar.	16	3

Întoarcerea morților vii

Uniunea Europeană a finanțat, în anul 2004, un studiu al cercetătorilor români și maghiari, referitor la obiceiurile și tradițiile populare, interferențele culturale transfrontaliere. Studiul a fost elaborat de istorici și etnografi de la Complexul Muzeal Arad și Muzeul Munkácsy Mihály, din Békéscsaba (Ungaria).

Lucrarea face paralele interesante între influențele etniilor vecine și aspecte din

viața cotidiană a locuitorilor comunelor și satelor de lângă frontieră; e interesant de remarcat cum cutumele lor se împletesc, superstițiile coincid, ritualul existenței e, practic, același. Cercetarea a cuprins nouă localități: șase în România, trei în Ungaria. Printre ele, și Pecica, aleasă pentru că este, de aproape 300 de ani, un conglomerat de etnii: maghiari, români, slovaci, sârbi, germani și rromi. Cercetarea s-a desfășurat pe parcursul a șapte zile, și a relevat faptul că istoria localităților învecinate (Pecica, Peregul Mare, de exemplu), prezintă, din 1715, o evoluție similară. Aceasta se datorează probabil și coloniștilor maghiari, germani, sârbi, care s-au așezat în această zonă aducând cu ei bagajul de obiceiuri populare, limba maternă, cultura specifică; deși localitățile pe care le-au colonizat difereau ca denumire, cutumele oamenilor veniți din aceleași zone geografice erau la fel.

Interesant de observat sunt similitudinile dintre obiceiurile de înmormântare în localitățile transfrontaliere. Cultura morților ocupă un loc important în viața socială a tuturor etniilor, iar asemănările sunt uluitoare. Deși diferă, poate, în privința denumirii lor, practicile sunt aproape identice, atenția cu care sunt tratate superstițiile și respectate obiceiurile vechi duce cu gândul la rădăcina comună pe care populația aceasta dispersată o are.

Nu vom zăbovi asupra altor aspecte, dezbătute pe larg de alți colegi în cadrul acestei lucrări, dar vom prezenta modul în care teama de moarte a modelat raportarea pecicanilor la fenomenul inevitabil al decesului. Credințele legate de moarte sunt foarte bogate. Oamenii se temeau mai degrabă de ceea ce urma după moarte, decât de evenimentul propriu-zis al decesului. Există o adevărată fobie legată de eventuala întoarcere, bântuire, a sufletelor celor trecuți în neființă, de așa-ziișii strigoi.

Aceștia preocupă intens imaginația populației, indiferent de etnie. Toți se tem de revenirea din morți a membrilor familiei, a dușmanilor, a vecinilor. De aceea, decesul persoanei era urmat de îndeplinirea unui ritual care să asigure drumul său fără întoarcere spre cele veșnice.

Se credea că unor oameni le este predestinat încă din naștere să devină strigoi; există chiar o distincție între strigoiul viu (care este un om posedat) și strigoiul mort (cel ce se întoarce după moarte ca să bântuiască). Ca să se apere de aceste arătări, pecicanii recurgeau la diferite gesturi în noaptea de Sfântul Gheorghe; puneau la uși (la grajdul vitelor și la ușa casei) usturoi și urzici, ca mirosul acestora și țepii urzicilor să țină departe spiritele rele (Ecaterina Teretean).

În 1931, Dicționarul Ilustrat al lui Aurel Candrea, oferă chiar o definiție a strigoiului, pe care îl identifică fiind om care „vine pe lume cu o tichie sau căiță pe cap și cu șira spinării prelungită în formă de coadă, nu prea lungă, acoperită cu păr; toată ziua își văd de treburile lor, ca ceilalți oameni, dar noaptea îndată ce au adormit, le iese sufletul care se duce să se întâlnească cu alți strigoi, iar trupul rămâne ca mort în pat; (...) sunt de o răutate neînchipuită,ucid copiii și le sug sângele, strică căsătoriile, sărăcesc oamenii, iau mana de la vaci și de la semănături”.

Studiul Complexului Muzeal Arad tratează și acest subiect, pe larg, cu referire la Pecica. Este citată Aurelia Moholea, care în anii 1990 a relatat o experiență referitoare la „mătușa lui Jeni, lu Cruceanu”, o femeie care avea ... codiță, și se spunea despre ea că își poate schimba noaptea înfățișarea și umblă prin locuri neștiute: pecicanii susțineau că, de luni noaptea până marți dimineața la ora trei, femeia „avea drumuri

și pleca”, și avea capacitatea să se transforme când în câine, când în vițel sau câine. Pecicanii s-au convins „fără dubiu” că femeia era strigoi, când a decedat și, la spălare, i s-a descoperit codița. Aurelia Moholea, care a îmbăiat cadavrul, relatează că a cerut un cui, pe care l-a ars deasupra lumânării și cu care a înțepat strigoiul, să îi scape sufletul de suferință.

Însă „mătușa lui Jeni” nu era cunoscută ca singurul strigoi cu notorietate din Pecica Română. O femeie din Cocota, de etnie rrom, se transforma și ea, potrivit Aureliei Moholea, în diferite animale, în unele nopți. În volumul „Șapte eseuri despre strigoi”, la pagina 243, Otilia Hedeșan relatează chiar o discuție între țiganca transformată noaptea în vițel, și un localnic care a poncit juninca peste picioare, fiindcă îi stătea în cale.

– „N-ai putut să te alini, zâce? Acuma-i bine că mă vezi șchioapă?”

Da el s-o spăriet și-o zâs:

– Cum, dumneata ai fost?

- Da, zâce, bine-ai știut că mi-s io, di ce m-ai lovit? Că, zâce dacă nu erai cunoscut, vai dă tine era! Numa, zâce m-ai fost prea cunoscut”.

Alt strigoi cunoscut în Pecica era Sabin, soțul Savetei („fata lui Tutali, din Cocota). Despre un alt strigoi se relatează că a revenit acasă timp de un an după moarte, să își vadă ce doi copii.

Ca despre cel mai celebru strigoi din localitate se scrie în tratatul muzeului arădean, din anul 2004, despre Vasile Gladiș, care s-a spânzurat în anul 1992. Vecinii (Letiția Barbu) spun că revenea în fiecare noapte acasă, vreme de șase săptămâni. Ideea revenirii sale teroriza și vecinii, și familia bărbatului. Oamenii credeau că strigoiul venea în fiecare noapte și își hrănea animalele din gospodărie, cu fân de trifoi; familia găsea dimineța fân presărat prin curte, iar animalele refuzau să mai mănânce în timpul zilei, doar se adăpau și dormeau. O vecină relatează că soția și copiii lui Gladiș îl vedeau pe acesta din cameră, însoțit de doi pitici; împreună, aceștia făceau un zgomot mare, loveau în gard, băteau în fier. În afara familiei – care susținea că apărea câteodată pe bicicletă, așa cum umbla în timpul vieții – nu era însă văzut de nimeni altcineva.

Și la 12 ani de la moartea lui Gladiș, evenimentele legate de acesta sunt încă vii în memoria unor localnici. Pecicana Persida Ponta susține că Gladiș a venit acasă ani de zile, fiindcă nu avea odihnă, pentru că s-a spânzurat.

În Pecica, pentru a nu se întoarce, mortul era înfierat, adică înțepat după ureche cu ace. Acest obicei s-a păstrat până azi; tocul ușilor și al geamurilor e frecat cu usturoi, oglinzile sunt acoperite cu ștergare și ușa trebuie închisă după ce mortul e scos cu sicriul din casă, să nu mai poată reveni.

Draghina, soția lui Vasile Gladiș, este sfătuită de Aurelia Moholea, femeia care era chemată să spele morții, să protejeze casa prin metode străbune: să întoarcă mătura cu spicele în sus și să tămâieze. Dar nici asta, nici postul de trei zile al întregii familii, nici feștania, nici cuminicarea nu au dat rezultate. De aceea, Draghina, învățată de bătrânele Pecicăi, s-a dus la cimitir să ia pământ într-un ciorap, învelindu-l apoi într-o cămașă a soțului, împreună cu o piatră, și aruncându-le în Mureș.

Bibliografie:

Arhivele Prefecturii Județului Arad.

Vasile Artimia, Elena Moisuc, O descriere inedită a teritoriului și oamenilor din fostul comitat Arad la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Mircea Barbu, În legătură cu catarama tip Sucidava, descoperită la Pecica-județul Arad, In: Ziridava, 1996, 19-20, p.91-92.

Andrei Caciora - „Realități istorice din vestul și nord-vestul Transilvaniei. Studii și documente” (Editura „Vasile Goldiș” University Press 2006), volum prilejuit de împlinirea a 55 de ani de la înființarea Direcției Județene Arad a Arhivelor Naționale.

Aurel Candrea - Dicționar Ilustrat (1931)

Vasile T. Ciubăncan, Apărarea frontierei de vest a României împotriva agresiunii fasciste, deziderat național-patriotic al populației județului Arad.

Complexul Muzeal Arad - „Obiceiurile și tradițiile populare. Interferențele culturale transfrontaliere”, 2004, editat cu sprijinul Uniunii Europene.

Șt. Marinescu, Colonizările din a doua jumătate a secolului al XIX-lea pe teritoriul fostului comitat Arad.

Otto Greffner, Acțiuni cu caracter național și social, în anul 1918, în județul Arad.

Otto Greffner, Mișcări cu caracter social-agrar în fostul comitat Arad la sfârșitul secolului XIX.

Otto Greffner, Mișcări țărănești în fostul județ Arad, în anul 1920,

Eugen Glück, Contribuții cu privire la istoria medicală medievală a Aradului.

Eugen Glück, Realitățile societății românești din zona Aradului la mijlocul secolului al XIII-lea, oglindite în „Carmen Miserabile,, a lui Rogerius.

Eugen Glück, Vechi manuscrise provenite din părțile Aradului și Bihorului.

Otilia Hedeșan - „Șapte eseuri despre strigoi” (Editura Meridian, Timișoara)

Aradi Hírmondó – Anuarul cotidianului Aradi Hirmondó, 1896-1911, fond Biblioteca A.D. Xenopol Arad

Kovács Géza, Date cu privire la transportul sării pe Mureș în secolele X-XIII.

Kovács Géza, Țărănimea arădeană în perioada reglementării urbariale din 1771-1786.

Aradi Magyar Közlöny, 1905 – Anuarul cotidianului Magyar Közlöny, din Arad, fond Biblioteca A.D. Xenopol Arad

Șt. Marinescu: Colonizările din a doua jumătate a secolului al XIX-lea pe teritoriul fostului comitat Arad

Márki Sándor, Lakatos Ottó, Somogyi Gyula, Arad szabad királyi város és Arad vármegye községeinek leírása. - Descrierea orașului regal liber și al comunelor comitatului Arad

Observator arădean – mai, 2006, cotidian de informație și atitudine din municipiul Arad

Veronica Picioruș, Contribuția la cunoașterea activității organizației democratice țărănești „Frontul plugarilor,, în județul Arad.

Alexandru Roz, Aradul în timpul primului război mondial.

Institutul Național de Statistică - Recensământul populației, din 1930

Dumitru Șandru, Aplicarea reformei agrare din 1945 în județul Arad.

Revista „Ziridava” (Editată de Complexul Muzeal Arad), nr. I – XXI

Petre Uglis – Monografia comunei Pecica

Sălășenii se fotografiază...

Coș de pâine pecican

IX. Economia locului

Cuprins

Economia locului	530
Bibliografie	559
Meșteșugari în Pecica	560

IX. Economia locului*

Conform *Dicționarului explicativ al limbii române*, *economia* înseamnă: „Ansamblul activităților umane desfășurate în sfera producției, distribuției și consumului bunurilor materiale și serviciilor”.

Aspectul întinderilor din jurul orașului nostru, la începuturi, a fost mirific: păduri întinse au ocupat zona dintre Mureș și Criș, păduri pline de animale sălbatice; puține erau luminișurile din aceste păduri. Pe lângă brațul principal al Mureșului erau o sumedenie de brațe, de la Păuliș în aval; aceste brațe alimentau primăvara multitudinea de lacuri care existau aici. Aceste brațe ale Mureșului și lacurile întinse erau bogat populate în pește. Lacurile și brațele Mureșului erau mărginite de stufărișuri dese, pline de tot felul de păsări.

O descoperire interesantă și valoroasă a fost făcută în straturile epocii târzii ale bronzului la Șanțul Mare. Marki Sándor, în lucrarea sa *Aradvármegye története (Istoria comitatului Arad)*, arată că aici s-au găsit obiecte de aur, este vorba de : „Două tăblițe de aur, îndoite de trei ori, în așa fel încât fiecare formează câte o inimioară în greutate de 3,9 gr. ”. Cu certitudine aceste obiecte nu au fost confecționate în zona noastră, au fost aduse de pe alte meleaguri. Acest lucru ne duce la concluzia că pe vremea aceea se făcea deja schimb de marfă (comerț) cu comunitățile învecinate.

Este momentul în care se trece de la economia naturală la economia propriu - zisă, deoarece pe lângă producerea bunurilor pentru consum propriu apare și schimbul (comerțul) de produse.

La sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului are loc o schimbare importantă în viața triburilor, și anume, trecerea de la ginta matriarhală la cea patriarhală. Bărbații trec în fruntea comunităților în care trăiau.

Epoca fierului (700 î. Cr. – 105 d. Cr.) se caracterizează printr-o consolidare a relațiilor de producție; să nu ne gândim însă că acestea duc și la o relativă bunăstare a oamenilor.

Cresc suprafețele de teren agricol prin defrișarea pădurilor, luminișurile și pășunile fiind propice creșterii animalelor.

Perioada romană găsește pe aceste meleaguri o comunitate bine încheagată. Odată cucerită Dacia, legiunea a VIII-a, cantonată la Alba Iulia, avea misiunea de a asigura securitatea comerțului, pe linia Mureșului, între Dacia și Panonia.

---

* Autor: ing. Cîmpan Francisc

Probabil în această perioadă apare pe aceste locuri plata produselor și serviciilor cu ajutorul monedelor. Din perioada domniei romane pe teritoriul orașului s-au descoperit două monede de aramă, de pe vremea lui Constantinus (monede aflate în anul 1892 în posesia cetățeanului Hegyes János).

După retragerea aureliană, la sfârșitul secolului al III-lea, zona este supusă invaziei popoarelor migratoare: gepizii, goții, apoi vin hunii, care-și stabilesc cartierul general undeva la vărsarea Mureșului în Tisa. Cnezatul lui Glad, care se întindea de la Mureș și până la Orșova, este învins de maghiari.

Perioada popoarelor migratoare, în prima fază, este o perioadă destul de zbuciumată datorită atrocităților comise de acestea. Parte din aceste popoare se stabilesc în această zonă, aducând cu ele tehnici noi în creșterea animalelor și în meșteșuguri.

Prima atestare documentară a localității Pecica este din anul 1329 sub denumirea de **Pechk**, pentru ca în anul 1335 să fie amintită în diplome pentru debarcaderul ei ca fiind punct de vămuire pentru ambarcațiunile ce aduceau sarea din Transilvania și o duceau în Câmpia Panonică. Sarea fiind monopol de stat, vămuirile se făceau în favoarea regelui sau a unor fețe bisericești.

Hotarul de aproximativ 25000 ha se întindea de la Mureș, în sud, până la Ieruga seacă (Száráz ér) în nord, de la Șanțul Mare, în vest, până la Sântoma (inclusiv), în est. Această imensitate de hotar a fost plină de localități (*puste*) unele din ele atestate documentar înaintea localității Pecica.

Pentru a face o imagine mai clară asupra configurației hotarului localității Pecica, descriem în cele ce urmează aceste puste așa cum le prezintă Géza Kovách și Alexandru Roz în *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*.

Mai întâi vom vorbi despre localitățile atestate și dispărute din hotarul localității, arătând prima atestare documentară, denumirile sub care apar în scrierile timpului, numărul familiilor din componența lor, proprietarii acestor puste, momentele mai importante din viața lor.

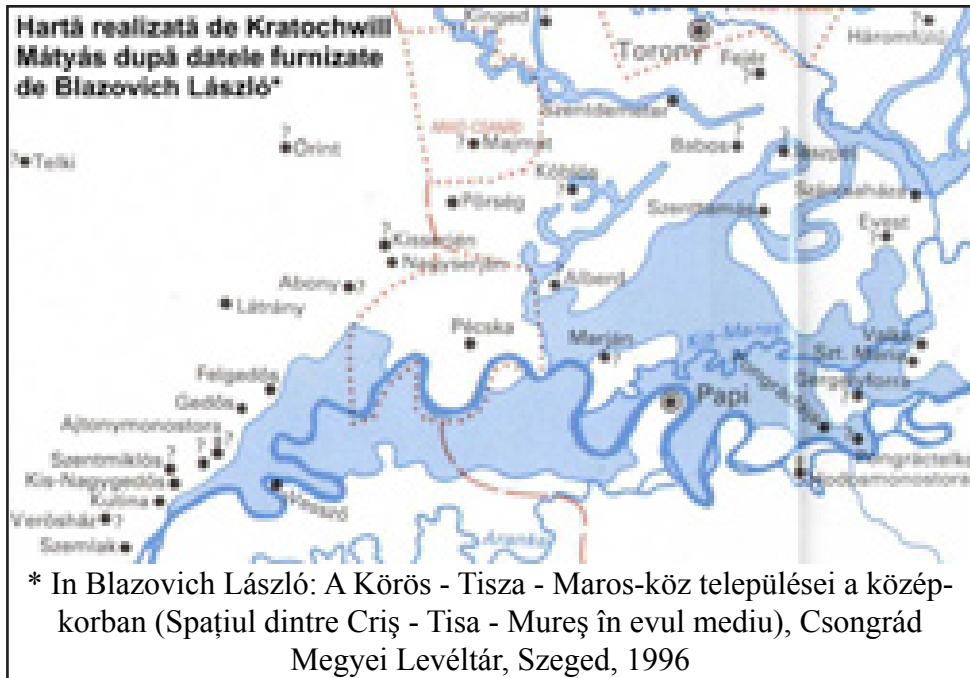
Abony, Oboyn, Aban, Abon¹- localitate atestată din 1329, între 1437 – 1466 este proprietatea lui Herczegh, iar în 1611 este distrusă de turci, fiind menționată până în 1864.

Babos este atestată documentar între 1232 – 1864, în 1617 este proprietatea lui Cserepessy.

Basaraga, Posorog, Bursorogh, Bozoragh, Basaragh este atestată din 1216 ca fiind domeniu al cetății Orodului (Aradului), în 1337 intră în posesia lui Vezekényi, în 1407 a lui Lepeș, în 1464 a lui Báthory, între 1511 – 1512 devine domeniul lui Iaksich. În 1557 are 13 familii, în 1579 are 23 de familii,

1 La date diferite, localitățile apar sub denumiri diferite.

fiind menționată documentar până în 1828.

Cuca, Czucza, Csucza este atestată din 1232, în 1732 devine domeniul **Mutina**; în 1913 încă se amintește ca fiind o pustă la Pecica.

Fulgudus, Felgedus, Gedus, Felsőgödös este o pustă situată în vestul localității, lângă pădurea cu același nume, și amintită prima dată în 1206, continuând să existe până în 1764.

Irinta, Ewrinth, Ervnt, Ironda, Irinta, începuturile ei datează din 1507, între 1552- 1561 este posesiune a Capitlului din ARAD; în 1567 are 12 familii, în 1579 are 31 de familii; nu se mai amintește în documentele din 1787.

Jáspél, Iaaspely, Pely este amintită prima dată în 1317, în 1557 are 30 de familii, în 1567 are 69 de familii, pentru ca în 1579 aici să muncească 70 de familii. Între 1552 – 1561 pusta este a familiei Abrahamtty, iar între 1642 – 1647 a lui Dobozy, în jurul anului 1722 dispare.

Okishwdws, Hudus, Kishods apare în scrierile timpului în 1247 și dispare după 1471.

Kynged, Kinget este atestată documentar din 1334 și dispare după 1663. Proprietarii pusteii sunt : în 1434 Herczegh, în 1439 Marczaly, în 1454 Iancu de Hunedoara, în 1463 Labatlan, între 1552 – 1564 Dóczy și Zelenszky. În 1567 are 20 de familii, iar în 1579 are 26 de familii.

Maryan, Moran apare în documente în 1214 și există până prin 1755. În anul 1562 are 18 familii, pentru ca în 1579 să fie înscrise spre impozitare 34 de familii.

Maymath este amintită în documentele Capitlului de la Cenad din 1421 ca fiind proprietatea acestuia. În 1567 are 41 de familii, pentru ca în 1579 să existe aici numai 16 familii; pusta dispare în 1755.

Ca proprietari îi amintim pe Segney, în 1597, și Daboczy, între 1642 – 1647.

Persek, Puersegh, Pwrsegh are o viață destul de scurtă, prima atestare fiind din 1371, apoi nu se mai amintește de pustă din 1579. Principalii proprietari au fost : Capitlul Cenadului, familia Keczer și Maksay.

Popi, Papi, Poppin este situată în estul Pecicăii, aproape de pădurea Popinului, fiind cea mai titrată dintre pustele dispărute de pe raza localității Pecica. Este atestată documentar din 1219 ca domeniu al Ordinului Ioaniților, este punct de vămuire a sării, în 1434 este domeniu regal și împreună cu împrejurimile valora 1200 de monede din aur, pentru ca în 1454 să fie dăruit lui Iancu de Hunedoara. Interesant este faptul că în 1452, după 18 ani, valoarea ei, conform documentelor timpului, s-a redus la 600 de monede din aur (Arany).

În anul 1567 are 24 de familii, iar în 1579 numai 13 familii, în 1564 este proprietatea lui Földváry, în 1642 a lui Segney, în 1647 a lui Doboczy.

În anul 1864 apare încă sub denumirea de *Pusta Poppin*, însă va dispărea ca entitate.

Sionda, Zyhund, Anazehund, Sziond este atestată documentar din 1230 ca fiind proprietatea castrului Orodului până în 1232, între 1437-1446 este domeniul Herczegh, din 1454 este donată lui Iancu de Hunedoara, în 1458 a lui Varsanyi, în 1463 a lui Csiray, pentru ca între 1556 – 1564 să fie a episcopului de Cenad.

În 1557 muncesc aici 5 familii, în 1567 – 6 familii, în 1579 - 36 de familii, în 1800 sunt 24 de familii, în 1828, spre sfârșitul existenței acesteia, mai sunt 2 familii de jeleri, după care se depopulează și dispare.

Pe lângă aceste puste există în hotarul orașului, localități care au rezistat vicisitudinilor vremii și dăinuie și astăzi, aparținând administrativ orașului nostru. În cele ce urmează vom descrie evoluția acestor localități.

Turnu, Torna, Baktornya, Torony este atestat documentar din anul 1332, în 1453 este donat lui Iancu de Hunedoara, între 1558 – 1565 este domeniul lui Baky și Meregh.

În 1567 există 5 familii, în 1579 sunt 23 de familii, în 1771 trăiesc aici 111 familii, iar în 1787 sunt 1574 locuitori.

Școala românească se înființează în 1794, pentru ca în anul școlar 1823/1824 să învețe aici 20 de elevi.

Sederhat, Szederhát apare destul de târziu, în 1732 este amintit ca

domeniul Mutina; în 1910 are 319 locuitori.

Bodrog, Bodrogu-Vechi, Óbodrog, Bodruch, Hodoș-Bodrog este localitatea cu cea mai veche atestare documentară dintre localitățile existente pe teritoriul administrativ al orașului Pecica.

Apare în 1233 într-un document al regelui Andrei, care-i acordă localității un privilegiu pentru 100 bucăți de piatră, sare sosită pe Mureș, semn că la acea vreme Bodrogu a fost și loc de vamă pentru comerțul de sare.

Principalii proprietari ai localității au fost: în 1337 – Telegdy, între 1464–1489 – Czecey, în 1472 – Szeri Posa, în 1489 – Iaksics, între 1559 – 1569 Besseney.

Dinamica demografică este următoarea : în 1717 – 5 case, în 1786 – 23 de familii, în 1851 – 215 locuitori ; în anul școlar 1823-1824 sunt înscriși 24 de elevi la școală.

Numeroasele sate (*puste*) aflate în hotarul localității erau practic niște centre de producție care cuprindeau case de locuit, clădiri administrative, grajduri, șoproane, depozite de cereale.

Aceste puste aparțineau în evul mediu unor moșieri, care au dobândit aceste domenii fie ca donații din partea coroanei pentru participarea lor la războaiele vremii, fie că au răscumpărat dreptul de a stăpâni aceste locuri.

Iobagii care au trăit pe respectivele puste erau legați de stăpânii lor, ei aveau de executat acestora lucrări fără plată și li se pretindea zeciuiala din produsele lor. Pe lângă aceste obligații impuse, moșierii locului făceau și alte multe abuzuri, luând terenurile lucrate de iobagi și dându-le în loc alte terenuri, care trebuiau destelenite, jefuiau pe țăranii care-și duceau produsele la târg. O astfel de purtare abuzivă a avut moșierul Ravazdy, în ajunul răscoalei lui Gheorghe Doja, aceasta fiind un motiv în plus pentru ca iobagii locului să i se alăture lui Doja.

Documentele vremii amintesc multe litigii între moșierii din zonă pentru că unii luau de la ceilalți iobagii cu animale cu tot; de asemenea sunt amintite pedepsele pentru iobagii care au cutezat să părăsească moșia nobilului.

Iobagii erau de mai multe categorii, în funcție de averea lor, astfel au fost: *hospes* – gazdele cu casă, pământ și vitele proprii cu care își lucrau pământul; *privilegiata rustica (incola)* – aveau case, dar nu aveau pământ; *inquilini (jeleri)* – nu aveau nici pământ, nici casă, locuiau la stăpânii la care munceau.

Viața țăranului de pe aceste meleaguri în evul mediu a fost destul de zbuciumată, pe lângă vicisitudinile create de relația moșier–iobag, au venit și alte năpaste cum ar fi epidemii, intemperii (secete, grindine, înghețuri,

inundații) și războaie. Un regres puternic se instaurează în perioada ocupației turcești; începând cu anul 1552 timp de 137 de ani, Pecica este încadrată cu alte 59 de sate în Nahia Orodului.

Munca pământului în evul mediu a fost o îndeletnicire greoaie, în secolul al XIII-lea unui plug îi reveneau între 50 – 75 de ha, în condițiile în care în zilele noastre încărcătura pe un tractor este de aproximativ 50 de ha.

Seceratul se făcea cu secera sau cu coasa, grâul se lega în snopi, din 27 de snopi se forma o cruce, treieratul se făcea fie cu mâna, fie cu ajutorul cailor.

După seceriș miriștea se lăsa pentru păscut, pe urmă se făceau ogoarele de toamnă; însămânțările de toamnă reprezentau cam un sfert din cele de primăvară. Preponderent se cultiva grâu, secară, orz, iar din 1430 începe să fie cultivată și cânepa.

O îndeletnicire importantă a fost recoltatul stufului, o plantă foarte de preț pentru acea vreme, având în vedere multiplele întrebuințări ce i se dădeau: pentru acoperișul caselor și grajdurilor, la pereții din pământ bătut; de asemenea, cei săraci foloseau stuful pentru încălzitul caselor.

Existența pășunilor întinse, iarba grasă, precum și apropierea Mureșului, au făcut ca ocupația de creștere a animalelor să fie foarte răspândită.

Până în anul 1895, la vite se creștea numai rasa albă de pustă cu coarne lungi. După aceasta taurii sunt schimbați cu taurii Simenthal; prin încrucișare s-a obținut o rasă care are carne mai gustoasă și dă mai mult lapte.

După pacea de la Karlowitz din 1699, prin care teritoriile de la nord de Mureș au fost eliberate de dominația turcă, dar mai ales după tratatul de la Passarowitz din 1718, când și Banatul este eliberat de aceeași dominație, toată zona cunoaște un avânt economic și civilizator însemnat.

Importanța potențialului și așezarea strategică a localității (din 1702 este centru grăniceresc, cu 215 soldați) face ca Pecica, începând cu anul 1702, să fie reședința administratorului domeniului regal pentru tot județul Arad, stare de fapt ce ține până în 1882.

Începând cu anul 1753, în Pecica Maghiară au fost aduși din județul Heves (Ungaria) familii de maghiari, iobagilor maghiari li se repartizează, în 1755, pustele: Szent Miklós, Obany, Lodrany, Czucza, Haticza și Sionda, iar iobagilor români, pustele : Majnat, Babos, Popin, Marjan și Katrenyicza.

La mijlocul secolului al XVIII-lea puțin teren arabil a fost folosit, mult teren a rămas pârloagă sau pentru pășune și fânețe. Pentru a asigura securitatea alimentară a județului, Iosif al II-lea introducea obligativitatea cultivării unor anumite suprafețe de grâu. Pentru prima dată găsim în documente metoda de tratare a seminței de grâu, care consta în amestecarea acestuia cu praf de var nestins și stropit cu puțină apă.

Printre culturi, deocamdată, ponderea porumbul nu este mare. În această perioadă apare cartoful, o plantă care dăinuie cu timpul, o plantă de bază în alimentația locuitorilor zonei. Din 1773 la Turnu se cultivă deja tutunul.

În 1776 statul pune la dispoziția pecicanilor un armăsar de rasă pură (*Nonius*) pentru montă, de la renumita Stație de montă de la Mezöhegyes, asta pentru a îmbunătăți calitatea cailor de tracțiune (era interzis datul la montă a iepelor mici de statură).

Caii crescuți de pecicani au fost folosiți la lucrul pământului, cărăușii, dar au fost vânduți și la armată pe bani buni.

În anul 1766 are loc separarea administrativ-teritorială a localității, formându-se Pecica Maghiară, în vest, și Pecica Română, în est. În anul 1771 are loc introducerea *urbariului*, adică registrul oficial în care erau înregistrate proprietățile funciare. Conform urbariului, o *sesie* iobăgească era stabilită la: 30 ari grădina, 8 hectare teren arabil și 3 hectare fâneață. Începând cu introducerea urbariului și stabilirea mărimii sesiei iobăgești se plătește un impozit unic pentru trezoreria coroanei.

Astfel, pentru o sesie, iobagul avea obligația să plătească 1 forint pe fum de casă, să presteze 52 de zile de robotă cu animalele de tracțiune și 104 zile de robotă cu brațele, să predea a noua parte și a zecea parte (pentru biserică) din toate produsele (mai puțin cele produse în grădină și din cultura a doua), iar de pe 30 de sesii avea obligația predării unui vițel (sau echivalentul acestuia).

Conform conscripției din 1752, cei mai înstăriți iobagi Hospes, cu pământ și casă, erau următorii:

Iobagi	Boi	Vaci de lacte	Juninci	Cai	Ovine, Caprine și porcine	Iugăre de : Grâu	Orz	Ovăz
Vârtaciu Martin	4	6	2	1	45	8	4	–
Zorici Iancu	4	3	–	2	20	3	2	–
Vladul	4	4	1	4	17	4	2	1
Gherdan Ioan	4	9	–	3	64	7	3	–
Guiș Simeon	6	4	–	3	102	8	4	–
Tornai Sava	6	7	–	4	26	7	5	–
Flentea Teodor	6	3	–	2	32	10	6	1
Ignatov Sima	4	8	3	2	63	14	8	4
Ponta Ioan	4	3	–	2	25	5	3	–
Radomiu Maria	6	6	–	–	–	5	3	1
Kiss Ádám	–	2	–	5	1	4	2	1

Tot cu ocazia acestei conscripții, se arată că în Pecica existau 165 de

coșnițe (stupi), cel mai reprezentativ albinar fiind Saul Popeț, cu 30 de coșnițe. Proprietarii de cazane de fiert țuică erau Martin Baldul și Teodor Palincaș.

Cu această ocazie sunt amintiți cei 38 de meșteșugari care activează pe raza localității. Dezvoltarea puternică a localității o putem vedea din faptul că în județul Arad sunt amintiți doar 132 de meșteșugari, după cum urmează : în Sebiș - 18, în Pecica - 38, în Radna - 16, în Ineu - 7, în Ghioroc - 6, în Buteni - 6 ș.a.m.d.

Meșterii cojocari din Pecica, în anul 1752, au fost: Szócs Gyurka care plătea 10 florini impozite, Szócs Sivan plătea tot 10 florini, iar Iankó Sigorin plătea 12 florini.

Din punct de vedere al căilor de comunicații, în afară de râul Mureș, pe care în continuare se realizează transportul sării, al lemnului, al fânului, crește importanța drumului Arad – Pecica – Szeged. Începând din 1702, acesta a fost declarat drum oficial al poștei. În 1752 s-a terminat cu trasarea și amenajarea acestui drum cu podurile aferente. Drumul trecând prin localitate, a înlesnit schimburile de mărfuri cu zonele învecinate.

Înainte de descoperirea mașinilor cu aburi, morile erau acționate de forța vântului și a apei. Pe dealul viilor, acum 250 de ani, existau mai multe mori de vânt. Datorită dependenței morilor de frecvența și intensitatea vântului, oamenii au renunțat la ele.

O forță motrică mult mai accesibilă pentru morarii din Pecica a fost forța

Moară pe
Mureș

apei Mureșului. Pe acest râu, în secolul al XVIII-lea, au existat opt mori, din care patru erau pe Mureșul Bătrân, iar alte patru, pe partea stângă a Mureșului actual. Morile au fost făcute pe partea stângă, deoarece în dreapta râului era cărarea pe care se tractau ambarcațiunile în sus pe Mureș, tractarea acestora făcându-se fie cu oameni, fie cu forță animală.

Comerțul, la începutul secolului al XVIII-lea, era practicat mai mult de comercianții sârbi, după plecarea masivă a lor în Ucraina, locul lor este luat de comercianți greci (macedo-români). Comerțul practicat de aceștia a fost contestat de cei autohtoni, deoarece ei nu plăteau niciun impozit; banii rezultați în urma negoțului erau scoși din țară și duși în locurile lor de baștină, unde se aflau și familiile lor. Din acest motiv, Comitatul Aradului dă o hotărâre la 11 august 1745, prin care dă drept de a practica comerțul în zonă acelor greci care promit că își aduc familiile și se stabilesc aici. Un astfel de jurământ este amintit ca fiind dat de trei comercianți din Pecica, pe numele lor: Iancu Toader, Iancu Milan și Iancu Tanacsko. Din 1759 sunt amintite târgurile de țară de la Pecica și Rovine, separat fiecare, patru la număr, aprobate de Maria Tereza.

Pondere mare în comerțul acelor vremuri au avut fânul și buștenii sosiți pe Mureș și cerealele, făina și animalele produse în Pecica și zona adiacentă.

Începând cu anul 1781 se manifestă din ce în ce mai mult acțiunea anuală de răscumpărare bănească a serviciilor iobăgești (robotă, alte obligații), prin încheierea unor contracte cu administrația camerală.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, în conscripții se înregistrează 515 case la Pecica Maghiară și 638 case în Pecica Română. Este perioada în care unele din satele (pustele) aflate pe teritoriul administrativ al localității se depopulează, în favoarea celor două centre urbane mari. Oamenii din aceste puste se mută în Pecica Română și Pecica Maghiară, ei găsind aici condiții mai bune de trai prin existența instituției statului și a bisericii (școală, primărie, poștă, cimitire, magazine).

Dacă în 1771 suprafața ce-i revenea unei familii de agricultor era de aproximativ 20 holde arabil și 11 holde fâneată, datorită deștelenirilor masive de la începutul secolului al XIX-lea, aceste suprafețe erau de aproximativ 31 holde arabil pe familie și 14 holde fâneată pe familie.

Dezvoltarea puternică a agriculturii din această perioadă trebuia susținută de activitatea meseriașilor care produceau uneltele producției agricole. Nu întâmplător este faptul că prima breaslă, ce se formează în 1816, este Breasla rotarilor și a fierarilor, pentru ca mai târziu ea să se completeze cu cea a cizmarilor. În 1839 alte nouă ramuri meșteșugărești au format o breaslă mixtă, morarii nu se regăseau în aceste bresle, ei aparținând de Breasla morarilor din Arad.

În anul 1839 se începe un amplu program de regularizare a râului Mureș, tăindu-se 16 bucle. În urma acestei lucrări de anvergură, în aval de Pecica puteau circula vapoare de 1000 de tone. Primul vapor acționat cu ajutorul forței aburului urcă în dreptul localității la 16 noiembrie 1851.

Transportul fluvial pe Mureș cu ajutorul vapoarelor cu abur are însă viață

scurtă datorită apariției și dezvoltării foarte rapide a rețelei de cale ferată de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Un moment important pentru civilizarea și corectitudinea comerțului este anul 1861, când la Pecica Maghiară se înființează Oficiul de metrologie pentru butoaie, iar imediat, în 1876, se introduce sistemul de măsură oficială: metrul și litrul. Toate vasele și butoaiele trebuiau litrate, butoaiele nelitrate puteau fi confiscate, la care se mai adăuga și amenda.

O îndeletnicire nouă, promovată de stat, care apare este *sericicultura* (creșterea viermilor de mătase), cu o campanie intensă de popularizare a

Centrul localității cu fostul horn al gaterului de pe Platz și biserica izraelită.

acestui meșteșug, la mijlocul secolului al XIX-lea.

Mulți oameni săraci s-au ocupat cu creșterea viermilor de mătase, mai ales că aceasta se făcea la începutul verii între semănat și secerat („între pite”), când grâul vechi s-a terminat și cel nou nu s-a copt, oamenii completându-și, astfel, veniturile. După 1914

creșterea viermilor de mătase își pierde din importanță.

Apariția mașinii cu abur revoluționează și activitatea de morărit. În

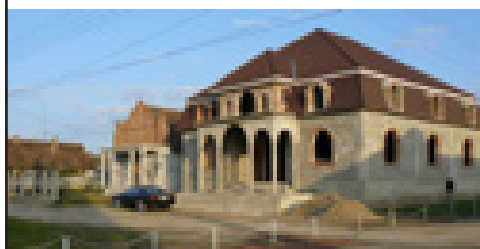
Fosta moară a lui Elias Solomon, demolată în 2007

anul 1868, englezul Shear Fridrich pune în funcțiune prima moară acționată cu cazan cu abur. Moara a fost amplasată între Mureșul Mort și *dolmă* (digul de protecție împotriva inundațiilor), lângă moară a fost montat și un joagăr cu

două gater, acționat de același motor cu aburi.

Gaterul prelucra zi și noapte materialul lemnos sosit pe Mureș, grinzile, scândurile și leăturile, pe urmă luau iarăși drumul Mureșului, în josul lui, marfa ajungând pe Tisa și Dunăre în orașele mari aflate de-a lungul acestor râuri.

A doua moară acționată de forța aburului este a lui Elias Solomon,

Moara și familia Scherer...

și

situația în 2007

construită aproape de *Muștră*. Era o moară modernă, în loc de pietre avea valțuri și făcea o făină de calitate mai bună².

A treia moară este a germanului Scherer situată pe drumul Nădlacului.³

Tot pe acest drum este construită și cea mai mare moară numită „Gizella”⁴, care măcina mai mult pentru export. După 1918 este construită o altă moară aproape de gară, moara lui Ioan Aconi⁵.

Un loc important în peisajul economic al localității au avut presele de ulei (*oloinițele*). *Ludaia* (dovleacul) era cultivată ca și cultură ascunsă în întinsele lanuri de porumb. Acest produs era folosit în hrana animalelor, nu înainte de a scoate semințele, care erau uscate și pe urmă presate. Uleiul de ludaie a fost deliciul celor săraci dar și al celor înstăriți; șrotul rezultat se dădea la animale.

2 **Moara a fost înregistrată în cartea funciară, în 1900, în proprietatea lui Elias Salamon, Kiss János, Scherer Konrád și Marosi Mária.** La data exproprierii din 1960 a fost proprietatea tabulară a lui Elias Adolf. Din 1973 imobilul a fost administrat de IJIL Mureșul Arad, în clădirile lui funcționând fabrica de mobilă de pe șoseaua Nădlacului (IRIL). Neîntorcându-se la solicitată retrocedarea administratorul falimentat a vândut-o și a urmat demolarea.

3 **Conform cărții funciare, moara cu aburi Scherer, în 1907 a fost proprietatea lui Scherer Konrád.** Ea a fost expropriată de stat în 1947, la propunerea comisiei de reformă agrară a comunei Pecica. Locul morii este ocupat în prezent de biserica Lalo și de o casă în construcție, aflată lângă brutăria „SAM” SRL.

4 **Moara cu aburi Gizella figurează în cartea funciară din 1922 și până în zilele noastre ca „Moara Gizella societate anonimă din Pecica”.** Instalațiile morii au fost demontate și duse de armata sovietică.

5 **Apare în cartea funciară doar în 1947.** În 1960 proprietarul a fost depozat de către stat. Acesta, în anul 1987, a transmis dreptul de administrare Intreprinderii Județene de Morărit. În baza Legii 10/2001, moara a reintrat în posesia familiei care o deținea înainte de depozitare. Este unica moară pecicană care și-a păstrat activitatea fără întrerupere.

Cu certitudine, cea mai mare bogăție a localității a constituit-o dintotdeauna

câmpia întinsă de deasupra Dealului Viilor. Aici se producea un grâu cu calități de panificație deosebite. O parte din renumita *făină de foc*, măcinată în morile mai sus amintite, lua calea exportului, din cealaltă parte se făcea binecunoscuta și apreciată *Pită de Pecica*.

Márki Sándor, în lucrarea sa *Istoria comitatului Arad*, remarcă existența pâinii de Pecica pe piața Aradului încă din 1790.

Familii de pitari care se ocupau cu coacerea pâinii aveau cuptoare foarte bine clădite. Ele erau realizate de familiile de țigani cuptorari din localitate, muncă pentru care ei erau bine plătiți. Munca pitarilor a fost o muncă grea, plină de sacrificii, toată noaptea se frământa aluatul, se lăsa la dospit, se încălzeau cuptoarele, se cocea pita, iar dimineața devreme porneau căruțele cu pită către Arad; alte căruțe plecau la prânz din Pecica pentru ca să ajungă după-masa la Arad.

Drumul Pecica – Arad era un adevărat furnicar, căruțele pitarilor le găseau la orice oră din zi și din noapte, indiferent de vreme, într-un nesfârșit dutevino.

În secolul al XIX-lea, peisajul cotidian cuprindea, în afară de agricultorii înstăriți, comercianți și meseriași, și o categorie de locuitori care nu aveau pământ. Aceștia lucrau ca dijmași, luau *cucuruzul* (porumbul) în parte (3 părți ale proprietarului, o parte a iobagului). Pentru treimea lui, iobagul avea de făcut două sape, să culeagă cucuruzul și să taie tuleii. La grâu primea a zecea parte din recoltă, pentru asta grâul trebuia secerat, adunat și pus în cruci; crucile cuvenite secerătorilor erau clădite separat de ale gazdei și se călcau cu caii aceștia.

Treieratul secerii nu se făcea prin călcatul cu caii, ci se bătea cu „îmblăcii”, asta pentru a nu zdrobi paiele de secară, un produs foarte valoros la acoperirea caselor.

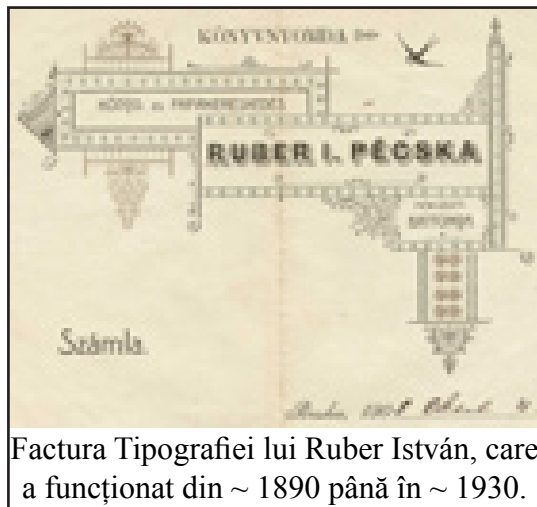
Un alt mod de trai al celor fără pământ a fost scosul de butuci de pe teritoriul ocolului silvic. Oamenii luau câte o suprafață de pământ cu butuci, scoteau butucii (pe care îi duceau acasă pentru foc), terenul era curat pe urmă, era semănat cu semințe de arbori, iar suprafața dintre rânduri era folosită timp de 3 – 4 ani de aceștia, până când puișii plantați nu erau deranjați.

Țăranii săraci care se pricepeau la cultivarea *lebeniței* (pepenele verde)

închiriau o suprafață de teren, mai mult în vatra satului, cultivau lebenițe și apoi le vindeau pe piață.

Cei mai norocoși din rândul celor fără pământ au fost angajați la comună și stat, cum ar fi: *bicarii* (îngrijitorii taurilor satului), drumarii, paznicii de noapte, paznicii de câmp, *lămpășerii*, *dubașii*, pădurarii, polițaii, etc.

Un eveniment foarte important în viața localității este inaugurarea în 1883 a

Factura Tipografiei lui Ruber István, care a funcționat din ~ 1890 până în ~ 1930.

liniei de cale ferată Arad – Bătania, obținându-se, astfel, utilizări noi privind potențialul locului. Cu ajutorul căii ferate, cerealele produse aici și animalele crescute în zonă ajung mult mai ușor pe marile piețe ale Europei. Legat de calea ferat, în documentele vremii (1890) găsim faptul că evreul Frenkl face comerț cu păsări crescute și tăiate în Pecica, trimițând zilnic câte un vagon de păsări tăiate la Budapesta în coșuri de nuiele de 5 kg.

Cumpăna dintre cele două

secole, XIX – XX, găsește în Pecica Română 7742 locuitori, în 1308 case, iar în Pecica Maghiară 8330 locuitori, în 1531 case. Începând din anul 1895, înregistrările stării civile nu le mai făceau preoții fiecărei confesii în parte, ci le făceau funcționarii de la comune, din cadrul oficiilor de stare civilă.

În anul 1904 statul înființează o școală de agronomie; toți copiii între 13 și 15 ani frecventează cursurile acestei școli. Școala a primit 37 iugăre pământ arabil în *Hăilaș*, aici zidindu-se și o gospodărie model, cu locuințe pentru personal, cancelarie, magazii, grajduri, cotețe, șoproane, ș.a.m.d.

Până la sfârșitul secolului al XX-lea se cristalizează harta *sălașelor* în cele două localități. Aceste sălașe erau împrăștiate în tot hotarul, de ele aparținea o anumită suprafață de pământ. *Sălașele* erau case de locuit, cu tot inventarul agricol: grajduri, hambare, animale, unelte de lucrat pământul. La sălașe stăteau de obicei tinerii apti de muncă, iar în sat la „case” stăteau bătrânii, aproape de biserică, piață, primărie, și copiii, aproape de școli. Vara, când venea vacanța, copiii erau duși la sălașe pentru a ajuta la lucrările ușoare din gospodărie și a se familiariza cu viața de agricultor.

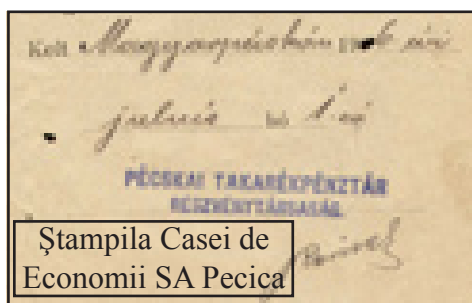
Înainte de primul război mondial nu mai exista teren nelucrat în hotar, terenul era foarte valoros, avea cel mai mare preț din județul Arad. Pentru comparație arătăm prețurile terenurilor în coroane, în 1913, în câteva localități

importante din județ:

Localitatea	Arabil (până la 5 iugăre)	Vii (Coroane)
Pecica	1600 - 2500	5000 – 6000
Orașul Arad	1600 - 2000	4500 – 6000
Ineu	1000 - 1800	2000 – 6000
Sebiș	800 - 1000	2800 – 3100
Chișineu Criș	800 - 2000	1600 – 4400
Timișoara	900	2500
Șiria	800 - 1600	2500 - 7000

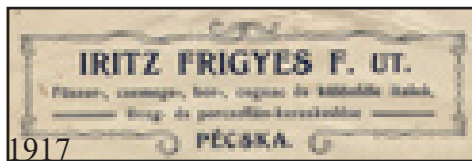
Anuarul Asociației Economice Arad 1913, pagina 11.

Conform aceluiași anuar, plata zilelor de muncă pentru bărbați, pentru

anul 1913, arată că pecicanii au fost cei mai bine plătiți din tot județul, cu 3,5 coroane pe zi, față de 2 – 2,5 coroane, în alte localități.

Înaintea primului război mondial apar puternice semne ale urbanizării localității: pietruirea străzii ce leagă centrul de gară, în 1902, introducerea curentului electric în 1904; în prima fază fiind iluminată doar strada principală. În 1911 se mai forează încă două fântâni arteziene, cele din Pecica Maghiară, în

1915 Dumitru Cenădăn pune în funcțiune primul Cinematograf.

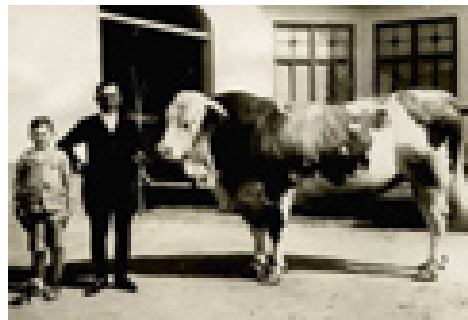
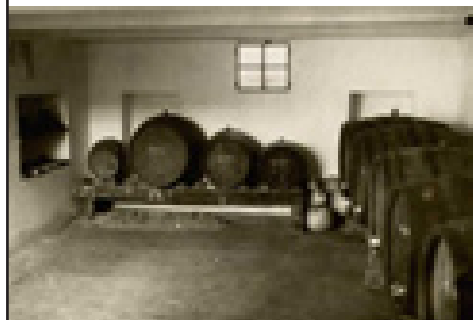
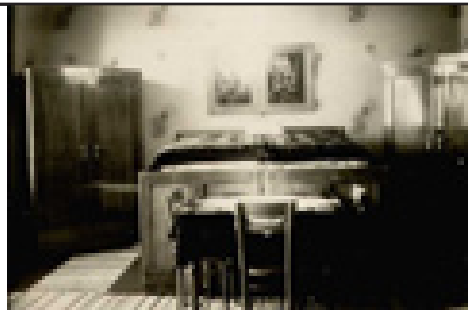
Un fenomen important în această perioadă este masiva emigrare a oamenilor mai puțin înstăriți în America, în speranța unei îmbogățiri rapide, mulți dintre ei s-au reîntors mai săraci ca și înainte de plecare.

Primul război mondial, în afară de soldații căzuți pe câmpurile de luptă din toată Europa (destul de mulți la număr) nu influențează foarte mult viața localității, Pecica nefiind locul unor confruntări armate și nu a fost pe traseul mișcărilor de trupe din timpul războiului.

Perioada interbelică este o perioadă de înflorire generală pentru economia localității, proprietatea privată este garantată, relațiile de proprietate asupra pământului sunt foarte bine stabilite, este perioada de maximă înflorire a agriculturii bazată pe sălașe.

Șeptelul de animale a crescut simțitor. Dărilor de seamă privind campaniile agricole din 1935 arată următoarea statistică a animalelor :

	cai	vaci	porci	oi și capre	stupi
Pecica	1610	1130	2478	792	167
Rovine	1352	1481	4996	437	169
Total	2962	2611	7574	1229	336

Casa gospodarului Brezán József, cu 70 de hectare, din Pecica Maghiară, fiul și nepotul cu mândria gospodăriei în 1934.

Se menționează că școala agricolă deține 55 iugăre de pământ, 5 oi, 3 vaci și 6 porci.

În cele două comune, în 1935, se consumă 5 455 tone de pâine, în afară de ceea ce se vinde în altă parte; pentru această cantitate de pâine sunt necesare 561 vagoane de grâu.

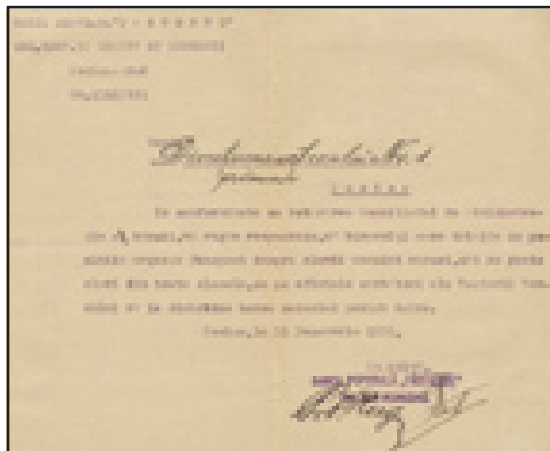
Producțiile medii la culturile de păioase raportate pentru vara anului 1935 au fost după cum urmează: ovăz - 1600 kg/ha, grâu de toamnă - 1200 kg/ha, orz de toamnă - 2000 kg/ha, secară de toamnă - 600 kg/ha. Se observă că producțiile sunt destul de mici, însă cei care au aplicat tehnologii cât de cât mai avansate (asolamente bine aplicate, tratarea seminței, aplicarea îngrășămintelor naturale) au obținut producții mai mari decât media. Este cazul lui Simion Aconi din Pecica, numărul 1258, care obține 2 300 kg grâu la hectar, cu greutatea hectolitrică de 65 și corpuri străine 20 %.

Procentul de corpuri străine fiind mare, era nevoie, înainte de semănat, să se selecteze semințele. Pentru aceasta, în Pecica a existat un selector Krafft,

proprietatea Băncii Populare „Păstorul”, cu o capacitate de 1 000 kg/oră; în Rovine, Mihai Csepella avea un selector acționat cu „putere motrică”.

Raportul de proprietate asupra terenului în 1938 în Rovine era după cum urmează :

					proprietari	hectare
între	0	–	10	ha	973	cu 5257
între	10	–	100	ha	247	cu 743
mai mari de			100	ha*	2	cu 820
Total 6820 ha.						

* - cei doi proprietari sunt Comuna Rovine și Statul Român.

Dintre cei mai mari proprietari de teren din Rovine amintim pe: Mihai Kómíves, la nr. 78, cu 74 de ha, Ioan Donáth, la nr. 941, cu 75 de ha, Andrei Kovács, la nr. 1356, cu 73 de ha, Andrei Borsos, la nr. 201, cu 51 de ha, Iosif Brezán, la nr. 1068, cu 59 de ha, Pál Gaál, la nr. 1081, cu 60 de ha, Ioan Lelik, la nr. 1400,

cu 77 de ha, Matei Lábas, la nr. 189, cu 64 de ha, Pavel Hajas, la nr. 236, cu 53 de ha, Ioan Meșter, la nr. 1890, cu 59 de ha, Andrei Kelemen, la nr. 1139, cu 61 de ha, Pavel Oroszlán, la nr. 228, cu 57 de ha.

În adresa nr. 2913, din 15.10.1935, către Primpretorul Aradului, se dă lista nominală cu proprietarii de teren din Pecica care au mai mult de 50 de ha. Ei sunt: Gheorghe Ponta, cu 86 de ha, Ștefan Șiclovan, cu 50 de ha, István Bartok,

Gospodari maghiari în curtea Asociației „KÖR”

cu 76 de ha, Ludovic Forga, cu 69 de ha, frații Scherer, cu 61 de ha, Emanuil Puta, cu 53 de ha, Traian Novac, cu 56 de ha, Livia Tămășdan, cu 54 de ha.

Dezvoltarea susținută a producției agricole nu se putea realiza fără o bază materială adecvată; pe lângă uneltele tradiționale folosite în zonă, apar din ce în ce mai

mult mijloacele mecanizate: locomobile, tractoare, batoze, camioane.

În Rovine, proprietarii de tractoare au fost: Iosif Brezán, la nr. 1068, și Matei Kocsik la nr. 1134, iar cele de batoză au fost : Iosif Brezán, Matei Kocsik, Mihai Kun la nr. 1219, Ștefan Laza, la nr. 1376, Ștefan Laza ,la nr. 1082, Ștefan Tóth, la nr. 511, Ioan Șipoș ,la nr. 1146, Ioan Lelik ,la nr. 1400, Pavel Boldizsár la nr. 724, Mihai Kocsik, la nr. 879, Lajos Tóth ,la nr. 599, Iosif Balog ,la nr. 1041, Iosif Rohács, la nr. 693.

În Pecica, în 1938, sunt cinci proprietari de tractoare, majoritatea Fordson de 18 CP: Văd. Filip Chevereșan, Gheorghe Juncan, Axentie Novac, Gheorghe Novac, Condrat Scherer.

Cuci 1499
 Koci: 1111
 ce: 919
 Guci: 3773
 Guci: 13165
 Guci: 147
 Rete: 132
 curcasi 13
 albine 163 fani.
 Cuci: 1073
 Locuitori 9910. m. f. d. e.
 faușile 3305.

Total: 13.660 hp
 D. m. d. g. m. d. e. 207 hp
 D. m. d. e. 207 hp
 ce: 1094 hp
 P. m. d. e. 700 hp
 P. m. d. e. 2000 hp
 T. m. d. e. 1000 hp
 Total: 21.300 hp
 D. m. d. e. 1000 hp

Datele Pecicăi Române în 1938,
notate de un învățător al vremii.

Proprietarii de batoze din Pecica și caracteristicile acestora, din 1938, sunt date în următorul tabel:

Nume, Prenume	Forță motrică	Putere CP	Număr servanți	Lățime tobă (mm)	An fabricație	Capacitate zilnică
Văd. Kocsik Emeric	Locomobil	6	20	1650	1908	10.000
Ocsko Ludovic	Locomobil	8	20	1375	1929	10.000
Izghirean Emanoil	Locomobil	8	21	1375	1913	7.000
Văd. Maxa Alexa	Locomobil	6	21	1225	1929	8.000
Moldovan Aron	Locomobil	6	20	1225	1925	7.000
Șiclovan Gheorghe	Locomobil	8	21	1520	1911	8.000
Ponta Efrem	Locomobil	8	21	1375	1908	10.000

Nume, Prenume	Forță motrică	Putere CP	Număr servanți	Lățime tobă (mm)	An fabricație	Capaci- tate zilnică
Mara Maxa	Locomobil	6	21	1375	1912	7.000
Cenădan Nicolae	Locomobil	6	20	1375	1909	7.000
Cenădan Dimitrie	Locomobil	4	20	1070	1938	13.000
Laza Ioan	Locomobil	8	21	1375	1927	8.000
Scherer Adalbert	Locomobil	6	20	1225	1906	7.000
Scherer Petru	Locomobil	8	20	1375	1912	7.000
Sătmărean Ioan	Locomobil	8	20	1375	1910	10.000
Secheli Ștefan	Locomobil	8	21	1375	1911	9.000
Zabos Iosif	Locomobil	8	19	1375	1899	9.000
Teretean Vasile	Locomobil	8	21	1650	1912	14.000
Igrășan Dimitrie	Locomobil	8	21	1225	1885	8.000
Juncan Gheorghe	Tractor	16	20	1225	1914	13.000
Moholea Miloș	Locomobil	6	15	1070	1910	12.000
Iosa Petru	Locomobil	8	20	1050	1911	12.000
Cintean Trifan	Tractor	24	16	1225	1907	10.000
Barbu Constantin	Locomobil	6	21	1225	1912	15.000
Șiclovan Emanoil din Bodrog	Tractor	24	21	1350	1923	10.000

Majoritatea locomobilelor sunt Hoffer, Nicholson, iar tractoarele sunt Hoffer, Clayton și McCormick. Aici găsim și prețul (*uiumul*) perceput la treierat, acesta fiind de 4 kg. la 100 de kg, adică 4 %.

Un rol important în întreținerea și repararea uneltelor și utilajelor l-au avut micile ateliere dotate cu forjă, strung și mașini de găurit. Proprietarii acestor ateliere în Pecica au fost: Ștefan Sechelli, la nr. 760, Firma Pasarex, la nr. 2186, Moara fraților Scherrer, la nr. 1700, Adolf Ellias, la nr. 1020, Francisc Csicsak, la nr. 8, Emanoil Izghireanu, la nr. 528, Gheorghe Ekkel, la nr. 355. În Rovine proprietari de astfel de ateliere sunt: Ștefan Tóth, la nr. 115, Ludovic Márton, la nr. 190, Iosif Rohács, la nr. 963, Pavel Varga, la nr. 907, Martin Katona, la nr. 787, Ludovic Tóth, la nr. 399, Alexandru Kovács, la nr. 466, Iuliu Márton, la nr. 1038, Moara Ghizella, la nr. 1074.

Cantitatea mare de cereale produse trebuia transportată și depozitată; pentru asta au existat la Rovine :

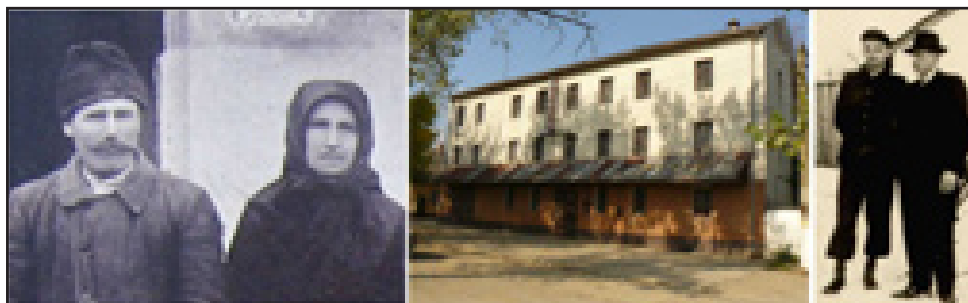
- 2 164 șuri și șoproane,
- 1 070 magazii, cu o capacitate totală de depozitare de 3 250 de vagoane,

- 114 pivnițe, cu o capacitate de 250 de vagoane,
- 652 perechi de cai de tracțiune,
- 793 de căruțe,
- 8 camioane.

În Pecica Română depozite mari de cereale au avut: Carol Strasser, Gheorghe Indreica și Andrei Ellias. Un semn al creșterii nivelului de trai este apariția autoturismelor, motocicletelor și bicicletelor. O descriere interesantă a două mori de pe raza localității o găsim într-un document din anul 1935.

Nr. crt.	Numele morii	Putere CP și combustibil folosit	Nr. valțuri	Natura morii	Cantitatea anuală de uium	Cantitatea de făină comercializată
1.	Tóth și Bacsilla ⁶ (azi Kissmalom)	60 lemne cărbune	3	moară țărănească măcinând numai pentru săteni	3 – 3,5 vagoane	
2.	„Prima moară cu aburi” S. A. Rovine (Gizella)	300 lemne cărbune	11	moară mixtă țărănească și pentru comerț	3,15 vagoane pentru măciniș la țărani	394 vagoane*
			3	moară țărănească	3,5 vagoane	

*Capacitatea totală de lucru a morii cu 11 valțuri este de 540 de vagoane, pentru comerț, și 26 de vagoane, pentru săteni.

Primii proprietari ai morii Kiss, moara în 2007 în forma realizată de ultimul proprietar privat, Tóth Lajos în stânga lui Scherer Péter, în 1945.

⁶ În anul 1912, moara a fost proprietatea lui Kelemen István și Nagy György Mihály. Din 1935 până în 1965 aparține lui Tóth István, apoi fiului său, Tóth Lajos. Apoi, prin decretul lege 119/1948 și potrivit procesului-verbal al Consiliului Popular a fost trecut în proprietatea satului. În temeiul Hotărârii Consiliului de Miniștrii din 1967 dreptul de proprietate este transmis C. A. P.-ului „Avântul”. La desființarea și divizarea averii CAP-ului, în 1991, clădirea revine Societăților Agricole „Agromix” și „Agrovest” înființate în baza legii 36/1991, societăți care au echipat-o cu instalații de morări noi, recăpătându-și, astfel, funcțiunea inițială.

Oloinițele de pe vremuri au devenit mici fabrici de ulei, O astfel de fabricuță a fost cea a lui Scherrer Ioan și s-a folosit pentru presarea semințelor de dovleac. A fost achiziționată din Satu Mare, făcută de frații Princz și a costat 10 000 de lei; este acționată de motorul morii. Într-o zi prelucra 100 de kg de semințe de dovleac, turtele rezultate rămân ca și uium proprietarului fabricii. Este deservită de doi bărbați pentru 10 % din turte. Taxa forfetară pentru această activitate a fost de 7 500 de lei anual.

În perioada interbelică o înflorire deosebită o au și activitățile comercianților și ale meșteșugarilor. Redăm în continuare diversitatea acestora la Pecica, în 1938:

- Baia de aburi: 1 local (Igrășan Dimitrie),
- Restaurant: 6 localuri (Dragoș P., Rațiu Gheorghe, Crișan Gheorghe, Nagy Ștefan, Cooperativa Regională „Pecicana”, Pantea I.),
- Cârciumă: 17 localuri (Kulliner M., Juncan I., etc.),
- Brutărie: 2 localuri (Gazsó Alexandru, Papp I.),
- Cazan mic de țuică: 4 localuri (Rotar I., Markó I., Sisa C., Fiscul),
- Măcelărie: 5 localuri (Guleș I., Sata M., Ardelean, Sándor I., Szász),
- Tâmplărie: 5 localuri (Cimpoieș D., Csapla Ștefan, Boja E., Juncan Gheorghe, Ludnai M.),
- Strungărie: 1 local (Gubik Mihai),
- Lemnărie (rotar): 7 localuri (Aconi I., Munăreanț Gheorghe, Fodor M., Șchiop V., Koncz Lajos, Kurunczi István, Bacsilla Antal),
- Tinichigerie: 2 localuri (Fericeanu I., Cociubă Gheorghe),
- Întreprindere de îngrășat și export păsări tăiate: 1 local (Maurițiu Fridmann, cu autorizație din 1933),
- Fabrică de cherestea, ferăstrău mecanic și depozit mic de lemne: 1 local (Ekkel György, cu autorizația nr. 1898 din 1921),
- Lăcătușărie: 3 localuri (Csicsak F., Székely István, Igrășan D.),
- Potcovărie: 13 localuri (Dragoș P., Capra E., Chepețan A., Iobb I., etc.),
- Pompe funebre: 1 local (Șchiop Vichente),
- Dogărie: 2 localuri (Szika Iosif, Calar Ivan),
- Cojocărie: 2 localuri (Cădar Aron, Țigu Nicolae),
- Moară cereale: 2 localuri (Aconi Dimitrie, Scherer Kandrath),
- Tăbăcărie și Opincărie: 1 local (Lăzăraș Dimitrie),

- Cărmidărie :2 localuri (Koncz Lajos, Juncan Iosif).
- Situația în Rovine a fost următoarea :
- Cizmărie: Suciu N., Lukács István,
- Moară cu abur: Moara Gizella, Moara Bacsilla – Tóth,
- Pantofar: Koncsek, F., Koncsek L., Ordodi I.,
- Croitor: Tóth L., Krohn I.,
- Fierar: Kovács A.,
- Activități Culturale: Clubul Civil, Cazinoul Român,⁷,
- Cooperativa de consum: Furnica-Hangya,
- Bănci, Cooperative de credit: Societatea cooperativistă de ajutorare, Cooperativa de credit, Casa agricolă economică de păstrare „Pecicana. Casă de Păstrare”, Casa Agricolă Arad „Cenădana”,
- Farmacii: Bianu Vasile, Ionaș Alexandru,
- Hotel: Cafeneaua „Dacia”,
- Textile: Szinberger Sarolta, Goldberger A., Grabeldinger I., Lelik F., Braun I.,
- Băcănie și localuri de consum: Juncan A., Grozav N., Cooperativa Meseriașilor, Braun și Szomorú, Kabáth P., Friedmann L., Cooperativa de consum „Furnica-Hangya”, Varga István, Petcov M., Clubul Sportiv „Virtutea”, Barany I., etc.
- Comerț cu articole de fierărie: Konert Samoilă, Mang Iosif,
- Cinematograf: „Astra”,
- Ștrand: Palóczi Pál,
- Pielărie: Gralitzer F., Hedeșan A., Szőke István, Sipos F.,
- Sticlărie: Sipos F.,
- Brutării : Dragoș Maria, Gázsó Sándor, Neubrunn Inoca.

De remarcat că, în 1939, Primăria Comunei Rovine, raportează

⁷ Asociația Civică din Pecica Maghiară, înregistrată în cartea funciară cu numele Pécskai Függetlenség Polgári Kör, în anul 1896, a fost deposedată de clădirea cunoscută sub numele KÖR (de fapt, asociația agricultorilor maghiari înstăriți din Pecica Maghiară, (azi - sala de sport și laboratoarele Școlii Generale nr. 2 din Pecica), prin sentința civilă nr. 339, din 6 martie 1958, a Tribunalului din Rovine. Aceeași soartă i-a revenit și clădirii cu 16 încăperi a Asociației Casino – Pecica, prin sentința nr. 357, din aceeași dată.

Argumentul de căpătâi al sentințelor judecătorești a fost acela că imobilele au fost părăsite de proprietari.. Conform sentinței, în anul 1948, aceștia nu au luat măsuri de administrare a imobilelor, nu au nominalizat un administrator, care să le fi întreținut, și că imobilele au fost în folosința comunei Rovine, respectiv a Consiliului Popular al raionului Pecica, deși conform primului articol al Decretului nr. 111 din 1951 și al Regulamentului de aplicare nr. 6491 al acestuia, emis de Ministerul de Finanțe, la 6 august 1951, oricare imobil, care de cel puțin un an a fost părăsit de proprietar, trebuie calificat ca fiind fără stăpân, iar proprietatea trebuie întabulată în favoarea statului român.

Cițițiile au fost aduse la cunoștința părților prin afișare. Asociațiile chemate în judecată nu au fost reprezentate în instanță de nimeni. Sentințele au fost comunicate tot prin afișare. După spusele pecicanilor, membrii asociațiilor nu au considerat că ar fi oportun să se prezinte în instanță întrucât în acei ani li s-au luat pământurile, iar ei au fost maltratați bestial.

următoarele: în comună există 1476 case, 456 sălașe. Din aceste construcții, 80% sunt din pământ bătut, 20% cărămidă, 95% sunt acoperite cu țiglă, 5% cu stuf, valoarea medie a unei case este de 50 000 – 60 000 de lei, a unui grajd de circa 20 000 de lei.

Ca să ne dăm seama de puterea de cumpărare de la sfârșitul anilor 1930, prezentăm un tablou cu personalul angajat și salariile lor la două firme importante de pe scena economică a localității:

Întreprinderea	Nr. angajați		Personal	Personal	Tehnicienii	Muncitori necalificați
	Total	din care femei	de conducere	administrativ	și muncitori calificați	
			Salar	Salar	Salar	Salar
			- lei -			
Maurițiu Friedmann și fiii S.A.	102	73	4	3	4	91
				2 000	2 500	1 500
Întreprinderea	Nr. angajați		Personal	Personal	Tehnicienii	Muncitori necalificați
	Total	din care femei	de conducere	administrativ	și muncitori calificați	
			Salar	Salar	Salar	Salar
			- lei -			
Pecica – abator –			10 000	–	–	–
				6 000	6 000	2 000
Ekkel Gheorghe și fiul ⁸ – cherestea –	16	–	–	4	1	11
			–	1 000	1500	45 – 65
				1 500		lei/zi

Norii negri ai celui de-al doilea război mondial umbresc foarte mult viața economică, socială și culturală a localității. Conflicte armate importante nu au loc pe raza localității, dar aceasta era pe traseul deplasării trupelor aflate în conflict. Trupele în mișcare lor produc multe nelegiuiri prin rechiziționări de animale, cereale, alimente, mijloace de transport, schimburi de animale (sunt lăsați caii bătrâni și slăbiți ai armatei și se iau animalele frumoase ale sătenilor în schimbul unei adevărinite). Comunitatea de evrei este distrusă prin deportarea acestora; industriile conduse de aceștia se distrug și nu se mai refac nici după terminarea războiului.

Importante au fost pierderile de vieți omenești în rândul bărbaților chemați sub arme, numeroase familii rămânând fără capul familiei.

⁸ Ulterior fabrică de coșuri, azi fabrică de textile tricotate, în conservare.

După terminarea războiului, România împreună cu alte state Centrale și Est-Europene rămân sub influența Uniunii Sovietice. Sunt stabilite despăgubiri de război care trebuiau plătite de fiecare țară „eliberată”, către Uniunea Sovietică; greul acestor despăgubiri era suportat de țăranul român. S-au stabilit cote de cereale și carne care trebuiau predate (la un preț modic) în contul despăgubirilor de război. Dacă după rechiziționările din timpul războiului, țăranul din Pecica a rămas cu ceva animale cu care să-și lucreze pământul, acum a fost forțat să mai vândă din ele statului, fiind pus în situația să nu-și mai poată lucra pământul.

Intervenția statului în mecanismul economiei de piață (care a fost foarte bine cristalizată înainte de război) duce la mari anomalii, cu importante repercusiuni în viața economică.

Un astfel de exemplu este situația parcului de tractoare la 01.02.1948, în Rovine :

Marcă Tractor	Putere CP	Existent	În funcție
Fordson	20	6	1
Hanomag	40	2	2
MC Cormuck International	20	7	2
TOTAL	-	15	5

Se observă din tabel că doar 33% din parcul de tractoare era în stare de funcționare; motivul nereparării acestora îl regăsim în adresa nr. 105689 din 20.03.1948 a Ministerului Agriculturii, din care cităm: „Deținătorii de tractoare sunt obligați... să are în campania de primăvară cel puțin următoarele suprafețe:

- tractor cu plug cu 5 trupițe – 100 de ha,
- tractor cu plug cu 3 trupițe – 70 de ha,
- tractor cu plug cu 1 trupiță – 30 de ha.

Aceasta în condițiile în care piesele de schimb și carburanții se procurau din ce în ce mai greu, iar prețul hectareului la arătură era stabilit de stat.

Cea mai mare lovitură pentru țăranul român vine tot dinspre marele vecin de la răsărit; fiind sub influența lui, se pune în practică întovărășirea și colectivizarea agriculturii românești, pentru distrugerea gospodăriilor țărănești pe care este clădită orice agricultură sănătoasă.

Era normal ca noile idei să prindă la început în rândul țăranilor săraci, fără pământ ori cu pământ și inventar agricol puțin. Astfel, se înființează cele două gospodării colective pe raza localității: Gospodăria Agricolă Colectivă „Vasile Roaită”, în Pecica, și Gospodăria Agricolă Colectivă „Petőfi Sándor”, în Rovine.

GAC „V. Roaită” ia ființă în 9 iulie 1950, cu 106 familii (271 membri) și 301 ha; s-au adus în gospodărie 18 cai, 4 căruțe, 14 pluguri, 11 grape, 12

prășitori, 6 semănători, 1 secerătoare – legătoare, în valoare totală de 652 000 lei.

Din totalul de 106 familii intrate, 91 sunt considerate sărace și 15 mijlocii.

GAC „Petőfi Sándor” s-a înființat în 17 iulie 1950, fiind fondată de 93 de familii, cu 108,93 ha. Dintre aceste familii amintim: Sata Gh., 2,15 ha, Lacsány I., 9,15 ha, Rostaș P., 0,57 ha, Szőke P., 1,8 ha, Zabos I., 1,15 ha, Hegyes I., 0,04 ha, etc.

Intrarea în aceste gospodării nu era pe gratis, ea costa bani, de exemplu la GAC „V. Roaita”, în 1952, această taxă era de 25 lei, pentru țăranii săraci, și de 50 lei, pentru țăranii mijlocași.

Viața acestor gospodării colective era foarte grea la înființare, lipsa inventarului (tractoare, mașini de treierat, cai, vite, construcții cu destinație agricolă) și terenul puțin face ca membrii cooperatori să o ducă foarte greu la început.

Aceasta în ciuda întregului sprijin acordat de aparatul de stat și partid: aceste gospodării au primit cele mai bune pământuri, au fost ajutate de băncile de stat pentru împrumuturi, au fost trimise cadre pentru perfecționare în domeniul agricol.

S-a dus o muncă aprigă de lămurire a țăranilor pentru a intra în colective, chiar cu amenințări, bătăi, confiscarea terenurilor bune și alocarea altora de slabă calitate. Propaganda politică i-a făcut responsabili pe chiaburi pentru eșecul gospodăriilor colective, acuzându-i de așa-zise sabotaje.

Pentru a frânga tăria țăranilor care nu doreau să intre în gospodăriile colective, li se alocau cote de cereale și carne atât de mari, încât nu le puteau onora; astfel, rămânea pământ nelucrat, iar un decret al vremii spunea că orice teren nelucrat se naționalizează.

Registrul de impunere și predare a cotei de cereale în 1952 pentru Pecica arăta astfel:

Categori exploatare (ha)	Nr. dării	Suprafața total (ha)	Cota (ha)	Total arabil (kg./ha.)	boabe (kg)	Majorări chiaburi (kg.)		
						10%	20%	
0 – 0,5	56	17,84	16,60	–	–	–	–	
0,51–	1	119	89,98	87,37	70	6 114	–	9
1 –	2	442	640,38	623,52	110	66 203	–	75
2 –	3	408	1020,86	991	150	147 874	–	407
3 –	4	183	637,46	614	200	181 364	–	265
4 –	5	169	773,44	754	250	184 093	–	371
5 –	6	117	640,37	615,89	300	175 764	–	1 878

Categoria de exploatare (ha)	Nr. gospodării	Suprafața totală (ha)	Cota (ha)	Total		Majorări		chiaburi (kg.)	
				arabil (kg./ha.)	boabe (kg)	10%	20%		
6 - 7	67	439,27	427,17	350	138 185	-	1 228		
7 - 8	66	495,49	484,70	410	173 615	-	517		
8 - 9	55	465,45	449,11	470	173 995	-	5 454		
9 - 10	34	370,13	358,91	530	154 956	427	5 273		
10 - 12	37	404,27	389,79	590	182 377	2 559	6 531		
12 - 15	33	441,80	424,80	655	215 258	1 419	24 080		
15 - 20	36	627,54	598,39	720	327 240	3 145	56 920		
20 - 25	16	358,81	338,09	775	190 923	4 027	20 132		
peste 25	14	442,73	424,03	820	260 391	3 600	44 869		
TOTAL	1 852	7 865,82	7 597,37	2 578	352	15 177	168 009		

Dintre cei cu peste 25 ha au fost: Gheorghe Puta, 29 ha, M. Tămășdan, 28 ha, R. Puta, 26 ha, I. Ghebeleş, 26 ha, L. Ponta, 27 ha, Gheorghe Țigu, 42 ha, O. Orga, 38 ha, S. Ponta, 36 ha, etc.

Registrul de impunere și predare a cotei de carne, în 1952, la Pecica, este următorul:

Suprafața (ha)	Număr familii	Suprafața totală cultivată (ha)	Cota de carne totală (kg)	din care carne de porc (kg)
0 - 1	412	97,87	21	-
1 - 2	461	672,46	33	12
2 - 3	379	949,00	45	15
3 - 4	172	593,61	66	23
4 - 5	173	781,51	84	30
5 - 6	111	606,36	108	38
6 - 7	64	418,86	132	46
7 - 8	68	509,22	162	57
8 - 9	48	404,98	192	67
9 - 10	46	437,50	228	80
10 - 12	35	381,54	270	95
12 - 15	36	482,09	312	110
15 - 20	32	550,22	360	126
20 - 25	13	285,73	420	147
25 - 30	7	194,28	456	160
peste 30	7	235,56	492	187

Sunt 100 de familii din gospodăria colectivă cu câte 0,25 ha care predau fiecare, pe an, 19 kg. carne.

Sufocați de imensitatea cotelor stabilite, țărani individuali au o singură alegere : intrarea în gospodăriile colective. Așa se face că la sfârșitul anului 1962 toți țărani sunt înregistrați în Cooperative Agricole de Producție.

În 1961 Gospodăria Agricolă „Vasile Roată” se divide în două formând : GAC „V. Roaită” (CAP „Timpuri Noi”) cu 3127 ha și GAC „ Filimon Sîrbu” (CAP „Ogorul”) cu 3035 ha.

GAC „Filimon Sîrbu”, în 1961, are 3 camioane, 7 tractoare, 2 locomobile, 8 secerători - legători, 8 batoze, multe utilaje. Acest inventar agricol provine de la cei care au intrat în gospodării. Au fost însă și țărani care, forțați fiind să intre în colective, și-au demontat tractoarele și le-au ascuns în pivnițe, poduri sau chiar în pământ.

Tot în 1961, GAC „Petőfi Sándor” se împarte în două, formând GAC „Gheorghe Doja”, cu 1 384 brațe de muncă și o suprafață de 3245,98 ha; GAC „Petőfi Sándor” rămâne cu 3109 ha.

Politica de desființare a sălașelor și redarea terenurilor de sub ele circuitului agricol, face ca sistemul sălașelor să dispară în totalitate, foarte puține supraviețuind cooperativizării.

Pentru a sprijini activitatea și a limita autonomia cooperativelor agricole, statul înființează stațiunea de mașini și tractoare (S.M.T.), care, prin dotare era prestator de servicii pentru aceste cooperative.

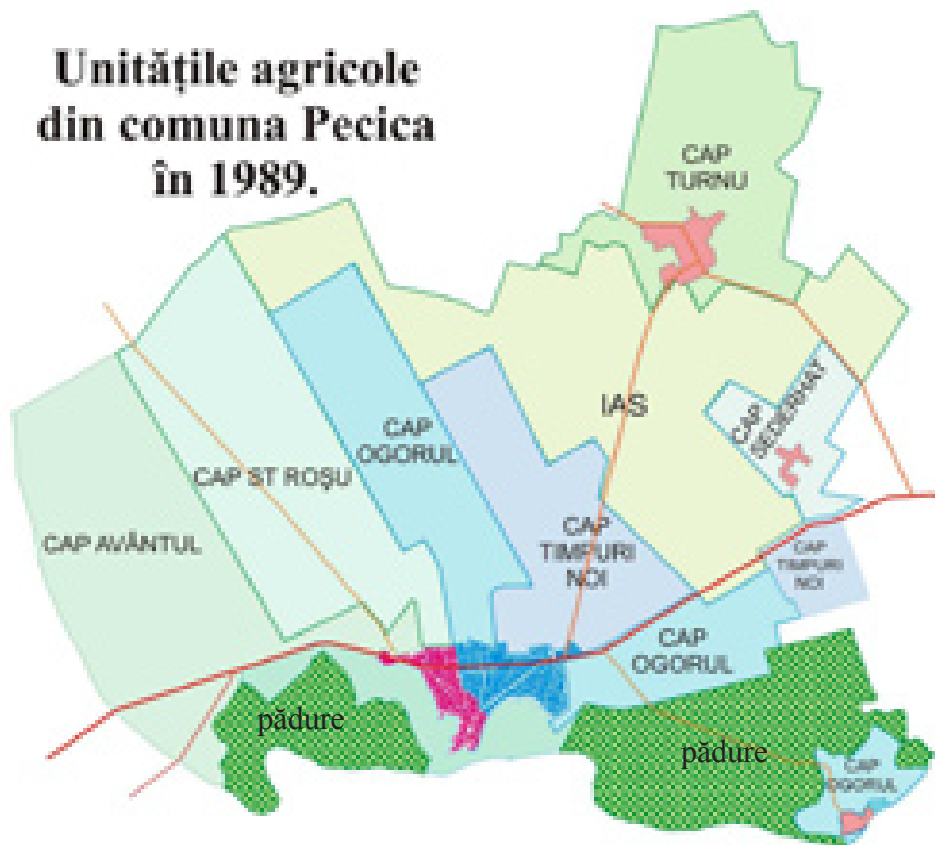
După anul 1960, cele 4 cooperative agricole de producție devin model de producție pentru toată țara, se aplică tehnologii moderne de cultivare a plantelor, prin utilizarea pe scară largă a îngrășămintelor chimice, erbicidelor, hibridilor productivi. Zootehniile înființate sunt și ele dotate cu instalații de mulș, instalații de evacuare a dejecțiilor, mori de furaje, platforme pentru siloz. Parcul de mașini al cooperativelor crește substanțial, fiecare C.A.P. având în perioada de apogeu câte 5 – 6 camioane cu remorci, 10 – 15 tractoare de 65 CP, cu câte 2 remorci, autobuze pentru transportat muncitori.

Stațiunea pentru Mecanizarea Agriculturii (S.M.A.), în cele 6 secții de mecanizare în care lucrau la un moment dat 200 – 250 de oameni, avea o dotare pe măsura necesităților: 150 de tractoare de 65 CP, 18 tractoare de 180 CP, 120 de combine pentru păioase, 25 de combine pentru porumb știuleți, 10 vindrovere, 10 combine pentru furaje. Pentru întreținerea și repararea acestor utilaje, unitatea dispunea de 3 ateliere de reparații, din care 1 atelier de reparat combine pentru tot județul.

O altă unitate reprezentativă pentru agricultura localității a fost Gospodăria Agricolă de Stat (G.A.S.), mai târziu Întreprinderea Agricolă de Stat (I.A.S.). S-a înființat la 1. 01. 1958, pe 3 119 ha provenite de la țărani deposedați din Pecica și Turnu, având 4 brigăzi, din care 3 în Pecica și 1 la Turnu; în 1970

are 4 027 ha, cu 5 ferme; se înființează 1 fermă la Peregul Mare. Pe lângă producția de cereale și cartofi, o pondere importantă în activitatea I.A.S. au avut-o cele 2 ferme zootehnice reprezentative: Ferma de bovine de la Pecica și Ferma de ovine de la Turnu.

Unitățile agricole din comuna Pecica în 1989.

În anul 1981 se înființează Asociația Economică de Stat și Cooperativă pentru legume (A.E.S. C.L.) Pecica, pe o suprafață de 3043 ha. Este împărțită pe 20 de ferme de producție, dintre care o fermă (Serele) pentru producerea răsadurilor; la această unitate în anii 80 au lucrat 300 – 400 de angajați și 2 000 – 2 500 de sezonieri. Faima legumelor de la Pecica a fost dusă de această unitate prin exporturile mari de legume în URSS, Europa de Est și Vest. Datorită lipsei tradiției locale, după 1990 legumicultura în Pecica dispare tot atât de brusc precum a apărut.

Pentru a satisface nevoia crescândă de mecanici agricoli, în anul 1961 se înființează Școala Profesională de Mecanici Agricoli, care a fost frecventată atât de tinerii din localitate, cât și de cei veniți din toată țara pentru a desluși tainele tractoarelor și mașinilor agricole.

Incontestabil cea mai mare bogăție a locului a fost dintotdeauna pământul,

cernoziomul roditor, care a făcut din această localitate un loc prosper în Câmpia de Vest a țării. Pe lângă această bogăție, începând cu deceniul al șaselea al secolului al XX-lea se pune în exploatare o altă mare bogăție – petrolul, „aurul negru” al pământului. Mulți pecicani își leagă destinele de exploatarea petrolului, găsind aici un loc de muncă bine retribuit. Sunt forate în jur de 480 de sonde, care în perioada de glorie a exploatării acestui zăcământ producea circa 500 tone țiței pe zi și 160 000 N. m. c. gaze pe zi. Un eveniment de tristă amintire se produce în dimineața zilei de 10 mai 1982, când la sonda 451 din Turnu are loc o explozie puternică; își pierd viața 23 de persoane, sondori, militari și 2 particulari. În memoria lor s-a ridicat troița de la Ceala, lângă drumul Arad – Nădlac.

În perioada socialismului, asociația meseriașilor a fost desființată, locul ei fiind luat de Cooperativa Meșteșugărească „Înfrățirea” Pecica. Domeniul de activitate al Cooperativei a fost foarte divers: ateliere de prelucrare prin așchiere, ateliere de tâmplărie, reparații autovehicule, croitorie, servicii către populație. Un loc foarte important, din perspectiva absorbției forței de muncă, a fost „Fabrica de Coșuri”, care, în perioada de maximă activitate, dădea de lucru la sute de oameni, majoritatea femei; coșurile realizate cu multă măiestrie duceau faima localității, prin exporturile mari în toată Europa. Din păcate, de această activitate tradițională, după 1990, se mai ocupă doar 1 – 2 împătimiți ai meseriei (unul din ei fiind Ioan Laza).

În această perioadă, comerțul era asigurat prin unitățile (magazine, birturi, restaurante, cofetării) Cooperativei de Consum Pecica. Pe lângă activitatea de desfacere a produselor, ea avea și rolul de achiziție, adesea forțată a produselor de la populație. Datorită conducătorilor și șefilor de magazine pricepuți, magazinele Cooperativei din Pecica erau bine aprovizionate, mulți oameni din Arad și județ venind la Pecica pentru produse care în alte localități nu se găseau. Pe lângă comerț, Cooperativa de Consum avea și activități productive, prin atelierele de reparat autovehicule, ateliere de prelucrări prin așchiere, gospodărie anexă, echipe de constructori, etc.

Trebuie să amintim neaprat că în această perioadă tradiția „pitarilor” din Pecica a fost dusă cu succes de brutarii de la cele 4 brutării ale celor 4 C.A.P.-uri, pâinea mare de 4 kg de Pecica depășind granițele județului, de multe ori ajungând cu avionul la București. Pe vremea economiei planificate, când se procurau cu greutate toate, cu ajutorul pâinii de Pecica, puteai rezolva cu ușurință repartițiile de îngrășămintă, motorină, piese, anvelope etc.

După 1990, aceste brutării au fost desființate, locul lor fiind luat de brutării particulare, cum ar fi : S.C. „PALMAR VALI” S.R.L., S.C. „SAM” S.R.L., S.C. „MALY – MARY” S.R.L., S.C. „MAX & EMIL” S.R.L. Datorită lor pâinea de Pecica ajunge din nou pe piețele Aradului, de data acesta nu cu căruțe, ci cu mașini.

Schimbări privind relațiile de proprietate asupra terenurilor intervin

după anul 1990, când, prin 3 legi succesive, se restituie terenurile foștilor proprietari de dinainte de cooperativizare și naționalizare. Mulți proprietari se apucă de agricultură, investesc în utilaje, clădiri, animale, pentru a pune bazele unor ferme agricole. Alți proprietari de teren, care nu mai pot să lucreze în agricultură, își dau pământurile în arendă la societățile agricole formate după desființarea C.A.P. - urilor sau la persoanele fizice care dezvoltă ferme importante în domeniul producției agricole.

Prin desființarea C.A.P. - urilor și întărirea sectorului privat din agricultură, marele prestator de servicii pentru agricultură, S.M.T.-ul (după 1990 AGROMECA) intră într-un declin puternic, neputându-se adapta mediului concurențial de pe piață, astfel că, după anul 2000, dispare de pe scena economică a localității. Același declin puternic îl resimte și A.E.S.C.L. Pecica, datorită diminuării terenurilor sale, cât și pierderii pieței Est- Europene de desfacere, care practic s-a dizolvat, dar și datorită avantajelor tehnologice ale culturilor mari.

Principalele societăți comerciale care se ocupă cu cultivarea pământului sunt următoarele : WEST GRAIN, 2050 ha, AGRISOL, 585 ha, AGROPROFIT, 924 ha, SPICUL DE AUR, 292 ha, AGROVEST, 253 ha, AGROMIX, 310 ha, ÎNFRAȚIREA TURNU, 1245 ha, INTERGLOBAL, 230 ha, AGROFOREST AMI, 130 ha, PALMAR VALI, 150 ha.

Pe lângă aceste societăți comerciale mai sunt asociații familiale implicate în producția agricolă: A. F. AGROPRES, 335 ha, A. F. HELIANTUS, 141 ha, A. F. PETRIȘOR, 133 ha, A. F. CARDOȘ, 150 ha, A. F. FERMIERUL, 192 ha, A. F. HEDEȘAN, 130 ha, A. F. HORVATH, 50 ha.

Restul terenului este cultivat de persoane fizice, cei mai importanți dintre ei sunt: Gheorghe Miutescu, 356 ha, Árpád Borsos, 42 ha, Dorin Zorici, 120 ha, Viorica Cinteau, 80 ha, F. Cotea, 180 ha, András și János Bartok, 160 ha, Mátyás Hegyes, 160 ha și mulți alții.

Dotarea materială a celor implicați în producția agricolă este una consistentă, conform datelor furnizate de Camera Agricolă a Orașului Pecica. În localitate există următorul parc de tractoare și mașini agricole:

Tractoare total 463, din care:

până la 45 CP	46		
între 46 – 55 CP	27		
între 56 – 65 CP	106	Mașini pentru îngrășământ organic	3
peste 65 CP	284	Mașini pentru îngrășământ chimic	50
Pluguri	372	Mașini de erbicidat	49
Cultivatoare	79	Combine păioase	33
Grape	357	Combine porumb	24
Combinatoare	66	Prese de balotat	28
Semănători păioase	219	Remorci	395
Semănători prășitoare	116	Instalații de mulș	8

După desființarea C.A.P.-urilor și a I.A.S.-ului, producția din sectorul zootehnic scade drastic, se desființează toate zootehniile existente, locul lor este luat de alte societăți de producție cum ar fi: BANAT MILK (vacii de lapte), INTERGLOBAL (tineret bovin), AGROPROFIT (vacii de lapte și porci), UNICOM (ovine) dar și de gospodari harnici ca: Ștefan Gladis,

R.Teretean , G. Miuțescu , M. Gáspár și mulți alții.

Asemenea marilor schimbări din agricultură, în tot spectrul economic al comunei Pecica (din 7 aprilie 2004 devine oraș), au loc transformări. Comerțul se dezvoltă mult prin apariția magazinelor private, cu un spectru larg al produselor oferite.

Pe lângă industria petrolului apar alte ramuri cum ar fi: industria ușoară, industria pentru prelucrarea lemnului, ramuri care au nevoie de multă forță de muncă, motiv pentru care șomajul în oraș este aproape inexistent.

Bibliografie

Arhivele Naționale Filiala Arad, fondurile:

Primăria comunei Rovine 1930 – 1950;

Sfatul Popular al comunei Pecica 1951 – 1968;

Satul Popular al comunei Rovine 1951 – 1968.

Ciuhandu Gheorghe, Români din Câmpia Aradului de acum două veacuri.

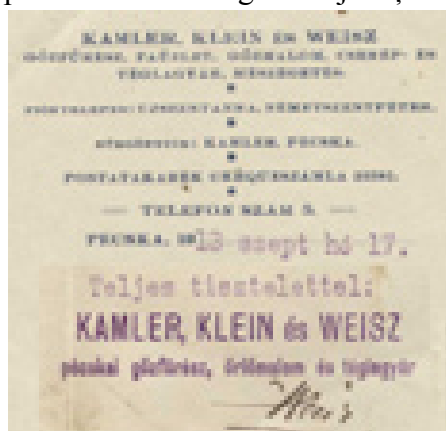
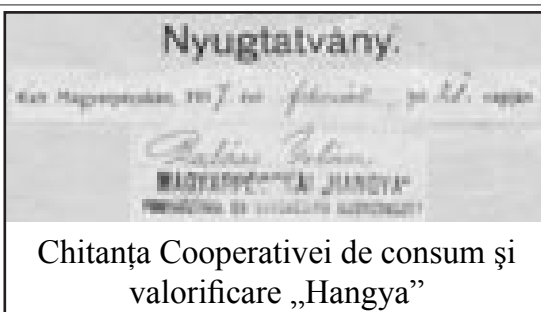
Kovách Géza, Alexandru Roz, Dicționarul istoric al localităților din județul Arad.

Márki Sándor, Istoria Comitatului Arad.

Mihalcea, A. Crăciun, Gh. Chiper , Aspecte din istoria agrară a județului Arad.

Ugliș Petre Delapecica , Monografia comunei Pecica, manuscris.

Antetul și stampila firmei KAMLER, KLEIN și WEISZ de gater cu aburi, comerciaizare lemne, moară cu aburi, fabrică de cărămidă, țigla și var ars.

Meșteșugari în Pecica⁹

Meșteșugăritul, din evul mediu pâna azi, constituie o ramură importantă în istoria economiei.

Procesul de formare a breslelor sătești se maturizează abia la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Ordinul imperial din 1761, întărit în anul 1805, respectiv în 1813, a dispus ca orice corporație meșteșugărească, de la sate, comune, să recurgă la cerere pentru obținerea privilegiului.

În această perioadă, datorită progresului agriculturii, apare producția de marfă și se formează o populație rurală tot mai numeroasă. Pe baza datelor din 1835, populația crește simțitor.

Târguri ce apar în această perioadă sunt la Pecica Română, cu 5062 locuitori, și în Pecica Maghiară, unde numărul locuitorilor era 6552. Această populație avea nevoie deja de multe și variate produse meșteșugărești.

În anul 1752, la Pecica sunt înregistrați 5 meșteșugari; numărul meșteșugarilor până în anul 1765 stagnează.

Un fenomen care a favorizat dezvoltarea meșteșugarilor a fost stratificarea mai accentuată a țărănimii.

În 1839, pentru Pecica Maghiară se editează un nou statut care cuprinde meșteșugurile: dogari, tâmplari, lăcătuși, tăbăcari, frânghieri, geamgii, dulgheri, zidari, și brutari.

La Pecica, meseriașii dintr-o singură meserie își formează și bresle separate, ca de exemplu cizmarii.

Unele meșteșuguri devin specialități locale, ca de pildă brutarii din Pecica, vezi faimoasa pită de Pecica, de 4 kilograme. Meșteșugurile cele mai numeroase erau cele legate de piețe. Bunicul meu, Ludovic Gergely, mastru pălărier, a făcut vânzări în piețe până în anul 1943.

Corporația organizată în Pecica avea regulament intern propriu din anul 1895.

În documentațiile regale, deja din anul 1816, sunt menționați în Pecica meșteri care formează bresle, cum sunt țesătorii români și maghiari, formând breaslă comună, breasla fierarilor și rotarilor. În anul 1816 apare breasla ciubotarilor și breasla croitorilor.

Statutul din 1895 se află la sediul Corporației orașului Pecica. Primul statut este al breslei cizmarilor din Pecica, datat din anul 1818, semnat de împăratul Francisc, și prevede:

- stratificarea breslei în: meșteri, calfe, ucenici;
- condițiile de angajare și de instruire a ucenicilor;
- activitatea și funcționarea corporației;
- condițiile în care pot fi angajați ucenicii.

⁹ Autor: prof. Adalbert Ban

În breslele corporației din Pecica au putut intra și meșteri din alte localități, cum ar fi Semlac.

Statutul este redactat în limba maghiară. Primul statut în limba română apare în anul 1930.

Numărul meșteșugarilor din Pecica este după cum urmează:

1879	433	1888	871
1882	540	1890	948
1884	634	1892	1026
1886	755		

În anul 1888, la Pecica sunt înregistrați 37 meșteșugari, și anume:

- tâmplari	19	- pălărieri	3
- rotari	30	- dogari	2
- cizmari	38	- frânghieri	5
- pantofari	14	- croitori țărănești	4
- fierari	25	- lăcătuși	6
- dulgheri	24	- tăbăcari	3
- croitori	19	- cârnățari	4
- frizeri	5	- curățitori de haine	2
- măcelari	9	- zidari	2
- cojocari	7	- ceasornicari	2
- tinichigii	2	și câte un meșter la următoarele	

meserii: cofetar, șelar, tipograf, hornar, curelar, sitar, croitor de damă, zugrav, curățar.

Majoritatea meșterilor lucrează cu 1-2 angajați.

Corporațiile se ocupau și de cursuri pentru ucenici, în zilele de duminică. În anul 1884-1885, în Pecica sunt 101 elevi. Ucenicii dau examen la Corporație, după 2 - 4 ani de studii, în fața unei comisii. După un examen reușit, tânărul pleacă în diferite orașe, pentru a-și continua studiile. Cei mai mulți ucenici înregistrați la Corporația Pecica au fost în 1930, în jur de 500. Ucenicii lucrează la patron de la ora 6-7 până la 12, după- masa, de la ora 14 la 20, fără să primească salariu sau bani de buzunar. Unii meșteri, chiar din anul II de ucenicie, au dat salariu de caldă.

După absolvire bunicul meu, Ludovic Gergely, lucrează la Budapesta timp de doi ani, după care revine în Pecica și deschide un atelier de confecționat pălării. El se ocupa cu confecționarea și vânzarea pălăriilor și a șepcilor îmblănite. Numărul ajutoarelor în atelier era de doi, iar al ucenicilor de trei. Timp de zece ani a fost vicepreședintele Corporației și a predat documentele la arhiva Statului Român, în anii 1960. Documentele rămase au fost păstrate de formația de pompieri Pecica, din inițiativa lui Cornel Frățilă, șeful formației de pompieri din Pecica, și au fost predate actualei conduceri în anul 2003.

Din 1950, ucenicii sunt obligați să frecventeze școala de la ora 13 la 20, la Școala Ghiuțoaia, Școala Zăgoni și Școala Generală nr. 2 - clădirea veche.

Lectorii sunt ingineri, profesori din Arad, lucrători ai primăriei. Din anul 1952, ucenicii sunt obligați să studieze la școala profesională UCECOM Arad, unde dau examen de ucenic, sau la Pecica, examinatorii fiind de la Camera de Muncă din Arad. Din anul 1953, sunt în jur de 100 de ucenici; meseria preferată era de electrician.

Conducerea corporației dintre anii 1930 – 1960:

președinți: Dimitrie Canădan - patron cinematograf, mecanic

vicepreședinți: Ioan Ardelean – măcelar

Ludovic Gergely – pălărier

secretari: Adalbert Ban sen. – pălărier

Fluture Ardelean – contabil.

Tinerii care au dorit să-și continue studiile de meserii, după terminarea clasei a VII-a, au plecat la Arad, din anul 1938, la Școala Profesională AS-TRA - fabrica de vagoane. Tinerii călătoresc cu trenul, 3 zile pe săptămână fac cursuri teoretice, 3 zile practică. Meseriile preferate erau: lăcătuș mecanic și tâmplar.

Între anii 1950 – 1992 este desființată Corporația.

În anul 1950 se înființează Cooperativa Meșteșugărească „9 Mai”; asociația a 50 pantofari din Pecica. În scurt timp ajunge la 100 de membri, președintele cooperativei fiind maestrul pantofar Ioan Darok. În 1950 se înființează Cooperativa Meșteșugărească „Mureșul” cu ceilalți meseriași din Pecica, cu aproximativ 100 de membri. Președintele Cooperativei este maestrul frizer Sfât. În 1958 cele două cooperative meșteșugărești se contopesc sub numele de Cooperativa Meșteșugărească „Înfrățirea” – Pecica, existentă și azi.

Conducerea Cooperativei dintre anii 1992-2005 este formată din:

președinți: Adalbert Ban junior – tipograf-profesor (1992 – 2001)

Ioan Kelemen – vopsitor auto (2001–2003)

Martin Kovács – mecanic auto din 2003.

Prima Asociație
Industrială Universală
- 1882

Statutul Corporației
Industriale pecicane

X. Pecica în statistici¹

Cuprins

Recensământul populației și locuințelor - 1992	564
Gospodării	564
Populația pe grupe de vârstă.....	564
Locuințe pe forme de proprietate.....	564
Clădiri	565
Populația activă.....	565
Populația inactivă	565
Gospodării nefamiliale	565
Recensământ 1977 ¹	565
Populația activă.....	566
Populația pe grupe de vârstă.....	566
Gospodării	566
Recensământul populației și al locuințelor 2002.....	567
Nivelul de instruire	567
Populația, pe grupe de vârstă.....	567
Populația stabilă, pe etnii.....	568
Populația stabilă, pe religii	568
Populația, după situația economică	568
Populația, după statutul profesional și locul de muncă	569
Gospodării și locuințe.....	569
Dotări	569
Distribuția populației după ocupația în activitatea principală	570
Structura populației ocupate pe activități ale economiei naționale	571
Locul locului de muncă	571
Date privind Pecica: 1970 - 2005 ¹	572
Populația Pecicăi ¹	576
Populația localității Pecica Română, după etnie.....	576
Populația localității Pecica Maghiară / Rovine , după etnie	576
Populația localității Pecica Română + Pecica Maghiară / Rovine, după etnie.....	577
Bugetul administrației locale Pecica în anii 1994 - 2007	577
Populația după confesiune: localitatea Pecica Română.....	578
- localitatea Pecica Maghiară / Rovine	578
- localitatea Pecica Română + Pecica Maghiară / Rovine	578

¹ Autori: Andrei Ando și prof. Nagy István

Recensământul populației și locuințelor - 1992¹ Gospodării

Total		Alcătuite din 1 nucleu familial		Alcătuite din 2 nuclee familiale		Alcătuite din 3 nuclee familiale și peste	
Gospodării	Persoane	Gospodării	Persoane	Gospodării	Persoane	Gospodării	Persoane
3492	11581	3269	10339	217	1185	6	57

Populația pe grupe de vârstă

	Sub 1 an	1 - 6 ani	7 - 19 ani	20 - 35 ani	36 - 57 ani	Total populație	
						Femei	Bărbați
Total	110	843	2415	3170	3783	2609	12930
Femei	57	424	1220	1634	2020	871	6226
Bărbați	53	419	1195	1536	1763	1738	6704

Locuințe pe forme de proprietate

Particulară	De stat	Culte	Altele
4569	240	11	29

Clădiri

Total	Clădiri de locuit				Alte tipuri
	Total	Cu 1 nucleu	Cu 2 nuclee	Tip bloc	
4535	4516	4444	54	18	19

Populația activă

Total	Ocupată	Neocupată	
		În căutarea unui loc de muncă	În căutarea primului loc de muncă
4712	4301	217	194

Populația inactivă

Total	Elevi, studenți	Pensionari	Casnice	Întreținute de alte persoane	Întreținute de stat	Altă situație
8218	1646	3099	1736	1450	20	267

Gospodării nefamiliale

Alcătuite din 1 persoană	Alcătuite din 2 sau mai multe persoane		Gospodării Instituții	
Număr	Număr	Persoane	Persoane	Persoane
1004	123	277	2	68

Recensământ 1977¹**Clădiri**

Clădiri		Clădiri de locuit			
Număr clădiri	Număr locuințe	Număr	Număr locuințe	Camere de locuit	
				Număr	Suprafața
4757	4854	4741	4841	9595	158190

Recensământul populației și al locuințelor 2002

Date privind dinamica populației din comuna Pecica, așa cum reies ele din documentele Direcției Județene de Statistică Arad Recensământul populației și al locuințelor 2002

Nivelul de instruire

superior de lungă durată	274
superior de scurtă durată	24
postliceal și maiștri	195
liceal	1871
profesional și de ucenici	1799
secundar inferior (gimnazial)	3606
primar	3148
fără școală absolvită	653
școala absolvită nedeclarată	12
Populația de 6 ani și peste, care urmează o școală	1961

Populația, pe grupe de vârstă

TOTAL	TOTAL	Masculin	Feminin
Grupa 00–04 ani	728	380	348
05–09 ani	714	356	358
10–14 ani	1012	518	494
15–19 ani	868	444	424
20–24 ani	908	450	458
25–29 ani	998	510	488
30–34 ani	1168	597	571
35–39 ani	705	367	338
40–44 ani	866	437	429
45–49 ani	867	438	429
50–54 ani	858	425	433
55–59 ani	606	301	305
60–64 ani	673	269	404
65–69 ani	657	284	373
70–74 ani	573	232	341
75–79 ani	471	178	293
80–84 ani	226	80	146
85–** ani	126	37	89
TOTAL	13024	6303	6721

Populația stabilă, pe etnii

TOTAL populație stabilă	13024	tătară	3
Română	7431	slovacă	73
Maghiară	4242	evreiască	1
rom, țigan	1092	bulgară	7
germană	39	cehă	1
ucrainiană	48	italiană	2
sârbă	78	nedeclarată	7

Populația stabilă, pe religii

TOTAL populație stabila	13024	evanghelică de confesiune augustană	6
ortodoxă	7685	unitariană	4
romano-catolică	4279	creștină de rit vechi	3
penticostală (Biserica lui Dumnezeu Apostolica)	520	creștină după evanghelie	3
reformată	205	evanghelică (Biserica Evanghelică Romana)	4
baptistă	202	alte religii	8
greco-catolică	52	fără religie	7
adventistă de ziua a șaptea	2	ateu	2
evanghelică lutherană sinodo- presbiteriană	13	nedeclarată	9

Populația, după situația economică

	TOTAL	Masculin	Feminin
TOTAL populație stabilă, din care:	13024	6303	6721
Populația activă, din care:	3908	2489	1419
Persoane ocupate	3602	2251	1351
Șomeri în căutarea altui loc de muncă	177	138	39
Șomeri în căutarea primului loc de muncă	129	100	29
Populația inactivă, din care:	9116	3814	5302
Elevi/studenți	1925	960	965
Pensionari	3219	1373	1846
Casnice	1803	98	1705
Întreținute de alte persoane	1441	798	643
Întreținute de stat sau organizații private	95	46	49
Persoane cu altă situație economică	633	539	94

Populația, după statutul profesional și locul de muncă

	TOTAL	Masculin	Feminin
Salariați	3169	1889	1280
Patroni (întreprinzători privați)	15	8	7
Lucrători pe cont propriu	303	238	65
Membri ai unor Societăți Agricole/cooperatiste	8	6	2
Lucrători în gospodărie proprie	217	192	25
Altă situație	67	56	11
Nedeclarat	0	0	0
Persoane din sectorul de stat	1152	778	374
Persoane din sectorul privat	2351	1381	970
Persoane din sectorul mixt	122	95	27
Persoane din gospodărie proprie	154	135	19

Gospodări și locuințe

Numărul gospodăriilor populației	4468
Numărul persoanelor care alcătuiesc gospodăriile populației	12982
Numărul locuințelor permanente	4561
Numărul locuințelor sezoniere	392
Numărul gospodăriilor din locuințele permanente	4458

Dotări

Numărul locuințelor permanente și sezoniere dotate cu:	
apă în locuința	1917
canalizare din rețea	444
canalizare sistem propriu	1387
instalație electrică	4856
termoficare	1
centrala termică	87
baie în locuința	1606
baie în afara locuinței	89
bucătărie în locuința	4194
bucătărie în afara locuinței	457

Distribuția populației după ocupația în activitatea principală

	TOTAL	Masculin	Feminin
Legislatori, membri ai executivului și înalți conducători ai administrației publice	2	2	0
Conducători de unități economice mari – peste 9 salariați	24	16	8
Conducători de unități economice – sub 10 salariați	22	10	12
Fizicieni, matematicieni și ingineri	24	19	5
Specialiști în biologie, agronomie, științele vieții	48	30	18
Profesori în învățământ și asimilați	52	16	36
Alți specialiști cu ocupații intelectuale și științifice	38	24	14
Tehnicienii în domeniul fizicii și tehnicii	45	16	29
Tehnicienii în științele vieții, sănătate + asimilați	50	22	28
Învățători și asimilați	39	2	37
Alte ocupații asimilate tehnicienilor	130	28	102
Funcționari de birou	145	59	86
Funcționari în servicii cu publicul	34	3	31
Lucrători în servicii personale și de protecție	243	121	122
Modele, manechine și vânzători	211	75	136
Agricultori și lucrători calificați în agricultură, silvicultură și pescuit	411	346	65
Calificați în industria extractivă și construcții	127	123	4
Calificați în metalurgie și construcții metalice	444	418	26
Calificați în mecanică fină, artizanat, imprimerie	5	2	3
Calificați în industrie alimentară și alte meserii artisanale	586	198	388
Operatori la instalațiile fixe și asimilați	272	211	61
Operatori la mașini, utilaje și asamblări de mașini, echipamente și alte produse	56	30	26
Conducători de vehicule și operatori la instalații mobile	325	321	4
Necalificați, în servicii de vânzări	155	90	65
Necalificați, în agricultură, silvic. și pescuit	5	3	2
Necalificați, în industrie minieră, construcții, lucrări publice, industrie prelucrătoare și transporturi	264	182	82
Forțele Armate	22	22	0
Ocupație nedeclarată	0	0	0

Structura populației ocupate pe activități ale economiei naționale

TOTAL persoane ocupate, din care:	3602
Agricultură, silvicultură, vânat	746
Pescuit și piscicultură	2
Industria extractivă	496
Industria prelucrătoare	940
Energia electrică și termică, gaze și apă	40
Construcții	151
Comerț cu ridicată/amănuntul, repararea și întreținerea Auto-moto și a bunurilor casnice	473
Hoteluri și restaurante	31
Transport, depozitare, comunicații	203
Activități financiare	22
Tranzacții imobiliare, închirieri și servicii prestate întreprinderilor	68
Administrația publică	189
Învățământ	124
Sănătate și asistența socială	73
Alte activități de servicii colective, sociale și personale	43
Activități ale persoanelor angajate în gospodarii personale	1
Activități ale organizațiilor și organismelor extrateritoriale	0
Activitate nedeclarată	0

Locul locului de muncă

În aceeași localitate	2493
În altă localitate din județ	652
În alt județ	19
În altă țară	5
Nedeclarat	0

Date privind Pecica: 1970 - 2005¹

Indicator Anul:	1970	1975	1980	1985	1990	2005
Suprafața totală - ha	23574	23574	23574	23574	23709	23717
Locuințe existente - total - număr	0	0	4854	4943	5203	4955
Locuințe în proprietate majoritară de stat - număr	0	0	138	220	481	
Locuințe in proprietate publică - număr						30
Lungimea străzilor orășenești - total - km						93
Lungimea simplă a rețelei de distribuție a apei potabile - km	0	0	0	10,3	10,3	28.6
Lungimea simplă a rețelei de canalizare - km	0	0	0	0	1,7	10.6
Populația totală - la 1.VII. (stabilă)	14745	14224	13538	12854	12894	13350
Nascuți vii	209	223	153	161	141	103
Decedați - total	225	246	251	242	226	224
Stabiliri de domiciliu în localitate	181	156	60	149	380	206
Plecări cu domiciliul din localitate	233	182	122	58	487	91
Salariați - total - număr mediu	2723	2645	3769	4202	5175	2192
Număr mediu salariați în industrie - total	0	776	913	1095	1328	1361
Număr mediu salariați în construcții	0	90	588	734	436	25
Număr mediu salariați în agricultură	0	849	1211	1393	2422	154
Număr mediu salariați în transporturi	0	128	276	257	21	108

¹ Direcția Județeană de Statistică, Arad

Indicator	Anul:	1970	1975	1980	1985	1990	2005
Număr mediu salariați în circulația mărfurilor		0	299	342	277	294	240
Număr mediu salariați în învățământ, cultură și artă		0	146	146	135	136	161
Număr mediu salariați în ocrotirea sănătății, asistență socială și cultură fizică		0	92	88	90	88	41
Număr mediu salariați în administrație		0	11	10	11	13	85
Locuințe terminate - total - număr		105	103	20	2	48	6
Locuințe terminate din fondurile publice - număr		14	0	0	0	42	
Locuințe terminate din fondurile populației - număr		91	103	20	2	6	3
Societăți comerciale agricole de stat - număr		1	1	1	1	1	
Cooperative agricole de producție - număr		6	6	5	5	5	
Societăți comerciale pentru mecanizarea agriculturii - număr		1	1	1	1	1	
Numărul gospodăriilor populației		5685	5678	4711	5044	4978	
Numărul gospodăriilor membrilor CAP		4611	3762	3139	2494		
Suprafața agricolă după modul de folosință - ha		19858	118730	19139	19459	19471	19471
Suprafața arabilă - ha		18154	17009	17474	17794	17751	17590
Suprafața - livezi și pepiniere pomicole - ha		42	71	0	0	2	2
Suprafața - vii și pepiniere viticole - ha		18	13	11	11	1	
Suprafața - pășuni - ha		991	1340	1427	1427	1544	1706
Suprafața - fânețe - ha		653	297	227	227	173	173
Suprafața cultivată cu grâu și secară - ha		0	0	3498	4375	5301	

Indicator	Anul:	1970	1975	1980	1985	1990	2005
Suprafața cultivată cu porumb boabe - ha		0	0	7092	4835	6421	
Suprafața cultivată cu cartofi - ha		0	0	256	618	769	
Suprafața cultivată cu floarea soarelui - ha		0	0	350	0	190	
Suprafața cultivată cu sfeclă de zahăr - ha		0	0	530	980	930	
Suprafața cultivată cu legume - ha		0	0	335	2204	1045	
Bovine - total - la sfârșitul anului - capete		6127	7015	7771	8232	5536	
Porcine - total - la sfârșitul anului - capete		13113	9055	9769	14945	9768	
Porcine - CAP + AEI - capete - la sfârșitul anului		8040	5612	3329	8492		
Porcine în gospodăriile populației - la sfârșitul anului		4428	3252	6101	6214	4607	
Ovine și caprine - total - la sfârșitul anului - capete		11707	14101	21051	20716	6624	
Ovine și caprine în gospodăriile populației - la sfârșitul anului		1772	1389	3658	4080	3276	
Abonamente telefonice (telefonie fixă) - număr		0	158	596	637	727	2054
Unități de învățământ - total		12	10	14	13	15	7
Grădinițe de copii		4	4	6	5	7	4
Școli din învățământul primar și gimnazial		6	6	8	8	7	2
Licee		2	0	0	0	1	1
Copii înscriși în grădinițe		254	413	501	412	435	460
Elevi înscriși - total		1719	1636	1724	1823	1596	1547
Personal didactic - total		103	102	106	92	101	68
Săli de clasă și cabinete școlare		63	32	59	62	39	56

Indicator	Anul:	1970	1975	1980	1985	1990	2005
Cămine culturale - total - număr		2	2	2	3	3	3
Biblioteci publice - număr		5	4	5	6	1	1
Abonamente la radio - număr		3775	3352	2811	2464		3003
Abonamente la televiziune - număr		378	626	2899	2978		3127
Medici - sector public - persoane		15	15	17	18	25	7
Personal mediu sanitar - sector public - persoane		45	55	38	32	31	6
Hanuri și moteluri - număr		0	0	1	1	0	
Locuri in hanuri și moteluri - număr		0	0	144	92	0	
Intreprinderi industriale - total - număr						2	
Intreprinderi industriale în industria republicană - număr						1	
Unități comerciale cu amănuntul - total - număr						41	

Populația Pecicai¹

Populația localității Pecica Română, după etnie

naționa- litate	români	maghiari	germani	evrei	rromi	ucrainieni	sârbi	slovaci	bulgari	altele	populație TOTAL
anul											
1880	5327	1286	99			8	212	347	0	90	7369
1890	5843	1305	134		141	3	194	260	0		7880
1900	6418	1937	130			-	172	322	0	21	9000
1910	6503	2442	34		45	10	160	377	0	0	9571
1920	6677	2115	52	74						522	9440
1930	6197	1698	66	90	127	1	89	338	4	15	8625
1941	6030	1621	58							498	8207
1956											7271
1966	5430	2371	29	5	196	2	89	162	2	3	8289

Populația localității Pecica Maghiară / Rovine , după etnie

naționa- litate	români	maghiari	germani	evrei	rromi	ucrainieni	sârbi	slovaci	bulgari	altele	populație TOTAL
anul											
1880	96	7388	100			-	14	32		611	8241
1890	103	7745	199		274	-	13	38		136	8508
1900	106	7945	83			-	2	14		499	8649
1910	166	7475	57			-	10	16		566	8290
1920	464	7427	39	150		-				446	8526
1930	237	6144	56	-	388	-	14	33	1	228	7101
1941	946	5567	123	99						399	7134
1956											5847
1966	636	3924	28	3	12	1	4	7	2	430	5047

¹ Varga E. Árpád: Erdély etnikai és felekezeti statisztikája III., Arad, Krassó-Szörény és Temes megye, Népszámlálási adatok 1869 - 1992 között (Statistica etnică și confesională a transilvaniei III., Arad, Caraș-Severin și Timiș, Datele recensămintelor între anii 1869 - 1992), p. 165-6, 247

Populația localității Pecica Română + Pecica Maghiară / Rovine, după etnie

naționa- litate	români	maghiari	germani	evrei	rromi	ucrainieni	sârbi	slovaci	bulgari	altele	populație TOTAL
anul											
1880	5423	8674	199			-	226	379		52	14953
1890	5946	9050	333		415	-	207	298			16249
1900	6524	9882	213			-	174	336		5	17134
1910	6669	9917	91			-	170	393		29	17269
1920	7141	9542	91	224		-				372	17370
1930	6434	7842	122	-	515	-	103	371	5		15392
1941	6976	7188	181	99						399	14843
1956											5847
1966	6066	6295	57	8	208	3	93	169	4	433	13336
1977*	5625	5640	30	3	614	0	52	126	5	7	12102
1992	6019	4560	29	1	697	21	36	98	8	3	11472

* Pecica Română a fost unită cu Pecica Maghiară (Rovine)

Bugetul administrației locale Pecica în anii 1994 - 2007

	1994	1996	1997	1998	1999	2000
mii lei	363 913	738 723	1 648 145	2 851 074	8 187 000	13 950 390
EUR	184 996	280 936	426 660	352 379	819 581	856 085
curs leu - EUR	1 967,14	2 629,51	3 862,90	8 090,92	9 989,25	16 295,57

	2001	2002	2003	2004	2005
mii lei	29 302 435	38 723 800	50 946 300	65 914 240	74 166 000
EUR	1 468 371	1 487 838	1 630 008	1 754 905	1 974 601
curs leu - EUR	19 955,75	26 026,89	31 255,25	37 560	40 532

	2006	2007
LEU	13 615 000	14 715 000
leu	136 150 000 000	147 150 000 000
EUR	3 835 000	4 447 000
curs leu - EUR	3,524	3,305

Populația după confesiune: localitatea Pecica Română

Anul	Total	Ortodox	Greco-catolic	Romano-catolic	Reformat	Evanghelic	Unitarian	Izraelit	Alte total	Baptist	Penticostal	Adventist
1869	6745	5416	59	1030	63	44	-	133	-	.	.	.
1880	7369	5662	88	1360	80	73	-	106	-	.	.	.
1890	7743	6016	55	1492	26	47	-	92	15	.	.	.
1900	9000	6655	54	2038	92	40	-	101	20	.	.	.
1910	9571	6787	53	2278	237	45	-	111	60	.	.	.
1930	8625	6296	45	1993	43	18	-	93	137	108	.	7

- localitatea Pecica Maghiară / Rovine

Anul	Total	Ortodox	Greco-catolic	Romano-catolic	Reformat	Evanghelic	Unitarian	Izraelit	Alte total	Baptist	Penticostal	Adventist
1869	7491	314	8	6920	41	22	-	186	-	.	.	.
1880	7826	306	1	7241	54	12	1	204	7	.	.	.
1890	8336	339	13	7665	57	25	-	226	11	.	.	.
1900	8284	416	29	7502	77	23	-	222	15	.	.	.
1910	8066	520	42	7239	66	21	3	175	-	.	.	.
1930	6976	566	36	6131	94	16	2	118	13	10	.	-

- localitatea Pecica Română + Pecica Maghiară / Rovine

Anul	Total	Ortodox	Greco-catolic	Romano-catolic	Reformat	Evanghelic	Unitarian	Izraelit	Alte total	Baptist	Penticostal	Adventist
1869	14236	5730	67	7950	104	66	-	319	-	.	.	.
1880	15195	5968	89	8601	134	85	1	310	7	.	.	.
1890	16079	6355	68	9157	83	72	-	318	26	.	.	.
1900	17284	7071	83	9540	169	63	-	323	35	.	.	.
1910	17637	7307	95	9517	303	66	3	286	60 ^(a)	.	.	.
1930	15601	6862	81	8124	137	34	2	211	150	118	.	-
1992	11472	6378	31	4491	183	23	6	-	360	146	161	10
2002 ⁽²⁾	11435	6314	37	4158	196	10	1	-	43	151	503	22

(1) bapțiști, (2) baza de date a Primăriei Pecica

În loc de încheiere: Suntem orașul care a ales să crească!

Anii de după revoluția din decembrie 1989 au adus o schimbare importantă în configurația economică și în dezvoltarea localității Pecica. Am fost o comună cu specific agrar, iar lucrul acesta se constată încă în viața cotidiană.

Primarul Iustin Cionca, președintele Consiliului Județean, Caius Parpală, și viceprimarul István Nagy la festivitățile declarării Pecicăi oraș, 17 aprilie 2004.

Localitatea Pecica a fost declarată oraș la data de 5 aprilie 2004. Două zile mai târziu, la 7 aprilie, în Monitorul Oficial se publică legea care ratifică această „avansare în grad”.

Administrația publică locală a făcut eforturi permanente pentru urbanizarea Pecicăi. Pentru asta, muncim pe mai multe planuri, care alcătuiesc, împreună, componenta de dezvoltare comunitară: infrastructură, protecția mediului, sănătate, industrie, cultură-educație.

Deși am devenit oraș, în anul 2004, după tergiversări îndelungi din partea autorităților centrale

și după un referendum în care majoritatea covârșitoare a populației a decis pentru schimbarea statutului de comună în cel de oraș, nu ne dezicem de tradițiile noastre, de obiceiurile străvechi care au creat din numele localității noastre un brand național. Aceste tradiții conferă Pecicăi unicitate și caracter, iar modernizarea pe care am început-o în ultimii ani îi conferă substanță și o deschide pentru investițiile care îi vor modela viitorul.

Oriunde am merge astăzi prin Pecica, putem simți schimbarea în modul de viață al oamenilor – urbanizarea – un proces demarat cu câțiva ani în urmă și la care încercăm să ne adaptăm. Facem pași mărunți, dar concreți, pentru a deveni un oraș competitiv, atrăgător, un oraș în care locuitorii să se simtă bine și mândri că au buletin de Pecica.

În Pecica optimismul a renăscut și a primit sensuri noi – o dată, după decembrie 1989, când am scăpat de comunism, a doua oară, după aprilie 2004, când am devenit oraș, a treia oară, la 1 ianuarie 2007, când am intrat în Uniunea Europeană.

Creștem de la an la an: cu Zona Industrială, cu parcul de afaceri, unde se vor crea câteva mii de locuri de muncă pentru localnici, un centru de pregătire profesională și un terminal pentru camioanele de transport marfă. Siguranța publică a crescut, fie și prin triplarea efectivului poliției locale în anul 2005 și apoi prin înființarea Poliției Comunitare, în anul 2006. Tot din anul 2006, din luna aprilie, pecicanii nu mai sunt nevoiți să bată drumul până la Arad pentru actele de identitate, pentru pașapoarte, cărți de muncă, înmatriculări de autoturisme, fiindcă am inaugurat în centrul orașului un Centru modern pentru Evidența Informatizată a Persoanei. Centrul acesta a fost primul semn concret al urbanizării Pecicăi – un mare ajutor nu numai pentru oamenii din orașul nostru, ci pentru întreaga zonă arondată, simplificându-se toate procedurile necesare actelor de identitate.

Dacă în anul 2000 bugetul Pecicăi era de 9 miliarde de lei, în anul 2005 am avut o execuție bugetară de 84 de miliarde, iar în 2006 am depășit 138 de miliarde de lei. Acestea sunt cifrele dezvoltării! Ele cuantifică eforturile, strădaniile noastre, și deschid o nouă dimensiune pentru dezvoltare, investiții, pentru cetățean. Faptul că avem cele mai mari venituri dintre orașele județului Arad (exceptând municipiul Arad) ne îndreptățește să sperăm într-o dezvoltare ulterioară, tocmai pentru că aceste venituri ne dau posibilitatea să accesăm fonduri și să implementăm proiecte. Modul în care am gândit dezvoltarea localității în noul Plan Urbanistic General, dă posibilitatea să ne organizăm mai bine, să schițăm mai bine strategiile de dezvoltare a orașului, cu prioritățile pe care le au cetățenii.

Administrația locală pecicană a fost recompensată, în anul 2005,

de Asociația Orașelor din România, cu titlul de Primarul Anului. Dincolo de ambițiile și intențiile noastre, de cum înțelegem unii sau alții actul administrației, de momentele mai plăcute sau mai tensionate ale colaborării noastre, această distincție demonstrează un lucru important: suntem pe un drum bun! Ne-a fost confirmat faptul că poteca pe care am mers o putem urma pe mai departe, perseverenți, cu multă voință, poate chiar

cu mai multă încredere decât până acum, fiindcă, iată, aceasta este direcția corectă.

Ne-am străduit să transformăm Pecica dintr-o comună mare într-un mic oraș. Apoi am constatat că locul nostru nu trebuie să fie nici la coadă, nici în pluton. Am pornit cu convingerea că pecicanii merită ce e mai bun, și această convingere ne animă și astăzi. Vrem să ajungem oraș de referință în județul Arad. Să fim cei mai buni, să oferim ce avem mai bun!

De aceea, odată cu trecerea la statutul de oraș, ne-am străduit să creștem gradul de confort al pecicanilor noștri. Nu este suficient să spui că trăiești la oraș, dar să te simți în continuare ca la țară! Ne-am concentrat pe două planuri importante: preocuparea față de om, respectiv implicarea în comunitate, în ansamblul ei.

Privim înainte cu încredere și cu ambiție. Scopul nostru nu este să fim oraș de talie medie, ci un centru de zonă. Am înțeles că este nevoie să profităm de ocaziile care se ivesc, pentru că disponibilitatea și deschiderea fac diferența între administrațiile locale. Nici un tren nu trebuie ratat, fiindcă ne poate ajuta să ajungem cu câțiva pași înainte! Relațiile bune dintre Consiliul local și executiv, administrația locală mai sudată, au servit intereselor oamenilor din Pecica. Un oraș este mai puternic atunci când executivul realizează și respectă rolul important pe care îl are Consiliul local. Suntem mai buni atunci când jucăm pentru aceeași echipă!

Am înțeles un lucru: comunitatea noastră este mai puternică atunci când muncim pentru ea în strânsă colaborare cu corpul profesoral al școlilor

locale, cu funcționarii primăriei, cu oamenii de afaceri, cu intelectualii, cu reprezentanții cultelor, cu reprezentanții noștri pecicani în structurile de conducere ale instituțiilor județene și cu deputatul nostru, Constantin Igaș, care ne reprezintă în Parlamentul României, fiind ales deputat al județului Arad la alegerile generale din decembrie 2004. Obișnuim să spunem că în Pecica fiecare dintre noi este arhitectul orașului nostru – fiecare contează, pentru că toți contribuim la ceea ce înseamnă imaginea orașului și identitatea sa.

Am fost ales primar al orașului Pecica în anul 2000. Am învățat, de atunci, că pecicanii sunt oameni care se implică. Vor un loc la masa discuțiilor și să aibă un cuvânt de spus în deciziile care se iau pentru ei. Am învățat că pecicanii vor să fie respectați. Vor să știe că munca lor este apreciată; sunt gata de acțiune, dacă se conving întâi că efortul lor nu este inutil. În anii aceștia am ajuns să cunosc cele mai presante nevoi ale comunității locale. Cea mai importantă provocare este asigurarea sănătății financiare a orașului Pecica. Dacă nu există fonduri, nu se poate vorbi nici de confort pentru cetățeni...

Este adevărat că, odată cu schimbarea statutului de comună cu cel de oraș, am fost nevoiți să creștem nivelul impozitelor și taxelor locale. Este un efort suplimentar pentru populație; un efort pe care avem datoria să îl onorăm. Banii aceștia trebuie să se întoarcă tot la comunitate, fiindcă nu este suficient să ne spunem oraș, dacă nu asigurăm un standard de viață specific mediului urban. Iar standardul acesta cere sacrificii. Taxele locale trebuie să ne ajute să avansăm. Și chiar avansăm! De când am devenit oraș, s-a constatat un progres permanent. Am văzut cât de repede ne putem dezvolta, când avem cu toții același interes: interesul Pecicai.

Anii 2006 și 2007 au reprezentat perioada marilor lucrări în oraș. Nu greșesc spunând că ne-am mișcat într-un mare șantier – am pavat centrul orașului, am reamenajat parcul, s-au făcut săpăturile pentru rețeaua de apă, pentru gaz, am terminat modernizarea sistemului de iluminat public, iar în zona industrială Turnu a fost finalizată prima fabrică. Acestea au fost direcțiile cele mai importante de dezvoltare ale orașului – unele contribuie la industrializare, altele la creșterea gradului de confort urban.

Poate cea mai importantă investiție a noastră, de mulți, foarte mulți ani, este lucrarea la rețeaua de gaz metan. S-au făcut mari eforturi și pentru introducerea gazului în Pecica. Am fost sprijiniți și la nivel guvernamental, în perioada în care dl. Gheorghe Seculici era Vice-Prim-ministru al României. Ca semn al recunoștinței comunității locale față de cei care ne-au ajutat în concretizarea acestui proiect, domnii Gheorghe Seculici și Ovidiu Nilă, le-am conferit celor doi, în data de 7 aprilie 2006, titlul de Cetățean de Onoare al Orașului Pecica. Am realizat economii de zeci de miliarde de lei prin faptul

că ne vom racorda direct la conducta de gaz principală Arad-Szeged, fără să mai fim nevoiți să realizăm o rețea paralelă. Banii aceștia îi putem folosi, așadar, cu o altă destinație, în interesul comunității.

Intenția noastră mărturisită, încă din primul moment, a fost să oferim infrastructura necesară investitorilor, să facem Pecica și mai atractivă pentru marile companii pe care sperăm să le putem atrage la noi. Gazul nu înseamnă numai sursă de foc, de căldură, în gospodărie, ci deschide în primul rând un nou orizont pentru comunitatea noastră – este cel mai concret semn al dezvoltării Pecicai, ca oraș. Vorbim de prea multă vreme despre speranța de a avea gaz în oraș – ei bine, anul acesta racordarea primelor gospodării și a primelor societăți comerciale va deveni realitate. Lucrările la rețeaua de gaz s-au desfășurat într-un ritm neașteptat de bun. Astfel, în acest moment întreaga rețea stradală, în lungime totală de 75 de kilometri, este deja finalizată. Paralel, cei de la firma care se ocupă de rețea au început deja lucrările de branșare a celor care și-au manifestat dorința. De-a lungul ultimelor câteva luni s-au adunat deja în jur de 300 de cereri, și ne așteptăm la un flux și mai mare odată ce va porni gazul, iar oamenii vor vedea materializată dorința lor de câțiva ani. Potrivit firmei prestatoare, la mijlocul lunii septembrie a anului 2007 vom porni gazul pe conductă, iar primele gospodării vor beneficia deja de el.

Vineri, 12 mai 2006, la ora 10, am predat amplasamentul lucrărilor realizate în orașul nostru în cadrul Programului Samtid. La eveniment au participat președintele Consiliului Județean, dl. Iosif Matula, și șefii de instituții deconcentrate din județul Arad implicate în acest proiect.

Orașul Pecica a fost inclus în programul Samtid destinat doar orașelor. După o perioadă de așteptare de câteva luni de zile, timp în care o comisie de specialitate din București a analizat oportunitatea includerii Pecicai în proiect, în anul 2005 am aflat că suntem acceptați. Ca o consecință a acestui fapt, în câteva luni am fost obligați să pregătim documentația pe care alte orașe au avut doi ani la dispoziție să o pregătească. Pentru Pecica, Programul Samtid înseamnă reabilitarea sistemului existent de distribuție a apei potabile și modernizarea Uzinei de Apă.

Acest program vine să rezolve problemele din rețeaua existentă, ca să se poată asigura extinderea rețelei de apă în tot orașul.

Ce schimbă Programul Samtid în viața pecicanului? Va asigura o apă potabilă de calitate mai bună, la o presiune mai bună. Se modernizează Uzina de Apă și toată rețeaua de apă deja existentă; se contorizează consumatorii; se schimbă contoarele; se realizează un nou rezervor, de 500 mc, la uzina de apă. Între timp s-au forat două puțuri noi, iar trei au fost reabilitate pentru o mai bună exploatare.

Pentru administrația locală demararea Programului Samtid înseamnă posibilitatea de a accesa alte fonduri de finanțare pentru extinderea rețelei existente de apă potabilă. Practic, cu actuala capacitate de la Uzina de Apă, eram în imposibilitatea de a extinde rețeaua, pentru că nu mai aveam presiunea și calitatea necesară a apei potabile.

Valoarea totală a proiectului este de 1,8 milioane de euro, din care 50% este finanțare nerambursabilă, iar cealaltă jumătate este un credit care se plătește prin redevență și nu afectează Consiliul Local.

S-a fixat un grafic de execuție, conform căruia până la sfârșitul anului 2007 toate lucrările să fie finalizate. Punem accent și pe dezvoltarea satelor aparținătoare, Turnu și Sederhat. Am obținut 40 de miliarde de lei vechi de la Guvernul României pentru realizarea rețelei de apă și a canalizării.

Urmează o perioadă în care vom pune mare accent pe fondurile structurale. Pecica este într-o situație privilegiată față de alte localități, pentru că nu avem contractat nici un credit substanțial.

Echipa de promotori locali din cadrul Primăriei a elaborat un proiect pentru reabilitarea Stației de Epurare a orașului Pecica. Acesta a fost depus în cadrul programului Phare CBC Ro-Hu 2005. Proiectul prevede finanțarea unei importante părți din investiția care urmează să aducă îmbunătățiri substanțiale în ceea ce privește managementul apelor reziduale în localitate. De curând administrația locală a primit vestea cea bună din partea Biroului Regional pentru Cooperare Transfrontalieră Oradea pentru granița româno-maghiară (BRECO): proiectul a fost selectat în vederea finanțării de către comunitatea europeană. Concret, acest lucru înseamnă suma de 718 606 euro, ceea ce reprezintă 89,98% din valoarea totală a investiției și încă o reușită a administrației locale pecicane în ceea ce privește atragerea fondurilor europene.

În data de 7 aprilie 2006 am inaugurat unul dintre cele mai moderne Centre de Evidență Informatizată a Persoanei, din județul Arad. Imobilul l-am obținut gratuit, de la Guvern, iar Consiliul Județean a alocat pentru amenajarea sa suma de 2 miliarde de lei. În acest imobil funcționează și Serviciul de Stare Civilă, Inspectoratul Teritorial de Muncă, aici se pot adresa cetățenii pentru pașapoarte și acte de identitate. Nici pentru cazier nu mai este necesară deplasarea până la Arad. El poate fi solicitat și primit chiar la sediul poliției din Pecica. Acestea sunt unele dintre avantajele statutului de oraș, acele „mici amănunte” care contează mult în viața unui om, pentru că țin de confortul său, de timpul pe care îl are la dispoziție, de nivelul său de trai. Un nivel de trai al pecicanilor pe care administrația locală face eforturi să îl ridice la un standard cât mai mare. Fiindcă atât pentru mine, cât și pentru echipa mea din

Primărie, pecicanii, comunitatea mea, contează.

Avem în derulare, începând cu anul 2006, cel mai important proiect imobiliar din județul Arad. După faza obținerii avizelor necesare și a realizării primelor lucrări la infrastructură, la intrarea în Pecica, dinspre Arad, au fost construite, în anul 2007, primele 12 case cu etaj din cele peste 200 ale noului nostru cartier, denumit „Europa”. Termenul de finalizare al întregii lucrări este de cinci ani. Toate cele 12 case construite deja au și fost vândute în roșu, ceea ce înseamnă că există un interes real, concret, față de orașul nostru. Am racordat noul cartier la rețeaua de canalizare a orașului, printr-o investiție de peste 11 miliarde de lei.

Cel mai de anvergură proiect al anului 2007, pe care însă l-am gândit și l-am demarat încă din anul 2000, este legat de industrializarea orașului. Proiectul are valoarea de 6,2 milioane de euro și este un instrument al dezvoltării economice ulterioare a orașului Pecica. Este vorba de parcul de afaceri, din Zona Industrială Turnu, care va fi finanțat din fonduri structurale nerambursabile în proporție de 98%, iar restul de 2% cofinanțat de către Consiliul Județean. În acest parc de afaceri intenționăm să realizăm în următorul interval de timp în jur de 3 000 de locuri de muncă, în aproximativ 100 de societăți comerciale, întreprinderi mici și mijlocii, pe întregul perimetru al Zonei Industriale. Știind că principala sursă de venit pentru bugetul local este impozitul pe salariu (primăria primește 47% din impozitul perceput de la fiecare angajat) scopul nostru este să realizăm cât mai multe și mai bine plătite locuri de muncă, să nu mai depindem financiar de alte autorități, centrale sau județene. Parcul de afaceri ne va conferi stabilitate, siguranță. Având în vedere faptul că orașul Battonya, cu care suntem înfrățiți, nu are o zonă industrială, nu are o dezvoltare economică pe măsura potențialului uman, și apropierea acestuia de Turnu (șase kilometri), ne-am gândit la atragerea forței de muncă din Battonya. În județul Arad e un excedent de forță de muncă, iar în Battonya, de exemplu, șomajul este de 20%. De asemenea, vrem să dezvoltăm infrastructura și în cel mai scurt timp să depunem proiecte de finanțare pentru construcția căii ferate Pecica-Battonya și să obținem ridicarea restricției de tonaj pentru camioanele de 7,5 tone.

În domeniul protecției mediului, facem eforturi mari pentru ca orașul Pecica să se alinieze standardelor comunitare, la puțin timp după aderarea la Uniunea Europeană. În anul 2009, actualul depozit pentru deșeuri menajere al orașului Pecica va trebui închis. În orașul nostru urmează să se construiască o „Stație de transfer deșeuri și reabilitare a sistemului de colectare și transfer al deșeurilor”, care ar urma să deservească întreaga zonă, deșeurile fiind apoi transportate la groapa ecologică de la Arad. Această investiție deosebit de

importantă necesită eforturi materiale mari, de aceea s-a apelat la asocierea cu o firmă privată.

În anul 2006 am modernizat întreaga rețea stradală de iluminat public, rezolvându-se atât problema iluminatului uniform la nivelul orașului, cât și reducerea considerabilă a cheltuielilor de mentenanță. Am folosit tehnologie de ultimul nivel, care reduce fluxul luminos după cinci ore de la aprindere, în intervalul în care scade și circulația pe stradă. Am redus astfel consumul de energie electrică cu 50% și obținem un amortisment mai mic de patru ani. În funcție de zonele de impact, străzile orașului au fost împărțite în cinci grupe, în funcție de trafic și zona geografică. Programul este valabil pentru întregul oraș Pecica, inclusiv satele aparținătoare. Investiția totală s-a ridicat la 8,16 miliarde de lei, sumă recuperabilă în trei ani și jumătate din economiile realizate. Făcând economie, nu vrem să avem mai puțină lumină la nivelul orașului. S-au înlocuit un număr de 1222 de puncte luminoase, cu 1729 puncte luminoase. Folosim lămpi cu o perioadă mare de garanție, de minim 3 ani de zile. Pentru străzile principale folosim lămpi cu vapori de sodiu, care au performanțe deosebite în special în condiții meteorologice vitrege.

În domeniul educației, am accesat fonduri europene pentru modernizarea școlilor, pentru a asigura câtorva zeci de copii defavorizați hrana zilnică într-o cantină special amenajată pentru ei. La Școala Generală numărul 2 s-au amenajat o cantină și o bucătărie școlară, unde servesc zilnic masa 58 de elevi și preșcolari. Sunt cuprinși și într-un program de pregătire școlară de după-amiază. Printre ei sunt și copii defavorizați. Consiliul Local subvenționează 50% din cheltuielile legate de masă. Copiii primesc o masă de prânz contra sumei de 2 RON. S-a cumpărat un microbuz pentru transportul elevilor. În fiecare dimineață, de pe o rază de 2,5 km, sunt aduși la școală un număr de 50 de copii.

Am construit o sală de sport, finalizată în anul 2005, iar în anul 2007 am primit aprobarea de la Agenția Națională pentru Investiții, pentru o altă sală, de această dată de gimnastică. În cartierul Cocota, școala a fost modernizată radical. Am reconstruit grădinița cu program prelungit, transformând-o dintr-o dărămătură într-o unitate de învățământ pe care cred că și municipiul o poate invidia.

La Pecica, școala de stat cu limba de predare română a fost fondată în anul 1919. Grupul Școlar „Gheorghe Lazăr” funcționează într-o clădire ridicată în anul 1904. Desființat în 1977, învățământul liceal pecican s-a reînființat în 1990. În anul 2006, suma de 250 000 RON a fost alocată de minister pentru reabilitarea școlii. Funcționează cu un total de 1190 elevi și 64 de cadre didactice. Are arondată și Școala Primară nr. 1.

Administrația locală din Pecica intenționează să depună, împreună cu Universitatea de Stat „Aurel Vlaicu” din Arad, un proiect de finanțare nerambursabilă pentru construirea unui Centru de pregătire profesională, în cadrul incubatorului de afaceri din Zona Industrială Pecica. Se dorește pregătirea forței de muncă pentru firmele care vor ieși din parcul de afaceri și se mută în Zona Industrială.

Un alt proiect, împreună cu Universitatea „Vasile Goldiș”, este realizarea unui Centru de loisir-environmental, în fosta clădire a unității militare.

Școala generală veche a fost retrocedată bisericii ortodoxe. Din motive de rentabilitate, în anul 2006 am optat pentru construirea alteia, noi, decât să plătim chirie și întreținerea imobilului vechi, așa cum ne-a solicitat proprietarul. Am demarat proiectul, care este nu numai ambițios, dar și spectaculos. Este vorba de o școală cu 24 de săli de clasă, grădiniță interioară, sală festivă cu 200 de locuri, realizată modern, finanțată de Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului.

Potrivit proiectului, școala va fi cu clasele I-VIII și se va construi în noul cartier de locuințe, în vecinătatea sălii de sport.

În ceea ce privește sănătatea publică, am solicitat conducătorilor Direcției de Sănătate Publică faptul ca orașului Pecica să i se acorde o mai mare atenție – avem 14 mii de locuitori și vom face toate demersurile necesare pentru a le asigura servicii medicale complexe pe plan local. Acesta este unul dintre proiectele noastre importante de viitor. În mai multe încăperi complet renovate ale Policlinicii, am reușit de curând înființarea Substației de Salvare, o măsură foarte importantă pentru localitatea noastră având în vedere dese probleme din trecut în această privință. Suma alocată în acest sens se ridică la 100 000 de lei.

Una dintre preocupările noastre este sprijinirea mișcării sportive și a vieții culturale. Este important să avem pecicani sănătoși, pecicani educați, cu care să putem construi viitorul acestui oraș. În același timp, suntem alături și de persoanele defavorizate pentru care alocăm importante sume lunar.

În anul 2007, la secția fotbal avem peste 100 de copii care se antrenează la diferite categorii, la fel și echipa de seniori din acest an activează la un nivel superior în Liga a IV-a și sper să putem face față cu onoare acestui nivel. Baza sportivă a orașului a primit 100 000 de lei pentru modernizări și se negociază pentru preluarea vestiarelor de la stadionul de fotbal de la compania OMV.

Recent s-a înființat clubul de box Pecica cu două secții, fete și băieți, care a și găzduit în acest an gale de box, una națională și una internațională. La această ramură sportivă activează peste 30 de copii. Luna trecută la Pecica s-au confruntat echipele reprezentative feminine de pugilism ale României

și Ungariei.

Și secția karate este foarte căutată de tineri care, pe parcursul anilor ,au participat la numeroase concursuri de unde s-au întors cu multe premii.

În ultimii ani, 2005, 2006 și 2007, am alocat sume importante pentru bazele sportive dar și pentru Casele de Cultură din Pecica și Turnu. La fel au fost sprijinite și cultele religioase dar și evenimentele cultural-sportive care s-au desfășurat în localitatea noastră. Am alocat peste un miliard de lei, în anii 2005 și 2006, pentru renovarea și dotarea Casei de Cultură. A fost revigorat ansamblul de dansuri populare și alocăm fonduri importante activităților culturale în care sunt implicate instituțiile pecicane. Avem tineri talentați, despre care sunt convins că se va mai auzi în perioada următoare.

Ne punem mari speranțe în cele două ansambluri folclorice – “Păstrătorii tradiției” și “Búzavirág” – care pe parcursul anilor au fost prezente și în țară, dar și în străinătate cu dansurile tradiționale populare române și maghiare.

La fel ,sprijinim și Clubul Elevilor din Pecica ,care are cinci discipline, la care participă peste 150 de copii de diferite vârste.

Ne-am fixat o țintă: să devenim municipiu, după anul 2020! Potrivit studiilor realizate de specialiști, putem ajunge, în anul 2020, la 18-19 mii de locuitori, dacă se păstrează direcțiile de dezvoltare trasate în Planul Urbanistic General. Nu este o aspirație naivă, ci rezultatul proiecției în viitor, realizată de arhitecți, care consideră că potențialul de dezvoltare al tânărului oraș ne poate transforma în centru zonal.

Proiectul Planului Urbanistic General (PUG) al localității a fost susținut în fața consilierilor locali pecicani de arhitectul italian Francesco di Filippo, „tatăl” Zonei Industriale Vest a municipiului Arad, și de doamna Lucia Chișbora, la începutul verii anului 2006. La 17 octombrie 2006, de la ora 12, a avut loc la Pecica dezbaterea publică prin care Planul Urbanistic General a fost supus atenției și dezbaterii cetățenilor orașului nostru.

Suntem de acord cu Francesco di Filippo, arhitectul italian care afirmă că este foarte important să delimităm niște direcții de dezvoltare.

Punctele de plecare ale planului de dezvoltare ale orașului sunt: dorința fermă a administrației locale de a transforma Pecica într-un oraș modern și obiectivul insuși– faptul că Pecica și-a fixat ținta de a deveni un municipiu de aproape 20 de mii de locuitori. Acest traseu e lung. Vor fi necesari 10 ani, 20 de ani, nu putem spune acum câți, dar e important să avem un traseu bine stabilit. Acest proiect se adresează unui arc de timp pe cel puțin 15 ani, cu posibilitatea actualizării sale. Trebuie să gândim pe termen lung, până în 2020, cel puțin. Este, apoi, poziția strategică a orașului Pecica, aproape de granița cu Ungaria, într-o zonă ce va fi traversată de o autostradă de o importanță

strategică deosebită; nu o autostradă oarecare, ci legătura dintre Est și Vest, dintre Berlin și Istanbul.

Foarte important este faptul că Pecica dispune de o mare suprafață de teren, care poate fi folosit și pentru industrializare și pentru urbanizare. Se estimează că localitatea Turnu va cunoaște o dezvoltare deosebit de accentuată în următorii 15 ani; se va uni cu perimetrul viitoarei zone industriale și se va lega fizic de graniță, iar Sederhat s-ar putea extinde până lângă șoseaua DN 7, deci cu doi kilometri spre Arad. Destinul localității Bodrogu Vechi este determinat de faptul că se află pe teritoriul Parcului Natural Lunca Mureșului și își va menține dezvoltarea doar în domeniul turismului, fără o dezvoltare industrială.

Sunt niște evoluții simple, naturale, ca și cum ai spune că 1+1 fac 2. Spre Sud: „timp liber”, turism, sport; spre Est: dezvoltare industrială. Creșterea populației, cu circa 4500 de locuitori, va fi motivată în viitor de câțiva factori. Primul e atracția pe care Pecica o exercită asupra Aradului; dacă acest oraș va oferi niște servicii bune, așa cum se întâmplă și în alte zone ale Europei cu comunitățile mici, tendința oamenilor este să fugă din haosul orașelor mari, unde trăiesc într-un mic apartament de bloc, și aiba o reședință de calitate mai bună, mai liniștită, mai aproape de natură. Ca să se facă acest lucru trebuie să ne gândim și la capacitatea orașului Pecica de a atrage această populație (nu ajunge să ai o intenție, trebuie să găsești și mijloacele necesare). Dacă nu se vor pune obstacole birocratice în calea dezvoltării, acest lucru poate avea un dublu efect: atragerea populației de la Arad (făcând parcuri rezidențiale atractive); dar și populația din Pecica va avea pretenția să își crească standardele de viață, migrând în interiorul orașului, creând noi zone de interes; zonele depopulate vor avea preturi mai scăzute, astfel ca se poate atrage o altă categorie de populație, din alte localități, care va ocupa aceste spații lăsate libere. Cu timpul, acest circuit se va permanentiza. Câteva mii de persoane vor fi incluse în această migrare spre spații noi de locuit. O altă parte din populația nou atrasă va fi legată de dezvoltarea industrială. Am considerat că 20% din persoanele care vor fi angajate în noile capacități de producție vor dori să se stabilească la Pecica; deci din 5 muncitori probabil că 4 vor face naveta, dar cel puțin unul va avea un domiciliu stabil în Pecica. Îmi doresc ca această estimare să fie pesimistă, de aceea spun că cel puțin o cincime dintre muncitori vor vrea o viață mai comodă. Obiectivul trebuie să fie atragerea la Pecica a circa 100 de întreprinderi mai mici sau mai mari, cu circa 50 de angajați. În acest caz, vor putea fi atrași circa 4500 de locuitori noi în Pecica până în 2020. Vorbim, sigur, de o estimare. Sigur, aici depinde și de capacitatea Pecicai de a atrage investitorii de care vorbim. Condițiile

de bază există: autostrada, apropierea de Arad, suprafețele mari de teren disponibile, Drumul Național 7 și 7B, punctul de trecere a frontierei de la Turnu, populația de 14 000 de locuitori. Toate acestea, folosite bine, asigură dezvoltarea localității.

Pecica nu are concurență numai din partea localităților din jurul ei, din România, ci din toată Europa, unde există aceleași intenții de a atrage investitori. Dar trebuie să fie deschisă și să profite de oportunități. Nimic nu trebuie să pară fantezist! Astăzi, cei mai importanți investitori în Italia sunt chinezii, rușii. China devine o putere industrială mondială. Cine s-ar fi gândit la asta acum doi ani?

Am dat acest exemplu ca să vedeți că nu trebuie să avem prejudecăți, ci să profităm de oportunitati. Lumea se schimbă, iar Planul Urbanistic General trebuie să fie un ghid. Trebuie să ne gândim cum să facem mai mult, nu să ne gândim să nu facem.

Iar pentru că știm că Pecica nu va putea fi un oraș important fără să aibă locuitori prosperi, facem eforturi pentru a umple golul dintre “a avea” și “a nu avea”, dintre comunitatea defavorizată și cei cu posibilități financiare medii și peste medie. Suntem gata să abordăm oportunitățile cu seriozitate, dar și cu promptitudine. Prea mult timp Pecica a bătut pasul pe loc, a adoptat soluții de cârpeală. Avem nevoie de proiecte, de o viziune pe termen lung pentru orașul nostru. Să nu ne gândim numai la anul viitor; să ne gândim la ceea ce poate deveni Pecica peste 25 de ani.

Marele cadou pe care îl putem face tinerilor pecicani este perspectiva unui viitor mai bun decât prezentul. Cheia pentru risipirea diferențelor sociale, a marginalizării și discriminării dintre clasele sociale stă în puterea educației, a dezvoltării industriale.

Ca oraș, înfruntăm multe provocări. Ar fi ușor să facem la fel de multe promisiuni. Dar pentru a ne materializa ambițiile, nu e suficient să povestim și să visăm. Supraviețuitorul Holocaustului, Elie Wiesel, a afirmat odată: “Vine vremea când trebuie să alegi între a te repeta sau a începe să crești”.

Pentru Pecica, a venit această vreme. Noi am ales să creștem. Am ales colaborarea și implicarea. Am ales dezvoltarea. Și am ales să ne vedem visele cu ochii.

Aș dori, în final, să le mulțumesc celor care au contribuit la rezultatele noastre în această perioadă: consilierii locali, funcționarii din administrația locală și din instituțiile arondate primăriei, domnului viceprimar Petru Antal, domnului deputat Constantin Igaș, partidelor politice și societății civile din Pecica, fiindcă au fost alături de noi și ne-au ajutat să fim mai eficienți. Sigur că poate uneori am greșit, poate am făcut omisiuni sau nu am reacționat atât

de prompt cum ni se pretindea; poate că pe unii i-am lezat, poate că am fi putut face și mai multe pentru pecicanii noștri.

Poate că unele dintre aceste lucruri, pe care noi cu mândrie le numim „realizările noastre”, vi se par mărunte. Dar vă asigur că pentru cetățean ele fac diferența; și cu astfel de „amănunte” încercăm să îi determinăm să se simtă mai bine la Pecica decât altundeva în județ.

Dumnezeu să ne ajute să fim oameni care se sacrifică, se preocupă mai puțin de ei, uită de interesele lor egoiste și împlinesc binele, nu pentru onoarea pe care se așteaptă să o primească aici, ci pentru că acesta este scopul vieții noastre și justificarea finală a întregii noastre existențe. Fie ca rugăciunea noastră zilnică să se înalțe la Dumnezeu, pentru ca el să ne elibereze de egoismul nostru și să acționăm mereu în binele comunității, al nostru al tuturor!

16 octombrie 2007

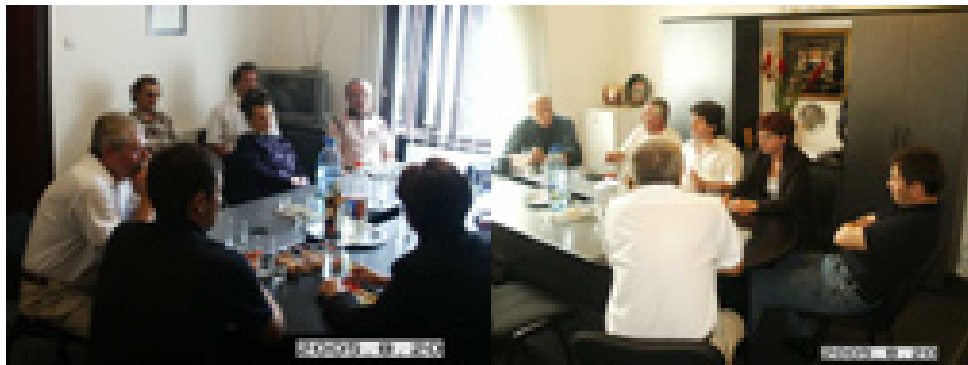
Primarul Orașului Pecica,
Iustin Cionca

Primăria orașului Pecica la 2 noiembrie 2007.

Despre autori

Prima întâlnire a echipei monografiei, de la stânga la dreapta: ing. Ioan Köles, prof. Alin Sfât, prof. Felicia Cheveșan, ing. Șorhenț, prof. József Tóth, conf. univ. dr. Constantin Chevereșan, prof. Doru Ioan Petescu, jr. Cionca Iustin, prof. Doina Nicolăiță, dep. Constantin Igaș, fotografiați de Nagy István.

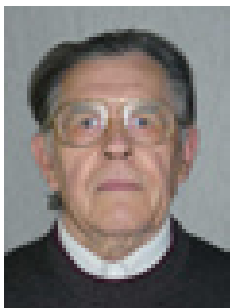
prof. Doina Adriana Nicolăiță s-a născut la 19 martie 1961, profesor gradul 1, de 20 de ani la **Gr. Șc. „Gheorghe Lazăr”**. Studii: Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Filologie, master - Management educațional. Lucrări: Lexicul în poeziile lui V. Voiculescu, Expresivitatea în proza fantastică a lui V. Voiculescu.

Conferențiar Doctor Constantin-Traian Chevereșan s-a născut, la 4 octombrie, 1947. A absolvit Facultatea de Filologie, Secția Engleză-Română, a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj, în 1970. De atunci este cadru didactic la Universitatea de Vest din Timișoara. Este Directorul Departamentului de Limbi Modene și Informatica Socială de la Facultatea de Sociologie și Psihologie.

prof. **József Tóth** s-a născut în Rovine la 20 ianuarie 1937, a absolvit Liceul Maghiar Mixt din Arad și în anul 1958 facultatea de geologie-geografie a Universității Bolyai din Cluj, după care a fost profesor cu grad didactic I în Pecica până în 2001.

János Moldován s-a născut la 25 noiembrie 1932 în Odorheiu-Secuiesc unde a absolvit liceul în 1951 iar facultatea de biologie a Universității Bolyai din Cluj în 1955. A fost numit profesor la Zimandul Nou iar în 1961 director al Școlii Medii nr. 2 din Pecica, funcție îndeplinită până în 1981. Este un cercetător și protector activ al mediului înconjurător, contribuind astfel în mod hotărâtor la înființarea Rezervației Științifice - Zona Bezdin, care a constituit baza înființării Parcului Natural Lunca Mureșului.

Dr. Cosmin Lucian Seman s-a născut în Pecica la 19 ianuarie 1969, absolvent al Universității „Babeș-Bolyai” Cluj, Facultatea de Istorie și Filozofie, promoția 1995. Este profesor de istorie al Colegiului National de Comunicatii „Augustin Maior” – Cluj. Teza de doctorat: „Ioan Micu Moldovan – monografie întinsă” – 2004.

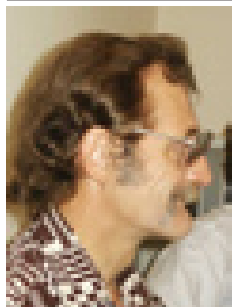

pr. Ineoan Mihai s-a născut la 8 martie 1954 în Macea, a absolvit teologia la Sibiu și este preot-paroh iconom-stavrofor al parohiei ortodoxe române nr. 1 din Pecica.

prof. Nagy István s-a născut la 3 octombrie 1954 în Ghioroc, a absolvit liceul nr. 3 din Arad și Facultatea de fizică a Universității Timișoara. Este profesor în Pecica din 1979, a fost viceprimarul Pecicai în anii 1992 - 2004. A redactat publicația locală Pécskai Újság și cărțile editate de Asociația Culturală Kálmány Lajos.

Doru Ioan Petescu s-a născut în Pecica la 10 decembrie 1940, absolvent al Universității Timișoara, profesor de limbă și literatură română în Pecica, de la absolvirea facultății până la pensionare.

Alin Constantin Sfăt s-a născut la 16 februarie 1952 în Pecica, unde a absolvit liceul urmat de Facultatea de științe naturale a Institutului Pedagogic de 3 ani, Timișoara. De la absolvirea facultății este profesor în Pecica.

Francisc Cîmpan s-a născut la 16 iulie 1958, a absolvit facultatea de mecanică agricolă a Institutului Politehnic Timișoara, întreprinzător.

Andrei Ando - Director al cotidianului Observator arădean, scrie în presa locală din anul 1994. De trei ori printre câștigătorii concursului național de reportaje organizat de Asociația Presei Maghiare din România (MÚRE) și cotidianul regional Nyugati Jelen. Cadru didactic, jurnalist și traducător, este pasionat de istoria locală. În anul 2007, la propunerea Universității de Stat Aurel Vlaicu, Consiliul Județean Arad i-a acordat Titlul de Excelență al județului Arad pentru civism, implicare în viața comunității. Este președinte al Grupului Argus 2004, care e unul dintre cei mai importanți exponenți ai societății civile din județul Arad.

Iustin Cionca Arghir s-a născut la 12 august 1967 și este absolvent al Facultății de Științe Juridice al Universității de Vest „Vasile Goldiș”, promoția 2002 și este doctorand științe juridice – drept administrativ. Între 1984-1991 a fost lucrător comercial, din 1991 este asociat la SC Lorey-Com SRL, primar al Orașului Pecica din 2000.

